

P. o. gall. 1971 P

Saint Pierre

ον σοφον και φιλοσοφον
·····
·····
·····

τιμω και σεβόμενος
ο Ν. Πίντος.

ΒΕΡΝΑΡΔΙΝΟΥ
ΣΑΙΜΠΕΡΡΟΥ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

SE TROUVE :

A PARIS, chez Firmin DIDOT frères, rue Jacob, 56.

A MARSEILLE, chez Mme Ve CAMOIN, libraire.

A VIENNE (Autriche), chez P. ROHRMANN.

A TRIESTE, chez FAVARGER, libraire.

A LEIPZIG, chez J. A. BARTH.

A LONDRES, chez DULAU ET C^o, Soho-Square.

A PÉTERSBOURG, chez BELLIZARD et Ce.

A FLORENCE, chez G. PIATTI.

ΒΕΡΝΑΡΔΙΝΟΥ
ΣΑΙΜΠΙΕΡΡΟΥ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ,

ΗΤΟΙ

ΤΑ ΚΑΤΑ ΠΑΥΛΟΝ ΚΑΙ ΒΙΡΓΙΝΙΑΝ, Η ΙΝΔΙΚΗ ΚΑΛΥΒΗ,
Η ΛΕΣΧΗ ΤΗΣ ΣΟΥΡΑΤΗΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΙΛΕΣΙΑΣ,

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μεταφρασθέντα

ΥΠΟ

Ν. Σ. ΠΙΚΚΟΛΟΥ,

Ἰατροῦ, ἱππέως τοῦ τάγματος τοῦ Ἀγ. Στανισλάου γ'. τάξεως,
τοπάλαι καθηγητοῦ φιλοσοφίας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ,

διωρθωμένη καὶ αὐξημένη μὲ νέα μεταφράσματα ἐκ τῶν τοῦ Σαιμπιέρρου, καὶ μὲ νέας σημειώσεις.

ΔΑΠΑΝῇ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΩΜΑΚΗ.

. . . . Miseris succurrere disco.
Aeneid. lib. I.

Τοὺς δυστυχεῖς νὰ βοηθῶ μ' εἰδίδαζαν τὰ πάθη.
ΑΙΝΕΙΑΔ. Α.

ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΦΙΡΜΙΝΩΝ ΔΙΔΟΤΩΝ.
ΑΩΜΑ΄.

ΒΕΡΝΑΠΛΙΟΥ
ΖΑΜΠΗΡΙΟΥ
ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΑΤΑ ΚΑΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙ
Η ΔΕΞΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΤΗΣ ΣΑΒΙΝΗΣ

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

ΕΡΑΔΙΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΡΑ
ΕΡΑΔΙΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΡΑ

ΕΡΑΔΙΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΡΑ
ΕΡΑΔΙΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΡΑ

ΕΡΑΔΙΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΡΑ
ΕΡΑΔΙΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΡΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΟΦΟΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΒΑΡΔΑΛΑΧΟΝ.

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΕ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕ ,

Τῶν μικρῶν τούτων συγγραμμάτων ἡ με-
τάφρασις, εἰς μὲν τὰς εὐτυχεῖς ὥρας ἐχρη-
μάτισεν ἡ γλυκυτέρα ἀπόλαυσίς μου· εἰς δὲ
τοὺς λυπηροὺς χρόνους, μόνη σχεδὸν παρηγο-
ρία μου. Πλὴν ὅσον καὶ ἂν ὠφελήθην κατ' ἄλλα
ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦτο, πρῶτον καὶ μέγιστον
αὐτοῦ κέρδος νομίζω τὴν ἀφορμὴν νὰ δείξω
δημοσίως τὴν πρὸς σὲ τὸν πατέρα καὶ διδά-
σκαλον καὶ εὐεργέτην εὐγνωμοσύνην, τῆς
ὁποίας ἡ αἴσθησις εἶναι μέρος οὐσιῶδες τῆς

ζωῆς μου, καὶ μόνον μὲ τὴν ζωὴν μου θέλει
σβυσθῇ. Εἴθε νὰ εἶχε τινὰ μόνιμον ἀξίαν ὁ
κόπος μου, ὥστε νὰ διατηρήσῃ τῶν εἰς ἐμὲ
χαρίτων σου τὴν μνήμην, μαρτυρῶν καὶ εἰς-
έπειτα τὸ βαθὺ σέβας καὶ τὴν εὐγνώμονα
φιλίαν

τοῦ μαθητοῦ σου

N. ΠΙΚΚΟΛΟΥ.

Ἐν Παρισίοις, 8 Ἰουνίου 1822.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΝΤΑΣ.

Ὅτε κατὰ πρῶτον* ἐξεδόθησαν τὰ κυριώτερα τῶν περιεχομένων εἰς τὸν παρόντα τόμον, ὁ λόγος ἦτον περὶ ζωῆς ἢ θανάτου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, καὶ φυσικὰ ὀλίγη φροντὶς περὶ βιβλίων. Ὁ μεταφραστὴς ἀποσπώμενος χωρὶς ἐλπίδα ἐπιστροφῆς περὶ τὰ μέσα τοῦ 1822 ἀπὸ τὴν μητρόπολιν τῆς Γαλλίας, ἀφῆκε τὰ δοκίμιά του εἰς τὸν φίλον του Ἀμβρόσιον Φιρμῖνον Διδότον, ὅστις προθυμώμενος πάντοτε καὶ κατὰ πάντα νὰ ὠφελῇ τὴν Ἑλλάδα, εὖλογον ἔκρινε νὰ τὰ τυπώσῃ. Κατὰ δυστυχίαν, εἰσχώρησαν πολλὰ σφάλματα, τὰ ὅποια δὲν ἦτον νὰ τὰ προῖδῃ κἀνεὶς, ἢ νὰ τὰ προλάβῃ. Τοιοῦτον ἐστάθη τὸ προοίμιον τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων κακῶν τῶν προωρισμένων εἰς τὰ πολυπαθῆ δύο τομίδια, καὶ τὸν ἀκόμη πολυπαθέστερον μεταφραστήν.

Διὰ νὰ ὁμιλήσω περὶ ἐκείνων μόνον, δὲν ἤξεύρω ἂν ἔμεινε κἀνὲν εἶδος ἀτυχίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδοκίμασαν.

* Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν, τῷ 1824 · ἢ δὲ Ἰνδικὴ Καλύβη, κ. τ. λ., τὸν ἀκόλουθον χρόνον.

Τινὰ μὲν παραδόξως κατεποντίσθησαν, τινὰ δὲ ἀφανίσθησαν εἰς Βυζαντινὴν πυρκαϊάν, ἄλλα δὲ, μόλις ἐξαγορασθέντα μὲ βαρυτάτην ζημίαν ἀπὸ Ἑβραίουσ τελώνας ἢ μεσίτας, διαρπάχθησαν ἀπὸ ληστὰς καὶ πειρατὰς ὅχι καλητέρους τῶν Μαροκάνων· καὶ, ὥς νὰ μὴν ἔφθανε τόση καταδρομὴ, ἔμελλαν νὰ πάθωσι τὸ πάνδεινον καὶ ἀνίατον, νὰ παρατυπωθῶσι δηλαδὴ ἀπὸ τὸν αἰσχρότατον ληστῶν καὶ πειρατῶν*, μὲ τοῦ ὁποίου τὸ δύσφημον ὄνομα δὲν πρέπει νὰ μολύνω τὸν κάλαμόν μου, μηδὲ τὰς ἀκοὰς τοῦ ἀναγνώστου.

Μετὰ τόσας ἀδικίας καὶ ζημίας ἀκόλουθον ἦτον νὰ παραιτήσω κάθε στοχασμὸν νέας ἐκδόσεως· καὶ βέβαια κανεὶς δίκαιος ὅπως οὖν δὲν ἤθελε κατακρίνει τοιαύτην ἀποκαρτέρησιν, ἐν ᾧ μάλιστα κανεὶς δὲν ἐστοχάσθη ποσῶς νὰ στηλιτεύσῃ τὴν τελευταίαν τοῦλάχιστον, τὴν γενομένην εἰς τὸ προφανὲς ληστείαν. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἀπέκαμα· καὶ διὰ νὰ μὴ με κατηγορήσῃ τις ὡς ἀνόητον, ἄς μὲ συγχωρηθῇ νὰ ἐξηγήσω τὰ αἷτια τῆς ὑποστροφῆς μου.

Πρῶτον ἀπ' ὅλα χρέος μου ἦτον νὰ ὑπακούσω εἰς τὴν ἐπίμονον παρακίνησιν ὀλίγων τινῶν ἐμμούσων καὶ φιλοκάλων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἄδολος ἀγάπη καὶ συμπάθεια

* Ἰδ. τὴν εἰς τὸ τέλος πρώτην σημείωσιν.

μὲ παρηγόρησεν εἰς τὰς κακουχίας, καὶ μὲ περιουσίαν ἀγαθότητος ἐφιλοτιμήθη νὰ νικήσῃ τὴν κυκλωπικὴν ἀγριότητα τῆς τύχης, μάλιστα καὶ νὰ τὴν μεταβάλλῃ εἰς τὸ ἡμερώτερον*. Ἀπ' αὐτοῦς ἐνθαρρυνόμενος ἐπεχείρησα νὰ διορθώσω κατὰ δύναμιν τὰ μείναντα ἐξ ἐναντίων περιστάσεων ἀτελῆ. Ἀλλ' ὅσῃν προθυμίαν καὶ ἂν εἶχα νὰ ἐκπληρώσω τὸν ἀξιέπαινον πόθον τῶν σεβασμίων ἀνδρῶν, δὲν ἤξεύρω ποίαν ἀπαλλαγὴν ἤθελα εὔρει ἀνάμεσα εἰς τόσας δυσκολίας, ἂν μετὰ πολυχρόνιον διακοπὴν δὲν ἀνεζωπυρόνετο παρ' ἐλπίδα ὁ νεανικὸς ἐνθουσιασμὸς διὰ τὰς σειρήνας τοῦ Σαιμπιέρρου, τὰς ὁποίας δὲν ἤμπορεῖ πλέον ν' ἀποφύγῃ, ὅποιος φθάσῃ μίαν φορὰν νὰ μαγευθῇ ἀπὸ τὰ θέλγητρα τῆς μελωδίας των**. Πολλάκις ἔπεσεν

* Ἴσως κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου εὐκαιρήσω ποτὲ νὰ δείξω δημοσίᾳ τὴν ἐνθερμον πρὸς ἐκείνους εὐγνωμοσύνην μου. Ἐν τοσούτῳ, ἄδικον ἤθελεν εἶναι νὰ σιωπήσω τὸνομα τοῦ Ἡγεμόνος ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΟΥΡΖΑ, ὅστις πλουτῶν ἐξαίρετον εὐφυΐαν καὶ πολυειδῆ παιδείαν ἀξιώθη ἀριστίνδην τὸν θρόνον τῆς πατρίδος τοῦ Μολδαβίας, καὶ δὲν παύει νὰ φροντίζῃ μὲ θαυμαστὸν ζῆλον διὰ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν εὐημερίαν αὐτῆς, ἀνεγείρων ἢ τελειοποιῶν μὲ σοφωτάτην προμήθειαν παιδευτήρια διὰ τὰ γράμματα καὶ τὰ μαθήματα καὶ τὰς τέχνας, καθὼς καὶ μουσεῖα καὶ βιβλιοθήκας. Πόσας ἄλλας χάριτας τὸν χρεωστεῖ ἡ Μολδαβία διὰ τὸ εὐρυθμον τῆς κυβερνήσεως καὶ νομοθεσίας, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἱστορήσω.

** « Τῶν ἐκείνου σειρήνων καλὸν μὲν ἴσως εἴ τις ἀπόσχοιτο τὴν ἀρχὴν, ἢ κηρῶ τὰς ἀκοὰς ἀλειψάμενος, ἢ ἄλλ' ἐτέραν τραπόμενος, ὥς ἂν ἀποφύγῃ τὸ θέλγητρον· μὴ ἀποσχόμενος δὲ, ἀλλὰ διὰ τῆς ᾠδῆς ἐκείνης ἐλθὼν, οὐκ ἂν, οἶμαι, οὔτε παρέλθοι ῥαδίως.... οὔτε παρελθὼν, εἴη ἂν εὐχαρις. » Εὐσταθ. Παρεκβολ. εἰς Ὅμηρ. Προοίμ.

ἡ γραφὶς ἀπὸ τὰς χεῖράς μου· ἄλλοτε διημέρευεν ἀργὴ δι' ἐξασθένησιν, ἢ ἐρρίπτετο μὲ δυσφορίαν. Ἀλλὰ τὸ θεῖον τῆς ὥδῃς ἢ ἐπωδῇς ἐκείνης, ποτὲ μὲν ἔναυλον, ποτὲ δὲ αὐτομάτως διεγειρόμενον, μ' ἐνεψύχονε πάλιν, οὐδ' ἔπαυσε νὰ ἐνεργῇ, πρὶν ἰδῶ γῆν, καὶ ρίψω ἄγκυραν.

Ποῖον ἄρα γε εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δευτέρας ταύτης τόλμης; Ἀφίνων τὴν περὶ τούτου κρίσιν εἰς τοὺς ἐμπείρους καὶ γνησίους φίλους τῶν λόγων, εὐχομαι νὰ φέρῃ κάποιον ὄφελος, τὸ ὁποῖον διὰ τοὺς ὄντως εὐγενεῖς αἰτίους τῆς παρούσης ἐκδόσεως θέλει φανῇ βεβαίως ἢ γλυκυτέρα ἀνταμοιβή.

Πρὸς αὐξήσιν τῆς ἐλπιζομένης ὠφελείας, ἐπρόσθεσα καὶ ἄλλα τινὰ τοῦ Σαιμπιέρρου, πρὸ πολλοῦ μεταφρασθέντα, ἀλλ' εἰσέτι ἀνέκδοτα *, καὶ νέας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ φιλολογικὰς, σημειώσεις. Ἐξ αὐτῶν γίνεται δῆλον πόσον ἡ Γαλλικὴ μέλισσα ἦτον καὶ εἶναι περισπούδαστος ὅχι μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐνδόξους ἄλλων πεπαιδευμένων ἐθνῶν. Τοῦτο ἤθελε φανῇ ἀκόμη τρανώτερα μὲ τὴν παράθεσιν ὅλων τῶν μαρτυριῶν ἢ μιμήσεων, ἂν δὲν ἐκινδύνευε τότε νὰ γείνη ἀληθῶς

* Τὸν Βίον τοῦ Συγγραφέως μὲ τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ Aimé-Martin, τὰς Περιηγήσεις τοῦ Κόδρου, καὶ τὰ τέσσερα τεμάχια.

« μείζον τοῦ θυλάκου τοῦπίγραμμα. » Ἐπειδὴ δὲ ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σαιμπιέρρου ἐτράφη καὶ αὐξήθη μὲ τὸ γάλα τῆς ἀρχαιότητος, ἀρμόδιον καὶ λόγου ἄξιον μ' ἐφάνη νὰ παραθέσω τινὰς ῥήσεις τῶν Ἑλλήνων, ὅπου τοὺς ἐμιμήθη, ἢ κατὰ συγκυρίαν προήγαγε σύμφωνα, θεωρῶν καὶ εἰκονίζων τὴν φύσιν, καθὼς ἐκεῖνοι, ἀπ' εὐθείας καὶ κατὰ πρόσωπον. Ὁ Σαιμπιέρρος ὁμολογεῖ μὲ λύπην του καὶ μὲ πόνον ὅτι δὲν ἤξευρεν Ἑλληνικά· καὶ, κατὰ τὸ λέγειν ἄλλων, δὲν ἦτον οὐδὲ τῆς Λατινικῆς γλώσσης ἐμπειρότατος. Μ' ὅλον τοῦτο, κατὰ συμπάθειαν καὶ φύσεως ὁμοτονίαν αἰσθάνετο τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων, διὰ τῆς ἀχλύος τῶν μεταφράσεων καὶ ἄλλων ἐμποδίων, μὲ πλειότεραν ὀξύτητα παρὰ πολλοὺς ἄλλους γηράσαντας εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης καὶ τὴν μελέτην τῶν παλαιῶν τῆς Ἑλλάδος συγγραφέων. Ὅθεν καὶ ἀνέδειξεν ἔμπνουν καὶ ζωηρὸν τὸ καθαρὸν κάλλος, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀφέλειαν τῶν ἀρχαίων, ἐν μέσῳ τῆς κομψείας ἢ περιέργου γλαφυρότητος τῶν συγχρόνων*.

* Ἐγγραφον ἐν Καδμείῳ Φιρμίνου Διδότου, τῇ 18 Ἰουνίου 1841.

N. II.

* Villemain, *Cours de Littérature française*, t. III, p. 441.

Editor: The Journal of the American Medical Association, 535 North Dearborn Street, Chicago, Ill.

Sir: I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 28th inst. regarding the matter of the subscription to the Journal of the American Medical Association for the year 1914. I am sorry to hear that you are unable to pay the subscription at this time. I am sure that you will be able to do so in the near future. I am sure that you will be able to do so in the near future. I am sure that you will be able to do so in the near future.

I am, Sir, very respectfully,
Yours truly,
J. H. [Signature]

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ,

ΕΚ ΤΟΥ M. J. CHÉNIER.

Εἰς αὐτὸν ἀμέσως τὸν πρῶτον χρόνον ἀπαντῶμεν τὴν ἠθικωτέραν καὶ ὠφελιμωτέραν καὶ συντομωτέραν ἀπὸ τὰς μυθιστορίας ὅλης τῆς περιόδου, ἐκείνην λέγω τὴν Ἰνδικὴν Καλύβην, εἰς τὴν ὁποίαν, καθὼς καὶ εἰς τᾶλλα τοῦ πονήματα, ἓνας ἀπὸ τοὺς σωζομένους μεγάλους συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας, ὁ Βερναρδῖνος Σαιμπιέρρος, εἰκονίζει μὲν διὰ τῆς φράσεως, θέλγει δὲ τὰς ἀκοὰς μὲ τὴν σειρῆνα τῶν λόγων, καὶ, τὸ ἀκρότατον τῆς τέχνης, στολίζει τὴν φιλοσοφίαν μὲ χάριτας*.

Ἡ δικαία φήμη, τὴν ὁποίαν ὁ ἄριστος οὗτος λογογράφος εἶχε προαποκτήσει μὲ τὰς Φυσικὰς τοῦ Μελέτας, αὗξησε πολὺ μὲ τὴν ἐκδοσιν Τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν καὶ τῆς Ἰνδικῆς Καλύβης. Ἡ πρώτη τῶν μυθιστο-

* Tableau historique de l'état et des progrès de la littérature française, depuis 1789, p. 22, édit. in-12. Ἡ περιέχουσα τὴν ἀνωτέρω περικοπὴν εἰσαγωγὴ ἐτυπώθη πρῶτον χωριστὰ κατὰ τὸ 1808 ἔτος, μ' ἐπιγραφὴν Discours sur l'état et les progrès, etc.

ριῶν τούτων εἶναι ὁπωσοῦν ἀρχαιοτέρα τῆς ἐποχῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται αἱ παρατηρήσεις μας· γίνεται δὲ λόγος περὶ αὐτῆς ἐνταῦθα πρὸς ἀνάμνησιν μόνον τῆς ἐξαισίου παραδοχῆς, τὴν ὁποίαν ἀξιώθη, καὶ διὰ παντὸς ἐφύλαξεν. Ὅχι μόνον τὰς ἀναξιωτάτας δύο μιμήσεις ἢ χάρις τοῦ πρωτοτύπου διέσωσεν εἰς τὰ ἡμέτερα ᾠδεῖα, ἀλλὰ καὶ ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς Γαλλίας, καὶ παντοῦ εὐδοκίμησε, διότι καὶ παντοῦ κατώρθωσε νὰ φέρῃ συγκίνησιν. Τοῦ τερπνοτάτου μύθου τὸ πάθος ἀνεπύρωσε τὴν χλιαρότητα τῶν μεταφράσεων*· ἀλλὰ ποῖος μεταφραστὴς κατώρθωσε νὰ παραδώσῃ τὸ χρῶμα καὶ τὴν μελωδίαν τοιούτου χαρακτῆρος; Ἡ δὲ Ἰνδικὴ Καλύβη ἐφάνη μετὰ τριετίαν. Τὸ βιβλιάριον τοῦτο φέρει τιμὴν καὶ δόξαν εἰς τοὺς χρόνους, τῶν ὁποίων γράφομεν τὴν φιλολογικὴν ἱστορίαν, ἐπειδὴ μὲ τὰ παντοδαπὰ χαρίσματα, ὅσα λαμπρύνουσι τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν, συνάπτει λογισμοὺς ὑψηλοτέρους, πνέον σοφίαν ἀγαπητὴν, φιλόκαλον, εὐτράπελον, ἥτις καὶ δακρύουσα χαμογελᾷ, δὲν κηρύττει διδασκαλίας, ἀλλὰ πείθει τὰς καρδίας, καὶ, πάντοτε εὐσταθὲς μὲ ἡμερότητα, μένει ἀπρόσιτος εἰς τὰς προλήψεις. Πῶς ὁ συγγραφεὺς εἰκονίζει ὅλα ἐκεῖνα, περὶ τῶν

* Εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ἔγειναν τέσσαρες· εἰς τὸ Γερμανικὸν περισσότεραι.

ὁποίων ὁμιλεῖ, καὶ Βενάρας καὶ ὄχθας Γάγγου καὶ ναὸν
Ζαγρενάτου τὸν πάνσεπτον εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἰνδίας!
Πῶς εὐμορφα δεικνύει τὸ σέβας τῶν Βραχμάνων πρὸς τοὺς
Βραχμᾶνας, καὶ τὴν καταφρόνησιν αὐτῶν πρὸς τὸ ἀν-
θρώπινον γένος! Πῶς ἀντιθέτει τεχνικὰ τὸν ἐξ ἀμαθείας
τύπον τοῦ μεγάλου ἱερέως, καὶ τὴν μετὰ ὀρθοῦ λόγου
μετριοφροσύνην τοῦ Παρία! Πῶς συγκιρνᾷ τὴν γλαφυ-
ρότητα μὲ τὴν ἀφέλειαν, εἴτε εἰς τὴν διήγησιν τῶν
ἐρώτων τοῦ Παρία, εἴτε εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς ἀτελοῦς
σιωπῆς καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων ὧσεων μεγάλης πόλεως
ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς, εἴτε εἰς τὴν ἱλαρωτέραν περιγραφὴν
τάπεινῆς οἰκογενείας, οἱ ὅποιοι ζῶσι μακαρίως ἀρκούμενοι
νὰ σκεπάζωνται ἀπὸ μίαν στέγην, καὶ νὰ τρέφονται μὲ
τὸν σύμμετρον καρπὸν τοῦ πέριξ χωραφίου! Αὐτὸς δὲν
φουσκώνει τὸ ὕφος του μὲ ἐκφραστικὰ ἐπίθετα, ὅποια
μεταχειρίζονται ἀσώτως οἱ φθείροντες τὸν πεζὸν λόγον
μὲ πρόφασιν νὰ εἰσάξωσι τὸ λεγόμενον ἀπ' αὐτοὺς ποιη-
τικόν· οὐδὲ τὸν ἀφίνει ἡ λεπτὴ καὶ πεπαιδευμένη ἀκοή
του νὰ συγχύσῃ τὴν ἐλευθέραν ἀρμονίαν τὴν πρέπουσαν
εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μὲ τὰ μέτρα καὶ τοὺς ῥυθμοὺς
τῆς ποιήσεως. Εἰς αὐτὸν δὲν ἀπαντᾷς, ὅταν τὸν ἀναγι-
νώσκῃς, στίχους παντὸς μέτρου συνεχεῖς καὶ ἐπαλλήλους,

τὸ ὁποῖον πολλοὶ μὲν τῶν νεωτέρων συγγραφέων ἐπιτη-
 δεύθησαν, καθὼς καὶ ὁ Μαρμοντέλος εἰς τοὺς Ἰγκάδας του,
 οἱ δὲ δόκιμοι πάντοτε ἀπέφυγαν, καὶ μάλιστα οἱ ὁμοίως
 ἄξιοι καὶ εἰς τὸ ἔμμετρον καὶ εἰς τὸ πεζὸν, οἱ ὁποῖοι κατὰ
 διπλοῦν λόγον ἔμειναν κανόνες καὶ τύποι τοῦ καλοῦ. Ἡ
 γραφικὴ τοῦ Βερναρδίνου Σαιμπιέρρου δύναμις ἀνευρίσκε-
 ται μὲν εἰς τὴν ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΝ ΤΗΣ ΣΙΛΕΣΙΑΣ, νόστιμον πάρ-
 εργον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐστόλισε μίαν ἀπὸ τὰς κοινὰς συν-
 ελεύσεις μας*. ἀνευρίσκεται δὲ καὶ εἰς τὴν κομψὴν του
 μυθιστορίαν, ΤΟΥΣ ΑΡΚΑΔΑΣ**, τὴν ὁποίαν καλὸν ἦτον
 νὰ τελειώσῃ· ἐκλάμπει δὲ πομπικῶς εἰς τοὺς ὠραίους
 περὶ ἠθῶν λόγους, καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς περιγραφὰς τῶν
 Φυσικῶν του Μελετῶν. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν συγγραμμάτων
 αὐτοῦ, Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν καὶ ἡ Ἰνδικὴ
 Καλύβη πλησιέστατα ἐγγίζουσιν εἰς τὴν ἀδιάκοπον τελειό-
 τητα, καὶ πρέπει, χωρὶς κάμμίαν ἀμφιβολίαν, νὰ συγ-
 καταλέγωνται μὲ τὰ κάλλιστα τῆς Γαλλικῆς γλώσσης.
 Καθόλου ἐξεταζόμενος παρομοιάζει τὸν Φενελῶνα καὶ τὸν
 Ι. Ι. Ρουσσὸν κατὰ τὴν ἁρμονίαν, τὴν ἐνάργειαν, καὶ τὴν
 δεινότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκλέγει καὶ συνθέτει τὰς λέξεις

* Τῆς δευτέρας Τάξεως τοῦ Γαλλικοῦ Πανεπιστημίου, τῆς ἄλλως Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

** Ἡ μᾶλλον Τὰ Ἀρκαδικά, καθὼς ὁ συγγραφεὺς ἐπέγραψε (l'Arcadie).

καὶ τοὺς φθόγγους καὶ τὰς εἰκόνας, ἥ ἐπιτυγχάνει τὰς ἀληθινωτέρας ἐκφράσεις τῶν πλέον ἐνδιαθέτων παθῶν, ἥ ὑψόνεται καὶ καταιβαίνει μὲ τὴν φύσιν καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς φύσεως. Χωρὶς νὰ τοὺς μιμῇται, ἀνακαλεῖ εἰς τὸν νοῦν σου τοὺς ἄκρους ἐκείνους συγγραφεῖς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπαιδεύθη, κ' αἰσθάνεσαι ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴν αὐτὴν σχολὴν, ἥ μᾶλλον γενεάν· διότι τὸ μεγαλοφυῆς αὐτῶν συγγενεύεται μὲ τὴν μεγαλοφυΐαν του*.

* Αὐτόθ. σελ. 237 καὶ ἐξ. — Πάμπολλοι ἄλλοι ἀνέκριναν, ἥτοι ὀλικῶς ἢ κατὰ μέρος, τὰ τοῦ Σαιμπιέρρου. Ἀρκοῦμαι νὰ ὀνομάσω τινὰς ἀπὸ τοὺς ἐπισημοτέρους, τὸν ἐκγαλλισμένον Γερμανὸν Grimm, τὸν Herder, τὸν Chateaubriand, τὴν Staël, τὸν Dussaut, τὸν Lemontey, τὸν Villemain. Μετὰ τούτους, πρὸ τριῶν μόλις χρόνων ὁ εὐφυέστατος Sainte-Beuve ἐξέφερε νέας παρατηρήσεις μὲ τόσῃν εὐαρμοσίαν, εὐστοχίαν καὶ δεινότητα, ὥστε μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καθεὶς πιστεύει ὅτι, ἂν ἔλειπαν αὐταί, δὲν ἠθέλαμεν ἔχει σωστὴν εἰκόνα τοῦ Σαιμπιέρρου. Ἰδ. Notice historique et littéraire sur Bernardin de Saint-Pierre, ἥτις ἐπιπρέπει, ὡς ὠραῖος στέφανος, εἰς τὴν λαμπροτάτην ἔκδοσιν Τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν καὶ τῆς Ἰνδικῆς Καλύβης παρὰ L. Curmer, ἐν Παρισίοις, 1838· θαῦμα καλλιτεχνίας τυπογραφικῆς!

ΒΙΟΣ

ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΑΥΤΟΥ

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

BIOZ

TOZ ZYLPVPEOZ

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΣ*.

Κατὰ τὸ 1809 ἔτος, ὁ κ. Πεάλης (Peale), εἷς τῶν δοκιμωτέρων ζωγράφων τῆς Ἀμερικανῆς Συμπολιτείας, ἦλθεν εἰς Παρισίους κατ' ἐπιταγὴν τῆς Κυβερνήσεως νὰ γράψῃ τὰς εἰκόνας καὶ ἄλλων ἐνδόξων ἀνδρῶν καὶ τοῦ Βερναρδίνου Σαιμπιέρρου. Τούτου γενομένου, παρεκάλεσεν ἐπιμόνως τὸν πατέρα τῶν Μελετημάτων νὰ ἱστορήσῃ ἐν συντόμῳ τὰ κυριώτερα συμβάντα τῆς ζωῆς του. « Σὲ παρακαλῶ, ἔλεγεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν του, νὰ προσθέσῃς τι μὲ τὴν γραφίδα σου εἰς τὸ ἔργον μου, διὰ νὰ καταστήσω ἀξιολογωτέραν καὶ προσφιλεστέραν, εἰ δυνατόν, τὴν εἰκόνα σου εἰς τοὺς συμπολίτας μου. »

Ὁ Βερναρδῖνος Σαιμπιέρρος δὲν ἐφάνη ἀπαθὴς εἰς τοιαύτην δέησιν. Πολὺν καιρὸν καταδιωχθεὶς εἰς τὴν πεπα-

* Ἡ σύντομος αὕτη βιογραφία, συνωδευμένη μὲ τὴν προεισαγωγὴν τοῦ Aimé-Martin, εὑρίσκεται εἰς τὴν κομψὴν ἔκδοσιν Τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν (1 τόμ. 32ου), φανεῖσαν τῷ 1829 ἐν Παρίσις, παρὰ Werdet et Lequien fils.

λαιωμένην Εὐρώπην, ἔχαιρε φρονῶν ὅτι εἰς τὸν νέον κόσμον ἔτυχεν ἐπιγνώμονας καὶ φίλους. Ἡ τῆς Ἀμερικῆς ἀνακάλυψις ἐμεγάλυνεν ἀληθῶς τὸ θέατρον τῆς δόξης, καὶ ἐδιπλασίασε διὰ τοὺς εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος τὸ σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν μεταγενεστέρων. Χαίρων λοιπὸν ἐσχεδίασε τὴν σύντομον καὶ ἄτυφον βιογραφίαν, τὴν ὁποίαν προσφέρομεν σήμερον εἰς τοὺς πολυπληθεῖς ἀναγνώστας Τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν. Οἱ περισσότεροι βέβαια δὲν ἐρευνῶσιν, ἂν τὸ γλυκύτατον τοῦτο ποιμενικὸν διήγημα ᾖ τινὸς βαθυτάτου φιλοσόφου, ἢ δεινοῦ πολιτικοῦ· οὐδὲ σκέπτονται, ἀλλὰ δακρύουν. Ὅθεν τὸ μυθῶδες ἀφανίζεται διόλου, καὶ τὸ βιβλίον μένει δι' αὐτοὺς ἀληθὴς ἱστορία. Τοιουτοτρόπως ὅλα τὰ πρόσωπα Τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν γίνονται ὄντως ὄντα, τὰ ὁποῖα θερμῶς ἀγαπῶμεν συμπάσχοντες καθ' ὅλα. Ἡ τέχνη τοῦ συγγραφέως ὅχι μόνον τὰ ἐμψυχώνει, ἀλλὰ καὶ μᾶς κάμνει νὰ ζῶμεν μὲ αὐτά, συναπολαύοντες τὰς ἡσύχους τέρψεις τῆς οἰκίας, ἐνθουσιῶντες διὰ τὰ ἀνεκλάλητα τῆς φύσεως κάλλη, ἐρωτευόμενοι, ταλαιπωρούμενοι καὶ προσευχόμενοι ἐν κοινῷ. Οἱ πόνοι τοῦ Παύλου κινοῦσι τὰ δάκρυά μας ποταμῆδόν, ὁ δὲ θάνατος τῆς Βιργινίας μᾶς βυθίζει εἰς ἀθυμίαν μηδὲν σχεδὸν διαφέρουσαν τῆς ἀπελπισίας. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη σύγχυσις, προερχομένη ἐκ πρώτης προσβολῆς, διορθόνηται μετ' ὀλίγον μὲ τὴν σκέψιν· διότι ἡ μὲν θνητὴ εἰκὼν τῆς Βιργινίας ἐξαλείφεται μὲ τὰ παθήματά της, ἀμέσως δὲ

μᾶς ἔρχεται νὰ ἐπικαλούμεθα, ὡς ἄγγελον, τὴν καθαρὰν ἐκείνην παρθένον, ἡ ὁποία στεφανώνει τὸν ἀφιερωμένον εἰς τὰ καθήκοντα βίον τῆς γινομένη θῦμα ἐκούσιον τῆς αἰ- δημοσύνης.

Οὐδεὶς οὐδεμιᾶς γλώσσης συγγραφεὺς ὑψώθη, τολμῶ εἰπεῖν, εἰς τόσῃν ἀκρότητα πάθους. Πῶς μὲ βαθυτάτην φιλοσοφίαν προάγει ὁ ἀνὴρ τραγικωτάτας σκηνὰς ἀπὸ τὴν πασῶν ὀλεθριωτάτην πρόληψιν τοῦ γένους! Τῷ ὄντι, δὲν εἶναι ἡ δυστυχὴς ἐκείνη πρόληψις, ἡ ὁποία κτυπᾷ ἐν ταύτῳ καὶ τὴν ταπεινὴν Μαργαρίταν καὶ τὴν εὐγενῆ κυ- ρίαν Λατούρ; Δὲν ὑποδύεται αὕτη, ὡς ἄλλος Σατάν, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς πτωχῆς ἐκείνων καλύψεως, διὰ νὰ ταραῖξῃ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ ν' ἀποδιώξῃ τὴν εὐδαιμονίαν; Δὲν χωρίζει αὕτη τὰ προτοῦ εὐτυχοῦντα μὲ τὴν ἀθωό- τητα δύο παιδία, τῶν ὁποίων οἱ σῶφρονες ἔρωτες — ὁράματα Μιλτωνικῆς ιδέας — ἦσαν ἀκόμη χωρὶς παρά- δειγμα ἐκτὸς τῶν χλοερῶν σκιασμάτων τοῦ ἐπιγείου Παραδείσου;

Ἐν μέσῳ τῆς παλαιωθείσης Εὐρώπης βλέπω μίαν γυ- ναῖκα ὑπερήφανον, ἡ ὁποία θέτει ὅλην τὴν ἀξίαν αὐτῆς εἰς τὸ γένος τῆς, καὶ ὅλην τὴν ἀγάπην εἰς τὰ χρυσό- βουλλά της. Μόλις αὕτη προβαίνει εἰς τὸ μέσον, καὶ ἡ γλυκυτάτη κοινωνία διαλύεται, καὶ οἱ τῆς οἰκειότητος δεσμοὶ κόπτονται. Θυσιάζει τὸ πᾶν ἡ ἐριννὺς εἰς τὴν ἀλαζονείαν, καὶ τέλος ἀποθνήσκει θῦμα τῶν ἰδίων αὐτῆς προλήψεων, ἐλεγχομένη πικρῶς ἀπὸ τὴν συνείδησιν,

διαρπαζομένη ἀπὸ ἀθείαν καὶ δεισιδαιμονίαν, χωρὶς φίλους νὰ τῆς κλείσουν τὰ ὀμμάτια, χωρὶς τέκνα πρὸς διάδοσιν τῆς κατ' αὐτὴν εὐγενείας, δηλαδή τοῦ δυστυχοῦς φάσματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον τὸ εἶχεν ἱερώτερον ἀκόμη παρὰ τὴν ἀρετὴν.

Οὕτως αἱ προλήψεις ἀντενεργοῦσιν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς κακῶς πάσχοντας εἰς τοὺς κακῶς ποιοῦντας· καὶ παντοῦ οἱ τύραννοι εἶναι δυστυχέστεροι παρὰ τοὺς τυραννουμένους*. Τὴν εὐαγγελικὴν ταύτην ἀλήθειαν, ἥτις διὰ μέσου τοῦ ἐλέου μᾶς ὁδηγεῖ εἰς ἀγάπην τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ πλησίον, ἔλαβεν ὁ Βερναρδῖνος Σαιμπιέρρος βάσιν ὅλων τῶν συγγραμμάτων του. Ἀφ' οὗ τὴν ἐξέφρασεν εἰς τὸν Γέροντα χωρικόν, καὶ διεσκεύασεν εἰς τὰς Φυσικὰς Μελέτας, καὶ δραματικῶς παρέστησεν εἰς Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν, τὴν ἐφαρμόζει εἰς τὰς κοινωνίας ἡμῶν μὲ τὰς Εὐχὰς μονάζοντος, καὶ φιλοτιμούμενος εἰς τὸν ἀγῶνα, μὲ τὴν περιγραφὴν τῆς Ἰνδικῆς Καλύβης, ἐξαπλόνει τὴν ὠφέλειαν αὐτῆς εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα διάνοια εἰς ὅλα του τὰ συντάγματα. Προσκαλεῖ φιλοσοφῶν τοὺς ἀνθρώπους πάσης φυλῆς καὶ τάξεως καὶ τόπου διὰ νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ ἀγάπην μὲν τῶν

* Μὲ θαυμαστὴν ἐνέργειαν ἐξέφερεν ὁ Σαιμπιέρρος τὴν γνώμην ταύτην εἰς τὰς Φυσικὰς αὐτοῦ Μελέτας, λέγων· Quand la politique humaine attache sa chaîne au pied d'un esclave, la justice divine en rive l'autre bout au cou du tyran. ÉTUDES DE LA NATURE, tom. I, Étude VII. (Σημ. τ. μεταφ.)

κατὰ φύσιν ἀγαθῶν, φόβον δὲ τῶν ἐκ τῆς τύχης, ἀπέχθειαν δὲ καὶ φρίκην πρὸς μωρὰς φιλοτιμίας.

Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἐχάρη τὴν δόξαν του, μ' ὅλον ὅτι εἰς τὴν πατρίδα του ἔπαθεν ἀδικίας, λήθην καὶ καταδρομὴν. Εἶδε τὰς διδασκαλίας του διαδιδόμενας εἰς τὰ δύο τῆς γῆς ἡμισφαίρια, κ' ἔλαβε τεκμήρια θαυμασμοῦ κ' εὐγνωμοσύνης ἀπ' ὅλους τοὺς συνακμάσαντας ὀνομαστοὺς ἄνδρας. Διευθύνοντο πρὸς αὐτὸν ὁμοῦ μὲν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ὁμοῦ δ' ἐκ Βαρσοβίας καὶ Πετροπόλεως, ἐκ Βιέννης τε καὶ Λονδίνου, καθὼς ἐκ Βουρβωνείας καὶ Ἀγίου Δομίγγου, μεταφράσεις τῶν συγγραμμάτων του· καὶ εἶδε Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, εἰς ὅλα τὰ σχήματα, καὶ ἀπὸ παντοδαποὺς ἀναγνώστας κατατριβόμενα. Ἄν δὲ οἱ Γάλλοι ζωγράφοι δὲν ἐπροθυμήθησαν νὰ λαμπρύνωσι τὰς γραφίδας των συνοικειούμενοι μὲ τὴν δόξαν τοῦ ἀνδρός, ὅτι δὲν τὴν ἐκατάλαβαν — ἀλλ' ἡ Ἀμερικὴ ἀπέστειλε πρὸς ἐκεῖνον ἓν ἀπὸ τὰ τέκνα της, καὶ διὰ μεσιτείας τοῦ πρέσβεως αὐτῆς ἐζήτησε φιλοτίμως νὰ πλουτίσῃ τὸ Μουσεῖον τῆς Φιλαδελφίας μὲ τὴν εἰκόνα του. Ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς ἀφορμῆς, καθὼς προείπομεν, ἐσκιαγράφησεν ὁ Σαιμπιέρρος συνοπτικὸν πίνακα τοῦ ἰδίου του βίου. « Τὸ ἀπομνημόνευμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον « μόλις περιέχει τέσσερα ἢ πέντε φυλλάκια, μ' ἐνασχό- « λησε πολλὰς ἡμέρας, » ἔλεγε γράφων πρὸς τινὰ φίλον του· « κ' ἐπειδὴ τὸ πάρεργον ἔγεινεν ἔργον, ἠναγκάσθην

« νὰ παραμελήσω ἄλλας σπουδὰς. Ἴσως μὲ εἰπῇς, φίλε
 « μου, » ἐπέφερε μὲ χαριεστᾶτην ἀφέλειαν, « ὅτι εἰς τὰς
 « τοιαύτας φιλοφρονήσεις εἰσχωρεῖ κάποια ματαιότης. Σὲ
 « βεβαιώνω ὅτι ἐνέδωκα μόνον διὰ τὴν ἡδονήν, τὴν ὁποίαν
 « αἰσθάνομαι στοχαζόμενος ὅτι ξένοι μὲ ἀνήγειραν μικρόν
 « τι φιλίας μνημεῖον εἰς τὴν πατρίδα των. Ἐν ᾧ κάποτε
 « μὲ ἀγκυλώνουν τ' ἀγκάθια τοῦ παλαιοῦ κόσμου, διατί
 « ν' ἀπορρίψω τὰ τοῦ νέου ῥόδα * ; » Μὲ καρδίαν λοιπὸν
 πλήθουσαν χάριτος κ' εὐγνωμοσύνης ἐπέστειλεν ὁ Σαιμ-
 πιέρρος πρὸς τὸν ζωγραφήσαντα νεανίαν τοὺς ἀκολούθους
 στίχους·

« ΥΠΕΡΜΕΤΡΟΝ ἀξίαν δίδεις εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου,
 ἐράσμιε Φιλάδελφε. Ὁ πατήρ σου μ' ἔγραψεν εὐχαριστήρια
 διότι ἐστάθην νὰ μὲ εἰκονίσῃς. Σὺ δὲ μὲ τὴν ἀθανασίαν,
 τὴν ὁποίαν ἡ γραφίς σου τώρα μ' ἐχάρισεν εἰς τὸν νέον
 κόσμον, ἐπιθυμεῖς νὰ συνάψῃς ἰχνογραφίαν τινὰ τοῦ θνη-
 τοῦ μου βίου εἰς τὸν παλαιόν, χάριν ἀντισηκώματος βέ-
 βαια. Τέλος, διὰ νὰ δώσῃς περισσότερον βάρος εἰς τὴν
 αἵτησίν σου, ἔλαβες συνήγορον τὸν ὑπουργὸν τῆς Συμπο-
 λιτείας κ. Οὐάρδενα (Warden). Θέλω προσπαθήσει νὰ
 ἐκπληρώσω τὸν πόθον σου μὲ ὀλίγα λόγια.

« Ἐγεννήθην τῷ 1737** εἰς τὸν ἐν Νορμαννίᾳ Χαρι-
 τολιμένα (Havre-de-Grâce) ἀπὸ γονεῖς, οἵτινες ἐφρόν-

* Correspondance de Bernardin de Saint-Pierre, t. III, p. 228.

** Τὴν 19 Ἰανουαρίου.

τισαν νὰ λάβω τὴν λεγομένην εἰς τὴν Εὐρώπην καλὴν ἀγωγὴν. Δωδεκαετὴς γενόμενος τόσον τὴν ἀηδίασα, ὥστε ὠφελούμενος ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἐνὸς θείου μου κυβερνῶντος ἐμπορικὸν πλοῖον, ἐταξείδευσα εἰς τὴν Μαρτινίκαν. Ἐπέστρεψα δὲ πλέον δυσαρεστημένος ἀπὸ τὸν συγγενῇ μου, ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ τὴν νῆσον ἐκείνην (ὅπου ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀποθάνω διὰ νοσταλγίαν) παρὰ τὸ πάλαι ἀπὸ τὸν παιδαγωγόν μου καὶ τὸ σχολεῖόν του.

« Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ἐπανέλαβον τὰ μαθήματά μου, καὶ τὰ ἐξακολούθησα κατὰ διαδοχὴν εἰς Γισόρτιον καὶ εἰς τὸ ἐν Ροθομάγῳ διδασκαλεῖον τῶν Ἰησουϊτῶν, ὅπου καὶ συνέλαβον διὰ τοὺς λόγους ἔρωτα, τὸν ὁποῖον ἐτελειοποίησα εἰς τὸ ἐν Καδόμῳ πανδιδακτήριον.

« Μ' ὅλον τοῦτο μ' ἐχρειάζετο ἐπάγγελμα ἐπιτήδειον νὰ μὲ βεβαιώσῃ κυβέρνησιν διὰ τὸ μέλλον. Ἐστάλθην λοιπὸν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις σχολεῖον τῆς γεφυροποιΐας, ὅπου ἔμαθον τὴν πινακογραφίαν καὶ τὴν μαθηματικὴν· ἐκεῖθεν ἐμβῆκα εἰς τάγμα τι πολεμικῶν ἀρχιτεκτόνων, καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος* ἐστάλθην εἰς τὴν Μελίτην ἀπειλουμένην μὲ εἰσβολὴν Τούρκων. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἤλθαν· πλὴν συνέβη ὅχι ὀλίγον σφοδρὰ φιλονεικία μεταξὺ τῶν ἐμπράκτων ἀρχιτεκτόνων καὶ ἐμοῦ, ὥς μὴ ὄντος ἐκ τοῦ τάγματος αὐτῶν· διὰ τὴν ὁποίαν ἐκέρδησα μὲν τιμὴν, πλὴν ἔχασα τὸ ὑπουργημά μου.

* Τῷ 1761.

“ Ἀπεφάσισα τότε νὰ ζητήσω δούλευσιν ἔξω τῆς πατρίδος μου. Ἐπώλησα τὰ ὀλίγα κτήματά μου, καὶ ἀπέπλευσα εἰς Ὀλλανδίαν *, μὲ σκοπὸν νὰ περαιωθῶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πορτογαλίαν πολεμοῦσαν μὲ τοὺς Ἰσπανούς. Ἀλλ’ ὁ στρατηγὸς Πικεβοῦργος ὁ μέλλων ἀργηγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Πορτογάλλων, εἶχε κινήσει πρὸ τριῶν ἡμερῶν. Νέος δὲ πόλεμος ἀναπτен εἰς τὴν Ἄρκτον. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Πέτρος ὁ Γ’ ἤθελε νὰ κυριεύσῃ τὴν Ὀλστεινίαν, κ’ ἔμελλε νὰ προσβάλλῃ κατὰ πρῶτον εἰς Λουβέκαν, ὅπου ἦτον φρούραρχος ὁ ἱππεὺς Χασῶτος συμπατριώτης μου. Ἐπρότεινα λοιπὸν νὰ στρατεύσω ὑπ’ αὐτὸν ὡς ἀρχιτέκτων, καὶ προσκληθεὶς νὰ ὑπάγω, διέτριψα δύο μῆνας πλησίον του. Περιμένοντες δὲ καθ’ ἡμέραν τὴν ἀφίξιν τῶν Ῥώσσων, ἐμάθομεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέπεσεν ἀπὸ τὸν θρόνον. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ Αἰκατερίνη ἡ Β’, θέλουσα νὰ καλέσῃ πάλιν εἰς τὴν ἐπικράτειάν της τὰς ἐλευθερίους τέχνας, τὰς ὁποίας ἐμισοῦσεν ἐκεῖνος, ἐπρόβαλεν εἰς τὸν κ. Τορέλλην, πενθερὸν τοῦ ἱππέως Χασώτου, νὰ γείνη διευθυντὴρ τῆς ἐν Πετροπόλει Ἀκαδημίας. Ἀπεφάσισα κ’ ἐγὼ νὰ τὸν συνοδεύσω, καὶ συνεκπλεύσας τὴν α’ Σεπτεμβρίου, κατευοδώθην περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς εἰς Κορωνόπολιν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπεράσαμεν εἰς Πετρούπολιν, καὶ αὐτοῦ ἐμάθομεν ὅτι ἡ αὐτοκρατόρισσα εὗρίσκετο εἰς Μόσχαν· ὅθεν τὰ συστατικά μου ἔμειναν ἄχρηστα

* Τῷ 1762.

μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου, ὅτε καὶ μετέβην εἰς ταύτην τὴν πόλιν. Τυχὼν δὲ καλλίστην δεξίωσιν παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν πυροβολῶν, ἐμβῆκα εἰς τὸ τάγμα τῶν ἀρχιτεκτόνων μὲ βαθμὸν ὑπάρχου. Ἰσως ἤθελα διαβιώσει εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἂν χειμῶνες ἐξάμηνοι καὶ τὸ ἐξίσου τραχὺ τῶν ἡθῶν δὲν εἶχαν πειράζει τὴν ὑγείαν μου. Ἐζήτησα λοιπὸν τὴν ἄφεσίν μου, ἥ ὅποια μ' ἐδόθη μετὰ ἐνὸς ἡμισυ χρόνου δούλευσιν, καὶ ἀνεχώρησα πρὸς τὴν Γαλλίαν διὰ τῆς Πολωνίας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἐπεκράτει τότε διχοστασία καὶ πόλεμος ἐμφύλιος, ἐπεθύμησα νὰ πράξω τι εὐάρεστον εἰς τὴν πατρίδα μου, πρὶν ἐπιστρέψω εἰς τὸν κόλπον τῆς ὅθεν ἐνώθην μὲ τὸ μέρος τὸ προστατευόμενον ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Ἀλλὰ πορευόμενος εἰς συνάντησιν τοῦ πρίγκιπος Ῥαζιβίλλου, αἰχμαλωτίσθην ἀπὸ τὴν φατρίαν τῶν Ῥώσσω, τῶν ὁποίων τὴν δούλευσιν εἶχα μόλις πρὸ ὀλίγου παραιτήσῃ *. Κατ' εὐτυχίαν ἐδείχθην ἄξιος τῆς καλῆς γνώμης αὐτῶν καὶ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν μου, ὥστε μεθ' ἡμέρας ἐννέα μὲ ἀπέλυσαν. Μ' ἐδόθη ἐξουσία νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν Γαλλίαν, ἢ νὰ διατρέψω εἰς Βαρσοβίαν. Ἀφ' οὗ ἐπέρασα αὐτοῦ ἕνα χρόνον εἰς εὐωχίας, ἐπορεύθην διὰ Δρέσδας, πόλεως κειμένης εἰς χαριέστατον τόπον· τότε ὅμως τὸ ἡμισυ τῶν οἴκων ἦτον ἀκόμη κατὰ γῆς διὰ τὸν προηγηθέντα σφαιροβολι-

* Τῷ 1764. Ὁ Β. Σαιμπιέρρος διηγεῖται ἄλλοῦ κατὰ πλάτος τὸ συμβῆναι τοῦτο. "Id. Correspondance, t. III, p. 62.

σμὸν τοῦ βασιλέως τῆς Προυσίας, καὶ μόλις ἀνεγείρετο μὲ ἄκραν οἰκονομίαν. Μέρος τοῦ στρατεύματος εἶχεν ἀπολυθῆ, καὶ δὲν ἦτον νὰ λάβῃ τις δούλευσιν εἰς Δρέσδαν. Ὑπῆγα λοιπὸν εἰς Βερολῖνον, περίεργος ὢν νὰ παραβάλω τοὺς ἡδυπαθεῖς Σάξωνας μὲ τοὺς φιλοπολέμους Προύσους. Τὸ Βερολῖνον καὶ μάλιστα τὸ Πόσδαμον δὲν μ' ἐφάνησαν ἄλλο παρὰ μεγαλοπρεπῇ στρατιωτῶν καταγωγῇ· εἰς μὲν τοὺς δρόμους στρατιῶται, εἰς δὲ τὰ παράθυρα ἀσκέραι. Κατὰ προσταγὴν τοῦ βασιλέως μ' ἐπρόσφεραν δούλευσιν· δὲν ἐδέχθην ὅμως, διότι ὁ μισθός, τὸν ὅποιον ἤθελε νὰ μὲ δώσῃ ὡς ἀρχιτέκτονα, δὲν ἦτον μηδὲ ζωαρκῆς. Πρὶν τῆς περιηγήσεώς μου ταύτης εἶχον ἰδεῖ τὴν Βιένναν· πλὴν ἡ ἀλαζονεία τῶν κατοίκων, καὶ μάλιστα τῶν εὐγενῶν, μ' ἔκαμε νὰ ἐπιστρέψω, ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν ἀφίξίν μου. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Παρισίους ἔτυχον εὐκαιρίαν νὰ ἐκπλεύσω εἰς τὴν Γαλλικὴν, αἰρεθεὶς ἀρχιτέκτων τοῦ Δελφινίου φρουρίου ἐν Μαδαγάσση, ὅπου ἦτον σκοπὸς νὰ συστήσουν Γάλλων ἀποικίαν. Κατ' εὐτυχίαν ἐμποδίσθην εἰς τὴν Γαλλικὴν διὰ τὴν διχόνοιαν τῶν ἀρχηγῶν. Ὁ διωρισμένος εἰς Μαδαγάσσαν ἀνεκαλέσθη μετ' ὀλίγους μῆνας, ἀφ' οὗ ἔχασεν ὅλους τοὺς περὶ αὐτὸν διὰ τὸ δυσάερον τῆς νήσου, τὴν ὁποίαν οὐδ' ἐγνώριζε ποσῶς.

« Δύο χρόνους διέτριψα εἰς τὴν Γαλλικὴν, ἀσχολούμενος ἐπιμελῶς περὶ τὸ ἔργον μου· πολὺ ὅμως ἔλειπε νὰ ἦμαι εὐτυχής. Ἐπαρχος καὶ στρατηγός, κάτοικοι καὶ

όπλοφόροι, τὸ πᾶν ἦτον εἰς ἄκραν σύγχυσιν. Οἱ ἔμπρακτοι ἀρχιτέκτονες, ὑποβλέποντές με ὡς μὴ ὄντα ἐκ τοῦ τάγματος αὐτῶν, μὲ κατέτρεχαν ἐξαιρέτως. Ὁ πενιχρός μου μισθὸς ἑκατοντάρχου ἐπληρόνετο εἰς χαρτονόμισμα μὲ ζημίαν 100 τὰ 100. Πρὸς τούτοις, τὸ ὑπὲρ λόγον ἀξιοθρήνητον τῆς καταστάσεως τῶν δυστυχῶν Μαύρων, καὶ τὸ θέαμα παντοίων συμφορῶν μ' ἐβύθισαν εἰς δεινὴν μελαγχολίαν.

« Ἐζήτησα λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ τὸ ἀπῆλαυσα. Εἶχα πολλὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἰσχὺν τινὸς πρέσβεως, ὅστις μὲ εἶχε παρακινήσει νὰ περάσω εἰς ἐκείνην τὴν νῆσον, ὑποσχόμενος νὰ μὲ οἰκειωθῇ καὶ νὰ μὲ κυβερνήσῃ. Ὅσα περίεργα καὶ πολύτιμα τὸν ἔφερα, τινὰ μὲν ἀποκτήσας μὲ τὴν οἰκονομίαν μου, τινὰ δὲ λαβὼν παρὰ φίλων χαρίσματα, τὰ ἐδέχθη· καὶ ἄλλο βοήθημα δέν μ' ἐπρόσφερε παρὰ νὰ ἐπιστρέψω εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅθεν καὶ ἤμην ἐρχόμενος *.

* Ἐννοεῖ τὸν Βρετώλιον. Ἰδ. τὴν Ἀπολογίαν τοῦ Σαιμπιέρρου εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀλληλογραφίας του. — Ἴδου πῶς χαρακτηρίζει ὁ Aimé-Martin τὸν ῥηθέντα Ἀρχοντα. Le baron de Breteuil était un de ces protégés habiles qui savent déguiser leur orgueil sous les formes gracieuses de la politesse, et donner l'air de la bienveillance à leur insolente protection. Sa vanité affectait toutes les vertus, son indifférence se jouait de tous les sentiments.... Avec une âme moins élevée, M. de Saint-Pierre eût probablement réussi auprès du baron de Breteuil. Les grands protègent volontiers les talents qui les amusent, et les vices qui les flattent; mais tout ce qui n'est pas médiocre, leur échappe ou les blesse. Voilà pourquoi le génie des hommes supérieurs nuit toujours à leur fortune; voilà pourquoi, dans les sociétés modernes, on récompense quelquefois les

« Ἐκτοτε ἀπεφάσισα νὰ μὴ βάλω πεποιθήσιν εἰς κἀνένα ἄνθρωπον. Πληροφορημένος ὢν ὅτι ἡ Πρόνοια βασιλεύει εἰς τὴν φύσιν, ἐπίστευσα ἀδιστακτως ὅτι ἐφορεύει καὶ τὰνθρώπινα, ὅσον καὶ ἂν ᾖναι ἄτακτα. Ἐκρίνα νὰ σκάψω καὶ νὰ ζητήσω νερὸν εἰς τὰ ἴδια, παραιτήσας τὰ ξένα χώματα.

« Ἐλαβον λοιπὸν τὸν κάλαμον εἰς τὴν χεῖρα, μ' ὅλον ὅτι προτήτερα τὸν εἶχα δοκιμάσει χωρὶς καρπὸν. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου ἀπὸ τὰς περιοδείας κατὰ τὰ βόρεια, συγγράψας μακρὸν ὑπόμνημα περὶ Ὀλλανδίας, Προυσίας καὶ Ῥωσσίας, ὅπου εἶχα περιέλθει, τὸ παρέδωκα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων· πλὴν κἀνὲν ἀποτέλεσμα δὲν ἐπροξένησε, μ' ὅλον ὅτι ἐπρόλεγε τὸ διαμοίρασμα τῆς Πολωνίας ἀπὸ τὰς τρεῖς δυνάμεις. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ἀπεφάσισα τώρα νὰ ἐκθέσω τὴν γνώμην μου εἰς τὸ κοινόν, καὶ συγγράψας τὴν περιήγησιν τῆς Γαλλικῆς, τὴν ἐξέδωκα ἀνώνυμον. Ἀπήλαυσα μὲν ἐπαίνους παρὰ τινων ἐφημεριδογράφων, ἀπέκτησα ὅμως ἐχθροὺς εἰς Βερσάλια, ὅπου τοὺς ἐφάνη ἀσυγχώρητον νὰ φανερώσω δημοσίᾳ τὰς ἀταξίας κατὰ τὴν ἀποικίαν, καὶ νὰ θρηνήσω τὰ παθήματα τῶν ταλαιπώρων Μαύρων.

« Πλὴν ὅχι μόνον δὲν ἀθύρησα, ἀλλὰ καὶ ἀπέβλεψα εἰς μεγαλήτερα. Ἀναχωρήσας χρόνους τινὰς ἀπὸ τὸν

petits talents, jamais la vertu! — De l'auteur de Paul et Virginie, et de l'influence de ses ouvrages. Paris, 1836.

κόσμον, ἐξέδωκα τοὺς τρεῖς πρώτους τόμους τῶν Φυσικῶν μου Μελετημάτων μὲ τὸνομα καὶ τὰ ἐπώνυμά μου*, πολεμῶν παντοίας καταχρήσεις καὶ πλάνας, καὶ προμη-
νύων ἐγγίζουσιν μετὰστασιν τῶν πραγμάτων, ἂν δὲν προφθάσῃ ταχέως κάμμία θεραπεία. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο
μεγάλως εὐδοκίμησε, καὶ πεντάκις κατὰ διαδοχὴν ἐξε-
δόθη παρ' ἐμοῦ μὲ προσθήκην δύο τόμων. Μ' ἔβαλεν εἰς
εὐπορίαν, καὶ, ἂν ἔλειπαν αἱ παρατυπώσεις, ἤθελε μὲ
φέρει μεγάλην περιουσίαν. Μ' ὅλα ταῦτα, ἀμέσως μετὰ
τὰς πρώτας ἐκδόσεις, μ' ἐπροξένησε πολλὰ ταγίνια τῆς
Αὐλῆς, χωρὶς νὰ χρειασθῶ νὰ τὰ ζητήσω. Ὁ βασιλεὺς
Λουδοβῖκος ΙΓ' μὲ διώρισεν ἀφ' ἐαυτοῦ διοικητὴν τοῦ
Βοτανικοῦ Κήπου καὶ τοῦ Μουσείου τῆς φυσικῆς ἱστορίας.
Ἐπῆρα καὶ γυναῖκα, ἡ ὁποία μ' ἐγέννησε παιδιά.

« Ἀλλ' ἐν ᾧ τοιοῦτοτρόπως ἄρχιζεν ἡ εὐημερία μου,
ἐπελθοῦσα ἡ μετὰστασις, τὴν ὁποίαν εἶχα προειπεῖ, μ'
ἄρπαξε καὶ ὑπούργημα καὶ ταγίνια καὶ ὅλα σχεδόν, ὅσα
οἰκονόμησα.

« Πλέων λοιπὸν εἰς τὸ πέλαγος τοῦ κόσμου ἐπέρασα,
καθὼς οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, ἀπ' ὅλας τὰς τρικυμίας
τοῦ βίου, προλήψεις, δυσπραγίας, ἀρρώστίας, πολέμους,
κρισολογίας, συκοφαντίας, παρατυπώσεις καὶ χρεωκο-
πίας δημοσίας τε καὶ ιδίας.

« Ἐν τοσούτῳ, χάρις εἰς τὸν ἀστέρα τοῦ ἐνδόξου

* Τῷ 1784.

ἡμῶν αὐτοκράτορος Βοναπάρτου, ὅλα τὰ θυελλιώδη ἐκεῖνα νέφη διεσκορπίσθησαν. Αὐτὸς ἀνώρθωσε μέρος τῆς καταστάσεώς μου μὲ διάφορα ταγίνια, καὶ μὲ ἀξίωσεν ἀκόμη τοῦ σταυροῦ τῆς τιμῆς. Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωσήφ, βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας, ἐπέθηκε τὸν κολοφῶνα μὲ σιτηρέσιον ἑξακισχιλίων φράγκων. Δὲν ἐζήτησα κάμμίαν ἀπ' αὐτὰς τὰς χάριτας, ἀλλὰ τὰς χρεωστῶ ἀπλῶς εἰς αὐθόρμητον ἐνέργειαν τῆς ἐμφύτου πρὸς τὸ εὐεργετεῖν διαθέσεως τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων ἡγεμόνων.

« Εὐτυχῶ δὲ καὶ εἰς τὰ κατὰ φύσιν, ἔχων ἀγαπητὰ δύο παιδία, τὴν θυγατέρα μου Βιργινίαν ἀνατρεφομένην εἰς Ἐκουήν κατὰ προσταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τὸν υἱόν μου Παῦλον ἔτος ἄγοντα ἐνδέκατον, καὶ σπουδάζοντα εἰς τὴν γειτονίαν μου. Ἐχασα νωρὶς τὴν μητέρα των· ἀλλ' εἰς τὴν δευτέραν σύζυγόν μου ἀνεύρηκα γυναῖκα σπανίαν, ἥτις καὶ τὴν νηπιότητα ἐκείνων ἀνέθρεψε, καὶ τὸ γῆράς μου περιθάλπει μὲ τὴν αὐτὴν φιλοστοργίαν. Ἐχω ἐβδομηντα δύο χρόνους, ὅχι μόνον ἐλεύθερος ἀπὸ ἀσθενείας, ἀλλὰ καὶ ἀπολαύων ὑγείαν. Πάντοτε ἡ περὶ τὰς μούσας καὶ τὴν φιλοσοφίαν σπουδὴ μὲ εἶναι τερπνοτάτη. Πρὸ δύο χρόνων ἐξέδωκα δρᾶμα, Θάνατον Σωκράτους, μὲ τὸ ὅποῖον ἐσύναψα καὶ ἄλλα τινὰ πονημάτια. Καταγίνομαι τώρα νὰ τελειώσω διεξοδικόν τι σύγγραμμα, τὸ ὅποῖον ἄρχισα πρὸ πολλῶν ἐτῶν*, καὶ ἡ

* Τὰς Ἀρμονίας τῆς φύσεως, αἱ ὁποῖαι μετὰ θάνατόν του ἐξεδόθησαν εἰς 3 τόμ. 8ου, τῷ 1815.

Θεία Πρόνοια τὰ πάντα οἰκονόμησε πρὸς εὐκολίαν μου. ἔχω ἐρημικὸν πύργον ἀναπαυτικὸν καὶ νόστιμον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Οἰσίου, ἑπτὰ λεύγας ἀπὸ Παρισίου. Ἐκεῖ διάγω, πάντῃ ἐλεύθερος, μὲ μέρος τῶν οἰκείων μου τὸ ἥμισυ ἐκάστου μηνὸς καλοκαιρινοῦ. Οὕτω τὸ πλοῖόν μου, πολλοὺς χρόνους πολεμηθὲν ἀπὸ τρικυμίας, προχωρεῖ ἐν ἡσυχίᾳ μὲ οὐρίον ἄνεμον πρὸς τὸν λιμένα τοῦ βίου. Πρὶν δὲ ρίψω ἄγκυραν αὐτοῦ διὰ πάντα, προσπαθῶ νὰ στεφανώσω τὴν πρύμνην μὲ νεοσύλλεκτα ἄνθη.

« Ὡ φρόνιμοι Ἀμερικανοί! ἂν, ὡς εὐχήθην πολλάκις, μ' ἐδίδετο νὰ καλλιεργήσω μικράν τινα γωνίαν τῶν ἀπεράντων δρυμῶν σας, καὶ νὰ διαζήσω ἐκεῖ εὐτυχῶς, ἥθελα βέβαια σᾶς μείνῃ ἄγνωστος. Ἐὰν ὅμως περιφερόμενος εἰς τὸν κόσμον ἐδείχθην ἄξιος ν' ἀπολαύσω τὸ φιλικὸν μνημεῖον, τὸ ὁποῖον μὲ ἀνηγείρετε εἰς τὸ Μουσεῖόν σας, ἄς ᾔναι εὐλογημένα ὅσα δεινὰ καὶ ἂν ἔπαθα! »

Τέσσαρας χρόνους μετὰ τὴν γραφὴν ταύτην, ἔπαυσεν ὁ Βερναρδῖνος Σαιμπιέρρος νὰ βλέπῃ τὸ φῶς. Ἡ πορεία του ἐτελείωσε τὴν 21 Ἰανουαρίου 1814 εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ ἀναχώρησιν Ἐράγνην. Ὁ θάνατος τὸν ἐπλησίασε σιγανὰ καὶ χωρὶς πόνον, καὶ αὐτὸς τὸν ἐδέχθη ὡς φίλον ἐρχόμενον νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ γήρατος τὰς ἀρρώστιας. Ὅταν δὲ κάποτε τὰ σημεῖα θερμότητος ἀγάπης ἐτάραττον τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς του, ἐκραταιόνητο διὰ προσευχῆς, καὶ ἐπαρηγοροῦσεν ἔπειτα τὰ παιδιά του. « Σᾶς

« ἀφίνω, ἔλεγεν, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι
« ὁ φιλοστοργότερος καὶ καλῆτερος πατέρας! οὐδὲ θέλετε
« παύσει νὰ εὐτυχῇτε, παρεκτὸς ἂν παύσῃ καὶ ἡ πρὸς
« αὐτὸν πεποίθησίς σας. » Τοιαῦτα ἦσαν τὰ τελευταῖα
διανοήματα καὶ σχεδὸν τελευταῖα λόγια τοῦ χρηστοῦ
ἀνδρός.

Τὸ θνητὸν αὐτοῦ σκῆνος ἀναπαύεται εἰς τὸ πρὸς ἀνα-
τολὴν κοιμητήριον τῶν Παρισίων, σκεπασμένον μὲ ἀπέ-
ριττον λίθον, πλησίον τοῦ μεγαλοπρεποῦς μνήματος τοῦ
Δελίλλου.

Λ. ΑΜΑΤΟΣ ΜΑΡΤΙΝΟΣ.

ΕΡΜΕΝΕΥΤΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΣΥΝΘΕΤΟΥ

ΤΑ ΚΑΤΑ
ΠΑΥΛΟΝ ΚΑΙ ΒΙΡΓΙΝΙΑΝ.

Κτῆμα τερπνὸν πᾶσιν ἀνθρώποις, ὃ καὶ νοσοῦντα
ιάσεται, καὶ λυπούμενον παραμυθήσεται.

ΛΟΓΓΟΣ, Ποιμενικῶν προοιμίῳ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ
ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

Εἰς μεγάλους σκοποὺς ἀπέβλεψα συγγράφων τὸ μικρὸν τοῦτο πόνημα. Ἐπάσχισα πρῶτον νὰ ζωγραφίσω γῆν καὶ φυτὰ διάφορα παρὰ τὰ τῆς Εὐρώπης. Ἀρκετὰ οἱ ποιηταί μας ἀνέπαυσαν τοὺς ἐραστὰς καὶ τὰς ἐρωμένες εἰς τὰ χεῖλη τῶν ῥυάκων, ὑπὸ τοὺς φυλλοκόμους κλάδους τῶν φηγῶν, καὶ εἰς τὰ λιβάδια. Ἐγὼ ἠθέλησα νὰ τοὺς καθίσω εἰς τὸν αἰγιαλὸν, παρὰ τοὺς βράχους καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν κοκοφοινίκων, βανανεῶν, καὶ λεμονεῶν ἀνθισμένων. Ἄν μόνον δὲν ἔλειπαν εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῆς γῆς Θεόκριτοι καὶ Βιργίλιοι, ἠθέλαμεν ἔχει εἰκόνας αὐτοῦ ἐπίσης τοῦλάχιστον ἐλκυστικὰς μὲ τὰς τοῦ τόπου μας. Ἡξεύρω ὅτι φιλόκαλοι τινὲς περιηγηταὶ μᾶς ἔδωκαν θελκτικωτάτας περιγραφὰς πολλῶν τῆς Νοτίου θαλάσσης νήσων· ἀλλὰ τὰ ἦθη τῶν κατοίκων, καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν προσορμιζομένων αὐτόσε Εὐρωπαίων, ῥυπαίνουσι πολ-

λάκεις τὸ τοπίον. Ἐγὼ δὲ ἐπεθύμησα νὰ ἐνώσω μὲ τὴν
 φυσικὴν μεταξὺ τῶν τροπικῶν ὠραιότητα τὸ ἠθικὸν μι-
 κρᾶς κοινωνίας κάλλος. Ἐβαλα ἔπειτα σκοπὸν ν' ἀπο-
 δείξω καὶ ἄλλας πολλὰς μεγάλας ἀληθείας καὶ ταύτην·
 ὅτι δηλαδή ἡ εὐδαιμονία μας συνίσταται εἰς τὸ νὰ ζῶμεν
 σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀρετὴν. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν
 μ' ἐχρειάσθη νὰ πλάσω μυθιστορίαν διὰ νὰ εἰκονίσω βίον
 μακάριον οἴκων, καὶ ἡμπορῶ νὰ βεβαιώσω ὅτι οἱ περὶ
 τῶν ὁποίων μέλλω νὰ ὁμιλήσω ὑπῆρξαν τῷ ὄντι, καὶ τὰ
 κυριώτερα συμβάντα τῆς ἱστορίας των εἶναι ἀληθινὰ,
 καθὼς πολλοὶ γνώριμοί μου ἐντόπιοι μὲ τὰ ἐμαρτύρησαν
 εἰς τὴν Γαλλικὴν. Ἐπρόσθεσα μόνον τινὰς ἀδιαφόρους
 περιστάσεις· ἀλλ' οὐδ' αὐταὶ εἶναι πλάσματα, ἐπειδὴ
 ὄντως μὲ ἀκολούθησαν ἐμένα. Ὅτε πρὸ χρόνων τινῶν
 αὐτοσχεδίασα τοῦτο τὸ βουκολικόν πῶς διήγημα, παρ-
 εκάλεσα μίαν ὠραίαν κυρὰν συχνάζουσαν εἰς ἀρχοντικά,
 καὶ ἄνδρας τινὰς σεμνοὺς ἀκοινωνήτους μὲ τοιαῦτα, ν'
 ἀκούσωσι τὴν ἀνάγνωσίν του, ἂν καὶ ἀτελοῦς ἀκόμη, διὰ
 νὰ προγνώρισω ὁποῖον ἀποτέλεσμα ἔμελλε νὰ προξενήσῃ
 εἰς ἀνομοιοτάτων χαρακτήρων ἀναγνώστας. Μ' εὐχαρί-
 στησίν μου τοὺς εἶδα ὅλους δακρύοντας. Τοῦτο μόνον
 ἐδυνήθη νὰ μάθω παρ' αὐτῶν, καὶ οὐδὲ ἤθελα ἄλλην

τινὰ κρίσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις μέγα τι ἐλάττωμα παρακολουθεῖ τὰ μικρὰ προτερήματα, εὐδοκιμήσας κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐκείνην ἐφαντάσθην ὁ μάταιος νὰ ἐπιγράψω τὸ πόνημά μου Εἰκόνα τῆς Φύσεως. Κατ' εὐτυχίαν ὁμως ἐνθυμήθην πόσον καὶ ἡ φύσις τοῦ κλίματος, ὅπου ἐγεννήθην, μὲ εἶναι ἄγνωστος· πόσον εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, ὅπου περιηγούμενος ἀπλῶς εἶδα τὰ προϊόντα της, αὐτὴ μὲν εἶναι πλουσία, πολυποίκιλος, ἐρασμία, μεγαλοπρεπὴς, μυστηριώδης· ἐγὼ δὲ ἄμοιρος ὀξυνοΐας, εὐαρμοστίας καὶ λόγων, ὥστε νὰ τὴν γνωρίσω καὶ παραστήσω. Συνῆλθα λοιπὸν εἰς ἑμαυτὸν, καὶ συμπεριέλαβα τὸ ἀσθενὲς τοῦτο δοκίμιον ὑπὸ τὸ ὄνομα καὶ κατόπιν τῶν Φυσικῶν μου Μελετημάτων, τὰ ὅποια τὸ κοινὸν ἐδέχθη μὲ πολλὴν εὐμένειαν. Ἡ ταυτότης τῆς ἐπιγραφῆς, ὑπομιμνήσκουσα τοὺς ἀναγνώστας τὴν ἀνικανότητά μου, θέλει τοὺς ἐνθυμίζει πάντοτε καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐπιείκειαν.

ΤΑ ΚΑΤΑ

ΠΑΥΛΟΝ ΚΑΙ ΒΙΡΓΙΝΙΑΝ.

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ὄρους, τὸ ὁποῖον ὑψό-
νεται ὀπισθεν τοῦ τῆς Γαλλικῆς Λουδοβικείου Λιμένος,
φαίνονται, εἰς γῆν πάλαι ποτὲ καλλιεργημένην, δύο μι-
κρῶν καλυβῶν ἐρείπια. Κοίτονται δὲ σχεδὸν εἰς τὴν μέ-
σην μιᾶς κοιλάδος ἀπὸ μεγάλους βράχους σχηματισμένης
καὶ ἀνοικτῆς μόνον πρὸς ἄρκτον. Ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τοῦτο
βλέπει τις ἀριστερὰ μὲν τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Σκοπευ-
τήριον, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου δηλοποιουῦνται τὰ εἰς τὴν νῆσον
προσορμίζοντα καράβια, καὶ, εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ,
τὴν πόλιν τὴν ὀνομαζομένην Λιμὴν Λουδοβίκειος· εἰς δὲ
τὰ δεξιὰ, τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τὸν Λουδοβίκειον
Λιμένα εἰς τὴν κώμην τῶν Βουκίτρων· ἔπειτα τὴν ὁμώ-
νυμον αὐτῆς ἐκκλησίαν, ἣ ὁποία μὲ τὰς ἐκ βαμβοκαλά-
μων ἡλυσίας τῆς ὑψόνεται εἰς τὸ μέσον μεγάλης πεδιά-
δος· καὶ ἔτι περαιτέρω, δάσος ἐκτεινόμενον ἕως εἰς τὰς
ἐσχατίας τῆς νήσου. Κατὰ πρόσωπον δὲ βλέπει ὁ θεατῆς,
εἰς τὸν αἰγιαλὸν, τὸν κόλπον τοῦ Τάφου· ἔπειτα, ὀλίγον
τι πρὸς τὰ δεξιὰ, τὸ Δυστυχὲς ἀκρωτήριον, καὶ περαι-

τέρω τὸ πέλαγος, εἰς τὸ ὁποῖον φαίνονται τινὰ ἀκατοίκητα καὶ χαμηλὰ νησάκια καὶ μεταξὺ ἄλλων τὸ Κοινδέμιρον, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει μὲ πυργίον ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων.

Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πεδιάδος, ὅθεν βλέπονται τόσα πράγματα, ἀδιακόπως τὸ ὄρος παραπέμπει ἀντίτυπον τὸν κρότον τῶν σειόντων τὰ πλησίον δάση ἀνέμων, καὶ τὸν πάταγον τῶν συντριβομένων εἰς τὰς ὑφάλους κυμάτων. Ἐγγὺς ὅμως τῶν καλυβῶν δὲν ἀκούεις πλέον κἀνένα κτύπον, καὶ δὲν βλέπεις τριγύρω σου εἰμὴ βράχους ἀποτόμους, ὡς τεῖχη. Τινὰ σύμφυτα δένδρα αὐξάνουσιν εἰς τὰς βάσεις αὐτῶν, εἰς τὰ χάσματα, κ' ἕως εἰς τὰς κορυφὰς, ὅπου συνάγονται τὰ σύννεφα. Αἱ βροχαὶ, συρόμεναι ἀπὸ τοὺς κῶνους τῆς ἀκρωρείας, ὠραῖζουσιν πολλάκις μὲ χρώματα οὐρανίου τόξου τὰ πράσινα καὶ μελανὰ πλευρὰ τῶν βράχων, καὶ διατηροῦσιν εἰς τοὺς πρόποδας αὐτῶν τὰς πηγὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας γεννᾶται ὁ μικρὸς ποταμὸς τῶν Ῥιπιδοφοινίκων. Σιωπὴ βαθυτάτη κυριεύει εἰς τὴν περιοχὴν, ὅπου τὰ πάντα, ἀήρ καὶ ὕδατα καὶ φῶς, εἶναι ἥσυχα. Μόλις φθάνει ἐκεῖ, ἀντιδιδόμενον ἀπὸ τὴν ἡχῶ, τὸ ψιθύρισμα τῶν βλαστανόντων εἰς τὰ ὑψηλὰ ὀροπέδια λαχανοφοινίκων, τῶν ὁποίων αἱ βελοεῖδεῖς κορυφαὶ σαλεύονται πάντοτε ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Γλυκύτατον φῶς διαυγάζει τὰ κάτω τῆς κοιλάδος, ὅπου μόλις περὶ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας φέγγει ὁ ἥλιος· εὐθὺς ὅμως ἀπὸ τὴν αὐγὴν αἱ ἀκτῖνές του προσβάλλουσι τὰς ἀκρωρείας, τῶν ὁποίων οἱ κῶνοι, ὀρθούμενοι ὑπὲρ τὰ σκιώδη τοῦ ὄρους,

φαίνονται χρυσοῖ καὶ πορφυροῖ ὑπὸ τὸ κυάνεον τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐσύχναζα μετὰ χαρᾶς εἰς τοῦτον τὸν τόπον, ἀπο-
λαύων ἐν ταύτῳ ἄπειρον θεωρίαν καὶ ἀτάραχον ἐρημίαν.
Μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾗ καθήμενος παρὰ τὰς καλύβας
ἐθεώρουν τὰ ἐρείπιά των, ἄνθρωπός τις γηραλέος τὴν
ἡλικίαν διέβαινεν ἐκεῖθεν. Ἦτον δὲ ἐνδυμένος, κατὰ τὴν
συνήθειαν τῶν παλαιῶν κατοίκων, μὲ μικρὰν βέσταν καὶ
μὲ μακρὰ βρακία. Ἐπεριπατοῦσεν ἐξυπόλυτος, ἐπιστηρι-
ζόμενος εἰς ἐβενίνην βακτηρίαν. Εἶχε τρίχας λευκὰς, καὶ
φυσιογνωμίαν εὐγενῇ καὶ ἀπλῇ. Ἀφ' οὗ, χεραιτηθεὶς
μὲ σέβας, μὲ ἀντεχαιρέτησε, μ' ἐκύτταξεν ὀλίγον,
ἔπειτα ἐπλησίασε καὶ ἦλθε πρὸς ἀνάπαυσιν εἰς τὸ χῶμα,
ὅπου ἐκαθήμην. Ἐγὼ δὲ παρακινήθεὶς ἀπὸ τοιοῦτον ση-
μεῖον θάρρους, ἀπέτεινα τὸν λόγον πρὸς αὐτὸν, καὶ
« Πάτερ, τὸν εἶπα, ἡμπορεῖς νὰ μὲ διδάξῃς τίνος ἦσαν
« ποτὲ αἱ δύο καλύβαι; — Τέκνον μου, ἀπεκρίθη, τὰ
« κρημνισμένα ταῦτα δωμάτια κατοικοῦντο πρὸ εἴκοσι
« περίπου ἐτῶν ἀπὸ δύο οἰκογενείας εὐρούσας ἐδῶ μακα-
« ρίαν ζωὴν. Ἡ ἱστορία των εἶναι παθητική. Ἀλλ' εἰς
« ταύτην τὴν παρὰ τὴν ὁδὸν τῆς Ἰνδίας κειμένην νῆσον,
« ποῖος Εὐρωπαῖος φροντίζει διὰ τὴν τύχην τινῶν ἀφα-
« νῶν ιδιωτῶν; Ποῖος μάλιστα ἤθελε στέρξει νὰ ζήσῃ
« ἐδῶ εὐτυχῆς μὲν, πτωχὸς δὲ καὶ ἄγνωστος; Οἱ ἄνθρω-
« ποι δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ ἡξεύρουν παρὰ τὴν ἱστορίαν τῶν
« μεγιστάνων καὶ τῶν βασιλέων, ἢ ὅποια δὲν χρησιμεύει

« εἰς κἀνένα. — Πάτερ, εἶπον, εὐκόλα κρίνω ἀπὸ τὸ ἦθος
 « καὶ τοὺς λόγους σου, ὅτι ἀπέκτησες μεγάλην ἐμπειρίαν.
 « Ἄν ἔχῃς καιρὸν, διηγήσου με, παρακαλῶ, ὅσα ἤξεύ-
 « ρεις περὶ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς ἐρήμου ταύτης,
 « καὶ πίστευε ὅτι καὶ εἰς τὸν πλεόν διεφθαρμένον ἀπὸ τὰς
 « προλήψεις τοῦ κόσμου τερπνὸν ἄκουσμα εἶναι τὸ τῆς
 « εὐδαιμονίας, τὴν ὁποίαν χορηγοῦσιν ἡ φύσις καὶ ἀρετή.»
 Τότε, ἀφ' οὗ ἀρκετὸν καιρὸν ἐστύλωσε τὰς χεῖράς του εἰς
 τὸ μέτωπον, ὡς ἄνθρωπος ζητῶν νὰ ἀνακαλέσῃ διαφό-
 ρους περιστάσεις εἰς τὴν μνήμην, ὁ γέρων μ' ἐδιηγήθη
 τὰ ἐξῆς·

Κατὰ τὸ 1726, νέος τις ἀπὸ τὴν Νορμαννίαν, ὀνόματι
 Λατοῦρ, ἀφ' οὗ ματαίως ἐζήτησε στρατιωτικὸν ὑπούρ-
 γημα εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ βοήθειαν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς
 του, ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς ταύτην τὴν νῆσον διὰ νὰ κυ-
 βερνηθῇ. Ἐφερε μαζί του γυναῖκα νέαν, θερμῶς ἀγαπω-
 μένην καὶ ἀνταγαπῶσαν ὁμοίως τὸν ἄνδρα της. Τὴν
 εἶχε δὲ νυμφευθῇ κρυφίως καὶ χωρὶς προῖκα, διότι οἱ γο-
 νεῖς της, πλούσιοι καὶ παλαιόθεν εὐπατρίδαι, εἶχαν ἐναν-
 τιωθῇ εἰς τὸν γάμον αὐτοῦ, ὡς μὴ εὐγενοῦς. Ἀφήσας δὲ
 τὴν συμβίαν του εἰς τὸν ἐνταῦθα Λουδοβίκειον Λιμένα,
 ἀπέπλευσεν εἰς τὴν νῆσον Μαδαγάσσαν, ἐλπίζων ν' ἀγο-
 ράσῃ τινὰς Μαύρους, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ταχέως ἐδῶ διὰ
 νὰ συστήσῃ κατοικίαν. Ἐφθασεν εἰς Μαδαγάσσαν κατὰ
 τὴν κακοκαιρίαν, ἥτις ἀρχίζει περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου,
 καὶ ὀλίγον τι μετὰ τὴν ἀφίξιν του ἀπέθανεν αὐτόθι ἀπὸ

τοὺς λοιμώδεις πυρετοὺς, οἵτινες ἐπικρατοῦσιν ἐξ μῆνας τοῦ ἐνιαυτοῦ, διὰ παντὸς ἐμποδίζοντες τοὺς Εὐρωπαίους τοῦ νὰ συστήσωσιν ἐκεῖ σταθερὰς ἀποικίας. Ὅσα πράγματα εἶχε λάβει μαζί του, διεσκορπίσθησαν μετὰ θάνατόν του, καθὼς συμβαίνει κοινῶς τοὺς ἀποθνήσκοντας εἰς ξενιτείαν. Ἡ γυνή του, μείνασα εἰς τὴν Γαλλικὴν, εὐρέθη χήρα, ἔγκυος καὶ χωρὶς ἄλλο κτῆμα παρὰ μίαν Μαύρην, εἰς πόλιν, ὅπου, μὴ οὔσα συστημένη εἰς κανένα, ἀπὸ κανένα δὲν ἐπιστεύετο. Μὴ θέλουσα δὲ νὰ προσπέσῃ εἰς ἄλλον ἄνθρωπον μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον μόνον εἶχεν ἀγαπήσει, ἀνέλαβεν ἀνδρίαν ἀπ' αὐτὴν τὴν δυστυχίαν της, καὶ ἀπεφάσισε νὰ καλλιεργήσῃ μὲ τὴν δούλην αὐτῆς μικρόν τι μερίδιον γῆς, διὰ νὰ πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Εἰς ἔρημον σχεδὸν νῆσον, τῆς ὁποίας ἦτον ἡ γῆ ἐλευθέρα καὶ εἰς τὴν προαίρεσιν τοῦ τυχόντος, δὲν ἐδιᾶλεξε τοὺς εὐφορωτέρους καὶ ἐπιτηδειοτέρους εἰς ἐμπορίαν τόπους· ἀλλὰ ζητοῦσα κανέν στενὸν ὄρους, ἢ κρυπτὸν καταφύγιον, ὅπου νὰ ζῇ μόνη καὶ ἄγνωστος, ἐπορεύθη ἀπὸ τὴν πόλιν πρὸς τούτους τοὺς βράχους, διὰ νὰ περικλεισθῇ ὡσὰν εἰς φωλεάν. Εἶναι ἔμφυτον εἰς ὅλα τὰ αἰσθητικὰ καὶ πάσχοντα ὄντα νὰ καταφεύγωσιν εἰς τοὺς ἀγριωτάτους καὶ ἐρημοτάτους τόπους, ὡς νὰ ἦσαν οἱ βράχοι προπύργια κατὰ τῆς ἀτυχίας, καὶ ὡς νὰ ἐδύνατο νὰ κατασιγᾷ τὰς θλιβερὰς τῆς ψυχῆς τρικυμίας ἢ γαλήνη τῆς φύσεως! Ἀλλ' ἡ Πρόνοια, ἥτις ἔρχεται εἰς βοή-

θειάν μας, ὅσάκις τὰ ἀναγκαῖα μόνον ἀγαθὰ ζητῶμεν, ἐφύλαττε διὰ τὴν κυρίαν Λατοῦρ τοιοῦτον ἀγαθόν, ὅποιον δὲν ἀποκτᾶται οὔτε μὲ πλοῦτον, οὔτε μὲ τὰ μεγαλεῖα· τουτέστι, καλὴν φίλην.

Εἰς τοῦτον τὸν τόπον κατοικοῦσε πρὸ ἐνὸς χρόνου γυνὴ τις εὖθυμος, ἀγαθὴ καὶ συμπαθητικὴ, ὀνόματι Μαργαρίτα. Ἦτον δὲ γεννημένη εἰς τὴν Βρετανίαν ἀπὸ ἀπλῶς χωρικοῦς γονεῖς, οἱ ὅποιοι τὴν ὑπεραγαποῦσαν, καὶ ἤθελαν τὴν καταστήσει εὐτυχῇ, ἂν δὲν ἐπίστευεν εὐκόλα εἰς τὸν ἔρωτα τινὸς εὐγενοῦς τῆς γειτονίας της, καὶ τὰς περὶ γάμου ὑποσχέσεις του. Ἀλλ' αὐτὸς, ἀφ' οὗ ἐπλήρωσε τὴν ἐπιθυμίαν του, ἐγκατέλιπε τὴν ἐρωμένην, καὶ οὔτε καὶ βοήθειαν βεβαίαν ἠθέλησε νὰ τὴν προμηθεύσῃ διὰ ζωοτροφίαν τοῦ παιδίου, μὲ τὸ ὅποιον τὴν εἶχεν ἀφήσει ἐγγαστρωμένην. Τότε ἐκείνη ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ διὰ πάντα τὸ πατρικὸν χωρίον, καὶ νὰ κρύψῃ τὸ σφάλμα της εἰς τὰς ἀποικίας, ἐπειδὴ εἰς τὴν πατρίδα της εἶχε στερηθῇ τὴν μόνην προῖκα πτωχῆς καὶ τιμίας κόρης, τὴν καλὴν ὑπόληψιν. Μαῦρός τις γηραλέος, τὸν ὅποιον εἶχεν ἀποκτήσει μὲ ὀλίγα δάνεια, καλλιεργοῦσε μὲ αὐτὴν μικρὸν τῆς χώρας ταύτης μέρος.

Ἡ κυρία Λατοῦρ, συνωδευμένη ἀπὸ τὴν Μαύρην αὐτῆς, εὔρηκεν εἰς τοῦτον τὸν τόπον τὴν Μαργαρίταν βυζάνουσαν τὸ παιδίον της. Ἐχάρη δὲ χαρὰν μεγάλην ἀπαντῶσα γυναῖκα εἰς κατάστασιν ὁμοίαν, καθὼς ἔκρινε, μὲ τὴν ἐδικήν της. Ἐξέθηκε συντόμως τὴν παρελθοῦσαν τύχην

καὶ τὰς παρούσας χρείας της. Ἡ Μαργαρίτα ἐκινήθη ἀπὸ τὴν διήγησιν τῆς κυρίας Λατοῦρ εἰς συμπάθειαν, καὶ θέλουσα ν' ἀξιωθῇ ἐμπιστοσύνην μᾶλλον παρὰ τιμὴν, ὠμολόγησεν ἀπερικαλύπτως τὸ ἐξ ἀφροσύνης πταῖσμά της. « Ἐγὼ μὲν, εἶπε, δικαίως πάσχω· ἀλλ' ἡ εὐγενία σου, κυρά μου, ... μὲ τόσην φρόνησιν, καὶ νὰ δυστυχῆς! » Κ' ἐπρόσφερεν εἰς αὐτὴν μὲ δάκρυα τὴν καλύβην καὶ τὴν φιλίαν της. Ἡ κυρία Λατοῦρ, κατανυχθεῖσα ἀπὸ τοιαύτην γλυκεῖαν ὑποδοχὴν, τὴν ἔσφιξεν εἰς τὰς ἀγκάλας της, λέγουσα· « Ἄ! ὁ Θεὸς θέλει νὰ παύσῃ τοὺς πό-
 « νους μου, ἐπειδὴ σ' ἐμπνέει δι' ἐμὲ τὴν ξένην τόσην
 « καλοσύνην, ὅσην οὐδὲ εἰς τοὺς συγγενεῖς μου ποτὲ
 « εὔρηκα. »

Ἐγὼ ἐγνώριζα τὴν Μαργαρίταν, καὶ μ' ὅλον ὅτι κατοικῶ μίαν ἡμισὴ λεύγαν ἀπ' ἐδῶ εἰς τὰ ὀπισθεν τοῦ Μακροῦ ὄρους δάση, ἐνόμιζα τὸν ἑαυτόν μου γείτονά της. Εἰς τὰς πόλεις τῆς Εὐρώπης ἓνας δρόμος, ἡ καὶ τοῖχος, ὀλοκλήρους χρόνους ἐμποδίζει τοὺς συγγενεῖς νὰ συνέλθωσιν· ἀλλ' εἰς τὰς νέας ἀποικίας οἱ χωριζόμενοι ἀπὸ δάση καὶ ὄρη λογίζονται γείτονες. Καθ' ὃν καιρὸν μάλιστα ἡ νῆσος αὕτη ὀλίγον ἐμπορεύετο μὲ τὴν Ἰνδίαν, ἀπλῶς ἡ γειτονία φιλίας ἦτον ἀφορμὴ, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους φιλοξενία, ἡδονὴ ἐν ταύτῳ καὶ χρέος. Ὅταν ἔμαθον ὅτι ἡ γειτόνισσά μου ἀπέκτησε σύντροφον, ὑπῆγα νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ, διὰ νὰ χρησιμεύσω, εἰ δυνατὸν, καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην. Εἶδα εἰς τὴν κυρίαν Λατοῦρ

πρόσωπον ἑλκυστικόν, πνέον εὐγένειαν καὶ μελαγχολίαν.
 Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐκόντευσεν νὰ γεννήσῃ, εἶπα καὶ εἰς τὰς
 δύο, ὅτι διὰ τὸ συμφέρον τῶν τέκνων αὐτῶν, καὶ μάλιστα
 διὰ νὰ προλάβωσι μὴν ἔλθῃ καὶ κατασταθῇ ἄλλος τις
 ἐκεῖ, πρέπον ἦτον νὰ διαμοιρασθῶσι τὸ ἔδαφος τῆς κοι-
 λάδος, τὸ ὁποῖον περιέχει εἴκοσι περίπου στρέμματα.
 Μ' ἔκαμαν ἐπίτροπον νὰ τὸ μοιράσω ὅπως ἐγκρίνω. Ἐγὼ
 δὲ τὸ διαίρεσα εἰς δύο σχεδὸν ἴσα μερίδια. Καὶ τὸ μὲν
 ἐπεριλάμβανε τὸ ἄνω μέρος τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὴν νεφε-
 λώδη ἐκείνην τῆς πέτρας κορυφὴν, ὅθεν ἀναβρύει ὁ πο-
 ταμὸς τῶν Ῥιπιδοφοινίκων, μέχρι τοῦ ἀποκρήμνου ἀνοιγ-
 ματος, τὸ ὁποῖον βλέπεις εἰς τὸ ὕψωμα τοῦ βουνοῦ, καὶ
 τὸ ὁποῖον ὀνομάζουσιν Ἐμβρασούραν, ἥτοι Κανονοθυρίδα,
 διότι ἀληθινὰ ὁμοιάζει μὲ θυρίδα κανονίου. Τὸ ἔδαφος
 ταύτης τῆς γῆς τόσον γέμει ἀπὸ πέτρας καὶ χάσματα,
 ὥστε μόλις περιπατεῖται. Μ' ὅλον τοῦτο φέρει μεγάλα
 δένδρα, καὶ περιβρέχεται ἀπὸ βρύσεις καὶ ρυάκια. Εἰς δὲ
 τὸ ἄλλο μερίδιον συμπεριέλαβα ὅλον τὸ κάτω μέρος τὸ ἐκ-
 τεινόμενον παρὰ τὸν ποταμὸν τῶν Ῥιπιδοφοινίκων ἕως εἰς
 τὸ ἀνοιγμα τοῦτο, ὅπου εὕρισκόμεθα, καὶ ὅθεν ὁ αὐτὸς
 ποταμὸς ἀρχίζει νὰ τρέχῃ μεταξὺ δύο λόφων μέχρι τῆς
 θαλάσσης. Βλέπεις εἰς αὐτὸ μικρὰ λιβάδια, καὶ γῆν
 ὁμαλωτέραν μὲν, ὅχι ὅμως καλητέραν ἀπὸ τὴν ἄλλην·
 διότι εἰς μὲν τὸν βροχερὸν καιρὸν εἶναι βαλτώδης, εἰς δὲ
 τὴν ἀνομβρίαν, σκληρὰ ὡς μόλυβδος· καὶ ἂν τότε θελή-
 σῃς νὰ σκάψῃς αὐλάκιον, ἀναγκάζεσαι νὰ κόπτῃς τὸ

χωμα με πέλεκυν. Ἀφ' οὗ ἔκαμα τὰ δύο ταῦτα μερίδια, τὰς ἐπαρακίνησα νὰ ρίψουν λαχνόν. Καὶ τὸ μὲν ἄνω μέρος ἔπεσεν εἰς τὴν κυρίαν Λατοῦρ, τὸ δὲ κάτω εἰς τὴν Μαργαρίταν. Εὐχαριστήθησαν ἀμφότεραι ἀπὸ τὸ μερίδιόν των· μ' ἐπαρακάλεσαν ὅμως νὰ μὴ χωρίσω τὰς κατοικίας των, « διὰ νὰ ἡμπορώμεν, λέγουσαι, πάντοτε νὰ « βλέπώμεθα, νὰ συνομιλῶμεν καὶ νὰ συμβοηθώμεθα. » Μ' ὅλον τοῦτο ἐχρειάζετο εἰς καθεμίαν χωριστὸν κατάλυμα. Ἡ καλύβη τῆς Μαργαρίτας εὕρισκετο εἰς τὴν μέσσην τῆς κοιλάδος, καὶ σωστὰ εἰς τὰ ὅρια τῆς ἐδικῆς τῆς γῆς. Ἐκτίσα λοιπὸν εἰς τὴν γῆν τῆς κυρίας Λατοῦρ ἄλλην καλύβην πολλὰ πλησίον τῆς πρώτης, ὥστε ἐγειτόνευεν ἡ φίλη μετὰ τὴν φίλην, καὶ ἦτον ἐν ταύτῃ καθεμία εἰς τὰ ἴδιά της κτήματα. Ἐγὼ αὐτὸς μετὰ τὰς χεῖράς μου ἔκοψα ξύλα εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἔφερα φύλλα ῥιπιδοφοίνικος ἀπὸ τὸν αἰγιαλὸν, διὰ νὰ κατασκευάσωμεν τὰς δύο καλύβας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν βλέπεις τώρα οὔτε θύραν, οὔτε σκέπασμα. Ἀλλοίμονον! πολλὰ μένουσιν ἀκόμη πρὸς ἐνθύμησίν μου! Ὁ καιρὸς ὁ ταχύτατα καταστρέφων τὰ μνημεῖα τῶν βασιλείων, φαίνεται ὅτι εὐλαβεῖται εἰς τὴν ἔρημον ταύτην τῆς φιλίας τὰ μνημεῖα, διὰ νὰ παρατείνῃ μέχρι τέλους ζωῆς τὸν πόνον μου.

Μόλις ἡ δευτέρα καλύβη εἶχε τελειώσει, καὶ ἡ κυρία Λατοῦρ ἐγέννησε κόρην. Ἐγὼ ἤμην ἀνάδοχος τοῦ παιδίου τῆς Μαργαρίτας, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Παῦλος. Ἡ κυρία Λατοῦρ μᾶς παρεκάλεσε νὰ βαπτίσωμεν τὴν θυγατέρα

της οἱ δύο μαζί, καὶ ἡ Μαργαρίτα τὴν ὠνόμασε Βιργινίαν, λέγουσα· « Ἐνάρετα θὰ ζήσῃ, καὶ θὰ ζήσῃ εὐτυχής. Ἐγὼ τότε μόνον ἐγνώρισα δυστυχίαν, ἀφ' οὗ « παρετράπην ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. »

Ἀφ' οὗ ἡ κυρία Λατοῦρ ἀνέλαβεν ἀπὸ τὴν λοχείαν της, αἱ δύο κατοικίαι ἄρχισαν νὰ ἔχωσι κάποιον εἰσόδημα, διὰ τὴν κατὰ καιροὺς ἐπιμέλειάν μου περὶ αὐτάς, μάλιστα δὲ διὰ τοὺς ἀδιαλείπτους κόπους τῶν ἰδίων αὐτῶν δούλων. Ὁ δοῦλος τῆς Μαργαρίτας, ὀνόματι Δομίγγος, ἦτον Μαῦρος Ἰολόφος, καὶ δυνατὸς ἀκόμη, ἂν καὶ προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν. Αὐτὸς εἶχε πείραν καὶ κρίσιν ἐκ φύσεως ὀρθήν. Ἐκαλλιεργοῦσεν ἀδιαφόρως καὶ τῶν δύο κατοικιῶν τὰ χώματα, ὅσα τὸν ἐφαίνοντο εὐκαρπότερα, καὶ ἔσπερνε τοὺς ἀρμοδιωτέρους εἰς κάθε τόπον σπόρους· εἰς μὲν τὴν μετρίαν γῆν, κεχρίον καὶ καλαμόσιτον· εἰς δὲ τὴν καλὴν, ὀλίγον σῖτον· εἰς δὲ τὴν βαλτώδη, ὀρύζιον· περὶ δὲ τοὺς βράχους, σικυώνας, κολοκύνθια καὶ ἀγγούρια, τὰ ὅποια φυτὰ ἀγαποῦν νὰ ἔρπωσιν εἰς τὰς πέτρας. Ἐφύτευε πατάτας εἰς τοὺς ξηροὺς τόπους, ἐπειδὴ αὐτοῦ γίνονται γλυκύταται, βαμβάκια εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη, ζαχαροκάλαμα εἰς τὰ δυνατὰ χώματα, καὶ καφέας εἰς τοὺς λόφους, ὅπου ὁ κόκκος των γίνεται μικρὸς μὲν, ἀλλ' ἐξαίρετος. Πλησίον δὲ τοῦ ποταμοῦ καὶ περὶ τὰς καλύβας, ἐφύτευε βανανέας, αἱ ὅποῃαι δίδουν ὅλον τὸν χρόνον μακρὰς σπάθας καρπῶν μὲ πικνὴν σκιάν, καὶ τελευταῖον, τινὰς ῥίζας ταβάκου, διὰ νὰ ἔχῃ μὲ τι νὰ διασκεδάζῃ τὰς λύπας αὐτοῦ

τε καὶ τῶν ἀγαθῶν κυρίων του. Ἐκοπτε ξύλα διὰ φωτιὰν εἰς τὸ βουνόν, καὶ συνέτριβεν ἐδῶ κ' ἐκεῖ πέτρας, διὰ νὰ ἐξομαλίζῃ τοὺς δρόμους τῶν κατοικιῶν. Ὅλα τὰ ἔκαμνε μὲ γνῶσιν καὶ φιλοπονίαν, διότι καὶ μὲ ζῆλον. Πολλὴν ἀγάπην εἶχε πρὸς τὴν Μαργαρίταν, καὶ ὅχι ὀλιγοτέραν πρὸς τὴν κυρίαν Λατοῦρ, τῆς ὁποίας τὴν Μαύρην εἶχε νυμφευθῇ εἰς τὴν γέννησιν τῆς Βιργινίας. Ἀγαποῦσεν ἐρωτικώτατα τὴν γυναῖκά του, ἥτις ὠνομάζετο Μαρία. Ἦτον δὲ γεννημένη εἰς Μαδαγάσσαν, ὅθεν εἶχε φέρει κάποιαν ἐμπειρίαν, καὶ κατεσκεύαζε πρὸς τοῖς ἄλλοις κάνιστρα, καὶ πανία ὀνομαζόμενα περιζώματα, ἀπὸ χόρτα βλαστάνοντα εἰς τὰ δάση. Ἦτον ἐπιτηδεία, παστρική καὶ πρὸ πάντων πιστοτάτη. Αὐτὴ ἐτοίμαζε τὸ φαγητὸν, ἀνέτρεφεν ὀλίγας ὄρνιθας, καὶ ὑπήγενεν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ πωλῇ εἰς τὸν Λουδοβίκειον Λιμέναν τὸ περισσευμα τῶν οἰκιῶν, τὸ ὁποῖον ἦτον πολλὰ μικρὸν πρᾶγμα. Ἄν προσθέσῃς δύο ἡγίδας ἀναθρεμμένας σιμὰ εἰς τὰ παιδία, κ' ἓνα μεγάλον σκύλον, ὅστις ἐφύλαττε τὴν νύκτα ἔξω, θέλεις λάβει ιδέαν ὅλου τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ οἰκοκυρίου τῶν δύο μικρῶν ἐκείνων ὑποστατικῶν.

Αἱ δὲ δύο φίλαι γνέθουσαι ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν βαμβάκιον, ἐπρόφθαναν μὲ τὸ ἔργον τοῦτο νὰ τρέφωνται καὶ νὰ τρέφωσι καὶ τοὺς οἰκεῖους των. Ἄλλως δὲ ἦσαν παντελῶς στερημένοι ἀπὸ ξενικὰς ἀναπαύσεις, ὥστε ἐβάδιζαν ἐξυπόλυτοι εἰς τὴν κατοικίαν, καὶ δὲν ἐφοροῦσαν σάνδαλα εἰμὴ ὁσάκις ὑπήγεναν τὴν κυριακὴν πολλὰ πρωτῇ

ν' ἀκούσουν τὴν λειτουργίαν εἰς τῶν Βουκίτρων τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν βλέπεις ἐκεῖ κάτω. Περισσότερον διάστημα εἶναι ἀπ' ἐδῶ ὡς αὐτὴν, παρὰ ὡς τὸν Λουδοβίκειον Λιμένα. Ἐκεῖναι ὁμῶς δὲν ἐσύχναζαν εἰς τὴν πόλιν, φοβούμεναι μὴ καταφρονηθῶσι, διότι ἦσαν ἐνδυμέναι μὲ χονδρὸν γαλανὸν πανίον τῆς Βεγγάλης, ὡς δούλαι. Ἀλλ' ἡ κοινὴ ὑπόληψις ἀξίζει ἄρά γε τὴν οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν; Ἐπασχαν μὲν ἴσως αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι ὀλίγην τινὰ δυσἀρέστησιν ἔξω, ἀλλὰ καὶ μὲ τόσον περισσοτέραν ἡδονὴν ἐπέστρεφαν εἰς τὰ ἴδια. Μόλις ἡ Μαρία καὶ ὁ Δομίγγος τὰς ἔβλεπαν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦτο εἰς τὸν δρόμον τῶν Βουκίτρων, καὶ παρευθὺς ἔτρεχαν ὡς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρου δια νὰ τὰς βοηθήσουν εἰς τὴν ἀνάβασιν. Αἱ δέσποιναί διέκριναν εἰς τὰ ὄρματα τῶν δούλων μὲ πόσῃ χαρὰν οὗτοι τὰς ὑπεδέχοντο. Εὗρισκαν εἰς τὰς οἰκίας των καθαριότητα, ἐλευθερίαν, ἀγαθὰ μὲ ἰδίους μόνον κόπους ἀποκτημένα, καὶ ὑπηρέτας πνέοντας ζῆλον καὶ ἀγάπην. Καὶ αὐταὶ μὲ τὰς αὐτὰς χρείας ἐνωμέναι, ὅμοια σχεδὸν δεινὰ παθοῦσαι, ὀνομαζόμεναι ἀμοιβαίως τὰ γλυκύτατα ὀνόματα φίλης, συντρόφου καὶ ἀδελφῆς, δὲν εἶχαν παρὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θέλησιν, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ συμφέρον, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν. Ὅλα, ἐν συντόμῳ, ἦσαν μεταξὺ αὐτῶν κοινά. Ἐὰν δέ ποτε παλαιὸν τι πῦρ καὶ σφοδρότερον παρὰ τὸ τῆς φιλίας ἐξανάπτετο εἰς τὴν ψυχὴν των, ἡ καθαρὰ θρησκεία, ἀπὸ σώφρονα ἥθη βοηθούμενη, τὸ διεύθυνε πρὸς ἄλλην ζωὴν, καθὼς ἡ φλόγα,

ὅταν δὲν ἔχῃ πλέον τροφήν ἐδῶ κάτω, ἀναπετᾷ εἰς τὰ οὐράνια.

Τὰ χρέη τῆς φύσεως αὖξαναν ἀκόμη τὴν εὐδαιμονίαν τῆς κοινωνίας των. Βλέπουσai τὰ παιδία των, γεννήματα ἐπίσης δυστυχοῦς ἔρωτος, ἐλάμβαναν περισσοτέραν συμπάθειαν καὶ φιλίαν πρὸς ἀλλήλας. Εὐφραίνοντο πολλὰ νὰ τὰ λούουν εἰς τὴν αὐτὴν κολυμβήθραν, καὶ νὰ τὰ πλαγιάζουν εἰς τὴν αὐτὴν κοιτίδα, καὶ πολλάκις τὰ ἄλλασσαν εἰς τὸ γάλα. « Ἀγαπητὴ μου φίλη, ἔλεγεν ἡ κυρία « Λατοῦρ, καθεμίᾳ θὰ ἔχωμεν δύο παιδάκια, καὶ καθὲν « ἀπὸ τὰ παιδάκια μας θὰ ἔχῃ δύο μητέρας. » Καθὼς δύο βλαστοὶ, μέιναντες εἰς ὁμογενῇ δύο δένδρα, μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅλων τῶν κλάδων εἰς τὴν ἀνεμοζάλην, φέρουσι γλυκυτέρους καρποὺς, ἂν ἕκαστος χωρισθεὶς ἀπὸ τὸν μητρικὸν φυλλιασθῇ εἰς τὸν γειτονεύοντα κορμὸν, παρομοίως ἐκεῖνα τὰ δύο νήπια, στερημένα ἀπ' ὅλους τοὺς συγγενεῖς των, ἐποτίζοντο φιλοστοργότερα φρονήματα παρὰ τὰ υἱοῦ καὶ θυγατρὸς, ἢ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς, ὅταν ἀλλάσσοντο εἰς τοὺς μαστοὺς τῶν δύο φίλων, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶχαν λάβει τὸ εἶναι. Αἱ μητέρες ὠμιλοῦσαν περὶ τῆς συζεύξεως αὐτῶν, ἐν ᾧ ἀκόμη τὰ ἐκρατοῦσαν εἰς τὰ σπάργανα, καὶ κατεκοίμιζαν τοὺς ἰδίους αὐτῶν πόνους, φανταζόμεναι τὸ εὐτυχὲς τῶν τέκνων συνοικέσιον. Πολλάκις μὲ τὴν φαντασίαν ταύτην ἐκαταντοῦσαν καὶ εἰς δάκρυα, ἐνθυμούμεναι, ἡ μὲν ὅτι εἶχε δυστυχῆσει διότι ἀμελήσασα τὸν γάμον ὑψώθη ὑπὲρ τὴν

κατάστασίν της· ἡ δὲ ἄλλη, διότι μὲ τὴν ὑπανδρείαν κατέβη εἰς ταπεινότερα. Παρηγοροῦντο ὅμως συλλογιζόμεναι ὅτι καὶ τὰ παῖδιά των θέλουν ζήσει εὐτυχῶς, ἀπολαύοντα ποτὲ, μακρὰν τῶν ἀπανθρώπων προλήψεων τῆς Εὐρώπης, τὰς ἡδονὰς τοῦ ἔρωτος μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἰσότητος.

Τῷ ὄντι, τὰ νήπια συναγαπῶντο ἤδη ἀγάπην ἀνωτέραν παντὸς λόγου. Ἄν ἐτύχαινε νὰ κλαύσῃ ὁ Παῦλος, τὸν ἔδειχναν τὴν Βιργινίαν· ἀφ' οὗ τὴν ἔβλεπεν, ἐχαμογελοῦσε καὶ ἠσύχαζεν. Ἄν ἔπασχεν ἡ Βιργινία, τὸ ἐμάνθαναν ἀπὸ τὰς φωνὰς τοῦ Παύλου. Πλὴν τὸ ἀγαπητὸν κοράσιον, διὰ νὰ μὴ συμπονῇ αὐτὸς, ἔκρυπτεν εὐθὺς τὸν πόνον της. Ἐρχόμενος ἐδῶ, τὰ ἔβλεπα πάντοτε ὁλόγυμνα κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου, μόλις περιπατοῦντα, κρατούμενα δὲ ἀπὸ τὰς χεῖρας, καὶ μὲ τοὺς βραχίονας συμπεπλεγμένους, καθὼς οἱ ζωγράφοι παραστένουν τοὺς Διοσκούρους εἰς τὸν οὐρανόν. Δὲν ἤμποροῦσεν οὔτε ἡ νύκτα νὰ τὰ χωρίσῃ, ἀλλὰ τὰ εὔρισκε πολλάκις πλαγιασμένα εἰς τὴν αὐτὴν κοιτίδα, παρειὰν μὲ παρειὰν, στῆθος μὲ στῆθος, ἀμοιβαίως ἀγκαλιασμένα μὲ τὰς χεῖρας περὶ τοὺς τραχήλους, καὶ οὕτω συγκοιμώμενα.

Ὅταν ἄρχισαν νὰ ὁμιλοῦν, πρῶτα ὀνόματα ἔμαθαν νὰ ὀνομάζωνται ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή. Τὰ νήπια γνωρίζουν τρυφερώτερα χάδια, ἀλλ' ὅχι καὶ γλυκυτέρας προσηγορίας. Ἡ ἀνατροφή διδάσκουσα αὐτὰ νὰ βοηθῶνται εἰς τὰς ἀμοιβαίας των χρείας, αὐξήσεν ἔτι μᾶλλον τὴν φιλίαν

των. Μετ' ὀλίγον, ὅσα ἀπέβλεπαν τὴν οἰκονομίαν, ἢ τὴν καθαριότητα, ἢ χωρικοῦ γεύματος τὴν ἐπιμέλειαν, ἦσαν ἔργα τῆς Βιργινίας, καὶ οἱ κόποι τῆς ἀντεμείβοντο πάντοτε μὲ ἐπαίνους καὶ μὲ φιλήματα τοῦ ἀδελφοῦ τῆς. Αὐτὸς δὲ ποτὲ δὲν ἔμενεν ἀργός, ἀλλ' ἔσκαπτε τὸν κῆπον μετὰ τοῦ Δομίγγου, ἢ φέρων μικρὸν πέλεκυν εἰς τὰς χεῖρας ὑπήγενε μαζὶ τοῦ εἰς τὰ δάση· καὶ ἂν εἰς τὸν δρόμον ἀπαντοῦσε κἀνὲν ὠραῖον ἄνθος, ἢ καλὸν πωρικόν, ἢ φωλεὰν πουλίων, καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου ἃς εὐρίσκοντο, ἀνέβαιnen ὡς ἐπάνω διὰ νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὴν ἀδελφὴν του.

Ὅπου τις ἀπαντοῦσε κἀνὲν ἀπὸ τὰ δύο παιδία, ἔπρεπε νὰ στοχασθῇ ὅτι καὶ τὸ ἄλλο δὲν ἦτον μακράν. Καταβαίνων ποτὲ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τούτου τοῦ ὄρους, εἶδον εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κήπου τὴν Βιργινίαν τρέχουσαν πρὸς τὸν οἶκον. Εἶχε σκεπασμένην τὴν κεφαλὴν μὲ τὸ χιτῶνιόν τῆς, καὶ τοῦτο σηκωμένον ὀπισθεν διὰ νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὴν βροχὴν. Μακρόθεν τὴν ἐνόμισα μοναχὴν· καὶ πλησιάσας διὰ νὰ τὴν βοηθήσω εἰς τὸ περιπάτημα, τὴν εἶδα χειραγωγοῦσαν τὸν Παῦλον, ὅλον σχεδὸν περιτυλιγμένον εἰς τὸ αὐτὸ κάλυμμα, καὶ γελῶντα μ' ἐκείνην διὰ τὸ ἐφεύρημα, μὲ τὸ ὅποῖον ἐφυλάττοντο ἄβροχιν. Αἱ χαριέσταται κεφαλαί των, ἀπὸ τὸ φουσκωτὸν ἐκεῖνο χιτῶνιον σκεπασμέναι, μ' ἐνθύμισαν τὰ περικλεισμένα εἰς ἓν αὐγὸν δύο παιδία τῆς Λήδας.

Μόνην σπουδὴν εἶχαν πῶς νὰ φιλοφρονοῦνται καὶ νὰ

συμβοηθοῦνται. Ἄλλως δὲ ἦσαν ἀμαθῆ, ὡς ἀποικογενῆ, καὶ δὲν ἤξευραν οὔτε νὰ διαβάζουν, οὔτε νὰ γράφουν. Δὲν ἐφρόντιζαν διὰ τὰ συμβάντα μακρὰν αὐτῶν καὶ εἰς παλαιοτάτους χρόνους, οὔτε ἐξαπλόνετο ἡ περιέργειά των πέραν τοῦ ὅρους. Ἐνόμιζαν ὅτι ὁ κόσμος ἐτελείονεν ὅπου καὶ τὸ νησίον αὐτῶν, καὶ τίποτε ἐράσμιον δὲν ἐφαντάζοντο ἔξω τῆς χώρας, ὅπου διέτριβον. Εἰς τὴν πρὸς ἄλληλα φιλίαν καὶ τὴν πρὸς τὰς μητέρας αὐτῶν φιλοστοργίαν ἐξοδεύετο ὅλη τῆς ψυχῆς των ἡ ἐνέργεια. Ποτὲ δὲν εἶχαν κλαύσει μὲ ἀνωφελῶν ἐπιστημῶν διδασκαλίαν, οὔτ' ἀηδιάσει μὲ σκυθρωπῆς ἠθικῆς μαθήματα. Δὲν ἤξευραν ὅτι τὸ ὑποκλέπτειν, ἡ ἀκράτεια καὶ τὸ ψεῦδος εἶναι ἀπηγορευμένα· διότι πρῶτον μὲν ὅλα εἰς τὰς καλύβας ἦσαν κοινά· ἔπειτα εὔρισκαν ὅσα ἤθελαν ἀπλᾶ φαγητὰ, καὶ τέλος, κάμμιαν ἀλήθειαν δὲν εἶχαν νὰ κρύψουν. Κάνεις ποτὲ δὲν τὰ ἐτρόμαξε, λέγων ὅτι ὁ Θεὸς ἐτοιμάζει φοβεράς τιμωρίας εἰς τὰ ἀχάριστα τέκνα· ἀλλὰ τὸ φιλόστοργον αὐτῶν πρὸς τὰς μητέρας εἶχε γεννηθῆ ἀπὸ τῶν μητέρων τὴν φιλοτεκνίαν. Τόσον μόνον μέρος τῆς θρησκείας εἶχαν διδασχθῆ, ὅσον συντελεῖ νὰ τὴν κάμνη ἀγαπητήν· καὶ ἂν εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲν ἐπρόφερναν διεξοδικὰς προσευχάς, παντοῦ ὅμως ὅπου εὔρισκοντο, εἰς τὸν οἶκον, εἰς τοὺς ἀγροὺς, εἰς τὰ δάση, ὕψοναν πρὸς τὸν οὐρανὸν χεῖρας ἀθώας, καὶ καρδίαν γέμουσαν ἀπὸ τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ἀγάπην.

Οὕτως ἐπέρασεν ἡ πρώτη αὐτῶν ἡλικία, ὡς αὐγὴ

ώραία προμηνύουσα ἡμέραν ἔτι ωραιότεραν. Ἐμοιράζοντο ἤδη μὲ τὰς μητέρας των ὅλας τὰς οἰκιακὰς ὑπηρεσίας. Καθὼς ἡ ὥδῃ τοῦ πετεινοῦ ἐσήμαινε τὰ ἑξημερώματα, ἡ Βιργινία ἐσηκόνετο, ὑπήγενεν εἰς τὴν πλησίον βρύσιν διὰ νερόν, καὶ ἐπέστρεφεν εἰς τὸν οἶκον διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ πρόγευμα. Ὀλίγον ὕστερον, ὅταν ὁ ἥλιος κατηύγαζε τὰς ἀκρωρείας, ἡ Μαργαρίτα καὶ ὁ υἱὸς τῆς ὑπήγεναν εἰς τῆς κυρίας Λατοῦρ, καὶ τότε προσηύχοντο ὅλοι διὰ μιᾶς, πρὶν ἀρχίσωσι τὸ πρόγευμα. Ἐπρογεύοντο δὲ πολλάκις ἔμπροσθεν τῆς θύρας, καθήμενοι εἰς τὰ χόρτα ὑπὸ καμάραν βανανεῶν, τῶν ὁποίων οἱ μὲν εὐχυμοὶ καρποὶ ἐχρησίμευαν ὡς φαγητὰ ὀλοέτοιμα, τὰ δὲ μακρὰ καὶ στιλπνὰ φύλλα, ὡς τραπεζομάνδιλα. Διὰ τὸ ὑγιεινὸν καὶ δαψιλὲς τῆς τροφῆς ἐπέδιδαν ταχέως τὰ σώματα τῶν δύο νέων· τὸ δὲ ἡμερον τῆς ἀγωγῆς εἰκόνιζεν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν αὐτῶν τὴν καθαρότητα καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τῆς ψυχῆς των. Μόλις εἶχε δώδεκα χρόνους ἡ Βιργινία, καὶ τὸ ἀνάστημά της ἦτον ὑπὲρ τὸ ἡμισυ σχηματισμένον. Μεγάλα ξανθὰ μαλλία ἐπεσκίαζαν τὴν κεφαλὴν της· ὀμμάτια γαλανὰ, καὶ ῥοδοκόκκινα χεῖλη ἔλαμπαν τρυφερότατα εἰς τὸ ἀνθηρὸν αὐτῆς πρόσωπον· καὶ, ἐν ὧσιν μὲν ὠμιλοῦσεν, ἐχαμογελοῦσαν πάντοτε συμφώνως· ἀλλ' ὅταν ἔστεκε σιωπηλὴ, οἱ ὀφθαλμοὶ της, τρεπόμενοι φύσει πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἐλάμβαναν ἄκρας εὐαισθησίας, ἔτι δὲ καὶ λεπτῆς μελαγχολίας ἔμφασιν. Εἰς δὲ τὸν Παῦλον ὁ ἀνδρικός χαρακτήρ ἐφαίνετο ἤδη μεταξύ τῶν χαρίτων τῆς

ἡβικῆς ἡλικίας. Τὸ ἀνάστημά του ἦτον ὑψηλότερον παρὰ τὸ τῆς Βιργινίας, τὸ χρῶμα βαθύτερον, ἡ μύτη γρυπωτέρα, καὶ τὰ μαῦρα ὀμμάτιά του ἤθελαν ἔχει τινὰ σοβαρότητα, ἂν αἱ τῶν μακρῶν βλεφαρίδων ἀκτῖνες δὲν ἔδιδαν εἰς αὐτὰ θαυμασίαν γλυκύτητα. Μ' ὅλον ὅτι πάντοτε ἐκινεῖτο, ἅμα ἔβλεπε τὴν ἀδελφὴν του, ἡσύχαζεν εὐθύς, κ' ὑπήγενε πλησίον τῆς διὰ νὰ καθήσῃ. Πολλάκις τὸ γεῦμα ἐτελείονε, χωρὶς καθόλου νὰ συνομιλήσουν. Διὰ τὴν σιωπὴν, καὶ τὴν ἀφέλειαν τῶν θέσεων, καὶ τὸ κάλλος τῶν γυμνῶν αὐτῶν ποδῶν, ἤθελες τὰ νομίσαι Ἑλληνικὰ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀγάλματα παριστάνοντα τινὰ τῶν παιδίων τῆς Νιόβης. Ἀλλὰ τὰ βλέμματα αὐτῶν ζητοῦντα μὲ πόθον ἀπάντησιν, καὶ τὰ μειδιάματα ἀμειβόμενα μὲ γλυκύτερα μειδιάματα, σ' ἔκαμναν πάλιν νὰ τὰ ἐκλάβῃς ἀντὶ τῶν μακαρίων ἐκείνων πνευμάτων, τῶν τέκνων τοῦ οὐρανοῦ, τῶν ὁποίων φύσις εἶναι ν' ἀγαπῶνται, καὶ δὲν ἔχουσι χρεῖαν νὰ ἐξηγῶσι τὰ αἰσθήματα μὲ νοήσεις, καὶ τὴν φιλίαν μὲ λόγους.

Ἐν τούτοις ἡ κυρία Λατοῦρ, βλέπουσα τὴν θυγατέρα τῆς ἀνθοῦσαν μὲ τόσα κάλλη, αἰσθάνετο διπλὴν φιλοστοργίαν, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ ἀνησυχίας αὐξήσιν. Ὅθεν μ' ἔλεγεν ἐνίοτε· « Ἄν τύχῃ ν' ἀποθάνω, τί θὰ γένη χωρὶς « κατὰστασιν ἡ Βιργινία; » Εἶχε δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν μίαν θείαν, ἀνύπανδρον, εὐγενῆ, πλουσίαν, γηραλέαν καὶ εὐλαβῆ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τόσον ἀπάνθρωπα ἀπερρίφθη, ὅταν ὑπανδρεύθη τὸν κύριον Λατοῦρ, ὥστε εἶχεν ἀποφα-

σίσει νὰ μὴ προσπέσῃ οὐδέποτε, εἰς ὅσῃν ἀνάγκῃν καὶ ἂν καταντήσῃ. Ἀλλὰ μήτηρ γενομένη δὲν ἐφοβήθη πλέον νὰ πάθῃ ἐντροπὴν ἀποτυγχάνουσα εἰς τὰ ζητήματα τῆς. Ἐμήνυσε λοιπὸν εἰς ἐκείνην τὴν θείαν τὸν ἀνέλπιστον τοῦ ἀνδρός τῆς θάνατον, τὴν γέννησιν τῆς θυγατρὸς, καὶ τὴν στενοχωρίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὗρίσκετο, οὔσα μακρὰν τῆς πατρίδος, στερημένη πάσης βοηθείας, καὶ μὲ παιδίον ἐπιφορτωμένη. Δὲν ἔλαβε δὲ κάμμιαν ἀπόκρισιν· καὶ μ' ὅλον ὅτι εἶχεν ὑψηλόφρονα χαρακτῆρα, δὲν ἐφοβήθη πλέον νὰ ταπεινωθῇ καὶ νὰ περιπέσῃ εἰς τὰς ἐπιπλήξεις τῆς συγγενοῦς τῆς, ἡ ὁποία δὲν τὴν εἶχε συγχωρήσει κατ' οὐδένα τρόπον τὸ συνοικέσιόν τῆς μὲ ἄνδρα ἐξ ἀγενῶν, ἂν καὶ ἐνάρετον. Ἐγραφε λοιπὸν πρὸς αὐτὴν μὲ πᾶσαν εὐκαιρίαν, διὰ νὰ κινήσῃ τὴν εὐσπλαγχνίαν τῆς χάριν τῆς Βιργινίας. Πολλοὶ χρόνοι ὅμως εἶχαν περάσει χωρὶς νὰ λάβῃ παρ' αὐτῆς κανέν σημεῖον ἐνθυμήσεως.

Τέλος πάντων εἰς τὸ 1738 ἔτος, τὸ τρίτον ἀπὸ τὴν ἄφιξιν τοῦ Λαβουρδόνναιτος εἰς ταύτην τὴν νῆσον, ἡ κυρία Λατοῦρ ἔμαθεν ὅτι ὁ νέος οὗτος διοικητὴς εἶχε νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ γράμμα τῆς θείας τῆς. Ἐτρεξε λοιπὸν εἰς τὸν Λουδοβίκειον Λιμένα, ἀδιαφοροῦσα τότε, ἂν ἔμελλε νὰ φανῇ κακοενδυμένη· διότι ἡ μητρικὴ χαρὰ τὴν ἔκαμνεν ἀνωτέραν τῆς ἀνθρωπίνης αἰδοῦς. Ὁ Λαβουρδόνναις τὴν ἔδωκε τῷ ὄντι γράμμα τῆς θείας τῆς, ἡ ὁποία τὴν ἐμήνυεν ὅτι ἀξίως πάσχει, διότι ὑπανδρεύθη φιλοκίνδυνον

καὶ ἄσωτον ἄνθρωπον. « Τὰ πάθη, ἔλεγε, φέρουσι μεθ' « ἐαυτῶν τιμωρίας· ὁ ἄωρος θάνατος τοῦ ἀνδρός σου « εἶναι δικαία ποινὴ τοῦ Θεοῦ. Καλὰ ἔκαμες νὰ περάσης « εἰς τὰς νήσους, πάρεξ νὰ κάθесαι νὰ καταισχύνῃς τὸν « οἶκόν μας εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπειτα κατοικεῖς καλὸν τό- « πον, ὅπου ὅλοι, πλὴν τῶν ἀμελῶν, εὐρίσκουν κυβέρ- « νησιν. » Ἀφ' οὗ μὲ τοιοῦτον τρόπον τὴν ὠνείδισεν, ἐπαι- νεῖτο εἰς τὸ τέλος, λέγουσα ὅτι, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὰ πολλάκις ὀλέθρια τοῦ γάμου ἐπακόλουθα, ποτὲ δὲν συγ- κατένευσε νὰ ὑπανδρευθῇ. Πλὴν τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι φι- λόδοξος οὕσα δὲν ἔστεργε παρὰ μεγάλου γένους ἄνδρα. Ἀλλ' ἂν καὶ ἦτον ὑπέρπλουτος, ἂν καὶ οἱ τῆς αὐλῆς ἄνθρωποι εἰς ὅλα, πλὴν τῶν χρημάτων, ἀδιαφορῶσι, κἀνεῖς δὲν εὐρέθη νὰ στέρξῃ συνοικέσιον μὲ τόσον ἄσχημον καὶ σκληρόψυχον πλάσμα.

Ἐπρόσγραφε δὲ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τῆς ὡς προσθήκην, ὅτι ἀφ' οὗ παντοίως ἐσκέφθη τὸ πρᾶγμα, τὴν ἐσύστησεν εἰς τὸν κύριον Λαβουρδόνναιτα. Τὴν εἶχεν ἀληθινὰ συστή- σει, πλὴν κατὰ τὴν κοινὴν τοῦ καιροῦ τούτου συνήθειαν, ἢ ὁποία κάμνει τὸν προστάτην φοβερώτερον παρὰ τὸν φανερόν ἐχθρόν. Διὰ νὰ δικαιώσῃ ἔμπροσθεν τοῦ διοικητοῦ τὸ ἀπάνθρωπον κατὰ τῆς ιδίας ἀνεψιᾶς φέρσιμόν της, εἶχε προσποιηθῇ ὅτι τὴν λυπεῖται, καὶ τοιουτοτρόπως τὴν ἐσυκοφάντησεν.

Ὁ διοικητὴς, προκατειλημμένος ὢν κατὰ τῆς κυρίας Λατοῦρ, τὴν ὑπεδέχθη μὲ πολλὴν ψυχρότητα, ἐν ᾧ πᾶς

ἀδιάφορος ἄνθρωπος ἐξάπαντος ἐκινεῖτο εἰς συμπάθειαν καὶ σέβας, ὅταν τὴν ἑβλεπεν. Ἀφ' οὗ ἤκουσε τὰ κατ' αὐτὴν, ἀπεκρίθη μὲ τραχύτητα καὶ βραχυλογίαν· «Θέλω « φροντίσει... νὰ ἰδοῦμεν... μὲ τὸν καιρόν.... Πολλοὶ δυσ- « τυχοῦν!... Διατὶ νὰ παροργίσῃς τοιαύτην σεβασμίαν « θείαν;... Ἡ εὐγενία σου πταίεις.»

Ἡ κυρία Λατοῦρ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον πικραμμένη καὶ λυπημένη κατάκαρδα. Φθάσασα δὲ ἐκάθησεν, ἔρριψεν εἰς τὴν τράπεζαν τὸ γράμμα τῆς θείας, καὶ εἶπε πρὸς τὴν φίλην της· «Ἰδοὺ ὁ καρπὸς ἑνδεκα χρόνων ὑπομονῆς!» Ἀλλ' ἐπειδὴ μόνη ἡ κυρία Λατοῦρ ἤξευρε νὰ διαβάζῃ, ἐπῆρε τὸ γράμμα, καὶ τὸ ἀνέγνωσεν εἰς ἐπήκοον πάντων. Μόλις εἶχε τελειώσει, καὶ ἡ Μαργαρίτα τὴν εἶπε μὲ σφοδρότητα· «Τίνα χρεῖαν ἔχομεν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς « σου; Μήπως ὁ Θεὸς μᾶς ἐγκατέλιπεν; Αὐτὸς μόνος εἶναι « πατέρας μας. Δὲν ἐζήσαμεν εὐτυχεῖς μέχρι τῆς σήμε- « ρον; Διατί λοιπὸν νὰ λυπῆσαι; Δὲν ἔχεις ἀνδρείαν!» Ἰδοῦσα δὲ τὴν κυρίαν Λατοῦρ κλαίουσαν, τὴν ἀγκάλιασε, καὶ σφικτὰ περιπλεγμένη μὲ αὐτὴν, «Ἀγαπητή μου φίλη, « ἐφώναζεν, ἀγαπητή μου φίλη!» Πλὴν ἡ φωνὴ της ἐκόπη ἀπὸ τοὺς λυγμούς. Εἰς τοῦτο τὸ θέαμα ἡ Βιργινία δακρύουσα ποταμῆδόν, ἔθλιβε πότε τὰ χέρια τῆς μητρός της, πότε τῆς Μαργαρίτας εἰς τὰ χεῖλη καὶ εἰς τὴν καρδίαν της· ὁ δὲ Παῦλος μὲ τὰ ὄμματα ἀστράπτοντα ἀπὸ θυμὸν, ἐφώναζεν, ἐσφιγγε τὰς χεῖράς του, ἐλάκτιζε τὴν γῆν, μὴ ἡξεύρων ποῖον νὰ ἐγκαλέσῃ. Ὁ Δομίγγος

καὶ ἡ Μαρία ἔδραμον πρὸς τὸν κρότον, καὶ δὲν ἠκούσθησαν πλέον εἰς τὴν καλύβην παρὰ λυπηραὶ φωναί· « Ἄ !
 « κυρία μου ! ... ἀγαθὴ μου κυρία ! ... μητέρα μου ! ...
 « μὴ κλαίης. » Τοιαῦτα θερμῆς ἀγάπης σημεῖα διεσκέδασαν τὴν λύπην τῆς κυρίας Λατούρ· ἐπῆρε τὸν Παῦλον καὶ τὴν Βιργινίαν εἰς τὰς ἀγκάλας της, καὶ τοὺς εἶπε με εὐχαριστημένον ἦθος· « Παιδιά μου, ἐσεῖς εἰσθε αἴτια τῶν
 « πόνων μου, πλὴν ἐσεῖς πάλιν εἰσθε ὅλη ἡ χαρά μου.
 « Ὡ φίλτατά μου τέκνα ! ἡ δυστυχία μὲ ἦλθε μακρόθεν,
 « τὰ δὲ τῆς εὐτυχίας εἶναι τριγύρω μου. » Ὁ Παῦλος καὶ ἡ Βιργινία δὲν τὴν ἐννόησαν· ἀφ' οὗ ὅμως τὴν εἶδαν ἥσυχον, ἐμειδίχσαν καὶ ἄρχισαν νὰ τὴν χαδεύουν. Τοιουτοτρόπως ὅλοι ἔμειναν εὐτυχεῖς, καὶ τὸ κακὸν ἐπέρασεν, ὡς ἀνεμοζάλη ἐν μέσῳ χαριτωμένου καιροῦ.

Ἡ δὲ καλὴ διάθεσις τῶν παιδίων ἐξανοίγετο ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν. Μίαν κυριακὴν, περὶ τὰ γλυκοχαράγματα, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν μητέρων διὰ τὴν πρώτην λειτουργίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Βουκίτρων, εἶδαν μίαν Μαύρην φυγάδα ὑπὸ τὰς κύκλω τῶν καλυβῶν βανανέας. Ἦτον δὲ ξηρὰ ὡς σκελετὸς, καὶ δὲν εἶχεν ἄλλο φόρεμα, εἰμὴ ῥάκος χονδροῦ καναβάσου εἰς τὴν μέσσην της. Προσπεσοῦσα δὲ εἰς τοὺς πόδας τῆς Βιργινίας, ἥτις ἐτοίμαζε τὸ πρόγευμα, « Νέα κυρία μου, εἶπεν, εὐσπλαγχνίσου με τὴν
 « δυστυχῇ καὶ φυγάδα δούλην. Ἐνας μῆνας εἶναι, ἀφ' οὗ
 « πλανῶμαι εἰς τὰ βουνὰ ἡμιθανὴς ἀπὸ πείναν, καὶ πολ-
 « λάκις διωκομένη ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς καὶ τοὺς σκύλους

« των. Φεύγω τὸν αὐθέντην μου, ὁ ὅποῖος εἶναι πλούσιος
 « κάτοικος τοῦ Μέλανος ποταμοῦ, καὶ μ' ἔκαμε καθὼς μὲ
 « βλέπεις. » Ἐδειξεν ἐν τῷ ἅμα τὸ σῶμά της χαραγμέ-
 νον βαθέως ἀπὸ τὰς μαστιγώσεις τοῦ αὐθέντου της.
 Ἐπειτα εἶπεν· « Ἦθελα νὰ ὑπάγω νὰ πνιγῶ· ἡξεύρουσα
 « ὅμως ὅτι κατοικεῖτε ἐδῶ, εἶπα· Ἐπειδὴ εὐρίσκονται
 « ἀκόμη καλοὶ ἄσπροι εἰς τοῦτον τὸν τόπον, δὲν πρέπει
 « ἀκόμη ν' ἀποθάνω. » Ἡ Βιργινία, κατακινηθεῖσα εἰς
 οἶκτον, τὴν εἶπε· « Θάρσει, ταλαίπωρον πλάσμα! φάγε,
 φάγε. » καὶ τὴν ἔδωκε τὸ ἐτοιμασμένον ἀπ' αὐτὴν πρό-
 γευμα τῆς οἰκίας. Ἡ δούλη εἰς ὀλίγον καιρὸν τὸ κατέ-
 φαγεν. Ἡ Βιργινία, ἀφ' οὗ τὴν εἶδε χορτασμένην, τὴν εἶπε·
 « Καϋμένη! ἐπιθυμῶ νὰ ὑπάγω νὰ ζητήσω τὴν συγχώ-
 « ρησίν σου ἀπὸ τὸν αὐθέντην σου· ὅταν σὲ ἰδῇ, θὰ σὲ
 « λυπηθῇ καὶ ἐλεήσῃ. Ἐρχεσαι νὰ μὲ ὀδηγήσῃς εἰς τὴν
 « κατοικίαν του; — Ἄγγελε τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη ἡ
 « Μαύρη, σὲ ἀκολουθῶ ὅπου θελήσῃς. » Ἡ Βιργινία ἔκραξε
 τὸν ἀδελφόν της, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὴν συνοδεύσῃ.
 Ὁδηγούμενοι λοιπὸν ἀπὸ τὴν φυγάδα δούλην, διῆλθον πολ-
 λὰ δάση εἰς μονοπάτια, ἀνέβησαν μὲ πολὺν κόπον ὑψηλὰ
 βουνὰ, καὶ πλατεῖς ποταμοὺς ἠναγκάσθησαν πεζοὶ νὰ
 τοὺς περάσουν. Φθάσαντες τέλος πάντων περὶ μεσημβρίαν
 εἰς τοὺς πρόποδας τινὸς μικροῦ βουνοῦ, εἶδαν εἰς τὴν
 ἄκραν τοῦ Μέλανος ποταμοῦ καλοκτισμένον οἶκον, φυ-
 τείας ἀξιολόγους, καὶ πλῆθος δούλων εἰς παντοίας ἐργα-
 σίας καταγινομένων. Ὁ δεσπότης περιήρχετο ἐν μέσῳ

αὐτῶν, μὲ πίπαν εἰς τὸ στόμα, καὶ μὲ ῥοτοκάλαμον εἰς τὴν χεῖρα. Ἦτον δὲ ὑψηλὸς καὶ λιγνὸς, μὲ ὄψιν μελαγχροινὴν κλίνουσαν εἰς τὸ ἐλαιοπράσινον, μὲ ὀμμάτια βαθουλὰ, καὶ μὲ μαῦρα καὶ κλειστὰ ὀφρύδια. Ἡ Μαύρη ἔμεινεν ὀλίγα βήματα ὀπίσω· ἡ δὲ Βιργινία, ὅπως τεταραγμένη, καὶ κρατοῦσα τὸν Παῦλον ἀπὸ τὸν βραχίονα, ἐπλησίασεν εἰς τὸν κάτοικον, καὶ τὸν παρεκάλεσε, δι' ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, νὰ συγχωρήσῃ τὴν δούλην του. Κατὰ πρῶτον ὁ κάτοικος δὲν ἐπρόσεξε πολλὰ εἰς ἐκεῖνα τὰ δύο πτωχοενδυμένα παιδιά· πλὴν ἀφ' οὗ παρετήρησε τὸ γλαφυρὸν ἀνάστημα καὶ τὴν ξανθὴν καὶ ὠραίαν κεφαλὴν τῆς Βιργινίας ὑπὸ γαλανὸν κάλυμμα, καὶ ἤκουσε τὴν γλυκεῖάν της φωνὴν τρέμοντας, καθὼς ὅλον τὸ σῶμα αὐτῆς ζητούσης τὴν συγχώρησιν, ἔσυρε τὴν πίπαν ἀπὸ τὸ στόμα, καὶ ἀνατείνας τὴν ῥάβδον πρὸς τὸν οὐρανὸν, ὥμωσε μὲ ὄρκον φρικτὸν ὅτι συγχωρεῖ τὴν δούλην του, ὅχι δι' ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῆς ἐξαιτουμένης. Ἡ Βιργινία παρευθὺς ἔνευσε τὴν δούλην νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν δεσπότην αὐτῆς, ἔπειτα ἔφυγε, καὶ ὁ Παῦλος ἔτρεξε κατόπιν της.

Ἀναβάντες δὲ ὁμοῦ τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ βουνοῦ, ὅθεν εἶχαν καταίβει, καὶ φθάσαντες εἰς τὴν κορυφὴν, ἐκάθησαν ὑπὸ τὴν σκέπην ἑνὸς δένδρου, βεβαρυμμένοι ἀπὸ κόπον, ἀπὸ πείναν καὶ δίψαν· διότι εἶχαν περιπατήσῃ νηστικοὶ ὑπὲρ τὰς πέντε ὥρας ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ὁ Παῦλος εἶπε τὴν Βιργινίαν· « Ἀδελφὴ μου, τὸ μεσημέρι

« ἐπέρασεν· ἐσὺ πεινᾷς καὶ διψᾷς· ἐδῶ δὲν εὐρίσκομεν τί-
 « ποτε νὰ γευματίσωμεν. Ἄς καταίβωμεν πάλιν τὸ βου-
 « νόν, καὶ ἄς ὑπάγωμεν νὰ ζητήσωμεν τροφήν ἀπὸ τὸν
 « δεσπότην τῆς δούλης. — Ὅχι, φίλε μου, δὲν θέλω,
 « εἶπεν ἡ Βιργινία· διότι πολὺν φόβον μ' ἐπροξένησεν.
 « Ἐνθυμήσου ὅ, τι λέγει ἐνίοτε ἡ μητέρα μου· Τὸ
 « ψωμὶ τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου γεμίζει τὸ στόμα
 « μὲ ἄμμον. — Πῶς νὰ κάμωμεν λοιπὸν, εἶπεν ὁ
 « Παῦλος; Οἱ καρποὶ τούτων τῶν δένδρων εἶναι ἀχρεῖοι·
 « οὔτε κ' ἂν ἐν ταμαρίνον, ἢ λεμόνιον δὲν εὐρίσκεται ἐδῶ
 « διὰ νὰ δροσισθῇς. — Ὁ Θεὸς θέλει μᾶς ἐλεήσει, εἶπεν
 « ἡ Βιργινία, καθὼς εἰσακούει τὴν φωνὴν τῶν μικρῶν
 « τούτων πουλίων, τὰ ὅποια τὸν ζητοῦσι τροφήν. » Μόλις
 εἶχεν ἐκφωνήσει τούτους τοὺς λόγους, καὶ ἤκουσαν μουρ-
 μούρισμα ῥύακος καταπίπτοντος ἀπὸ τὸν πλησίον βράχον.
 Τρέξαντες λοιπὸν καὶ δροσισθέντες μὲ τὰ καθαρὰ καὶ
 κρυσταλλοειδῇ τοῦ νάματα, ἐσύναξαν καὶ ἔφαγαν ὀλίγον
 κάρδαμον, τὸ ὅποϊον εὐρίσκετο εἰς τὰς ἄκρας του. Ἐν ᾧ
 δὲ ἐκύτταζαν νὰ εὔρουν τινὰ τροφήν στερεωτέραν, εἶδεν
 ἡ Βιργινία μεταξὺ τῶν δένδρων τοῦ δάσους ἓνα τρυφερόν
 λαχανοφοίνικα. Τὸ λάχανον τὸ περιεχόμενον εἰς τὰ φύλλα
 τῆς κορυφῆς τοῦ δένδρου τούτου, εἶναι κάλλιστον φαγη-
 τόν· ἀλλ' ὁ κορμός του, ἂν καὶ ὅχι παχύτερος ἀπὸ ἀνδρὸς
 κνήμην, εἶχεν ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα πόδας ὕψος. Καὶ τὸ
 μὲν ξύλον τοῦ δένδρου εἶναι ὡς νήματα συγκολλημένα·
 τὸ στέαρ ὅμως αὐτοῦ εἶναι τόσον σκληρόν, ὥστε ἐπιστρέ-

φει τὰ καλήτερα πελέκια· ὁ δὲ Παῦλος δὲν εἶχεν οὔτε κἄν μαχαίρι. Ἐστοχάσθη νὰ βάλῃ πῦρ εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου. Πλὴν ἄλλη πάλιν ἀπορία· δὲν εἶχε πυροβόλα· κ' ἔπειτα εἰς ταύτην τὴν νῆσον, ἃν καὶ πετρωδεστάτην, δὲν πιστεύω ν' ἀπαντήσῃς οὔτε μίαν πυρῖτιν λίθον. Ἡ ἀνάγκη ἐξευρίσκει τέχνας, καὶ πολλάκις αἱ πλέον ὠφέλιμοι μηχαναὶ ἐπενοήθησαν ἀπὸ τοὺς ἀπορωτάτους ἀνθρώπους. Ὁ Παῦλος ἀπεφάσισε ν' ἀνάψῃ φωτιὰν κατὰ τὸν τρόπον τῶν Μαύρων. Μὲ τὴν γωνίαν μιᾶς πέτρας ἔκαμε μικρὰν τρύπαν εἰς κλάδον δένδρου πολλὰ ξηρὸν, τὸν ὁποῖον ἔβαλεν ὑπὸ τοὺς πόδας του· ἔπειτα μὲ τὸ κοπτερὸν τῆς αὐτῆς πέτρας ἔκαμε σουβλερὸν ἄλλο κομμάτιον κλάδου, ὁμοίως ξηρὸν, ἀλλ' ἀπὸ εἶδος δένδρου διάφορον. Ἔβαλε μετὰ ταῦτα τὸ ὀξὺ τοῦτο κομμάτιον εἰς τὴν τρύπαν τοῦ ὑπὸ πόδας κλάδου, καὶ στρέφων αὐτὸ μὲ γοργότητα εἰς τὰς παλάμας, καθὼς γυρίζουν τὸν στρίφτην τῆς σοκολάτας διὰ ν' ἀφρίσῃ, εἶδε μετ' ὀλίγον εἰς τὸ σημεῖον τῆς συναφῆς καπνὸν καὶ σπινθῆρας. Ἐσύναξε χόρτα ξηρὰ καὶ κλαδάκια, κ' ἔβαλε τὸ πῦρ εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ λαχανοφοίνικος, ὅστις ὀλίγον ὕστερον ἔπεσε μὲ δυνατὸν κρότον. Τὸ πῦρ τὸν ἐχρησίμευσεν ἀκόμη εἰς τὸ νὰ ἐκδύσῃ τὸ λάχανον ἀπὸ τὸ περιτύλιγμα τῶν ξυλοειδῶν καὶ ἀκανθωδῶν φύλλων του. Ἡ Βιργινία καὶ αὐτὸς ἔφαγαν μέρος τοῦ λαχάνου ὠμὸν, καὶ μέρος ὕψημένον εἰς τὴν στάκτην, καὶ τὰ εὔρηκαν ἐπίσης νόστιμα. Ἐγεύθησαν δὲ τὸ λιτὸν τοῦτο γεῦμα μὲ πολλὴν χαρὰν, ἐνθυμούμενοι τὸ καλὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον

εἶχαν κάμει τὸ πρωῒ· ἐταράττοντο ὅμως συμπεραίνοντες πόσῃ ἀνησυχίαν ἔπρεπε νὰ πάσχουν αἱ μητέρες διὰ τὴν μακρὰν αὐτῶν ἀπὸ τὸν οἶκον ἀπουσίαν. Ἡ Βιργινία συχνάκις ἀνέφερνε τοῦτο τὸ ὑποκείμενον· ὁ δὲ Παῦλος, ὅστις αἰσθάνετο τὰς δυνάμεις τοῦ ἀναπληρωμένας, τὴν ἐβεβαίωσεν ὅτι δὲν θέλουν ἀργήσῃ νὰ ἡσυχάσωσι τοὺς γυνεῖς των.

Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα εὐρέθησαν εἰς μεγάλην ἀπορίαν· διότι δὲν εἶχαν πλέον κανένα νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν των. Ὁ Παῦλος, πάντοτε ἀκατάπληκτος, εἶπε τὴν Βιργινίαν· « Ἡ καλύβη μας εἶναι πρὸς τὸν ἥλιον τοῦ μεσημερίου· πρέπει νὰ περάσωμεν, καθὼς τὸ πρωῒ, ἄνωθεν τοῦ ὄρους, τὸ ὁποῖον βλέπεις ἐκεῖ κάτω μὲ τὰς « τρεῖς κορυφάς του. Ἐλα, ἄς κινήσωμεν, φίλη μου. » Τὸ δεικνυόμενον ἀπὸ τὸν Παῦλον βουνὸν ἦτον τὸ ὀνομαζόμενον Τρίμαστον, διὰ τὸ σχῆμα τῶν ὁμοίων μὲ μαστοὺς τριῶν κορυφῶν του *. Κατέβησαν λοιπὸν τὸ βουνὸν τοῦ Μέλανος ποταμοῦ ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος, κ' ἔφθασαν μετὰ μιᾶς ὥρας ὁδοιπορίαν εἰς ἓνα πλατὺν ποταμὸν, ὁ ὁποῖος διέ-

* Εὐρίσκονται πολλὰ βουνά, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ στρογγυλόγονται ὡς μαστοὶ (βυζία), καὶ ὀνομάζονται μὲ τοῦτο τὸ ὄνομα εἰς ὅλας τὰς γλώσσας. Εἶναι δὲ τῷ ὄντι μαστοὶ, ἐπειδὴ ἀπ' αὐτὰς τρέχουσι πολλὰ ποτάμια καὶ ρύακες, χύνοντες εὐφορίαν. Ἀπ' αὐτὰς πηγάζουν καὶ οἱ κυριώτεροι μεγάλοι ποταμοὶ, ὅσοι ποτίζουσι τὴν γῆν· διότι, ἐκεῖναι χορηγοῦσιν εἰς αὐτοὺς ὕδατα ἀεννάως, ἐλκύουσιν τὰ νέφη περὶ τὸν πέτρινον κῶνον τὸν ἐν εἵδει θηλῆς (ῥώγας) ἐπικείμενον εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν κέντρον. Ἐσημειώσαμεν εἰς τὰς προηγουμένας ἡμῶν Μελέτας τὰς θαυμασίας ταύτας τῆς φύσεως προμηθείας.

κοπτε τὸν δρόμον. Τὸ μέγα τοῦτο μέρος τῆς νήσου εἶναι κατάφυτον ἀπὸ δάση, καὶ τόσον ὀλίγον γνωστὸν, ἕως καὶ τὴν σήμερον, ὥστε πολλὰ ποτάμια καὶ βουνὰ εἶναι ἀκόμη ἀνώνυμα. Ὁ δὲ ποταμὸς, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ὄχθην εὐρίσκοντο, ῥέει παφλάζων εἰς κοίτην πετρῶν. Ἡ Βιργινία φοβηθεῖσα τὰ πολύκροτα αὐτοῦ νερὰ, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἔμβῃ διὰ νὰ τὸν περάσῃ πεζή. Τότε ὁ Παῦλος τὴν ἐπῆρεν εἰς τὴν ῥάχην του, καὶ οὕτω φορτωμένος διέβη πατῶν τὰς ὀλισθηρὰς πέτρας τοῦ ποταμοῦ, χωρὶς νὰ τὸν μέλῃ ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν ὑδάτων. « Μὴ φοβῆσαι τὴν
« ἔλεγεν, ἐγὼ αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτόν μου πολλὰ δυνατὸν
« μαζὶ σου. Ἄν ὁ κάτοικος τοῦ Μέλανος ποταμοῦ σὲ
« ἀρνεῖτο τὴν συγχώρησιν τῆς δούλης, ἤθελα κτυπηθῇ μὲ
« αὐτόν. — Πῶς ! εἶπεν ἡ Βιργινία, μ' ἐκεῖνον τὸν μεγα-
« λόσωμον καὶ τόσον κακὸν ἄνθρωπον ; Εἰς ποῖον κίνδυνον
« σ' ἔβαλα ! Θεέ μου ! πόσον δύσκολον εἶναι νὰ κάμῃ
« τις τὸ καλόν ! μόνον τὸ κακὸν εἶναι εὐκόλον. »
Ὅταν ὁ Παῦλος ἔφθασεν εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν, ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον φορτωμένος τὴν ἀδελφὴν του, καὶ ἤλπιζε νὰ ὑπερβῇ τοιουτοτρόπως τὸ Τρίμαστον ὄρος, τὸ ὁποῖον ἔβλεπεν ἔμπροσθέν του ἀπέχον ἡμίσειαν λεύγην· μετ' ὀλίγον ὅμως αἱ δυνάμεις του ἔπεσαν, καὶ ἀναγκάσθη νὰ τὴν ἀφήσῃ κατὰ γῆς, καὶ νὰ ἀναπαυθῇ κοντά της. Ἡ Βιργινία τότε τὸν εἶπεν· « Ἀδελφέ μου, ἡ
« ἡμέρα σκοτεινιάζει. Ἐσὺ ἔχεις ἀκόμη δυνάμεις, ἐγὼ
« ὅμως ἀπέκαμα· ἀφῆσέ με ἐδῶ, καὶ γύρισε μόνος εἰς τὸν

« οἶκον, διὰ νὰ ἡσυχάσῃς ταῖς μητέραις μας. — Ὅχι, εἶπεν
 « ὁ Παῦλος, δέν σε ἀφίνω. Ἄν ἡ νύκτα μᾶς πλακώσῃ εἰς
 « τὰ δάση, ἀνάπτω φωτιὰν, κρημνίζω ἓνα λαχανοφοί-
 « νικα, ἐσὺ τρώγεις τὸ λάχανόν, κ' ἐγὼ μὲ τὰ φύλλα του
 « κάμνω σκηνὴν διὰ νὰ σὲ σκεπάσω. » Ἐν τοσούτῳ ἡ
 Βιργινία, ἀφ' οὗ ἀνεπαύθη ὀλίγον, ἐσύναξε μακρὰ φύλλα
 σκολοπενδρίου κρεμάμενα ἀπὸ τὸν κορμὸν τινὸς παλαιοῦ
 δένδρου ῥέποντος πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ. Ἐκαμε μὲ
 αὐτὰ εἶδος σανδάλων, κ' ἐπεριτύλιξε τοὺς αἱματωμένους
 ἀπὸ τὰς πέτρας τοῦ δρόμου πόδας της· διότι προθυμου-
 μένη νὰ ὠφελήσῃ, εἶχε λησμονήσει νὰ ὑποδεθῇ. Ἀφ' οὗ
 αἰσθάνθη ἐλάφρως τινὰ ἀπὸ τὴν δρόσον τῶν φύλλων,
 ἔκοψεν ἓνα κλάδον βαμβοκαλάμου, καὶ ἄρχισε νὰ περι-
 πατῇ, ἐπιστηριζομένη μὲ τὴν μίαν χεῖρα εἰς τὸν κάλαμον
 αὐτὸν, καὶ μὲ τὴν ἄλλην εἰς τὸν ἀδελφόν της.

Ἐπροχωροῦσαν τοιοῦτοτρόπως ἀγάλια εἰς τὰ δάση·
 ἀλλὰ τὸ ὕψος τῶν δένδρων, καὶ ἡ πυκνότης τῶν φύλλων
 ἔκρυψαν ἀπὸ τὰ ὀμμάτιά των ὅχι μόνον τὸ Τρίμαστον
 ὄρος, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐβιάδιζαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἥλιον, ὅστις
 ἐπλησίαζε νὰ βασιλεύσῃ. Μετὰ τινὰ καιρὸν ἄφησαν ἀνε-
 παισθήτως τὸν πατημένον δρόμον, ὅπου εἶχαν ἀκολουθή-
 σει ἕως τότε, καὶ περιέπεσαν εἰς ἀδιέξοδον λαβύρινθον
 δένδρων, πλεκτανῶν καὶ λίθων. Ὁ Παῦλος ἐκάθισε τὴν Βιρ-
 γινίαν, καὶ ἄρχισε νὰ τρέχῃ ἄνω κάτω, ὅλος ταραχὴ, διὰ
 νὰ ζητήσῃ δρόμον ἔξω τῆς πυκνοτάτης ἐκείνης λόχμης·
 πλὴν ἐκοπίασεν εἰς μάτην. Ἀνέβη ἔπειτα εἰς ὑψηλὸν δέν-

δρον διὰ ν' ἀποσκοπεύσῃ καὶ τὸ Τρίμαστον ὄρος· πλὴν δὲν εἶδεν ὀλόγυρα παρὰ τὰς κορυφὰς τῶν δένδρων, κατὰ μέρη φωτιζομένας ἀπὸ τὰς ὑστερινὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Ἡ δὲ σκιὰ τῶν ὀρέων ἐσκέπαζεν ἤδη τὰ δάση εἰς τὰς κοιλάδας· ὁ ἄνεμος ἐκόπαζε, καθὼς συμβαίνει περὶ τὴν δύσιν· βαθυτάτῃ σιωπῇ ἐκυρίευεν εἰς τὰς ἐρημίας, καὶ δὲν ἤκούετο ἄλλο τι πλέον, πάρεξ ὁ κραγμὸς τῶν ἐλαφίων ἀναχωρούντων πρὸς νυκτερινὴν ἀνάπαυσιν εἰς τὰ ἀπομακρυσμένα ἐκεῖνα μέρη. Ὁ Παῦλος, ἐλπίζων ν' ἀκουσθῇ ἀπὸ κανένα κυνηγόν, ἐφώναξε τότε μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν· « Ἐλθετε, ἔλθετε εἰς βοήθειαν τῆς Βιργινίας! » Ἀλλὰ μόνῃ τοῦ δάσους ἡ ἡχὴ ἀπεκρίθη εἰς τὴν βοήν του, ἀντιφωνοῦσα πολλάκις· « Βιργινίας... Βιργινίας. »

Ὁ Παῦλος τότε κατέβη ἀπὸ τὸ δένδρον, βεβαρυμμένος ἀπὸ κόπον καὶ θλίψιν. Ἐζήτησε τρόπον νὰ περάσῃ τὴν νύκτα εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον· πλὴν δὲν εὕρισκετο οὔτε βρύσις, οὔτε λαχανοφοίνιξ, ἀλλ' οὔτε κλάδοι ξηροῦ δένδρου διὰ νὰ ἀνάψῃ φωτιάν. Ἐκατάλαβε τότε ἐμπράκτως ὅλην τὴν ἀμνηχανίαν του, καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ. Ἡ Βιργινία τὸν εἶπε· « Μὴ κλαίῃς, φίλε μου, ἂν δὲν θέλῃς νὰ μὲ καταβυθίσῃς εἰς πίκραν. Ἐγὼ εἶμαι αἰτία ὅλων τῶν πόνων σου, καὶ τῆς λύπης, τὴν ὁποίαν ὑποφέρουσι τώρα αἱ μητέρες μας. Τίποτε, μηδὲ τὸ καλὸν, δὲν πρέπει νὰ κάμνῃ τις, χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς γονεῖς του. Ἄ! πολὺ ἀστόχαστα ἔκαμα! » καὶ ἄρχισε νὰ χύνῃ δάκρυα. Εἶπε δὲ πάλιν πρὸς τὸν Παῦλον· « Ἀς παρακαλέσωμεν, ἀδελφέ

« μου, τὸν Θεὸν, καὶ θέλει μᾶς ἐλεήσει. » Μόλις εἶχαν
τελειώσει τὴν προσευχὴν των, καὶ ἄκουσαν γαύγισμα
σκύλου. « Εἶναι, εἶπεν ὁ Παῦλος, σκύλος τινὸς κυνηγοῦ,
« ὅστις ἔρχεται νὰ ἐνεδρεύσῃ ἐλάφους. » Ὀλίγον ὕστερον αἱ
ὑλακαὶ τοῦ σκύλου αὖξησαν. « Μὲ φαίνεται, εἶπεν ἡ Βιρ-
« γινία, ὅτι εἶναι ὁ Πιστὸς, ὁ σκύλος τῆς καλύβης μας.
« Ναὶ, γνωρίζω τὴν φωνὴν του. Νὰ ἤμεθα τάχα τόσον
« κοντὰ, καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ μας; » Τῷ
ὄντι, μετ' ὀλίγον ὁ Πιστὸς ἦτον εἰς τοὺς πόδας των,
ἐγαύγιζεν, ἐφώναζεν, ἐστέναζε, καὶ τοὺς ὑπερεχάδευσεν. Ἐν
ᾧ δὲν ἐδύναντο νὰ συνέλθωσιν ἀπὸ ἐκπληξιν, εἶδαν τὸν
Δομίγγον τρέχοντα πρὸς αὐτούς. Φθάσαντος τοῦ καλοῦ
τούτου Μαύρου, καὶ δακρύοντος ἀπὸ χαρὰν, ἄρχισαν καὶ
αὐτοὶ νὰ δακρύνουν ἄφωνοι καὶ ἄλαλοι. Ὄταν ὁ Δομίγγος
ἀνέλαβε τὰς αἰσθήσεις του, « ὦ νέοι κύριοί μου, τοὺς
« εἶπε, πόσον αἱ μητέρες σας εἶναι ἀνήσυχοι! πόσον ἀπό-
« ρησαν ὅτι δὲν σᾶς εὔρηκαν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἀπὸ τὴν
« ἐκκλησίαν, ὅπου τὰς ἐσυνόδευα! Ἡ Μαρία, ἐπειδὴ
« ἔτυχε νὰ δουλεύῃ εἰς παράμερον κόχην τῆς οἰκίας, δὲν
« ἤξευρε νὰ μᾶς εἰπῇ ποῦ ὑπήγετε. Ἐγὼ ἔτρεχα ἄνω καὶ
« κάτω περὶ τὴν κατοικίαν, χωρὶς νὰ ἤξεύρω εἰς ποῖον
« μέρος νὰ σᾶς ζητήσω. Τέλος πάντων ἐπῆρα καὶ τῶν δύο
« σας τὰ παλαιὰ φορέματα*, τὰ ἔδωκα εἰς τὸν Πιστὸν

* Τὸ ἀγχίνουν τοῦτο δεῖγμα τοῦ Μαύρου Δομίγγου καὶ τοῦ σκύλου του Πιστοῦ, ὁμοιάζει πολλὰ μὲ τὸ τοῦ ἀγρίου Τεβενίσσα καὶ τοῦ σκύλου του Ὀνιάχ, τὸ ἀναφερόμενον ἀπὸ τὸν Κρενεκῶρον (Crèvecœur) εἰς τὸ φιλαν-

« νὰ τὰ μυρίση· καὶ εὐθὺς, ὡς νὰ μὲ εἶχε καταλάβει τὸ
 « ταλαίπωρον ζῶον, ἄρχισε νὰ ῥινηλατῇ εἰς τὰ ἵχνη σας.
 « Μὲ ὠδήγησε, σείων ἀκαταπαύστως τὴν οὐρὰν, ὡς τὸν
 « Μέλανα ποταμόν. Ἐκεῖ ἔμαθον ἀπὸ ἓνα κάτοικον, ὅτι
 « τὸν ἐφέρετε Μαύρην φυγάδα, καὶ τὴν ἐσυγχώρησε διὰ
 « χάριν σας. Ἀλλ' ὅποιαν συγχώρησιν! Μὲ τὴν ἔδειξε δε-
 « μένην εἰς στέλεχος μὲ ἄλυσιν εἰς τὸν πόδα, εἰς δὲ τὸν
 « τράχηλον μὲ σιδηροῦν κλοιὸν, ἔχοντα τρία ἀρπάγια.
 « Ἐκεῖθεν ὁ Πιστὸς, πάντοτε ἱχνηλατῶν, μ' ἔφερεν εἰς τὸ
 « βουνὸν τοῦ Μέλανος ποταμοῦ. Ἐκεῖ πάλιν ἐστάθη ὑλα-
 « κτῶν μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν, εἰς τὴν ἄκραν τινὸς
 « βρύσεως, πλησίον κρημνισμένου λαχανοφοίνικος καὶ πυ-
 « ρὸς καπνίζοντος ἀκόμη. Τέλος πάντων μὲ ὠδήγησεν
 « ἐδῶ. Εἵμεθα τώρα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Τριμάστου
 « ὄρους, καὶ ἀπ' ἐδῶ ὡς ἡμᾶς ἔχομεν τέσσαρας σωστάς
 « ὥρας. Ἀλλ' ἔλθετε, φάγετε καὶ δυναμωθῆτε. » Τοὺς
 ἔδωκεν εὐθὺς ζυμαρικόν, πωρικὰ, καὶ μεγάλην κολοκύνθην
 γεμάτην ἀπὸ ποτὸν, τὸ ὁποῖον αἱ μητέρες των εἶχαν κα-
 τασκευάσει μὲ νερὸν, κρασίον, ζωμὸν λεμονίου, ζάχαριν
 καὶ μοσχοκάρυδον, διὰ νὰ τοὺς δυναμώσουν καὶ δροσί-
 σουν. Ἡ Βιργινία ἀνεστέναξεν ἐνθυμηθεῖσα τὴν δυστυχῇ
 δούλην, καὶ τῶν μητέρων τὴν ἀνησυχίαν, καὶ ἐπανέλαβε
 πολλάκις τοῦτον τὸν λόγον· « Ὡ πόσον δύσκολον εἶναι νὰ
 « κάμῃ τις τὸ καλόν! » Ἐν ᾧ αὕτῃ καὶ ὁ Παῦλος ἔτρω-

θρωπότατον αὐτοῦ πόνημα τὸ ἐπιγραφόμενον *Lettres d'un Cultivateur
 américain*.

γαν, ὁ Δομίγγος ἄναψε φωτιάν, καὶ ζητήσας εἰς τοὺς βρά-
 χους ξύλον τι στραβὸν ὀνομαζόμενον ἐρυθρόξυλον, τὸ
 ὁποῖον καίει χλωρὸν, ἀναδίδον μεγάλην φλόγα, κατε-
 σκεύασε μὲ αὐτὸ λαμπάδα καὶ τὴν ἄναψε· διότι εἶχεν
 ἤδη νυκτώσει. Ἀλλὰ πολὺ μεγαλητέραν στενοχωρίαν ἐδο-
 κίμασεν, ὅταν ἐχρειάσθη νὰ κινήσουν. Ὁ Παῦλος καὶ ἡ
 Βιργινία δὲν ἤμποροῦσαν πλέον νὰ περιπατήσουν· οἱ πόδες
 των ἦσαν πρησμένοι καὶ κατακόκκινοι. Ὁ Δομίγγος δὲν
 ἤξευρεν ἂν ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν μακρό-
 θεν, ἢ νὰ περάσῃ τὴν νύκτα ἐκεῖ μὲ αὐτούς. « Ποῦ εἶναι ὁ
 « καιρὸς, τοὺς ἔλεγεν, ὅτε σᾶς ἐκρατοῦσα καὶ τοὺς δύο εἰς
 « τὰς ἀγκάλας μου; Πλὴν τώρα ἐσεῖς εἰσθε μεγάλοι, ἐγὼ δὲ
 « γηραλέος. » Ἐν ᾧ οὕτως ἀποροῦσε, στίφος τι Μαύρων
 φυγάδων ἐφάνη εἴκοσι βήματα παρεκεῖ. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ
 ἐλθὼν πρὸς τὸν Παῦλον καὶ τὴν Βιργινίαν, τοὺς εἶπε·
 « Καλὰ παιδάκια, μὴ φοβηθῆτε. Ἡμεῖς σᾶς εἶδαμεν τὸ
 « ταχὺ διαβαίνοντας μὲ μίαν Μαύρην τοῦ Μέλανος πο-
 « ταμοῦ, διὰ νὰ ζητήσετε τὴν συγχώρησιν αὐτῆς ἀπὸ τὸν
 « ἀχρεῖον δεσπότην της. Πρὸς εὐχαριστίαν λοιπὸν θέλομεν
 « σᾶς φέρει ὡς τὸν οἶκόν σας εἰς τοὺς ὠμούς μας. » Μετὰ
 ταῦτα ἔνευσεν ὁ ἀρχηγὸς, καὶ τέσσαρες φυγάδες ἀπὸ τοὺς
 ῥωμαλεωτέρους κατεσκεύασαν εὐθὺς φορεῖον μὲ κλάδους
 δένδρων καὶ μὲ πλεκτάνας, ἔθεσαν ἐπάνω τὸν Παῦλον
 καὶ τὴν Βιργινίαν, τοὺς ἐσήκωσαν εἰς τοὺς ὠμούς, καὶ,
 προπορευομένου τοῦ Δομίγγου μὲ τὴν λαμπάδα, ἐκίνησαν
 προπεμπόμενοι μὲ φωνὰς ἀγαλλιάσεως καὶ μὲ ἀπείρους

εὐλογίας ὅλου τοῦ στίφους. Ἡ Βιργινία κατανυχθεῖσα εἶπεν εἰς τὸν Παῦλον· « ὦ ἀδελφέ μου ! ποτὲ ὁ Θεὸς δὲν « ἀφίνει τὴν εὐεργεσίαν ἀβράβευτον. »

Ἐφθασαν περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὑπὲρ τὴν κατοικίαν αὐτῶν ὄρους, τοῦ ὁποίου τὰ νῶτα ἦσαν καταφωτισμένα μὲ πυρά. Ἐν ᾧ μόλις ἀνέβαιναν, ἤκουσαν φωνὰς λεγούσας· « Ἔσεῖς εἰσθε, παιδία μου ; — « Ναὶ, ἡμεῖς ! ἡμεῖς ! » ἀπεκρίθησαν μὲ τοὺς Μαύρους· καὶ μετ' ὀλίγον εἶδαν τὰς μητέρας αὐτῶν καὶ τὴν Μαρίαν ἐρχομένας εἰς προῦπάντησιν μὲ ἀναμμένους δαυλούς. « Κακόμοιρα παιδία, τοὺς εἶπεν ἡ κυρία Λατοῦρ, πόθεν « ἔρχεσθε ; Εἰς πόσην ἀγωνίαν μᾶς ἐβάλετε ! — Ἐρχόμεθα, « εἶπεν ἡ Βιργινία, ἀπὸ τὸν Μέλانا ποταμὸν, ὅπου ἐζη- « τήσαμεν τὴν συγχώρησιν μιᾶς δυστυχοῦς φυγάδος Μαύ- « ρης, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκα τὸ ταχὺ τὸ πρόγευμα τῆς « οἰκίας· διότι ἀπέθνησκε τῆς πείνας· καὶ ἰδοὺ οἱ Μαῦ- « ροι φυγάδες μᾶς ἔφεραν ὀπίσω. » Ἡ κυρία Λατοῦρ ἀγκά- λιασε τὴν κόρην της, χωρὶς νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ὁμιλήσῃ· καὶ ἡ Βιργινία, ἥτις αἰσθάνθη τὸ πρόσωπον αὐτῆς βρεγ- μένον ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς μητρὸς, τὴν εἶπε· « Μὲ ἀντα- « μείβεις δι' ὅσα κακὰ ἔπαθα ! » Ἡ Μαργαρίτα, ἐκστατικὴ ἀπὸ χαρὰν, ἔσφιγγε τὸν Παῦλον εἰς τὰς ἀγκάλας της, λέγουσα· « Καὶ σὺ, υἱέ μου, ἔκαμες καλὸν ἔργον ! » Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν καλύβην, ἐφίλευσαν τοὺς φυγάδας Μαύρους, οἵτινες, ἀφ' οὗ ἔφαγαν καλὰ, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ δάση, εὐχόμενοι εἰς αὐτὰς παντοίαν εὐτυχίαν.

Ἐκάστη ἡμέρα ἦτον διὰ τὰς οἰκογενείας ἐκεῖνας ἡμέρα εὐδαιμονίας καὶ εἰρήνης. Οὔτε ἀπὸ φθόνον, οὔτε ἀπὸ φιλοδοξίαν δὲν ἐβασανίζοντο. Δὲν ἐπεθύμουν παντάπασιν ἐξωτερικὴν ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν δίδει μὲν ἡ σκευωρία, ἀφαιρεῖ δὲ ἡ συκοφαντία· ἀλλ' εὐχαριστοῦντο εἰς τὴν μαρτυρίαν τῆς ἰδίας αὐτῶν συνειδήσεως. Εἰς ταύτην τὴν νῆσον, ὅπου, καθὼς εἰς ὅλας τῶν Εὐρωπαϊῶν τὰς ἀποικίας, οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι περίεργοι παρὰ διὰ τὰ σκανδαλώδη διήγημάτια, αἱ τῶν φίλων μου ἀρεταὶ καὶ τὰ ὀνόματά των ἀκόμη ἦσαν ἄγνωστα. Μόνον, ὅταν τις ὁδοιπόρος ἐρωτοῦσεν εἰς τὸν δρόμον τῶν Βουκίτρων τινὰς πεδιασίους, « Ποῖος κατοικεῖ εἰς ἐκεῖνας τὰς καλύβας; » ἀπεκρίνοντο, χωρὶς νὰ τὰς γνωρίζουν· « Καλοὶ ἄνθρωποι. » Παρόμοια τὸ γένος τῶν ἱων, ἂν καὶ σκεπασμένα ἀπὸ ἀκανθώδεις βάρους, ἀναδίδουσι μακρὰν τρυφερὰν εὐωδίαν.

Εἶχαν διώξει ἀπὸ τὰς συνομιλίας αὐτῶν τὴν κακολογίαν, ἥτις μὲ πρόσχημα δικαιοσύνης διαθέτει ἐξ ἀνάγκης τὴν καρδίαν εἰς μῖσος, ἢ ψεῦδος· διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ μισῇ τις τοὺς ἀνθρώπους, ἂν τοὺς στοχάζεται κακοὺς, καὶ νὰ ζήσῃ μὲ τοὺς κακοὺς, ἂν δὲν κρύπτῃ τὸ πρὸς αὐτοὺς μῖσος μὲ πλαστὰ εὐνοίας σημεῖα. Ἡ κακολογία λοιπὸν μᾶς ἀναγκάζει νὰ τὰ ἔχωμεν κακὰ μὲ τοὺς ἄλλους, ἢ μὲ ἡμᾶς αὐτούς. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ κρίνωσι τοὺς ἀνθρώπους κατὰ μέρος, ὠμιλοῦσαν πάντοτε περὶ τοῦ πῶς νὰ τοὺς εὐεργετήσῃ τις ὅλους· καὶ μ' ὅλον ὅτι δὲν εἶχαν δύναμιν, ἔτρεφαν ὅμως διηνεκῇ προαίρεσιν, ἡ ὁποία τὰς

ἐγέμιζε μὲ φιланθρωπίαν πάντοτε ἔτοιμον νὰ ἐκχυθῇ. Ζῶσαι λοιπὸν ἐρημικῶς, ὅχι μόνον δὲν ἀγρίευσαν, ἀλλ' ἐγείναν καὶ φιλανθρωπότεραι. Ἡ μὲν σκανδαλώδης ἱστορία τῆς κοινωνίας δὲν ἐχορηγοῦσεν ὕλην εἰς τὰς συνομιλίας των, ἢ τῆς φύσεως ὁμῶς τὰς ἐχαροποιουῖσε καὶ κατέθελγεν. Ἐθαύμαζαν μὲ ἐκστασιν τὴν δύναμιν τῆς Προνοίας, ἡ ὁποία διὰ χειρὸς αὐτῶν εἶχε διασπείρη εἰς τὰς ἀκάρπους ταύτας πέτρας ἀφθονίαν καὶ χάριν, μὲ ἡδονὰς καθαρὰς, ἀπλᾶς καὶ ἀεννάους.

Ὁ Παῦλος, ῥωμαλεώτερος καὶ νοημονέστερος εἰς δώδεκα χρόνων ἡλικίαν παρὰ δεκαπενταετῇ Εὐρωπαῖον, εἶχε καλλωπίσει τὰ γεωργήματα τοῦ Μαύρου Δομίγγου. Πορευόμενος μὲ αὐτὸν εἰς τὰ πλησίον δάση ἐξερρίζονε νεόφυτα ταμαρινεῶν, τῶν ὁποίων ἡ στρογγύλη κεφαλὴ ἔχει ὠραιότατον πράσινον χρῶμα· καὶ βλαστήματα λεμονεῶν, πορτοκαλλεῶν, καὶ γλυκυδώρων, τῶν ὁποίων ὁ καρπὸς γέμει ἀνθόγαλα ζαχαρῶδες, εὖοσμον δὲ ὡς ἄνθος προτοκαλλέας. Καὶ τὰ μὲν δένδρα ταῦτα, ὡς αὐξημένα ἤδη, τὰ ἐφύτευε κύκλῳ τῆς περιοχῆς· εἰς δὲ τὸ ἐνδότερον εἶχε σπείρη κόκκους καὶ πυρῆνας τινῶν, τὰ ὅποια τὸν δεύτερον χρόνον φέρουσιν ἄνθη ἢ καρποὺς, οἷον ἀγάθεα, εἰς τὰ ὅποια κρέμανται ὀλόγυρα, ὡς κρύσταλλα πολυελαίου, μακρὰ βοτρυδία λευκῶν ἀνθέων· πασχαλέας τῆς Περσίας μὲ λουλούδια λινοχρώματα, θυρσοειδῆ, ὀρθὰ εἰς τὸν αἶρα καὶ παράλληλα· πεπονόδενδρα, τῶν ὁποίων ὁ ἄκλαδος κορμὸς ἔχει σχῆμα κολῶνας τριγυρισμένης μὲ πράσινα

πεπόνια, καὶ φέρει, ὡς κιονόκρανον, πλατύτατα φύλλα, ὅμοια μὲ τὰ τῆς συκῆς.

Εἶχεν ἀκόμῃ φυτεύσει κόκκους καὶ πυρῆνας μυροβιόλου, μαγγέας, λιποδάφνης, καλλικάρπου, ψωμοδένδρου καὶ ῥοδομύρτου. Τὰ περισσότερα τούτων τῶν δένδρων ἐχορηγοῦσαν ἤδη εἰς τὸν νέον φυτουργὸν καρποὺς καὶ σκιάσματα. Ἡ φιλόπονός αὐτοῦ χεὶρ εἶχε καταστήσει εὐφόρους καὶ τοὺς πλέον ἀφόρους τόπους τῆς περιοχῆς. Ὁ συκοφόρος κάκτος ὁ φέρων ἄνθη κίτρινα μὲ κόκκινον κατεστιγμένα, καὶ ὁ Περουβιανός, ὅμοιος μὲ ἀκανθώδεις λαμπάδας, ὑψόνοντο ὑπὲρ τὰς μελαίνας κορυφὰς τῶν πετρῶν, καὶ ἐφαίνοντο ἀμιλλώμενοι νὰ φθάσωσι τὰς εὐμήκεις πλεκτάνας, αἱ ὁποῖαι, σκεπασμέναι μὲ γαλανὰ ἢ πορφυρὰ ἄνθη, ἐκρέμαντο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τοὺς κρημνοὺς τοῦ ὄρους.

Καθὼς τὰ φυτὰ ἦσαν διατεταγμένα, ἤμποροῦσέ τις νὰ τὰ ἰδῇ ὅλα διὰ μιᾶς. Εἶχε φυτεύσει εἰς τὴν μέσσην τῆς κοιλάδος τὰ χαμηλὰ χόρτα, ἔπειτα τὰ χαμόδενδρα, καὶ τέλος τὰ μεγάλα, τὰ ὁποῖα περιέζοναν τὴν περιφέρειαν ὅλην· ὥστε ἡ εὐρύχωρος αὕτη περιοχή ἐφαίνετο ἀπὸ τὸ κέντρον ὡς ἀμφιθέατρον χλόης, καρπῶν καὶ ἀνθέων, περικλείουσα λαχανικὰ, μικρὰ λιβάδια καὶ ἀγροὺς ὀρυζίου καὶ σιταρίου. Διαθέτων ὅμως τὰ φυτὰ κατὰ τὴν ἰδέαν του, δὲν παρετράπη ἀπὸ τὸν τύπον τῆς φύσεως, ἀλλ' ὀδηγούμενος ἀπὸ τὰς ἐνδείξεις αὐτῆς ἔβαλεν εἰς μὲν τοὺς ὑψηλοὺς τόπους τὰ ἔχοντα πτητικοὺς σπόρους, πλησίον

δὲ τῶν ὑδάτων ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων οἱ κόκκοι πλέουσι. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον πᾶν φυτὸν ἠΰξανεν εἰς τὴν ἀρμόδιαν τοῦ θέσιν, καὶ πᾶσα θέσις ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸ φυτὸν αὐτῆς τὸν οἰκεῖον στολισμόν. Τὰ καταρρέοντα ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῶν πετρῶν νερὰ ἀποτελοῦσαν εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος ἐδῶ βρύσεις, ἐκεῖ πλατεῖς καθρέπτας, εἰς τοὺς ὁποίους ἀντεφαίνοντο, ἐν τῷ μέσῳ τῆς χλόης, τὰ δένδρα ἀνθοῦντα, οἱ βράχοι καὶ τὸ κυάνεον τοῦ οὐρανοῦ.

Ὅσον ἀνώμαλος καὶ ἂν ᾦναι ἐδῶ ἡ γῆ, ὅλα τὰ φυτεύματα ᾗσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐφικτὰ εἰς τὴν ἀφὴν, καθὼς καὶ εἰς τὴν ὄρασιν. Τὸν ἐβοηθούσαμεν δὲ ὅλοι καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ εἰς κατόρθωσιν τοῦ πράγματος. Εἶχε κατασκευάσει δρόμον περιλαμβάνοντα τὴν κοιλάδα, τοῦ ὁποίου πολλὰ σχίσματα καταντοῦσαν ἀπὸ τὴν περιφέρειαν εἰς τὸ κέντρον. Δὲν ἀφῆκεν ἀχρήστους οὐδὲ τοὺς πλέον δυσβάτους τόπους, ἀλλὰ καὶ συνήρμοσεν ἐμμελέστατα τὸ μὲν εὐκόλον τῆς περιδιαβάσεως μὲ τὴν τραχύτητα τοῦ ἐδάφους, τὰ δὲ ἡμερα δένδρα μὲ τὰ ἄγρια. Ἀπὸ τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν κινητῶν πετρῶν, αἱ ὁποῖαι τώρα διακόπτουσιν ἐδῶ τοὺς δρόμους, καθὼς καὶ τὴν περισσοτέραν γῆν τῆς νήσου, ἀνήγειρεν ἐδῶ κ' ἐκεῖ πυραμίδας, συμμίζας εἰς τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν χῶμα καὶ ῥίζας ῥόδων, ποιγκιανῶν καὶ ἄλλων χαμοδένδρων, τὰ ὁποῖα ἐμφιλοχωροῦσιν εἰς τὰς πέτρας. Εἰς ὀλίγον καιρὸν αἱ κατηφεῖς ἐκεῖναι καὶ ἄμορφοι πυραμίδες ἐσκεπάσθησαν ἀπὸ πρασινάδα, ἡ λαμπρὰ καὶ ωραιότατα ἄνθη. Αἱ χα-

ράδραι, περιστοιχισμέναι μὲ παλαιὰ δένδρα εἰς τὰς ἄκρας αὐτῶν κεκλιμένα, ἐσχημάτιζαν ὑπογείους θόλους ἀπροσίτους εἰς τὴν θερμότητα, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ὑπήγεναν τὴν ἡμέραν πρὸς ἀπόλαυσιν δροσεροῦ ἀέρος. Μία τρίβος ὠδηγοῦσεν εἰς μικρὸν δάσος ἀγρίων δένδρων, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον ἤϋξαναν προφυλαγμένα ἀπὸ τοὺς ἀνέμους ἡμερα τινὰ μὲ καρποὺς φορτωμένα. Ἐδῶ ἦτον θερισμὸς, ἐκεῖ ὀπωρεῖον. Ἀπὸ ταύτην τὴν ἡλυσίαν ἐφαίνοντο αἱ κατοικίαι· ἀπὸ τὴν ἄλλην αἱ ἀπρόσιτοι κορυφαὶ τοῦ ὄρους. Ἐνδοθεν τινὸς συνηρεφοῦς δάσους καλοφύλλων μὲ πλεκτάνας περιπλεγμένων τίποτε δὲν ἤμποροῦσες νὰ ἰδῇς μηδὲ εἰς σταθερὰν μεσημβρίαν· ἀπὸ δὲ τὴν περιωπὴν τοῦ πλησίον μεγάλου βράχου τοῦ προβάλλοντος ἀπὸ τὸ ὄρος, ἀνεκάλυπτες ὅλας τῆς περιοχῆς τὰς ὑψηλὰς πέτρας, καὶ ἀπωτέρω τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ἐνίοτε κἀνὲν καράβιον ἐρχόμενον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἢ ἐπιστρέφον πρὸς τὰ ἐκεῖ. Εἰς τὸν ῥηθέντα βράχον ἐσυναθροίζοντο τὴν ἐσπέραν, καὶ ἐχαίροντο ἐν σιωπῇ τὴν δρόσον τοῦ ἀέρος, τὴν εὐωδίαν τῶν ἀνθέων, τὸ ψιθύρισμα τῶν βρύσεων, καὶ τὰς τελευταίας ἀρμονίας τοῦ φωτὸς καὶ τῶν σκιῶν.

Τίποτε δὲν ἦτον γλυκύτερον παρ' ὅσα ὀνόματα εἶχαν δώσει εἰς τὰ χαριέστατα τοῦ λαβυρίνθου τούτου καταγωγία. Ὁ προειρημένος βράχος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μ' ἔβλεπαν μακρόθεν ἐρχόμενον, ὠνομάζετο ΣΚΟΠΙΑ ΦΙΛΙΑΣ. Ὁ Παῦλος καὶ ἡ Βιργινία παίζοντες εἶχαν φυτεύσει ἐκεῖ βαμβοκάλαμον, εἰς τὸν ὁποῖον, ὅταν μ' ἔβλεπαν, ὕψοναν

εὐθὺς ἄσπρον μανδίλιον διὰ νὰ μηνύσωσι τὴν ἔλευσίν μου, καθὼς εἰς τὸ πλησίον ὄρος ὑψόνεται ἡ σημαία, ὅταν φανῇ τι καράβιον εἰς τὸ πέλαγος. Μὲ ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ χαράξω ἐπιγραφὴν εἰς τὸν κορμὸν ἐκείνου τοῦ καλάμου. Μεγάλην εὐφροσύνην τὸ εἶχα εἰς τὰς περιηγήσεις μου νὰ βλέπω τι ἄγαλμα ἢ μνημεῖον ἀρχαῖον· ἀλλὰ περισσότερον ἀκόμη ἠδύνομαι ἀναγινώσκων καλὴν τινα ἐπιγραφὴν. Μὲ φαίνεται τότε ὅτι ἀνθρώπινος φωνὴ, διαπερῶσα τοὺς αἰῶνας, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν πέτραν, καὶ λέγει, κατευθυνομένη πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐν μέσῳ τῆς ἐρημίας, ὅτι δὲν εἶναι μόνος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους ἐδοκίμασαν ὁμοίως μὲ αὐτὸν αἰσθήματα καὶ διανοήματα καὶ παθήματα. Ἐὰν δὲ τύχῃ τινὸς παλαιοῦ καὶ μὴ σωζομένου ἔθνους ἐπιγραφὴ, ἐκτείνει τὴν ψυχὴν μας εἰς τὸ ἄπειρον, καὶ διεγείρει συναίσθησιν ἀθανασίας, δεικνύουσα ὅτι καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν βασιλείων διαζῇ ἡ νόησις.

Ἐπέγραψα λοιπὸν εἰς τὸ σημαιοφόρον κατάρτιον τοῦ Παύλου καὶ τῆς Βιργινίας τοὺς ἐξῆς στίχους τοῦ Ὁρατίου·

... Fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapyga.

Μὲ τὰδ᾽ ἑλφια τῆς Ἑλένης, δίδυμ' ἄστρα φωτεινὰ,
Ὁ πατέρας τῶν ἀνέμων εἶθε νὰ σᾶς κυβερνᾷ!

Εἶθε τοὺς λοιποὺς νὰ κλείσῃ,

Τὸν δὲ Ζέφυρον ν' ἀφήσῃ

Μόνος νὰ φυσᾷ τερπνά!

Ἐχάραξα τὸν ἀκόλουθον στίχον τοῦ Βιργιλίου εἰς τὴν φλούδαν ἐνὸς καλοφύλλου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν σκιὰν ὁ Παῦλος ἐκάθετο ἐνίοτε διὰ νὰ θεωρῇ μακρόθεν τὴν θάλασσαν τεταραγμένην.

Fortunatus et ille deos qui novit agrestes !

« Μακάριος, υἱέ μου, ὅτι μόνον τοὺς ἀγρονόμους θεοὺς γνωρίζεις ! »

Καὶ τοῦτον τὸν ἄλλον εἰς τὸ ἀνώφλιον τῆς καλύβης τῆς κυρίας Λατοῦρ, ὅπου ἐσυναθροίζοντο.

At segura quies et nescia fallere vita.

« Ἀδολος βίος, ἀσφαλὴς ἡσυχία. »

Ἀλλ' ἡ Βιργινία δὲν ἐνέκρινε τὰ Λατινικά μου, λέγουσα ὅτι τὰ εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἀνεμοδείκτου αὐτῆς γραμμένα ἦσαν πολύλογα καὶ πολυμαθῇ ὑπὲρ τὸ μέτρον. « Κάλλιον ἀγαποῦσα, εἶπε, νὰ ἐπιγράψῃς· TAPATTOΜΑΙ, « ΠΛΗΝ ΔΕΝ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΑΙ. — Τὸ παράσημον τοῦτο, « τὴν ἀπεκρίθην, ἤθελεν ἀρμόσει ἀκόμη καλῆτερα εἰς τὴν « ἀρετὴν. » Ἡ σκέψις μου τὴν ἔκαμε νὰ κοκκινήσῃ.

Τὸ φιλόστοργον τῶν εὐδαιμόνων οἰκογενειῶν μετεδίδετο εἰς ὅλα τὰ περὶ αὐτὰς πράγματα. Εἶχαν δώσει εὐπαθέστατα ὀνόματα καὶ εἰς ὅσα ἐφαίνοντο πάντῃ ἀδιάφορα. Κύκλος τις σχηματισμένος ἀπὸ πορτοκαλλέας, ῥοδομύρτους, καὶ βανανέας φυτευμένους περὶ τινὰ λειμῶνα,

ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἡ Βιργινία καὶ ὁ Παῦλος ἐχόρευαν ἐνίοτε, ὠνομάζετο ΟΜΟΝΟΙΑ. Παλαιόν τι δένδρον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἡ κυρία Λατοῦρ καὶ ἡ Μαργαρίτα εἶχαν διηγηθῇ τὰς δυστυχίας των, ἐλέγετο ΠΑΓΣΙΣ ΔΑΚΡΥΩΝ. ὠνόμαζαν ΒΡΕΤΑΝΙΑΝ καὶ ΝΟΡΜΑΝΝΙΑΝ τινὰ μερίδια γῆς, ὅπου εἶχαν φυτεύσει σῖτον, χαμοκέρασα καὶ πίσα. Ὁ Δομίγγος καὶ ἡ Μαρία, ἐπιθυμοῦντες κατὰ μίμησιν τῶν κυρίων αὐτῶν νὰ ἀνακαλῶσιν εἰς μνήμην τοὺς τόπους τῆς γεννήσεώς των, ὠνόμαζαν ΑΓΓΟΛΑΝ καὶ ΦΟΥΛΩΝ ΑΚΡΟΝ δύο μέρη, ὅπου ηὔξανε τὸ χόρτον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατεσκεύαζαν περιζώματα, καὶ μία κολοκύνθη ἀπ' αὐτοὺς φυτευμένη. Οὕτω μὲ τὰ προϊόντα τῆς πατρίδος τὴν ἐφαντάζοντο πάντοτε, καὶ κατεπράϋνον τὸν πρὸς αὐτὴν πόθον εἰς τὴν ξενιτείαν. Φεῦ! μυρίαί χαριέσταται προσηγορίαι ἐνεψύχοναν τὰ δένδρα καὶ τὰς βρύσεις καὶ τὰς πέτρας τῆς νῦν ἀνατετραμμένης ταύτης χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν, καθὼς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἀπαντῶνται πλέον εἰμὴ ἐρείπια καὶ κατανυκτικὰ ὀνόματα.

Ἀλλὰ τὸ νοστιμώτερον ἀπ' ὅσα περιλαμβάνοντο εἰς τὴν περιοχὴν ἦτον τὸ λεγόμενον ΑΝΑΠΑΥΤΗΡΙΟΝ ΒΙΡΓΙΝΙΑΣ. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου τοῦ ὀνομασθέντος ΣΚΟΠΙΑ ΦΙΛΙΑΣ εἶναί τι κοίλωμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀναβρύει νερὸν εἰς λεπτόχορτον λιβάδιον, καὶ ἀποτελεῖ μικρὰν λίμνην παρ' αὐτὴν τὴν πηγὴν του. Ὄταν ἡ Μαργαρίτα ἐγέννησε τὸν Παῦλον, τὴν ἐχάρισα ἓνα κόκον τῆς Ἰνδίας, τὸν ὁποῖον εἶχα λάβει δῶρον. Αὐτὴ δὲ τὸν ἐφύτευσεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ

λιμνιδίου, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ποτὲ τὸ ἐξ αὐτοῦ δένδρον ὡς ἐποχὴ τῶν γενεθλίων τοῦ υἱοῦ τῆς. Ἡ κυρία Λατοῦρ, κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτῆς, ἐφύτευσεν ἄλλον ἓνα κόκον μὲ παρόμοιον σκοπὸν, ὅταν ἐγέννησε τὴν Βιργινίαν. Ἀπὸ τοὺς δύο καρποὺς ἐβλάστησαν δύο κοκοφοίνικες, καὶ αὐτοὶ ἦσαν τὰ μόνα χρυσόβουλλα τῶν δύο οἰκογενειῶν. Ὁ ἓνας ὠνομάζετο δένδρον τοῦ Παύλου, ὁ δὲ ἄλλος δένδρον τῆς Βιργινίας. Ἡ αὔξησίς των, ἀναλογοῦσα μὲ τὴν τῶν νέων αὐτῶν κυρίων, ἦτον ὅπως οὐν ἄνισος· ἀλλὰ μετὰ δώδεκα χρόνους ὑπερέβαιναν καὶ οἱ δύο τὰς καλύβας κατὰ τὸ ὕψος, συμπλέκοντες ἤδη τὰ βαῖα των μὲ τρυφερὰ κόκων βοτρυδία ὑπὲρ τὴν δεξαμενὴν τῆς βρύσεως. Ἐκτὸς τῆς φυτείας ταύτης, τὸ κοίλωμα τοῦ βράχου εἶχε μείνῃ καθὼς ἦτον στολισμένον ἀπὸ τὴν φύσιν. Μεγάλα πολύτριχα ἀκτινοβολοῦσαν εἰς τὰ μελαναυγῇ καὶ ὑγρὰ πλευρά του, ὡς μαῦροι καὶ πράσινοι ἀστέρες, ἐν ᾧ τὰ σύμφυτα σκολοπένδρια ἐκυμαίνοντο ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, ὡς μακραὶ πορφυροπράσινοι ταινίαι. Ἐκεῖ πλησίον ἠΰξαναν κατὰ σειρὰν κληματίδες φέρουσαι ἄνθη σχεδὸν ὅμοια μὲ τῶν ἐρυθρῶν δενδροῖων, καὶ πιπέρια, τῶν ὁποίων οἱ κόκκινοι λοβοὶ ὑπερβαίνουνσι τὸ κοράλλιον εἰς λαμπρότητα. Ὀλόγυρα, τὸ βαλταμόχορτον, τοῦ ὁποίου τὰ φύλλα ἔχουν σχῆμα καρδίας, καὶ οἱ μυρίζοντες ὡς δενδροῖα βασιλικοὶ, ἐξάτμιζαν θελκτικωτάτας εὐωδίας. Ἄνωθεν δὲ τοῦ κρημνοῦ τοῦ ὅρους ἐκρέμαντο πλεκτάναι ὅμοιαι μὲ περιρρέουσας ἐνδύσεις, καὶ σχηματίζουσαι εἰς τὰς πλευρὰς τῶν πετρῶν

μεγάλα χλοῖνα παραπετάσματα. Τὰ θαλάσσια πτηνὰ, ζητοῦντα ἡσυχίαν, ἤρχοντο νὰ κοιμῶνται εἰς τὰς μονὰς ἐκεῖνας. Ἐβλέπομεν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου πεταμένους παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τὸν σκολόπακα καὶ τὸν θαλάσσιον κορυδαλόν· εἰς δὲ τὰ μετέωρα, τὸν μαῦρον πελεκάετον μὲ τὸν λευκὸν φαέθοντα, φεύγοντας, καθὼς ὁ ἥλιος, τὴν ἀχανῆ τῆς Ἰνδικῆς θαλάσσης ἐρημίαν. Περὶ τὴν βρῦσιν ἐκείνην ἀγαποῦσε νὰ ἀναπαύεται ἡ Βιργινία διὰ τὸν θεατρικόν της στολισμὸν, ἔχοντα τὸ ἄγριον μὲ μεγαλοπρέπειαν συγκερασμένον. Ἐπλυνε πολλάκις τὰ πανικὰ τῆς οἰκίας ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δύο κοκοφοινίκων, καὶ ὠδηγοῦσε κάποτε τὰς ἰγίδας νὰ βόσκωσιν ἐκεῖ. Ἐν ᾧ δὲ παρσκευάζε τυρία μὲ τὸ γάλα των, ἐνοστιμεύετο νὰ τὰς θεωρῇ πῶς ἔτρωγαν πτερίδας εἰς τὰς ἀποκρήμνους πλευρὰς τῆς πέτρας, κ' ἔστεκαν μετέωροι εἰς τὰς ἐξοχὰς αὐτῆς, ὡς ἀγάλματα εἰς βάσεις. Ὁ Παῦλος, βλέπων ὅτι ὁ τόπος ἐκεῖνος ἄρεσκεν εἰς τὴν Βιργινίαν, ἔφερε παντοειδῶν πτηνῶν φωλεὰς ἀπὸ τὸ πλησίον δάσος· οἱ δὲ πατέρες ἠκολούθησαν μὲ τὰς μητέρας τὰ νεόττιά των εἰς τὴν νεοσύστατον ἐκείνην ἀποικίαν. Ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐμοίραζεν εἰς αὐτὰ ἡ Βιργινία κόκκους ὀρυζίου, κεγχρίου καὶ καλαμοσίτου. Ἄμα ἐφαίνετο, κ' εὐθὺς οἱ κόσσυφοι συρίζοντες, τὰ γλυκύφωνα βεγγάλια καὶ τὰ φλογόπτερα καρδινάλια ἄφιναν τοὺς θαμνῶνας· οἱ σμαραγδωτοὶ παπαγάλλοι κατέβαιναν ἀπὸ τοὺς πέριξ ῥιπιδοφοίνικας· αἱ πέρδικες ἔτρεχαν ὑπὸ τὰ χόρτα, καὶ ὅλα συμμίγδην ἤρ-

χοντο εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς, ὡς ὄρνιθες. Ἡ Βιργινία καὶ ὁ Παῦλος ὑπερευφραίνοντο μὲ τὰ παιγνίδια, τὰς ὀρέξεις καὶ τοὺς ἔρωτας αὐτῶν.

Ἀγαπητὰ παιδία! μὲ τοιαύτην ἀθωότητα ἐπερνούσετε τὴν τρυφεράν σας ἡλικίαν, γυμναζόμενα εἰς εὐεργεσίας! Ποσάκις ἐδῶ σᾶς ἔσφιγγαν εἰς τὰς ἀγκάλας αἱ μητέρες σας, εὐλογοῦσαι τὸν Θεὸν διὰ τὰ αἷσια προοίμια τῆς ζωῆς σας, καὶ τὴν ἐτοιμαζομένην εἰς τὸ γῆρας αὐτῶν παρηγορίαν! Ποσάκις ὑπὸ τὴν σκιάν τούτων τῶν βράχων συναπέλαυσα μὲ αὐτὰς τὰ χωρικά σας γεύματα, τὰ ὅποια κἀνενὸς ἐμψύχου ζωὴν δὲν εἶχαν ἀφαιρέσει! Κολοκύνθαι γεμάται μὲ γάλα, αὐγὰ νωπὰ, ζυμαρικά μὲ ὀρύζιον εἰς φύλλα βανανέας, καλάθια μὲ πατάτας, μάγγας, πορτοκάλια, ῥόδια, γλυκύδωρα, ἀνανάσα, ἔδιδαν ἐν ταύτῳ φαγητὰ ὑγιεινότατα, χρώματα φαιδρότατα καὶ χυμοὺς νοστιμωτάτους.

Ἡ συνομιλία ἦτον γλυκεῖα καὶ ἀθώα, καθὼς τὰ γεύματα. Ὁ Παῦλος ὠμιλοῦσε συχνὰ περὶ τῶν ἔργων τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἐπαύριον, μελετῶν πάντοτε ὠφέλιμόν τι εἰς τὴν συντροφίαν. Ἐδῶ, οἱ δρόμοι δὲν ἦσαν εὖβατοι· ἐκεῖ, τὸ κάθισμα δὲν ἦτον καλόν· αἱ τρυφεραὶ ἐκεῖναι καμάραι δὲν ἔδιδαν ἀρκετὴν σκιάν· ἡ Βιργινία καλῆτερα ἤθελεν εἶναι ἐκεῖ.

Κατὰ τὴν βροχεράν τοῦ ἔτους ὥραν ἐπερνοῦσαν τὴν ἡμέραν ὅλοι ὁμοῦ, κύριοι καὶ δοῦλοι, εἰς τὴν καλύβην, κατασκευάζοντες ψάθας ἀπὸ χόρτα, καὶ κάνιστρα ἀπὸ

βαμβοκαλάμους. Ἐβλεπες ἀραδιασμένα μὲ ἄκραν εὐταξίαν εἰς τοὺς τοίχους ξύστρα, πελέκεις, λισγάρια· πλησίον δὲ τούτων τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων, τοὺς ἐκ τῆς γεωργίας καρποὺς, οἷον σάκκους ὀρυζίου, δράγματα σίτου, καὶ σπάθας βανανῶν. Εἰς ὅλα τὸ ἄβρὸν καὶ φιλόκαλον συναρμόζετο μὲ τὴν ἀφθονίαν. Ἡ Βιργινία, διδαγμένη ἀπὸ τὴν μητέρα της, κατεσκεύαζε σορβέτια καὶ καρδιακὰ μὲ ζωμὸν λεμονίων, ζαχαροκαλάμων καὶ κίτρων.

Ὅταν ἐνύκτονεν, ἐδειπνοῦσαν μὲ τὸν λύχνον. Μετὰ ταῦτα ἡ κυρία Λατοῦρ, ἢ κάποτε ἡ Μαργαρίτα, διηγεῖτο ἱστορίας ὁδοιπόρων ἀποπλανημένων τὴν νύκτα εἰς τὰ πλήθοντα ἀπὸ κλέπτας δάση τῆς Εὐρώπης, ἢ ναυάγια καραβίων ῥηγμένων ἀπὸ τὴν τρικυμίαν κατὰ τῶν πετρῶν τινὸς ἐρήμου νήσου. Ἡ συμπάθεια τῶν καλῶν παιδίων ἐξάπτετο ἀπὸ τὰς διηγήσεις, καὶ ἐπαρακαλοῦσαν τὸν Θεὸν νὰ τ' ἀξιώσῃ καὶ αὐτὰ νὰ φιλοξενήσῃ ποτὲ τοιούτους δυστυχεῖς. Ἐν τοσούτῳ ἐχωρίζετο ἡ συντροφία, διὰ νὰ ὑπάγουν πρὸς ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ μὲ ἀνυπόμονον ἐπιθυμίαν τῆς αὐρινῆς ἐνταμώσεως. Ἐνίοτε ἀπεκοιμῶντο μὲ τὸν κτύπον τῆς ῥαγδαίως πιπτούσης εἰς τῶν καλυβῶν τὸ σκέπασμα βροχῆς, ἢ μὲ τὸν κρότον τῶν ἀνέμων, φερόντων μακρόθεν τὴν βοὴν τῆς συντριβομένης εἰς τὰς ἄκρας θαλάσσης. Εὐλογοῦσαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἀσφάλειαν, τὴν ὁποίαν ἐχαίροντο διπλασίαν, αἰσθανόμενοι τὸν κίνδυνον ἀπομακρυσμένον.

Ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἡ κυρία Λατοῦρ ἀνεγίνωσκεν

εἰς ἐπήκοον πάντων τινὰ κατανυκτικὴν ἱστορίαν τῆς παλαιᾶς ἢ νέας Διαθήκης. Συλλογισμοὺς περὶ τῶν ἱερῶν τούτων βιβλίων ἔκαμναν ὀλίγους· διότι ἡ θεολογία των συνίστατο ὅλη εἰς ἐνδόμυχον συναίσθησιν, καθὼς ἡ τῆς φύσεως· ἡ δὲ ἠθικὴ των ὅλη εἰς ἔργα, καθὼς ἡ τοῦ Εὐαγγελίου. Δὲν εἶχαν τινὰς μὲν τῶν ἡμερῶν διωρισμένας εἰς εὐφροσύνην, τινὰς δὲ εἰς κατήφειαν, ἀλλ' ἐκάστη ἡμέρα ἦτον ἑορτὴ, καὶ ὅλα τὰ περίξ ναὸς θεῖος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐθαύμαζαν ἀδιαλείπτως Γνωσὶν ἄπειρον, παντοδύναμον καὶ φιλόανθρωπον. Με τοιαύτην εἰς τὸν Παντοκράτορα πεποίθησιν εὐποροῦσαν παρηγορίαν διὰ τὰ παρελθόντα, ἀνδρίαν διὰ τὰ παρόντα, καὶ ἐλπίδα διὰ τὰ μέλλοντα. Οὕτω δύο γυναῖκες, ἀναγκασθεῖσαι ἀπὸ τὴν δυστυχίαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν φυσικὸν βίον, κατώρθωσαν νὰ φρονήσουν καὶ νὰ ἐνστάξουν εἰς τὰ παιδία των ὅσα φρονήματα μᾶς δίδει ἡ φύσις, διὰ νὰ μὴ περιπέσωμεν εἰς δυστυχίαν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν πλέον γαληνιαίαν ψυχὴν διεγείρονται κάποτε νέφη, ὅταν τις ἐξ αὐτῶν ἐφαίνετο κατηφῆς, εὐθὺς ὅλοι συνέτρεχαν τριγύρω του, καὶ τὸν ἐλευθέροναν ἀπὸ τοὺς πικροὺς στοχασμοὺς μὲ συμπάθειαν μᾶλλον παρὰ μὲ σκέψεις. Καθεὶς μετεχειρίζετο πρὸς τοῦτο τὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρά του· ἡ μὲν Μαργαρίτα, ζωηρὰν εὐθυμίαν· ἡ δὲ κυρία Λατοῦρ, φιλόανθρωπον θεολογίαν· ἡ δὲ Βιργινία, τρυφερὰ χάδια· ὁ δὲ Παῦλος, εἰλικρίνειαν καὶ ἐγκάρδιον ἀγάπην. Ἔως καὶ ἡ Μαρία καὶ ὁ Δομίγγος

ἤρχοντο εἰς βοήθειάν του, συλλυπούμενοι, ἂν τὸν ἑβλεπαν λυπημένον, καὶ συγκλαίοντες, ἂν τὸν ἑβλεπαν κλαίοντα. Παρομοίως συμπλέκονται τὰ ἀσθενῆ φυτὰ, διὰ ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὸν ἀνεμοστρόβιλον.

Τὸ καλοκαίρι ὑπήγεναν ὅλας τὰς κυριακὰς ν' ἀκούουν τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Βουκίτρων, τῆς ὁποίας βλέπεις τὸ κωδονοστάσιον κάτω εἰς τὴν πεδιάδα. Ἦρχοντο ἐκεῖ πλούσιοι κάτοικοι μὲ παλαγκίναν, οἵτινες, ζηλοῦντες τὴν ὁμόνοιαν καὶ σύμπνοιαν τῶν δύο οἰκογενειῶν, πολλάκις ἐπροθυμήθησαν νὰ γνωρισθῶσι, καὶ νὰ τὰς προσκαλέσωσιν εἰς ξεφαντώσεις. Αὐταὶ ὅμως ἀπέρριψαν πάντοτε τὰς φιλοφρονήσεις ἐκείνων μ' εὐπρέπειαν καὶ σέβας, μηδόλως ἀμφιβάλλουσαι ὅτι ζητεῖ ὁ δυνατὸς τὸν ἀδύνατον μόνον πρὸς ἀπόλαυσιν θεραπείας· δὲν γίνεται δὲ νὰ θεραπεύῃς τοὺς ἄλλους, ἂν δὲν κολακεύῃς τὰ καλὰ καὶ κακὰ πάθη των. Ἐφρόντιζαν ὁμοίως ν' ἀποφεύγουν τὴν οἰκειότητα καὶ τῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζηλοτύπων, κακολόγων καὶ ἀπολιτεύτων, πτωχῶν κατοίκων. Ἐνομίσθησαν λοιπὸν κατ' ἀρχὰς ἀπ' ἐκείνους μὲν δειλαὶ, ἀπὸ τούτους δὲ ὑπερήφανοι. Ἀλλὰ τὸ συνεσταλμένον τῆς διαγωγῆς αὐτῶν ἐσυναρμόζετο μὲ σημεῖα φιλοφροσύνης τόσον ὑποχρεωτικὰ, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς δυστυχεῖς, ὥστε ἀπέκτησαν ἀνεπαισθήτως τῶν μὲν πλουσίων τὸ σέβας, τῶν δὲ πτωχῶν τὴν ἐμπιστοσύνην.

Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐπροσκαλοῦντο πολλάκις εἰς κἀνὲν καλὸν ἔργον. Ποτὲ μὲν λυπημέναι γυναῖκες ἐζητοῦ-

σαν συμβουλὰς, ποτὲ δὲ κἀνὲν παιδίον ἀπὸ πλησιόχωρον κώμην τὰς ἐπαρακαλοῦσε νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν μητέρα του ἀσθενοῦσαν· διότι εἶχαν πάντοτε ἀναγραφὰς ὠφελίμους εἰς τὰς συνήθεις τῶν κατοίκων ἀρρώστιας, καὶ περιπλέον τὰς ἐκοινοποιοῦσαν μὲ τὸν εὐχαριν ἐκεῖνον τρόπον, ὅστις καὶ τὰ μικρὰ κάμνει πολύτιμα. Εὐδοκιμοῦσαν ἐξαιρέτως ν' ἀποδιώκωσι τὰς λύπας καὶ ταλαιπωρίας τῆς ψυχῆς, τὸ πλέον ἀνυπόφορον κακὸν εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ εἰς ἄρρωστον σῶμα. Ἡ κυρία Λατοῦρ ἐλάλει μὲ τόσῃν πεποίθησιν περὶ τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁ ἀκούων ἀσθενῆς τὸν ἐνόμιζε παρόντα. Ἡ Βιργινία ἐπέστρεφε πολλάκις μὲ δακρυσμένους ὀφθαλμοὺς, περιχαρὴς ὅμως τὴν καρδίαν, ὡς εὐροῦσα ἀφορμὴν νὰ εὐεργετήσῃ. Αὕτῃ παρεσκεύαζε τῶν ἀρρώστων τὰ ἱατρικὰ, καὶ αὕτῃ τὰ ἐνεχειρίζεν εἰς αὐτοὺς μὲ χάριν ἀπερίγραπτον. Μετὰ τὰς φιланθρώπους ταύτας ἐπισκέψεις, ἤρχοντο ἐνίοτε διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μακροῦ ὄρους ἕως εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅπου τὰς ἐπρόσμενα διὰ νὰ συγγευμάτισωμεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ. Ἐγὼ ἐπρομήθευα τινὰς φιάλας παλαιοῦ κρασίου, διὰ ν' αὐξάνω εἰς παρομοίας περιστάσεις τὴν εὐφροσύνην τῶν Ἰνδικῶν μας γευμάτων μὲ τὸ γλυκὺ τοῦτο καὶ καρδιακὸν ποτὸν τῆς Εὐρώπης. Ἄλλοτε ὑπηγέναμεν ἐκ συμφώνου εἰς τὸν αἰγιαλὸν περὶ τὰ στόμια τινῶν ἄλλων ποταμίων, τὰ ὅποια ἐδῶ δὲν εἶναι παρὰ μεγάλοι ρύακες. Ἐφέρονταμεν ἀπὸ τὴν κατοικίαν τινὰς φυτικὰς τροφὰς, τὰς ὁποίας ἐνόναμεν μὲ τὰ χορηγούμενα δαψιλῶς ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἐφαρεύα-

μεν εἰς τὰς ἄκρας αὐτῆς κεφάλους, ὀκταπόδια, λυθρινάρια, καράβους, καρίδας, καβούρους, ἄχινοὺς, ἵστρεΐδια καὶ παντοδαπὰ ὀστρακόδερμα. Αἱ πλέον φοβεραὶ τοποθεσίαι μᾶς ἐπροξενούσαν πολλάκις ἡσυχωτάτας ἡδονάς. Ἐνίοτε καθήμενοι ἐπὶ τινος πέτρας σκιαζομένης ἀπὸ ἀργυρόδενδρον, ἐθεωροῦμεν τὰ πελάγια κύματα ὀρμῶντα καὶ συντριβόμενα μὲ τρομερὸν κρότον ὑπὸ τοὺς πόδας μας. Ὁ Παῦλος, ὅστις ἦτον ἐπιτηδειότατος κολυμβητῆς, τὰ προὔπαντοῦσε κάποτε εἰς τὰ ῥηχά· ἔπειτα, ὅταν ἐπλησίαζαν μεγάλα καὶ βαρύηχα μὲ κορυφὰς κυρτωμένας εἰς ἀφρώδεις ἑλικας, ἔφευγεν ὀπίσω κυνηγούμενος κάμποσον διάστημα καὶ εἰς τὴν ἀμμωδιάν. Ἀλλ' ἡ Βιργινία βλέπουσα τοῦτο, ἐξεφωνοῦσε δυνατὰ, κ' ἔλεγεν ὅτι πολὺ φοβεῖται τοιαῦτα παιγνίδια.

Μετὰ τὸ γεῦμα οἱ δύο νέοι τραγουδοῦσαν κ' ἐχόρευαν. Ἡ Βιργινία ἔψαλλε τὴν εὐδαιμονίαν τῆς χωρικῆς ζωῆς, καὶ τὰς συμφορὰς τῶν θαλασσοπόρων, οἱ ὅποιοι κινούμενοι ἀπὸ φιλαργυρίαν πλέουσιν εἰς ἀγριώτατον στοιχεῖον, ἀντὶ νὰ καλλιεργῶσι τὴν γῆν τὴν δίδουσιν ἡσυχῶς ἄπειρα ἀγαθὰ. Ἐνίοτε, κατὰ τὸν τρόπον τῶν Μαύρων, ἔπαιζε μὲ τὸν Παῦλον μιμικά. Ἡ μιμικὴ εἶναι πρώτη διάλεκτος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ γνωστὴ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη. Εἶναι δὲ τόσον φυσικὴ καὶ ἐναργὴς, ὥστε τὰ παιδία τῶν Εὐρωπαίων δὲν ἀργοῦν νὰ τὴν μάθουν, ἀφ' οὗ ἰδοῦν τὰ τῶν Μαύρων γυμναζόμενα εἰς αὐτήν. Ἀπ' ὅσας ἀνεγίνωσκεν ἡ κυρία Λατοῦρ ἱστορίας, ἡ Βιργινία ἐνθουσιούμενη ἐκείνας, αἱ

ὅποῖαι τῆς εἶχαν κινήσει περισσότερον τὴν καρδίαν, παρέστηνε τὰ κυριώτερα αὐτῶν συμβάντα μὲ πολλὴν ἀφελειαν. Ποτὲ μὲν, κροτοῦντος τοῦ Δομίγγου τὸ τάντανον, ἐμφανίζετο εἰς τὸ λιβάδιον φέρουσα στάμνον ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ βαδίζουσα μὲ δειλίαν πρὸς τὴν βρύσιν, διὰ νὰ γεμίση νερόν. Ἡ Μαρία καὶ ὁ Δομίγγος, ὑποκρινόμενοι τοὺς βοσκούς τῆς Μαδιὰμ, τὴν ἐμπόδιζαν νὰ πλησιάσῃ, καὶ τάχα τὴν ἀπεδίωκαν. Ὁ Παῦλος ἔτρεχεν εἰς βοήθειάν της, ἔδερνε τοὺς βοσκούς, ἐγέμιζε τὴν στάμνον τῆς Βιργινίας, καὶ ἐν ᾧ τὴν ἔθετεν εἰς τὴν κεφαλὴν της, τὴν ἐστεφάνονε μὲ κόκκινα ἄνθη κληματίδος, ἐπιπρέποντα εἰς τὴν λευκότητα τοῦ προσώπου της. Τότε κ' ἐγὼ συνεργῶν εἰς τὰ παιγνίδιά των, ἀνελάμβανα τὸ πρόσωπον τοῦ Ραγουήλ, καὶ ὑπάνδρευα τὴν θυγατέρα μου Σεπφόραν μὲ τὸν Παῦλον.

Ἄλλοτε δὲ ὑπεκρίνετο τὴν ἀτυχῇ Ροῦθ, ἡ ὁποία μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν ἐπιστρέφει χήρα καὶ πτωχὴ, καὶ εὐρίσκεται ὡς ξένη εἰς τὴν πατρίδα της. Ἡ Μαρία καὶ ὁ Δομίγγος ἐμιμοῦντο τοὺς θεριστάς. Ἡ Βιργινία ἐπροσποιεῖτο ὅτι σταχολουγεῖ κατόπιν αὐτῶν ὀλίγα τινὰ σίτου ἀστάχια. Ὁ Παῦλος τὴν ἐρωτοῦσε μὲ πατριαρχικὴν σοβαρότητα· αὐτὴ δὲ ἀπεκρίνετο τρέμουσα. Μετ' ὀλίγον κινούμενος εἰς οἶκτον, τὴν ἐφιλοξενεῖτο ὡς δυστυχῇ καὶ ἀθώαν. Ἐγέμιζε τὴν ἐμπροσθέλλαν της μὲ πᾶν εἶδος τροφῆς, καὶ τὴν ὠδηγοῦσεν ἐνώπιον ἡμῶν, ὡς γερόντων τῆς πόλεως, λέγων ὅτι, ὅσον καὶ ἂν ᾦναι πτωχὴ, θέλει νὰ

τὴν ἐπάρη γυναῖκά του. Ἡ κυρία Λατοῦρ, ἀναλογιζομένη εἰς ταύτην τὴν σκηνὴν πῶς εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τοὺς ἰδίους αὐτῆς γονεῖς, τὸ χήρευμά της, τὴν καλὴν ὑποδοχὴν τῆς Μαργαρίτας, ἔπειτα τὴν παροῦσαν ἐλπίδα τῆς εὐτυχοῦς συνοικίσεως τῶν παιδίων, δὲν ἤμποροῦσε νὰ κρατήσῃ τὰ κλαύματα· καὶ ἡ συμμιγῆς αὕτη τῶν κακῶν καὶ τῶν καλῶν ἐνθύμησις μᾶς ἔκαμεν ὅλους νὰ χύνωμεν λύπης καὶ χαρᾶς δάκρυα.

Τὰ δράματα ἐκεῖνα παριστάνοντο τόσον πιθανὰ, ὥστε ἐνομιζόμεθα μετωκισμένοι εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Συρίας ἢ τῆς Παλαιστίνης. Δὲν ἤμεθα δὲ στερημένοι οὔτε σκηνογραφίας, οὔτε φωτοχυσίας, οὔτε μουσικῆς εἰς τοιοῦτον θέατρον ἀρμοδίας. Ἡ σκηνὴ ἦτον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν τρίοδον τινὸς δάσους, αἱ διέξοδοι τοῦ ὁποίου ἐσχημάτιζαν ὀλόγυρα στοᾶς μὲ φυλλοκόμους κλάδους σκεπασμένας. Εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν ἐπροφυλαττόμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν καῦσιν· ὅταν ὁμῶς ὁ ἥλιος κατέβαινεν εἰς τὸν ὀρίζοντα, αἱ ἀκτῖνές του θλώμεναι ἀπὸ τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, διένευον εἰς τὰ σκιερὰ τοῦ δάσους ἐν εἵδει μακρῶν δραγμάτων, ἀποτελοῦσαι θαυμάσιον καὶ μεγαλοπρεπέστατον θέαμα. Ἐνίοτε ὁ δίσκος αὐτοῦ κατέλαμπε τινὰ δίοδον, φαινόμενος ὀλόκληρος εἰς τὴν ἄκραν· καὶ τὰ μὲν φύλλα τῶν δένδρων, κάτωθεν φωτιζόμενα ἀπὸ τὰς κροκοειδεῖς ἀκτῖνάς του, ἄστραπταν ὡς τοπάζια καὶ σμαράγδια· οἱ δὲ βρυοφόροι καὶ μελαναυγεῖς κορμοὶ τῶν ὁμοιάζαν ἀλλαγμένοι εἰς παλαιούς ὄρει·

χαλκίνους στύλους. Τὰ πτηνὰ λοιπὸν, ὅσα πρὸς νυκτερινὴν ἀνάπαυσιν εἶχαν σιωπηλὰ ἀναχωρήσει ὑπὸ τὰ σκιάσματα τῶν φύλλων, ἐθαύμαζαν βλέποντα δευτέραν αὐγὴν, κ' ἐχαιρετοῦσαν ὅλα συμφώνως τὸν φωστῆρα τῆς ἡμέρας μὲ μυρίας καὶ τρισμυρίας ὥδας.

Ἡ νύκτα μᾶς ἐπλάκονε πολλάκις εἰς τὰς χωρικὰς ταύτας εὐωχίας· ἀλλ' ἡ καθαρότης τοῦ ἀέρος, καὶ ἡ τοῦ κλίματος εὐκρασία μᾶς ἐσυγχωροῦσαν νὰ κοιμώμεθα εἰς τὰ δάση ὑπὸ φυλλίνην σκηνήν, καὶ χωρὶς νὰ φοβώμεθα τοὺς κλέπτας μήτε ἐγγύθεν, μήτε μακρόθεν. Καθένας τὸ πρωτὶ ἐγύριζεν εἰς τὴν καλύβην του, καὶ τὴν εὔρισκεν ὅπως τὴν εἶχεν ἀφήσει. Τόση πίστις καὶ ἀπλότης ἐπεκράτει τότε εἰς τὴν νῆσον διὰ τὴν ἀπουσίαν ἐμπορίας, ὥστε πολλῶν οἴκων αἱ θύραι δὲν ἐκλειδόνοντο, καὶ πολλοὶ ἄποικοι ἐνόμιζαν τὴν κλειδαριὰν σπάνιον καὶ περίεργον πρᾶγμα.

Ἀλλ' ὁ Παῦλος καὶ ἡ Βιργινία εἶχαν καθ' ἕκαστον χρόνον μεγαλητέρας ἀγαλλιάσεως ἡμέρας, τὰς ἐορτὰς λέγω τῶν μητέρων αὐτῶν. Ἡ Βιργινία δὲν ἔλειπε νὰ ζυμώσῃ, τὴν παραμονὴν, ζυμαρικὰ ἀπὸ ἄλευρον, καὶ τὰ ἔστελλεν εἰς πτωχικὰς Εὐρωπαϊῶν οἰκογενείας γεννημένας εἰς τὴν νῆσον, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχαν ποτὲ φάγει ψωμίον τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ στερημέναι δούλων Μαύρων, καὶ ἀναγκασμέναι νὰ ζῶσι μὲ μανιόκον εἰς τὰ δάση, δὲν εἶχαν, διὰ νὰ ὑποφέρωσι τὴν πτωχείαν, οὔτε τὴν ἀδελφὴν τῆς δουλείας ἡλιθιότητα, οὔτε τὴν ἐκ τῆς ὀρθῆς ἀνατροφῆς ἀνδρείαν. Ἡ κατάστασις τῆς οἰκίας δὲν ἐσυγχωροῦσε τὴν

Βιργινίαν νὰ κάμῃ ἄλλα παρὰ ταῦτα τὰ δῶρα· ἐγίνοντο ὁμῶς πολυτίμητα διὰ τὸν εὐχαριν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον τὰ οἰκονομοῦσε. Πρῶτον διώριζε τὸν Παῦλον αὐτὸς νὰ τὰ φέρῃ μόνος εἰς τὰς οἰκογενείας ἐκεῖνας· ἔπειτα νὰ τὰς προσκαλῇ νὰ περάσωσιν ὅλην τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἰς τῆς κυρίας Λατοῦρ καὶ τῆς Μαργαρίτας, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ τὸ ἐδέχοντο. Ἐβλεπες τότε μητέρας ἐρχομένας μὲ δύο τρία δυστυχῇ κοράσια, κίτρινα, λιγνὰ καὶ τόσον δειλὰ, ὥστε οὐδ' ἐτολμοῦσαν νὰ σηκώσουν τὰ ὀμμάτια. Ἀλλ' ἡ Βιργινία τὰ ἐλευθέρονεν εὐθὺς ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν, τὰ ἐφίλευε μὲ διάφορα γλυκίσματα, τῶν ὁποίων ὕψονε τὴν ἀξίαν μὲ ἰδιαίτερόν τι περιστατικὸν ἐπιτήδειον, κατὰ τὴν γνώμην αὐτῆς, νὰ τὰ δείξῃ νοστιμώτερα. « Τοῦτο « τὸ ποτὸν, ἔλεγεν, ἡ Μαργαρίτα τὸ παρεσκεύασε· τοῦτο « τὸ ἄλλο ἡ μητέρα μου. Ὁ ἀδελφός μου ἔκοψε μόνος τὸ « πωρικὸν τοῦτο ἀπὸ τὸ δένδρον· » καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἐπαρακينوῦσε τὸν Παῦλον νὰ βάλῃ τὰ κοράσια νὰ χορεύσουν, καὶ δὲν τὰ ἄφινεν, ἕως οὗ δὲν τὰ ἔβλεπε πάντῃ εὐχαριστημένα, θέλουσα νὰ μεταλάβουν ἀπὸ τὴν εὐφροσύνην τῶν οἰκείων τῆς. « Δὲν ἡμπορεῖ τις, ἔλεγε, « νὰ εὐτυχῇ, παρὰ καθ' ὅσον φροντίζει διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἄλλων. » Ὄταν ἐτοιμάζοντο νὰ ἐπιστρέψουν, τὰ παρακينوῦσε νὰ λάβουν ὅσα, κατὰ τὴν παρατήρησίν τῆς, εἶχαν ἀρέσει, προφασίζομένη τὸ νεοφανὲς ἢ περίεργον τῶν δώρων, διὰ νὰ μὴ δείξῃ ὅτι εἰς τὴν ἀνάγκην αὐτῶν τὰ ἐχάριζεν. Ἄν ἔβλεπε τὰ φορέματά των παμπάλαια,

τότε, μὲ συγκατάνευσιν τῆς μητρὸς, ἐδιάλεγε τινὰ ἐδικά της, καὶ διώριζε τὸν Παῦλον νὰ τ' ἀποθέσῃ κρυφίως εἰς τὰ πρόθυρα τῶν κορασίων. Οὕτως ἔκαμνε τὸ καλὸν κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Θεότητος, κρύπτουσα τὴν εὐεργέτιν, καὶ δεικνύουσα τὸ εὐεργέτημα.

Ἐσεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι, τῶν ὁποίων ὁ νοῦς γεμίζεται νηπιόθεν μὲ πλῆθος ἐναντίων εἰς τὴν εὐδαιμονίαν προλήψεων, ἐσεῖς δὲν ἤμπορεῖτε νὰ ἐννοήσετε πῶς ἡ φύσις δύναται νὰ δώσῃ τόσην γνώμην καὶ τόσας ἡδονάς. Ἡ ψυχὴ σας, εἰς μικρὰν σφαῖραν ἀνθρωπίνων γνώσεων περιορισμένη, φθάνει ἐντὸς ὀλίγου τὸ πέρας τῶν τεχνητῶν αὐτῆς ἀπολαύσεων· τὰ τῆς φύσεως ὅμως καὶ τῆς καρδίας εἶναι ἀνεξάντλητα. Ὁ Παῦλος καὶ ἡ Βιργινία δὲν εἶχαν οὔτε ὥρολόγια, οὔτε μηνολόγια, οὔτε χρονολογικὰ, ἱστορικὰ καὶ φιλοσοφικὰ βιβλία· ἀλλ' ἐμετροῦσαν τὰς περιόδους τῆς ζωῆς των κατὰ τὰς περιόδους τῆς φύσεως. Καὶ τὰς μὲν ὥρας τῆς ἡμέρας ἐγνώριζαν ἀπὸ τὴν σκιάν τῶν δένδρων, τὰς δὲ τοῦ ἔτους ἀπὸ τὴν ἀνθοφορίαν τούτων ἢ καρποφορίαν, τοὺς δὲ ἐνιαυτοὺς ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁπωρισμῶν. Αἱ γλυκύταται αὗται εἰκόνες μετέδιδαν ἄπειρα θέλγητρα εἰς τὰς συνομιλίας των. «Καιρὸς εἶναι νὰ γευματίσωμεν, ἔλεγεν ἡ Βιργινία πρὸς
«τοὺς οἰκείους· αἱ σκιαὶ τῶν βανανεῶν εἶναι εἰς τὰς ῥίζας
«των·» ἢ πάλιν· «Ἡ νύκτα πλησιάζει, αἱ ταμαρινεαὶ
«κλείουσι τὰ φύλλα των. — Πότε θέλεις μᾶς ἐπισκεφθῇ;
«τὴν ἔλεγαν τινὲς γειτόνισσαι φίλαι καὶ συνομίληκες.
«— Εἰς τὰ ζαχαροκάλαμα, ἀπεκρίνετο ἡ Βιργινία. —

« Ἡ ἐπίσκεψίς σου θέλει μᾶς εἶναι ἀκόμη γλυκυτέρα καὶ
 « νοστιμωτέρα, ἔλεγον τὰ κοράσια. » Ὅταν τὴν ἐρωτοῦσαν
 περὶ τῆς ἡλικίας αὐτῆς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της, « Ὁ ἀδελφός
 « μου, ἔλεγεν, εἶναι συνομῖληκος μὲ τὸν μέγαν κοκοφοί-
 « νικα τῆς βρύσεως, ἐγὼ δὲ μὲ τὸν μικρότερον. Δώδεκα
 « φοραῖς ἐκαρποφόρησαν αἱ μαγγέαι, καὶ εἰκοσιτέσσαρας
 « αἱ πορτοκαλλέαι, ἀφ' ὅτου εἶμαι εἰς τὸν κόσμον. » Ἡ
 ζωὴ των ἐφαίνετο συγκεκλωσμένη μὲ τὴν τῶν δένδρων,
 καθὼς ἡ τῶν Πανῶν καὶ τῶν Δρυάδων. Δὲν ἐγνώριζαν
 ἄλλας ἱστορικὰς ἐποχὰς, παρὰ τὰς ἐποχὰς τῆς ζωῆς τῶν
 ἰδίων αὐτῶν μητέρων, οὔτε ἄλλην χρονολογίαν παρὰ τὴν
 τῶν ὀπωρείων, οὔτε ἄλλην φιλοσοφίαν, παρὰ τὸ νὰ εὐερ-
 γετῶσιν ὅλους, καὶ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸ θέλημα
 τοῦ Θεοῦ.

Τέλος πάντων, τί ἐχρειάζοντο ὁ Παῦλος καὶ ἡ Βιργι-
 νία τὰ ἐδικὰ μας πλούτη καὶ τὴν πολυμαθειάν μας; Ἡ
 ἔνδεια καὶ ἄγνοια συνεισέφερναν ἀκόμη εἰς τὴν εὐδαι-
 μονίαν των· διότι δὲν ἦτον ἡμέρα χωρὶς νὰ συμβουηθοῦν-
 ται, ἢ νὰ συνδιδάσκωνται. Νὰ συνδιδάσκωνται, ναί·
 καὶ ἂν τυχὸν εἰσχωροῦσαν ἀπάται εἰς τὰς γνώσεις των,
 ὁ καθαρὸς καὶ ἄδολος ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἐπικινδύνους
 πλάνας νὰ φοβῇται. Οὕτως ηὔξανον ἐκεῖνα τὰ δύο τέκνα
 τῆς φύσεως. Οὔτε τὸ μέτωπον αὐτῶν ἦτον ρυτιδωμένον ἀπὸ
 φροντίδας, οὔτε τὸ αἶμά των φθαρμένον ἀπὸ ἀκράτειαν,
 οὔτε ἡ καρδία των διεστραμμένη ἀπὸ δυστυχῆ πάθη· ἀλλὰ
 διὰ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἀθωότητος καὶ τῆς εὐσεβείας ἀνε-

καλύπτετο καθ' ἡμέραν τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς των μὲ ἀνεκ-
 λαλήτους χάριτας εἰς τὰ πρόσωπα, τὰς θέσεις καὶ τὰ
 κινήματα αὐτῶν. Εἰς τὴν ἀνοιξιν τῆς ζωῆς εἶχαν ὅλην τὴν
 ἀνθηρότητα τῆς πρώτης ἀνοίξεως. Τοιοῦτοι ἐφάνησαν εἰς
 τὸν κῆπον τῆς Ἑδέμ. οἱ προπάτορες ἡμῶν, ὅταν πλασ-
 θέντες ἀπὸ τὰς χειρας τοῦ Θεοῦ ἐκυττάχθησαν, συναπαν-
 τήθησαν καὶ συνωμίλησαν πρῶτον ὡς ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή.
 Ἡ μὲν Βιργινία ἦτον γλυκεία, ἐντροπαλὴ καὶ εὐπιστος,
 ὡς ἡ Εὐα· ὁ δὲ Παῦλος, παρομοίως μὲ τὸν Ἀδὰμ, εἶχεν
 ἀνάστημα ἀνδρικὸν μὲ παιδικὴν ἀπλότητα.

Ἐνίστε μόνος μὲ αὐτὴν (χιλιάκις αὐτὸς μὲ τὸ διηγῆ-
 θη), τὴν ἔλεγεν ἐπιστρέφων ἀπὸ τὰ ἔργα του· « Ὅταν
 « ἡμῖαι βαρυμμένος, ἡ ὄψις σου μ' ἐλαφρύνει. Ὅσάκις ἀπὸ
 « τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους σὲ βλέπω κάτω εἰς τὴν κοι-
 « λάδα, μὲ φαίνεσαι ὡς ῥόδον τρυφερὸν ἐν μέσῳ τῶν
 « περιβολίων μας. Ἐὰν δὲ κινῆσαι πρὸς τὴν οἰκίαν τῶν
 « μητέρων μας, ἡ μέση σου εἶναι εὐμορφοτέρα, καὶ τὸ βά-
 « δισμά σου ἐλαφρότερον παρὰ τῆς πέρδικος, ὅταν τρέχη
 « πρὸς τὰ πουλάκιά της. Μ' ὅλον ὅτι χάνεσαι ἀπὸ τὰ
 « ὀμμάτιά μου ἀνάμεσα εἰς τὰ δένδρα, δὲν εἶναι χρεία
 « νὰ σὲ ἰδῶ διὰ νὰ σ' εὔρω πάλιν. Κᾶτι τὶ ἐδικόν σου, τὸ
 « ὁποῖον δὲν εὐρίσκω λόγον νὰ παραστήσω, μένει δι' ἐμένα
 « εἰς τὸν αἶρα ὅθεν περνᾷς, εἰς τὸ χόρτον ὅπου κάθεσαι.
 « Ὅταν σὲ πλησιάζω, ἀρπάζεις ὅλας τὰς αἰσθήσεις μου.
 « Τὸ γαλανὸν τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ὀλιγώτερον ὠραῖον ἀπὸ
 « τὸ χαροπὸν τῶν ὀμμάτων σου· τὸ κελάδημα τῶν βεγ-

« γαλίων δὲν φθάνει εἰς γλυκύτητα τὸν ἦχον τῆς φωνῆς
 « σου. Ἄν σ' ἐγγίσω μόνον μὲ τὴν ἄκραν τοῦ δακτύλου,
 « τρέμει τὸ σῶμά μου ὅλον ἀπὸ ἡδονῆν. Ἐνθυμήσου τὴν
 « ἡμέραν, καθ' ἣν ἐπεράσαμεν εἰς τὰς κυλιστὰς πέτρας
 « τοῦ ποταμοῦ τοῦ Τριμάστου ὄρους. Ὅταν ἔφθασα εἰς
 « τὴν ἄκραν, ἦμην κατακουρασμένος· πλὴν ἀφ' οὗ σ' ἐπῆρα
 « εἰς τὴν ῥάχιν μου, μ' ἐφαίνετο ὅτι εἶχα πτερὰ, ὡς
 « πτηνόν. Εἰπέ με, μὲ ποῖον φίλτρον ἠμπόρεσες νὰ μὲ
 « μαγεύσης; Μὲ τὸ πνεῦμά σου; ἀλλ' αἱ μητέρες μας
 « ἔχουν περισσότερον ἀπὸ τοὺς δύο μας. Μὲ τὰ χάδιά
 « σου; ἀλλ' αὐταὶ μὲ φιλοῦν ἀκόμη συχνότερα. Πιστεύω
 « ὅτι μὲ τὴν καλοσύνην σου. Δὲν θέλω λησμονήσει ποτὲ
 « ὅτ' ἐπεριπάτησες μὲ γυμνοὺς πόδας ὡς τὸν Μέλανα
 « ποταμόν, διὰ νὰ ζητήσης τὴν συγχώρησιν δυστυχοῦς
 « καὶ φυγάδος δούλης. Λάβε, ἀγάπη μου, λάβε τὸ ἀν-
 « θηρὸν τοῦτο λεμονόκλαδον, τὸ ὁποῖον ἔκοψα εἰς τὸ
 « δάσος, διὰ νὰ τὸ βάλῃς τὴν νύκτα πλησίον τοῦ στρώ-
 « ματός σου. Φάγε τοῦτο τὸ μελίκηρον· διὰ σέ τὸ ἐπῆρα
 « ἄνωθεν τοῦ βράχου. Πλὴν ἀναπαύσου πρῶτον εἰς τὸ
 « στῆθός μου, καὶ θέλω ἐλαφρωθῇ. »

Ἡ Βιργινία τὸν ἀπεκρίνετο· « ὦ ἀδελφέ μου! αἱ πρωϊ-
 « ναὶ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἀνατέλλουσαι εἰς τὴν κορυφὴν
 « τῶν βράχων, μὲ δίδουν ὀλιγωτέραν χαρὰν ἀπὸ τὴν
 « παρουσίαν σου. Ἀγαπῶ πολλὰ τὴν μητέρα μου, ἀγαπῶ
 « τὴν μητέρα σου· πλὴν ὅταν σέ λέγουν « Υἱέ μου », τὰς
 « ἀγαπῶ ἀκόμη περισσότερον. Τὰ χάδια, τὰ ὁποῖα σέ

« κάμνουν, μὲ εἶναι γλυκύτερα παρ' ὅσα μὲ δίδονται
 « ἐμένα. Ἀπορεῖς διατί μὲ ἀγαπᾷς· πλὴν ὅλα τὰ σύν-
 « τροφα ἀγαπῶνται. Ἰδὲ πῶς τὰ πτηνὰ ἐκεῖνα τὰ ἀνα-
 « θρεμμένα εἰς τὰς αὐτὰς φωλεὰς συναγαπῶνται, καθὼς
 « ἡμεῖς, εἶναι πάντοτε μαζί, καθὼς ἡμεῖς. Ἄκουσε πῶς
 « κρᾶζονται καὶ ἀνταποκρίνονται ἀπὸ δένδρον εἰς δένδρον.
 « Ὁμοίως, ὅταν ἡ ἡχὼ φέρῃ εἰς τὴν ἀκοήν μου τὰ μέλη,
 « ὅσα μὲ τὴν φλογέραν σου παίζεις ἐπάνω τοῦ ὄρους,
 « ἐγὼ ἐπαναλαμβάνω τὰ λόγια κάτω εἰς τὴν κοιλάδα. Σὲ
 « ἀγαπῶ μάλιστα ἀφ' ἧς ἡμέρας ἤθελες νὰ κτυπηθῇς μὲ
 « τὸν δεσπότην τῆς δούλης· ἔκτοτε εἶπα πολλάκις εἰς τὸν
 « νοῦν μου· Ἄ! ὁ ἀδελφός μου ἔχει καλὴν καρδίαν· χωρὶς
 « αὐτὸν, ἐγὼ ἀπέθνησκα ἀπὸ φόβον. Παρακαλῶ τὸν Θεὸν
 « καθ' ἡμέραν διὰ τὴν μητέρα μου, διὰ τὴν μητέρα σου,
 « διὰ σὲ, διὰ τοὺς πτωχοὺς ὑπηρέτας μας· πλὴν ὅταν
 « ἀναφέρω τὸ ὄνομά σου, μὲ φαίνεται ὅτι αὐξάνει ἡ εὐ-
 « λάθειά μου. Πόσον θερμῶς ζητῶ εἰς τὸν Θεὸν νὰ μὴ σε
 « ἀκολουθήσῃ κάμμια δυστυχία! Διατί τρέχεις τόσον μα-
 « κρὰν καὶ τόσον ὑψηλὰ νὰ μὲ φέρῃς καρποὺς καὶ ἄνθη;
 « μήπως δὲν ἔχομεν ἀρκετὰ εἰς τὸν κῆπον; Ἰδὲ πῶς ἀπέ-
 « καμες! εἶσαι ὅλος νερόν.» Ἐπειτα σφογγίζουσα μὲ τὸ
 ἄσπρον μανδύλιόν της τὸ μέτωπον καὶ τὰς παρειάς του,
 τὸν κατεφιλοῦσεν.

Ἀλλ' ἔκ τινος καιροῦ ἡ Βιργινία αἰσθάνετο ἐαυτὴν τα-
 ραττομένην ἀπὸ ἄγνωστόν τι πάθος. Ἐὰν ὠραῖα γαλανὰ
 ὀμμάτιά της ἐποικίλλοντο μὲ μαυράδια. Τὸ χρῶμά της

ἐκίτρνιζε· τὸ σῶμά της κατέπονεῖτο καθόλου ἀπὸ χάνωσιν. Ἡ ἰλαρότης δὲν ἔλαμπε πλέον εἰς τὸ μέτωπόν της, οὐδὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη της. Τὴν ἔβλεπες αἰφνιδίως εὐθυμον χωρὶς χαρὰν, καὶ κατηφῆ χωρὶς λύπην. Ἐφευγε τὰ ἄθῳα παιγνίδια, τὰς τερπνὰς ἐργασίας της, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀγαπημένων αὐτῆς συντρόφων. Ἐπλανᾶτο ἄνω καὶ κάτω εἰς τοὺς πλέον ἐρήμους τόπους περὶ τὴν κατοικίαν, ζητοῦσα παντοῦ, καὶ μὴ εὐρίσκουσα μηδαμοῦ ἄνεσιν. Ἐνίοτε βλέπουσα τὸν Παῦλον, ἔτρεχε πρὸς αὐτὸν παιγνιώδης· ἔπειτα καθὼς ἐπλησίαζεν, ἐκυριεύετο αἰφνιδίως ἀπὸ στενοχωρίαν· αἱ ὤχραι παρειαί της κατεκοκκίνιζαν, καὶ τὰ ὀμμάτιά της δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ προσβλέψουν σταθερὰ εἰς τὰ ἐδικά του. Ὁ Παῦλος τὴν ἔλεγεν· « Τὰ χόρτα σκεπάζουν τοὺς βράχους, τὰ πτηνὰ « κελᾶδοῦν, ὅταν σὲ βλέπουν· ὅλα χαίρονται τριγύρω « σου, σὺ μόνη εἶσαι περίλυπος. » Κ' ἐζητοῦσε νὰ τὴν φιλήσῃ διὰ νὰ τὴν ἀναψυχώσῃ· ἀλλ' αὐτὴ ἀπέστρεφε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἔφευγε τρέμουσα πρὸς τὴν μητέρα της· ἐταράττετο ἢ δυστυχὴς ἀπὸ τὰ χάδια τοῦ ἀδελφοῦ της. Ὁ δὲ Παῦλος δὲν ἤμποροῦσε παντελῶς νὰ καταλάβῃ τοιαύτας νέας καὶ παραδόξους φαντασίας. Τὸ κακὸν δὲν ἔρχεται μοναχόν.

Ἐν ἀπὸ τὰ θέρη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια κατερηνόουν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν τὰς μεταξὺ τῶν τροπικῶν χώρας, ἐπέφερεν ἐδῶ παντοίας βλάβας. Ἦτον δὲ περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου, ὅτε ὁ ἥλιος διαβαίνων τὸν Αἰγόκερων πυρόνει

τρεις εβδομάδας τὴν Γαλλικὴν, χύνων κατὰ κορυφὴν τὰς φλόγας τοῦ. Ὁ εὐρόνοτος ἄνεμος, ὅστις ἐπικρατεῖ ἐκεῖ ὅλον σχεδὸν τὸν χρόνον, δὲν ἐφυσοῦσε πλέον. Μεγάλαι δῖναι κονιορτοῦ ὑψόνοντο ὑπὲρ τοὺς δρόμους, κρεμάμεναι εἰς τὸν αἶρα. Ἡ γῆ ἐσχίζετο πανταχόθεν· τὰ χόρτα κατεκαίοντο· θερμαὶ ἀναθυμιάσεις ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰς πλευρὰς τῶν ὀρέων, καὶ τούτων οἱ περισσότεροι ρύακες ἦσαν ξηραμμένοι. Κανὲν σύννεφον δὲν ἤρχετο ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης· ἀτμοὶ μόνον ξανθοκόκκινοι ἐσηκόνοντο τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειάν της, καὶ ἐφαίνοντο ὡς φλόγες πυρκαϊᾶς κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Δὲν ἔφερνε οὐδὲ ἡ νύκτα παραμικρὰν δρόσον εἰς τὴν καυματηρὰν ἀτμοσφαῖραν. Ὁ κύκλος τῆς σελήνης ἀνέτελλεν εἰς ὀμιχλώδη ὀρίζοντα ὑπερμεγέθους καὶ ὀλοκόκκινος. Τὰ ποίμνια καταπονεμένα εἰς τοὺς λόφους, καὶ ῥοφοῦντα τὸν αἶρα μὲ τὸν λαιμὸν ἀπλωμένον πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἐγέμιζαν μὲ γοερὰς κραυγὰς τὰς κοιλάδας καὶ φάραγγας. Ὡς καὶ ὁ ποιμαίνων αὐτὰ Κάφρος ἐπλάγιαζεν εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ εὕρῃ ὀλίγην δρόσον· πλὴν παντοῦ τὸ ἔδαφος ἔκαιε, καὶ ὁ πνιγώδης ἀήρ ἀντηχοῦσεν ἀπὸ τὸν βόμβον τῶν ζωῶν, ζητούντων κατάπαυσιν τῆς δίψας αὐτῶν μὲ τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων.

Εἰς μίαν τῶν πυρκαύστων ἐκείνων νυκτῶν, ἡ Βιργινία αἰσθάνθη ὀξύτερα ὅλα τὰ συμπτώματα τοῦ πάθους της. Ἐσηκόνετο, ἐκάθετο, ἐπλάγιαζε πάλιν, καὶ δὲν εὕρισκεν εἰς καμμίαν θέσιν οὔτε ὕπνον, οὔτε ἄνεσιν. Ἀνα-

χωρεῖ μὲ τὸ φῶς τῆς σελήνης πρὸς τὴν ἰδίαν τῆς βρύσιν. Βλέπει τὴν πηγὴν αὐτῆς ὅτι, μὲ ὅλην τὴν ξηρασίαν, ἔτρεχεν ἀκόμῃ ὡς νήματα ἀργυρᾶ εἰς τὰς μελανὰς πλευρὰς τοῦ βράχου, καὶ βυθίζεται εἰς τὴν δεξαμενὴν. Κατ' ἀρχὰς ἡ δρόσος ζωογονεῖ τὰς αἰσθήσεις τῆς, καὶ μυρίαί τερπναὶ ἐνθυμήσεις παραστένονται εἰς τὸν νοῦν τῆς. Ἀναμιμνήσκεται ὅτι νηπίαν ἡ μήτηρ αὐτῆς καὶ ἡ Μαργαρίτα ἐνοστιμεύοντο νὰ τὴν λούωσι μὲ τὸν Παῦλον εἰς τοῦτον τὸν τόπον· ἔπειτα δὲ ὁ Παῦλος, φυλάζας τὸ λουτρὸν τοῦτο δι' αὐτὴν μόνην, ἔσκαψε τὴν κοίτην του, ἐσκέπασε τὸν πάτον μὲ ἄμμον, καὶ ἔσπειρεν εἰς τὰς ἄκρας ἀρωματικὰ χόρτα. Βλέπει διὰ τοῦ νεροῦ εἰς τὰ γυμνὰ χέρια καὶ στήθη τῆς ἀντιφαινομένους τοὺς συνομίληκας αὐτῆς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς φοίνικας, τῶν ὁποίων οἱ εὐθαλεῖς κλάδοι καὶ νεαροὶ κόκοι συνεπλέκοντο ὑπεράνω. Στοχάζεται τὴν φιλίαν τοῦ Παύλου, τὴν γλυκυτέραν ἀπὸ τὰ ἀρώματα, τὴν καθαρωτέραν ἀπὸ τὰ νάματα τῶν βρύσεων, τὴν ἰσχυρωτέραν ἀπὸ τοὺς συμπεπλεγμένους φοίνικας, καὶ ἀναστενάζει. Στοχάζεται τὴν νύκτα, τὴν ἐρημίαν, καὶ πῦρ ὑποκάρδιον τὴν κατακαίει. Φεύγει εὐθὺς περίφοβος τὰς ἐπικινδύνους ἐκεῖνας σκιάς καὶ τὰ φλογερώτερα παρὰ τοὺς ἡλίους τῆς διακεκαυμένης ζώνης ἐκεῖνα νερά. Τρέχει πρὸς τὴν μητέρα, διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν κατὰ τοῦ πάθους. Πολλάκις, θέλουσα νὰ τὴν διηγηθῇ τοὺς πόνους τῆς, ἔσφιγξε τὰς χεῖρας αὐτῆς εἰς τὰς χεῖράς τῆς· πολλάκις ἦτον σιμὰ νὰ προφέρῃ τὸ

ὄνομα τοῦ Παύλου· ἀλλ' ὁ ἀγὼν τῆς καρδίας ἔκαμε τὴν γλῶσσάν της ἄλαλον, καὶ μόνον, ἀναπαύουσα τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν μητρικὸν κόλπον, τὸν κατέβρεξε μὲ δάκρυα.

Ἡ κυρία Λατοῦρ ἐκαταλάμβανε καλὰ τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους τῆς θυγατρὸς της, δὲν ἐτολμοῦσεν ὅμως οὐδὲ αὐτὴ νὰ τὴν ὁμιλήσῃ περὶ τούτου. « Κόρη μου, τὴν ἔλεγε, παρακάλει τὸν Θεὸν, ὅστις, κατὰ τὸ θέλημά του, δίδει ὑγείαν καὶ ζωὴν. Σὲ δοκιμάζει σήμερον, διὰ νὰ σὲ ἀνταμείψῃ αὔριον. Συλλογίσου ὅτι εἴμεθα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, μόνον διὰ νὰ ἐργαζώμεθα ἀρετὴν. »

Ἐν τοσούτῳ, τὰ ὑπερβολικὰ ἐκεῖνα καύματα ἐσήκωσαν ἀπὸ τὸν ὠκεανὸν ἀτμούς, οἱ ὅποιοι σκεπάζοντες τὴν νῆσον, ὡς πλατύτατον σκιάδιον, ἐπεσωρεύοντο εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ὅθεν ἐτινάζοντο, διασχίζοντα τὴν ὀμίχλην, μακρόδρομα βέλη πυρὸς ἐκ διαλειμμάτων. Μετ' ὀλίγον ἀντήχησαν ἀπὸ φρικτῶν βροντῶν κτύπους οἱ λόγγοι, οἱ κάμποι καὶ τὰ λαγκάδια. Ὅμβροι φοβεροὶ, ὅμοιοι μὲ καταρράκτας, ἔπεσαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, καὶ χειμάρρων ἀφρωδῶν πλῆθος κατεκρημνίζοντο ἀπὸ τοῦτο τὸ βουνόν. Τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος εἶχε καταντήσῃ θάλασσα, τὸ δὲ ὀροπέδιον, ὅπου εἶναι κτισμέναι αἱ καλύβαι, νησίδιον, καὶ τὸ στόμιον τῆς κοιλάδος, ὑδρορρόα, ὅθεν ἐξήρχοντο, φυρμένα μὲ τὰ πολύκροτα νερά, τὰ χώματα, τὰ δένδρα καὶ οἱ λίθοι.

Ὅλοι τρέμοντες ἐπαρακαλοῦσαν τὸν Θεὸν εἰς τῆς κυρίας Λατοῦρ τὴν καλύβην, τῆς ὁποίας τὸ σκέπασμα ἔτριζε

φοβερὰ ἀπὸ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων. Μ' ὅλον ὅτι ἡ θύρα καὶ τὰ παράθυρα ἦσαν καλὰ κλεισμένα, ὅλα τὰ ἔνδον πράγματα ἐφαίνοντο διὰ τῶν συναρμογῶν τῶν ξύλων· τόσον σφοδρὰ ἄστραπτε καὶ συχνά! Ὁ ἄφοβος Παῦλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Δομίγγον, ἔτρεχεν ἀπὸ τὴν μίαν καλύβην εἰς τὴν ἄλλην, μὲ ὅλην τὴν ὁρμὴν τῆς ἀνεμοζάλης· ὑπεστήριζεν ἐδῶ τὸν τοῖχον μὲ ἀντηρίδα, ἐπήγνυεν ἐκεῖ πασσάλους, καὶ δὲν ἔμβαινε εἰμὴ διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὴν οἰκογένειαν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς μετ' ὀλίγον ἐπιστροφῆς τοῦ καλοῦ καιροῦ. Τῷ ὄντι, πρὸς τὴν ἐσπέραν ἡ βροχὴ ἔπαυσεν· ὁ ἐτησίας εὐρόνοτος ἄρχισε νὰ φυσᾷ κατὰ τὸ σύνηθες, τὰ θυελλώδη σύννεφα ἐδιώχθησαν πρὸς τὸ ἀρκτοδυτικόν, καὶ ὁ ἥλιος ἀνεφάνη δύων εἰς τὸν ὀρίζοντα.

Πρῶτον ἀπ' ὅλα ἐπεθύμησεν ἡ Βιργινία νὰ ἰδῇ τὸ ἀναπαυτήριόν της. Ὁ Παῦλος τὴν ἐπλησίασε μὲ ἥθος δειλὸν, κ' ἐπρόσφερε τὴν χεῖρά του διὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὸ περιπάτημα. Ἡ Βιργινία τὴν ἐδέχθη μειδιῶσα, καὶ ἐξῆλθον ὁμοῦ ἀπὸ τὴν καλύβην. Ὁ ἀὴρ ἦτον δροσερὸς καὶ εὐηχος. Λευκοὶ καπνοὶ ἐσηκόνοντο ἀπὸ τὰ νῶτα τοῦ ὄρους, χαρακωμένου ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ τὸν ἀφρὸν τῶν χειμάρρων, οἱ ὅποιοι παντοῦ ἐστέγνοναν. Ὁ δὲ κῆπος ἦτον ὅλος ἄνω κάτω, μὲ φρικτὰς χαράδρας κατὰσκαμμένος· τὰ περισσότερα δένδρα εἶχαν τὰς ρίζας των ἀνεστραμμένας· μεγάλοι σωροὶ ἄμμου ἐσκέπαζαν τὰ λιβαδάκια, τὸ δὲ λουτρὸν τῆς Βιργινίας εἶχεν ὁμοίως καταγεμίσει. Μ' ὅλον τοῦτο, οἱ δύο

κοκοφοίνικες ἦσαν ὄρθιοι καὶ εὐθαλέστατοι. Εἰς τὰ περίξ ὁμῶς δὲν ἐφαίνοντο πλέον οὔτε χλοερὰ, οὔτε καμάραι, οὔτε πτηνὰ, ἐκτός τινων βεγγαλίων θρηνωδούντων εἰς τὰς κορυφὰς τῶν πλησίον βράχων τὸν ὄλεθρον τῶν ἰδίων αὐτῶν νεοττίων.

Βλέπουσα τὴν τοιαύτην ἐρήμωσιν, εἶπεν ἡ Βιργινία πρὸς τὸν Παῦλον· « Εἶχες φέρει ἐδῶ πτηνὰ, ἢ ἀνεμοζάλη
« τὰ ἐθανάτωσεν. Εἶχες φυτεύσει τὸν κῆπον, καὶ αὐτὸς
« ἀφανίσθη· ὅλα φθείρονται ἐπὶ γῆς, μόνος δὲ ὁ οὐρανὸς
« εἶναι ἀμετάτρεπτος. » Ὁ Παῦλος τὴν ἀπεκρίθη· « Ἄμποτε
« νὰ ἡμποροῦσα νὰ σὲ δώσω τὶ ἀπὸ τὰ οὐράνια! πλὴν
« τίποτε ἐδικόν μου δὲν ἔχω οὐδὲ εἰς τὴν γῆν. » Ἡ Βιργινία πάλιν εἶπεν ἐρυθριῶσα· « Ἐχεις ἐδικόν σου τὸ εἰκό-
« νισμα τοῦ Ἀγίου Παύλου. » Μόλις ὠμίλησε, καὶ παρευ-
θὺς αὐτὸς ἔτρεξε νὰ τὸ ζητήσῃ εἰς τὴν καλύβην τῆς μητρὸς του. Τὸ εἰκόνισμα τοῦτο ἦτον μικρὰ ζωγραφία παριστάνουσα τὸν ἐρημίτην Παῦλον. Ἡ Μαργαρίτα εἶχε μεγάλην εὐλάβειαν εἰς αὐτό. Παρθένος ἔτι οὔσα, τὸ ἐφόρεσε πολὺν καιρὸν κρεμασμένον εἰς τὸν λαιμόν της· ἔπειτα γενομένη μήτηρ, τὸ ἔβαλεν εἰς τὸν τοῦ παιδίου. Ἐπειδὴ δὲ ἐγκυμονοῦσα καὶ ἀπ' ὅλους παραμελουμένη, ἐθεώρει συνεχῶς τὴν εἰκόνα τοῦ μακαρίου μοναστοῦ, τὸ βρέφος εἶχε μεταλάβει ἐντεῦθεν κάποιαν ὁμοιότητα· διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐκάλεσε μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἔβαλεν ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐκείνου τοῦ Ἀγίου τοῦ ζήσαντος μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους

καὶ αὐτὴ εἶχε πάθει ἀπάτην καὶ ἔπειτα ἐγκατάλειψιν. Ἡ Βιργινία λαμβάνουσα τὸ εἰκονισμάτιον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Παύλου, τὸν εἶπε μὲ πάθος· « Ἀδελφέ μου, ποτὲ δὲν
 « θέλει μὲ ἀρπαχθῇ ἐν ὧσιν ζήσω, καὶ ποτὲ δὲν θέλω
 « λησμονήσῃς ὅτι μ' ἔδωκες τὸ μόνον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον
 « ἔχεις εἰς τὸν κόσμον. » Ὁ Παῦλος θαρρύνθεις ἀπὸ τὸ φιλικὸν τοῦτο ἦθος, καὶ τοιαύτην ἀνέλπιστον ἐπιστροφὴν οἰκειότητος καὶ ἀγάπης, ἠθέλησε νὰ τὴν φιλήσῃ· αὐτὴ ὁμῶς ἐξέφυγεν, ὡς πτηνὸν, καὶ τὸν ἄφησεν ἔξω ἑαυτοῦ, μὴ δυνάμενον νὰ κατανοήσῃ τὸ παράδοξον φέρσιμον.

Ἐν τούτοις ἡ Μαργαρίτα ἔλεγεν εἰς τὴν κυρίαν Λατούρ·
 « Διατί δὲν συνοικίζομεν τὰ παιδία μας; Αὐτὰ ἀνταγα-
 « πῶνται μ' ἔρωτα ὑπερβολικόν, τὸν ὁποῖον ὁ υἱός μου
 « ἀκόμῃ δὲν ὑποπτεύεται. Πλὴν ὅταν αἰσθανθῇ τὴν ὁρμὴν
 « τῆς φύσεως, μάτην ἐπαγρυπνοῦμεν καὶ τὰ προσέχομεν·
 « πρέπει νὰ φοβούμεθα τὸ πᾶν. » Ἡ κυρία Λατούρ τὴν ἀπεκρίθη· « Εἶναι πάρα νέα καὶ πάμπτωχα. Ὅπόση
 « λύπη δι' ἡμᾶς, ἂν ἡ Βιργινία κάμῃ παιδία δυστυχῇ,
 « καὶ νὰ μὴν ἔχῃ ἴσως δύναμιν μήτε νὰ τ' ἀναθρέψῃ! Ὁ
 « Μαῦρός σου Δομίγγος ἐγήρασε καὶ ἀπέκαμεν· ἡ Μαρία
 « εἶναι ἀσθενής. Κ' ἐγὼ αὐτὴ, γλυκυτάτῃ μου φίλῃ!
 « αἰσθάνομαι ἀπὸ δεκαπέντε χρόνους, ὅτι ἀδυνάτησα
 « πολὺ. Γλήγορα προφθάνει τὸ γῆρας εἰς τοὺς θερμοὺς
 « τόπους, καὶ ἀκόμῃ ταχύτερα εἰς τὴν λύπην. Μόνη μας
 « ἐλπίς εἶναι ὁ Παῦλος. Ἄς προσμείνωμεν νὰ ὠριμάσῃ ἡ
 « κρᾶσίς του μὲ τὴν ἡλικίαν, διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ μᾶς κρατῇ

« καὶ νὰ μᾶς τρέφῃ μὲ τὸν κόπον του. Τώρα, καθὼς
 « ἡξεύρεις, ἔχομεν μόνον σχεδὸν τὸ ἐπιούσιον. Ἄν ὅμως
 « στείλωμεν τὸν Παῦλον πρὸς ὀλίγον καιρὸν εἰς τὴν Ἰν-
 « δίαν, μὲ τὸ ἐμπόριον θέλει εὐπορήσῃ, ὥστε ν' ἀγο-
 « ράσῃ κἀνένα δοῦλον· καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του,
 « θέλομεν τὸν νυμφεύσῃ μὲ τὴν Βιργινίαν· διότι πιστεύω
 « ὅτι κἀνεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ κάμῃ τὴν ἀγαπητὴν μου
 « θυγατέρα εὐτυχῇ, καθὼς ὁ υἱός σου Παῦλος. Θέλομεν
 « ὁμιλήσῃ περὶ τούτου καὶ μὲ τὸν γείτονά μας. »

Μ' ἐσυμβουλευθήσαν τῷ ὄντι, κ' ἐγὼ ἐπαίνεσα τὴν
 γνώμην των. « Ἡ θάλασσα τῆς Ἰνδίας, εἶπον, εἶναι εὐ-
 « πλοος. Ὅταν διαλέξῃ τις καιρὸν ἐπιτήδειον νὰ περάσῃ
 « ἐντεῦθεν εἰς τὴν Ἰνδίαν, ἀρκοῦν ἕξ ἐβδομάδες τὸ πολὺ
 « διὰ νὰ ὑπάγῃ, καὶ τόσον πάλιν διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ.
 « Θέλομεν ἐτοιμάσῃ εἰς τὴν γειτονίαν μας ἐπιβατικὰ διὰ
 « τὸν Παῦλον· διότι ἔχω γείτονας, οἱ ὅποιοι τὸν ὑπερ-
 « αγαποῦν. Καὶ ἂν δὲν τὸν δώσωμεν ἄλλο τι παρὰ βαμ-
 « βάκι ἀδούλευτον, τὸ ὅποιον ἡμεῖς δι' ἑλλειψιν καθαρι-
 « στικῶν μύλων παντάπασι δὲν μεταχειριζόμεθα· ξύλον
 « ἐβένινον, τόσον κοινὸν ἐδῶ, ὥστε χρησιμεύει εἰς καύσι-
 « μον, καὶ ῥητίνας τινάς, αἱ ὅποῖαι χάνονται εἰς τὰ δάση
 « μας, ὅλα ταῦτα πωλοῦνται ὅπως οὖν καλὰ εἰς τὴν Ἰν-
 « δίαν, καὶ μᾶς εἶναι ἐδῶ ἀνωφελέστατα. »

Ἐγὼ ἀνεδέχθην νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν κύριον Λαβουρ-
 δόνναιτα ἄδειαν ἐκπλεύσεως διὰ τὸν Παῦλον, καὶ πρὸ
 πάντων ἠθέλησα νὰ φανερώσω εἰς τοῦτον τὰ περὶ τῆς ἀπο-

δημίας του. Ἀλλὰ πόσον ἐθαύμασα, ὅταν ὁ νέος μὲ εἶπε
 μὲ γνῶσιν πολὺ ἀνωτέραν τῆς ἡλικίας του· « Πῶς θέλεις
 « ν' ἀφήσω τὴν οἰκογένειάν μου, διὰ, δὲν ἡξεύρω ποῖον,
 « σκοπὸν πλουτισμοῦ; Εἶναι εἰς τὸν κόσμον ἐμπόριον
 « ἐπικερδέστερον ἀπὸ τὴν γεωργίαν, ἥτις ἀποδίδει ἐνίοτε
 « πεντηκονταπλάσια καὶ ἑκατονταπλάσια; Ἄν θέλωμεν
 « νὰ πραγματευθῶμεν, μὴ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ τὸ κάμωμεν
 « μεταφέροντες ἐντεῦθεν τὰ περισσεύοντα ἡμῶν εἰς τὴν
 « πόλιν, χωρὶς νὰ τρέχω ἐγὼ εἰς τὴν Ἰνδίαν; Αἱ μητέρες
 « ἡμῶν μὲ λέγουσιν ὅτι ὁ Δομίγγος εἶναι γέρον καὶ κα-
 « ταπονεμένος· ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι νέος, καὶ δυναμόνω καθ'
 « ἡμέραν περισσότερον. Ἀμμή ἂν τὰς ἀκολουθήσῃ κἀνένα
 « κακὸν εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀπουσίας μου, καὶ μάλιστα
 « εἰς τὴν Βιργινίαν, ἡ ὁποία καὶ πάσχει ἤδη; Ὁχι, ὅχι!
 « δὲν ἡμπορῶ κατ' οὐδένα τρόπον νὰ τὰς ἀφήσω. »

Ἡ ἀπόκρισίς του μ' ἔβαλεν εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν·
 διότι ἡ κυρία Λατοῦρ δὲν με εἶχε κρύψει τὴν κατάστα-
 σιν τῆς Βιργινίας, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ χωρίσῃ τὰ δύο
 παιδιά, διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τινὰς χρόνους ἀκόμη τῆς ἡλι-
 κίας των. Τοιαῦτα ὅμως αἵτια δὲν ἐτολμοῦσα νὰ δώσω
 μήτε κἀν νὰ τὰ ὑποπτευθῇ ὁ Παῦλος.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ, καράβιον τι ἐλθὼν ἀπὸ τὴν
 Γαλλίαν ἔφερεν εἰς τὴν κυρίαν Λατοῦρ γράμμα τῆς θείας
 της. Ὁ φόβος τοῦ θανάτου, χωρὶς τὸν ὁποῖον αἱ σκληραὶ
 καρδίαι δὲν ἤθελαν ποτὲ μαλακωθῇ, τὴν εἶχε καταπλή-
 ξει. Ἐσηκόνετο δὲ ἀπὸ βαρεῖαν ἀρρώστιαν, καταντήσα-

σαν εἰς ἀνίατον διὰ τὴν ἡλικίαν της μαρασμόν. Ἐμήνυε τὴν ἀνεψιάν της νὰ περάσῃ πάλιν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἢ, ἂν τυχὸν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν υἰεῖαν της νὰ κάμῃ τόσον μακρυνὸν ταξείδιον, τὴν διώριζε νὰ στείλῃ τὴν Βιργινίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσκόπευε νὰ δώσῃ καλὴν ἀνατροφὴν, νὰ τὴν νυμφεύσῃ μὲ ἄνδρα αὐλικόν, καὶ νὰ τὴν χαρίσῃ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά της. « Ἄν ἐκτελέσῃς, ἔλεγε, τὰς προσταγὰς μου, θέλεις ἀπολαύσει πάλιν καὶ τὴν εὐνοϊάν μου. »

Μόλις ἡ ἐπιστολὴ ἀνεγνώσθη εἰς τὴν οἰκογένειαν, καὶ διέσπειρεν εὐθὺς ταραχὴν καὶ λύπην. Ὁ Δομίγγος καὶ ἡ Μαρία ἄρχισαν νὰ κλαίουں. Ὁ Παῦλος ἀκίνητος ἀπὸ ἔκπληξιν, ἐφκίνητο ἔτοιμος νὰ θυμώσῃ. Ἡ Βιργινία, μὲ τὰ ὀμμάτια προσκολλημένα εἰς τὴν μητέρα της, δὲν ἐτόλμουσε μηδὲ νὰ προφέρῃ λόγον. « Εἶναι τὴν ὥρᾳ δυνατὸν νὰ μᾶς ἀφήσῃς, εἶπεν ἡ Μαργαρίτα πρὸς τὴν κυρίαν « Λατούρ; — Ὁχι, φίλη μου· ὄχι, παιδίᾳ μου, ἀπεκρίθη « ἡ κυρία Λατούρ, κατ' οὐδένα τρόπον δὲν σᾶς ἀφίνω. « Μαζί σας ἔζησα, καὶ μαζί σας θέλω ν' ἀποθάνω. Ἐγὼ « εἰς τὴν φιλίαν σας μόνον εὗρηκα εὐτυχίαν. Ἄν τὸ σῶμά μου ἀσθενῇ, παλαιαὶ λύπαι ἔβλαψαν τὴν υἰεῖαν μου. « Ἐπληγώθην κατάκαρδα ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῶν συγ- « γενῶν μου, καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ φιλτάτου συζύγου μου. Μετὰ ταῦτα ὅμως ἀπέλαυσα περισσοτέραν εὐτυ- « χίαν καὶ παρηγορίαν μαζί σας εἰς τὰς πτωχὰς ταύτας « καλύβας παρ' ὅσῃν ἤλπιζα ποτὲ εἰς τὴν πατρίδα ἀπὸ « τὸν πλοῦτον τῶν οἰκείων μου. »

Εἰς τούτους τοὺς λόγους ὅλοι ἐδάκρυσαν ἀπὸ χαρὰν. Ὁ Παῦλος σφίγγων τὴν κυρίαν Λατοῦρ εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὴν εἶπε· «Κ' ἐγὼ δὲν σᾶς ἀφίνω, οὐδὲ ὑπάγω εἰς « τὴν Ἰνδίαν. Ὅλοι θέλομεν κοπιᾶζει διὰ σέ, φιλτάτη μῆ-
« τερ· τίποτε δὲν θέλει σέ λείψει ποτὲ, ἐν ὧσιν εἶσαι
« μαζί μας.» Ἡ Βιργινία αἰσθάνθη, ἃν καὶ δὲν ἔδειξε, περισσοτέραν χαρὰν ἀπ' ὅλους. Αὕτῃ ἐπέρασε τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας μὲ πραοτάτην εὐθυμίαν, καὶ ἡ ἐπιστροφή τῆς ἐδικῆς τῆς ἡσυχίας ὑπεραύξησε τὴν γενικὴν εὐχαρίστησιν.

Τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἀφ' οὗ ὅλοι ὁμοῦ, κατὰ τὴν συνήθειαν, εἶχαν τελειώσει τὴν πρὸ τοῦ προγεύματος ἐωθινὴν προσευχὴν, ὁ Δομίγγος τοὺς ἐμήνυσεν ὅτι ἄνθρωπός τις ἔφιππος καὶ ἀκολουθούμενος ἀπὸ δύο δούλους ἤρχετο πρὸς τὴν κατοικίαν. Οὗτος δὲ ἦτον ὁ Λαβουρδόνναις, ὅστις εἰσελθὼν εἰς τὴν καλύβην εὔρηκεν ὅλην τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν τράπεζαν. Ἡ Βιργινία εἶχεν ἐτοιμάσει, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου, καφὲν, καὶ ῥύζι νερόβραστον· ἔτι δὲ πατάτας ζεστὰς, καὶ βανάνας χλωράς. Τὰ σκεύη τῆς τραπέζης ἦσαν διχότομα κολοκύνθια· τὰ δὲ πανικὰ, φύλλα βανανέας. Ὁ διοικητὴς ἔδειξε πρῶτον κάποιαν ἀπορίαν διὰ τὴν πτωχὴν κατάστασιν τῆς οἰκίας. Ἐπειτα, ὁμιλῶν πρὸς τὴν κυρίαν Λατοῦρ, τὴν εἶπεν ὅτι αἱ γενικαὶ ὑποθέσεις τὸν ἐμποδίζουν ἐνίοτε ἀπὸ τὸ νὰ στοχάζεται τὰς μερικωτέρας· πρὸς αὐτὴν ὅμως δικαιοτάτα χρεωστεῖ ἐξαίρεσιν. « Ἐχεις, ἐπέ-

« φερε, κυρία μου, θείαν εὐγενῆ καὶ πολλὰ πλουσίαν εἰς
 « τοὺς Παρισίους, ἥτις φυλάττει διὰ σέ τὸν πλοῦτόν της,
 « καὶ σέ προσμένει νὰ ὑπάγῃς. » Ἡ κυρία Λατοῦρ ἀπεκρίθη
 εἰς τὸν διοικητὴν ὅτι τὸ φιλάσθενον αὐτῆς δὲν τὴν συγ-
 χωρεῖ νὰ ἐπιχειρισθῇ τόσον μακρυνὸν ταξείδιον. « Τὴν
 « κόρην σου τοῦλάχιστον, εἶπεν ὁ Λαβουρδόνναις, τὴν
 « τόσον νέαν καὶ ἀγαπητὴν, δὲν ἡμπορεῖς χωρὶς ἀδικίαν
 « νὰ τὴν στερήσῃς ἀπὸ τοιαύτην μεγάλῃν κληρονομίαν.
 « Δὲν σε κρύπτω ὅτι ἡ θεία σου ἐμεσίτευσεν εἰς τὴν κυ-
 « βέρνησιν διὰ νὰ τὴν φέρῃ κοντά της. Οἱ Ἄρχοντες μ’
 « ἔγραψαν πρὸς τοῦτο τὸ τέλος νὰ μεταχειρισθῶ, ἂν
 « ᾖναι χρεία, καὶ τὴν ἐξουσίαν μου. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐνε-
 « γῶ κατ’ αὐτὴν εἰμὴ πρὸς εὐτυχίαν τῶν κατοίκων ταύτης
 « τῆς νήσου, προσμένω ἀπὸ μόνην τὴν θέλησίν σου νὰ
 « παραβλέψῃς μερικοὺς χρόνους, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦτο κρέ-
 « μεται ἡ κατάστασις τῆς θυγατρὸς σου, καὶ τὸ εὖ εἶναι
 « ὅλης τῆς ζωῆς σου. Διατί ἔρχονται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς
 « νήσους; ὅχι διὰ ν’ ἀποκτήσουν πλοῦτον; Καὶ δὲν εἶναι
 « πολλὰ γλυκύτερον νὰ ὑπάγῃ τις νὰ τὸν εὖρῃ ἕτοιμον εἰς
 « τὴν πατρίδα του; »

Ταῦτα λέγων ἔθεσεν εἰς τὴν τράπεζαν μέγαν σάκκον
 μὲ τάλερα, τὸν ὁποῖον ἔφερνεν ἓνας ἀπὸ τοὺς Μαύρους του.
 « Ἴδου, εἶπε, τὰ διωρισμένα ἀπὸ τὴν θείαν σου εἰς προε-
 « τοιμασίαν τοῦ ταξειδίου τῆς θυγατρὸς σου. » Ἐπειτα εἰς
 τὸ τέλος ἐπέπληξεν εὐμενῶς τὴν κυρίαν Λατοῦρ διότι δὲν
 ἤλθε πρὸς αὐτὸν εἰς τὰς ἀνάγκας της, ἀλλὰ καὶ τὴν

ἐπαίνεσε διὰ τὴν γενναιοψυχίαν της. Ὁ Παῦλος εὐθὺς ἀναλαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν εἰς τὸν διοικητὴν· « Ἄρχοντα, « ἡ μητέρα μου ἦλθεν εἰς τὴν εὐγενίαν σου, καὶ τὴν ὑπ- « ἐδέχθης κακά. — ἔχεις καὶ ἄλλο παιδίον, κυρία μου, « εἶπεν ὁ Λαβουρδόνναις πρὸς τὴν Λατούρ; — Ὁχι, « ἀπεκρίθη· εἶναι υἱὸς τῆς φίλης μου· πλὴν αὐτὸς καὶ ἡ « Βιργινία μᾶς εἶναι κοινοὶ καὶ ἐξίσου προσφιλεῖς. — Νέε, « πρὸς τὸν Παῦλον εἶπεν ὁ διοικητής, ὅταν ἀποκτήσης « πεῖραν τοῦ κόσμου, θέλεις γνωρίσει τὴν δυστυχίαν τῶν « ἀξιωματικῶν ἀνθρώπων, μανθάνων πόσον εὐκόλον εἶναι « νὰ προκαταλαμβάνωνται, καὶ πόσον εὐχερῶς δίδουν εἰς « τοὺς πολυπραγμονοῦντας κακοὺς τὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς « κρυπτομένους ἀξίους. »

Ὁ Λαβουρδόνναις προσκαλεσθεὶς ἀπὸ τὴν κυρίαν Λα-
τούρ, ἐκάθησε πλησίον αὐτῆς εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ ἐπρο-
γεύθη, κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀποίκων, καφὲν ἀνακατω-
μένον μὲ ῥύζι νερόβραστον. Ὑπερεχάρη δὲ διὰ τὴν
εὐταξίαν καὶ καθαριότητα τῆς μικρᾶς καλύβης, διὰ τὴν
ὁμόνοιαν τῶν δύο χαριεστάτων οἰκογενειῶν, καὶ διὰ τὸν
ζῆλον ἀκόμη τῶν γηραλέων ὑπηρετῶν. « Ἐδῶ, εἶπε, τὰ
« σκεύη εἶναι ξύλινα· εὐρίσκει τις ὅμως πρόσωπα ἰλαρὰ,
« καὶ καρδίας χρυσᾶς. » Ὁ Παῦλος εὐφρανθεὶς διὰ τὸ
δημοτικὸν τοῦ διοικητοῦ, τὸν εἶπεν· « Ἐπιθυμῶ νὰ γείνω
« φίλος σου· διότι εἶσαι χρήσιμος ἄνθρωπος. » Ὁ κύριος
Λαβουρδόνναις ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς τοῦτο τὸ νησιωτικῆς
εἰλικρινείας σημεῖον, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν τοῦ Παύλου

τὸν ἐφίλησε, καὶ ὡμολόγησε πρὸς αὐτὸν φιλίαν βεβαίαν.

Μετὰ δὲ τὸ πρόγευμα ἔλαβε τὴν κυρίαν Λατοῦρ κατὰ μόνας, καὶ τὴν εἶπεν ὅτι εὐρίσκετο εὐκαιρία διὰ νὰ στείλῃ τὴν κόρην τῆς εἰς τὴν Γαλλίαν μὲ καράβιον ἑτοιμον νὰ ἐκπλεύσῃ. «Θέλω τὴν συστήσῃ, εἶπεν, εἰς τὴν ἰδίαν συγγενῇ μου, ἥτις μέλλει νὰ ταξιδεύσῃ μὲ τὸ αὐτὸ καράβιον. Πρόσεχε καλὰ, κυρία μου, μὴ παραιτήσῃς ἄπειρον πλοῦτον διὰ μερικῶν χρόνων εὐχαρίστησιν. Ἡ θεία σου, εἶπεν ἀναχωρῶν, δὲν ἤμπορεῖ νὰ σύρῃ περισσότερον ἀπὸ δύο χρόνους· οἱ φίλοι τῆς μὲ τὸ ἐμήνυσαν. Στοχάσου καλὰ· ἡ τύχη δὲν ἔρχεται καθ' ἡμέραν. Σκέψου, συμβουλεύσου. Ὅλοι οἱ φρόνιμοι θέλουν εἶναι τῆς γνώμης μου.» Αὕτῃ δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι μὴν ἐπιθυμοῦσα εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλην εὐτυχίαν εἰς τὸν κόσμον παρὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς θυγατρὸς τῆς, θέλει ἀφήσῃ τὸ πρᾶγμα διόλου εἰς τὴν προαίρεσιν ἐκείνης.

Ἡ κυρία Λατοῦρ δὲν ἐδυσσαρεστεῖτο διὰ τὴν ἀφορμὴν νὰ χωρίσῃ πρὸς καιρὸν τὴν Βιργινίαν ἀπὸ τὸν Παῦλον, μὲ σκοπὸν νὰ οἰκονομήσῃ ποτὲ καὶ τῶν δύο τὴν εὐδαιμονίαν. Λαβοῦσα λοιπὸν τὴν θυγατέρα τῆς κατ' ἰδίαν, τὴν εἶπε· «Κόρη μου, οἱ ὑπηρέται μας ἐγήρασαν, ὁ Παῦλος εἶναι πολλὰ νέος, ἡ Μαργαρίτα γηράσκει, ἐγὼ ἀδυνάτησα πλέον. Ἄν τύχῃ ν' ἀποθάνω, τί θὰ γένῃς χωρὶς κυβέρνησιν εἰς ταύτην τὴν ἐρημίαν; Νὰ μείνῃς λοιπὸν μοναχῇ, χωρὶς νὰ ἔχῃς ἀπὸ κανένα ἀρκετὴν βοήθειαν, καὶ ἀναγκασμένη νὰ δουλεύῃς ἀκατάπαυστα

« τὴν γῆν ὡς μισθωτὴ, διὰ νὰ ἡμπορῇς νὰ ζήσης; Ὁ
 « στοχασμὸς αὐτὸς μὲ καταπικραίνει. » Ἡ Βιργινία τὴν
 ἀπεκρίθη· « Ὁ Θεὸς μᾶς κατεδίκασεν εἰς τὸν κόπον. Ἐσὺ
 « μ' ἐδίδαξες νὰ κοπιᾶζω καὶ νὰ τὸν εὐλογῶ καθ' ἡμέραν.
 « Καθὼς μέχρι τοῦδε δὲν μᾶς ἄφησεν, οὐδὲ εἰς τὸ ἐξῆς
 « θέλει μᾶς ἐγκαταλείψει. Ἡ πρόνοιά του ἀγρυπνεῖ μά-
 « λιστα διὰ τοὺς δυστυχεῖς, καθὼς μὲ τὸ εἶπες πολλάκις.
 « Δὲν βαστᾷ ἡ καρδιά μου νὰ σᾶς ἀφήσω. » Ἡ κυρία
 Λατοῦρ συγκινηθεῖσα, εἶπεν· « Ἐγὼ ἄλλον σκοπὸν δὲν
 « ἔχω παρὰ νὰ σὲ κάμω εὐτυχῇ, καὶ νὰ σὲ ὑπανδρεύσω
 « μὲ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἀδελφός σου. Στο-
 « χάσου τώρα ὅτι ἀπὸ σὲ κρέμεται ἡ τύχη σου. »

Ὅταν νέα τις ᾔηται ἐρωτευμένη, νομίζει ὅτι κἀνεὶς δὲν
 τὸ ἠξεύρει. Τὸ κάλυμμα [τῆς αἰδοῦς] σκεπάζει τοὺς
 ὀφθαλμοὺς, καθὼς καὶ τὴν καρδίαν τῆς. Ἀλλ' ὅταν
 φιλικὴ χεὶρ τὸ σηκώσῃ, τότε οἱ κρύφιοι τοῦ ἔρωτος πόνοι
 ἐκφεύγουσιν ὡς ἀπὸ ἀνοιγμένον φραγμὸν, καὶ αἱ γλυκεῖαι
 τῆς ἐμπιστοσύνης ἀνακοινώσεις διαδέχονται τὴν συστο-
 λὴν καὶ τὰ μυστήρια, μὲ τὰ ὁποῖα περιεκυκλόνητο. Ἡ
 Βιργινία, εὐγνωμονοῦσα διὰ τὰ νέα σημεῖα τῆς εὐνοίας
 τῆς μητρὸς τῆς, ἐδιηγήθη εἰς αὐτὴν ὅσους ἀγῶνας ὑπέ-
 φερε, τῶν ὁποίων ἄλλους μάρτυρας δὲν εἶχεν εἰμὴ τὸν
 Θεὸν μόνον. « Βλέπω, εἶπε, τὴν βοήθειαν τῆς προνοίας
 « του εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς φιλοστόργου μητρὸς μου,
 « ἥτις ἐγκρίνουσα τὴν κλίσιν μου θέλει μὲ ὁδηγεῖ μὲ τὰς
 « συμβουλὰς τῆς. Τώρα, ἀγαπητὴ μῆτερ, σὲ ἔχω στή-

« ριγμα, καὶ τὸ πᾶν μὲ πείθει νὰ μείνω πλησίον σου,
 « χωρὶς ἀνησυχίαν διὰ τὰ παρόντα, καὶ χωρὶς φόβον διὰ
 « τὰ μέλλοντα. »

Ἡ δὲ κυρία Λατοῦρ, βλέπουσα μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν
 ταύτην ἐναντίον τοῦ ἐλπιζομένου ἀποτελέσματος, τὴν εἶπε·
 « Τέκνον μου, ἐγὼ δὲν θέλω νὰ σὲ βιάσω· συμβουλεύσου
 « μὲ τὴν ἡσυχίαν σου· κρύπτει ὅμως τὸν ἔρωτά σου ἀπὸ
 « τὸν Παῦλον· διότι ἀφ' οὗ ἡ κόρη δώσῃ τὴν καρδίαν της,
 « ὁ ἐραστὴς αὐτῆς δὲν ἔχει πλέον νὰ τὴν ζητήσῃ τίποτε. »

Πρὸς δὲ τὸ ἐσπέρας, ἐν ᾧ εὕρισκετο μόνη μὲ τὴν
 Βιργινίαν, ἐμβῆκεν ἄνθρωπός τις μεγαλόσωμος καὶ γα-
 λανὰ ἐνδυμένος· οὗτος δὲ ἦτον ἐκκλησιαστικὸς, μισσιο-
 νάριος μὲν τῆς νήσου, πνευματικὸς δὲ τῆς κυρίας Λατοῦρ
 καὶ τῆς Βιργινίας, καὶ εἶχε σταλθῇ ἀπὸ τὸν διοικητήν.
 « Παιδιά μου, εἶπεν εἰσερχόμενος, δόξα τῷ Θεῷ! ἐπλου-
 « τήσατε. Θέλετε ἡμπορεῖν' ἀκολουθῆτε τὴν καλὴν προαί-
 « ρεσίν σας, καὶ νὰ εὐεργετῆτε τοὺς πτωχοὺς. Ἡξεύρω
 « τί σᾶς εἶπεν ὁ κύριος Λαβουρδόνναις, καὶ τί τὸν ἀπε-
 « κρίθητε. Καλὴ μητέρα, τὸ φιλάσθενόν σου σὲ ἀναγκάζει
 « νὰ μείνης ἐδῶ· ἡ εὐγενία σου ὅμως, νέα κοκονίτζα,
 « δὲν ἔχεις κάμμίαν πρόφασιν. Πρέπει νὰ ὑπακούωμεν
 « εἰς τὴν Πρόνοιαν, εἰς τοὺς γηραλέους γονεῖς μας, ἅς
 « ἦναι καὶ ἄδικοι. Θυσία μὲν εἶναι, προσταγὴ ὅμως τοῦ
 « Θεοῦ. Αὐτὸς ἐθυσιάσθη ὑπὲρ ἡμῶν· πρέπει, κατὰ
 τὸ παράδειγμά του, νὰ θυσιάζεται καθεὶς διὰ τὸ
 « καλὸν τῆς οἰκογενείας του. Τὸ ταξίδιον σου εἰς τὴν

« Γαλλίαν θέλει ἔχει τέλος ἀγαθόν. Δὲν θέλεις νὰ ὑπάγῃς,
« ἀγαπητὴ μου κοκονίτζα; »

Ἡ Βιργινία, μὲ τὰ ὀμμάτια χαμηλωμένα, τὸν ἀπε-
κρίθη τρέμουσα· « Ἄν ᾔηται προσταγὴ τοῦ Θεοῦ, εἰς τίποτε
« δὲν ἐναντιόνομαι. Ἄς γένη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶπε
« δακρύουσα. »

Ὁ μισσιονάριος ἐξελθὼν ἐπέστρεψε νὰ διηγηθῇ εἰς τὸν
διοικητὴν τὴν ἔκβασιν τῆς ἀποστολῆς του. Ἐν τοσοῦτῳ
ἡ κυρία Λατοῦρ πέμψασα τὸν Δομίγγον μὲ παρεκάλεσε
νὰ περάσω εἰς τὸν οἶκόν της, διὰ νὰ μὲ συμβουλευθῇ
περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς Βιργινίας. Ἐγὼ δὲν ἐνέκρινά
παντελῶς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποδημίας της. Διότι φρονῶ
ὅτι πρέπει νὰ προτιμῶμεν τὰγαθὰ τῆς φύσεως ἀπ' ὅλα
τὰ τῆς τύχης, καὶ ὅχι νὰ ζητῶμεν ἔξω ἡμῶν ὅσα δυνά-
μεθα νὰ εὕρωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας. Τοιαῦτα δοξάζω
περὶ εὐδαιμονίας, καὶ, ὡς ἀσφαλῆ δόγματα, τὰ ἐφαρ-
μόζω εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις χωρὶς ἐξαίρεσιν. Ἀλλὰ
πῶς ἐδύναντο αἱ μὲν πρὸς μετριότητα συμβουλαί μου
νὰ ἐξαλείψωσιν ὀνείρατα μεγάλης περιουσίας, οἱ δὲ φυσι-
κοί μου λόγοι κοσμικὰς προλήψεις καὶ τὸ ἱερὸν διὰ τὴν
Λατοῦρ κῦρος τοῦ πνευματικοῦ; Αὕτῃ μ' ἐρώτησε λοιπὸν
μόνον δι' εὐπρέπειαν, καὶ δὲν ἐβουλεύθη πλέον μετὰ τὴν
ἀπόφασιν τοῦ πνευματικοῦ της. Ὡς καὶ ἡ Μαργαρίτα,
ἥτις, παραβλέπουσα τὰς ἐλπιζομένας ὠφελείας διὰ τὸν
υἱὸν της ἀπὸ τὴν εὐημερίαν τῆς Βιργινίας, εἶχεν ἐναν-
τιωθῇ σφοδρὰ εἰς τὸν χωρισμὸν, δὲν ἔκαμεν οὐδὲ αὕτῃ

πλέον κάμμίαν ἀντίστασιν. Ὁ δὲ Παῦλος, ἀγνοῶν τὸ ἀποβησόμενον, καὶ ἀπορῶν διὰ τὰς κρυφίας συνομιλίας τῆς κυρίας Λατοῦρ καὶ τῆς θυγατρὸς της, ἐβυθίζετο εἰς κατήφειαν καὶ λύπην. «Κάτι μ' ἐπιβουλεύονται, ἔλεγεν, «ἐπειδὴ κρύπτονται ἀπ' ἐμέ.»

Ἐν τοσούτῳ, λόγου διαδοθέντος ὅτι ὁ πλοῦτος ἐπεσκέφθη ταύτας τὰς πέτρας, εἶδομεν παντοδαπούς ἐμπόρους ἀναβαίνοντας. Ἄνοιξαν, ἐν μέσῳ τῶν πτωχῶν τούτων καλυβῶν, τὰ πλουσιώτατα Ἰνδικὰ ὑφάσματα· τὰ θαυμάσια δίμιτα τῆς Γονδελούρας, μανδίλια τῆς Παλικάτης καὶ τῆς Μαισωλίας, μουσσελῖνα τῆς Δάκης, μονοχρώματα, ῥαβδωτὰ, κεντητὰ, διαφανέστατα· βαμβακερὰ τῆς Σουράτης λευκότατα, ἰνδοθόνας παντοίου χρώματος καὶ τὰς πλέον σπανίας, μ' ἔδαφος ἀμμοειδὲς καὶ μὲ πράσινα κλωνάρια. Ἐξετύλιξαν μεγαλοπρεπέστατα ὑφάσματα τῆς Κίνας, λαμπάσα δικτυωτὰ, δαμάσκα λευκὰ καὶ στιλπνὰ, ἄλλα πράσινα, ὡς ἡ χλόη τῶν λιβαδίων, ἄλλα δὲ καταστράπτοντα τὴν ὄρασιν μὲ τὴν ὕξειαν αὐτῶν ἐρυθρότητα· σηρικὰ ροδόχροα, ἀτλάζια πυκνὰ, πεκίνια ἀπαλὰ καὶ εὐαφῇ, ὡς ροῦχον· ναγκίνια ἄσπρα καὶ κίτρινα· τελευταῖον ἕως καὶ περιζώματα τῆς Μαδαγάσσης.

Ἡ κυρία Λατοῦρ ἔδωκεν ἄδειαν εἰς τὴν θυγατέρα της ν' ἀγοράσῃ ὅ, τι τὴν ἀρέσῃ· παρεστάθη δὲ μόνον εἰς τὴν τιμὴν καὶ τὴν ποιότητα τῶν πραγματειῶν, μήπως ἀπατήσουν οἱ ἔμποροι. Ἡ Βιργινία ἐδιάλεξεν ὅσα ἔκρινεν εὐ-

άρεστα εἰς τὴν μητέρα της, εἰς τὴν Μαργαρίταν καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς. «Τοῦτο, ἔλεγεν, εἶναι καλὸν διὰ ἔπιπλα, «ἐκεῖνο χρησιμεύει διὰ τὴν Μαρίαν καὶ τὸν Δομίγγον.» Τέλος πάντων, ὁ σάκκος μὲ τὰ χρήματα εἶχε τελειώσει, πρὶν αὐτὴ φροντίσῃ παραμικρὸν διὰ τὰ πρὸς ἰδίαν χρεῖαν. ὥστε ἠναγκάσθησαν μετὰ ταῦτα νὰ τῆς κάμουν μερίδιον ἀπὸ τὰ χαρισθέντα παρ' αὐτῆς εἰς τὴν συντροφίαν.

Ὁ δὲ Παῦλος περίλυπος διὰ τὰ δῶρα ταῦτα τῆς τύχης, τὰ ὅποια τὸν προεμήνυον τὴν ἀναχώρησιν τῆς Βιργινίας, ἦλθε μετὰ τινας ἡμέρας, καὶ μὲ εἶπε μὲ συντετριμμένον ἦθος. «Ἡ ἀδελφή μου ἀναχωρεῖ, καὶ προετοιμάζει ἤδη τὰ ἐφόδιά της. Πέρασε εἰς τὸν οἶκόν μας, «σὲ παρακαλῶ. Μεταχειρίσου τὴν ἀξιοπιστίαν σου εἰς τὸν «νοῦν τῆς μητρός της καὶ τῆς μητρός μου, διὰ νὰ τὴν «κρατήσουν.» Ὑπήκουσα εἰς τὰς δεήσεις τοῦ Παύλου, μ' ὅλον ὅτι ἐπρόβλεπα βεβαίως τὸ ἄπρακτον τῶν παραινέσεών μου.

Ἄν ἡ Βιργινία μὲ γαλανὸν πανίον τῆς Βεγγάλης ἐνδυμένη, καὶ μὲ κόκκινον φακιόλιον περὶ τὴν κεφαλὴν, μὲ εἶχε φανῇ χαριτωμένη, ἀσυγκρίτως περισσότερον τὴν ἐθαύμασα, ὅταν τὴν εἶδα στολισμένην κατὰ τὸν τρόπον τῶν πλουσίων γυναικῶν τοῦ τόπου. Ἐφοροῦσε μουσελῖνον λευκὸν μὲ ῥοδόχρουν μεταξωτὸν ὑπόβλημα. Ἡ λιγερὴ καὶ ὑψηλὴ μέση της διεγράφετο κάλλιστα ὑπὸ τὸ μεσοφόριον, τὰ δὲ ξανθὰ μαλλία της, πλεγμένα εἰς πλοκάμους διπλοῦς, ἐστεφάνοναν θαυμασίως τὴν παρθενωπὴν κεφαλὴν

της. Τὰ ὠραῖα γαλανὰ ὀμμάτιά της ἔσταζαν μελαγχολίαν, καὶ ἡ τεταραγμένη ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ πάθους καρδία της ἔδιδεν εἰς μὲν τὸ πρόσωπόν της χρῶμα ζωηρόν, εἰς δὲ τὴν φωνήν της ἥχον παθητικώτατον. Ἡ ἀντίθεσις μάλιστα τοῦ γλαφυροῦ στολισμοῦ της, τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο φοροῦσα ἀκουσίως, ἔδειχνε τὴν ἀθυμίαν της ἀκόμη ἐλεεινοτέραν. Ἦτον ἀδύνατον νὰ τὴν ἰδῇ τις ἢ νὰ τὴν ἀκούσῃ χωρὶς νὰ συμπονέσῃ. Ὅθεν ἡ κατήφεια τοῦ Παύλου αὖξησεν. Ἡ δὲ Μαργαρίτα, λυπούμενη διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ υἱοῦ της, τὸν εἶπε κατ' ἰδίαν·

« Διατί νὰ τρέφεσαι, υἱέ μου, μὲ ψευδεῖς ἐλπίδας, αἱ
 « ὁποῖαι κάμνουν πικροτέρας τὰς στερήσεις; Καιρὸς εἶναι
 « νὰ σὲ ἀνακαλύψω τὸ μυστήριον τῆς ἐδικῆς μου καὶ
 « ἐδικῆς σου ζωῆς. Ἡ κοκονίτζα Λατοῦρ ἀνήκει μητρό-
 « θεν εἰς πλουσίαν τινὰ καὶ μεγάλου γένους συγγενῇ·
 « σὺ δὲ εἶσαι υἱὸς πτωχῆς χωρικῆς, καὶ, τὸ χειρότερον,
 « νόθος. »

Ἡ λέξις αὕτη, Νόθος, ἐξέπληξε πολὺ τὸν Παῦλον, ὅτι ποτὲ δὲν τὴν εἶχεν ἀκούσει. Ἐρώτησε τὴν μητέρα του τί σημαίνει, καὶ αὕτη ἀπεκρίθη· « Ἐσὺ δὲν ἔχεις νόμι-
 « μον πατέρα. Ἀνύπανδρος οὖσα ἔπεσα ἀπὸ ἔρωτα εἰς
 « σφάλμα, καὶ ἐκ τούτου σὺ ἐγεννήθης. Τὸ σφάλμα μου
 « σὲ ἀπεστέρησε τὴν πατρικὴν σου οἰκογένειαν, ἡ δὲ
 « μετάνοιά μου, τὴν μητρικὴν. Ταλαίπωρε! ἄλλους συγ-
 « γενεῖς δὲν ἔχεις παρὰ μόνην ἐμὲ εἰς τὸν κόσμον! » καὶ
 ἄρχισε νὰ χύνη δάκρυα. Ὁ δὲ Παῦλος τὴν ἀγκάλιασε, καὶ

εἶπεν· « ὦ μῆτερ, ἐπειδὴ σὲ μόνην ἔχω συγγενῇ εἰς τὸν
 « κόσμον, ἀκόμη περισσότερον μέλλω νὰ σὲ ἀγαπῶ. Ἀλλ’
 « ὅποιον μυστικὸν μὲ ἀνεκάλυψες! βλέπω τώρα διὰ
 « ποίαν αἰτίαν ἡ κοκονίτζα Λατοῦρ μὲ φεύγει ἀπὸ δύο
 « μῆνας, καὶ ἀποφασίζει σήμερον νὰ ἀναχωρήσῃ. Ἄ! μὲ
 « καταφρονεῖ βέβαια! »

Ἐλθούσης δὲ τῆς ὥρας τοῦ δείπνου, ἐκάθισαν εἰς τὴν
 τράπεζαν, καὶ ἕκαστος τῶν συνδείπνων, ταραττόμενος
 ἀπὸ πάθη διάφορα, ἔφαγεν ὀλίγον, καὶ δὲν ὠμίλησε
 παντάπασιν. Ἡ Βιργινία ἐσηκώθη πρώτη, καὶ μετέβη
 ὅπου τώρα στέκομεν. Ὁ Παῦλος τὴν ἀκολούθησε μετ’
 ὀλίγον, καὶ ἐκάθισε πλησίον τῆς. Ἀμφότεροι ἔμειναν
 ἱκανὸν καιρὸν εἰς ἄκραν σιωπὴν. Ἡ νύκτα ἦτον ἀπὸ τὰς
 θελκτικωτάτας ἐκείνας καὶ συνήθεις μεταξὺ τῶν τροπικῶν,
 τῶν ὁποίων ὅμως καὶ ὁ πλέον ἐπιτήδειος ζωγράφος ἀδυ-
 νατεῖ νὰ παραστήσῃ τὸ κάλλος. Ἡ σελήνη ἐφαίνετο ἐν
 μέσῳ τοῦ στερεώματος περικυκλωμένη μὲ παραπέτασμα
 νεφῶν διαλυομένων βαθμηδὸν ἀπὸ τὰς ἀκτῖνάς τῆς. Τὸ
 φῶς διεχύνετο ἀνεπαισθήτως εἰς τὰ ὄρη τῆς νήσου, τῶν
 ὁποίων αἱ κορυφαὶ ἀπέλαμπον πράσινον ἀργυροφεγγές.
 Οἱ ἄνεμοι ἐκρατοῦσαν τὴν πνοὴν των. Εἰς τὰ δάση, εἰς τὸ
 βάθος τῶν κοιλάδων, εἰς τὴν κορυφὴν τῶν βράχων,
 ἠκούοντο λεπταὶ φωναὶ, γλυκύτατα ψιθυρίσματα πτηνῶν,
 τὰ ὁποῖα τερπόμενα ἀπὸ τὸ φέγγος τῆς νυκτὸς καὶ τὴν
 γαλήνην τοῦ αἵρος, ἐχαδεύοντο εἰς τὰς φωλεάς· ἕως καὶ
 τὰ ζωῦφια ἐβομβοῦσαν ὑπὸ τὸ χόρτον. Οἱ ἀστέρες,

σπινθηροβολοῦντες εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀντεφαίνοντο εἰς τὸν κόλπον τῆς θαλάσσης, τρέμουνται φωστήρων εἰκόνες. Ἡ Βιργινία διήρχετο μὲ ρεμβώδη βλέμματα τὸν πλατὺν καὶ ζοφώδη αὐτῆς ὀρίζοντα, τὸν ὅποιον τὰ ἐρυθρὰ πυρὰ τῶν ἀλιέων διεχώριζαν ἀπὸ τὸν αἰγιαλὸν τῆς νήσου, καὶ εἶδεν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος φῶς καὶ σκιάν· ταῦτα δὲ ἦσαν τὸ φανάριον καὶ τὸ σκάφος τοῦ καραβίου της, τὸ ὅποιον, ἔτοιμον νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐπρόσμενεν εἰς τὴν ἄγκυραν τὸ τέλος τῆς γαλήνης. Ἡ Βιργινία ἐτάρχθη ἀπὸ ταύτην τὴν θεωρίαν, καὶ μετέστρεψε τὴν κεφαλὴν της, διὰ νὰ μὴ τὴν ἰδῇ ὁ Παῦλος δακρύνουσαν.

Ἡ κυρία Λατοῦρ, ἡ Μαργαρίτα κ' ἐγὼ ἐκαθήμεθα μερικὰ βήματα παρεκεῖ ὑπὸ τὰς βανανέας· καὶ, μὲ τὴν σιωπὴν τῆς νυκτὸς, ἠκούσαμεν εὐκρινῶς τὴν συνομιλίαν των, τὴν ὁποίαν δὲν ἐλησμόνησα.

Ὁ Παῦλος τὴν εἶπε· «Κοκονίτζα, ἀναχωρεῖς, μανθάνω, « μετὰ τρεῖς ἡμέρας. Δὲν φοβεῖσαι νὰ ριφθῇς εἰς τοὺς κιν- « δύνους τῆς θαλάσσης ... τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία σὲ προξε- « νεῖ τόσον τρόμον! — Πρέπει, ἀπεκρίθη ἡ Βιργινία, νὰ « ὑπακούσω εἰς τοὺς γονεῖς μου, εἰς τὸ χρέος μου. — « Μᾶς ἀφίνεις, εἶπεν ὁ Παῦλος, διὰ συγγενῇ ἀπομακρυ- « σμένην, τὴν ὁποίαν δὲν εἶδες ποτέ! — Φεῦ! εἶπεν ἡ « Βιργινία, ἐγὼ ἤθελα νὰ μείνω ἐδῶ ὅλην μου τὴν ζωὴν· « ἀλλ' ἡ μήτηρ μου δὲν τὸ ἠθέλησεν. Ὁ πνευματικός μου « μὲ εἶπεν ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι δοκιμασία.... ὦ! σκληροτάτη « δοκιμασία!»

« Τί ! εἶπεν ὁ Παῦλος, τόσα αἵτια σὲ παρεκίνησαν,
 « καὶ κἀνένα δὲν σὲ ἀπέτρεψεν ! Ἄ ! εἶναι καὶ ἄλλα, τὰ
 « ὅποῖα δὲν μὲ τὰ λέγεις. Ὁ πλοῦτος ἔχει μεγάλα θέλγη-
 « τρα. Θέλεις εὔρει μετ' ὀλίγον εἰς ἄλλον κόσμον ποῖον
 « νὰ ὀνομάζῃς ἀδελφόν, ἐπειδὴ δὲν μὲ δίδεις πλέον τοῦτο
 « τὸ ὄνομα. Θέλεις διαλέξῃς τὸν νέον ἀδελφὸν μεταξὺ ἀν-
 « θρώπων ἀξίων σου διὰ τὸ γένος καὶ τὴν τύχην, τὰ ὅποῖα
 « προτερήματα ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ προσφέρω. Ποῦ
 « θέλεις ὅμως νὰ ὑπάγῃς διὰ νὰ γείνης εὐτυχεστέρα;
 « Ποίαν γῆν θέλεις εὔρει προσφιλεστέραν ἀπ' ἐκείνην, εἰς
 « τὴν ὁποίαν ἐγεννήθης; Ποῦ θέλεις συναρμόσει συντρο-
 « φίαν ἀγαπητοτέραν ἀπ' ἐκείνην, ἥτις σὲ ἀγαπᾷ; Πῶς
 « θέλεις ζήσῃς χωρὶς τὰ χάδια τῆς μητρός σου, εἰς τὰ
 « ὅποῖα εἶσαι τόσον συνειθισμένη; Τί θέλει γένῃ καὶ αὐτὴ,
 « γηράσκουσα ἤδη, ὅταν δὲν σὲ βλέπῃ πλέον σιμὰ τῆς εἰς
 « τὴν τράπεζαν καὶ κατ' οἶκον, καὶ δὲν ἀκουμβᾷ πλέον
 « ἐπάνω σου εἰς τὸν περίπατον; Τί θέλει γένῃ καὶ ἡ
 « μητέρα μου, ἥτις σὲ λατρεύει ἐξίσου μ' ἐκείνην; Τί
 « θέλω εἰπεῖ καὶ εἰς τὰς δύο, ὅταν τὰς ἰδῶ θρηνούσας
 « τὴν ἀπουσίαν σου; Περὶ ἐμοῦ δὲν σὲ ὁμιλῶ, ἄσπλαγχνε !
 « πλὴν τί θὰ γένω καὶ ἐγὼ, ὅταν δὲν σὲ βλέπω πλέον
 « τὸ πρῶτ' μὲ ἡμᾶς, οὔτε τὴν ἐσπέραν εἰς τὴν συντροφίαν
 « μας; ὅταν βλέπω τοὺς δύο φοίνικας, τοὺς φυτευμένους
 « εἰς τὴν γέννησίν μας, καὶ μάρτυρας τόσον καιρὸν τῆς
 « ἀμοιβαίας ἡμῶν ἀγάπης; Ἄ ! ἐπειδὴ νέαν τύχην ἐπιθυ-
 « μεῖς, καὶ ζητεῖς ἄλλον παρὰ τὸν πατρικὸν σου τόπον,

« καὶ ἄλλα ἀγαθὰ παρὰ τὰ τῶν κόπων μου, ἄφησε νὰ
 « σὲ συντροφεύσω εἰς τὸ καράβιον ὅπου ἀναχωρεῖς. Θέλω
 « σὲ ἀναθαρρύνει κατὰ τῆς τρικυμίας, ἢ ὅποια σὲ προ-
 « ξενεῖ τόσον φόβον καὶ εἰς τὴν ξηράν. Θέλω ἀναπαύει
 « τὴν κεφαλὴν σου εἰς τὸ στήθός μου, θέλω ἀναθάλπει
 « τὴν καρδίαν σου εἰς τὴν καρδίαν μου· καὶ εἰς τὴν
 « Γαλλίαν, ὅπου ὑπάγεις νὰ ζητῆς πλοῦτον καὶ μεγαλεῖα,
 « θέλω σὲ ὑπηρετεῖ ὡς δοῦλός σου. Εὐτυχὴς ἀπὸ μόνην
 « τὴν εὐτυχίαν σου θεραπευομένης καὶ λατρευομένης εἰς
 « τὰ παλάτια, θέλω ἔχει ἀκόμη ἀρκετὸν πλοῦτον καὶ εὐ-
 « γένειαν, ὥστε νὰ σὲ προσφέρω τὴν μεγίστην θυσίαν,
 « ἀποθνήσκων εἰς τοὺς πόδας σου. »

Οἱ λυγμοὶ ἔπνιξαν τὴν φωνήν του, καὶ ἠκούσαμεν εὐ-
 θὺς τὴν Βιργινίαν λέγουσαν πρὸς αὐτὸν τὰ ἐξῆς διακε-
 κομμένα ἀπὸ στεναγμοὺς λόγια.... « Διὰ σὲ ἀναχωρῶ ...
 « διὰ σὲ, τὸν ὅποῖον εἶδα ταλαιπωρούμενον καθ' ἡμέραν
 « ἀπὸ κόπους διὰ νὰ θρέψῃς δύο ἀσθενεῖς οἰκίας. Ἐστερξα
 « τάχα νὰ πλουτήσω, μόνον διὰ νὰ σὲ ἀποδώσω μυ-
 « ριάκις ὅσα καλὰ μᾶς ἔκαμες. Εἶναι πλοῦτος εἰς τὸν
 « κόσμον ἄξιος τῆς φιλίας σου; Τί με ὁμιλεῖς περὶ τοῦ
 « γένους σου; Αἱ! καὶ ἂν ἦτον ἀκόμη τρόπος ν' ἀποκτήσω
 « ἀδελφόν, μήπως ἤθελα διαλέξει ἄλλον παρὰ ἐσένα! Ὡ
 « Παῦλε, Παῦλε! σὺ μὲ εἶσαι πολλὰ προσφιλέστερος ἀπὸ
 « ἀδελφόν! Πόσον ἐπολέμησα διὰ νὰ σὲ ἀπομακρύνω!
 « Ἦθελα νὰ μὲ βοηθήσῃς εἰς τὸ νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὸν
 « ἑαυτόν μου, ἕως νὰ εὐδοκήσῃ ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὴν

« ἔνωσίν μας. Τώρα πότε μένω, πότε ἀναχωρῶ, πότε ζῶ,
 « πότε ἀποθνήσκω· κάμε με ὅ, τι θέλῃς. Ὡ κόρη χωρὶς
 « ἀρετὴν! ἀντεστάθην εἰς τὰ χάδιά σου, καὶ νικῶμαι
 « ἀπὸ τὴν λύπην σου! »

Μετὰ τούτους τοὺς λόγους ὁ Παῦλος τὴν ἄρπαξεν εἰς
 τὰς ἀγκάλας του, καὶ ἐν ᾧ τὴν ἐκρατοῦσε σφικτὰ, ἐφώ-
 ναξε μὲ φοβερὰν φωνήν. « Ἀναχωρῶ μὲ αὐτὴν! τίποτε
 « δὲν ἡμπορεῖ νὰ μὲ ἀποχωρίσῃ! » Ὅλοι ἐτρέξαμεν πρὸς
 αὐτόν. Ἡ δὲ κυρία Λατοῦρ τὸν εἶπεν· « Υἱέ μου, ἂν ἐσὺ
 « μᾶς ἀφήσῃς, τί μέλλομεν νὰ γείνωμεν; »

Αὐτὸς δὲ ἐπανέλαβε τρέμων ταύτας τὰς λέξεις· « Υἱέ
 « μου... υἱέ μου.... Ἐσὺ μητέρα μου, τὴν εἶπε, σὺ ἡ
 « χωρίζουσα τὸν ἀδελφὸν ἀπὸ τὴν ἀδελφήν! Καὶ οἱ δύο
 « ἐθηλάσαμεν τὸ γάλα σου· καὶ οἱ δύο ἀνατρεφόμενοι εἰς
 « τὰ γόνατά σου ἐμάθομεν ἀπὸ σέ ν' ἀγαπώμεθα· καὶ οἱ
 « δύο μυριάκις ὡμολογήσαμεν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀγάπην
 « μας· καὶ τώρα τὴν ἀπομακρύνεις ἀπ' ἐμέ! Τὴν στέλλεις
 « εἰς τὴν Εὐρώπην, τὸν βάρβαρον ἐκεῖνον τόπον, ὅπου
 « δὲν ἡμπόρεσες νὰ εὕρῃς καταφύγιον, καὶ εἰς σκληρο-
 « καρδίους συγγενεῖς, οἱ ὅποιοι κ' ἐσένα σ' ἐγκατέλι-
 « παν! Θέλεις μὲ εἰπεῖ, Δὲν ἔχεις ἐξουσίαν εἰς αὐτὴν, δὲν
 « εἶναι ἀδελφὴ σου. Εἶναι τὸ πᾶν αὐτὴ δι' ἐμέ, ὁ πλου-
 « τός μου, ἡ οἰκία μου, τὸ γένος μου, ὅλος ὁ βίος μου·
 « ἄλλον δὲν γνωρίζω πλέον. Κοινὴν εἵχομεν στέγην,
 « κοινὰ σπάργανα, κοινὸς θέλει εἶναι καὶ ὁ τάφος μας.
 « Ἄν αὐτὴ ἀναχωρήσῃ, πρέπει νὰ τὴν ἀκολουθήσω. Ὁ

« διοικητῆς θέλει μὲ ἐμποδίσει ! Ἡμπορεῖ αὐτὸς νὰ μ’
 « ἐμποδίση νὰ ῥιφθῶ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ νὰ τὴν ἀκο-
 « λουθήσω κολυμβῶν ; Ἡ θάλασσα δὲν θέλει μὲ εἶναι
 « ὀλεθριωτέρα ἀπὸ τὴν γῆν. Μὴ δυνάμενος νὰ ζήσω ἐδῶ
 « μὲ αὐτὴν, θέλω καὶ ἀποθάνει πρὸ ὀφθαλμῶν της, μα-
 « κράν ἀπὸ σᾶς. Ἀπάνθρωπη μητέρα ! ἄσπλαγχνη γυ-
 « ναῖκα ! ἄμποτε ὁ ὠκεανὸς, εἰς τὸν ὁποῖον τὴν ἐκθέτεις,
 « νὰ μὴ σὲ τὴν ἀποδώσῃ ποτέ ! Ἄμποτε τὰ κύματα νὰ
 « σὲ φέρουν τὸ σῶμά μου κυλιόμενον μὲ τὸ ἐδικόν της
 « εἰς τὰς πέτρας τοῦ αἰγιαλοῦ, καὶ νὰ σὲ δώσουν αἰωνίου
 « λύπης αἰτίαν μὲ τὸν ἀφανισμόν τῶν δύο τέκνων σου ! »

Ταῦτα λέγοντα, τὸν ἤρπασα εἰς τὰς ἀγκάλας μου·
 διότι ἡ ἀδημονία τὸν ἔκαμνε παράφρονα. Οἱ ὀφθαλμοί
 του ἐσπινθηροβολοῦσαν· ὁ ἰδρὼς ἔτρεχε κρουνηδὸν εἰς τὸ
 πεπυρωμένον πρόσωπόν του· τὰ γόνατά του ἔτρεμαν, καὶ
 ἡ καρδιά του ἐκτυποῦσε μὲ σφοδρότητα εἰς τὸ φλογερὸν
 στήθος του.

Ἡ δὲ Βιργινία φοβηθεῖσα τὸν εἶπεν· « ὦ φίλε μου !
 « μαρτύρομαι τὰς ἡδονὰς τῆς παιδικῆς ἡμῶν ἡλικίας,
 « τὰς κοινὰς ἡμῶν κακοπαθείας, καὶ πᾶν ὅ, τι εἶναι ἱκα-
 « νὸν νὰ συνδέσῃ αἰωνίως δύο ταλαιπώρους· εἰ μὲν μείνω,
 « νὰ ζήσω διὰ σέ· εἰ δὲ ἀναχωρήσω, νὰ ἐπιστρέψω ποτέ,
 « διὰ νὰ ᾔμαι πάλιν ἐδική σου. Καλῶ μάρτυρας ὅλους
 « ἐσᾶς, οἱ ὁποῖοι ἀνεθρέψατε τὴν νηπιότητά μου, εἰσθε
 « κύριοι τῆς ζωῆς μου, καὶ βλέπετε τὰ δάκρυά μου. Μὰ
 « τὸν ἀκούοντά με οὐρανόν ! μὰ τὴν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν

« μέλλω νὰ διαβῶ ! μὰ τὸν ἀέρα, τὸν ὁποῖον ἀναπνέω
 « καὶ δὲν ἐμόλυνα ποτὲ μὲ ψεῦδος ! »

Καθὼς ὁ ἥλιος ἀναλύει καὶ κρημνίζει ὑπερμεγέθη
 ὄγκον πάγου ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῶν Ἀπεννίνων, οὕτως
 ἔπεσεν ὁ σφοδρὸς τοῦ νέου θυμὸς, ἀκούσαντος τὴν φωνὴν
 τῆς ἀγαπητῆς του. Ἡ ὑπερήφανος κεφαλὴ του εἶχε τα-
 πεινωθῇ, καὶ δάκρυα ποταμῆδὸν ἔτρεχαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλ-
 μούς του. Ἡ μητέρα του συγκλαίουςα τὸν ἐκρατοῦσεν
 ἄφωνος εἰς τὰς ἀγκάλας της. Ἡ δὲ κυρία Λατοῦρ, ἔξω
 τοῦ ἑαυτοῦ της, μὲ εἶπε· « Δὲν ἤμπορῶ πλέον νὰ βα-
 « στάσω· ἡ ψυχὴ μου εἶναι κατασπαραγμένη. Τὸ δυστυ-
 « χὲς τοῦτο ταξείδιον δὲν ἔχει νὰ γείνη. Πάσχισε, παρα-
 « καλῶ, νὰ λάβῃς μαζί σου τὸν υἱόν μου. Ὅκτὼ ἡμέραις
 « εἶναι ἀφ' οὗ κάνεις ἐδῶ δὲν ἐκοιμήθη. »

« Φίλε μου, εἶπα τὸν Παῦλον, ἡ ἀδελφὴ σου
 « θέλει μείνῃ. Αὔριον ὁμιλοῦμεν τὸν διοικητὴν περὶ
 « τούτου. Ἄφησε τοὺς οἰκείους σου ν' ἀναπαυθοῦν, καὶ
 « ἔλα νὰ περάσῃς τὴν νύκτα εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶναι
 « ἀργὰ, εἶναι μεσάνυκτα· ὁ Νότιος Σταυρὸς εἶναι ὀρθίος
 « εἰς τὸν ὀρίζοντα. »

Ὁ Παῦλος ἀφέθη νὰ τὸν ἐπάρῃ, χωρὶς νὰ εἰπῇ τί-
 ποτε· καὶ μετὰ πολλὰ τεταραγμένην νύκτα ἐσηκώθη τὴν
 αὐγὴν, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κατοικίαν του.

Ἀλλὰ τίς ἡ χρεία νὰ ἐπιτείνω περαιτέρω τῆς ἱστορίας
 ταύτης τὴν διήγησιν; Πάντοτε τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐν
 μόνον μέρος γνωρίζεται νόστιμον. Παρόμοια μὲ τὴν

σφαῖραν, εἰς τὴν ὁποίαν στρεφόμεθα, ἡ ταχεῖα περίοδος ἡμῶν εἶναι μιᾶς ἡμέρας· καὶ εἰς τὸ ὀλιγοστὸν τοῦτο ἀκόμῃ, ἐν ὧσιν ἐν μέρος φωτίζεται, τὸ ἄλλο ἐξ ἀνάγκης παραδίδεται εἰς τὸ σκότος.

« Πάτερ, τὸν εἶπα, θερμῶς σὲ παρακαλῶ, διηγήσου
« μέχρι τέλους ὅ, τι ἄρχισες μὲ τόσον κατανυκτικὸν τρό-
« πον. Αἱ μὲν εἰκόνες τῆς εὐτυχίας μᾶς ἠδύνουσιν· ἀλλ’
« αἱ τῆς δυστυχίας μᾶς χρησιμεύουν μαθήματα. Τί ἀπέ-
« γεινε, σὲ παρακαλῶ, ὁ ταλαίπωρος Παῦλος; »

Ἐπιστρέφων εἰς τὴν κατοικίαν, πρῶτον ὑποκείμενον εἶδεν ὁ Παῦλος τὴν Μαύρην Μαρίαν ἐπάνω εἰς βράχον, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου θεωροῦσεν αὐτὴ πρὸς τὸ πέλαγος. Ἐφώναξε δὲ εὐθὺς μακρόθεν· « Ποῦ εἶναι ἡ Βιργινία; » Ἡ Μαρία στρέψασα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν νέον κύριόν της, ἄρχισε νὰ κλαίῃ. Ὁ Παῦλος, ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐγύρι- σεν ὀπίσω, καὶ ἔτρεξεν εἰς τὸν λιμένα. Ἐκεῖ ἔμαθεν ὅτι ἡ Βιργινία εἶχεν ἔμβῃ τὴν χαραγὴν εἰς τὸ καράδιον, τὸ ὁποῖον ἀνοίξεν εὐθὺς τὰ πανία, καὶ δὲν ἐφαίνετο πλέον. Ταῦτα ἀκούσας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κατοικίαν, τὴν ὁποίαν διῆλθε χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ κανένα.

Μ’ ὅλον ὅτι οἱ κύκλοι τῆς περιοχῆς ταύτης βράχοι φαί- νονται ὀπισθεν μας σχεδὸν ὄρθιοι, τὰ διατέμνοντα ὁμῶς τὸ ὕψος αὐτῶν πράσινα ὁροπέδια εἶναι τρόπον τινὰ βαθμοὶ, διὰ τῶν ὁποίων φθάνει τις, ὀδηγούμενος ἀπὸ δυσβάτους τρίβους, ὡς τὴν ρίζαν τῆς ἀπροσίτου ἐκείνης πέτρας, ἥτις ὁμοιάζει μὲ κῶνον ἐπικλινῆ, καὶ ὀνομάζεται

Ἀντίχειρ. Εἰς τὴν βάσιν αὐτῆς εἶναι πεδιάς κατάφυτος ἀπὸ μεγάλα δένδρα· τόσον ὅμως ὑψηλὴ καὶ τόσον ἀπότομος, ὥστε φαίνεται ὡς μέγα ἀέριον δάσος ἀπὸ φοβερώτατους κρημνοὺς περικυκλωμένον. Τὰ ἐλκυόμενα συνεχῶς ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀντίχειρος νέφη διατηροῦσι πολλοὺς ῥύακας, οἵτινες πίπτουσιν εἰς τὴν ὀπισθεν τοῦ ὄρους κοιλάδα, καὶ εἰς τόσον βάθος, ὥστε οὐδ' ἀκούεται ἄνωθεν ὁ ἐκ τῆς πτώσεως αὐτῶν κρότος. Ἀπὸ τὸ ὕψος ἐκεῖνο βλέπεις πολὺ μέρος τῆς νήσου μὲ τὰ ὀξυκόρυφα βουνά της, πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ Πιτερβώθιον καὶ τὸ Τρίμαστον μὲ τὰς συνδένδρους αὐτῶν φάραγγας· ἔπειτα τὸ πέλαγος ἀνοικτὴν καὶ τὴν Βουρβωνεῖαν νῆσον, ἀπέχουσιν τεσσαράκοντα λεύγας πρὸς δυσμᾶς. Ἐκεῖθεν εἶδεν ὁ Παῦλος τὸ ἀπάγον τὴν Βιργινίαν καράβιον, τὸ ὁποῖον εἶχε προχωρήσει ὑπὲρ τὰς δέκα λεύγας εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὸν ἐφάνη ὡς μαῦρον σημεῖον ἐν μέσῳ τοῦ ὠκεανοῦ. Ἐμεινε δὲ μέρος τῆς ἡμέρας θεωρῶν αὐτὸ ἀδιακόπως, κ' ἐνόμιζεν ὅτι ἀκόμη τὸ βλέπει, μ' ὅλον ὅτι εἶχε πλέον γεῖνη ἄφαντον. Ἀλλ' ἄφ' οὗ τὸ ἀπέκρυψαν διόλου οἱ ἀτμοὶ τοῦ ὀρίζοντος, ἐκάθησεν εἰς τὸν ἄγριον ἐκεῖνον τόπον, τὸν ὁποῖον κτυποῦν οἱ ἄνεμοι διηνεκῶς, σείοντες τὰς κορυφὰς τῶν φοινίκων καὶ τῶν καλοφύλλων. Τὸ κωφὸν καὶ βαρύηχον αὐτῶν ψιθύρισμα ὁμοιάζει μὲ τὸν μακρόθεν ἀκουόμενον ἦχον τοῦ παναρμονίου ὀργάνου, καὶ ἐμπνέει βαθεῖαν μελαγχολίαν. Ἐκεῖ εὗρηκα τὸν Παῦλον (διότι ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπεριπατοῦσα κατόπιν του) μὲ τὴν

κεφαλὴν στηριγμένην εἰς τὸν βράχον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσκολλημένους εἰς τὴν γῆν. Μόλις ἠμπόρεσα νὰ τὸν καταπείσω νὰ καταίβῃ, καὶ νὰ ἰδῇ τὴν οἰκογένειάν του. Ὅταν δὲ, ἐπανελθὼν μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κατοικίαν, εἶδε τὴν κυρίαν Λατοῦρ, ἐπροσκλαύθη πρῶτον πικρὰ ὅτι τάχα τὸν ἀπάτησεν. Αὐτὴ δὲ μᾶς εἶπεν, ὅτι ἀφ' οὗ ἐφύσησεν ὁ ἄνεμος περὶ τὴν τρίτην ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον, καὶ τὸ καράβιον ἦτον ἕτοιμον νὰ σηκωθῇ εἰς τὰ πανία, ὁ διοικητὴς, συνωδευμένος ἀπὸ μέρος τῶν ἀξιωματικῶν του καὶ ἀπὸ τὸν μισσιονάριον, εἶχεν ἔλθει νὰ ζητήσῃ τὴν Βιργινίαν μὲ παλαγκίναν, καὶ χωρὶς νὰ δυσωπηθοῦν μήτε ἀπὸ τοὺς ἰδίους αὐτῆς λόγους, μήτε ἀπὸ τὰ δάκρυά της καὶ τὰ κλαύματα τῆς Μαργαρίτας, φωνάζοντες κοινῶς ὅτι εἶναι διὰ τὸ καλὸν ὅλων ὁμοῦ, ἐπῆραν τὴν θυγατέρα της ἡμιθανῆ ἀπὸ λύπην. « Τούλάχιστον, ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος, « ἂν τὴν εἶχα ἀποχαιρετήσῃ, θὰ ἔμενα τώρα ἡσυχος. « Ἦθελα τὴν εἰπεῖ· Βιργινία, ἂν, ὅσον καιρὸν συνεζήσα- « μεν, μ' ἔφυγε κἀνένας λόγος πειρακτικὸς, πρὸ τοῦ νὰ μὲ « ἀφήσῃς διὰ πάντα, εἶπέ με ὅτι μὲ συγχωρεῖς. Ἦθελα « ἀκόμη τὴν εἰπεῖ· ἐπειδὴ δὲν εἶναι ὠρισμένον νὰ σὲ ἰδῶ « πλέον, ὑγίαине, φιλτάτῃ μου Βιργινία! ὑγίαине! Ζῆσε « μακρὰν ἐμοῦ εὐχαριστημένη καὶ εὐτυχής! » Καὶ καθὼς εἶδε τὴν μητέρα του κλαίουσαν, ὁμοίως καὶ τὴν κυρίαν Λατοῦρ, « Ζητήσατε τώρα, εἶπεν, ἄλλον τινὰ παρ' ἐμὲ « νὰ σφογγίσῃ τὰ δάκρυά σας! » Ἐπειτα ἀπεμακρύνθη μὲ στεναγμοὺς, καὶ ἄρχισε νὰ πλανᾶται ἐδῶ κ' ἐκεῖ περὶ

τὴν κατοικίαν. Περιερχόμενος δὲ τοὺς ἀγαπημένους ἐξαιρέτως ἀπὸ τὴν Βιργινίαν τόπους, ἔλεγεν εἰς τὰς αἰγίδας αὐτῆς καὶ τὰ ἐρίφιά των, τὰ ὅποια τὸν ἀκολουθοῦσαν μυκώμενα· «Τί με ζητεῖτε; δὲν ἔχετε πλέον νὰ ἰδῆτε μαζί μου ἐκείνην, ἢ ὅποια σᾶς ἔδιδε νὰ τρώγετε εἰς τὴν « χεῖρά της. » Ὑπῆγεν εἰς τὸ Ἀναπαυτήριον τῆς Βιργινίας, καὶ ἰδὼν τὰ πτηνὰ περιπετόμενα, ἐφώνηξε· « Καὺμένα πουλάκια! δὲν ἔχετε νὰ προῦπαντᾶτε πλέον τὴν « ἀγαθὴν τροφὸν σας! » Βλέπων τὸν Πιστὸν, ὅστις ἐμύριζεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ ἐπεριπατοῦσεν ἐμπροσθέν του ἰχνηλατῶν, ἀνεστέναξε καὶ εἶπεν· « Ἄ! ποτὲ δὲν θὰ τὴν εὔρης « πλέον! » Τέλος ὑπῆγε καὶ ἐκάθησεν εἰς τὸν βράχον, ὅπου τὴν εἶχεν ὁμιλήσει τὴν προτέραν ἡμέραν, καὶ ἰδὼν τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν ὅποιαν εἶχε γείνη ἄφαντον τὸ ἀπαγαγὸν αὐτὴν καράβιον, ἐκλαυσεν ἀφθόνως.

Ἐν τοσούτῳ ἡμεῖς τὸν ἀκολουθοῦσαμεν κατ' ἵχνος, φοβούμενοι κἀνὲν ὀλέθριον ἀποτέλεσμα τῆς ταραχῆς τοῦ νοός του. Ἡ μητέρα του καὶ ἡ κυρία Λατοῦρ τὸν ἐπαρκαλοῦσαν, μὲ τοὺς πλέον τρυφεροὺς λόγους, νὰ μὴν αὐξάνῃ τὴν λύπην αὐτῶν μὲ τὴν ἀδημονίαν του. Τέλος πάντων ἡ δευτέρα κατώρθωσε νὰ τὸν ἡσυχάσῃ, προσφωνοῦσα αὐτὸν μὲ ὀνόματα ἐπιτηδειότατα νὰ ἀναπτερώσῃ τὰς ἐλπίδας του· τὸν ὠνόμαζεν υἱὸν της, φίλτατον υἱόν, γαμβρόν, νυμφίον προωρισμένον διὰ τὴν θυγατέρα της. Τὸν κατέπεισε νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ νὰ φάγῃ ὀλίγον. Ἐκάθησε λοιπὸν εἰς τὴν τράπεζαν μὲ ἡμᾶς, πλησίον τοῦ

μέρους ὅπου ἐκάθετο ἡ νηπιόθεν σύντροφός του, καὶ, ὡς νὰ ἦτον ἀκόμη παροῦσα, ὠμιλοῦσε πρὸς αὐτὴν, καὶ τὴν ἐπρόσφερεν ὅσα φαγητὰ ἤξευρεν ὅτι αὐτὴ νοστιμεύεται. Πλὴν καθὼς κατελάμβανε τὸ λάθος του, ἄρχιζεν εὐθὺς νὰ κλαίῃ. Τὰς ἀκολουθούς ἡμέρας ἐσύναξεν ὅλα τὰ χρηματίσαντα εἰς ἰδιαιτέραν αὐτῆς χρῆσιν, τὰ τελευταῖα λουλούδια, ὅσα ἐκείνη εἶχε φορέσει, καὶ τὸ κοκοπότηρον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐσυνεΐθιζε νὰ πίνῃ· καὶ ὡς νὰ ἦσαν τὰ πλέον πολύτιμα πράγματα τοῦ κόσμου, κατεφιλοῦσε τὰ λείψανα ταῦτα τῆς ἀγαπητῆς του, καὶ τὰ ἔβαλλεν ἐγκόλπια. Γλυκύτερα καὶ ἀπὸ τὴν ἀμβροσίαν εὐωδιάζουν τὰ ἐγγιγμένα ἀπὸ τὴν ἐρωμένην πράγματα. Τελευταῖον, βλέπων ὅτι ὁ πόνος του αὖξανε τοὺς πόνους τῆς μητρὸς του καὶ τῆς κυρίας Λατοῦρ, τὰ δὲ τῆς οἰκίας ἀπαιτοῦσαν ἀδιάκοπον φιλοπονίαν, ἄρχισε, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Δομίγγου, νὰ διορθόνη τὸν κῆπον.

Μετ' ὀλίγον ὁ νέος, ὅστις, ὡς ἀποικογενῆς, ἀδιαφοροῦσεν ἕως τότε ἀπ' ὅλα τὰ τοῦ κόσμου, μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν διδάξω τὸ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν, διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ κρατῇ ἀνταπόκρισιν μὲ τὴν Βιργινίαν. Ἡθέλησε μετὰ ταῦτα νὰ διδαχθῇ γεωγραφίαν, διὰ ν' ἀποκτήσῃ ιδέαν τοῦ τόπου, ὅπου ἔμελλεν αὐτὴ ν' ἀράξῃ, καὶ ἱστορίαν, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὰ ἥθη τῆς κοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ ζήσῃ. Παρομοίως εἰς τὴν γεωργικὴν, καὶ τὴν τέχνην νὰ εὐτρεπίζῃ μὲ χάριν τὸ πλέον ἀνώμαλον ἔδαφος, τὸν εἶχε κάμει ἔμπειρον ἡ διάθεσις τοῦ ἔρωτος.

Εἰς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς σκοπούμενας ἀπολαύσεις τοῦ θερμοῦ τούτου καὶ ἀνησύχου πάθους χρεωστοῦμεν ἀναμφιδόλως οἱ ἄνθρωποι τὰς περισσοτέρας ἐπιστήμας καὶ τέχνας, καὶ ἀπὸ τὰς στερήσεις αὐτοῦ καὶ ἀποτυχίας ἐγεννήθη ἡ φιλοσοφία, ἥτις μᾶς διδάσκει νὰ παρηγορούμεθα δι' ὅλα. Οὕτως ἡ φύσις διατάζασα τὸν ἔρωτα σύνδεσμον ὅλων ἀπλῶς τῶν ὄντων, κατέστησεν αὐτὸν πρῶτον ὄργανον τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, καὶ ζώπυρον ἡδονῆς καὶ μαθήσεως.

Ὁ Παῦλος δὲν ἐνοστιμεύθη πολλὰ τὴν σπουδὴν τῆς γεωγραφίας, ἥτις, ἀντὶ νὰ περιγράφη τὴν φύσιν ἐκάστου τόπου, μᾶς παραστένει μόνον τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ διαιρέσεις. Ἡ ἱστορία, καὶ μάλιστα ἡ νεωτέρα, δὲν τὸν ἄρεσε καλῆτερα· διότι δὲν εὑρίσκειν εἰς αὐτὴν εἰμὴ γενικὰς καὶ περιοδικὰς δυστυχίας, τῶν ὁποίων δὲν ἔβλεπε τὰς αἰτίας· πολέμους χωρὶς λόγον καὶ χωρὶς σκοπὸν, σκευωρίας σκοτεινὰς, ἔθνη χωρὶς χαρακτῆρα, καὶ ἡγεμόνας χωρὶς φιλάνθρωπίαν. Ἐπροτιμοῦσε δὲ ἀπ' αὐτὴν τὰς μυθιστορίας, αἱ ὁποῖαι φροντίζουσιν περισσότερο διὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὰ φρονήματα τῶν ἀνθρώπων, τὸν ἔδειχναν ἐνίοτε καταστάσεις ὁμοίας μὲ τὴν ἐδικήν του. Ὅθεν κἀνὲν βιβλίον δὲν τὸν εὐφράνεν ὅσον ὁ Τηλέμαχος, διὰ τὰς περιγραφὰς τῆς χωρικῆς ζωῆς, καὶ τῶν ἐμφύτων εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν παθῶν. Ἀνεγίνωσκεν ἐξ αὐτοῦ εἰς τὴν μητέρα του ὅσα μέρη τὸν εἶχαν συγκινήσει σφοδρότερα· καὶ τότε παθαινόμενος ἀπὸ κατανυκτικὰς

ἀναμνήσεις, ἐδάκρυε, καὶ ἡ φωνή του διεκόπτετο. Τὸν ἐφαίνετο ὅτι βλέπει εἰς τὴν Βιργινίαν τὴν σεμνότητα καὶ φρόνησιν τῆς Ἀντιόπης, μὲ τὰς δυστυχίας καὶ τὴν φιλεραστίαν τῆς Εὐχάριτος. Ἐξ ἐναντίας δὲ καθ' ὑπερβολὴν ἐταράχθη μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν καινοτρόπων μυθιστοριῶν μας, αἱ ὁποῖαι γέμουσιν ἀπὸ γνώμας καὶ ἥθη ἀκόλαστα· καὶ ὅταν ἔμαθεν ὅτι περιέχουσιν ἀληθινὴν εἰκόνα τῶν κοινωνιῶν τῆς Εὐρώπης, ἐφοβήθη, τρόπον τινὰ εὐλογφανῶς, μήπως ἡ Βιργινία φθάσῃ νὰ διαφθαρῇ καὶ νὰ τὸν λησμονήσῃ.

Τῷ ὄντι, ἓνας ἥμισυ χρόνος καὶ ἐπέκεινα εἶχε περάσει, χωρὶς νὰ λάβῃ ἡ κυρία Λατοῦρ κάμμίαν εἶδησιν ἀπὸ τὴν θεῖαν καὶ τὴν θυγατέρα της, μαθοῦσα μόνον παρὰ ξένων τὸ κατευόδιον ταύτης εἰς τὴν Γαλλίαν. Τέλος πάντων ἔλαβε, διὰ τινος καραβίου πλέοντος εἰς τὴν Ἰνδίαν, δεμάτιον καὶ ἐπιστολὴν γραμμένην ἰδιοχείρως ἀπὸ τὴν Βιργινίαν. Μὲ ὅλην τὴν συστολὴν καὶ συγκατάβασιν τῆς ἀγαπητῆς κόρης, ἡ μήτηρ ἔκρινεν ὅτι ἐκείνη πάσχει πολλὰ καὶ δεινά. Τὸ ῥηθὲν γράμμα εἰκόνιζε τόσον καλὰ τὴν κατάστασιν καὶ τὸν χαρακτῆρά της, ὥστε τὸ ἐκράτησα σχεδὸν αὐτολεξεῖ εἰς τὴν μνήμην μου.

« ΦΙΛΤΑΤΗ ΚΑΙ ΠΟΘΕΙΝΟΤΑΤΗ ΜΗΤΕΡ,

« Πολλὰ γράμματα σ' ἔγραψα μέχρι τοῦδε ἰδιοχείρως,
 « καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔλαβα ἀπόκρισιν, εὐλογον εἶναι νὰ φο-
 « δοῦμαι μήπως δὲν σ' ἐνεχειρίσθησαν. Ἐχω ἐλπίδας

« χρηστοτέρας περὶ τοῦ παρόντος, ἐπινοήσασα τινὰς προ-
 « φυλάξεις διὰ νὰ σὲ φανερόνω τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ νὰ λαμ-
 » βάνω εἰδήσεις σου.

« Πολλὰ δάκρυα ἔχυσα ἐγὼ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ χω-
 « ρισμοῦ μας, ἐν ᾧ δὲν εἶχα κλαύσει ποτὲ παρὰ δι' ἄλ-
 « λοτρίας συμφοράς! Ἡ προθεία μου ἀπόρησε πολὺ, μετὰ
 « τὴν ἔλευσίν μου, ὅταν, ἐξετάζουσά με περὶ τῆς προ-
 « κοπῆς μου, ἤκουσεν ὅτι δὲν ἤξευρα μήτε νὰ διαβάζω
 « μήτε νὰ γράφω. Μ' ἐρώτησε τί λοιπὸν ἔμαθα ἀφ' οὗ
 « εἶμαι εἰς τὸν κόσμον· καὶ μετὰ τὴν ἀπόκρισίν μου
 « ὅτι ἔμαθα νὰ ἐπιμελοῦμαι τὴν οἰκίαν, καὶ νὰ κά-
 « μνω τὸ θέλημά σου, μὲ εἶπεν ὅτι ἀνετράφην ὡς
 « δουλεύτρα. Εὐθὺς τὴν δευτέραν ἡμέραν μ' ἔβαλε σύς-
 « σιτον εἰς μέγα μοναστήριον πλησίον τῶν Παρισίων,
 « ὅπου ἔχω παντοίους διδασκάλους, οἱ ὅποιοι μὲ παρα-
 « δίδουν, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἱστορίαν, γεωγραφίαν, γραμ-
 « ματικὴν, μαθηματικὴν καὶ ἵππασίαν. Ἀλλὰ τόσον ὀλί-
 « γην εὐφυΐαν ἔχω δι' ὅλας ταύτας τὰς ἐπιστήμας, ὥστε
 « δὲν ἐλπίζω νὰ προκόψω πολὺ μὲ αὐτούς. Αἰσθάνομαι
 « ὅτι εἶμαι δυστυχὲς πλάσμα καὶ μὲ ὀλίγον πνεῦμα, καθ-
 « ὡς τὸ αἰνίττονται καὶ μὲ δίδουν νὰ τὸ καταλάβω. Μ'
 « ὅλον τοῦτο ἡ εὐνοία τῆς θείας μου δὲν ψυχραίνεται
 « παντελῶς. Καθ' ἐκάστην ὥραν τοῦ χρόνου μὲ δίδει νέα
 « φορέματα. Ἐβαλε πλησίον μου δύο δουλεύτρας, καὶ
 « εἶναι στολισμέναι ὡς μεγάλαι ἀρχόντισσαι. Μ' ἔδωκε
 « τίτλον κοντέσσας· πλὴν μὲ ἠνάγκασε ν' ἀφήσω τὸ ὄνομά

« μου ΛΑΤΟΥΡ, τὸ ὅποῖον μὲ ἦτον προσφιλὲς, ὅσον καὶ εἰς
 « σὲ αὐτὴν, δι' ὅσους πόνους μ' ἐδιηγέθης ὅτι ὑπέφερεν
 « ὁ πατήρ μου ἕως νὰ σὲ νυμφευθῇ. Ἀνεπλήρωσε τὸ συ-
 « ζυγικόν σου ὄνομα μὲ τὸ τῆς οἰκογενείας σου, τὸ ὅποῖον
 « καὶ αὐτὸ μὲ εἶναι πάλιν προσφιλὲς, ἐπειδὴ ἐχρημάτισε
 « παρθενικόν σου ὄνομα. Βλέπουσα ἐμαυτὴν εἰς τοιαύτην
 « λαμπρὰν κατάστασιν, τὴν παρεκάλεσα νὰ σὲ στείλῃ
 « καὶ ἄποιαν βοήθειαν. Πῶς νὰ σὲ ἀναφέρω τὴν ἀπόκρισίν
 « τῆς; ἀλλὰ σὺ μὲ παρήγγειλες νὰ σὲ λέγω πάντοτε τὴν
 « ἀλήθειαν. Μὲ ἀπεκρίθη λοιπὸν ὅτι τὰ μὲν ὀλίγα δὲν
 « ἤθελαν σὲ χρησιμεύσει παντελῶς, τὰ δὲ πολλὰ πάλιν,
 « κατὰ τὴν ἀπλὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν διάγεις, ἤθελαν σὲ
 « φέρει ἐνόχλησιν. Ἐζήτησα κατ' ἀρχὰς νὰ σὲ μηνύσω τὰ
 « κατ' ἐμὲ μὲ ξένην χεῖρα δι' ἀπειρίαν τῆς ἐδικῆς μου.
 « Μὴν εὐρίσκουσα ὅμως μετὰ τὸν ἐρχομόν μου εἰς ποῖον
 « νὰ ἐμπιστευθῶ, ἐνασχολήθην ἡμέραν καὶ νύκτα νὰ μάθω
 « νὰ ἀναγινώσκω καὶ νὰ γράφω. Ὁ Θεὸς μ' ἔκαμε τὴν
 « χάριν νὰ τὸ κατορθώσω εἰς ὀλίγον καιρόν. Τὰ πρῶτά
 « μου γράμματα τὰ ἔδωκα εἰς τὰς περὶ ἐμὲ γυναῖκας διὰ
 « νὰ σὲ τὰ στείλουν· ἔχω ὅμως ἀφορμὴν καὶ πιστεύω ὅτι
 « τὰ ἐνεχείρισαν εἰς τὴν προθείαν μου. Τώρα ἐπρόστρεξα
 « εἰς μίαν συμμαθήτριαν καὶ φίλην μου, καὶ μὲ τὴν ἐν-
 « ταῦθα ἔγκλειστον ἐπιγραφὴν τῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ
 « στέλλῃς τὰς ἀποκρίσεις σου. Ἡ προθεία μου μὲ ἀπη-
 « γόρευσε πᾶσαν ἐξωτερικὴν ἀνταπόκρισιν, ἥτις, κατὰ τὸ
 « λέγειν αὐτῆς, ἤθελεν ἐμποδίσαι τοὺς μεγάλους σκοποὺς,

« ὅσους τρέφει χάριν ἐμοῦ. Αὐτὴ μόνη δύναται νὰ μὲ
« βλέπη εἰς τὰ κάγκελλα, καθὼς καὶ γηραλέος τις ἄρχων
« φίλος της, ὁ ὁποῖος, καθὼς αὐτὴ λέγει, ἔχει μεγάλην
« κλίσιν πρὸς τὸ ὑποκείμενόν μου. Τὴν ἀλήθειαν νὰ εἰπῶ,
« ἐγὼ δὲν ἔχω παραμικρὰν δι' αὐτὸν, καὶ ἂν ἦτον δυνατὸν
« νὰ συλλάβω κλίσιν διὰ κἀνένα.

« Ζῶ εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς τύχης, καὶ δὲν ἐξου-
« σιάζω μηδὲ ὀβολόν. Λέγουσιν ὅτι, ἂν ἐλάβανα χρή-
« ματα, ἤμποροῦσα νὰ κακοσυνειθίσω. Καὶ τὰ φορέματά
« μου ἀκόμη ἀνήκουσιν εἰς τὰς δουλεύτρας, αἱ ὁποῖαι
« φιλονεικοῦσι περὶ αὐτῶν, πρὸ τοῦ νὰ τὰ ρίψω. Ἐν
« μέσῳ τοῦ πλούτου εἶμαι πτωχοτέρα παρ' ὅταν ἤμην
« πλησίον σου. Ἀφ' οὗ εἶδα ὅτι τὰ, ὅσα διδάσκομαι,
« μεγάλα διδάγματα δὲν μὲ δίδουν εὐκολίαν νὰ κάμω
« τὸ παραμικρὸν καλόν, ἐπρόστρεξα εἰς τὴν βελόνην μου,
« τὴν ὁποίαν, ἀγαθῇ τύχῃ, ἔμαθον παρὰ σοῦ νὰ μεταχει-
« ρίζωμαι. Σᾶς στέλλω λοιπὸν πολλὰ ζευγάρια περιπο-
« δίων τῆς κατασκευῆς μου διὰ σὲ καὶ διὰ τὴν μητέρα
« Μαργαρίταν, μίαν σκούφιαν διὰ τὸν Δομίγγον, καὶ ἓν
« ἀπὸ τὰ κόκκινα μανδύλιά μου διὰ τὴν Μαρίαν. Προσ-
« θέτω εἰς τὸ δερμάτιον τοῦτο κόκκους καὶ πυρῆνας καρ-
« πῶν, τοὺς ὁποίους ἔφαγα τὸ δειλινόν, ὁμοῦ μὲ σπόρους
« παντοίων δένδρων, τοὺς ὁποίους ἐσύναξα, εἰς τὰς ὥρας
« τῆς ἀνέσεως, ἀπὸ τὸν περίβολον τοῦ μοναστηρίου.
« Ἐπρόσθεσα ἀκόμη σπόρους ἴων, ἄστρων, βατραχίων,
« ροιᾶδων μηκώνων, κυάνων, καὶ κουφολαχάνων, τοὺς

« ὁποίους ἐσύναξα εἰς τὰς πεδιάδας. Εὐρίσκονται εἰς τὰ
 « λιβάδια τοῦ τόπου τούτου ὠραιότερα ἄνθη παρὰ εἰς τὰ
 « ἐδικά μας· κάνεις ὅμως δὲν τὰ κυττάζει. Δὲν ἀμφι-
 « βάλλω ὅτι σὺ καὶ ἡ μάνα Μαργαρίτα θέλετε εὐχαρι-
 « στηθῇ περισσότερον ἀπὸ τὸν σάκκον τῶν σπόρων παρ'
 « ἀπὸ τὸν σάκκον τῶν ἀργυρίων, ὅστις ἔγεινεν αἷτιος τοῦ
 « χωρισμοῦ μας καὶ τῶν δακρύων μου. Μεγάλη χαρά μου
 « θέλει εἶναι, ἂν εὐτυχήσετε ποτὲ νὰ ἰδῇτε μηλέας αὐξα-
 « νούσας παρὰ τὰς βανανέας, καὶ τὰ φύλλα τῶν φηγῶν
 « συμπλεκόμενα μὲ τοὺς κλάδους τῶν κοκοφοινίκων. Θέλεις
 « νομίσαι ὅτι εὐρίσκεσαι εἰς τὴν Νορμαννίαν, τὴν ὁποίαν
 « ὑπεραγαπᾷς.

« Μὲ διώρισες νὰ σὲ μηνύω τὰς χαρὰς καὶ τὰς λύπας
 « μου. Χαρὰν δὲν ἔχω πλέον, ἀφ' ὅτου σᾶς ἄφησα· τὰς
 « λύπας μου τὰς καταπραΰνω, συλλογιζομένη ὅτι μ' ἔβα-
 « λες μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν τάξιν, ὅπου εὐρίσκο-
 « μαι. Ἀλλ' ἡ μεγίστη θλίψις ἀπ' ὅσας δοκιμάζω, εἶναι
 « ὅτι κάνεις δὲν μὲ ὀμιλεῖ, οὐδὲ ἡμπορῶ νὰ ὀμιλήσω εἰς
 « κανένα δι' ἐσᾶς. Αἱ ἐδικαί μου, ἡ μᾶλλον τῆς προθείας
 « μου δουλεῦτραι (διότι εἶναι περισσότερον εἰς τὴν ἐξου-
 « σίαν αὐτῆς παρὰ ἐμοῦ), ὅταν προσπαθήσω νὰ φέρω
 « τὴν ὀμιλίαν περὶ τούτων τῶν ποθεινοτάτων εἰς ἐμὲ
 « ὑποκειμένων, μὲ λέγουν· Κοκονίτζα, ἐνθυμήσου ὅτι εἶ-
 « σαι Φραντσέζα, καὶ ὅτι πρέπει νὰ λησμονήσῃς τὸν τό-
 « πον τῶν ἀγρίων. Ἄ! κάλλιον νὰ λησμονήσω τὸν ἑαυτόν
 « μου παρὰ τὴν γῆν, ὅπου ἐγεννήθην, καὶ ὅπου ζῇ ἡ μήτηρ

« μου ! Οὗτος ὁ τόπος εἶναι δι' ἐμὲ τόπος ἀγρίων · διότι
 « ζῶ αὐτοῦ μοναχὴ, μὴ ἔχουσα εἰς ποῖον νὰ φανερώσω
 « τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν θέλει φέρει πρὸς σὲ μέχρι
 « θανάτου,

« Φιλτάτῃ καὶ ποθεινοτάτῃ μητρί,

« Ἡ εὐπειθὴς καὶ φιλόστοργος θυγάτηρ σου

« BIRGINIA ΛΑΤΟΥΡ. »

« Συστένω εἰς τὴν καλοκάγαθίαν σου τὴν Μαρίαν καὶ
 « τὸν Δομίγγον, οἵτινες ἐπεμελήθησαν τὴν νηπιότητά
 « μου. Χάδευσεν ἀντ' ἐμοῦ τὸν Πιστὸν, ὅστις μὲ ἀνέურη-
 « κεν εἰς τὰ δάση. »

Ὁ Παῦλος ἀπόρησεν εἰς ἄκρον ὅτι ἡ Βιργινία δὲν
 ὠμίλησε παντάπασιν περὶ αὐτοῦ, ἐν ᾧ εἰς τὰς ἀναμνήσεις
 τῆς δὲν εἶχε λησμονήσει μὴδὲ τὸν σκύλον τῆς οἰκίας ·
 αὐτὸς ὁμῶς δὲν ἤξευρεν, ὅτι ὅσον ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν
 καὶ ἂν γράψῃ ἡ γυναῖκα, εἰς τὸ τέλος πάντοτε θὰ βάλῃ
 τὸν πλέον ἀγαπητὸν στοχασμὸν τῆς.

Εἰς τὴν προσθήκην, ἡ Βιργινία ἐσύστενε κατ' ἐξοχὴν
 εἰς τὸν Παῦλον δύο σπόρων εἶδη, τοῦ ἴου καὶ τοῦ κουφο-
 λαχάνου. Τὸν ἔδιδε τινὰς διδασκαλίας περὶ τοῦ χαρακτῆ-
 ρος τῶν φυτῶν τούτων, καὶ περὶ τῶν ἐπιτηδείων εἰς αὐτὰ
 τόπων. « Τὸ ἴον, ἔλεγε, φέρει μικρὸν ἄνθος μὲ βαθὺ κυαν-
 « αυγὲς χρῶμα, καὶ ἀγαπᾷ νὰ κρύπτεται ὑπὸ τὰς βάρ-
 « τους · ἀλλ' ἡ θελκτικὴ εὐωδία του ὁδηγεῖ εὐκόλῃ εἰς

« εὔρεσίν του. » Τὸν διώριζε νὰ τὸ σπείρῃ εἰς τὴν ἄκραν τῆς πηγῆς περὶ τὴν ῥίζαν τοῦ ἐδικοῦ τῆς κοκοφοίνικος.

« Τὸ δὲ κουφολάχανον, ἔγραφε, δίδει ὠραῖον ἄνθος μὲ
« ἄμυδρὸν γαλάζιον χρῶμα, καὶ μὲ μαῦρον, ἀλλὰ λευκό-
« στικτον, ἔδαφος. Ἦθελε τὸ νομίσῃ τις ὅτι εἶναι εἰς
« πένθος. Ὅθεν τὸ ὀνομάζουσι καὶ ἄνθος τῆς χήρας. Ἀγαπᾷ
« δὲ τοὺς τραχεῖς καὶ ἀνεμοκτυπεῖς τόπους. » Τὸν παρα-
καλοῦσε νὰ τὸ σπείρῃ εἰς τὸν βράχον, ὅπου τὸν εἶχεν
ὁμιλήσει τελευταίαν φορὰν τὴν νύκτα, καὶ τὸν βράχον
ἐκεῖνον νὰ τὸν ὀνομάσῃ, δι' ἀγάπην αὐτῆς, ΒΡΑΧΟΝ
ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΥ.

Εἶχε περικλείσει τούτους τοὺς σπόρους εἰς μικρὸν
πουγγίον, ἀπλούστατα πλεγμένον, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐφάνη
ἀτίμητον εἰς τὸν Παῦλον, ὅταν εἶδεν εἰς αὐτὸ Π καὶ Β
συμπεπλεγμένα καὶ κατεσκευασμένα μὲ τρίχας κεφαλῆς,
τὰς ὁποίας ἀπὸ τὸ κάλλος τὰς ἀνεγνώρισεν ὅτι ὄντως
εἶναι τῆς Βιργινίας.

Ἡ ἐπιστολὴ τῆς εὐχαισθήτου καὶ ἐναρέτου κόρης ἐκίνη-
σεν ὅλην τὴν οἰκογένειαν εἰς δάκρυα. Ἡ μήτηρ αὐτῆς τὴν
ἀπεκρίθη, ἐξ ὀνόματος τῆς συντροφίας, νὰ μείνῃ ἢ νὰ
ἐπανέλθῃ κατὰ τὴν ἀρέσκειάν της, βεβαιόνουσα αὐτὴν ὅτι
μὲ τὴν ἀποδημίαν της ὅλοι μὲν εἶχαν στερηθῇ τὸ μέγι-
στον μέρος τῆς εὐτυχίας των, αὐτὴ δὲ ἐξαιρέτως ἦτον
ἀπαρηγόρητος. Ὁ Παῦλος τὴν ἔγραψε διεξοδικώτατα, καὶ
τὴν ἐβεβαίονεν ὅτι ἔμελλε νὰ καταστήσῃ τὸν κῆπον ἄξιον
αὐτῆς, καὶ νὰ ἐνώσῃ τὰ φυτὰ τῆς Εὐρώπης μὲ τὰ τῆς

Ἀφρικῆς, καθὼς αὐτὴ εἶχε συμπλέξει τὰ ὀνόματά των εἰς τὸ φιλοτέχνημά της. Τὴν ἔστειλε καρποὺς τῶν κοκοφονίων τῆς βρύσεώς της φθάσαντας εἰς τελείαν ὀριμότητα. Δὲν ἐπρόσθετεν, ἔλεγε, κανένα ἄλλον σπόρον τῆς νήσου, διὰ νὰ τὴν παρακινήσῃ εἰς ταχεῖαν ἐπιστροφὴν ἢ ἐπιθυμία νὰ ἰδῇ πάλιν τὰ προϊόντα τῆς πατρίδος. Τὴν ἐπαρακαλοῦσε σφοδρὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἐνθερμον πόθον τῆς οἰκογενείας, καὶ ἰδιαιτέρως αὐτοῦ, ὥς μὴ δυναμένου εἰς τὸ ἐξῆς ν' ἀπολαύσῃ καμμίαν εὐφροσύνην χωρὶς αὐτήν.

Ὁ Παῦλος ἔσπειρε μὲ ἄκραν ἐπιμέλειαν τοὺς ἀπὸ τὴν Εὐρώπην σπόρους, καὶ μάλιστα τῶν ἴων καὶ τῶν κουφολαχάνων, τῶν ὁποίων τὰ ἄνθη ἐφαίνοντο ἀνάλογα τρόπον τινὰ μὲ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν στάσιν τῆς Βιργινίας, ἐπειδὴ τὰ ἐσύστενεν εἰς αὐτὸν ἐξαιρέτως. Ἀλλ' ἢ ὥς ἐξανεμωμένα εἰς τὸ πέραμα, ἢ μᾶλλον διότι τὸ κλίμα τούτου τοῦ μέρους τῆς Ἀφρικῆς δὲν τὰ στέργει, πολλὰ ὀλίγα ἐβλάστησαν, καὶ αὐτὰ πάλιν δὲν ἠμπούρεσαν νὰ τελεσφορήσωσιν.

Ἐν τοσούτῳ ὁ φθόνος, ὅστις καὶ προλαμβάνει τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων, μάλιστα κατὰ τὰς Γαλλικὰς ἀποικίας, διέσπειρεν ἐνταῦθα φήμας, αἱ ὁποῖαι πολλὴν ἀνησυχίαν ἐπροξενούσαν εἰς τὸν Παῦλον. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ καραβίου, τοῦ κομίσαντος τὴν ἐπιστολὴν τῆς Βιργινίας, ἐβεβαίοναν ὅτι ἔμελλε νὰ ὑπανδρευθῇ, ὀνομάζοντες καὶ τὸν αὐλικὸν Ἄρχοντα, τὸν μέλλοντα τάχα νυμφίον της. Τινὲς μάλιστα ἔλεγαν ὅτι ὁ γάμος ἦτον τελειωμένος, καὶ τὸν

εἶδαν αὐτοψεί. Κατ' ἀρχὰς ὁ Παῦλος κατεφρόνησεν εἰδήσεις φερμένας ἀπὸ καράβιον ἐμπορικόν, γινώσκων ὅτι τὰ τοιαῦτα διασπείρουν πολλάκις ψευδεῖς λόγους, ὅπου καὶ ἂν τύχη νὰ παραπλέουν. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ κάτοικοι τῆς νήσου ἐπροθυμοῦντο μὲ δουερὰν συμπάθειαν νὰ τὸν συλλυποῦνται διὰ τὸ συμβῆναι τοῦτο, ἄρχισε καὶ αὐτὸς ὁπωσοῦν νὰ τὸ πιστεύῃ. Πρὸς τούτοις εἰς ὅσας μυθιστορίας εἶχεν ἀναγνώσει, ἔβλεπε καίποτε τὴν ἀπιστίαν νομιζομένην μέτωρον· καὶ ἐπειδὴ ἤξευρεν ὅτι τὰ τοιαῦτα συγγράμματα εἰκονίζουσιν μὲ ἀρκετὴν ἀκρίβειαν τὰ ἥθη τῆς Εὐρώπης, ἐφοβήθη μήπως ἡ θυγάτηρ τῆς κυρίας Λατοῦρ φθάσῃ νὰ διαφθαρῇ καὶ νὰ λησμονήσῃ τὰς παλαιὰς αὐτῆς ὑποσχέσεις. Ἡ μάθησίς του τὸν κατέστεινεν ἥδη δυστυχῇ. Ἐπειτα, μ' ὅλον ὅτι τὸ ἀκόλουθον ἐξάμηνον πολλὰ Εὐρωπαϊκὰ καράβια ἦλθον ἐνταῦθα, καὶ ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔφερεν ἐπιστολὴν τῆς Βιργινίας, καὶ τοῦτο ὑπερηύξησε τὰς ὑποψίας του.

Ὁ ταλαίπωρος νέος, ὅπως κυριευμένος ἀπὸ ταραχὴν καρδίας, ἤρχετο συχνὰ εἰς ἐπίσκεψίν μου, διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἢ ν' ἀποδιώξῃ τὰς ἀνησυχίας του μὲ τὴν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐμπειρίαν μου.

Ἡ κατοικία μου ἀπέχει, καθὼς σὲ εἶπα, μίαν ἡμισυ λεύγαν ἐντεῦθεν, κειμένη εἰς τὴν ἄκραν τινὸς μικροῦ ποταμοῦ ρέοντος παρὰ τὸ Μακρὸν ὄρος. Ἐκεῖ περνῶ τὴν ζωὴν μου μόνος, χωρὶς γυναῖκα, χωρὶς παιδία καὶ χωρὶς δούλους.

Μετὰ τὸ σπάνιον εὐτύχημα νὰ εὖρης συμβίαν εὐάρμοστον μὲ τὸν χαρακτῆρά σου, ἢ πλέον ὑποφερτὴ κατάστασις εἶναι βέβαια νὰ ζῇς μόνος. Πᾶς ἄνθρωπος, ἀνάξια παθὼν ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του, ζητεῖ τὴν ἐρημίαν. Εἶναι μάλιστα ἀξιοσημείωτον ὅτι, εἰς ὅλα τὰ δυστυχοῦντα διὰ τὰς δόξας, τὰ ἥθη ἢ τὰ πολιτεύματα αὐτῶν ἔθνη, ἐφάνησαν πολυάριθμοι τάξεις πολιτῶν ὁλοκλήρως ἀφιερωμένων εἰς τὸν μοναδικὸν καὶ ἄγαμον βίον. Τοιοῦτοι ἐχρημάτισαν οἱ μὲν Αἰγύπτιοι εἰς τὴν παρακμὴν των, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπὶ τῆς Γραικορωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας· καὶ τοιοῦτοι εἶναι τὴν σήμερον οἱ Ἰνδοὶ, Κινέζοι, νεώτεροι Ἕλληνες, Ἰταλοὶ, καὶ τὰ περισσότερα γένη τῆς ἀνατολικῆς καὶ πρὸς νότον Εὐρώπης. Ὁ μοναδικὸς βίος ἐπανάγει μερικῶς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν φυσικὴν εὐτυχίαν, μακρύνουσα ἀπ' αὐτὸν τὴν κοινωνικὴν δυστυχίαν. Διότι εἰς μὲν τὰς πλεονεκτικὰς καὶ ἀθλίας ἡμῶν κοινωνίας, τὰς διὰ πλῆθος προλήψεων διχονοοῦσας, ἡ ψυχὴ ταρασσεται διηνεκῶς καὶ κλονεῖται, ἀναπολοῦσα μυρίας θορυβώδεις καὶ ἀντιφατικὰς γνώμας, μὲ τὰς ὁποίας οἱ πολῖται ζητοῦσι νὰ ὑποδουλώσωσιν ἀλλήλους· εἰς δὲ τὴν ἐρημίαν ἀποβάλλει τὰς τοιαύτας ἀλλοτρίας καὶ ταραχώδεις φαντασίας, καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἀπλῆν αἴσθησιν ἑαυτῆς, τῆς φύσεως καὶ τοῦ Δημιουργοῦ. Οὕτω τὸ πηλῶδες νερὸν τινὸς φθοροποιοῦ χειμάρρου, διαχυνόμενον αὐτομάτως εἰς παράμερον μικρὸν λάκκον, αὐτοῦ ἀποθέτει τὸν βόρβορον εἰς τὸν πάτον, καὶ ἀναλαβὸν τὴν προτέραν του καθαρότητα καὶ διαύγειαν,

ἀντανακλᾷ, ὁμοῦ μὲ τὰς περὶ αὐτὸ ὄχθας, τὴν χλόην τῆς γῆς καὶ τὸ φῶς τῶν οὐρανῶν. Ἡ ἐρημία ἐπανορθώνει ἐπίσης τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὰς ἀρμονίας. Εἰς τὴν τάξιν τῶν μοναστῶν, ὅποιοι λέγονται οἱ Βραχμᾶνες τῆς Ἰνδίας, εὐρίσκονται οἱ μακροβιώτατοι τῶν ἀνθρώπων. Τέλος, ἐγὼ τὴν νομίζω τόσον ἀναγκαίαν καὶ εἰς αὐτῶν τῶν πολιτικῶς ζώντων τὴν εὐδαιμονίαν, ὥστε ἀδύνατον μὲ φαίνεται ν' ἀπολαύῃ τις διαρκῶς ὅποιανδὴποτε εὐφροσύνην, ἢ νὰ ρυθμίσῃ τὴν διαγωγὴν του κατὰ σταθερόν τινα λόγον, ἢ δὲν κατασκευάσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐρημίαν, ὅθεν ἢ μὲν ἰδία του γνώμη σπανίως νὰ ἐκβαίνη, ἢ δὲ τῶν ἄλλων νὰ μὴν ἐμβαίνη ποτέ. Δὲν θέλω μ' ὅλον τοῦτο νὰ εἰπῶ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζῇ παντάπασι μόνος. Διὰ τὰς χρείας του εὐρίσκεται συνδεδεμένος μὲ ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος· χρεωστεῖ λοιπὸν νὰ κοπιᾷ διὰ τοὺς ἀνθρώπους· εἶναι πρὸς τούτοις ὑπόχρεως καὶ πρὸς τὴν ἐπίλοιπον φύσιν. Ἀλλὰ καθὼς ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἕκαστον ἡμῶν ὄργανα εὐαρμοστότατα μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς σφαίρας ὅπου ζῶμεν, πόδας μὲν διὰ τὸ ἔδαφος, πνεύμονας δὲ διὰ τὸν αἶρα, ὀφθαλμοὺς δὲ διὰ τὸ φῶς, τῶν ὁποίων αἰσθητηρίων τὴν χρῆσιν μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν ἀνατρέψωμεν, οὕτως ἐφύλαξε διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μόνου, ὡς χορηγὸν τῆς ζωῆς, τὸ κύριον ὄργανον αὐτῆς, τὴν καρδίαν.

Περνῶ λοιπὸν τὰς ἡμέρας μου μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι κατεδιώχθην ἀπ' αὐτοὺς σπουδάζων νὰ τοὺς ὠφελήσω. Ἀφ' οὗ περιῆλθα μέγα μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ τινὰς

χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς, κατεστάθην εἰς
 τὴν ὀλιγοκατοίκητον ταύτην νῆσον, ἐλκυσθεὶς ἀπὸ τὴν εὐ-
 κρασίαν καὶ τὰς ἐρημίας της. Ἡ καλύβη, τὴν ὁποίαν
 ἔκτισα εἰς τὸ δάσος ὑπὸ τοὺς κλάδους τινὸς δένδρου, τὸ
 ἐκχερσωμένον ἀπὸ τὰς χεῖράς μου μικρὸν χωράφιον, καὶ
 ὁ τρέχων ἔμπροσθεν τῆς θύρας μου ποταμὸς, ἀρκοῦσιν
 εἰς τὰς χρείας καὶ τὰς ἡδονάς μου. Πλὴν τῶν ἀπολαύ-
 σεων τούτων, ἔχω καὶ τινα καλὰ βιβλία, τῶν ὁποίων ἡ
 ἀνάγνωσις συντελεῖ εἰς βελτίωσίν μου. Αὐτὰ κάμνουν
 χρήσιμον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν μου καὶ τὸν κόσμον, τὸν
 ὁποῖον ἔφυγα· διότι μὲ δεικνύουσιν τὰς εἰκόνας τῶν παθῶν,
 τὰ ὁποῖα τοὺς ἐκεῖ ζῶντας καταστένουν ἀθλιεστάτους, καὶ
 ὅταν συγκρίνω τὴν τύχην αὐτῶν μὲ τὴν ἐδικήν μου, εὐ-
 δαιμονῶ ἀποφατικὴν εὐδαιμονίαν. Ὡς ἄνθρωπος λυτρω-
 μένος ἀπὸ τὸ ναυάγιον ἐπάνω εἰς βράχον, θεωρῶ ἀπὸ τὴν
 ἐρημίαν μου τὴν τρίζουσαν εἰς τὸ ἐπίλοιπον τοῦ κόσμου ἀνε-
 μοζάλην. Αὐξάνει μάλιστα τὴν ἀνάπαυσίν μου ὁ μακρυνὸς
 τῆς τρικυμίας κρότος. Ἀφ' ὅτου οἱ ἄνθρωποι δὲν μὲ εἶναι
 ἐμπόδιον, οὔτ' ἐγὼ εἰς αὐτοὺς, δὲν τοὺς μισῶ πλέον, ἀλλὰ
 τοὺς λυποῦμαι. Ἄν ἀπαντήσω τινὰ δυστυχοῦντα, προσ-
 παθῶ νὰ τὸν βοηθήσω μὲ τὰς συμβουλὰς μου, καθὼς ὁ
 διαβαίνων πλησίον τινὸς χειμάρρου ἀπλόνει τὴν χεῖρά
 του εἰς τὸν πνιγόμενον. Μόνην ὅμως τὴν ἀθωότητα εὖ-
 ρηκα προσεκτικὴν εἰς τὴν φωνήν μου. Μάτην ἡ φύσις
 καλεῖ πρὸς ἑαυτὴν τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους· διότι ἕκαστος
 αὐτῶν διαμορφόνων καὶ ἐνδύων τὴν εἰκόνα της μὲ τὰ

ἰδιά του πάθη, κυνηγεῖ ὅλην του τὴν ζωὴν τὸ μάταιον τοῦτο καὶ ἀπατηλὸν φάσμα, καὶ προσκλαίεται ἔπειτα εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τὴν πλάνην, τὴν ὁποίαν μόνος του ἐπλάσε. Μεταξὺ τῶν πολλῶν δυστυχῶν, ὅσους ἐνίστε ἐδοκίμασα νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὴν φύσιν, μήτ' ἓνα δὲν εὔρηκα, ὅστις δὲν ἦτον ἐνθουσιασμένος διὰ τὰς ἰδίας του ταλαιπωρίας. Κατ' ἀρχὰς μὲ ἀκροάζοντο μὲ προσοχὴν, ἐλπίζοντες παρ' ἐμοῦ βοήθειαν διὰ ν' ἀποκτήσωσι δόξαν ἢ πλοῦτον· βλέποντες ὅμως τὸν σκοπὸν μου διδάσκοντος αὐτάρκειαν, τότε δὰ μ' ἔκριναν ἄθλιον ἐπίσης, ὅτι δὲν ἔτρεχα κατόπιν τῆς δυστυχοῦς εὐτυχίας των. Ἐμέμφοντο τὸν φιλέρημον βίον μου, διῆσχυριζόμενοι ὅτι αὐτοὶ μόνοι εἶναι ὠφέλιμοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀγωνίζοντο νὰ μὲ σύρωσιν εἰς τὰ νερά των. Ἐγὼ δὲ εἶμαι μὲν εὐκοινῶντος πρὸς ὅλους, δὲν παραδίδομαι ὅμως εἰς κανένα. Πολλάκις ἡ ἰδιά μου πεῖρα μὲ εἶναι ἱκανὸν μάθημα. Ἀναπολῶ μὲ τὴν παροῦσαν γαλήνην τὰς παρελθούσας ταραχὰς τῆς ζωῆς μου, εἰς τὰς ὁποίας ἀπέδίδα τόσην ἀξίαν, οἷον προστασίας, πλοῦτον, ὑπόληψιν, ἡδυπαθείας, καὶ τὰς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἀντιφερομένας δόξας. Τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ὅσους εἶδα μαχομένους μὲ μανίαν διὰ τοιαῦτα κενὰ καὶ μάταια, τοὺς παραβάλλω, μὴ σωζομένους πλέον, μὲ τὰ ρεῖθρα τοῦ παραρρέοντος ποταμίου, τὰ ὁποῖα συντρίβονται ἀφρὸς κατὰ πετρῶν, καὶ γίνονται ἀνεπιστρεπτὲι ἄφαντα. Ἐγὼ δὲ ἀφίνομαι ἐν ἡσυχίᾳ εἰς τὸν ποταμὸν τοῦ καιροῦ νὰ μὲ σύρῃ πρὸς τὸν ἀπέραντον τοῦ

μέλλοντος ὠκεανόν, καὶ διὰ τῆς θεωρίας τῶν ἐν τῷ παρόντι ἀρμονιῶν τῆς φύσεως ἀνυψούμενος πρὸς τὸν ποιητὴν αὐτῆς, ἐλπίζω, εἰς ἄλλον κόσμον, εὐτυχεστέραν ζωήν.

Ἄν καὶ δὲν φαίνεται ἀπὸ τὴν καλύβην μου, ὡς κειμένην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους, τόσον πλῆθος πραγμάτων, ὅσα βλέπομεν ἀπὸ τὸν λόφον ὅπου καθήμεθα, εὐρίσκονται ὅμως θέσεις εὐάρεστοι, καὶ μάλιστα δι' ἄνθρωπον, ὅστις κάλλιον ἀγαπᾷ, καθὼς ἐγὼ, νὰ συναθροίζεται εἰς τὸν ἑαυτόν του παρὰ νὰ ἐκτείνεται εἰς τὰ ἔξω. Ὁ πρὸ τῆς θύρας μου ποταμὸς διατρέχει κατ' εὐθεϊαν γραμμὴν τὸ δάσος, καὶ μὲ παραστένει διεξοδικὴν διώρυχα σκιασμένην ἀπὸ παντοῖα δένδρα, οἷον καλόφυλλα, ἐβένους, ροδομύρτους κορυμβανθεῖς, ἐλαιόφυλλα καὶ ἐλαιόκαρπα. Εὐρίσκονται ἐδῶ κ' ἐκεῖ δάση μικρὰ λαχανοφοινίκων, τῶν ὁποίων οἱ γυμνοὶ κορμοὶ ὑψόνονται, ὡς στύλοι, ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν πόδας, ἔχοντες εἰς τὴν κορυφὴν δερμάτιον βαΐων, καὶ φαίνονται ὑπεράνω τῶν ἄλλων δένδρων ὡς δάσος ἐπὶ δάσους. Εὐρίσκονται προσέτι διαφόρων εἰδῶν πλεκτάναι, αἱ ὁποῖαι περιπλεκόμεναι ἀπὸ δένδρον εἰς δένδρον, σχηματίζουνσι ποῦ μὲν καμάρας ἀνθέων, ποῦ δὲ μεγάλα παραπετάσματα χλόης. Τὰ περισσότερα τούτων τῶν δένδρων εἶναι ἀρωματώδη, καὶ τόσην δύναμιν ἔχει ἡ εὐωδία των, ὥστε καὶ μεθ' ὥρας τινὰς γνωρίζονται ἀπὸ τὴν ὁσμὴν τῶν φορεμάτων ὅσοι διέβησαν τὸ δάσος. Ὅταν δὲ ἀνθοβολοῦν, φαίνονται σχεδὸν χιονοσκεπέαστα. Εἰς τὸ τέλος πάλιν

τοῦ θέρους πολλὰ πτηνῶν ἄλλοδαπῶν γένη, πειθόμενα εἰς ἀκατανόητον ὁρμήν, ἔρχονται ἀπὸ ὑπερθαλασσίους καὶ ἀγνώστους τόπους, ὡσὰν διὰ νὰ συνάξουν ἐδῶ τοὺς σπόρους τῶν φυτῶν, καὶ ἀντιπαραθέτουσι τὰ λαμπρὰ καὶ ποικίλα πτερά των μὲ τὰ μελανωμένα ἀπὸ τὸν ἥλιον φύλλα τῶν δένδρων. Τοιαῦτα εἶναι, πρὸς τοῖς ἄλλοις, διάφορα ψιττακῶν εἶδη, καὶ τὰ γαλανὰ περιστέρια, τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα Ὀλλανδικά. Οἱ συνήθεις κάτοικοι τούτων τῶν δρυμῶν πίθηκοι παίζουσιν εἰς τοὺς σκιεροὺς τῶν δένδρων κλάδους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διακρίνονται μὲ τὰς φαιὰς καὶ πρασινωπὰς τρίχας καὶ τὴν κατὰμαυρον αὐτῶν ὄψιν. Ἄλλοι κρεμῶνται ἀπὸ τὴν οὐρὰν, καὶ ζυγιάζονται εἰς τὸν ἀέρα· ἄλλοι πηδῶσιν ἀπὸ κλῶνον εἰς κλῶνον, φέροντες τὰ βρέφη αὐτῶν εἰς τὰς ἀγκάλας. Ποτὲ ὁ θανατηφόρος σίδηρος δὲν ἐφόβισε τὰ εἰρηνικὰ ταῦτα τέκνα τῆς φύσεως. Ἄλλο δὲν ἀκούει τις παρὰ φωνὰς ἀγαλλιᾶσεως, ψιθυρίσματα, καὶ τινων νοτίων πτηνῶν ἀγνώστα κελαδήματα, τὰ ὁποῖα διαδίδονται μακρὰν ἀπὸ τὴν ἡχὴ τοῦ δάσους. Ὁ ποταμὸς, ὅστις ῥέει παφλάζων εἰς πετρώδη κοίτην, ἀντανακλᾷ εἰς τὰ διαφανῆ του νάματα τοὺς εὐθαλεῖς καὶ σκιώδεις ὄγκους τῶν πέριξ μεγαλοπρεπῶν δένδρων, καθὼς καὶ τὰ παιγνίδια τῶν εὐτυχῶν αὐτῶν κατοίκων. Χίλια βήματα περαιτέρω κατακρημνίζεται ἀπὸ διάφορα πέτρινα πατώματα, ὅπου τὸ ὕδωρ, πλατυνόμενον εἰς ὁμαλώτατον καθρέπτην, συντρίβεται καταπίπτον εἰς ἀφρώδεις πομφόλυγας. Μυρίοι συμμιγεῖς κρότοι ἐξέρ-

χονται ἀπὸ τὰ φιλοτάραχα ἐκεῖνα νερά, καὶ διασκορπιζόμενοι ἀπὸ τοὺς ἀνέμους εἰς τὸ δάσος, ποτὲ μὲν φεύγουσι μακρὰν, ποτὲ δὲ συνελαύνονται ὅλοι ὁμοῦ, καὶ ἤχοῦσι βαρέως, ὡς κώδωνες τινὸς μητροπόλεως. Ὁ δὲ ἀὴρ ἀνακαينيζόμενος ἀκαταπαύστως ἀπὸ τὴν κίνησιν τῶν ὑδάτων, διατηρεῖ εἰς τοῦ ποταμοῦ τὰς ὄχθας, μὲ ὅλους τοὺς καύσωνας τοῦ θέρους, χλόην καὶ δρόσον τοιαύτην, ὁποῖα σπανίως εὐρίσκεται καὶ εἰς τὰς ἀκρωρείας τῆς νήσου.

Περαιτέρω κοίτεται ἓνας βράχος, ἀρκετὰ μακρυσμένος ἀπὸ τὸν καταρράκτην, ὥστε νὰ μὴ ζαλίζεσαι μὲ τὸν κρότον τῶν ὑδάτων, καὶ πάλιν ἀρκετὰ πλησίον, ὥστε νὰ χαίρεσαι αὐτόθεν τὴν θέαν, τὴν δρόσον, καὶ τὸ ψιθύρισμα αὐτῶν. Ὑπηγέναμεν ἐνίοτε, εἰς τὰς μεγάλας καύσεις, νὰ γευματίζωμεν ὑπὸ τὴν σκιὰν ἐκείνου τοῦ βράχου, ἡ κυρία Λατοῦρ, ἡ Μαργαρίτα, ἡ Βιργινία, ὁ Παῦλος καὶ ἐγώ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Βιργινία διεύθυνε πάντοτε ὅλας τὰς πράξεις αὐτῆς, ὡς καὶ τὰς πλέον κοινὰς, πρὸς καλὸν τῶν ἄλλων, δὲν ἔτρωγε ἴπωρικὸν εἰς τὴν ἐξοχὴν χωρὶς νὰ βάλῃ εἰς τὴν γῆν τοὺς πυρῆνας, ἢ τοὺς κόκκους του. « Ἐξ αὐτῶν, ἔλεγε, θέλουν φυτρώσει δένδρα, τὰ ὁποῖα « θέλουσι δώσει καρποὺς εἰς κἀνένα ὁδοιπόρον, ἢ τοῦλάχιστον εἰς κἀνὲν πτηνόν. » Μίαν λοιπὸν ἡμέραν φαγοῦσα πεπονόκαρπον παρὰ τὸν βράχον, δὲν ἔλειψε νὰ φυτεύσῃ τοὺς σπόρους του. Μετ' ὀλίγον ἐβλάστησαν ἐκεῖ πολλὰ πεπονόδενδρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκετο ἓν θηλυκὸν, ἡγουν καρποφόρον. Τὸ δένδρον ταῦτο δὲν ἦτον ὑψηλὸν ὡς

τὸ γόνα τῆς Βιργινίας εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀναχωρήσεώς της· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐξάνει γλήγορα, ἀπέκτησε μετὰ τρεῖς χρόνους εἴκοσι ποδῶν ὕψος, καὶ τὸ στέλεχός του ἦτον περικυκλωμένον εἰς τὸ ἄνω μέρος ἀπὸ πολλὰς ὠρίμων καρπῶν σπάθας. Ὁ Παῦλος διελθὼν κατὰ τύχην ἐκεῖθεν, ἐνθουσιάσθη ἀπὸ χαρὰν διὰ τὸ μέγα ἐκεῖνο δένδρον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδεῖ μικρότατον κόκκον φυτευόμενον ἀπὸ τὴν φίλην του· ἀλλ' ἐν ταύτῳ κατεβυθίσθη εἰς λύπην, συλλογιζόμενος ἀπὸ τοῦτο τὸ σημεῖον τὴν πολυχρόνιον ἀπουσίαν της. Ὅσα πράγματα βλέπομεν καθ' ἐκάστην, δὲν ἀφίνουν νὰ μᾶς ἀποφαίνεται ἡ ταχυπορία τῆς ζωῆς· διότι γηράσκουσι μὲ ἡμᾶς γῆρας ἀνεπαίσθητον. Ὅσα ὁμῶς ἔξανα-έλέπομεν αἰφνιδίως, ἀφ' οὗ ἀρκετὸν καιρὸν δὲν τὰ εἶδαμεν, ἐκεῖνα μᾶς μηνύουν μὲ πόσῃν ὀξύτητι ἐκρέει ὁ ποταμὸς τῶν ἡμερῶν μας. Ὁ Παῦλος ἀπόρησε καὶ ἐταράχθη ἰδὼν τὸ μέγα ἐκεῖνο καὶ πολύκαρπον πεπονόδενδρον, καθὼς τις περιηγητῆς, μετὰ πολλῶν ἐτῶν ἀπουσίαν, ἐκπλήττεται μὴ εὐρίσκων τοὺς συγχρόνους του, καὶ βλέπων τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀφήσει εἰς τὸ γάλα, γενομένους πατέρας τέκνων. Καὶ ποτὲ μὲν ἤθελε νὰ τὸ κόψῃ, διότι τὸν ἔδειχνε φανερώτατα τὸ μάκρος τοῦ παρελθόντος ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Βιργινίας καιροῦ· ποτὲ δὲ, θεωρῶν αὐτὸ ὡς μνημεῖον τῆς εὐεργεσίας της, κατεφιλοῦσε τὸ στέλεχός του, καὶ ἀπέτεινε πρὸς αὐτὸ λόγους πνέοντας ἔρωτα καὶ πόθον. Ὡ δένδρον, ἡ γενεὰ τοῦ ὁποίου σώζεται ἀκόμη εἰς τὰ δάση μας! σὲ

εἶδα κ' ἐγὼ μὲ περισσότερον πάθος καὶ σέβας παρὰ τὰς τροπαιοφόρους τῶν Ῥωμαίων ἀψίδας! Ἄμποτε ἡ φύσις, ἡ καταστρέφουσα καθ' ἐκάστην τὰ μνημεῖα τῆς φιλαρχίας τῶν βασιλέων, νὰ πληθύνῃ εἰς τὰ ἡμέτερα δάση τῆς νέας ἐκείνης καὶ πτωχῆς κόρης τὰ φυτεύματα, ὡς μνημεῖα τῆς εὐεργεσίας της!

ὑπὸ τοῦτο λοιπὸν τὸ πεπονόδενδρον ἔμελλον βεβαίως ν' ἀπαντήσω τὸν Παῦλον, ὅσάκις ἤρχετο εἰς τὴν κατοικίαν μου. Μίαν ἡμέραν τὸν ἡῦρα ἐκεῖ βυθισμένον εἰς μελαγχολίαν, καὶ ἔγεινε μεταξὺ ἡμῶν συνομιλία, τὴν ὁποίαν μέλλω νὰ σέ ἀναφέρω, ἂν δὲν σέ ἤμαι πάρα ὀχληρὸς μὲ τὰς μακρὰς μὲν, συγγνωστὰς ὅμως διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς τελευταίας φιλίας μου, παρεκβάσεις. Θέλω δὲ σέ τὴν διηγηθῆ ἐν εἵδει διαλόγου, διὰ νὰ καταλάβῃς τὴν ἐκ φύσεως ὀρθὴν τοῦ νέου κρίσιν, καὶ δὲν θέλει σέ εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνης τὰ διαλεγόμενα πρόσωπα ἀπὸ τὸ νόημα τῶν ἐρωτήσεων αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐδικῶν μου ἀποκρίσεων.

Μὲ εἶπε λοιπόν·

«Εὐρίσκομαι εἰς μεγάλην λύπην. Πρὸ τριῶν ἡμισυ χρόνων ἀνεχώρησεν ἡ Βιργινία, κ' ἕνας ἡμισυ χρόνος εἶναι ἀφ' οὗ δὲν μᾶς ἐφανέρωσε τὰ κατ' αὐτήν. Ἐγὼ πτωχὸς, αὐτὴ πλουσία, καὶ μ' ἐλησμόνησεν. Ἐπιθυμῶ ν' ἀναχωρήσω εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐκεῖ θέλω κυβερνηθῆ ὑπουργῶν τὸν βασιλέα, καὶ ἡ προθεῖα τῆς Βιργινίας θέλει μὲ δώσει τὴν παρανεψιάν της, ὅταν γείνω μέγας ἄρχων.

ΓΕΡΩΝ.

« ὦ φίλε μου, δὲν μὲ εἶπες ὅτι δὲν εἶσαι ἀπὸ γένος;

ΠΑΥΛΟΣ.

« Ἡ μήτηρ μου μὲ τὸ εἶπε· τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν ἤξεύρω τί εἶναι γένος· οὐδ' ἐκατάλαβα ποτὲ ὅτι ἔχω ὀλιγώτερον ἀπὸ ἄλλον, ἢ ὅτι ἄλλος ἔχει περισσότερον παρ' ἐμέ.

ΓΕΡΩΝ.

« Ἡ ἔλλειψις τοῦ γένους θέλει σὲ κλείσει εἰς τὴν Γαλλίαν τὸν εἰς τὰ μεγάλα ἀξιώματα δρόμον. Μάλιστα μηδὲ ἔμπορεῖς νὰ ἔμβῃς εἰς κανέν ἐπίσημον τάγμα.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Πολλάκις μὲ εἶπες ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ αἷτια τοῦ μεγαλείου τῆς Γαλλίας ἦτον, ὅτι ὁ παραμικρότερος ὑπήκοος ἐδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς ὅποιονδὴποτε ἀξίωμα, καὶ μὲ ἀνέφερες παραδείγματα πολλῶν περιφήμων ἀνδρῶν, οἵτινες, καταγόμενοι ἀπὸ μικρὰς τάξεις, εἶχον λαμπρύνει καὶ δοξάσει τὴν πατρίδα των. Ἦθελες λοιπὸν νὰ δελεάσῃς τὸ νεανικόν μου φρόνημα;

ΓΕΡΩΝ.

« Ποτὲ δὲν θέλω τὸ ταπεινώσει, υἱέ μου! Σὲ εἶπα τὴν ἀλήθειαν διὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους· τῶρα ὅμως πολὺ ἄλλαξαν τὰ πράγματα. Ὅλα ἔγειναν ὦνια εἰς τὴν Γαλλίαν· ὅλα τὴν σήμερον εἶναι κτῆμα ὀλίγων τινῶν

οικογενειῶν, ἢ κλήρωμα τῶν ταγμάτων. Ὁ βασιλεὺς εἶναι ἥλιος, τὸν ὁποῖον οἱ μεγιστᾶνες καὶ τὰ τάγματα περικυκλόνουσιν, ὡς νέφη· καὶ σχεδὸν ἀδύνατον εἶναι νὰ φθάσῃ εἰς σὲ κάμμία ἀπὸ τὰς ἀκτῖνάς του. Ἄλλοτε, ὅταν ἡ διοίκησις δὲν ἦτον τόσο πολὺπλοκος, εἶδεν ὁ κόσμος ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα. Τότε ἡ ἀξιότης καὶ τὰ προτερήματα ἀνέτειλαν πανταχόθεν, καθὼς τὰ χερσώδη χώματα, γεωργούμενα κατὰ πρῶτον, φέρουσιν εὖχυμα γεννήματα. Ἀλλ' οἱ μεγάλοι βασιλεῖς, ὅσοι ἤξεύρουσαν νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι σπάνιοι· οἱ δὲ κοινοὶ ἄγονται καὶ φέρονται κατὰ τὰς παρακινήσεις τῶν περὶ αὐτοὺς μεγιστάνων καὶ ταγμάτων.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Ἀλλ' ἴσως εὔρω τινὰ προστάτην μεταξὺ τῶν μεγιστάνων.

ΓΕΡΩΝ.

« Διὰ νὰ προστατεύεται ἀπὸ μεγιστᾶνας, πρέπει τις νὰ θεραπεύῃ τὴν φιλοδοξίαν, ἢ τὰς ἡδονάς των. Ἐσὺ ποτὲ δὲν θέλεις εὐδοκιμήσει, διότι εἶσαι δυσγενὴς καὶ τίμιος.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Πλὴν ἐγὼ θέλω κάμει τόσο γενναίας πράξεις, θὰ ἦμαι τόσο πιστὸς εἰς τὰς ὑποσχέσεις μου, τόσο ἐπιμελὴς εἰς τὰ χρέη, τόσο θερμὸς καὶ σταθερὸς εἰς τὴν φιλίαν, ὥστε θέλω φανῇ ἄξιος νὰ μὲ υἱοθετήσῃ τις εὐγε-

νῆς, καθὼς εἶδα παραδείγματα τῶν παλαιῶν εἰς ὅσας ἱστορίας μ' ἔδωκες ν' ἀναγνώσω.

ΓΕΡΩΝ.

« ὦ φίλε μου! μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμῃ τὴν παρακμὴν των, οἱ δυνατοὶ ἐσέβοντο τὴν ἀρετὴν. Ἡμεῖς δὲ ἔχομεν πλῆθος ἐνδόξων ἀνδρῶν εἰς ὅλα τὰ εἶδη, ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ καταγομένων, καὶ κανένα δὲν ἤξεύρω υἱοθετημένον ἀπὸ μεγάλην οἰκίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἀρετὴ, ἂν ἔλειπαν οἱ βασιλεῖς ἡμῶν, ἤθελε καταδικασθῇ αἰωνίως νὰ ἰδιωτεύῃ. Αὐτοὶ, καθὼς σὲ εἶπα, τὴν ἀναδεικνύουν ἐντιμον, ὅσάκις τὴν ἰδοῦν· τὴν σήμερον ὅμως αἱ διωρισμέναι δι' αὐτὴν προτιμήσεις δὲν δίδονται πλέον παρὰ μὲ χρήματα.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Εἰς ἔλλειψιν μεγιστᾶνος, θέλω πασχίσει νὰ εὐαρεστήσω κανέν τάγμα· καὶ ἀποδεχόμενος ὁλοκλήρως τὰ φρονήματα καὶ τὰς γνώμας του, θέλω κατορθώσαι ν' ἀγαπηθῶ.

ΓΕΡΩΝ.

« Θέλεις λοιπὸν νὰ κάμῃς καθὼς οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι; ν' ἀπαρνηθῇς τὴν συνείδησίν σου, διὰ νὰ πλουτήσης;

ΠΑΥΛΟΣ.

« Ὁχι δά! ἐγὼ θέλω ζητεῖ πάντοτε μόνην καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν.

ΓΕΡΩΝ.

« Ἀντὶ ν' ἀγαπηθῇς, ἤθελες ἴσως μισηθῇ. Πρὸς τοῦ-
τοις τὰ τάγματα πολλὰ ὀλίγον φροντίζουν διὰ τὴν εὖ-
ρεσιν τῆς ἀληθείας. Πᾶσα γνώμη εἶναι ἀδιάφορος εἰς
τοὺς πλεονέκτας, ἂν μόνον ἔχωσιν ἐξουσίαν καὶ πρωτεῖα.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Πόσον εἶμαι ἀτυχής! πάντοθεν ἀπορρίπτομαι. Εἶ-
μαι καταδικασμένος νὰ περάσω τὴν ζωὴν μου μακρὰν
τῆς Βιργινίας, εἰς ἔργα ἀφανῆ καὶ ἄδοξα! » Ταῦτα εἰπὼν
ἐστέναξε βαρέως.

ΓΕΡΩΝ.

« Ἄς ᾔηται ὁ Θεὸς μόνος προστάτης σου, καὶ τὸ ἀνθρώ-
πινον γένος, τάγμα σου. Ταῦτα ἀγάπα, ταῦτα τίμα
ἀμεταθέτως. Οἰκογένειαι, τάγματα, λαοὶ, βασιλεῖς
ἔχουσι τὰς προλήψεις καὶ τὰ πάθη των, καὶ πολλάκις
πρέπει νὰ τοὺς δουλεύσῃ τις με κακίας· ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸ
ἀνθρώπινον γένος ἀρετὰς μόνον ζητοῦσιν ἀπὸ ἡμᾶς.

« Ἀλλὰ διατί θέλεις νὰ διαφέρῃς ἀπὸ τοὺς λοιποὺς
ἀνθρώπους; Τοιαύτη διάθεσις δὲν εἶναι φυσικὴ, ἐπειδὴ ἂν
καθεὶς τὴν εἶχεν, ἤθελεν εἶναι εἰς ἀδιάκοπον πόλεμον με τὸν
γείτονά του. Εὐχαριστήσου νὰ ἐκπληρόνῃς τὸ χρέος σου εἰς
τὴν κατάστασιν, ὅπου σ' ἔβαλεν ἡ Πρόνοια. Εὐλόγει τὴν
τύχην σου, ὅτι σὲ συγχωρεῖ νὰ ἔχῃς ἰδίαν συνείδησιν, καὶ
δὲν σὲ ἀναγκάζει, καθὼς τοὺς μεγιστᾶνας, νὰ θέτῃς τὴν

εὐδαιμονίαν σου εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν μικρῶν, καὶ νὰ κυλίεσαι, καθὼς οἱ μικροὶ, εἰς τοὺς πόδας τῶν μεγιστάνων διὰ νὰ ἔχῃς τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Σὺ εὐρίσκεσαι εἰς τόπον καὶ εἰς τάξιν, ὅπου, διὰ νὰ τρέφεσαι, δὲν ἔχεις χρείαν οὔτε ν' ἀπατᾷς, οὔτε νὰ κολακεύῃς, οὔτε νὰ ταπεινόνεσαι, καθὼς οἱ περισσότεροι ἐκείνων, ὅσοι κυνηγοῦν τιμὰς καὶ πλούτη εἰς τὴν Εὐρώπην· ὅπου ἡ κατάστασίς σου δὲν σὲ ἀπαγορεύει κάμμίαν ἀρετὴν· ὅπου ἡμπορεῖς νὰ ᾔσῃ ἀκινδύνως ἀγαθὸς, φιλαλήθης, εἰλικρινὴς, πεπαιδευμένος, ὑπομονητικὸς, σῶφρων, ἐγκρατὴς, συμπαιθητικὸς, εὐσεβὴς, χωρὶς νὰ μαρανθῇ ἡ μόλις ἀνθήσασα φρόνησίς σου ἀπὸ σκώμματα καὶ γελοῖα. Σ' ἔδωκεν ὁ οὐρανὸς ἐλευθερίαν, ὑγείαν, καλὴν συνείδησιν, καὶ φίλους· οἱ βασιλεῖς, τῶν ὁποίων ἐπιθυμεῖς τὴν εὐνοιαν, δὲν εἶναι τόσοι εὐτυχεῖς.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Ἄ! μὲ λείπει ἡ Βιργινία· χωρὶς αὐτὴν δὲν ἔχω τίποτε· μὲ αὐτὴν ἤθελα ἔχει τὸ πᾶν. Αὐτὴ μόνη εἶναι γένος μου, δόξα μου, πλοῦτός μου. Ἀλλ' ἐπειδὴ τέλος πάντων ἡ προθεία της θέλει νὰ τὴν δώσῃ εἰς ἄνδρα μεγαλῶνυμον, μὲ σπουδὴν καὶ μὲ βιβλία γίνεται τις σοφὸς καὶ περίφημος. Κ' ἐγὼ λοιπὸν σπουδάζων θέλω ἀποκτήσει ἐπιστήμην, καὶ θέλω ὠφελήσει τὴν πατρίδα μὲ τὴν προκοπὴν μου, ζῶν ἀνεξάρτητος ἀπ' ὅλους, καὶ χωρὶς νὰ βλάψω κανένα. Θέλω γεῖνῃ περιβόητος, καὶ ὅπως αὐτουργὸς τῆς δόξης μου.

ΓΕΡΩΝ.

« Τέκνον μου ! τὰ εἰς τὴν παιδείαν προτερήματα εἶναι καὶ τοῦ γένους καὶ τοῦ πλούτου ἀκόμη σπανιώτερα, καὶ, χωρὶς ἀμφιβολίαν, μεγαλύτερα ἀγαθὰ, ἐπειδὴ εἶναι ἀναφαίρετα, καὶ παντοῦ μᾶς προμηθεύουν τιμὴν παρὰ τοῦ κοινοῦ καὶ ὑπόληψιν. Εἶναι ὅμως ἀκριβὰ, καὶ δὲν ἀποκτῶνται παρὰ μὲ παντοίας στερήσεις, μ' ἐξαίρετον εὐαισθησίαν, διὰ τὴν ὁποίαν πολλὰ πάσχομεν καὶ δυστυχοῦμεν ἐσωτερικῶς, ἔξωθεν δὲ μὲ τὰς καταδρομὰς τῶν συγχρόνων μας. Ὁ δικαστικὸς, εἰς τὴν Γαλλίαν, δὲν φθονεῖ τὴν δόξαν τοῦ στρατιωτικοῦ, οὐδὲ ὁ στρατιωτικὸς τοῦ ναυτικοῦ· ὅλοι ὅμως θέλουν ἀντιταχθῇ εἰς τὸν δρόμον σου, διότι ὅλοι καὶ φιλοτιμοῦνται εἰς εὐφυΐαν. Θέλεις χρησιμεύσει, λέγεις, τοὺς ἀνθρώπους; Ἀλλὰ μεγαλύτερα τοὺς ὠφελεῖ ὅποιος κάμνει τὴν γῆν νὰ φέρῃ ἐν δρᾶγμα σίτου περισσότερον, παρὰ τὸν ἐκδίδοντα βιβλίον.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Ἄ ! ἐκείνη, ἥτις ἐφύτευσε τὸ δένδρον τοῦτο, ἔδωκεν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν δασῶν γλυκύτερον καὶ ὠφελιμώτερον δῶρον παρ' ἂν τοὺς ἐχάριζε βιβλιοθήκην. » Καὶ ἐν ταύτῃ ἀγκάλιασε τὸ δένδρον, καὶ τὸ ἐφίλησε περιπαθέστατα.

ΓΕΡΩΝ.

« Τὸ κάλλιστον ἀπ' ὅλα τὰ βιβλία, τὸ ὁποῖον διδάσκει παντοῦ ἰσότητα, ἀγάπην, φιλανθρωπίαν καὶ ὁμόνοιαν,

τὸ Εὐαγγέλιον, λέγω, ἐχρημάτισε πολλοὺς αἰῶνας πρό-
 φασις εἰς τῶν Εὐρωπαίων τὰς θηριωδίας. Πόσαι κοιναὶ
 καὶ μερικαὶ τυραννίαι γίνονται ἀκόμη εἰς ὄνομα αὐτοῦ
 ἐπὶ τῆς γῆς! Ποῖος ἔπειτα νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θέλει ὠφελήσῃ
 τοὺς ἀνθρώπους μὲ βιβλίον; Ἐνθυμήσου τί ἔπαθαν οἱ πε-
 ρισσότεροι τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, ὅσοι τοὺς ἐδίδαξαν σο-
 φίαν. Ὁ θεῖος Ὅμηρος ὁ ἐνδύσας αὐτὴν μὲ ὠραιοτάτους στί-
 χους, ἐζήτηε ἐλεημοσύνην ἐπὶ ζωῆς του. Ὁ Σωκράτης,
 ὅστις καὶ μὲ τὰ ἥθη καὶ μὲ τοὺς λόγους του ἔδωκε
 γλυκύτατα μαθήματα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐφαρμακεύθη
 δικαστικῶς ἀπ' αὐτούς. Ὁ ὑψίνους μαθητὴς του Πλάτων
 παρεδόθη εἰς δουλείαν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ προστατεύοντος
 αὐτὸν ἡγεμόνος· καὶ παλαιότερα τὸν Πυθαγόραν, ὅστις
 ἐξέτεινε τὸ φιλάνθρωπον ἕως καὶ πρὸς τὰ ζῶα, τὸν κατέ-
 καυσαν εἰς τὸ πῦρ ζῶντα καὶ πνέοντα οἱ Κροτωνιάται.
 Τί λέγω; Τὰ περισσότερα μάλιστα τῶν λαμπρῶν ἐκεί-
 νων ὀνομάτων ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς παραμορφωμένα μὲ σαρ-
 κασμοὺς καὶ σκώμματα, καὶ χαρακτηρίζονται μὲ αὐτὰ,
 διότι ἐξ αὐτῶν ἀγαπᾷ νὰ τὰ γνωρίζῃ ἡ ἀνθρώπινος
 ἀχαριστία. Ἐὰν δὲ ὀλίγων τινῶν ἡ δόξα διεσώθη μέχρι
 τοῦδε καθαρὰ καὶ ἀμόλυντος, αἴτιον εἶναι ὅτι αὐτοὶ ἐζή-
 σαν χωρισμένοι ἀπὸ τῶν συγχρόνων τὴν κοινωνίαν· καθὼς
 τινὰ ἀγάλματα ἐκβάλλονται ἀκέραια ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς
 τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας, διότι παραχωμένα εἰς τὸν
 κόλπον τῆς γῆς ἐπροφυλάχθησαν ἀπὸ τὴν λύσσαν τῶν
 βαρβάρων.

« Βλέπεις λοιπόν, ὅτι διὰ ν' ἀποκτήσης τὴν πολυκίνδυνον ἐκ τῶν γραμμάτων δόξαν, χρειάζεσαι πολλὴν ἀρετὴν, καὶ νὰ ᾔσῃ ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃς τὴν ἰδίαν ζωὴν σου. Πιστεύεις ἔπειτα ὅτι εἰς τὴν Γαλλίαν φροντίζουν οἱ πλούσιοι διὰ τὴν τοιαύτην εὐκλειαν; Πολὺ τοὺς μέλει ἀληθινὰ διὰ τοὺς λογίους, οἵτινες μὲ τὴν ἐπιστήμην μήτε ἀξιώματα ἀποκτῶσιν εἰς τὴν πατρίδα, μήτε ἐξουσίας, μήτε εἴσοδον εἰς τὴν αὐλήν! Ὀλίγη μὲν καταδρομὴ γίνεται εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα, τὸν ἀδιάφορον πρὸς ὅλα, ἐκτὸς τῶν ἡδυπαθειῶν καὶ τοῦ πλούτου· πλὴν ἡ παιδεία καὶ ἀρετὴ δὲν προβιβάζουσιν εἰς τίποτε ἐπίσημον, διότι ὅλα εἰς τὴν πολιτείαν ἀγοράζονται μὲ ἀργύρια. Ἄλλοτε εὑρίσκον αὐταὶ βεβαίως ἀνταμοιβὰς εἰς τὰ διάφορα ἐκκλησιαστικά, δικαστικά καὶ πολιτικά ἀξιώματα· τὴν σήμερον δὲ χρησιμεύουσι μόνον εἰς σύνθεσιν βιβλίων. Ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος καρπὸς, ἐλάχιστον τιμώμενος ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας, εἶναι πάντοτε ἄξιος τῆς οὐρανίας ἀρχῆς του. Εἰς τὰ βιβλία πάλιν ἀπόκειται ἐξαιρέτως νὰ λαμπρύνωσι τὴν ἀφανῆ ἀρετὴν, νὰ παρηγορῶσι τοὺς δυστυχεῖς, νὰ φωτίζουν τὰ ἔθνη, καὶ νὰ λέγωσι καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς τὴν ἀλήθειαν. Μεγαλειότεραν καὶ σεμνοτέραν ταύτης ὑπουργίαν ἀδύνατον ἀναντιρρήτως ν' ἀξιωθῇ τις παρὰ Θεοῦ, ἄνθρωπος ὢν καὶ θνητὸς ἐπὶ γῆς. Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις δὲν παρηγορεῖται διὰ τὴν ἀδικίαν ἢ τὴν ὑπέροψίαν τῶν δυνατῶν καὶ πλουσίων, ὅταν συλλογίζεται ὅτι τὸ σύγγραμμά του θέλει χρησιμεύει εἰς

αἰῶνας αἰώνων καὶ εἰς παντοδαπὰ ἔθνη πύργος κατὰ τῆς ἀπάτης καὶ τῶν τυράννων, ἐκ μέσης δὲ τῆς ἀφανείας, ὅπου αὐτὸς διέζησε, θέλει ἀναλάμψει δόξα τοιαύτη, ὥστε ν' ἀμαυρώσῃ τὴν φήμην τῶν περισσοτέρων βασιλέων, τῶν ὁποίων τὰ μνημεῖα ἀφανίζονται εἰς τὴν λήθην, ὅσον καὶ ἂν τὰ ἐκθειάζουν οἱ ἀνεγείροντες αὐτὰ κόλακες;

ΠΑΥΛΟΣ.

« Ἄ! δὲν ἤθελα τὴν δόξαν ταύτην, παρὰ διὰ νὰ τὴν μεταδώσω εἰς τὴν Βιργινίαν, καὶ νὰ τὴν κάμω ποθητὴν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἤξεύρεις τόσα πολλὰ, εἰπέ με, ἂν μέλλω νὰ τὴν νυμφευθῶ. Ἀγαποῦσα νὰ ᾔμαι σοφὸς, καὶ διὰ νὰ προγινώσκω τὰ μέλλοντα.

ΓΕΡΩΝ.

« Ποῖος, ὦ τέκνον, ἔστεργε νὰ ζήσῃ, ἂν ἤξευρε τὰ μέλλοντα; Ἐὰν προβλέποντες μίαν μόνην δυστυχίαν πίπτωμεν εἰς τόσας ματαίας ἀνησυχίας, ἢ πρόγνωσις βεβαίας συμφορᾶς ἤθελε φαρμακεύει ὅλας τὰς πρὸ αὐτῆς ἡμέρας. Μάλιστα μήτε τὰ παρόντα καὶ τὰ περὶ ἡμᾶς δὲν πρέπει πάρα πολὺ νὰ ἐξακριβώνωμεν· καὶ καθὼς ἡ Πρόνοια μᾶς ἔδωκε σκέψιν διὰ νὰ προβλέπωμεν τὰς χρείας, μᾶς ἔδωκε πάλιν χρείας διὰ νὰ περιορίζωσι τὴν σκέψιν.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Μὲ χρήματα, λέγεις, ἀποκτῶνται εἰς τὴν Εὐρώπην

τιμαὶ καὶ ἀξιώματα. Ἄς ὑπάγω εἰς τὴν Βεγγάλην νὰ πλουτήσω, καὶ γυρίζω ἔπειτα διὰ νὰ νυμφευθῶ τὴν Βιργινίαν εἰς τοὺς Παρισίους. Θέλω εὐθὺς ν' ἀναχωρήσω.

ΓΕΡΩΝ.

« Πῶς! ν' ἀφήσης τὴν μητέρα της καὶ τὴν μητέρα σου;

ΠΑΥΛΟΣ.

« Σὺ μὲ εἶχες συμβουλεύσει νὰ περάσω εἰς τὴν Ἰνδίαν.

ΓΕΡΩΝ.

« Τότε ἡ Βιργινία ἦτον ἐδῶ· τώρα ὅμως σὺ εἶσαι τὸ μόνον στήριγμα τῆς μητρός σου καὶ τῆς μητρός της.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Ἡ Βιργινία θέλει τὰς εὐεργετήσῃ διὰ τῆς πλουσίας συγγενοῦς της.

ΓΕΡΩΝ.

« Οἱ πλούσιοι μόνον ἐκείνους εὐεργετοῦσιν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κερδαίνουνσι τιμὴν εἰς τὸν κόσμον. Εὐρίσκονται συγγενεῖς πλουσίων πολλὰ ἐλεεινότεροι παρὰ τὴν κυρίαν Λατοῦρ, οἱ ὅποιοι, στερούμενοι πάσης βοήθειας, θυσιάζουσι τὴν ἐλευθερίαν των διὰ νὰ εὕρωσι τροφήν, καὶ ζῶσι κλεισμένοι εἰς μοναστήρια.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Ὅποιος τόπος ἡ Εὐρώπη! Ἄ! πρέπει ἡ Βιργινία νὰ

ἐπιστρέψῃ ἐδῶ. Τί χρειάζεται νὰ ἔχῃ συγγενῇ πλουσίαν; Αὐτὴ ἦτον ὑπερευχαριστημένη εἰς τὰς καλύδας, ὡραιότητα καὶ ὡραιότατα στολισμένη μὲ κόκκινον μανδύλιν ἢ μὲ ἄνθη εἰς τὴν κεφαλὴν της! Ἐπάνελθε, Βιργινία! ἄφησε τὰ παλάτια καὶ τὰ μεγαλεῖά σου! Ἐπάνελθε εἰς τοὺς βράχους, εἰς τὴν σκιὰν τῶν δασῶν καὶ τῶν κοκοφοινίκων μας. Οἴμοι! ἴσως τώρα δυστυχεῖς καὶ ταλαιπωρεῖσαι!.... » Ταῦτα λέγων ἐδάκρυε· καὶ μετ' ὀλίγον, « Πάτερ, εἶπε, μὴ με κρύπτῃς τίποτε. Ἐὰν τὸ περὶ μέλλοντος συνοικεσίου μου μὲ τὴν Βιργινίαν σὲ ἦναι ἄδηλον, φανέρωσέ με τοῦλάχιστον, ἂν με ἀγαπᾷ ἀκόμῃ ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀρχόντων, οἵτινες ὁμιλοῦσι μὲ τὸν βασιλέα, καὶ τὴν ἐπισκέπτονται.

ΓΕΡΩΝ.

« Ναὶ, φίλε μου, εἶμαι βέβαιος ὅτι σὲ ἀγαπᾷ, διὰ πολλὰ αἵτια, μάλιστα δὲ διότι ἔχει ἀρετὴν. » Ταῦτα ἀκούσας ἐνθουσιάσθη καὶ μὲ ἀγκάλιασεν ἀπὸ χαράν.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Πλὴν νομίζεις τὰς γυναῖκας τῆς Εὐρώπης ἀπατηλὰς, καθὼς τὰς παραστένουν εἰς τὰς κωμωδίας καὶ τὰ βιβλία, τὰ ὅποια μ' ἐδάνεισες;

ΓΕΡΩΝ.

« Αἱ γυναῖκες ὑφαίνουν δόλους παντοῦ, ὅπου τυραννοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄνδρας. Παντοῦ ἡ βία γεννᾷ τὴν πονηρίαν.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Καὶ πῶς ἡμποροῦν οἱ ἄνδρες νὰ τυραννοῦν τὰς γυναῖκας;

ΓΕΡΩΝ.

« Ὑπανδρεύοντές τας χωρὶς νὰ τὰς ἐρωτήσουν· τὴν μὲν νέαν, μὲ γέροντα· τὴν δὲ εὐαίσθητον μὲ ἄνδρα ἀπαθῆ.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Διατί νὰ μὴ συνοικίζουν τὰ σύμφωνα καὶ εὐάρμοστα, τοὺς νέους μὲ τὰς νέας, καὶ τοὺς ἐραστὰς μὲ τὰς ἐρωμένας;

ΓΕΡΩΝ.

« Διότι εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ περισσότεροι νέοι δὲν ἔχουν ἱκανὸν πλοῦτον διὰ νὰ νυμφευθοῦν, καὶ ἀποκτῶσι βίον γηράσκοντες. Ὅθεν, νέοι μὲν ὄντες, διαφθείρουσι τῶν γειτόνων αὐτῶν τὰς γυναῖκας· ἀφ' οὗ δὲ γηράσουν, ἀδύνατον ν' ἀγαπηθῶσι σταθερὰ ἀπὸ τὰς ἰδίας αὐτῶν συζύγους, καὶ ἀπατήσαντες εἰς τὴν νεότητά των ἀνταπατῶνται εἰς τὸ γῆρας. Τοῦτο εἶναι ἀντίδοσις τῆς τὸν κόσμον κυβερνώσης δικαιοσύνης, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ πλημμελήματα ἀντισταθμίζονται πάντοτε μὲ ἄλλα πλημμελήματα. Ὅθεν οἱ περισσότεροι Εὐρωπαῖοι ζῶσιν ἐν μέσῳ τῆς διπλῆς ταύτης ἀταξίας· αὕτῃ δὲ αὐξάνει εἰς τὴν κοινωνίαν, καθ' ὅσον τὰ πλούτη ἐπισωρεύονται εἰς ὀλιγωτέρων ἀνθρώπων χεῖρας. Ἡ πολιτεία ὁμοιάζει μὲ κῆπον, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ μικρὰ δένδρα δὲν ἡμποροῦν νὰ εὐημερήσουν,

ἂν σκιάζονται ἀπὸ πολὺ μεγαλύτερα. Εἶναι ὁμῶς διαφορὰ, καθότι ἡ μὲν ὠραιότης τοῦ κήπου ἐνδέχεται νὰ προέλθῃ ἀπὸ ὀλίγα τινὰ μεγάλα δένδρα· ἡ δὲ τῆς πολιτείας εὐτυχία κρέμεται πάντοτε ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἰσότητα τῶν πολιτῶν, καὶ ὅχι ἀπὸ ὀλιγοστούς πλουσίους.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Ἀλλὰ τίς ἡ χρεία πλούτου πρὸς γάμον;

ΓΕΡΩΝ.

« Διὰ νὰ περάσῃ τις τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς του ἐν ἀφθονίᾳ, χωρὶς νὰ κάμνῃ τίποτε.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Καὶ διατί νὰ μὴ κοπιᾶζουν ὅλοι; Ἐγὼ πῶς κοπιᾶζω;

ΓΕΡΩΝ.

« Διότι εἰς τὴν Εὐρώπῃν τὸ ἐργόχειρον φέρει ἀτιμίαν, καὶ ὀνομάζεται ἔργον βάνανσον, ἢ μηχανικόν. Ἡ γεωργία μάλιστα καταφρονεῖται ἀπ' ὅλα περισσότερον, καὶ ὁ βάνανσος πολὺ προτιμᾶται ἀπὸ τὸν χωρικόν.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Πῶς! ἡ τρέφουσα τοὺς ἀνθρώπους τέχνη καταφρονεῖται εἰς τὴν Εὐρώπῃν! Δὲν σὲ καταλαμβάνω.

ΓΕΡΩΝ.

« Ὡ! δὲν εἶναι δυνατόν εἰς ἄνθρωπον κατὰ φύσιν ἀνα-

θρεμμένον νὰ καταλάβῃ τὰς διαστροφὰς τῆς κοινωνίας. Ἡμπορεῖ τις νὰ φαντασθῇ ἀκριβῶς τὴν εὐταξίαν, ἀλλ' ὅχι καὶ τὴν ἀταξίαν· διότι τὸ μὲν κάλλος, ἡ ἀρετὴ καὶ εὐδαιμονία ἔχουσιν ἀναλογίας· τὰ δὲ τῆς ἀσχημίας, τὰ τῆς κακίας καὶ δυστυχίας εἶναι ἀσύμμετρα.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Εἶναι λοιπὸν πολλὰ εὐτυχεῖς οἱ πλούσιοι! Εἰς τίποτε δὲν εὐρίσκουν ἐμπόδιον, καὶ ἡμποροῦν νὰ προμηθεύουν ἀπείρους ἡδονὰς εἰς τὰ ἀγαπημένα ὑποκείμενα.

ΓΕΡΩΝ.

« Πάσχουν οἱ περισσότεροὶ ἀνορεξίαν πρὸς ὅλας τὰς ἡδονὰς, διὰ τὸ ἄπονον μάλιστα τῆς ἀπολαύσεως. Δὲν ἐδοκίμασες ὅτι ἡ μὲν ἡδονὴ τῆς ἀναπαύσεως ἀγοράζεται μὲ τὸν κόπον, ἡ δὲ τοῦ φαγεῖν μὲ τὴν πείναν, ἡ δὲ τοῦ πιεῖν μὲ τὴν δίψαν; Ἡ ἡδονὴ λοιπὸν τοῦ ἀγαπᾶν καὶ ἀγαπᾶσθαι δὲν ἀποκτᾶται παρὰ μὲ πλῆθος στερήσεων καὶ παραχωρήσεων. Ὁ πλοῦτος ἀποκόπτει τοὺς πλουσίους ἀπ' ὅλας ἐκεῖνας τὰς ἡδονὰς, προλαμβάνων τὰς ἐπιθυμίας των. Πρόσθες εἰς τὴν ἀκόλουθον τοῦ χορτασμοῦ ἀηδίαν τὴν ἐκ τῆς πολυχρηματίας ὑπερηφάνειαν, τὴν ὁποίαν ἡ παραμικροτέρα στέρησις λυπεῖ, ἐν ᾧ οὐδ' αἱ μεγαλύτεραι ἀπολαύσεις δὲν τὴν θεραπεύουσι πλέον. Μυρίων ῥόδων εὐωδία ὀλίγην ὥραν τέρπει· ὁ δὲ προξενούμενος ἀπὸ μίαν μόνον ἀγκίδα πόνος διαρκεῖ πολὺν καιρὸν μετὰ τὸ κέντημα. Ἐν κακὸν μεταξὺ τῶν ἡδονῶν, εἶναι, πρὸς τοὺς

πλουσίους, ἀγκάθιον ἐν μέσῳ τῶν ἀνθέων· πρὸς τοὺς πτω-
χοὺς, ἐξ ἐναντίας, μία ἡδονὴ ἐν μέσῳ τῆς κακοπαθείας
εἶναι ἄνθος μεταξὺ ἀκανθῶν, καὶ τὴν αἰσθάνονται ζωηρό-
τατα. Ὅλα ἐξ ἀντιθέσεως γίνονται σφαιρότερα· ὅλα ἢ
φύσις τὰ ἰσοστάθμισεν. Ἐπειτα, ποία κατάστασις σέ φαί-
νεται προτιμότερα; νὰ μὴν ἔχῃς σχεδὸν τίποτε νὰ ἐλπί-
ζῃς καὶ τὸ πᾶν νὰ φοβῇσαι, ἢ νὰ μὴ φοβῇσαι σχεδὸν τί-
ποτε καὶ νὰ ἐλπίζῃς τὸ πᾶν; Ἡ πρώτη κατάστασις εἶναι
τῶν πλουσίων, ἡ δὲ δευτέρα τῶν πτωχῶν. Ἀλλ' αἱ τοιαῦ-
ται ἀκρότητες εἶναι ἐπίσης δυσφόρητοι εἰς τοὺς ἀνθρώ-
πους, τῶν ὁποίων ἡ εὐδαιμονία συνίσταται εἰς τὴν με-
τριότητα καὶ τὴν ἀρετὴν.

ΠΑΥΛΟΣ.

« Τί ἐννοεῖς μὲ ἀρετὴν;

ΓΕΡΩΝ.

« Υἱέ μου! σὺ ὁ τρέφων τοὺς γονεῖς μὲ τοὺς κόπους
σου δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ ζητῇς τὸν ὀρισμὸν τῆς. Ἡ ἀρετὴ
εἶναι ἀγὼν καθ' ἡμῶν διὰ τὸ καλὸν τῶν ἄλλων, μὲ σκοπὸν
νὰ εὐαρεστήσωμεν εἰς μόνον τὸν Θεόν.

ΠΑΥΛΟΣ.

« ὦ πόσον ἡ Βιργινία εἶναι ἐνάρετος! Ἐξ ἀρετῆς ἠθέ-
λησε νὰ πλουτήσῃ, διὰ νὰ ἔχῃ νὰ εὐεργετῇ· ἐξ ἀρετῆς
ἀνεχώρησεν ἀπὸ ταύτην τὴν νῆσον, καὶ αὐτὴ πάλιν ἡ
ἀρετὴ θέλει τὴν φέρεи ἐδῶ. »

Ἡ ἰδέα τῆς μετ' ὀλίγον ἐπιστροφῆς ἀναπτε τὴν φαντασίαν τοῦ νέου, καὶ κατέπαυεν ὅλας τὰς ἀνησυχίας του. Δὲν ἔγραψεν ἡ Βιργινία, μ' ἔλεγε, διότι ἔμελλε νὰ ἔλθῃ. Τόσον ὀλίγος καιρὸς χρειάζεται διὰ νὰ φθάσῃ τις ἀπὸ τὴν Εὐρώπην μὲ καλὸν ἄνεμον! Ἐπαριθμοῦσεν ἔπειτα ὅσα καράβια εἶχον διαπλεύσει τοῦτο τὸ τετρακισχιλίων καὶ πεντακοσίων λευγῶν πέραμα εἰς τρεῖς μῆνας καὶ ὀλιγώτερον. Τὸ καράβιον, ὅπου αὐτὴ ἐμβῆκε, δὲν θέλει ἀργήσῃ ὑπὲρ τοὺς δύο μῆνας. Οἱ ναυπηγοὶ τὴν σήμερον εἶναι σοφώτατοι, καὶ οἱ ναῦται ἐπιτηδειότατοι! Ὡμιλοῦσε δι' ὅσας προετοιμασίας ἔμελλε νὰ κάμῃ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς, διὰ τὴν νέαν κατοικίαν τὴν ὁποίαν ἐμελέτα νὰ κτίσῃ, δι' ὅσας ἡδονὰς καὶ ἀπροσδοκῆτους τέρψεις ἤθελε τῆς προμηθεύει καθ' ἡμέραν, ὅταν γείνῃ συμβία του. Συμβία του! Ἡ ἰδέα τὸν ἐνθουσίαζε. « Τούλάχιστον, πάτερ, « μ' ἔλεγε, δὲν θέλεις κάμνει πλέον τίποτε, εἰμὴ πρὸς « εὐχαρίστησίν σου. Ἐπειδὴ ἐπλούτησεν ἡ Βιργινία, θέ- « λομεν ἔχει πολλοὺς Μαύρους κοπιᾶζοντας δι' ἡμᾶς. « Θέλεις ζῇ πάντοτε εἰς τὴν συντροφίαν μας, χωρὶς ἄλ- « λην φροντίδα παρὰ νὰ χαίρῃς καὶ νὰ εὐφραίνεσαι. » Καὶ οὕτως ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του ἔτρεχεν εἰς τὴν κατοικίαν διὰ νὰ μεταδώσῃ τὴν ἀγαλλίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον κυριευμένος.

Εἰς ὀλίγον καιρὸν μεγάλοι φόβοι διαδέχονται τὰς μεγάλας ἐλπίδας. Τὰ βίαια πάθη ρίπτουσι πάντοτε τὴν ψυχὴν εἰς τὰς ἀντικειμένους ἀκρότητας. Πολλάκις, τὴν

δευτέραν ἡμέραν ὁ Παῦλος ἤρχετο εἰς ἐπίσκεψίν μου κα-
 ταλυπημένος. « Ἡ Βιργινία δὲν μὲ γράφει. Ἄν εἶχεν ἀνα-
 « χωρήσει ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἤθελε μὲ φανερώσει τὴν
 « ἀναχώρησίν της. Ἄ! ὅσα λόγια διεδόθησαν περὶ αὐτῆς,
 « εἶναι κατὰ δυστυχίαν βέβαια. Ἡ θεία της τὴν ὑπάν-
 « δρευσε μὲ μέγαν ἄρχοντα. Ἡ φιλοπλουτία τὴν ἔχασε,
 « καθὼς τόσας ἄλλας. Εἰς ἐκεῖνα τὰ βιβλία, τὰ εἰκονί-
 « ζοντα ἐντέλῳς τὰς γυναῖκας, ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι ἄλλο
 « παρὰ μυθιστορίας ὑπόθεσις. Ἄν εἶχεν ἀρετὴν ἡ Βιργι-
 « νία, δὲν ἄφινε τὴν μητέρα της κ' ἐμένα. Ἐν ᾧ ἐγὼ ἡμέ-
 « ραν καὶ νύκτα τὴν ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου, αὐτὴ μὲ
 « λησμονεῖ. Ἐγὼ λυποῦμαι, καὶ αὐτὴ χαίρεται. Ἄ! ὁ στο-
 « χασμὸς οὗτος μὲ κατακόπτει. Πᾶν ἔργον μὲ δυσαρεστεῖ,
 « πᾶσα συντροφία μὲ φέρει ἀηδίαν. Εἴθε νὰ ἐκηρύττετο
 « πόλεμος εἰς τὴν Ἰνδίαν, διὰ νὰ ὑπάγω ν' ἀποθάνω! »

« Υἱέ μου, τὸν ἀπεκρίθην, ἡ ρίπτουσα εἰς τὸν θάνατον
 « ἀνδρεία εἶναι ἀκαριαία ἀνδρεία, καὶ πολλάκις μόνον ἀπὸ
 « τὰς εὐφημίας τῶν ἀνθρώπων διεγείρεται. Εἶναι δὲ ἄλλη
 « σπανιωτέρα καὶ ἀναγκαιοτέρα, ἡ ὁποία μᾶς κάμνει νὰ
 « ὑποφέρωμεν καθ' ἡμέραν, χωρὶς μάρτυρας καὶ χωρὶς
 « ἐγκώμια, τὰς ἐμπιπτούσας τοῦ βίου συμφοράς. Αὐτὴ
 « εἶναι ἡ ὑπομονή, καὶ στηρίζεται ὅχι εἰς τῶν ἄλλων τὴν
 « γνώμην, οὐδὲ εἰς τῶν παθῶν τὴν ὁρμὴν, ἀλλὰ εἰς τὸ
 « θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἀνδρεία τῆς ἀρετῆς. »

« Ἄ! ἐφώναξεν, ἐγὼ δὲν ἔχω λοιπὸν ἀρετὴν! Τὸ πᾶν
 « μὲ θλίβει καὶ μὲ ἀπελπίζει. — Ἡ πάντοτε ὁμαλὴ, στα-

« θερὰ καὶ ὁμότονος ἀρετὴ δὲν εἶναι, τὸν εἶπα, δομένη
 « εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἐν μέσῳ τοῦ βρασμοῦ τοσούτων πα-
 « θῶν, τὸ λογικόν μας θολόνεται καὶ σκοτίζεται· τὰ γράμ-
 « ματα ὅμως εἶναι φάροι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνάπτομεν
 « πάλιν τὴν λαμπάδα του.

« Τὰ γράμματα, τέκνον μου, εἶναι οὐράνιον βοήθημα.
 « Εἶναι ἀκτῖνες τῆς τὸν κόσμον διοικούσης σοφίας, τὰς
 « ὁποίας θεοδίδακτος ὁ ἄνθρωπος κατώρθωσε νὰ κρα-
 « τήσῃ εἰς τὴν γῆν. Παρόμοια μὲ τὰς ἀκτῖνας τοῦ
 « ἡλίου, φωτίζουν, εὐφραίνουν καὶ θερμαίνουν. Εἶναι
 « πῦρ οὐράνιον, καὶ δι' αὐτῶν, ὡς διὰ τοῦ πυρὸς,
 « ὅλα τὰ τῆς φύσεως μᾶς γίνονται χρήσιμα. Δι' αὐ-
 « τῶν συνάγομεν περὶ ἡμᾶς καὶ πράγματα καὶ τόπους
 « καὶ ἀνθρώπους καὶ χρόνους. Αὐτὰ μᾶς ἀνακαλοῦσιν εἰς
 « τοὺς κανόνas τῆς ἀνθρωπίνης διαγωγῆς. Αὐτὰ ἡμερό-
 « νουσι μὲν τὰ πάθη, ἀναχαιτίζουν δὲ τὰς κακίας, διε-
 « γείρουσι δὲ τὰς ἀρετάς μὲ τὰ σεπτὰ παραδείγματα τῶν
 « ὑμνουμένων χρηστῶν ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων τὰς εἰκόνας
 « ἐντίμους πάντοτε μᾶς δεικνύουσιν. Εἶναι τέκνα τοῦ οὐ-
 « ρανοῦ, καὶ καταβαίνουν εἰς τὴν γῆν πρὸς παραμυθίαν
 « τῶν δεινῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Οἱ δι' αὐτῶν ἐμπνεό-
 « μενοι μεγάλοι συγγραφεῖς ἐφάνησαν πάντοτε κατὰ τοὺς
 « καιροὺς ἐκείνους τοὺς δυσφορωτάτους εἰς πᾶσαν κοινω-
 « νίαν, καιροὺς ποτὲ μὲν βαρβαρότητος, ποτὲ δὲ δια-
 « φθορᾶς. Τὰ γράμματα, τέκνον, παρηγόρησαν ἀπείρους
 « δυστυχεστέρους σου ἄνδρας· τὸν Ξενοφῶντα, ἀπὸ τὴν

« πατρίδα του ἐξωρισμένον, ἀφ' οὗ διέσωσε καὶ ἔφερεν εἰς
 « τὰς ἀγκάλας αὐτῆς μυρίους Ἕλληνας· Σκηπίωνα τὸν
 « Ἀφρικανὸν, βεβαρυμμένον ἀπὸ τὰς συκοφαντίας τῶν
 « Ῥωμαίων· τὸν Λεύκουλλον, ἀπὸ τὰς σπουδαρχίας των·
 « τὸν Κατινάτην, ἀπὸ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τὴν ἀχαρι-
 « στίαν. Οἱ εὐφυέστατοι Ἕλληνες εἶχον καθιερώσει εἰς ἐκά-
 « στην τῶν ἐφόρων τῆς παιδείας Μουσῶν μίαν μερίδα τοῦ
 « ἀνθρωπίνου νοῦς διὰ νὰ τὴν κυβερνᾷ· πρέπει λοιπὸν νὰ
 « παραδίδωμεν εἰς τὴν διοίκησιν αὐτῶν τὰ πάθη μας,
 « ὥστε νὰ τὰ κρατῶσιν ὑπὸ ζυγὸν καὶ χαλινωμένα. Ἔργον
 « τῶν Μουσῶν εἶναι νὰ ὁδηγῶσι τὰς ψυχικὰς ἡμῶν δυ-
 « νάμεις, καθὼς αἱ Ὠραι τοὺς ἵππους τοῦ Ἡλίου.

« Ἀναγίνωσκε λοιπὸν, τέκνον. Οἱ συγγράψαντες πρὸ
 « ἡμῶν σοφοὶ ἄνδρες εἶναι ὡς περιηγηταὶ, οἱ ὅποιοι μᾶς
 « ἐπρόλαβαν εἰς τὰς τρίβους τῆς δυστυχίας, καὶ ὀρέγον-
 « τες χεῖρα βοηθείας μᾶς προσκαλοῦσιν εἰς τὴν συντρο-
 « φίαν των, ἐν ᾗ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἐγκαταλειπόμεθα.
 « Τὸ καλὸν βιβλίον εἶναι καλὸς φίλος. »

« Ἄ ! ἐφώναζεν ὁ Παῦλος, δὲν εἶχα χρεῖαν νὰ ἠξεύρω
 « γράμματα, ἐν ᾧ διετρίβεν ἐδῶ ἡ Βιργινία. Δὲν ἦτον
 « οὐδὲ αὐτὴ σπουδαία· πλὴν ὅταν μ' ἐκύτταζε καὶ μὲ
 « ὠνόμαζε φίλον της, ἦτον ἀδύνατον πλέον νὰ λυποῦμαι. »

« Ἀναμφιβόλως, τὸν ἔλεγα, δὲν εἶναι φίλος γλυκύτε-
 « ρος εἰς τὸν ἄνθρωπον παρὰ τὴν ἀγαπῶσαν αὐτὸν ἐρω-
 « μένην. ἔχει πρὸς τούτοις ἡ γυναῖκα κάποιαν ἐλαφρὰν
 « εὐθυμίαν, ἡ ὁποία διασκεδάζει τοῦ ἀνδρὸς τὴν κατή-

« φειαν. Αἱ χάριτες αὐτῆς διαλύουσι τὰ σκοτεινὰ φά-
 « σματα τῆς σκέψεως· εἰς δὲ τὸ πρόσωπόν της λάμπουσι
 « τὰ θέλγητρα μὲ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην.
 « Ποία χαρὰ δὲν γίνεται ζωηροτέρα μὲ τὴν χαρὰν της;
 « Ποῖον μέτωπον δὲν ἐξανοίγεται μὲ τὸ μειδιάματά της;
 « Ποῖος θυμὸς ἀνθίσταται εἰς τὰ δάκρυά της; Ἡ Βιργινία
 « θέλει ἐπιστρέψει πλέον φιλόσοφος παρὰ σέ, καὶ θέλει
 « ἀπορήσει μὴ βλέπουσα τὸν κῆπον ἐντελῶς διωρθωμέ-
 « νον, ἐν ᾧ αὐτὴ δὲν παύει νὰ φροντίζῃ διὰ τὸν στολισμὸν
 « του, ἂν καὶ μακρυσμένη ἀπὸ σέ καὶ τὴν μητέρα της,
 « καὶ κατατρεχομένη ἀπὸ τὴν συγγενῇ της. »

Φανταζόμενος τὴν μετ' ὀλίγον ἐπιστροφὴν τῆς Βιργι-
 νίας, ὁ Παῦλος ἀνεπτερόνετο, καὶ ἀνελάμβανε προθύμως
 τὰς γεωργικὰς του ἀσχολίας. Εὐτυχὴς ὅτι, ἐν μέσῳ
 τῶν θλίψεών του, ἐκοπίαζε πρὸς τέλος εὐάρεστον εἰς τὸ
 πάθος του!

Μίαν ἡμέραν (ἦτον δὲ 24 Δεκεμβρίου 1744), ὁ Παῦ-
 λος ἐγερθεὶς πρὸς τὴν χαραγὴν εἶδε λευκὴν σημαίαν ὑψω-
 μένην εἰς τὸ Σκοπευτήριον ὄρος, ἣτις ἐσήμαινε καράβιον
 φαινόμενον εἰς τὴν θάλασσαν. Διὰ νὰ μάθῃ ἂν οἱ ἐπιβάται
 φέρωσι γράμματα τῆς Βιργινίας, ἔτρεξεν εὐθὺς εἰς τὴν
 πόλιν, ὅπου ἔμεινε μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ χρειακοῦ
 τοῦ λιμένος, ὅστις εἶχεν ἐκπλεύσει διὰ νὰ τὸ κατασκο-
 πεύσῃ κατὰ τὴν συνήθειαν. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐπιστρέψας
 μόλις τὸ ἑσπέρας, ἀνέφερεν εἰς τὸν διοικητὴν ὅτι τὸ δη-
 λοποιηθὲν καράβιον εἶναι ὁ Ἅγιος Γερανὸς, ἐπτακοσιοφό-

ρον, ναυαρχούμενον ἀπὸ τὸν Αὐβῆνον, τέσσαρας λεύγας μακρὰν τῆς γῆς εὐρισκόμενον, καὶ μέλλον ν' ἀράξῃ εἰς τὸν Λουδοβίκειον Λιμένα τὴν ἐπαύριον μετὰ μεσημβρίαν, ἂν μετὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν νηνεμίαν φυσήσῃ ἄνεμος ἐπιτήδειος. Ὁ χρειακὸς ἐνεχείρισεν εἰς τὸν διοικητὴν ὅσα γράμματα ἔφερε τὸ καράβιον ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρίσκετο ἓν πρὸς τὴν κυρίαν Λατοῦρ, γραμμένον ἰδιοχείρως ἀπὸ τὴν Βιργινίαν. Ὁ Παῦλος τὸ ἄρπαξεν εὐθὺς, τὸ ἐφίλησεν ἐμπαθέστατα, τὸ ἔβαλεν εἰς τὸν κόλπον, καὶ ἔτρεξε πρὸς τὴν κατοικίαν. Ἰδὼν δὲ μακρόθεν τοὺς οἰκείους προσμένοντας τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ εἰς τὸν βράχον τοῦ Ἀποχαιρετισμοῦ, ὕψωσεν ἄλαλος τὸ γράμμα εἰς τὸν αἴρα, καὶ παρευθὺς ὅλοι ἐσυνάχθησαν εἰς τῆς κυρίας Λατοῦρ, διὰ νὰ τὸ ἀκούσωσιν ἀναγινωσκόμενον. Ἐμήνυεν ἡ Βιργινία τὴν μητέρα τῆς ὅτι πολλὰς κακοτροπίας ἔπαθεν ἀπὸ τὴν προθείαν, ἥτις ἐζήτησε νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ μὴ θέλουσιν, ἔπειτα τὴν ἀπεκήρυξε, καὶ τελευταῖον τὴν ἀπέπεμψεν εἰς τὴν Γαλλικὴν, ὅπου δὲν ἤμποροῦσε νὰ φθάσῃ εἰμὴ κατὰ τὸν θυελλώδη καιρὸν τοῦ ἔτους. « Μάτην « (ἔλεγεν) ἐπροσπάθησα νὰ τὴν δυσωπήσω ἀναφέρουσα « τὸ πρὸς σὲ τὴν μητέρα μου συγγενικὸν χρέος τῆς, καὶ « τῆς παιδικῆς σας ἡλικίας τὴν οἰκειότητα. Μὲ ὠνόμασε « κόρην ἀνόητον, κεφαλὴν φθαρμένην ἀπὸ μυθιστορίας.... « Τώρα ἄλλο δὲν εὔχομαι παρὰ νὰ ἰδῶ πάλιν καὶ ν' « ἀσπασθῶ τὴν φιλτάτην μου οἰκογένειαν· καὶ ἤθελα σή- « μερον ἀκόμη εὐχαριστήσῃ τὸν ἐνθερμον τοῦτον πόθον

« μου , ἂν ὁ ναύαρχος μ' ἐσυγχωροῦσε νὰ ἔμβω εἰς τοῦ
 « χρειακοῦ τὸ ἐφόλκιον. Ἀλλ' αὐτὸς ἐναντιώθη εἰς τὸν
 « σκοπόν μου, διὰ τὴν ἀπόστασιν τῆς γῆς, καὶ τὸν ἐπι-
 « κρατοῦντα μέγαν βρασμὸν τοῦ πελάγους, μ' ὅλον ὅτι
 « δὲν φουσῶσιν ἄνεμοι. »

Τοιαῦτα ἔγραφε πρὸς τὸ τέλος ἡ Βιργινία. Μόλις δὲ
 ἡ ἐπιστολή της ἀνεγνώσθη, καὶ πᾶσα ἡ οἰκογένεια, ἔνθους
 ἀπὸ χαρὰν, ἀνεβόησεν. « Ἦλθεν ἡ Βιργινία! » Δεσπότηι
 καὶ δοῦλοι, ὅλοι ἐφιλήθησαν. Ἡ κυρία Λατοῦρ εἶπεν εἰς
 τὸν Παῦλον. « Υἱέ μου, ὕπαγε πρὸς τὸν γείτονά μας νὰ τὸν
 « φανερώσῃς τὴν ἔλευσιν τῆς Βιργινίας. » Εὐθὺς ὁ Δομίγγος
 ἀναψε λαμπάδα ἐρυθροξύλου, καὶ ἐκίνησε μὲ τὸν Παῦλον
 πρὸς τὴν κατοικίαν μου.

Ἦτον περίπου δεκάτη ὥρα τῆς νυκτός. Ἀφ' οὗ ἔσβυσα
 τὸν λύχνον μου καὶ ἐπλάγιασα, εἶδα διὰ τῶν χαρακω-
 μάτων τῆς καλύβης μου φῶς εἰς τὰ δάση. Ὀλίγον ὕστερον
 ἤκουσα τὴν φωνὴν τοῦ Παύλου καλοῦντός με. Σηκόνομαι·
 καὶ μόλις ἐνδυμένος, βλέπω τὸν Παῦλον, ὅστις ἀσθμαίνων
 καὶ ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του ἐχύθη καὶ μὲ ἀγκάλιασε, λέγων·
 « Χαῖρε! χαῖρε! ἦλθεν ἡ Βιργινία. Γλήγορα, νὰ ὑπάγωμεν
 « εἰς τὸν λιμένα· τὸ καράβιον θέλει ἀράξει τὸ πρωῒ. »

Παρευθὺς λοιπὸν κινουῦμεν. Ἐν ᾧ δὲ διεβαίνομεν τὰ
 δάση τοῦ Μακροῦ ὄρους, καὶ ἤμεθα ἤδη εἰς τὴν ὁδὸν τὴν
 ἄγουσαν ἀπὸ τῶν Βουκίτρων εἰς τὸν λιμένα, ἤκουσα
 τινὰ περιπατοῦντα ὀπισθεν ἡμῶν μὲ ταχύτητα. Αὐτὸς
 ἦτον Μαῦρος, καὶ ἀφ' οὗ μᾶς ἔφθασε, τὸν ἐρώτησα πόθεν

ἤρχετο καὶ ποῦ ὑπήγενε μὲ τόσῃν βίαν. « Ἔρχομαι,
« ἀπεκρίθη, ἀπὸ τὴν κώμην τῆς Χρυσῆς Σκόνης· μὲ
« στέλλουν εἰς τὸν λιμένα διὰ νὰ φανερώσω εἰς τὸν διοι-
« κητὴν ὅτι Γαλλικὸν καράβιον ἄραξε περὶ τὴν Ἄμβραν
« νῆσον, καὶ κροτεῖ κανόνια διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν· διότι
« ἡ θάλασσα εἶναι πολλὰ ταραγμένη. » Ταῦτα εἰπὼν ὁ
ἄνθρωπος ἐξακολουθήσεν ἀδιακόπως τὸν δρόμον του.

Ἐγὼ δὲ εἶπα τὸν Παῦλον· « Ἄς ὑπάγωμεν πρὸς τὴν
« παροικίαν τῆς Χρυσῆς Σκόνης εἰς προὔπαντησιν τῆς
« Βιργινίας· τὸ διάστημα εἶναι τριῶν λευγῶν μόνον. »
Ἐκινήσαμεν λοιπὸν πρὸς τὸ βόρειον τῆς νήσου. Ἦτον
καῦσις πνιγώδης· ἡ δὲ σελήνη, ἀνατείλασα ἤδη, ἐφαί-
νετο περικυκλωμένη ἀπὸ τρεῖς μαύρους καὶ μεγάλους κύ-
κλους. Ὁ οὐρανὸς ἦτον σκοτισμένος φρικτά. Μὲ τὴν
λάμψιν τῶν συχνῶν ἀστραπῶν, διεκρίνομεν πολλὰ κατὰ
σειρὰν νέφη, πυκνὰ, ζοφώδη καὶ χαμηλὰ, στιβαζόμενα
περὶ μέσῃν τὴν νῆσον, καὶ μὲ μεγάλην ταχύτητα ἐρχό-
μενα ἀπὸ τὴν θάλασσαν, μ' ὅλον ὅτι παραμικρὸν ἀνέμου
φύσημα δὲν ἦτον εἰς τὴν στερεάν. Ἐν τῷ μεταξὺ μᾶς
ἐφάνη ὅτι ἀκούομεν βροντάς· προσέξαντες ὅμως περισσό-
τερον, ἐκαταλάβαμεν ὅτι ἦσαν κτύποι κανονίου ἀντιτυ-
πούμενοι ἀπὸ τὴν ἡχώ. Οἱ μακρυνοὶ ἐκεῖνοι κρότοι ὁμοῦ
μὲ τὸ θυελλῶδες τοῦ οὐρανοῦ, μ' ἔκαμαν νὰ φρίξω· διότι
παντάπασι δὲν ἀμφίβαλα ὅτι ἦσαν ἐσχάτης ἀπυνοίας
σημεῖα κινδυνεύοντος καραβίου. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν δὲν
ἠκούσθη πλέον κτύπος κανονίου· καὶ ἡ τοιαύτη σιωπὴ

μ' ἐφάνη ἀκόμη φοβερωτέρα παρὰ τὸν γοερὸν προτοῦ κρότον.

Ἐπροχωρούσαμεν βιαίως καὶ μὲ σιωπὴν, μὴ τολμῶντες νὰ κοινολογήσωμεν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀνησυχίαν μας. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐφθάσαμεν καταβρεγμένοι ἀπὸ ἰδρῶτα εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης κατὰ τὴν κόμην τῆς Χρυσῆς Σκόνης. Τὰ κύματα ἐσυντρίβοντο εἰς τὰς ὄχθας μὲ φρικτὸν κρότον, κ' ἐσκέπαζαν τοὺς βράχους καὶ τὸν αἰγιαλὸν μὲ λευκοτάτους ἀφροὺς καὶ μὲ σπινθῆρας πυρός. Αἱ φωσφορικαὶ αὐταὶ λάμπεις, διακόπτουσιν τὸ βαθὺ σκότος, μᾶς ἔδειξαν τὰ μονόξυλα τῶν ψαράδων, συρμένα πολλὰ μακρὰν τῆς θαλάσσης εἰς τὸν ἄμμον τοῦ αἰγιαλοῦ.

Ὀλίγον τι περαιτέρω εἶδομεν πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ δάσους φωτιὰν, καὶ τριγύρω της πολλοὺς κατοίκους συναγμένους. Ὑπήγαμεν καὶ ἡμεῖς ν' ἀναπαυθῶμεν ἐκεῖ, προσμένοντες τὴν ἡμέραν. Ἐν ᾧ δ' ἐκαθήμεθα πλησίον τοῦ πυρός, εἰς τῶν κατοίκων μᾶς ἐδιηγήθη ὅτι εἶδε μετὰ τὴν μεσημβρίαν καράβιον τι εἰς τὸ πέλαγος, ὠθούμενον πρὸς τὴν νῆσον ἀπὸ τὰ ρεύματα. « Ἡ νύκτα (εἶπε) τὸ ἀπέ-
« κρυψεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ, δύο ὥρας μετὰ
« τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, τὸ ἤκουσα κροτοῦν κανόνια, διὰ
« νὰ καλέσῃ εἰς βοήθειαν. Ἡ θάλασσα ὅμως ἦτον τόσον
« τεταραγμένη, ὥστε δὲν ἤμπορέσαμεν νὰ βάλωμεν κανέν
« πλοῖον διὰ νὰ ὑπάγωμεν πρὸς αὐτό. Μετ' ὀλίγον μ'
« ἐφάνη ὅτι εἶδα τὰ φανάρια του ἀναμμένα· καὶ, ἂν οὕ-
« τως ἔχῃ, φοβοῦμαι μήπως τὸ καράβιον, ἐλθὼν σιμώ-

« τατα τοῦ αἰγιαλοῦ, ἐπέρασε μεταξὺ τῆς στερεᾶς καὶ
 « τῆς μικρᾶς νήσου Ἄμβρας, ἐκλαβὼν αὐτὴν ἀντὶ τοῦ Κοιν-
 « δεμίρου νησίου, τὸ ὁποῖον παραπλέουσι τὰ εἰς τὸν
 « Λουδοβίκειον Λιμένα προσορμίζοντα καράβια. Ἄν τοῦτο
 « συνέβη (τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἤμπορῶ νὰ βεβαιώσω), τὸ
 « καράβιον εἶναι εἰς μεγαλώτατον κίνδυνον. » Ἄλλος δὲ
 κάτοικος ὑπολαβὼν εἶπεν, ὅτι ἐπέρασε πολλάκις τὸν με-
 ταξὺ τῆς νήσου Ἄμβρας καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πορθμὸν, καὶ
 βολίσας παντοῦ εὔρηκε τὸ ἀγκυροβόλιον αὐτοῦ κάλλιστον,
 καὶ λοιπὸν τὸ καράβιον ἦτον ἐκεῖ ὡς εἰς εὐορμότατον λιμένα.
 « Ἡμποροῦσα, ἐπρόσθεσε, νὰ βάλω εἰς αὐτὸ ὅλον τὸ ἔχειν
 « μου, καὶ νὰ κοιμηθῶ ἐπάνω του ἥσυχα, καθὼς καὶ εἰς τὴν
 « ξηράν. » Τρίτος δὲ τις πάλιν εἶπεν, ὅτι ἦτον ἀδύνατον
 νὰ ἔμβῃ τὸ καράβιον εἰς ἐκεῖνον τὸν πορθμὸν, ὅπου μόλις
 πλέουν τὰ ἐφόλκια, κ' ἐβεβαίωσεν ὅτι τὸ εἶδε ρίπτον ἄγκυ-
 ραν πέραν τῆς νήσου Ἄμβρας, ὥστε, ἂν ἐτύχαινε νὰ ση-
 κωθῇ ἄνεμος τὸ πρωῒ, ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν του νὰ πε-
 λαγισθῇ, ἢ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν λιμένα. Ἄλλοι δὲ ἄλλας
 ἐπρόβαλαν γνώμας. Ἄλλ' ἐν ᾧ αὐτοὶ ἐφιλονεικοῦσαν,
 κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀργῶν ἀποίκων, ὁ Παῦλος κ' ἐγὼ
 ἐφυλάττομεν βαθεῖαν σιωπὴν, καὶ οὕτως ἐμείναμεν ἐκεῖ ὡς
 τὰ χαράγματα. Πλὴν τόσον ὀλίγον ἔφεγγεν ὁ οὐρανὸς,
 ὥστε τίποτε δὲν ἤμπορούσαμεν νὰ διακρίνωμεν εἰς τὴν
 θάλασσαν, τὴν ὁποίαν κατεσκεπάζε καὶ ὁμίχλη. Ἄλλο τι
 δὲν εἶδαμεν εἰς τὸ πέλαγος, εἰμὴ ζοφερόν τι νέφος, τὸ
 ὁποῖον μᾶς εἶπαν ὅτι εἶναι ἡ Ἄμβρα νῆσος, τέταρτον λεύ-

γης ἀπέχουσα τῆς γῆς. Μόνα δὲ ὁρατὰ κατὰ τὴν σκοτεινὴν ἐκείνην ἡμέραν ἦσαν τὸ ἀκρωτήριο τοῦ αἰγιαλοῦ, ὅπου ἤμεθα, καὶ τινες ἀκρώρειαι εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου, διαφαινόμεναι ἐκ διαλειμμάτων ἐν μέσῳ τῶν κύκλῳ φερομένων νεφῶν.

Περὶ δὲ τὴν ἐβδόμην ἑωθινὴν ὥραν ἀκούσαντες κρότον τυμπάνων εἰς τὰ δάση, εἶδαμεν τὸν διοικητὴν ἐρχόμενον μὲ ἄγημα στρατιωτῶν, καὶ ἀκολουθούμενον ἀπὸ πολλοὺς κατοίκους καὶ Μαύρους. Αὐτὸς διέταξε τοὺς στρατιώτας εἰς τὸν αἰγιαλὸν, καὶ τοὺς ἐπρόσταξε νὰ πυροβολήσουν ὅλοι διὰ μιᾶς μὲ τὰ ὅπλα των. Μόλις τοῦτο ἔγεινε, καὶ εἶδαμεν εἰς τὴν θάλασσαν φέγγος, μετὰ τὸ ὅποιον εὐθὺς σχεδὸν ἠκούσθη κρότος κανονίου. Ἐκρίναμεν ἐκ τούτου ὅτι τὸ καράβιον ἀπεῖχεν ὀλίγον ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ἐτρέξαμεν ὅλοι πρὸς τὸ μέρος ὅπου εἶχε φανῇ τὸ σημεῖον. Ἦμεθα δὲ τόσον σιμὰ, ὥστε μὲ ὅλον τὸν κρότον τῶν κυμάτων ἠκούσαμεν τὸ σύριγμα τοῦ κελευστοῦ προστάσσοντος τὰ ναυτικὰ κινήματα, καὶ τὰς φωνὰς τῶν ναυτῶν, οἵτινες ἀλάλαξαν τρίς, ΖΗΤΩ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ! διότι τοῦτο εἶναι τὸ ἀλάλαγμα τῶν Γάλλων εἰς τοὺς ἄκρους κινδύνους, καθὼς καὶ εἰς τὰς μεγάλας χαράς· ὥς νὰ καλῶσι τὸν ἡγεμόνα των πρὸς βοήθειαν εἰς τοὺς κινδύνους, ἢ τρόπον τινὰ νὰ δείξωσι τότε ὅτι εἶναι ἔτοιμοι ν' ἀποθάνωσι δι' αὐτόν.

Ἀφ' οἴτου τὸ καράβιον ἐννόησεν ὅτι ἐδυνάμεθα νὰ τὸ βοηθήσωμεν, δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τρία εἰς τρία λεπτὰ νὰ

πυροκροτῇ. Ὁ διοικητὴς διώρισε καὶ ἄναψαν μεγάλους πυρσούς εἰς διάφορα τοῦ αἰγιαλοῦ μέρη, κ' ἔστειλε νὰ ζητήσουν ἀπ' ὅλους τοὺς πέριξ κατοίκους ζωοτροφίας, σανίδας, σχοινία, καὶ εὐκαιρα βουτσία. Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν πάμπολλοι, συνωδευμένοι μὲ Μαύρους φέροντας ζωοτροφίας καὶ ναυτικὰ σκεύη, ἀπὸ τὰς οἰκήσεις τῆς Χρυσῆς Σκόνης, ἀπὸ τὴν κώμην τῆς Φλάκκης, καὶ ἀπὸ τὸν ποταμὸν τοῦ Προτειχίσματος. Ἐνας δὲ ἀπὸ τοὺς παλαιότερους τῶν ἐντοπίων ἐπλησίασεν εἰς τὸν διοικητὴν, καὶ τὸν εἶπεν· « Αὐθέντα, ὅλην τὴν νύκτα ἠκούσθησαν « κωφοὶ κτύποι εἰς τὸ ὄρος. Τὰ φύλλα τῶν δένδρων σα- « λεύουν εἰς τὰ δάση, χωρὶς νὰ φυσᾷ ἄνεμος· τὰ θαλάσ- « σια πτηνὰ καταφεύγουν εἰς τὴν γῆν. Ὅλα ταῦτα τὰ « σημεῖα προαγγέλλουσι βεβαιότατα θύελλαν. — Καλὰ, « φίλοι μου, ἀπεκρίθη ὁ διοικητὴς· ἡμεῖς εἴμεθα προετοι- « μασμένοι, καὶ τὸ καράβιον ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι ἀπροε- « τοίμαστον. »

Ὅλα τῷ ὄντι προεμήνυον τὴν μετ' ὀλίγον ἐφόρμησιν τῆς θυέλλης. Τὰ μεσουράνια νέφη ἦσαν κατάμαυρα εἰς τὸ κέντρον, περὶ δὲ τὰς ἄκρας χαλκόχροα. Ὁ αἶθρ ἀντη- χοῦσε μὲ τὰς κραυγὰς τῶν φαεθόντων, τῶν πελεκαέτων, τῶν ὑδροκόπων καὶ ἄλλων θαλασσίων πτηνῶν, τὰ ὅποια, μὲ ὅλον τὸ σκότος τῆς ἀτμοσφαίρας, ἤρχοντο ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ ὀρίζοντος, ζητοῦντα καταφύγιον εἰς τὴν νῆσον.

Περὶ δὲ τὴν ἐννάτην πρωϊνὴν ὥραν ἀκούσθησαν ἀπὸ

τὸ μέρος τῆς θαλάσσης κρότοι καταπληκτικοὶ, ὡς νὰ ἐκρημνίζοντο ἄνωθεν τῶν ὀρέων χεῖμαρροι νεροῦ μὲ βροντὰς συμπεφυρμένοι. Ὅλοι ἐφώναζαν· « Ἰδοὺ ἡ θύελλα! » καὶ παρευθὺς φρικτὸς ἀνεμοστρόβιλος ἄρπαξε τὴν ὀμίχλην τὴν σκεπάζουσαν τὴν νῆσον Ἀμβραν καὶ τὸν πορθμὸν αὐτῆς. Τὸ καράβιον ἐφάνη τότε καθαρὰ μὲ τὸ κατὰστρωμά του φορτωμένον ἀπὸ ἀνθρώπους, μὲ τὰς κεραίας καὶ τὰ καρχησιοφόρα κατάρτια κεκλιμένα εἰς τὸ κατὰστρωμα, μὲ τὴν σημαίαν του διπλωμένην, μὲ τέσσαρα παλαμάρια εἰς τὴν πρῶραν, καὶ ἓν μόνον εἰς τὴν πρύμνην. Ἔστεκε δὲ μεταξὺ τῆς νήσου Ἀμβρας καὶ τῆς ξηρᾶς, ἐντὸς τῆς περικυκλούσης τὴν Γαλλικὴν ζώνης τῶν ὑφάλων, τὴν ὁποίαν αὐτὸ διέπλευσεν ἀπὸ μέρος, ὁπόθεν ποτὲ καράβιον δὲν εἶχε περάσει πρὸ αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν πρῶρα τοῦ ἦτον γυρισμένη πρὸς τὰ ἐρχόμενα ἀπὸ τὸ πέλαγος κύματα, ὥστε ὁσάκις ἔμβαιναν εἰς τὸν πορθμὸν, αὐτὴ μὲν ὑψόνετο ὀλοκλήρως, καὶ τὸ στεῖρωμα ἐφαίνετο μετέωρον· ἡ δὲ πρύμνη βυθιζομένη εἰς τὸ νερὸν, ἐσκεπάζετο ὡς τὴν κορυφὴν, κ' ἐφαίνετο καταποντισμένη. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν θέσιν, ὠθούμενον ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἄνεμον πρὸς τὴν γῆν, ἐπίσης ἀδύνατον ἦτον νὰ ἐπιστρέψῃ ὅθεν εἶχεν ἔλθει, ἢ νὰ κόψῃ τὰ σχοινία του καὶ νὰ ἐκπέσῃ εἰς τὴν ξηρὰν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸ ἐχώριζαν τὰ ῥηχὰ καὶ οἱ σκόπελοι. Ἐκαστον κύμα, ἀφ' οὗ μὲ ὀρμὴν ἐσυντρίβετο εἰς τὰς ἄκρας, ἐπρόβαινε φρυάττον ὡς τὰ ἐνδότατα τῶν μυχῶν, κ' ἔρριπτε τροχάλους ὑπὲρ τοὺς πεντή-

κοντα πόδας πέραν εἰς τὴν στερεάν· ἔπειτα ἀποχωροῦν ἀνεκάλυπτεν ἐπὶ πολὺ τὸν πάτον τοῦ αἰγιαλοῦ, τοῦ οἵοις τὰ χαλίκια ἐκατρακυλίωντο μὲ τραχὺν καὶ φρικτὸν κρότον. Ἡ θάλασσα, ἀνακινουμένη ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, ἐφούσκονε καθ' ὥραν περισσύτερον, καὶ ὅλος ὁ μεταξὺ τῆς νήσου ταύτης καὶ τῆς Ἄμβρας πορθμὸς ἦτον πλατύτατος κάμπος λευκῶν ἀφρῶν μὲ μαῦρα καὶ βαθέα χάσματα σκαμμένος. Οἱ ἀφροὶ ἐπεσωρεύοντο εἰς τοὺς μυχοὺς ὑπὲρ τοὺς ἑξ πόδας ὑψηλὰ, καὶ ὠθούμενοι ἀπὸ τὸν ἄνεμον ἐφέροντο ὑπὲρ τὸν κρημνὸν τῆς ὄχθης ἡμίσειαν λεύγαν καὶ ἐπέκεινα εἰς τὴν γῆν. Αἱ λευκαὶ καὶ ἀναρίθμητοι αὐτῶν νιφάδες, διωκόμεναι ὀριζοντεῖως ὡς τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων, ὁμοιάζαν μὲ χιόνα ἐξερχομένην ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Αὕτη δὲ ἐφαίνετο συγκεχυμένη μὲ τὸν οὐρανὸν, ὅστις ἔδειχνε παντοῖα σημεῖα μεγάλης τρικυμίας. Ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα ἐξεκόπτοντο ἀκαταπαύστως φρικωδέστατα νέφη, τὰ ὅποια διέβαιναν ὡς ταχύπτερα πτηνὰ, ἐν ᾧ ἄλλα ἐκρέμοντο ἀκίνητα ὡς βράχοι. Κανὲν μέρος κυάνεον τοῦ στερεώματος δὲν διεκρίνετο· ἀμαυρὰ δέ τις καὶ ἐλαιοπρασίνη λάμψις διηύγαζε μόνη ὅλα τὰ ἐπὶ γῆς, τὰ ἐν θαλάσῃ, καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ.

Μετὰ τόσα βίαια σαλεύματα, συνέβη εἰς τὸ καράβιον ὅ,τι προεφοβούμεθα. Τὰ παλαμάρια τῆς πλώρας ἐκόπησαν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐκρατεῖτο πλέον παρὰ μ' ἓνα σχοινὶ μόνον, ἐξώσθη ἀπὸ τὰ κύματα εἰς τοὺς βράχους, ἐξῆντα ὀργυιᾶς μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ. Ὅλοι διὰ μιᾶς

ἐξεφωνήσαμεν ἀπὸ λύπην. Ὁ Παῦλος ὥρμησε νὰ ριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν· ἀλλὰ τὸν ἐκράτησα ἀπὸ τὸν βραχίονα, λέγων· « Υἱέ μου, θέλεις νὰ χαθῇς; — Ἄς τὴν βοηθήσω, « ἐφώναξεν, ἢ ἄς χαθῶ! » Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀδημονίαν δὲν εἶχε πλέον τὰς φρένας, διὰ νὰ προλάβωμεν τὸν ὄλεθρόν του, ὁ Δομίγγος κ' ἐγὼ ἐδέσαμεν εἰς τὴν ζώνην του μακρὸν σχοινίον, τοῦ ὁποίου ἐκρατήσαμεν ἡμεῖς τὴν ἄλλην ἄκραν. Τότε ὁ Παῦλος ἐκίνησε πρὸς τὸ καράβιον, ποτὲ μὲν κολυμβῶν, ποτὲ δὲ περιπατῶν ἐπὶ τῶν σκοπέλων. Ἦλπιζεν ἐνίοτε νὰ τὸ φθάσῃ, διότι ἡ θάλασσα ἀτάκτως κινουμένη, ἄφινε τὸ σκάφος σχεδὸν εἰς τὰ ξηρὰ, ὥστε ἡμποροῦσέ τις νὰ τὸ περιέλθῃ πεζός· μετ' ὀλίγον ὅμως, ἐπιστρέφουσα μὲ ἀγριωτέραν ὁρμὴν, τὸ ἐσκέπαζε πάλιν μὲ ὑπερμεγέθεις θόλους νεροῦ, οἵτινες ἀνύψοναν ὅλον τὸ ἔμπροσθεν τοῦ στειρώματος, καὶ ἔρριπταν τὸν δυστυχῆ Παῦλον πολλὰ μακρὰν εἰς τὴν γῆν, μὲ τὸ στῆθος καταθλασμένον, μὲ τοὺς πόδας αἱματωμένους, καὶ σχεδὸν πνιγμένον. Μόλις ὁ νέος συνήρχετο, καὶ ἀνεγειρόμενος ἔτρεχε πάλιν μὲ περισσοτέραν ζέσιν πρὸς τὸ καράβιον, τὸ ὁποῖον ἡ θάλασσα ἐμεσάνοιγε μὲ φοβεροὺς τιναγμούς. Τότε ὅλοι οἱ ἐπιβάται, μὴν ἐλπίζοντες πλέον καμμίαν σωτηρίαν, ἐκρημνίζοντο παμπληθεὶ εἰς τὴν θάλασσαν, φερόμενοι εἰς κεραίας, σανίδας, ὀρνιθοκλωβία, τραπέζας καὶ βουτσία. Εἶδομεν τότε πρᾶγμα αἰωνίου οἰκτιρμοῦ ἄξιον· νέα τις παρθένος ἐφάνη εἰς τὴν πρυμνήσιον στοὰν τοῦ καραβίου, τείνουσα τὰς χεῖρας πρὸς ἐκεῖ-

νον, ὅστις μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις ἠγωνίζετο νὰ τὴν φθάσῃ. Ἦτον δὲ ἡ Βιργινία, ἥτις εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸν ἐραστήν της ἀπὸ τὴν ἀνδρίαν καὶ ἀφοβίαν του. Ἡ θεὰ τῆς ἐρασμίας ἐκείνης κόρης ἐν μέσῳ τοιούτου φοβεροῦ κινδύνου, μᾶς ἐγέμισε λύπην καὶ ἀδημονίαν. Αὐτὴ δὲ φυλάττουσα σεμνὸν καὶ εὐσταθὲς σχῆμα, μᾶς ἔκαμνε νεῦμα μὲ τὴν χεῖρα, ὡς ἀποχαιρετοῦσα ἡμᾶς αἰώνιον χαιρετισμόν. Ὅλοι οἱ ναῦται εἶχαν ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν· ἓνας δὲ μόνος ἔμενεν εἰς τὸ κατὰστρωμα ὀλόγυμνος καὶ νευρώδης ὡς Ἡρακλῆς. Οὗτος ἐπλησίασεν εἰς τὴν Βιργινίαν μὲ σέβας· ἔπειτα ἐγονάτισεν ἔμπροσθέν της, κ' ἐπροσπάθησε μάλιστα νὰ τὴν ἐκδύσῃ· αὐτὴ ὅμως τὸν ἀπώθησεν ἡγεμονικῶς, καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν της ἀπ' αὐτόν. Τότε ὅλοι οἱ θεαταὶ ἀνεφώνησαν πολλάκις· « Γλύτωσέ την! γλύτωσέ την! μὴ τὴν ἀφίνης! » Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν κῦμ' αὖ τι φρικτῶδες ἐχώθη, ὡς τεράστιον ὄρος, μεταξὺ τῆς νήσου Ἄμβρας καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, κ' ἐπροχώρησε φρυάττον πρὸς τὸ καράβιον δεινῶς ἀπειλούμενον ἀπὸ τὰς μελανὰς πλευρὰς καὶ τὰς ἀφρώδεις κορυφὰς του. Ἰδὼν τὸ φοβερὸν τοῦτο θέαμα, ὁ μὲν ναύτης ἐπήδησέ μόνος εἰς τὴν θάλασσαν· ἡ δὲ Βιργινία, βλέπουσα τὸν θάνατον ἄφευκτον, ἔθεσε τὴν μίαν χεῖρα εἰς τὰ ἐνδύματα, τὴν δὲ ἄλλην εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἀτενίσασα πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἱλαρώτατον βλέμμα, ἐφάνη ὡς ἄγγελος ἀνιπτάμενος εἰς οὐρανοῦς.

Ὡ φρικτὴ ἡμέρα! ὅλα, φεῦ! κατεποντίσθησαν. Τὰ

κύμα ἔρριψε πολλὰ μακρὰν εἰς τὴν γῆν μέρος τῶν θεα-
 τῶν, ὅσοι, κινούμενοι ἀπὸ φιλανθρωπίαν, εἶχαν προχω-
 ρήσει πρὸς τὴν Βιργινίαν, καθὼς καὶ τὸν ναύτην, ὅστις
 ἤθελε κολυμβῶν νὰ τὴν σώσῃ. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ἐκφυ-
 γὼν βέβαιον θάνατον, ἐγονάτισεν εἰς τὸν ἄμμον, λέγων·
 « ὦ Θεέ μου! ἔσωσες τὴν ζωὴν μου· πλὴν ἤθελα τὴν δώ-
 « σαι ἐξ ὅλης μου καρδίας διὰ τὴν ἐνάρετον ἐκείνην παρ-
 « θένον, ἥτις δὲν ἔστερξε νὰ ἐκδυθῇ καθὼς ἐγώ. » Ὁ Δο-
 μίγγος κ' ἐγὼ ἐβγάλαμεν ἀπὸ τὰ κύματα τὸν δυστυχῆ
 Παῦλον λειποθυμημένον, καὶ ἐρευγόμενον αἷμα ἀπὸ τὸ
 στόμα καὶ τὰ αὐτία. Ὁ διοικητὴς τὸν παρέδωκεν εἰς
 τοὺς χειρουργούς· ἡμεῖς δὲ διατρέχοντες τὸν αἰγιαλὸν
 ἐζητήσαμεν νὰ ἰδοῦμεν, μὴ νὰ φέρῃ ἡ θάλασσα τὸ σῶμα
 τῆς Βιργινίας. Ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἄλλαξεν αἰφνιδίως, καθὼς
 συμβαίνει εἰς τὰς θυέλλας, κ' ἐλυπήθημεν πικρὰ, στοχαζό-
 μενοι ὅτι δὲν θέλομεν ἀξιωθῇ ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν
 ἀτυχεστάτην ἐκείνην κόρην τὴν νόμιμον κηδεῖαν. Ἀνεχω-
 ρήσαμεν λοιπὸν δεινοπαθοῦντες ἀπ' ἐκεῖνον τὸν τόπον,
 ὅλοι καταπεπληγμένοι δι' ἓνα μόνον θάνατον, μ' ὅλον
 ὅτι πολλοὺς ἄλλους εἶχε καταστρέψει τὸ αὐτὸ ναυάγιον,
 καὶ οἱ περισσότεροι διστάζοντες, μετὰ τοιοῦτον ὀλέθριον
 τέλος τοιαύτης ἐναρέτου κόρης, ἂν ὑπάρχῃ Πρόνοια·
 διότι τόσον φοβερὰ καὶ παρ' ἀξίαν πάθη καταντοῦν νὰ
 κλονήσουν ἕως καὶ τοῦ σοφοῦ τὴν ἐλπίδα.

Ἐν τοσοῦτῳ ἄλλοι εἶχαν βάλει τὸν Παῦλον, μόλις
 ἀναλαμβάνοντα τὰς αἰσθήσεις του, εἰς τινα πλησίον οἰ-

κίαν, ἕως νὰ ἡμπορέσῃ νὰ μετακομισθῇ εἰς τὰ ἴδια. Ἐγὼ δ' ἐπέστρεψα μὲ τὸν Δομίγγον διὰ νὰ προετοιμάσω τὴν μητέρα τῆς Βιργινίας καὶ τὴν φίλην αὐτῆς εἰς τὸ θλιβε-
ρὸν τοῦτο ἄκουσμα. Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ στόμιον τῆς κοιλάδος, ὅπου διατρέχει ὁ ποταμὸς τῶν Ριπιδοφοινίκων, Μαῦροί τινες μᾶς εἶπαν ὅτι ἡ θάλασσα ἔρριπτε πολλὰ συντρίμματα τοῦ καραβίου εἰς τὸν ἀντικρὺ κόλπον. Ἀφ' οὗ κατέβημεν, ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα εἶδα εἰς τὸν αἰγιαλὸν τὸ σῶμα τῆς Βιργινίας. Ἦτον δὲ ἡμισκέπαστος ἀπὸ ἄμ-
μον, φυλάττουσα τὸ αὐτὸ σχῆμα, καθὼς τὴν εἶχαμεν ἰδεῖ εἰς τὰ λοίσθια. Οἱ ὀφθαλμοί της ἦσαν κλεισμένοι· πλὴν ὁ χαρακτήρ τοῦ προσώπου της δὲν ἦτον αἰσθητὰ παραλλαγμένος, καὶ ἡ ἰλαρότης ἐκάθετο ἀκόμη εἰς τὸ μέτω-
πόν της· μόνον δὲ τὰ ὠχρὰ ἴα τοῦ θανάτου ἐσυγγέοντο εἰς τὰς παρειάς της μὲ τῆς αἰδοῦς τὰ ῥόδα. Ἡ μὲν ἀπὸ τὰς χεῖράς της συνέστελλε τὰ ἐνδύματά της· ἡ δὲ ἄλλη, τὴν ὁποίαν εἶχε στηρίξει εἰς τὴν καρδίαν, ἦτον σφικτὰ κλεισμένη καὶ κατὰσκληρος, ὥστε μόλις ἀπέσπασα αὐτό-
θεν μικράν τινα θήκην. Ἀλλὰ πόσον ἐθαύμασα, ἀφ' οὗ ἀνοίξας εἶδα τὴν εἰκόνα τοῦ Παύλου, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποσχεθῇ ἐφ' ὅρου ζωῆς νὰ μὴν ἀφήσῃ! Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον σταθερότητος καὶ ἀγάπης τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης κόρης μ' ἔκαμε νὰ κλαύσω πικρότατα· ὁ δὲ Δομίγγος ἐκτυποῦσε τὸ στῆθός του, θρηνῶν καὶ ὀδυ-
ρόμενος. Ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα τῆς Βιργινίας μετακομί-
σαντες εἰς καλύβην ψαράδων, τὸ παρεδώκαμεν πρὸς

φυλακὴν εἰς πτωχὰς Μαλαβαρίας γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι καὶ ἀνέλαβαν νὰ τὸ πλύνουν.

Ἐν ᾧ δὲ κατεγίνοντο εἰς τὸ οἰκτρὸν τοῦτο ἔργον, ἡμεῖς ἀνέβημεν τρέμοντες εἰς τὴν κατοικίαν. Εὐρήκαμεν τὴν κυρίαν Λατοῦρ καὶ τὴν Μαργαρίταν προσευχομένας, ἕως νὰ ἔλθῃ εἰδήσεις περὶ τοῦ καραβίου. Εὐθὺς ἀφ' οὗ ἡ κυρία Λατοῦρ μὲ εἶδεν, ἐφώναξε· « Ποῦ εἶναι ἡ κόρη μου; « ἡ ἀγαπητὴ κόρη μου; τὸ παιδί μου! » Συμπεραίνουσα τὴν συμφορὰν τῆς ἀπὸ τὴν σιωπὴν καὶ τὰ δάκρυά μου, ἐκυριεύθη παρευθὺς ἀπὸ πνιγμοὺς καὶ ἀγωνίας ὀδυνηράς· ἡ φωνὴ τῆς δὲν ἦτον πλέον παρὰ στεναγμοὶ καὶ λυγμοί. Ἡ δὲ Μαργαρίτα ἐφώναξε· « Ποῦ εἶναι ὁ υἱός μου; δὲν « βλέπω τὸν υἱόν μου » κ' ἐλειποθύμησεν. Ἡμεῖς ἐτρέξαμεν εἰς βοήθειάν τῆς· καὶ, ἀφ' οὗ τὴν ἐκάμαμεν νὰ συνέλθῃ, τὴν ἐβεβαίωσα ὅτι ὁ Παῦλος ζῇ, καὶ ὁ διοικητὴς διώρισε νὰ τὸν ἐπιμεληθοῦν. Ὅθεν ἀναλαβοῦσα δὲν ἐφρόντισε παρὰ διὰ τὴν φίλην τῆς, ἥτις ἔπιπτεν ἐκ δαλειμμάτων εἰς μεγάλας λειποθυμίας, κ' ἐπέρασεν ὅλην τὴν νύκτα εἰς σκληροτάτους πόνους καὶ ὀδύνας. Βλέπων τὰς μακρὰς αὐτῶν περιόδους, ἔκρινα ὅτι καμμία λύπη δὲν ἤμπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν μητρικὴν λύπην. Ὅταν συνήρχετο ὀλίγον, ἔστρεφε πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀκίνητα καὶ θλιβερά βλέμματα. Μάτην ἡ φίλη τῆς κ' ἐγὼ ἐσφίγγαμεν τὰς χεῖράς τῆς εἰς τὰς χεῖράς μας, μάτην τὴν ἐκαλούσαμεν μὲ τὰ γλυκύτερα ὀνόματα· αὐτὴ ἐφαίνετο ἀδιάφορος εἰς τὰ σημεῖα τῆς παλαιᾶς ἡμῶν ἀγάπης, καὶ μόνον

βαρεῖς στεναγμοὶ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ καταπονημένον στῆθος της.

Τὸ πρῶτ' ἔφεραν τὸν Παῦλον πλαγιασμένον εἰς παλαγκίαν. Αὐτὸς εἶχε μὲν συνέλθει, δὲν ἤμποροῦσεν ὅμως νὰ προφέρῃ μὴτ' ἓνα λόγον. Ἡ μὲ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ μὲ τὴν κυρίαν Λατοῦρ ἔντευξις, τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς ἐφοβούμην, ὠφέλησε περισσότερον παρ' ὅλην τὴν προτοῦ ἔννοιαν καὶ θεραπείαν μου. Ἐφάνη ἀκτὶς ἐλπίδος εἰς τὸ πρόσωπον τῶν δυστυχῶν ἐκείνων μητέρων. Ἐκάθησαν αἱ δύο πλησίον του, τὸν ἐπῆραν εἰς τὰς ἀγκάλας, τὸν ἐφίλησαν. Τὰ δάκρυά των, ἕως τότε κατακρατημένα ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης, ἄρχισαν νὰ τρέχουν· καὶ ὁ Παῦλος μετ' ὀλίγον συνέκλαυσεν. Ἀφ' οὗ τοιουτοτρόπως ἡ φύσις ἐλαφρώθη, τὸ σπασματῶδες τῆς λύπης αὐτῶν μετεβλήθη εἰς μέγα βύθος, τὸ ὁποῖον τοὺς ἔφερε μὲν ἀνάπαυσιν τοὺς δυστυχεῖς, ληθαργικὴν δὲ, καὶ ὁμοίαν μὲ τὸν θάνατον.

Ὁ διοικητὴς μ' ἐμήνυσε κρυφίως ὅτι τὸ σῶμα τῆς Βιργινίας ἐφέρθη, κατὰ προσταγὴν αὐτοῦ, εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν ἔμελλαν νὰ τὸ μετακομίσουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Βουκίτρων. Κατέβην λοιπὸν πάραυτα εἰς τὴν πόλιν, ὅπου εὔρηκα κατοίκους συναγμένους ἀπ' ὅλας τὰς κώμας διὰ νὰ παρασταθῶσιν εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. Ἐφαίνεται ὅτι ἡ νῆσος εἶχε στερηθῇ τὸ πολυτιμότεον αὐτῆς κτῆμα. Εἰς τὸν λιμένα τὰ καράβια εἶχαν τὰς κεραίας των σταυρωτὰς καὶ τὰς σημαίας διπλωμένας, καὶ ἐπυροκροτοῦσαν

ἀργὰ ἐκ διαλειμμάτων. Προηγούντο δὲ εἰς τὴν ἐκφορὰν πρόμαχοι, φέροντες τὰ πυροβόλα προκλινῆ. Τὰ τύμπανά των μὲ μαῦρα καὶ μακρὰ φριξόλινα σκεπασμένα, ἤχοῦσαν γοερά· αὐτοὶ δὲ οἱ πολεμισταὶ, οἱ πολλάκις ἀπαντήσαντες τὸν θάνατον εἰς τὰς μάχας χωρὶς ν' ἀλλάξωσι πρόσωπον, ἐφαίνοντο τότε κατηφεῖς καὶ καταπονημένοι. Ὀκτὼ νέαι παρθένοι ἀπὸ τὰς πλέον ἐγκρίτους τῆς νήσου, λευκὰ φορέματα ἐνδυμέναι, καὶ κρατοῦσαι βαῖα, ἔφερον τὸ σῶμα τῆς ἐναρέτου αὐτῶν συνομίληκος σκεπασμένον μὲ ἄνθη, καὶ ἀκολουθούμενον ἀπὸ χορὸν παιδαρίων ψαλλόντων ὕμνους. Κατόπιν αὐτῶν ἤρχοντο οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν κατοίκων καὶ πολεμάρχων, μετὰ τοὺς ὁποίους ἐπορεύετο ὁ διοικητὴς ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶχε διατάξει ἡ διοίκησις, διὰ ν' ἀποδώσῃ τινὰ τιμὴν εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς Βιργινίας. Ἀλλ' ὅταν τὸ λείψανον ἔφθασεν εἰς ταύτην τὴν ὑπώρειαν, καὶ οἱ συνοδεύοντες εἶδαν τὰς καλύβας, τὰς ἄλλοτε μὲν ὑπερευτυχούσας δι' ἐκείνην, τότε δὲ καταπικραμμένας διὰ τὸν θάνατόν της, ὅλη ἡ ἐπιτάφιος πομπὴ διεταράχθη· οἱ ὕμνοι καὶ τὰ ᾠσματα ἔπαυσαν· ἄλλο δὲν ἠκούσθη πλέον εἰς τὴν πεδιάδα, παρὰ θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμός. Τὰ κοράσια ἔτρεξαν παμπληθεὶ ἀπὸ τὰς πλησίον κατοικίας, διὰ νὰ ἐγγίσουν εἰς τὸ νεκροκράββατον τῆς Βιργινίας μανδύλια, κομβολόγια, καὶ ἀνθίνους στεφάνους, ἐπικαλούμεναι αὐτὴν ὡς ἀγίαν. Αἱ μὲν μητέρες ἐζήτουν ἀπὸ

τὸν Θεὸν θυγατέρα ὁμοίαν μὲ αὐτήν· οἱ δὲ νέοι, ἐρωμένους ἐξίσου σταθεράς· οἱ δὲ πτωχαὶ, φίλην ἐπίσης φιλάνθρωπον· οἱ δὲ δοῦλοι, κυρίαν ὡσαύτως ἀγαθήν.

Ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον τῆς ταφῆς, γυναῖκες Μαῦραι τῆς Μαδαγάσσης καὶ Κάφραι τῆς Μοσαμβικῆς ἔθεσαν τριγύρω τῆς κάνιστρα μὲ ὀπώραν, καὶ ἐκρέμασαν ὑφάσματα εἰς τὰ πλησίον δένδρα, κατὰ τὴν ἐπιχώριον αὐτῶν συνήθειαν. Γυναῖκες δὲ Ἰνδαὶ τῆς Βεγγάλης καὶ τῆς Μαλαβαρικῆς παραλίας ἔφεραν πτηνὰ εἰς κλωβία, καὶ τὰ ἀπέλυσαν εἰς τὸ λείψανόν τῆς· τόσον ὁ ἀφανισμὸς τινὸς ἐρασμίου ὑποκειμένου καταλυπεῖ ὅλα τὰ ἔθνη! καὶ τόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς δυστυχούσης, ὥστε καὶ τὰς θρησκείας ὅλας ἐνόνει περὶ τὸ μνημὴ τῆς!

Ἐχρειάσθη νὰ βάλωμεν φύλακας πλησίον τοῦ τάφου, διὰ ν' ἀπομακρύνωμεν τὰς θυγατέρας τινῶν πτωχῶν κατοίκων, αἱ ὁποῖαι παντοίως ἤθελαν νὰ συνταφῶσι, λέγουσαι ὅτι δὲν εἶχαν πλέον νὰ ἐλπίσουν κάμμίαν παρηγορίαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ δὲν τὰς ἔμενεν ἄλλο παρὰ ν' ἀποθάνωσι μὲ τὴν μόνην αὐτῶν εὐεργέτιδα.

Ἐτάφη δὲ πλησίον τῆς ἐκκλησίας τῶν Βουκίτρων, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, ὑπὸ συμφύτους βαμβοκαλάμους, ὅπου ἀγαποῦσε ν' ἀναπαύεται ὅταν ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν λειτουργίαν μὲ τὴν μητέρα τῆς καὶ μὲ τὴν Μαργαρίταν, καθημένη εἰς τὰ πλάγια ἐκείνου, τὸν ὁποῖον τότε ὠνόμαζεν ἀδελφόν τῆς.

Μετὰ δὲ τὴν ἐπιτάφιον πομπήν, ὁ διοικητὴς Λαβουρ-

δόνναις ἀνέβηκεν ἐδῶ ὁμοῦ μὲ ἄνδρας τινὰς ἐκ τῆς πολυ-
 ἀρίθμου συνοδίας του. Ἐπρόσφερεν εἰς τὴν κυρίαν Λατοῦρ
 καὶ τὴν φίλην αὐτῆς ὅσας ἐδύνατο βοηθείας. Ὀλίγα
 μὲν ὠμίλησεν, ἀλλὰ μὲ πολλὴν ἀγανάκτησιν κατὰ τῆς
 ἀπανθρώπου θείας της· καὶ ἐλθὼν πρὸς τὸν Παῦλον, τὸν
 εἶπεν ὅσα ἔκρινεν ἐπιτήδεια νὰ τὸν παρηγορήσουν.
 « Μάρτυς μου ὁ Θεός! εἶπεν, ἐπεθύμουν τὴν εὐτυχίαν σου
 « καὶ ὅλης τῆς οἰκογενείας σου. Φίλε μου, πρέπει νὰ
 « ὑπάγῃς εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου θέλω σὲ προμηθεύσει
 « ὑπουργημα. Εἰς δὲ τὸν καιρὸν τῆς ἀπουσίας σου, θέλω
 « ἐπιμεληθῇ τὴν μητέρα σου ὡς μητέρα μου. » Ταῦτα
 εἰπὼν τὸν ἔδωκε τὴν δεξιάν του· ὁ Παῦλος ὁμως ἀπέσπασε
 τὴν ἰδίαν του χεῖρα, καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον διὰ νὰ
 μὴ τὸν ἰδῇ.

Ἐγὼ δὲ ἔμεινα εἰς τὴν οἰκίαν τῶν δυστυχῶν φίλων
 μου, διὰ νὰ βοηθήσω κατὰ δύναμιν αὐτάς τε καὶ τὸν
 Παῦλον. Ὅστις μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας ἦτον ἱκανὸς νὰ
 περιπατῇ· ἡ λύπη του ὁμως ἐφαίνετο βαρυτέρα, καθόσον
 τὸ σῶμά του ἀνελάμβανε. Ἦτον ἀδιάφορος πρὸς ὅλα, μὲ
 βλέμμα νεκρωμένον, καὶ τίποτε δὲν ἀπεκρίνετο εἰς ὅσας
 ἐρωτήσεις καὶ ἂν τὸν ἔκαμναν. Ἡ κυρία Λατοῦρ, ἥτις
 ἦτον ἡμιθανής, τὸν ἔλεγε πολλάκις· « Υἱέ μου, ἐν ὅσῳ σὲ
 « βλέπω, θέλω νομίζει ὅτι βλέπω τὴν ἀγαπητήν μου
 « Βιργινίαν. » Αὐτὸς δὲ ἀκούων τὸ ὄνομα τῆς Βιργινίας,
 ἀνετρίχιαζε καὶ ἀπεμακρύνετο, μ' ὅλον ὅτι ἡ μητέρα του
 τὸν ἔκραζε νὰ ἔλθῃ πλησίον τῆς φίλης της. Ἀναχωρῶν δὲ

μόνος εἰς τὸν κῆπον, ἐκάθετο ὑπὸ τὸν κοκοφοίνικα τῆς Βιργινίας, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους εἰς τὴν βρύσιν της. Ὁ τοῦ διοικητοῦ χειρουργός, ὁ ὁποῖος εἶχε κυττάξει μὲ ἄκραν ἐπιμέλειαν αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα του καὶ τὴν κυρίαν Λατοῦρ, μᾶς εἶπεν, ὅτι διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν του μελαγχολίαν, ἔπρεπε νὰ τὸν ἀφίνωμεν νὰ κάμνη ὅ, τι θέλῃ, χωρὶς νὰ τὸν ἐναντιονώμεθα εἰς τίποτε, διότι δὲν ἦτον ἄλλος τρόπος νὰ νικήσωμεν τὴν πεισματώδη σιωπὴν του.

Ἐγὼ ἀπεφάσισα ν' ἀκολουθήσω τὴν συμβουλὴν τοῦ χειρουργοῦ. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος αἰσθάνθη τὰς δυνάμεις του ἀνανεωμένας, ἀνεχώρησεν εὐθὺς ἀπὸ τὴν κατοικίαν. Ἐπειδὴ δὲ πάντοτε τὸν παρεφύλαττα, ἐκίνησα κατόπιν του, καὶ εἶπα τὸν Δομίγγον νὰ λάβῃ ζωοτροφίας, καὶ νὰ μᾶς συνοδεύσῃ. Καθόσον ὁ νέος κατέβαινε τοῦτο τὸ ὄρος, ἡ χαρὰ καὶ αἱ δυνάμεις του ἐφαίνοντο ἀναγεννώμεναι. Ἐπῆρε πρῶτα τὸν δρόμον τῶν Βουκίτρων· καὶ φθάσας πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἡλυσίαν τῶν βαμβοκαλάμων, ἐτράπη κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ μέρος, ὅπου εἶδε χῶμα νεωστὶ σαλευμένον. Ἐκεῖ ἐγονάτισε, καὶ, ὑψώσας τὰ ὄμματα πρὸς τὸν οὐρανὸν, προσευχήθη πολλὴν ὥραν. Τὸ ἔργον τοῦτο μ' ἐφάνη καλὸς οἰωνὸς διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν φρενῶν του, διότι τοιοῦτον σημεῖον πεποιθήσεως εἰς τὸ Ὑπέρτατον Ὄν ἐδείκνυεν ὅτι ἡ ψυχὴ του ἄρχιζε ν' ἀναλαμβάνῃ τὰς φυσικὰς αὐτῆς ἐνεργείας. Ὁ Δομίγγος κ' ἐγὼ ἐγονατίσαμεν κατὰ τὸ παράδειγμά του, κ' ἐπροσευ-

χήθημεν μετ' αὐτοῦ. Ἐπειτα δὲ ἀνεγερθεὶς ἐπορεύθη πρὸς τὰ βόρεια τῆς νήσου, σχεδὸν χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς ἡμᾶς. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν πληροφορίαν μου ἀγνοοῦσεν ὅχι μόνον ποῦ ἔκειτο τὸ σῶμα τῆς Βιργινίας, ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ ἀνεσύραμεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, τὸν ἠρώτησα διατί ὑπῆγε νὰ προσευχηθῇ ὑπὸ τοὺς βαμβοκαλάμους ἐκείνους· «Καὶ ἄλλοτε, «ἀπεκρίθη, ὑπήγαμεν πολλάκις ἐκεῖ!»

Ἀφ' οὗ δὲ περιπατοῦντες ἐφθάσαμεν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ δάσους, ἐνύκτωσε, καὶ τὸν παρεκίνησα μὲ τὸ παράδειγμά μου νὰ λάβῃ ὀλίγην τροφήν. Ἐπειτα ἐκοιμήθημεν εἰς τὰ χόρτα ὑπὸ τὴν σκέπην τινὸς δένδρου. Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἤλπιζα ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω. Τῷ ὄντι, ἐθεώρησεν ὅχι ὀλίγον εἰς τὸν κάμπον τὴν ἐκκλησίαν τῶν Βουκίτρων μὲ τὰς διεξοδικὰς αὐτῆς ἐκ βαμβοκαλάμων ἡλυσίας, κ' ἐκίνησε τρόπον τινὰ ὡς διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἐκεῖ· ἀλλ' ἐξαίφνης ἐβυθίσθη εἰς τὸ δάσος, πορευόμενος πάντοτε πρὸς ἄρκτον. Ἐγὼ ἐκατάλαβα τὸν σκοπὸν του, κ' ἐπροσπάθησα, μάτην ὅμως, νὰ τὸν ἀποτρέψω. Ἀφ' οὗ ἐφθάσαμεν περὶ μεσημβρίαν εἰς τὴν κώμην τῆς Χρυσῆς Σκόνης, κατέβη μὲ βίαν εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης, ἀντικρὺ τοῦ μέρους, ὅπου εἶχε ναυαγήσει τὸ καράβιον ὁ Ἅγιος Γερανός. Ἰδὼν τότε τὴν νῆσον Ἄμβραν, καὶ τὸν πορθμὸν αὐτῆς ὁμαλώτατον ὡς καθρέπτην, ἐφώναξε· «Βιργινία! ὦ φιλτάτη μου Βιργινία!» κ' ἐλειποθύμησεν. Ὁ Δομίγγος κ' ἐγὼ τὸν ἐφέραμεν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ δάσους, ὅπου μόλις ἠμπορέσαμεν νὰ τὸν κάμωμεν νὰ συνέλθῃ.

Ἀφ' οὗ δὲ ἀνέλαθεν, ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν αἰγιαλόν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν παρεκαλέσαμεν θερμῶς νὰ μὴν ἀνανεόνη τὴν λύπην αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν μὲ τοιαύτας πικρὰς ἀναμνήσεις, ἐτράπη πρὸς ἄλλο μέρος. Τέλος πάντων ὑπῆγεν εἰς ὅλους τοὺς τόπους, ὅπου εἶχε παρευρεθῇ μὲ τὴν νηπιόθεν σύντροφόν του. Διῆλθε τὴν τρίβον, διὰ τῆς ὁποίας εἶχεν αὐτὴ ὑπάγει νὰ ζητήσῃ τὴν συγχώρησιν τῆς δούλης τοῦ Μέλανος ποταμοῦ· ἐπαναθεώρησεν ἔπειτα τὰς ὄχθας τοῦ παρὰ τὸ Τρίμαστον ὄρος ποταμοῦ, ὅπου εἶχεν ἐκεῖνη καθήσει μὴ δυναμένη πλέον νὰ περιπατῇ, καὶ τοῦ δάσους τὸ μέρος, ὅπου εἶχεν ἀποπλανηθῇ. Ὅσοι τόποι τὸν ἐνθύμιζαν τὰς ἀνησυχίας, ἢ τὰ παιγνίδια, ἢ τὰ γεύματα, ἢ τὴν εὐεργεσίαν τῆς ἀγαπητῆς του, ὁ ποταμὸς τοῦ Μακροῦ ὄρους, ὁ οἰκίσκος μου, ὁ πλησίον καταρράκτης, τὸ φυτευμένον ἀπ' αὐτὴν πεπονόδενδρον, τὰ χλοερὰ, ὅπου ἀγαποῦσε νὰ τρέχῃ, αἱ τρίοδοι τοῦ δάσους, ὅπου ἐνοστιμεύετο νὰ τραγουδῇ, ἐκίνησαν ἄλλεπαλλήλως τὰ δάκρυά του· ἡ δὲ ἡχὼ, ἡ ὁποία μυριάκις εἶχεν ἀντιβοήσει μὲ τὰς φωνὰς τῆς κοινῆς αὐτῶν ἀγαλλιάσεως, ἀπέδιδε τώρα τοὺς γοεροὺς τούτους λόγους· « Βιργινία! ὦ φιλτάτη μου Βιργινία! »

Εἰς τοιαύτην ἀκοινώνητον καὶ πλανητικὴν ζωὴν, τὰ ὀμμάτιά του ἐβάθυναν, τὸ χρῶμά του ἐκιτρίνισε, καὶ ἐγίνετο καθ' ἡμέραν ἀσθενέστερος. Βέβαιος ὢν ὅτι ἡ μὲν τῶν ἡδονῶν ἀνάμνησις κάμνει δριμυτέραν τὴν αἴσθησιν τῶν δεινῶν, τὰ δὲ πάθη σφοδρύνονται εἰς τὸν ἐρημικὸν

βίον, ἀπεφάσισα νὰ μακρύνω τὸν δυστυχῇ φίλον μου ἀπὸ τοὺς τόπους, ὅσοι τὸν ἐνθύμιζαν τὴν συμφορὰν του, καὶ νὰ τὸν μεταφέρω εἰς κἀνὲν μέρος τῆς νήσου ἔχον πολλὴν διασκέδασιν. Πρὸς τοῦτο τὸ τέλος τὸν ὠδήγησα εἰς τοὺς ἀκατοικήτους λόφους τῆς κώμης τοῦ Βιλλιάμου, ὅπου ποτὲ δὲν εἶχεν ὑπάγει. Ἡ γεωργία καὶ ἐμπορία ἔδιδαν εἰς τοῦτο τὸ μέρος τῆς νήσου πολλὴν καὶ ποικίλην φιλεργίαν. Εὐρίσκοντο ἐκεῖ πολλοὶ ἐργάται πελεκοῦντες ξύλα, καὶ ἄλλοι πριονίζοντες σανίδας· αἱ ἄμαξαι διέβαινον ἔνθεν κἀκεῖθεν τοὺς δρόμους· μεγάλα βουκόλια καὶ ἵπποφόρβια ἔβοσκαν εἰς εὐρυχώρους νομάς, καὶ ἡ πεδιάς ἦτον κατάστικτος μὲ κατοικίας. Τὸ ὕψωμα τῆς γῆς ἔστεργε τὴν καλλιέργειαν διαφόρων φυτῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐφαίνοντο ἐδῶ κ' ἐκεῖ χωράφια σίτου εἰς τὴν πεδιάδα, φυτεύματα χαμοκεράσων εἰς τὰ ἀνοικτὰ τῶν δασῶν μέρη, καὶ φραγμοὶ ῥόδων εἰς τὰς ἄκρας τῶν δρόμων. Ἡ ψυχρότης τοῦ αἵρος, δίδουσα τόνον εἰς τὰ νεῦρα, συνέφερε μάλιστα εἰς τὴν ὑγείαν τῶν Εὐρωπαίων. Ἀπὸ τοὺς λόφους ἐκείνους, τοὺς κειμένους πρὸς τὴν μέσσην τῆς νήσου, καὶ μὲ δάση μεγάλα περικυκλωμένους, δὲν ἐβλέπετο μήτε ἡ θάλασσα, μήτε ὁ Λουδοβίκειος Λιμὴν, μήτ' ἡ ἐκκλησία τῶν Βουκίτρων, μήτε ἄλλο τι ἱκανὸν νὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην τοῦ Παύλου τὴν Βιργινίαν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὄρη, ἐν ᾧ πρὸς τὸν Λουδοβίκειον Λιμένα σχίζονται εἰς πολλοὺς κλάδους, δὲν σχηματίζουσι πλέον πρὸς τὰς πεδιάδας τοῦ Βιλλιάμου παρὰ μακρὸν ἀκρωτήριο κατ' εὐθείαν καὶ κάθ-

ετον γραμμὴν, εἰς τὸ ὁποῖον ὑψόνονται μεγάλαι πετρῶν πυραμίδες συνάγουσαι περὶ αὐτὰς τὰ νέφη.

Εἰς ἐκείνας λοιπὸν τὰς πεδιάδας ὠδήγησα τὸν Παῦλον· καὶ δὲν τὸν ἄφινά ποτὲ ἄργον, ἀλλὰ συμπεριφερόμενος ἀκαταπαύστως εἰς τὸν ἥλιον καὶ τὴν βροχὴν, ἡμέραν καὶ νύκτα, τὸν ἀποπλανοῦσα ἐπίτηδες εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ γεώργια, εἰς τοὺς ἀγροὺς, διὰ ν' ἀπασχολῶ τὸν νοῦν τοῦ μὲ τοὺς κόπους τοῦ σώματος, καὶ νὰ παρεκτρέπω τὰς σκέψεις τοῦ μὲ τὸ καινοφανὲς τοῦ τόπου, καὶ τὴν ἄγνοιαν τῶν δρόμων. Ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ ἐραστοῦ ἀνευρίσκει παντοῦ τὰ ἴχνη τῆς ἐρωμένης. Οὔτε φῶς ἡμέρας, οὔτε σκότος νυκτὸς, οὔτε γαλήνη ἐρημίας, οὔτε θόρυβος πόλεως, ἀλλ' οὔτε ὁ καιρὸς αὐτὸς ὁ πλείστας καὶ παντοίας ἐνθυμήσεις ἀφαρπάζων, τίποτε δὲν ἐξαρκεῖ νὰ τὴν χωρίσῃ ἀπὸ τὸ ἀγάπημά της. Ὅσον καὶ ἂν ταραχθῇ, μόλις ἀναλαβοῦσα τὴν ἡρεμίαν της στρέφεται εὐθὺς, ὡς μαγνητικὴ βελόνη, πρὸς τὸν ἐλκύοντα αὐτὴν πόλον. Ὅταν ἐρωτοῦσα τὸν Παῦλον ἀποπλανημένον εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Βιλλιάμου, «Ποῦ νὰ ὑπάγωμεν τώρα;» ἐγύριζε πρὸς ἄρκτον καὶ μ' ἔλεγεν· «Ἰδοὺ τὰ βουνά μας· ἄς ἐπιστρέψωμεν.»

Ἐκατάλαβα τέλος πάντων ὅτι ὅσα μέσα ἐδοκίμαζα πρὸς διασκέδασίν του, ἦσαν πάντῃ ἀνωφελῆ, καὶ δὲν μ' ἔμενεν ἄλλος τρόπος παρὰ νὰ πολεμήσω κατὰ πρόσωπον τὸ πάθος τοῦ μὲ ὅλας τοῦ ἀσθενοῦς μου λογικοῦ τὰς δυνάμεις. Τὸν ἀπεκρίθην λοιπόν· «Ναὶ, ἰδοὺ τὰ ὄρη,

« ὅπου κατοικοῦσεν ἡ ἀγαπητὴ σου Βιργινία, καὶ ἰδοὺ τὸ
 « εἰκόνισμα, τὸ ὅποῖον τὴν εἶχες δώσει. Εἰς τὴν καρδίαν
 « τὸ ἔφερε θνήσκουσα, καὶ διὰ σέ μέχρι τέλους ἐκινήθη ἡ
 « καρδία της. » Ἐδείξα τότε εἰς τὸν Παῦλον τὸ εἰκονι-
 σμάτιον τὸ δωρηθὲν ἀπ' αὐτὸν εἰς τὴν Βιργινίαν παρὰ
 τὴν βρύσιν τῶν κοκοφοινίκων. Καθὼς τὸ εἶδεν, ὀλεθρίαν
 χαρὰν ἀστραψαν τὰ ὀμμάτιά του. Τὸ ἄρπαξε βιαίως με-
 τὰς ἀσθενεῖς αὐτοῦ χειρας, καὶ τὸ ἐκόλλησεν εἰς τὰ χεῖλη
 του. Ἐκόπη τότε ἡ ἀναπνοή του, καὶ τὰ δάκρυα ἐστά-
 θησαν εἰς τοὺς αἱματωποὺς ὀφθαλμούς του, χωρὶς δύνα-
 μιν νὰ τρέξουν.

« Υἱέ μου, τὸν εἶπα, ἄκουσέ με τὸν φίλον σου, καὶ
 « φίλον ποτὲ τῆς Βιργινίας, ἐμὲ τὸν ἐν μέσῳ τῶν ἐλπίδων
 « σου ὀχυρώσαντα πολλάκις τὸ λογικόν σου ἐναντίον τῶν
 « ἀπροσδοκῆτων συμφορῶν τοῦ βίου· εἰπέ με, τί θρηνεῖς
 « τόσον πικρά; τὴν δυστυχίαν σου, ἢ τάχα τὴν τῆς
 « Βιργινίας;

« Τὴν δυστυχίαν σου; Ναὶ, μεγάλη εἶναι βέβαια.
 « Ἐστερήθης τὴν πλέον ἐρασμίαν κόρην, ἥτις ἔμελλε νὰ
 « γείνη ἡ πλέον ἐνάρετος συμβία. Διὰ σέ θυσιάζουσα τὰ
 « συμφέροντά της σέ εἶχε προτιμήσει ἀπ' ὅλα τὰ δῶρα
 « τῆς τύχης, ὡς μόνην ἀνταμοιβὴν ἀξίαν τῆς ἰδίας
 « αὐτῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ πόθεν ἠξεύρεις, ἂν ἐκείνη, ἀπὸ τὴν
 « ὁποίαν ἔπρεπε νὰ προσμένῃς καθαρωτάτην εὐδαιμονίαν,
 « δὲν ἔμελλε νὰ σέ γείνη ἀπείρων θλίψεων πηγή; Ἦτον
 « πτωχὴ καὶ ἀπόκληρος, καὶ δὲν εἶχες εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλο

« τι νὰ μοιράσης μὲ αὐτὴν παρὰ μόνον τὸν κόπον σου.
 « Καθὼς ἐπέστρεφε μαλακωτέρα μὲν ἐκ τῆς ἀνατρο-
 « φῆς, ἀνδρειότερα δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς δυστυχίας, ἤθελεν
 « ἀποκάμνει καθ' ἡμέραν, φιλοτιμουμένη νὰ σὲ βοηθῇ εἰς
 « τὰ ἔργα σου. Γεννήσασα δὲ παιδιά, ἤθελεν ἔχει πολλα-
 « πλασίους πόνους, καθὼς καὶ σὺ, διὰ τὴν δυσκολίαν νὰ
 « τρέφῃ μόνη μετὰ σοῦ γονεῖς γηραλέους καὶ νεογενῇ
 « τέκνα.

« Ἦμποροῦσε, θέλεις εἰπεῖ, ὁ διοικητῆς νὰ μᾶς βοη-
 « θήσῃ. Ἄλλ' ἠξεύρεις, ἂν εἰς ἀποικίαν μεταβάλλουσιν
 « συχνότατα διοικητὰς, ἔμελλες νὰ τύχῃς πολλοὺς Λα-
 « βουρδόνναιτας; ἂν δὲν θὰ ἤρχοντο ἐδῶ ἀρχηγοὶ κακο-
 « ἤθεις καὶ ἀθεόφοβοι; ἂν ἡ γυνή σου, διὰ ν' ἀπολαύσῃ
 « κάμμίαν εὐτελῇ βοήθειαν, δὲν ἤθελεν ἀναγκασθῇ νὰ
 « τοὺς θεραπεύῃ; Ἡ ἔπρεπε νὰ ὑποπέσῃ, καὶ νὰ γένῃς
 « ἀξιολύπητος· ἢ νὰ διατελέσῃ σώφρων, καὶ νὰ μείνῃς
 « πτωχός. Εὐτυχία σου πάλιν, ἂν, διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν
 « ἀρετὴν αὐτῆς, δὲν σὲ κατέτρεχαν ἐκεῖνοι μάλιστα, ἀπὸ
 « τοὺς ὁποίους ἤλπιζες προστασίαν!

« Μ' ἔμενε, θέλεις εἰπεῖ, ἡ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν τύχην
 « εὐδαιμονία νὰ προστατεύω γυναῖκα ἀγαπωμένην καὶ
 « φύσει ἀνταγαπῶσαν κατὰ λόγον τῆς ἀδυναμίας της·
 « νὰ τὴν παρηγορῶ μὲ τὰς ἀνησυχίας μου, νὰ τὴν εὐ-
 « φραίνω μὲ τὴν θλίψιν μου, καὶ ν' αὐξάνω τὸν ἔρωτά
 « μας μὲ τοὺς ἀμοιβαίους ἡμῶν πόνους. Ἡ ἀρετὴ καὶ
 « ἀγάπη ἀπολαύουσι, δὲν ἀμφιβάλλω, τὰς πικρὰς ταύτας

« ἡδονάς. Ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐτελείωσε· σὲ μένουσι δὲ τὰ
 « μετὰ σὲ προσφιλέστατα εἰς τὴν μακαρίτιν, ἡ μήτηρ
 « αὐτῆς καὶ ἡ μήτηρ σου, τὰς ὁποίας ἡ ἀπαρηγόρητος
 « λύπη σου θέλει καταντήσῃ εἰς τὸν τάφον. Νόμιζε,
 « καθὼς κ' ἐκείνη, εὐτυχίαν σου νὰ τὰς βοηθῇς. Υἱέ μου,
 « εὐδαιμονία τοῦ ἐναρέτου εἶναι ἡ εὐεργεσία· βεβαιότερα
 « καὶ μεγαλητέρα δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἐπὶ γῆς. Οἱ σκο-
 « ποὶ περὶ ἡδονῶν, ἀναπαύσεως, τρυφῆς, περιουσίας καὶ
 « δόξης, δὲν εἶναι διὰ τὸν ἀσθενῆ καὶ παρεπίδημον ἄν-
 « θρωπον. Ἰδὲ πῶς ἐν μόνον κίνημα πρὸς τὴν τύχην σᾶς
 « ἐκρήμνισεν ὅλους ἀπὸ βάραθρον εἰς βάραθρον. Σὺ ἐναν-
 « τιώθης, ναί· ἀλλὰ ποῖος δὲν ἐνόμιζεν ὅτι τὸ ταξείδιον
 « τῆς Βιργινίας ἐμελλε νὰ τελειώσῃ μὲ τῶν δύο σὰς τὴν
 « εὐτυχίαν; Προσκήσεις συγγενοῦς πλουσίας καὶ ἡλικιω-
 « μένης, συμβουλαὶ διοικητοῦ φρονίμου, εὐφημίαι ὅλο-
 « κλήρου ἀποικίας, προτροπαὶ καὶ ἀξίωμα ἱερέως· ταῦτα
 « καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπέφερον τὴν δυστυχίαν τῆς Βιργινίας.
 « Οὕτω τρέχομεν εἰς τὸν ὄλεθρον, ἀπατῶμενοι ἕως καὶ
 « ἀπὸ τὴν φρόνησιν τῶν ὁδηγῶν μας. Κάλλιον ἦτον βέ-
 « βαια νὰ μὴ τοὺς πιστεύσωμεν, μηδὲ νὰ πεισθῶμεν εἰς
 « τὴν φωνὴν καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ ἀπατηλοῦ κόσμου.
 « Ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τόσους ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους βλέ-
 « πομεν ἀγωνιζομένους εἰς ταύτας ἐδῶ τὰς πεδιάδας· ἀπὸ
 « τόσους ἄλλους, ὅσοι πρὸς χρηματισμὸν ρίψοκινδυνεύου-
 « σιν εἰς τὰς Ἰνδίας, ἢ, χωρὶς νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὰ ἴδια,
 « χαίρονται ἐν ἀναπαύσει τοὺς κόπους τούτων εἰς τὴν

« Εὐρώπην, κἀνείς δὲν εἶναι, ὅστις δὲν μέλλει νὰ χάσῃ
 « ποτὲ πλοῦτον, μεγαλεῖα, γυναῖκα, τέκνα, φίλους, τὰ
 « φίλτατα καὶ τιμιώτατα. Οἱ περισσότεροι, κοντὰ εἰς
 « τὰς ζημίας καὶ ὀρφανίας, θέλουν ἔχει καὶ τῆς ἰδίας αὐ-
 « τῶν ἀφροσύνης τὴν ἐνθύμησιν. Σὺ δὲ ἐξετάζων σεαυτὸν,
 « εἰς τίποτε δὲν εὐρίσκεσαι ἀξιοκατάκριτος. Εἰς μὲν τὸν
 « ἔρωτά σου ἐστάθης πιστός· εἰς δὲ τὸ ἄνθος τῆς νεότητός
 « σου ἔδειξες σύνεσιν ἀνδρὸς σοφοῦ, μὴ παρεκτρεπόμενος
 « ἀπὸ τὴν διάθεσιν τὴν κατὰ φύσιν. Οἴσκοποί σου, μόνοι κα-
 « θαροὶ, ἀπλοῖ καὶ ἀφιλοκερδεῖς, ἦσαν καὶ μόνοι νόμιμοι, καὶ
 « εἶχες διὰ τὸν γάμον τῆς Βιργινίας δικαιώματα ἱερὰ,
 « μὲ τὰ ὅποῖα κἀνὲν ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματα τῆς τύχης
 « δὲν ἦτον ἰσοστάσιον. Τὴν ἔχασες· πλὴν οὔτε ἀφροσύνη,
 « οὔτε φιλαργυρία, οὔτε ψευδοσοφία δὲν σ' ἔκαμαν νὰ τὴν
 « χάσῃς, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸς, ὅστις μετεχειρίσθη τῶν ἄλ-
 « λων τὰ πάθη διὰ νὰ σὲ στερήσῃ τὴν ἀγάπην σου· ὁ
 « Θεὸς, ἀπὸ τὸν ὅποῖον ἔχεις τὸ πᾶν, ὅστις βλέπει τί σε
 « ἀρμόζει, καὶ ἡ σοφία του δὲν σὲ ἀφίνει κἀμμίαν ἀφορ-
 « μὴν μετανοίας καὶ ἀπελπισίας, καθὼς εἰς τοὺς αὐτουρ-
 « γοὺς τῶν ἰδίων αὐτῶν δυστυχημάτων.

« Τοῦτο λοιπὸν δύνασαι νὰ εἰπῇς καθ' ἑαυτὸν εἰς τὴν
 « δυστυχίαν σου, Ἀναξίως πάσχω. Τί λοιπὸν θρηνεῖς;
 « τὴν δυστυχίαν τῆς Βιργινίας; τὸ τέλος της; ἢ τὴν
 « παροῦσαν αὐτῆς κατάστασιν; Αὐτὴ ἔπαθεν ὅ, τι εἶναι
 « πεπρωμένον εἰς τὴν εὐγένειαν, εἰς τὸ κάλλος, καὶ εἰς
 « αὐτὰ τὰ βασίλεια. Ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου, μὲ ὅλους τοὺς

« σκοπούς του, ὑψόνεται ὡς μικρὸς πύργος, τοῦ ὁποίου
 « κορυφή εἶναι ὁ θάνατος. Καθὼς ἐγεννήθη, ἐξάπαντος
 « ἔπρεπε καὶ ν' ἀποθάνῃ. Ὡ πόσον ζηλωτὴ εἶναι ὅτι ἐλύθη
 « ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ βίου, πρὸ τῶν μητέρων σας καὶ πρὸ
 « σοῦ, ἡγουν δὲν ἀπέθανε πολλοὺς πρὸ τοῦ τελευταίου
 « θανάτους!

« Ὁ θάνατος, υἱέ μου, εἶναι ἀγαθὸν δι' ὅλους τοὺς
 « ἀνθρώπους. Αὐτὸς εἶναι νύκτα τῆς ἀνησύχου ἡμέρας,
 « τὴν ὁποίαν λέγομεν ζωὴν. Εἰς τὸν ὕπνον τοῦ θανάτου
 « ἀναπαύονται αἰωνίως ἀρρώστιαι, λύπαι, πόνοι, καὶ
 « φόβοι, ὅσα, μ' ἓνα λόγον, ταραττουσιν ἀδιαλείπτως
 « τοὺς δυστυχεῖς ζῶντας. Ἐξέτασε τοὺς ἀνθρώπους, ὅσοι
 « φαίνονται εὐτυχέστατοι, καὶ θέλεις ἰδεῖ ὅτι ἀγόρασαν
 « τὴν νομιζομένην αὐτῶν εὐτυχίαν ἀκριβώτατα· τὴν μὲν
 « ὑπόληψιν τοῦ κοινοῦ, μὲ οἰκιακὰς κακοπαθείας· τὸν δὲ
 « πλοῦτον, μὲ φθορὰν τῆς ὑγείας· τὴν δὲ σπανιωτάτην
 « τοῦ ἀγαπᾶσθαι ἡδονὴν, μὲ διηνεκεῖς παραχωρήσεις· καὶ
 « πολλάκις, εἰς τὸ τέλος τῆς θυσιαζομένης δι' ἁλλότρια
 « συμφέροντα ζωῆς των, δὲν βλέπουσι περὶ αὐτοὺς εἰμὴ
 « φίλους πλαστοὺς καὶ συγγενεῖς ἀχαρίστους. Ἡ Βιργινία
 « ὁμῶς εὐτύχησε μέχρι τελευταίας στιγμῆς· εὐτύχησε
 « μεταξὺ μὲν ἡμῶν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς φύσεως, μακρὰν
 « δὲ ἡμῶν, διὰ τὰ τῆς ἀρετῆς. Ἔως καὶ τὴν φοβεράν
 « ἐκείνην ὥραν, ὁπότε τὴν εἶδομεν εἰς τὰ λoίσθια, ἦτον
 « πάλιν εὐτυχής· διότι, ὅπου καὶ ἂν ἔστρεφε τὰ βλέμ-
 « ματα, εἴτε πρὸς ὁλόκληρον ἀποικίαν, εἰς τὴν ὁποίαν

« ἐπροξενούσε πάνδημον πένθος, εἴτε πρὸς σὲ τὸν τρέχοντα
 « ἀφόβως εἰς βοήθειαν αὐτῆς, εἶδε πόσον τὴν ἀγαπού-
 « σαμεν καὶ τὴν εἵχαμεν πολύτιμον ὅλοι. Κραταιωθείσα
 « δὲ κατὰ τοῦ μέλλοντος μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῆς ἀθώου
 « ζωῆς της ἔλαβε τότε τὸ ἄνωθεν ὠρισμένον εἰς τὴν ἀρε-
 « τὴν βραβεῖον, ἀνδρείαν, λέγω, ὑπερτέραν τοῦ κινδύνου,
 « καὶ ἀντέταξε πρόσωπον ἱλαρὸν εἰς τὸν θάνατον.

« Τέκνον, ὁ Θεὸς δίδει παντοίας περιστάσεις καὶ συν-
 « τυχίας εἰς τὴν ἀρετὴν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δι' αὐτὴν μόνην
 « εἶναι τὰ τῆς ζωῆς εὐβάστακτα, εὐχρηστα, εὐδαιμο-
 « νικὰ καὶ ἐντιμα. Ὅταν δὲ θέλῃ νὰ τὴν δοξάσῃ λαμπρῶς,
 « τὴν ἀναβιβάζει εἰς μέγα θέατρον, καὶ τὴν βάλλει εἰς
 « συμπλοκὴν μὲ τὸν θάνατον. Τότε ἡ ἀνδρεία της χρη-
 « σιμεύει εἰς παράδειγμα, καὶ ἡ μνήμη τῶν παθῶν της
 « τιμᾶται αἰωνίως μὲ τῶν μεταγενεστέρων τὰ δάκρυα.
 « Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀποκείμενον εἰς αὐτὴν ἀθάνατον
 « μνημεῖον ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου τὰ πάντα παρέρχονται,
 « μάλιστα δὲ καὶ τῶν περισσοτέρων βασιλέων ἡ μνήμη
 « θάπτεται μετ' ὀλίγον εἰς αἰῶδιον λήθην.

« Ἄλλ' ἡ Βιργινία ὑπάρχει ἀκόμη. Ἰδὲ, τέκνον, πῶς
 « ὅλα μεταβάλλονται εἰς τὴν γῆν, καὶ τίποτε δὲν χάνεται.
 « Καμμί' ἀνθρωπίνη τέχνη δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀφανίσῃ παρα-
 « μικρὸν μόριον ὕλης· τὸ δὲ ὑπάρξαν μὲ νοῦν, αἴσθησιν,
 « ἀγάπην, ἀρετὴν καὶ θεοσέβειαν ἄρά γε θέλει χαθῇ, ἐν ᾧ
 « τὰ πρῶν περικαλύπτοντα αὐτὸ στοιχεῖα εἶναι ἄφθαρτα;
 « Ἄπαγε! ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν εὐτύχησε μὲ ἡμᾶς ἡ Βιργινία,

« ἀσυγκρίτως μεγαλητέραν ἀπολαύει τώρα εὐδαιμονίαν.
 « Εἶναι Θεὸς, τέκνον· ὅλ' ἡ γῆ τὸ ἀναγγέλλει, καὶ δὲν
 « εἶναι χρεία νὰ σὲ τὸ ἀποδείξω. Μόνον ἡ κακία τὸν ἀρ-
 « νεῖται, φοβουμένη τὴν δικαιοσύνην του. Ἡ καρδιά σου
 « τὸν αἰσθάνεται, καθὼς οἱ ὀφθαλμοί σου βλέπουν τὰ
 « ἔργα του. Πιστεύεις λοιπὸν ὅτι θέλει ἀφήσει τὴν Βιργι-
 « νίαν χωρὶς ἀνταμοιβήν; Πιστεύεις ὅτι ἡ δύναμις, ἥτις
 « εἶχεν ἐνδύσει τὴν εὐγενῇ ἐκείνην ψυχὴν μὲ μορφὴν
 « ὠραιοτάτην, ὥστε σ' ἐφαίνετο θεοποίητον κάλλος, δὲν
 « ἐξαρκοῦσε τάχα νὰ τὴν ἐβγάλῃ ἀπὸ τὰ κύματα; ὅτι ὁ
 « διατάξας τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων κατὰ
 « νόμους, τοὺς ὁποίους ἀγνοεῖς, δὲν ἤμπορεῖ νὰ προμη-
 « θεύσῃ ἄλλην εὐτυχίαν εἰς τὴν Βιργινίαν κατὰ νόμους
 « ἐξίσου ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς; Ἄν πρὸ τῆς γενέσεως ἡμῶν
 « εὐπορούσαμεν νόησιν, μηγὰρ ἦτον δυνατὸν νὰ φαντα-
 « σθῶμεν τὴν ὑπαρξίν μας; Καὶ τώρα, εὐρισκόμενοι εἰς
 « τὴν ζοφώδη ταύτην καὶ ῥέουσιν ὑπαρξίν, πῶς νὰ προΐ-
 « δωμεν τὰ πέραν τοῦ θανάτου, διὰ τοῦ ὁποίου πρέπει
 « νὰ ἐξέλθωμεν ἐντεῦθεν; Ἕχει χρείαν ὁ Θεὸς, καθὼς ὁ
 « ἄνθρωπος, ἀπὸ τῆς γῆς ἡμῶν τὸ σφαιρίδιον, διὰ νὰ
 « ἐπιδείξῃ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ καὶ ἀγαθότητα; καὶ τάχα
 « μόνον εἰς τὴν χώραν τοῦ θανάτου ἐδυνήθη νὰ διασπείρῃ
 « τὰ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς; Ἡ παραμικροτέρα τοῦ ὠκεανοῦ
 « ῥάνις εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἔμψυχα, πρὸς ἡμᾶς τείνοντα·
 « μεταξὺ δὲ τοσούτων ὑπεράνω περιφερομένων ἄστρων
 « δὲν θέλει ὑπάρχει τίποτε χάριν ἡμῶν; Τί; νὰ ἐπικρατῇ

« τὸ πάνσοφον καὶ πανάγαθον τῆς Θεότητος μόνον
 « ὅπου εἵμεθα! εἰς δὲ τὰς ἀκτινοβόλους καὶ ἀναριθμήτους
 « ἐκείνας σφαίρας, καὶ τὸν περὶ αὐτὰς ἀχανῆ καὶ λαμ-
 « πρὸν αἰθέρα τὸν μήτε ἀπὸ νεφέλας, μήτε ἀπὸ νύ-
 « κτας μηδέποτε μηδαμῶς ἀμαυρούμενον, δὲν θέλει εἶναι
 « ἄλλο παρὰ κενὸν ἄπειρον, καὶ αἰώνιος ἀνυπαρξία! Ἄν
 « ἡμεῖς οἱ μηδὲν ἀφ' ἐαυτῶν ἔχοντες ἐτολμῶμεν νὰ περι-
 « γράψωμεν ὅρια τῆς δυνάμεως, παρὰ τῆς ὁποίας τὰ
 « πάντα ἐλάβομεν, τὴν γῆν μας αὐτὴν, ὅπου περιστρε-
 « φόμεθα, ἔπρεπε νὰ πιστεύσωμεν μεθόριον τοῦ κράτους
 « ἐκείνης, ἐπειδὴ αὐτοῦ ἡ μὲν ζωὴ παλαίει μὲ τὸν θά-
 « νατον, ἡ δὲ ἀθωότης μὲ τὴν τυραννίαν.

« Εἶναι κάπου βέβαια τόπος, ὅπου λαμβάνει ἡ ἀρετὴ
 « μισθοὺς καὶ νικητήρια· καὶ ἡ Βιργινία τώρα εὐδαιμονεῖ.
 « Αἱ! νὰ ἦτον ἀπὸ τὰς σκηναὺς τῶν ἀγγέλων καὶ νὰ σὲ
 « λαλήσῃ, ἥθελε σὲ εἰπεῖ, καθὼς εἰς τὸν ἀποχαιρετισμὸν
 « της· ὦ Παῦλε! ἡ ζωὴ δὲν εἶναι παρὰ μόνον δοκιμασία.
 « Ἐγὼ εὐρέθην πιστὴ εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, τοῦ
 « ἔρωτος καὶ τῆς ἀρετῆς. Διεπέρασα τὰ πελάγη διὰ νὰ
 « ὑπακούσω τοὺς συγγενεῖς μου, παραίτησα τὰ πλούτη
 « διὰ νὰ φυλάξω πιστὰ τὴν ὑπόσχεσίν μου, κ' ἐπροτί-
 « μησα νὰ χάσω τὴν ζωὴν παρὰ νὰ καταπατήσω τῆς
 « αἰδοῦς τὰ καθήκοντα. Ὁ Θεὸς ἔκρινεν ὅτι διέτρεξα ἱκα-
 « νῶς τὸ στάδιόν μου· καὶ ἰδοὺ ἐξέφυγα διὰ πάντα τὴν
 « πτωχίαν, τὴν συκοφαντίαν, τὰς τρικυμίας, τὸ θέαμα
 « τῶν ἀλλοτρίων συμφορῶν. Ἀπ' ὅσα κακὰ φοβίζουσι τοὺς

« ἀνθρώπους κἀνέν εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἤμπορεῖ νὰ μὲ φθάσῃ,
 « καὶ σὺ μὲ τἀλανίζεις καὶ λυπεῖσαι! Εἶμαι, ὡς ἄτομον
 « φωτὸς, καθαρὰ καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ σὺ μὲ ἀνακαλεῖς
 « εἰς τὸ σκότος τῆς ζωῆς! ὦ Παῦλε! ὦ φίλε μου! ἐνθυ-
 « μήσου τὰς εὐτυχεῖς ἐκεῖνας ἡμέρας, ὅταν πρωῒθεν ἀπε-
 « λαύομεν τὴν οὐράνιον ἡδονὴν, ἀνατέλλουσαν μὲ τὸν
 « ἥλιον εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, καὶ διασπειρομένην
 « μὲ τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ εἰς τὰ δάση μας. Ἐδοκιμάζομεν
 « τότε ἔκστασιν, χωρὶς νὰ καταλάβωμεν τὴν αἰτίαν της.
 « Εἰς τὰς ἀθώας ἡμῶν εὐχὰς ἐπιθυμούσαμεν νὰ ἡμεθα
 « ὅλως ὄρασις, διὰ νὰ χαιρώμεθα τὰ λαμπρὰ τῆς αὐγῆς
 « χρώματα· ὅλως ὄσφρησις, διὰ τὰς εὐωδίας τῶν φυτῶν
 « μας· ὅλως ἀκοή, διὰ τὰ κελαδήματα τῶν πτηνῶν μας·
 « ὅλως καρδία, διὰ νὰ ὁμολογῶμεν τὰς τοῦ Θεοῦ εὐερ-
 « γεσίας. Τώρα εἰς τὴν πηγὴν τοῦ κάλλους, ὅθεν ἀπορρέει
 « πᾶν ὅ, τι τερπνὸν εἰς τὴν γῆν, ἡ ψυχὴ μου βλέπει,
 « γεύεται, ἀκούει, ἐγγίζει ἀμέσως ὅσα μόλις ἐδύνατο νὰ
 « αἰσθανθῇ τότε δι' ἀμυδρῶν καὶ ἀτελῶν ὀργάνων. ὦ!
 « ποία γλῶσσα νὰ περιγράψῃ τὰ θαυμάσια τῆς ἀνεσπέρου
 « ἀνατολῆς, ὅπου κατοικῶ διὰ πάντα; Ὅσα τὸ ἄπειρον
 « τῆς δυνάμεως καὶ οὐρανίας ἀγαθότητος ἴσχυσε νὰ δημι-
 « ουργήσῃ πρὸς ἀτυχοῦς πλάσματος παρηγορίαν, καὶ ὅσῃν
 « ἀρμονίαν ἢ φιλίαν τῶν ἀναριθμήτων ὄντων, συνευφραινομέ-
 « νων διὰ τὴν αὐτὴν μακαριότητα, ἐνδέχεται νὰ βάλῃ εἰς
 « τὰς κοινὰς ἀγαλλιᾶσεις, τὰ ἀπολαύομεν ὅλα καθαρὰ καὶ
 « ἄμικτα. Ὑπόφερε λοιπὸν τὴν δοθεῖσαν δοκιμασίαν, διὰ

« ν' αὐξήσης τὴν εὐτυχίαν τῆς Βιργινίας σου μ' ἔρωτας
 « ἀτελευτήτους, καὶ μὲ γάμον ἀμάραντον, ἀπὸ λαμπάδας
 « ἀειφεγγεῖς φαιδρυνόμενον. Τότε θέλω καταπραῦνει τὰς
 « λύπας σου· τότε θέλω παύσει τὰ δάκρυά σου. ὦ φίλε!
 « ὦ νυμφίε μου! ὕψωσε τὴν ψυχὴν σου εἰς τὸ ἄπειρον,
 « διὰ νὰ ὑποφέρῃς τοὺς ἀκαριαίους πόνους. »

Ἡ ἰδία συγκίνησίς μου ἔβαλε τέλος εἰς τὸν λόγον μου. Ὁ δὲ Παῦλος θεωρῶν με ἀσκαρδαμυκτὶ, ἐφώναξεν·
 « Ἀπέθανεν! ἀπέθανεν! » καὶ μετὰ τούτους τοὺς λυπη-
 ροὺς λόγους ἔπεσεν εἰς μεγάλην λειποθυμίαν. Ἐπειτα συν-
 ελθὼν, εἶπεν· « Ἐπειδὴ ὁ θάνατος εἶναι ἀγαθὸν, εὐτυχεῖ
 « δὲ ἡ Βιργινία, θέλω κ' ἐγὼ ν' ἀποθάνω διὰ νὰ ἐνωθῶ μὲ
 « τὴν Βιργινίαν. » Ὅσα λοιπὸν ἔφερα πρὸς παρηγορίαν,
 δὲν ἐχρησίμευσαν ἐξ ἐναντίας παρὰ νὰ τρέφωσι τὴν ἀπελ-
 πισίαν του. Ὡμοιάζα μὲ ἄνθρωπον, ὅστις ζητεῖ νὰ σώσῃ
 φίλον του πνιγόμενον ἐν μέσῳ τοῦ ποταμοῦ, καὶ μὴ
 θέλοντα νὰ κολυμβήσῃ. Αἱ δυστυχίαι, φεῦ! τῆς παιδικῆς
 ἡλικίας προοδοποιοῦσιν εἰς τὴν ζωὴν· ὁ δὲ Παῦλος δὲν
 τὰς εἶχε ποτὲ δοκιμάσει, καὶ οὕτως ἡ λύπη τὸν κατεβύθισε
 διὰ μιᾶς.

Ἀφ' οὗ τὸν ἔφερα πάλιν εἰς τὴν κατοικίαν, εὗρηκα τὴν
 μητέρα του καὶ τὴν κυρίαν Λατοῦρ εἰς μεγαλητέραν ἀδυ-
 ναμίαν παρὰ πρότερον. Ἡ Μαργαρίτα μάλιστα ἦτον πλέον
 καταπονεμένη· διότι αἱ ζωηραὶ φύσεις, αἱ ὁποῖαι μόνις
 ἐγγίζονται ἀπὸ τοὺς ἐλαφροὺς πόνους, ὀλιγώτατον
 ἀντέχουσιν εἰς τὰς μεγάλας λύπας.

Ἡ Μαργαρίτα μὲ εἶπεν· «ὦ φίλε μου! μ' ἐφάνη
 « ἀπόψε ὅτι εἶδα τὴν Βιργινίαν λευκὰ ἐνδυμένην εἰς χα-
 « ριέστατα δάση καὶ κήπους. Ἀπολαύω, μὲ εἶπε, ζηλω-
 « τὴν καὶ ἐπίφθονον εὐδαιμονίαν. Ἐπειτα ἐπλησίασεν εἰς
 « τὸν Παῦλον μὲ φαιδρὸν πρόσωπον, καὶ τὸν ἀνῆρπασεν.
 « Ἐν ᾧ δὲ ἀγωνιζόμεν νὰ κρατήσω τὸν υἱόν μου, αἰ-
 « σθάνθην ὅτι ἄφινά κ' ἐγὼ τὴν γῆν, καὶ τὸν ἀκολουθοῦσα
 « μὲ ἀνέκφραστον ἡδονήν. Τότε ἠθέλησα ν' ἀποχαιρετήσω
 « τὴν φίλην μου· τὴν εἶδα ὅμως ὅτι μᾶς ἀκολουθοῦσε μὲ
 « τὴν Μαρίαν καὶ τὸν Δομίγγον. Τὸ δὲ παραδοξότερον,
 « ἡ κυρία Λατοῦρ ὠνειρεύθη τὸ αὐτὸ, τὴν αὐτὴν νύκτα,
 « καὶ μὲ τὰς αὐτὰς περιστάσεις.»

Ἐγὼ δὲ τὴν ἀπεκρίθην· «Νομίζω, φίλη μου, ὅτι δὲν
 « συμβαίνει τίποτε εἰς τὸν κόσμον χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ
 « Θεοῦ. Τὰ ὀνείρατα φανερόνουν ἐνίοτε τὴν ἀλήθειαν.»

Ἡ κυρία Λατοῦρ μ' ἐδιηγήθη ὄνειρον κατὰ πάντα
 ὁμοίον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδεῖ τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα.
 Ποτὲ δὲν εἶχαν δείξει αἱ δύο γυναῖκες κάμμίαν κλίσιν
 εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν. Ἀπόρησα λοιπὸν διὰ τὴν
 συμφωνίαν τοῦ ἐνυπνίου των, καὶ δὲν ἀμφίβαλα κατ'
 ἑμαυτὸν ὅτι ἔμελλε νὰ πληρωθῇ. Ὅτι κάποτε ἐμφα-
 νίζεται εἰς ἡμᾶς ἡ ἀλήθεια καθ' ὕπνους, εἶναι γνώμη κοινὴ
 εἰς ὅλα τῆς γῆς τὰ ἔθνη. Οἱ μέγιστοι μεταξὺ τῶν πα-
 λαιῶν ἄνδρες τὴν ἐπίστευσαν καὶ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὁ
 Ἀλέξανδρος, ὁ Καῖσαρ, οἱ Σκηπίωνες, οἱ δύο Κάτωνες
 καὶ ὁ Βροῦτος, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν ἀδύνατοι τὸν νοῦν.

Ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη μᾶς ἀναφέρουν πολλὰ παραδείγματα ὀνειράτων, τὰ ὅποια πραγματικῶς ἀπέβησαν. Ἐγὼ δὲ κατὰ τοῦτο δὲν ἔχω χρεῖαν ἀπὸ ξένην πειρὰν, κ' ἐδοκίμασα πολλάκις ὅτι αὐτὰ εἶναι μηνύματα διδόμενα ἀπὸ καὶνὲν πνεῦμα, ἐπειδὴ φροντίζει ὑπὲρ ἡμῶν. Νὰ πολεμήσῃ τις ἢ νὰ ὑπερασπίσῃ μὲ συλλογισμοὺς πράγματα ἀνέφικτα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ, εἶναι ἔργον ἀδύνατον. Ἀλλ' ἂν ὁ τοῦ ἀνθρώπου λόγος ᾖ τοῦ θεοῦ λόγου εἰκὼν, ἀφ' οὗ κατορθώνει ὁ ἄνθρωπος νὰ διαπέμπῃ τὰς διανοίας του ὡς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης μὲ κρύφια καὶ ἄδηλα μέσα, διατί τάχα ὁ Παντεπίσκοπος Νοῦς νὰ μὴ μεταχειρισθῇ πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος μέσα παρόμοια; Ὁ φίλος παρηγορεῖ τὸν φίλον του μὲ γράμμα, τὸ ὅποῖον διαπερᾷ πλῆθος βασίλεια, περιφέρεται ἐν μέσῳ τῶν ἀλληλομαχοῦντων ἔθνων, καὶ ἔρχεται φέρον χαρὰν καὶ ἐλπίδα εἰς ἓνα μόνον ἄνθρωπον· διατί λοιπὸν ὁ ὕψιστος τῆς ἀθωότητος Προστάτης νὰ μὴν ἡμπορῇ διὰ τινος μυστικῆς ὁδοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν ψυχῆς ἐναρέτου, εἰς μόνον αὐτὸν ἐχούσης πεποίθησιν; Χρειάζεται ἐκεῖνος ἐξωτερικόν τι σημεῖον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θελημάτων του, ἐν ᾧ εἰς ὅλα του τὰ ποιήματα μεταχειρίζεται πάντοτε ἐσωτερικὴν ἐνέργειαν;

Διατί ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῶν ὀνείρων; Ἡ πλήρης τόσων ματαίων καὶ προσκαίρων σκοπῶν ζωὴ μας εἶναι ἄλλο τι παρὰ ὄνειρον;

Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, τὸ ἐνύπνιον τῶν δυστυχῶν φίλων

μου ἐβεβαιώθη μετ' οὐ πολὺ ἐμπράκτως. Ὁ Παῦλος ἀπέθανε δύο μῆνας μετὰ τὴν κοίμησιν τῆς φιλτάτης του Βιργινίας, τῆς ὁποίας ἐπρόφερεν ἀδιαλείπτως τὸ ὄνομα. Ἡ Μαργαρίτα εἶδε τὸ τέλος της, ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὸν υἱὸν της, μὲ τὴν χαρὰν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἰς μόνην τὴν ἀρετὴν εἶναι δομένον νὰ δοκιμάσῃ. Ἀπεχαιρέτησε μὲ ἄκραν ἀγάπην τὴν κυρίαν Λατοῦρ, καὶ, « Ἐλπίζω, εἶπε, τὴν « γλυκυτάτην καὶ αἰωνίαν ἔνωσιν. Ὁ θάνατος εἶναι τὸ « μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, καὶ πρέπει νὰ τὸν ἐπιθυμῶμεν. « Εἰ μὲν εἶναι τιμωρία τὰ τῆς ζωῆς, πρέπει νὰ εὐχώμεθα « τὸ τέλος της· εἰ δὲ δοκιμασία, νὰ τὴν ζητῶμεν ὀλιγο- « χρόνιον. »

Ἡ διοίκησις ἐφρόντισε περὶ τοῦ Δομίγγου καὶ τῆς Μαρίας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤμποροῦσαν πλέον νὰ δουλεύουν, οὐδ' ἔζησαν πολὺ μετὰ τὰς κυρίας αὐτῶν. Ὁ δὲ ταλαίπωρος Πιστὸς εἶχεν ἀποθάνει μαρασμένος συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν κύριόν του.

Ἐφερα εἰς τὸν οἶκόν μου τὴν κυρίαν Λατοῦρ, ἥτις ἀντεῖχεν εἰς τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα δεινὰ μὲ μεγαλοφυχίαν ἀπίστευτον. Παρηγόρησε τὸν Παῦλον καὶ τὴν Μαργαρίταν μέχρι τελευταίας ὥρας, ὥς νὰ μὴν εἶχε νὰ ὑποφέρῃ παρὰ τὴν ἐδικήν των δυστυχίαν. Ὅταν τοὺς ἐστερήθη, μὲ ὠμιλοῦσε καθ' ἡμέραν περὶ αὐτῶν, ὥς περὶ φίλων ἀγαπημένων καὶ κατοικούντων εἰς τὴν γειτονίαν. Μ' ὅλον τοῦτο ἓνα μῆνα μόνον ἐπέζησε. Τὴν δὲ θεῖαν της ὅχι μόνον δὲν τὴν ἔλεγχε δι' ὅσα ἐκακόπαθεν ἀπ' αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ πα-

ρακαλοῦσε τὸν Θεὸν νὰ τῆς τὰ συγχωρήσῃ καὶ νὰ καταπραΰνῃ τὴν φρικτὴν καὶ μανιώδη μελαγχολίαν, εἰς τὴν ὁποίαν, καθὼς ἐμάθομεν, εἶχε πέσει ἀμέσως, ἀφ' οὗ ἀπέπεμψε τόσον ἀπάνθρωπά τὴν Βιργινίαν.

Ἡ πάγκακος ἐκείνη συγγενὴς δὲν ἄργησε νὰ λάβῃ τὰ ἐπίχειρα τῆς σκληρότητός της. Ἐμαθον ἀπὸ πολλὰ κατὰ διαδοχὴν ἐλθόντα καράβια, ὅτι ἐτυραννεῖτο ἀπὸ ὑποχονδρίαν, ἡ ὁποία τῆς ἔκαμνεν ἀνυπόφορον καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Πότε μὲν ἐπεπλήττετο διὰ τὸ ἄωρον τέλος τῆς χαριεστάτης παρανεψιάς της, καὶ τὴν ἐντεῦθεν καταστροφὴν τῆς μητρός· πότε δὲ ἐκαυχᾶτο ὅτι ἀπεδίωξε δύο ἀχρείας, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὸ λέγειν αὐτῆς, εἶχαν ἀτιμάσει μὲ τὰς ποταπὰς αὐτῶν κλίσεις τὸν οἶκόν της. Ἐνίοτε δὲ βλέπουσα τὸ πλῆθος τῶν ταλαιπώρων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους γέμει τὸ Παρίσιον, ὠργίζετο, καὶ « Τί « δὲν στέλλουν, ἐφώναζε, τοὺς ἀμελεῖς τούτους νὰ χα- « θῶσιν εἰς τὰς ἀποικίας; » Ἐλεγεν ἀκόμη κατὰ φιλανθρωπίας, ἀρετῆς καὶ θρησκείας, τὰς ὁποίας ιδέας ἐδέχθησαν ὅλα τὰ ἔθνη, ὅτι τάχα δὲν ἦσαν πλὴν ἐφευρήματα πολιτικὰ τῶν ἡγεμόνων. Ἐπειτα, μεταβαίνουσα εὐθὺς εἰς τὸ ἐναντίον ἄκρον, ἐπιπτεν εἰς δεισιδαιμονίας, αἱ ὁποῖαι τὴν ἐπροξενοῦσαν θανασίμους ἀγῶνας. Ἐτρεχε φέρουσα δαψιλεῖς ἐλεημοσύνας εἰς πλουσίους μοναχοὺς τοὺς διοικοῦντας τὴν συνείδησίν της, καὶ τοὺς ἐπαρακαλοῦσε νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν Θεὸν μὲ τὴν θυσίαν τοῦ πλούτου της· ὥς νὰ ἦτον δυνατὸν νὰ εὐαρεστήσωσιν εἰς τὸν Πατέρα τῶν

ἀνθρώπων τὰγαθὰ ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὅποῖα δὲν ἠθέλησεν αὐτὴ νὰ βοηθήσῃ τοὺς πάσχοντας! Πολλάκις παριστάνοντο εἰς τὴν φαντασίαν τῆς πεδιάδες πυρὸς, καὶ ὄρη φλεγόμενα, ὅπου περιεπλανῶντο μορμολύκεια τρομερὰ, καλουῦντα αὐτὴν μεγαλοφώνως. Ἐπρόσπιπτε τότε εἰς τοὺς πόδας τῶν πνευματικῶν τῆς, ἐπινοοῦσα καθ' ἑαυτῆς βασάνους καὶ στρεβλώσεις· διότι ὁ Θεὸς, ὁ δίκαιος Θεὸς δεινὰς καὶ φοβεράς θρησκείας πέμπει εἰς τὰς ἀνηλεεῖς ψυχάς.

Οὕτως ἐπέρασεν αὐτὴ πολλοὺς χρόνους πότε εἰς ἀθείαν, καὶ πότε εἰς δεισιδαιμονίαν, φρίττουσα ἐπίσης καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Ἀλλ' ὅ, τι ἔφερε τέλος εἰς τοιαύτην ἐλκεῖν ὑπαρξίν, ἦτον μάλιστα τὸ πρᾶγμα, διὰ τὸ ὅποῖον εἶχε θυσιάσει τὰ φρονήματα τῆς φύσεως. Εἶδε μὲ θλίψιν ὅτι ὁ πλοῦτός τῆς ἔμελλε νὰ περάσῃ μετὰ θάνατον εἰς συγγενεῖς πικρὰ μισουμένους ἀπ' αὐτήν. Ἐπάσχισε λοιπὸν ν' ἀποξενώσῃ τὸ περισσότερον αὐτοῦ μέρος. Ἀλλ' ἐκεῖνοι, ὠφελούμενοι ἀπὸ τὰς ὑποχονδριακὰς ἐφόδους, εἰς τὰς ὁποίας ὑπέκειτο, τὴν ἐφυλάκωσαν ὡς τρελὴν, καὶ ἔβαλαν εἰς τὰ ὑπάρχοντά τῆς ἐπιτρόπους. Ὅθεν ὁ πλοῦτος αὐτὸς ἔφερε τὸν παντελεῖ ὄλεθρόν τῆς· καὶ, καθὼς εἶχε σκληρύνει τὴν καρδίαν τῆς ἐχούσης, οὕτω διέστρεψε καὶ τὴν ψυχὴν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὸν ὠμμάτιαζαν. Ἀπέθανε λοιπὸν, καὶ, τὸ πάντων ἀθλιέστατον, φυλάττουσα ὁπωσοῦν τὰ λογικά τῆς, ὥστε νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἐξεγυμνό-νετο καὶ κατεφρονεῖτο ἀπ' αὐτοὺς ἐκείνους, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ὁποίων εἶχε πολιτευθῇ διὰ παντὸς τοῦ βίου.

Ἐθέσαμεν πλησίον τῆς Βιργινίας, ὑπὸ τοὺς καλάμους, τὸν ἀγαπητὸν αὐτῆς Παῦλον, καὶ τριγύρω τὰς φιλοστόργους μητέρας καὶ τοὺς πιστοὺς ὑπηρέτας. Δὲν ἀνεγείραμεν μάρμαρα εἰς τοὺς ταπεινοὺς αὐτῶν τάφους, οὐδ' ἐχαράξαμεν ἐπιγράμματα εἰς τὰς ἀρετάς των· ἔμεινεν ὁμῶς ἡ μνήμη τῶν κεκοιμημένων ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἀπ' αὐτοὺς εὐεργετηθέντων. Δὲν ἔχουσι χρεῖαν αἰσικαί των ἀπὸ τὴν λαμπρότητα, τὴν ὁποίαν ζῶντες ἔφευγον· ἀλλ' ἂν ἐκεῖναι φροντίζωσιν ἀκόμη διὰ τὰ ἐπίγεια, ἀγαπῶσι βέβαια νὰ περιπλανῶνται ὑπὸ τὰς καλαμοσκεπεῖς καλύβας, τὰς ἀπὸ φιλόπονον ἀρετὴν κατοικουμένας· νὰ παρηγορῶσι τὴν δυσαρεστουμένην πτωχείαν· νὰ τρέφωσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων ἐραστῶν σταθερότητα ἀμετάτρεπτον, ἀγάπην τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν, καὶ φόβον τοῦ πλούτου.

Ἡ τοῦ λαοῦ φωνή, ἥτις σιωπᾷ διὰ τὰ πρὸς δόξαν τῶν βασιλέων ἀνηγερμένα μνημεῖα, ἔδωκεν εἰς μέρη τινὰ τῆς νήσου ὀνόματα, τὰ ὁποῖα θέλουν διαιωνίσει τὸν ὄλεθρον τῆς Βιργινίας. Βλέπει ὁ περιηγητὴς πλησίον τῆς Ἄμβρας νήσου, ἐν μέσῳ τῶν σκοπέλων, τόπον ὀνομαζόμενον ΠΕΡΑΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΡΑΝΟΥ, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ καραβίου, τὸ ὁποῖον φέρον αὐτὴν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην ἐναυάγησεν ἐκεῖ. Τῆς ἐκτεταμένης ἄκρας ἐκείνης, τρεῖς λεύγας ἀπεχούσης καὶ ὀρατῆς ἐντεῦθεν, τὸ ἔσχατον καὶ ὕψαλον μέρος, τὸ ὁποῖον ὁ Ἅγιος Γερανὸς δὲν ἠμπόρεσε νὰ κάμψῃ τὴν πρὸ τῆς θυέλλης ἡμέραν διὰ νὰ ἔμβῃ εἰς τὸν λιμένα,

ὀνομάζεται ΔΥΣΤΥΧΕΣ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΝ· καὶ ἰδοὺ ἔμπροσθεν ἡμῶν, κατὰ τὴν ἐσχατιὰν τῆς κοιλάδος, ὁ ΚΟΛΠΟΣ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ, ὅπου ἡ Βιργινία εὐρέθη παραχωμένη εἰς τὸν ἄμμον· ὥς νὰ ἐφιλοτιμήθῃ ἡ θάλασσα νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ σῶμα αὐτῆς εἰς τοὺς οἰκείους της, καὶ νὰ πληρώσῃ τὸ τελευταῖον χρέος πρὸς τὴν αἰδῶ τῆς παρθένου εἰς τὰ τιμηθέντα μὲ τὴν ἀθωότητα αὐτῆς μέρη.

Νέοι τρυφερώτατα ἀγαπημένοι! δυστυχεῖς μητέρες! φιλτάτη οἰκογένεια! τὰ δάση ταῦτα, τὰ ὅποια σᾶς ἐπεσκίαζαν, αἱ βρύσεις, αἱ ὅποια δι' ἐσᾶς ἔτρεχαν, οἱ λόφοι, ὅπου συνανεπαύεσθε, θρηνοῦσιν ἀκόμῃ τὸν ἀφανισμόν σας. Κάνεις μετέπειτα δὲν ἐτόλμησε μήτε τὴν ἐρημωμένην ταύτην γῆν νὰ καλλιεργήσῃ, μήτε τὰς ταπεινάς σας καλύβας νὰ ἀνεγείρῃ. Αἱ αἰγές σας ἀγριώθησαν, οἱ κῆποι σας ἀνετράπησαν, τὰ πτηνά σας ἔφυγαν, καὶ δὲν ἀκούονται πλέον παρὰ κραυγαὶ ἱεράκων ὑπὲρ τὰς πέτρας τῆς κοιλάδος περιπετομένων. Ἐγὼ δὲ, ἀφ' ὅτου δὲν σᾶς βλέπω πλέον, εἶμαι ὡς φίλος ἄφίλος, ὡς πατὴρ ἄτεκνος, ὡς περιηγητῆς πλανώμενος μόνος καὶ ἔρημος ἐπὶ τῆς γῆς.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ καλὸς γέρον, ἀνεχώρησε δακρύων· καὶ ἐγὼ δὲν ἔκλαυσα ὀλίγον εἰς τὴν θλιβεράν ταύτην διήγησιν.

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΑΥΛΟΝ ΚΑΙ ΒΙΡΓΙΝΙΑΝ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η ΙΝΔΙΚΗ ΚΑΛΥΒΗ.

Οὗτος μῦθος ἐσώθη καὶ οὐκ ἀπώλετο, καὶ ἡμᾶς
ἂν σώσειεν, ἂν πειθώμεθα αὐτῷ.

ΠΛΑΤΩΝ, Πολιτεῖ. I.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

Πολλαὶ ὁμοῦ ἱστορίαι δὲν περιέχουν τόσας ἀληθείας, ὅσας τὸ μικρὸν τοῦτο Ἰνδικὸν διήγημα. Σκοπὸν εἶχα ν' αὐξήσω μὲ αὐτὸ τὴν εἰς τὴν Γαλλικὴν περιήγησίν μου, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσα κατὰ τὸ 1773 ἔτος, καὶ μελετῶ νὰ μετατυπώσω μὲ προσθήκας*. Ἐπειδὴ δὲ γίνεται λόγος αὐτόθι περὶ τῶν κατοικούντων εἰς ἐκείνην τὴν νῆσον Ἰνδῶν, ἀποκτήσας τινὰς ἀξιολογωτέρας εἰδήσεις περὶ τῶν εἰς τὴν Ἰνδίαν ζώντων, ἠθέλησα νὰ ζωγραφίσω καὶ τούτων τὰ ἥθη, καὶ συνήρμωσα τὴν περιγραφὴν μου ἐν εἵδει ἐπεισοδίου μὲ τὸ ἀνέκδοτον ἱστορήμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σύγκειται ἡ ἀρχὴ τοῦ παρόντος διηγήματος, τὴν ἐταιρίαν λέγω τινῶν σοφῶν Ἀγγλων, σταλθέντων πρὸ τριάκοντα σχεδὸν χρόνων εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου πρὸς

* Ὁ θάνατος ἐμπόδισε τὸν Συγγραφέα νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν τοῦ. Μετετυπώθη δὲ ἡ περιήγησις αὕτη δις μὲ τὰ Ἀπαντά του, εἰς 8ον καὶ εἰς 18ον.

ἔρευναν καὶ διασάφησιν πολλῶν ἐπιστημονικῶν πραγμάτων. Ὅμιλῳ περὶ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, ὅστις ἦλθεν εἰς τὴν Ἰνδίαν διὰ νὰ συνεισφέρει εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀληθείας. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν περιήγησίν μου τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἦτον πάρεργον, εὖλογον ἔκρινα νὰ τὸ τυπώσω χωριστά.

Μαρτύρομαι δ' ἐνταῦθα ὅτι παντελῶς δὲν ἀπέβλεψα νὰ περιπαίξω τὰς Ἀκαδημίας, μ' ὅλον ὅτι ἔχω πολλὰ παράπονα κατ' αὐτῶν, ὅχι διὰ τὰ προσωπικά μου συμφέροντα, ἀλλὰ διὰ τὰ συμφέροντα τῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν κατατρέχουσι πολλάκις, ὅταν ἀντιμάχεται εἰς τὰ συστήματά των. Εἶμαι ἔπειτα πολλὰ ὑπόχρεως εἰς πολλοὺς σοφοὺς Ἀγγλοὺς, οἱ ὅποιοι, χωρὶς νὰ μὲ γνωρίζουν, καὶ ἀπὸ μόνῃν πρὸς τὰς ἐπιστήμας ἀγάπην, ἐτίμησαν τὰ Φυσικά μου Μελετήματα μὲ λαμπροτάτας ψήφους, καὶ δὲν ἀπεδειλίασαν νὰ τὰς κοινοποιήσουν, καθὼς ἕκαστος ἤμπορεῖ νὰ ἰδῇ καὶ ἄλλοῦ καὶ εἰς τὴν σύνοψιν τῶν Ἀγγλικῶν ἐφημερίδων, τὴν ἀναφερθεῖσαν ἀπὸ τὸν Γαλλικὸν Μηνύτορα τῆς 9 Φεβρουαρίου 1790. Ὁ χαρακτήρ, τὸν ὁποῖον ἀπέδωκα εἰς ἓνα των συναδελφόν, εἶναι δεῖγμα ἀναμφίβολον τῆς πρὸς αὐτοὺς τιμῆς καὶ ὑπολήψεώς μου. Ἐπρεπε βέβαια νὰ στοχασθῶ ἀξίαν πάσης εὐγνωμοσύνης παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν, τὴν ἐπιχείρησιν νὰ

εἰσάξωσι φῶτα ἀπὸ τόπους ἀγρίους εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καθὼς καὶ, τὸ ἀνάπαλιν, νομίζω ἔργον ἄξιον τῆς εὐχαριστίας ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅτι ἐξήγαγον φῶτα ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν εἰς τόπους ἀγρίους διὰ τῶν περιηγήσεων τοῦ Κώκου (Cook) καὶ Βάγξου (Banks). Τὸ πρῶτον ἐμimήθη ἡ Δανία· τὸ δὲ δεύτερον, ἡ Γαλλία*. ἀμφότεραι ὁμῶς ἀτυχέστατα. Διότι ἀπὸ μὲν τοὺς δώδεκα σοφοὺς περιηγητὰς Δανοὺς ἓνας μόνος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του· οὐδεμίαν δὲ εἶδησιν ἔχομεν περὶ τῶν δύο Γαλλικῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν ἀπεσταλμένων εἰς τὴν φιλάνθρωπον ταύτην ἀποστολὴν, καὶ κυβερνωμένων ἀπὸ τὸν δυστυχῆ Λαπειροῦσον (La Peyrouse). Μένφομαι λοιπὸν ὅχι τὴν ἐπιστήμην καθ' αὐτὴν, ἀλλ' ἠθέλησα νὰ δείξω ὅτι τὰ ἐπιστημονικὰ τάγματα μὲ τὴν φιλαυτίαν, τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὰς προλήψεις των ἐμποδίζουν τὴν πρόοδον αὐτῆς συχνότατα.

Ἐβαλα δὲ καὶ ἄλλον σκοπὸν ἔτι ὠφελιμώτερον, δηλαδὴ νὰ θεραπεύσω τὰ κακὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ταλαιπωρεῖται ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὴν Ἰνδίαν. Τὸ παράσημόν μου εἶναι νὰ βοηθῶ τοὺς δυστυχεῖς, καὶ τὴν αὐτὴν διάθεσιν

* Ἴδε τὴν εἰς τὸ τέλος πρώτην σημείωσιν.

φέρω πρὸς ὅλους ἀπλῶς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν ἡ φιλοσοφία ᾗλθεν ἄλλοτε ἀπὸ τὴν Ἰνδίαν εἰς τὴν Εὐρώπην, διατί τάχα νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ τὴν σήμερον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν βαρβαρωθεῖσαν ἐν μέρει Ἰνδίαν; Ἐυσστήθη ὅχι πρὸ πολλοῦ εἰς Καλικάταν ἐταιρία σοφῶν Ἄγγλων, οἱ ὅποιοι θέλουν ἴσως καθαιρέσει ποτὲ τὰς προλήψεις τῆς Ἰνδίας, καὶ μὲ τὸ εὐεργέτημα τοῦτο θέλουν ἀντισηκώσει τὰ δεινὰ τὰ προξενηθέντα εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὴν ἐμπορίαν τῶν Εὐρωπαίων. Ἐγὼ δὲ, ὅστις δὲν ἰσχύω παραμικρὸν, διὰ νὰ δώσω περισσοτέραν πειθὼ καὶ χάριν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά μου, ἐπροσπάθησα νὰ τὰ στολίσω μὲ τὰ θέλγητρα τοῦ διηγήματος· διότι παντοῦ οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ διηγήματα κινοῦνται νὰ προσέχωσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν.

Εἴμεθ' ὅλοι Ἀθηναῖοι κατὰ τοῦτο· καὶ ἐγὼ,
 Ἐν ᾧ τώρα, ὡσάν Νέστωρ, σοβαρὰ ἠθολογῶ,
 Ἄν κἀνεῖς μ' ἐδιηγείτο τοῦ Βερτόλδου τὴν ζωὴν,
 Ἦθελα μεγαλωτάτην δοκιμάσει ἡδονήν.

Κομψὸς μὲν, ἀλλ' ὅχι καὶ ὀρθὸς ἐπίσης εἶναι ὁ λόγος ἐκεῖνων, ὅσοι διῆσχυρίζονται, ὅτι ὁ μῦθος ἐγεννήθη εἰς τοὺς δεσποζομένους τόπους τῆς Ἀσίας, ὅπου τάχα ἡ ἀλήθεια, διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ πλησιάζῃ εἰς τοὺς τυράννους, ᾗτον ἀναγ-

κασμένη νὰ σκεπάζεται. Ἀλλ' ἐρωτῶ ἂν τις Σουλτάνος
δὲν μέλλῃ νὰ ὀργισθῇ περισσότερο, ὅταν ἰδῇ τὸν ἑαυτὸν
τοῦ εἰκονισμένον μ' ἔμβλημα γλαυκὸς [κουκουβάϊας] ἢ λεο-
παρδάλεως, παρὰ ἀπλῶς καὶ κατὰ φύσιν; καὶ ἂν τὰ ἐκ
πλαγίου λεγόμενα δὲν θέλουν τὸν πειράζει ἐπίσης τοῦλά-
χιστον μὲ τὰ ἀπ' εὐθείας; Θωμᾶς Ρόης (Rhoe), πρέσβυς
Ἀγγλικὸς εἰς τοῦ Σελίμ Σάχ, αὐτοκράτορος Μογγόλου,
ἀναφέρει ὅτι ὁ δεσποτικώτατος οὗτος ἡγεμὼν, ἀνοίξας
ἔμπροσθέν του κιβώτια ἐρχόμενα ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, διὰ
νὰ λάβῃ τινὰ δῶρα διωρισμένα δι' αὐτὸν, πολὺ ἐθαύμα-
σεν εὐρῶν εἰκόνα παριστάνουσαν Σάτυρον, τὸν ὁποῖον ἡ
Ἀφροδίτη ἔσυρνε ἀπὸ τὴν μύτην. « Ἐφαντάσθη (λέγει ὁ
« ῥηθεὶς Ἀγγλος) τὴν ζωγραφίαν ἐκείνην, ὅτι ἐπλάσθη διὰ
« χλευασμὸν καὶ περιγέλιον τῶν Ἀσιανῶν λαῶν· καὶ ὁ μὲν
« μαῦρος καὶ κερατωμένος Σάτυρος εἰκόνιζε τάχα τοὺς
« Ἰνδοὺς, ὡς ὄντας τῆς αὐτῆς φύσεως· ἡ δὲ τὸν Σάτυρον
« ἔλκουσα Ἀφροδίτη ἐδείκνυε τὴν μεγάλην ἰσχὺν, τὴν
« ὁποίαν ἔχουσιν αἱ τῆς Ἰνδίας γυναῖκες εἰς τοὺς ἄνδρας. »

Ὁ Θωμᾶς Ρόης, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ εἰκὼν ἦτον σταλ-
μένη, ἐδοκίμασε μεγάλην δυσκολίαν διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὸ
τοιούτον ἀποτέλεσμά της ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ Μογγόλου,
δίδων εἰς αὐτὸν ἰδέαν τῶν μύθων μας. Διὰ ταῦτα παραγ-

γέλλει ῥητῶς τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ διοικητὰς τῆς κατὰ τὴν Ἰνδίαν συντροφίας νὰ μὴ στέλλωσι τὸ ἐξῆς κάμμίαν ἀλληγορικὴν ζωγραφίαν· διότι, λέγει, οἱ τῆς Ἰνδικῆς ἡγεμόνες εἶναι πολλὰ ὑποπτοι. Τοιοῦτος εἶναι τῷ ὄντι τῶν δεσποτῶν ὁ χαρακτήρ. Νομίζω λοιπὸν ὅτι εἰς κανένα μέρος δὲν ἐφευρέθησαν δι' αὐτοὺς οἱ μῦθοι, παρεκτὸς διὰ νὰ τοὺς κολακεύσουν.

Ἐν γένει, ἡ πρὸς τοὺς μύθους κλίσις εἶναι κοινὴ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ἀλλὰ πολὺ πλέον εἰς τοὺς ἐλευθέρους παρὰ εἰς τοὺς δεσποζομένους τόπους. Τὰ ἄγρια πλήθη θεμελιόνουσι τὰς παραδόσεις αὐτῶν εἰς μύθους. Πλὴν εἰς κάμμίαν χώραν δὲν ἐστάθησαν κοινότεροι παρὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὅλα τὰ τῆς φύσεως, τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκείας ἦσαν ἀποτελέσματα τινῶν μεταμορφώσεων. Δὲν ἦτον ἔνδοξος οἰκογένεια, ἡ ὁποία δὲν εἶχε μεταξὺ τῶν προπατόρων τῆς κανέν ζῶον, ἢ δὲν εὗρισκε μεταξὺ τῶν ιδίων αὐτῆς ἐξαδέλφων ταύρους, κύκνους, ἀηδόνας, τρυγόνας, κορώνας ἢ κίσσας. Ἡμποροῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἰς τὴν φιλολογίαν των οἱ Ἄγγλοι ἔχουσιν ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὴν ἀλληγορίαν, ἂν καὶ εἰς τὴν πατρίδα των ἡ ἀλήθεια λέγεται ἐλευθερώτατα. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ εἰς τοὺς Ἀσιανοὺς ἐπὶ Αἰσώπου καὶ

Λωκμάνου. Τὴν σήμερον ὅμως δὲν εὐρίσκονται μεταξὺ αὐτῶν μυθογράφοι, μ' ὅλον ὅτι γέμει ἀπὸ Σουλτάνους ὁ τόπος τῶν.

Οἱ πλησιέστεροι εἰς τὴν φύσιν καὶ ἀκολουθῶς ἐλευθερώτεροι λαοὶ προαιρέθησαν ἐξαιρέτως νὰ στολίζωσι τὴν ἀλήθειαν μὲ μύθους. Τοῦτο προέρχεται ἀπὸ ἀγάπην μάλιστα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἥτις εἶναι συναίσθησις τῶν νόμων τῆς φύσεως. Ἡ ἀλήθεια εἶναι φῶς τῆς ψυχῆς, καθὼς τὸ φυσικὸν φῶς εἶναι ἀλήθεια τῶν σωμάτων. Ἀμφότερα ἐνωμένα συναποτελοῦσι τὴν ἐπιστήμην τῶν ὄντων. Τοῦτο μὲν φωτίζει τὰ πράγματα, ἐκεῖνο δὲ μᾶς δεικνύει τὰς σχέσεις τῶν. Καὶ καθὼς κατὰ πρῶτον λόγον κάθε φῶς πηγάζει ἀπὸ τὸν ἥλιον, πᾶσα ὁμοίως ἀλήθεια πηγάζει ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν δι' ἐκείνου τοῦ ἀστέρος αἰσθητῶς εἰκονιζόμενον. Ὀλίγοι ἄνθρωποι ἀντέχουν εἰς τὸ καθαρὸν φῶς τοῦ ἡλίου· καὶ διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν ἢ φύσις μᾶς ἔδωκε βλέφαρα, ὥστε νὰ τοὺς σκεπάζουν ὅσον μᾶς ἀρμόζει, ἐφύτευσε τὴν γῆν μὲ δάση, τῶν ὁποίων τὰ πράσινα φύλλα μᾶς προμηθεύουν σκιὰς γλυκείας καὶ διαφανεῖς, καὶ διασκορπίζει εἰς τὸν οὐρανὸν ἀτμοὺς καὶ νέφη, διὰ νὰ μετριάζωσι τὰς ὑπέρμετρα σφοδρὰς ἀκτῖνας τοῦ φωστῆρος τῆς ἡμέρας. Ὀλίγοι ἄν-

ἄνθρωποι ὁμοίως ἡμποροῦν νὰ καταλάβουν τὰς ἀκράτως μεταφυσικὰς ἀληθείας· καὶ διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νοῦς ἡμῶν μᾶς ἔδωκεν ἡ φύσις τὴν ἄγνοιαν, ἥτις χρησιμεύει ὡς βλέφαρον εἰς τὴν ψυχὴν μας. Δι' αὐτῆς ἀνοίγεται τὸ πνεῦμα βαθμηδὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀποδέχεται μόνον ὅσῃν ἡμπορεῖ νὰ βαστάσῃ, καὶ περικυκλόνεται ἀπὸ μύθους ὡς ἀπὸ καμάρας δένδρων, ὥστε νὰ τὴν θεωρῇ ὑπὸ τὴν σκιὰν ἐκείνων. Ὅταν δὲ θελήσῃ νὰ ὑψωθῇ ἕως εἰς αὐτὴν τὴν Θεότητα, τὴν περικαλύπτει μὲ ἀλληγορίας καὶ μυστήρια διὰ νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν φωταυγίαν της.

Δὲν ἐβλέπομεν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἂν δὲν ἐμποδίζετο εἰς σώματα, ἢ τοῦλάχιστον εἰς νέφη· διότι ἔξω τῆς ἀτμοσφαίρας ἡμῶν μᾶς ἐκφεύγει, εἰς δὲ τὴν πηγὴν τοῦ μᾶς θαμβώνει. Παρομοίως καὶ ἡ ἀλήθεια χρειάζεται σῶμα διὰ νὰ τὴν ἀντιπέμπῃ, καὶ δὲν τὴν ἀντελαμβάνομεθα, ἂν δὲν προσηλόνετο εἰς πράγματα αἰσθητὰ, ἢ καὶ εἰς μεταφορὰς καὶ συγκρίσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας τρόπον τινὰ ἀντανεκλᾶται. Ὁ νοῦς ἡμῶν δὲν εὕρισκει λαβὴν εἰς τὰς ἀκράτως μεταφυσικὰς ἀληθείας· καὶ ἀπὸ μὲν τὰς θεόθεν πηγαζούσας ἐκθαμβοῦται, ἀδυνατεῖ δὲ νὰ καταλάβῃ ἐκεῖνας, ὅσαι δὲν στηρίζονται εἰς τὰ κτίσματα. Διὰ τοῦτον τὸν τελευταῖον λόγον αἱ μὲν τῶν πολιτευμένων λαῶν

γλῶσσαι, γέμουςαι ὅλως ἀπὸ ἀορίστους καὶ ἀφηρημένας
ιδέας, δὲν εἶναι παντάπασιν εἰκονικαί· αἱ δὲ τῶν ἀπλῶν
καὶ κατὰ φύσιν ζώντων, πλήθουςαι ἀπὸ ὁμοιώσεις καὶ
εἰκόνας, εἶναι ἐμφατικώταται. Πρὸς τούτοις, ἐκεῖνοι μὲν
εἶναι συνειθισμένοι νὰ κρύπτωσιν, οὗτοι δὲ νὰ διαδίδωσι
τὰ φρονήματά των. Ἀλλὰ καθὼς πολλάκις τὰ νέφη,
διασκορπιζόμενα εἰς μυρία σχήματα φανταστικά, δια-
λύουσι τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου εἰς χρώματα λαμπρότερα
καὶ ποικιλώτερα παρὰ τὰς θεωρίας τῶν κανονικῶν τῆς
φύσεως ἔργων, τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ μῦθοι παραστένουν
τὴν ἀλήθειαν μὲ πλειοτέραν ἐπίτασιν παρὰ τὰ ὄντως
γινόμενα. Δι' αὐτῶν μεταφέρεται ἐκείνη εἰς ὅλα τῆς φύ-
σεως τὰ γένη, προσαρμόζεται εἰς τὰ ζῶα καὶ τὰ δένδρα
καὶ τὰ στοιχεῖα, καὶ μυριοτρόπως ἐκ τούτων ἀνταυγά-
ζεται. Οὕτως αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, παίζουσαι εἰς τὰ
βάθη τῶν ὑδάτων, ὅχι μόνον δὲν σβύνονται, ἀλλ' ἀντι-
φαίνουσιν ἀκόμη τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ οὐράνια, καὶ αὐξά-
νουσι μὲ τὰς συμφωνίας τὰ κάλλη των.

Εἶναι λοιπὸν ἡ ἄγνοια εἰς τὴν ἀλήθειαν ἀναγκαία,
καθὼς καὶ ἡ σκιά εἰς τὸ φῶς· ἐπειδὴ ἐκεῖναι μὲν συγκρο-
τοῦσι τὰς ἀρμονίας τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ταῦτα δὲ,
τὰς τῆς ὁράσεως.

Οἱ ἠθικοὶ φιλόσοφοι, καθὼς προεσημείωσα εἰς τὰς Φυσικὰς Μελέτας μου, ἐσύγχυσαν πάντοτε σχεδὸν τὴν ἄγνοιαν μὲ τὴν ἀπάτην. Ἡ ἄγνοια, θεωρουμένη καθ' ἑαυτὴν καὶ χωρὶς τὴν ἀλήθειαν, μὲ τὴν ὁποίαν γλυκύτατα συναρμόζεται, εἶναι ἀνάπαυσις τῆς ἡμετέρας διανοίας· μᾶς κάμνει νὰ λησμονῶμεν τὰ παρελθόντα δεινὰ, μᾶς σκεπάζει τὰ παρόντα, καὶ μᾶς κρύπτει τὰ μέλλοντα· τέλος πάντων εἶναι ἀγαθόν, ἐπειδὴ τὴν ἔχομεν ἐκ φύσεως. Ἡ δὲ ἀπάτη, ἐξ ἐναντίας, εἶναι ποίημα τοῦ ἀνθρώπου· αὕτῃ πάντοτε εἶναι κακόν, καὶ, ὡς φῶς ψευδές, μᾶς φέγγει διὰ νὰ μᾶς ἀποπλανήσῃ. Δὲν ἤμπορῶ προσφύεστερα νὰ τὴν παραβάλω παρὰ μὲ τὴν λάμψιν τῆς πυρκαϊᾶς, ἥτις καταναλίσκει τὰ φωτιζόμενα παρ' αὐτῆς οἰκήματα. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει κανὲν ἠθικὸν ἢ φυσικὸν κακόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἀρχὴν τὴν ἀπάτην. Τυραννίαι, δουλεῖαι, πόλεμοι θεμελιόνονται εἰς ἀπάτας πολιτικάς, μάλιστα δὲ καὶ ἱεράς· διότι οἱ τύραννοι, οἱ ὁποῖοι καὶ τὰς διέσπειραν πρὸς στήριξιν τῆς δυνάμεώς των, τὰς ἀνήγαγον πάντοτε εἰς τὴν Θεότητα ἢ κάμμίαν ἀρετὴν, διὰ νὰ κάμουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὰς σέβωνται.

Εἶναι μ' ὅλον τοῦτο εὐκολώτατον νὰ διακρίνωμεν τὴν

ἀπάτην ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι φῶς φυσικόν, τὸ ὁποῖον φέγγει ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς ὅλην τὴν γῆν, διότι πηγάζει ἐκ Θεοῦ· ἡ δὲ ἀπάτη, φέγγος τεχνητόν, τὸ ὁποῖον ἀκαταπαύστως χρειάζεται τροφήν, καὶ, ὡς ἔργον ἀνθρώπων, δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ ᾔῃ παγκόσμιον. Ἡ ἀλήθεια γνωρίζεται ὠφέλιμος εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἡ δὲ ἀπάτη, εἰς ὀλίγους τινὰς ἐπικερδῆς, καὶ εἰς ὅλους ἐπιζήμιος· διότι τὸ μερικὸν συμφέρον, χωριζόμενον τοῦ κοινοῦ, τὸ ἐχθρεύεται καὶ τὸ καταπολεμεῖ.

Χρειάζεται προσοχὴ νὰ μὴ συγχέωμεν τὸν μῦθον μὲ τὴν ἀπάτην. Ὁ μῦθος εἶναι κάλυμμα, ἡ δὲ ἀπάτη φάσμα τῆς ἀληθείας, καὶ πολλάκις πρὸς διάλυσιν τοῦ τοιούτου φάσματος ἐπενοήθη ὁ μῦθος. Ἀλλ' ὅσον ἀβλαβὴς καὶ ἂν ᾔῃ προηγουμένως, γίνεται ὅμως ἐπικίνδυνος, ὅταν λαμβάνῃ τὸν κύριον τῆς ἀπάτης χαρακτῆρα, παρεκκλίνῃ δηλαδὴ εἰς τὸ ἴδιον κέρδος τινῶν ἀνθρώπων. Παραδείγματος χάριν, ὀλίγου λόγου ἄξιον ἦτον νὰ πλάσωσι τοπάλαι τὴν σελήνην θεὰν ἀειπάρθενον καὶ ἔφορον τοῦ κυνηγίου, ἐπονομάσαντες αὐτὴν Ἄρτεμιν. Τὸ νόημα τῆς ἀλληγορίας ἦτον ὅτι τὸ μὲν φῶς τῆς σελήνης εἶναι καλὸν εἰς τοὺς κυνηγοὺς διὰ νὰ στήνῃσι παγίδας εἰς τὰ θηρία, ἡ δὲ κυνηγετικὴ ἄσκησις καταργεῖ τὸ πάθος τοῦ ἔρωτος.

Δέν ἦτον μέγα κακόν, ὅταν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν θεὰν τὴν
 πεύκην ἀπὸ τὰ δάση *, ἐπειδὴ περὶ τὸ δένδρον τοῦτο συν-
 ἤρχοντο μετέπειτα οἱ κυνηγοί. Δέν ἦτον ὁμοίως μέγα
 κακόν, ὅταν τις ἐξ αὐτῶν, διὰ ν' ἀπολαύσῃ τὴν εὐμένειαν
 τῆς Ἀρτέμιδος, ἐκρέμασεν εἰς τὴν πεύκην λύκου κεφαλὴν.
 Ὅταν ὅμως ἔβαλε τὸ δέριμα ὁλόκληρον, εὐρέθησαν ἄνθρω-
 ποι ἐπινοητικοὶ διὰ νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τούτου. Αὐτοὶ
 ἔκτισαν τέμενος τῆς θεᾶς, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφέρθησαν δῶρα
 ὅχι μόνον δέρματα λύκων, ἀλλὰ καὶ πρόβατα, διὰ νὰ
 φυλαχθῇ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ποιμένης ἀπὸ τοὺς λύκους. Τὰ
 ἀναθήματα ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὅταν ἀφιερῶθῃ ἡ κεφαλὴ
 τινὸς τερατώδους ἀγριοχοίρου, ὅστις ἀνατρέψας τὰς
 ἀμπέλους εἶχε καταδιωχθῇ ἀπ' ὅλους τῶν πέριξ μερῶν
 τοὺς σκύλους καὶ τοὺς νέους. Οἱ κυνηγοὶ ἔφεραν προσκυ-
 νητὰς, καὶ οἱ προσκυνηταὶ πραγματευτάς. Μετ' ὀλίγον
 ἐσυστήθη κώμη περὶ τὸ τέμενος, εἰς τὸ ὁποῖον, μεταξὺ
 τόσων μωροπίστων ἀνθρώπων, δέν ἀργοπόρησαν νὰ γεν-
 νηθῶσι καὶ χρησμοί. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ χρηστήριον ἐπρό-
 λεγαν τὰς νίκας, οἱ βασιλεῖς ἔστειλαν εἰς αὐτὸ δῶρα· καὶ
 τότε τὸ τέμενος ἔγεινε ναὸς, ἡ δὲ κώμη, πόλις μὲ ἀρ-

* Ἴδε τὴν εἰς τὸ τέλος δευτέραν σημείωσιν.

χειρεῖς καὶ ἄρχοντας καὶ ὑποστατικά. Μετ' ὀλίγον ἐσύναξαν φόρους ἀπὸ τοὺς λαοὺς, διὰ νὰ οἰκοδομήσωσιν εἰς τὴν θεὰν ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς, καθὼς εἰς τὴν Ἐφεσον· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ὁ φόβος ἰσχύει περισσότερον παρὰ τὸ θάρρος, διὰ νὰ κάμουν τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος φοβερὰν, τῆς ἐθυσίασαν ἀνθρώπους εἰς τὴν Ταυρικὴν. Οὕτως ἡ ἐπινοηθεῖσα πρὸς εὐδαιμονίαν τῶν λαῶν ἀλληγορία συνεισέφερεν εἰς τὴν δυστυχίαν των, διότι ἀπέβη πολυκερδὴς εἰς μίαν πόλιν ἢ ἓνα ναόν.

Καταντᾷ δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια χρῆμα ὀλέθριον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν γίνεται κτῆμα καὶ κληρονομία τινὸς φυλῆς. Πολὺ ἀπέχει βεβαιότατα ἡ ἀνοχὴ τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὸν διωγμὸν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως· καὶ ἡ δοθεῖσα παρὰ τοῦ Ἰησοῦ εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἐντολὴ νὰ τινάσσωσιν ἀπὸ τοὺς πόδας τὸν κονιορτὸν τῶν οἴκων, ὅπου δὲν τοὺς ἐδέχοντο, καὶ ἡ ἀγανάκτησίς του, ὁπόταν οἱ Ἀπόστολοι τὸν ἐπρόβαλαν νὰ καταιβάσῃ εἰς ἐκείνας πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, δὲν ὁμοιάζουν παντάπασι μὲ τὴν καθαίρεσιν τῶν παλαιῶν τῆς Ἀμερικῆς Ἰνδῶν, οὔτε μὲ τὰς πυρὰς τῶν ἄουτο-δᾶ-φὲ, ἢ ἔργων πίστεως.

Εὐρίσκεται εἰς τὴν στοὰν τοῦ Κεραμικοῦ τῶν Παρισίων, δεξιόθεν τῆς εἰσόδου τοῦ κήπου, ἓνας στύλος Ἰω-

νικός, τὸν ὁποῖον ὁ περιώνυμος διδάσκαλος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς Βλονδέλος ἐδείκνυεν ὡς παράδειγμα καλοῦ εἰς τοὺς μαθητάς του. Ὁ πρῶτος, ἔλεγεν, εἶναι ἔργον περιφήμου τινὸς λιθοξόου· οἱ δὲ ἄλλοι ἐδουλεύθησαν κατὰ διαδοχὴν ἀπὸ διαφόρους τεχνίτας, οἵτινες ἐξέκλιναν ἀπὸ τὰς χάριτας καὶ ἀναλογίας του, καθ' ὅσον ἀπ' αὐτὸν ἐμακρύνοντο. Ὁ ξύσας τὸν δεύτερον, ἀρκετὰ καλὰ ἐμιμήθη τὸν πρῶτον· ἀλλ' ὁ τεχνουργήσας τὸν τρίτον, δὲν ἐμιμεῖτο πλέον παρὰ τὸν δεύτερον· καὶ οὕτως ἀπὸ μίμημα εἰς μίμημα ὁ τελευταῖος εὐρίσκεται πολλὰ κατώτερος τοῦ πρωτοτύπου. Πολλάκις παρέβαλα τὸ Εὐαγγέλιον μὲ τὸν ὠραῖον ἐκεῖνον τοῦ Κεραμικοῦ στύλον, τὰ δὲ τῶν παλαιῶν ἐρμηνευτῶν πονήματα μὲ τοὺς λοιποὺς τῆς στοᾶς. Ἀλλ' ἂν ἐθέτοντο κατὰ σειρὰν τὰ πολύτομα καὶ παχύτομα συγγράμματα τῶν νεωτέρων σχολιαστῶν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, τί ἀσχήμους στύλους ἤθελαν τάχα μᾶς παραστήσει! καὶ ποῖος πολεμούμενος ἀπὸ τὰς ἀνεμοταραχὰς τοῦ βίου νὰ τολμήσῃ ποτὲ νὰ ζητήσῃ αὐτοῦ στήριγμα;

Ἀφ' οὗ εἶναι ἀπαύγασμα τοῦ οὐρανίου φωτὸς ἡ ἀλήθεια, πάντοτε θέλει λάμπει καὶ δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἂν μόνον δὲν ἐπιτάττωνται φόροι εἰς τὰ παράθυρά

των. Ἀλλὰ πόσα παντοίων εἰδῶν τάγματα, συστημένα πρὸς διάδοσίν της, προβάλλουσιν ἀντ' αὐτῆς, διότι μάλιστα τοὺς φέρει κέρδη, τὸ φῶς τῶν ἰδίων λυχναρίων ἢ φαναρίων! Ὅταν ᾗναι δυνατοὶ, παραφέρονται μετ' ὀλίγον εἰς καταδρομὴν πρὸς τοὺς εὐρίσκοντας αὐτήν· καὶ ὅταν πάλιν δὲν ἰσχύουν, ἀντιτάττουσι δύναμιν ἀδρανείας, ἡ ὁποία τοὺς ἐμποδίζει νὰ τὴν διασπείρουν. Ἰδοὺ διατί ὅσοι τὴν ἀγαποῦν, μακρύνονται πολλάκις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς πόλεις. Τοιαύτην ἀλήθειαν ἠθέλησα ν' ἀποδείξω εἰς τὸ παρὸν συγγραμμάτιον. Χαρὰ εἰς ἐμέ, ἂν μὲ τὴν περιγραφὴν τῆς εὐτυχοῦς καλύβης τοῦ Ἰνδοῦ Παρία συνεισφέρω εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ἑνὸς μόνου συμπατριώτου μου!

Εἰς σὲ μόνην ἀνήκει, σεβαστὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας σύνοδος! νὰ εὐεργετῇς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καθαιροῦσα τὰ ἐναντίον τῆς ἀληθείας ἐμπόδια, ἐπειδὴ αὕτη εἶναι πηγὴ ὅλων τῶν ἀγαθῶν, καὶ διαδίδεται ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Αἱ μὲν Ἀθῆναι καὶ ἡ Ῥώμη ὑπερασπίσθησαν μόνον τὴν ἐλευθερίαν των· οἱ δὲ νεώτεροι λαοὶ ἐπολέμησαν διὰ νὰ ἐξαπλώσωσι τὴν θρησκείαν αὐτῶν καὶ τὴν ἐμπορίαν. Ὅλοι κατεδυνάστευσαν τὸν κόσμον· σὺ δὲ μόνη ἐφάνης ὑπέρμαχος τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, θυσιάζουσα

τὰ ἴδιά σου προνόμια. Καθὼς σὺ ἐπρονόησες κηδεμονικῶς διὰ τὴν βελτίωσίν του, οὕτω καὶ αὐτὸς θέλει φροντίσει ποτὲ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν σου. Εἴθε ὁ συγκαλέσας σε ἐνάρετος μονάρχης νὰ μεθέξῃ αἰωνίως ἀπὸ τὴν εὐδοξίαν τῶν κυρωθέντων ὑπ' αὐτοῦ πολυμόχθων σου ἔργων! Τὸ ὄνομά του θέλει διαμένει ἀθάνατον, καθὼς οἱ νόμοι σου. Τὰ παλαιὰ γένη ὥρισαν κυρίαν αὐτῶν ἐποχὴν τὴν ἀξιολογωτέραν διὰ τὰς ἡδονάς των, διὰ τὴν δύναμιν ἢ τὴν ἐλευθερίαν· οἱ μὲν φιλέορτοι Ἕλληνες, τὰς Ὀλυμπιάδας· οἱ δὲ φιλοπάτριδες Ῥωμαῖοι, τὴν κτίσιν τῆς Ῥώμης· οἱ δὲ τυραννημένοι λαοὶ, τῶν ἰδίων θρησκειῶν τὴν γένεσιν. Ἀλλὰ τὰ ἔθνη τὰ διὰ σοῦ ἀνακαλούμενα εἰς τὴν ὠρισμένην ἐκ φύσεως εὐδαιμονίαν, θέλουσι χρονολογεῖ τὰ, ὅσον καὶ ὁ κόσμος, ἀρχαῖα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς βασιλείας Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ'.

Η ΙΝΔΙΚΗ ΚΑΛΥΒΗ.

Πρὸ τριάκοντα περίπου χρόνων ἐσυστήθη ἐν Λονδίῳ Ἀγγλῶν σοφῶν ἐταιρία, ἥτις ἐπεχείρησε νὰ κάμῃ εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου παντοίας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ νὰ καταστήσῃ εὐδαιμονεστέρους τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ δὲ ἔξοδα ἐπληρόνοντο ἀπὸ ἐταιρίαν ὁμογενῶν συνδρομητῶν, συγκειμένην ἀπὸ ἐμπόρους, λόρδους, ἐπισκόπους, πανδιδακτήρια, καὶ ἀπὸ τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Ἀγγλίας, μὲ τὸν ὁποῖον συνεισέφεραν καὶ τινες ἡγεμόνες τῆς ἀρκτῶας Εὐρώπης. Οἱ σοφοὶ οὗτοι ἦσαν τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι, καὶ ἡ Βασιλικὴ Ἐταιρία τοῦ Λονδίνου εἶχε δώσει εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἓνα τόμον περιέχοντα τὸν κατάλογον τῶν ζητημάτων, τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ φέρῃ τὰς λύσεις. Τὰ δὲ ζητήματα τρισχίλια καὶ πεντακόσια τὸν ἀριθμὸν, ἂν καὶ διάφορα διὰ καθένα τῶν σοφῶν, καὶ ἀρμόδια εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔμελλε νὰ περιηγηθῇ, ἦσαν ὅμως ἀλληλένδετα, ὥστε τὸ ἐξ ἐνὸς πη-

γάζον φῶς ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ διαχυθῇ εἰς ὅλα τ᾿ ἄλλα. Ὁ γράψας αὐτὰ, συνεργεῖα τῶν συναδελφῶν του, πρόεδρος τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρίας εἶχε κατανοήσει ὅτι ἡ διασάφησις μιᾶς δυσκολίας κρέμεται πολλάκις ἀπὸ ἄλλης λύσιν, καὶ αὕτη προηγουμένως ἀπ' ἄλλην, ὥστε ἡ ἔρευνα τῆς ἀληθείας γίνεται πολὺ ἐργωδεστέρα παρ' ὅσον νομίζομεν. Τέλος, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὰς λέξεις αὐτὰς τοῦ προέδρου εἰς τὰς πρὸς τοὺς σοφοὺς παραγγελίας, τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν τοῦτο οἰκοδόμημα ἦτον τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἀπ' ὅσα κἀνέν ἔθνος ἀνήγειρε ποτὲ εἰς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων τὴν πρόοδον· καὶ τοῦτο ἀποδείχνει, ἔλεγε, τὴν ἀνάγκην τῶν ἀκαδημαϊκῶν συστημάτων διὰ νὰ συναρμολογῶσι τὰς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν διασκορπισμένας ἀληθείας.

Πλὴν τοῦ τόμου τῶν λυτέων ζητημάτων, ἕκαστος τῶν σοφῶν τούτων περιηγητῶν εἶχε παραγγελίαν ν' ἀγοράσῃ καθ' ὁδὸν τὰ ἀρχαιότατα τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἀντίτυπα καὶ τὰ σπανιώτατα εἰς πᾶν εἶδος χειρόγραφα, ἢ τοῦλάχιστον νὰ προσπαθήσῃ παντοίως διὰ ν' ἀποκτήσῃ καλὰ ἀντίγραφα. Διὰ τοῦτο τὸ τέλος, οἱ συνδρομηταὶ τοὺς εἶχαν δώσει συστατικὰ πρὸς τοὺς προξένους, μεσάζοντας καὶ πρέσβεις τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, ὅσους ἔμελλον νὰ τύχωσι περιηγούμενοι, καὶ, τὸ ἀξιολογώτερον, καλὰ συναλλαγματικὰ γράμματα ἀπὸ τοὺς περιφημοτάτους τραπεζίτας τοῦ Λονδίνου ἐπιγεγραμμένα.

Ὁ πολυμαθέστατος τούτων τῶν λογίων, ὅστις ἤξευρεν

Ἑβραϊκὰ, Ἀραβικὰ καὶ Ἰνδικὰ, ἐστάλη διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἰνδίαν τὴν μητέρα πασῶν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν. Αὐτὸς ἄρχισε τὴν περιήγησίν του ἀπὸ τὴν Ὀλλανδίαν, καὶ ἐπεσκέφθη ἀλληλοδιαδόχως τὴν Ἰουδαϊκὴν συναγωγὴν τοῦ Ἀμστελοδάμου, καὶ τὴν σύνοδον τοῦ Δορδερικοῦ· εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν, τὴν Σορβόνναν καὶ τὴν ἐν Παρισίοις τῶν ἐπιστημῶν Ἀκαδημίαν· εἰς δὲ τὴν Ἰταλίαν, πλῆθος ἀκαδημιῶν, μουσείων καὶ βιβλιοθηκῶν, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις, τὸ μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας, τὴν ἐν Βενετίᾳ βιβλιοθήκην τοῦ Ἀγίου Μάρκου, καὶ τὴν τοῦ Βατικάνου εἰς τὴν Ῥώμην. Εὕρισκόμενος εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἐδίστασεν, ἂν, πρὶν κινήσῃ διὰ τὴν Ἀνατολήν, ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἰσπανίαν νὰ συμβουλευθῇ τὸ περιβόητον πανδιδακτῆριον τῆς Σαλαμάγκης· ἀλλ' ἀπὸ φόβον τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἐπρόκρινε νὰ ἐκπλεύσῃ κατ' εὐθεΐαν εἰς τὴν Τουρκίαν. Μετέβη λοιπὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου κάποιος ἐφέντης τὸν ἄφησε δυνάμει χρημάτων νὰ φυλλολογήσῃ ὅλα τὰ βιβλία τοῦ τζαμίου τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἐκεῖθεν ὑπῆγεν εἰς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Κόπτας, ἔπειτα εἰς τοὺς Μαρωνίτας τοῦ ὄρους τοῦ Λιβάνου, καὶ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Καρμηλίου· ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σαναᾶ τῆς Ἀραβίας· ἔπειτα εἰς Ἰσπαχὰν, Κανδαχάρ, Δελχί, Ἄγραν· τέλος, μετὰ τριετῇ ὁδοιπορίαν ἔφθασεν εἰς τὰς παρὰ τὸν Γάγγην Βενάρας, τὰς Ἰνδικὰς Ἀθήνας, ὅπου συνωμίλησε μὲ τοὺς Βραχμᾶνας. Κάνει ποτε ἰδιώτης δὲν ἀπέκτησε τόσον πλῆθος ἐκδόσεων, βιβλίων πρω-

τοτύπων, χειρογράφων σπανίων, ἀντιγράφων, συνόψεων καὶ παντοίων σημειώσεων, ὅσον περιεῖχε τότε ἡ συλλογὴ τοῦ Δόκτορος. Φθάνει νὰ εἰπῶ ὅτι συνίστατο ἀπὸ ἐννε-
νῆντα πάλλας, βάρους ὁμοῦ ἐννέα χιλιάδων πεντακοσίων
τεσσαράκοντα Τροῦκῶν λιτρῶν*. Ἐν ᾧ δ' ἐτοιμάζετο νὰ
ἐπιστρέψῃ εἰς Λονδῖνον φέρων τοιοῦτον λαμπρὸν φόρ-
τωμα σοφίας, καὶ περιχαρὴς ὅτι ὑπερέβη τὰς ἐλπίδας
τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρίας, μία σκέψις ἀπλουστάτη τὸν
κατεβύθισεν εἰς λύπην.

Ἀφοῦ συνωμίλησε μὲ τοὺς ῥαββίνους, τοὺς διαμαρ-
τυρομένους λειτουργοὺς, τοὺς ἐπιστάτας τῶν Λουθηρικῶν
ἐκκλησιῶν, τοὺς Λατίνους θεολόγους, τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς
τῶν Παρισίων, τῆς Κρούσκας, τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἀρκαδίας
καὶ εἰκοσιτεσσάρων ἄλλων περιφημοτάτων ἀκαδημιῶν τῆς
Ἰταλίας, μὲ τοὺς ἱερεῖς τῶν Γραικῶν, τοὺς Μολλάδας τῶν
Τούρκων, τοὺς Βαρδαβέτας τῶν Ἀρμενίων, τοὺς Σέδρας
καὶ Καζήδας τῶν Περσῶν, τοὺς Σεγίχας τῶν Ἀράβων,
τοὺς Πάρσας ἥτοι παλαιοὺς Πέρσας, καὶ τοὺς Ἰνδοὺς
Πανδέκτας, ἐστοχάσθη ὅτι ὅχι μόνον δὲν διεσάφησε
κάνέν τῶν τρισχιλίων πεντακοσίων ζητημάτων τῆς Βα-
σιλικῆς Ἑταιρίας, ἀλλὰ καὶ ἐπηύξησε τὰς περὶ αὐτῶν ἀμ-
φιβολίας· ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἀλληλένδενα, συνέβαινεν,
ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ ἐνδόξου αὐτῆς προέδρου, μία

* Ὁ Τροῦκὸς σταθμὸς, ὁ ἄλλως Τροῦκὴ λίτρα λεγόμενος (Ἀγγλιστὶ Pound-Troy), ἀναλογεῖ μὲ δώδεκα οὐγκίας τοῦ σταθμοῦ τῆς διμοιρίας (τῆς κοινῶς Μάρκας).

σκοτεινὴ λύσις νὰ σκοτίζῃ τὴν ἐνάργειαν τῆς ἄλλης, τὰ πλέον φανερά καὶ ὁμολογούμενα νὰ γίνωνται διόλου προβληματώδη, καὶ νὰ μὴν ἤμπορῇ τις πλέον κάμμίαν ἀλήθειαν νὰ διακρίνῃ εἰς τὸν ἀπέραντον ἐκεῖνον τῶν ἀντιφατικῶν ἀποκρίσεων καὶ ἀξιωματῶν λαβύρινθον.

Ὁ Δόκτωρ τὸ ἐσυμπέραινεν ἀπὸ μίαν ἀπλὴν ἐπιθεώρησιν. Μεταξὺ τῶν ζητημάτων εἶχε νὰ λύσῃ διακόσια περὶ τῆς θεολογίας τῶν Ἰουδαίων· τετρακόσια ὀγδοῆντα περὶ τῆς τῶν διαφορῶν κοινωνιῶν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας· τριακόσια δώδεκα περὶ τῆς παλαιᾶς θρησκείας τῶν Βραχμάνων· πεντακόσια ὀκτὼ περὶ τῆς Σανσκρίτης ἥτοι ἱερᾶς αὐτῶν γλώσσης· τρία περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ Ἰνδικοῦ ἔθνους· διακόσια ἑνδεκα περὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἀγγλῶν εἰς τὴν Ἰνδίαν· ἑπτακόσια εἴκοσι ἑννέα περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν νήσων Ἐλεφαντῆς καὶ Σαλσέτης τῶν πλησίον τῆς Εὐόρμου νήσου· πέντε περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ κόσμου· ἑξακόσια ἑβδομηντα ἑξ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀμβάρεως καὶ περὶ τῶν ιδιοτήτων τῶν διαφορῶν εἰδῶν τοῦ πανζεχρίου· ἓν περὶ τῆς ἀνεξετάστου ἀκόμη αἰτίας τοῦ κατὰ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ρεύματος, ὅστις ἐξ μῆνας ῥέει πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐξ πρὸς δυσμὰς· καὶ τριακόσια ἑβδομηντα ὀκτὼ περὶ τῶν πηγῶν καὶ τῶν περιοδικῶν πλημμυρῶν τοῦ Γάγγου. Ἐκ ταύτης τῆς ἀφορμῆς εἶχαν παραγγείλῃ τὸν Δόκτορα νὰ συνάξῃ, καθ' ὁδὸν, ὅσα καὶ ἂν δυνηθῇ περὶ τῶν πηγῶν καὶ πλημμυρῶν τοῦ Νείλου, εἰς τῶν ὁποίων

τὴν ἐξέτασιν ἐνασχολοῦντο τόσους αἰῶνας οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης. Ἀλλ' αὐτὸς ἔκρινε τὴν ὕλην ταύτην ἱκανῶς διακροτημένην καὶ ἄλλοτρίαν προσέτι τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς του. Εἰς ἕκαστον δὲ τῶν προβλημάτων τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρίας ἔφερνε, μίαν μὲ τὴν ἄλλην, πέντε διαφόρους λύσεις, αἱ ὁποῖαι πρὸς τὰ τρισχίλια πεντακόσια ζητήματα ἔδιδον δεκαεπτὰ χιλιάδας καὶ πεντακοσίας ἀποκρίσεις· καὶ ἂν, καθ' ὑπόθεσιν, ἕκαστος τῶν δεκαεννέα συναδελφῶν ἔφερνεν ἄλλας τόσας ἐκ μέρους του, ἔπρεπεν ἀκολούθως ἡ Βασιλικὴ Ἑταιρία νὰ λύσῃ ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας δυσκολιῶν, πρὶν δυνηθῇ νὰ στηρίξῃ κάμ- μίαν ἀλήθειαν εἰς στερεὰν καὶ ἀκλόνητον βάσιν. Τοιουτο- τρόπως αἱ συλλογαὶ των ὅλαι, ἀντὶ νὰ κάμωσιν ἐκάστην πρότασιν νὰ συννεύῃ πρὸς κέντρον κοινὸν (κατὰ τὰς λέξεις τῆς πρὸς αὐτοὺς παραγγελίας), ἤθελαν ἐξ ἐναντίας τὰς βιάσει νὰ διανεύωσιν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ποτὲ νὰ μὴ συμ- πέσωσιν. Ἄλλη σκέψις ἐπίκραине περισσότερον ἀκόμη τὸν Δόκτορα. Ἄν καὶ εἰς τὰς ἐπιπόνους αὐτοῦ ζητήσεις μετε- χειρίσθῃ παντελῶς τὸ στάσιμον τοῦ τόπου του ἦθος καὶ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ φιλοφροσύνην, ἀπέκτησεν ὁμως ἀσπόνδους ἐχθροὺς τοὺς περισσοτέρους σοφολογιωτάτους, μὲ τοὺς ὁποίους ἀμφισβήτησε. Τί μέλλει γενέσθαι λοι- πὸν, ἔλεγεν, ἡ ἡσυχία τῶν συμπατριωτῶν μου, ὅταν μὲ τὰς ἐννενηντά μου πάλλας τοὺς φέρω, ἀντὶ τῆς ἀληθείας, νέας δισταγμῶν καὶ φιλονεικιῶν ὑποθέσεις;

Ἐν ᾧ δὲ βεβαρυμμένος οὕτως ἀπὸ ἀμηχανίαν καὶ

άνιαν ἔμελλε νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, οἱ Βεναραῖοι Βραχμᾶνες τὸν ἐφανέρωσαν ὅτι ὁ ἑξαρχος Βραχμὰν τῆς περιφήμου παγόδας τοῦ Ζαγρενάτου ἢ Ζαγερνάτου, πόλεως κειμένης εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ὀρίσης καὶ πλησίον μιᾶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γάγγου, μόνος ἐκεῖνος ἐδύνατο νὰ λύσῃ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου. Καὶ ἦτον ἀληθινὰ ὁ περιφημότετος πανδέκτης, ἡ γραμματεὺς, ἀπ' ὅσους ποτὲ ἠκούσθησαν, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἔτρεχαν νὰ τὸν συμβουλεύωνται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἰνδίας, καὶ ἀπὸ πολλὰ τῆς Ἀσίας βασίλεια.

Παρευθὺς ὁ Δόκτωρ ἐκίνησεν εἰς Καλικάταν, καὶ προσῆλθεν εἰς τὸν Ἐπιστάτην τῆς κατὰ τὴν Ἰνδίαν Ἀγγλικῆς συντροφίας, ὁ ὁποῖος, πρὸς τιμὴν τοῦ γένους του καὶ δόξαν τῶν ἐπιστημῶν, τὸν ἔδωκε, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς Ζαγρενάτον, μίαν παλαγκίναν, ἡ φορεῖον Ἰνδικὸν, μὲ παραπετάσματα μεταξωτὰ βυσσινοειδῆ καὶ μὲ χρυσαῖς φούνταις· ὀκτὼ ῥωμαλέους κουλήδας, ἥτοι φορεῖς, ὥστε νὰ διαδέχωνται τέσσαρες τοὺς τέσσαρας· δύο ἀχθοφόρους· ἓνα ὑδροφόρον κ' ἓνα λαγυνοφόρον, διὰ νὰ τὸν δροσίζουν· ἓνα τουτουντσῆν ἡ καπνοφόρον· ἓνα μὲ τὴν ὀμπρέλλαν ἥτοι σκιάδιον, διὰ νὰ τὸν σκιάζῃ τὴν ἡμέραν· ἓνα μασαλατσῆν, ἡ δαδοφόρον, διὰ τὴν νύκτα· ἓνα ξυλοσχίστην· δύο μαγείρους· δύο καμήλους μὲ τοὺς ἀγωγιάτας, διὰ νὰ φέρωσι τὰ ἐφόδια καὶ τὴν ἀποσκευὴν του· δύο πιατέδας, ἥτοι πεζοὺς προδρόμους, διὰ νὰ τὸν ἀναγγέλλουν· τέσσαρας σιπαχίους ἡ ῥεσπούτους μὲ Περσικοὺς ἵππους,

διὰ παραπομπήν· καὶ ἓνα σημαιοφόρον κρατοῦντα τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν. Βλέπων τὴν λαμπρὰν τοῦ Δόκτορος συνοδίαν, ἤθελες τὸν ἐκλάβει ἀντὶ ἐπιστάτου τινὸς τῆς ἐμπορικῆς τῶν Ἀγγλῶν ἐν Ἰνδία συντροφίας. Ἦτον ὅμως διαφορὰ, καθ' ὃ, τι ὁ Δόκτωρ, ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ ζητήσῃ, ἦτον διωρισμένος νὰ προσφέρῃ δῶρα. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Ἰνδίαν κἀνεὶς δὲν ἐμφανίζεται μὲ χεῖρας κενὰς ἐνώπιον τῶν ἐν ἀξιώματι ἀνδρῶν, ὁ ἐπιστάτης τὸν εἶχε δώσει μ' ἔξοδα τοῦ γένους κάλλιστον τηλεσκόπιον καὶ τάπητα Περσικὸν διὰ τὸν κορυφαῖον τῶν Βραχμάνων· τσίτια μεγαλοπρεπῇ διὰ τὴν γυναῖκά του, καὶ τρία σερικὰ τῆς Κίνας, κόκκινον, ἄσπρον καὶ κίτρινον, διὰ ζωνάρια τῶν μαθητῶν του. Ἀφ' οὗ ἐφορτώθησαν τὰ δῶρα εἰς τὰς καμήλους, ὁ Δόκτωρ ἐκίνησε μὲ τὴν παλαγκίναν του, φέρων καὶ τὴν βίβλον τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῆς ὁδοιπορίας ἐσυλλογίζετο ποῖον ζήτημα νὰ προβάλῃ πρῶτον εἰς τὸν κορυφαῖον τῶν ἐν Ζαγρενάτῳ Βραχμάνων, ἂν ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀφ' ἐνὸς τῶν τριακοσίων ἐβδομηντα ὀκτὼ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς πηγὰς καὶ πλημμύρας τοῦ Γάγγου, ἢ μᾶλλον μὲ τὸ ἀποβλέπον τὴν ἡμιετῇ παλὶρρόιαν τῆς Ἰνδικῆς θαλάσσης, τὸ ὁποῖον ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἀνακάλυψιν τῶν πηγῶν τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν σφαῖραν περιοδικῶν αὐτοῦ κινήσεων. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἂν καὶ ἀσυγκρίτως ἀξιολογώτερον διὰ τὴν φυσικὴν παρ' ὅσα ἔγειναν ἀπὸ τόσους αἰῶνας περὶ τῶν πηγῶν καὶ τῶν πλημυ-

ρῶν αὐτῶν τοῦ Νείλου, δὲν εἶχεν ἀκόμη κινήσει τὴν προσο-
χὴν τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐπρόκρινε λοιπὸν νὰ ἐρω-
τήσῃ τὸν Βραχμᾶνα περὶ τοῦ ἂν ὁ κατακλυσμὸς ᾗτον
παγκόσμιος, τὸ ὁποῖον εἶχε διεγείρῃ τόσας φιλονεικίας·
ἢ, διὰ νὰ ἀναίβῃ ὑψηλότερα, ἂν ἀληθεύῃ ὅτι ὁ ἥλιος ἄλ-
λαξε πολλάκις δρόμον, ἀνατέλλων ἐκ δυσμῶν καὶ δύων εἰς
ἀνατολὰς, κατὰ τὴν ἱστορουμένην ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον
παράδοσιν τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων· καὶ περὶ τῆς ἐποχῆς
δὲ τῆς κτίσεως τῆς γῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδίδουσιν οἱ
Ἴνδοι πολλῶν μυλλιονίων ἐτῶν ἀρχαιότητα. Ἐνίοτε ἔκρινεν
ὠφελιμώτερον νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ποῖον εἶδος κυβερνήσεως
εἶναι καλῆτερον διὰ τὰ ἔθνη, καὶ περὶ τῶν δικαιωμάτων
μάλιστα τοῦ ἀνθρώπου, τῶν ὁποίων εἰς κἀνὲν μέρος δὲν
ὑπάρχει κώδηξ· ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ζητήματα δὲν
εὕρισκοντο εἰς τὸ βιβλίον του.

Πρὸ πάντων ὅμως, ἔλεγεν ὁ Δόκτωρ, πρέπον μὲ φαί-
νεται νὰ ἐρωτήσω τὸν Ἴνδὸν πανδέκτην, μὲ ποῖον μέσον
νὰ εὕρισκεται ἡ ἀλήθεια· διότι ἂν μὲ τὸ λογικόν, καθὼς
ἐγὼ ἐπροσπάθησα νὰ κάμω ἕως τώρα, τὸ λογικὸν παραλ-
λάττει εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Δεύτερον, ποῦ πρέπει
νὰ ζητῆται· διότι ἂν εἰς τὰ βιβλία, αὐτὰ ἀντιφάσκουσιν
ὅλα. Τελευταῖον, ἂν πρέπη νὰ κοινοποιῇται εἰς τοὺς ἀν-
θρώπους· διότι ὅποιος τὴν παραστήσῃ, εὐθὺς τὸν
ἐχθρεύονται. Ἰδοὺ τρία προηγούμενα ζητήματα, τὰ ὁποῖα
δὲν ἐστοχάσθη ὁ ἐνδοξότατος ἡμῶν πρόεδρος. Ἄν ὁ
Βραχμᾶν τοῦ Ζαγρενάτου ἠμπορέσῃ νὰ μὲ τὰ λύσῃ,

θέλω ἔχει ὅλων τῶν ἐπιστημῶν τὸ κλειδίον, καὶ, τὸ καλῆτερον ἀκόμη, θέλω ζήσει ἐν εἰρήνῃ μὲ ὅλον τὸν κόσμον.

Τοιαῦτα διελογίζετο καθ' ἑαυτὸν ὁ Δόκτωρ. Φθάσας δὲ μετὰ δεκαήμερον ὁδοιπορίαν εἰς τὸν Βεγγαλικὸν κόλπον ἀπῆντησε πλῆθος ἀνθρώπων ἐπιστρεφόντων ἀπὸ Ζαγρενάτον, καὶ ὑπερευχαριστημένων ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ κορυφαίου τῶν πανδεκτῶν, τὸν ὁποῖον εἶχαν συμβουλευθῇ. Τὴν ἐνδεκάτην εἶδε, μετὰ τὴν αὐγὴν, τὴν περίφημον παγόδαν τοῦ Ζαγρενάτου κτισμένην παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ὡς ἐπικειμένη μὲ τοὺς μεγάλους αὐτῆς κοκκίνους τοίχους καὶ μετὰς στοᾶς, μὲ τοὺς θόλους καὶ τοὺς λευκοὺς ἐκ μαρμάρου πύργους. Ὑψόνετο δὲ εἰς τὸ κέντρον ἐννέα δενδροστιχιῶν, αἱ ὁποῖαι σχηματισμέναι ἀπὸ δένδρα ἀειθαλῇ διανεύουσι πρὸς ἰσάριθμα μὲ αὐτὰς βασίλεια. Κάρμιᾱς τὰ δένδρα δὲν ὁμοιάζουν μὲ τῆς ἄλλης· ἀλλ' ἡ μὲν ἔχει ἄρεκοφοίνικας, ἡ δὲ σκληρόδενδρα, ἡ δὲ κοκοφοίνικας, ἡ δὲ μαγγέας, ἡ δὲ ῥιπιδοφοίνικας, ἡ δὲ καμφορέας, ἡ δὲ βαμβοκαλάμους, ἡ δὲ μυροβαλάνους, ἡ δὲ σάνταλα· καὶ βλέπουσιν ἡ μὲν πρὸς τὴν Ταπροβάνην, ἡ δὲ πρὸς τὴν Γολκόνδαν, ἡ δὲ πρὸς τὴν Ἀραβίαν, ἡ δὲ πρὸς τὴν Περσίαν, ἡ δὲ πρὸς τὴν Θηβετὴν, ἡ δὲ πρὸς τὴν Κίναν, ἡ δὲ πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Ἄβας, ἡ δὲ πρὸς τὸ τῶν Σινῶν, ἡ δὲ πρὸς τὰς νήσους τῆς Ἰνδικῆς θαλάσσης. Ὁ Δόκτωρ ἔφθασεν εἰς τὴν παγόδαν διὰ τῆς ἡλυσίας τῶν βαμβοκα-

λάμων, ἥτις ἐκτείνεται παραλλήλως μετὸν Γάγγην καὶ μετὰς χαριεστάτας νήσους τῆς ἐκβολῆς του. Ἄν καὶ εἰς πεδιάδα κτισμένη, ἡ παγόδα εἶναι τόσον ὑψηλὴ, ὥστε ἀφ' οὗ τὸ πρωῒ τὴν εἶδε, μόλις πρὸς τὴν ἐσπέραν ἔφθασεν. Ἐθαύμασεν ἀληθῶς, ὅταν ἐθεώρησεν ἐγγύθεν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν λαμπρότητα, τὰς ὀρειχαλκίλους αὐτῆς θύρας σπινθηροβολούσας ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ δύοντος ἡλίου, καὶ τοὺς ἀετοὺς πεταμένους περὶ τὴν οὐρανομήκη κορυφὴν τῆς. Ἦτον δὲ περικυκλωμένη ἀπὸ μεγάλας ἐκ λευκοῦ μαρμάρου δεξαμενάς, ἀντιφαινούσας τοὺς θόλους, τὰς στοᾶς καὶ τὰς πύλας αὐτῆς εἰς τὰ διαφανῆ των ὕδατα. Ὀλόγυρα ἐξαπλόνοντο αὐλαὶ πλατύταται, καὶ κῆποι περιωρισμένοι ἀπὸ μεγάλα κτίρια, τὰ ὅποια κατοικοῦντο ἀπὸ τοὺς λειτουργοῦντας εἰς αὐτὴν Βραχμᾶνας.

Οἱ πρόδρομοι τοῦ Δόκτορος ἔτρεξαν νὰ τὸν ἀναγγείλουν, καὶ εὐθὺς χορὸς νεανίδων μουσουργῶν ἐξῆλθον ἀπὸ κῆπον εἰς προὔπαντησίν του, ᾄδουσαι καὶ χορεύουσαι ἐν ἡχῳ τυμπάνων. Τὰ περιδέραιά των ἦσαν ὀρμαθοὶ ἀνθέων μογορίου, αἱ δὲ ζῶναι πλεγμέναι μετὰ ἄνθη πλουμερίας. Ὅθεν ὁ Δόκτωρ, περικυκλωμένος ἀπὸ μῦρα καὶ ἄνθη καὶ μελωδίας, προῆλθε μέχρι τῆς θύρας τῆς παγόδας, ἔνδον τῆς ὁποίας εἶδε, μετὰ τὸ φῶς πολλῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν λύχνων, τὸ ἄγαλμα τοῦ Ζαγρενάτου, τὴν ἐβδόμην ἐνσάρκωσιν τοῦ Βράχμα, εἰς σχῆμα πυραμίδος, χωρὶς πόδας καὶ χεῖρας, διότι τὰ μέλη του ταῦτα εἶχαν

ἀποκοπῇ, ὅταν ἠθέλησε νὰ φέρῃ ἐπάνω του τὸν κόσμον διὰ νὰ τὸν σώσῃ. Εἰς τοὺς πόδας του ἦσαν πρηνεῖς πολλοὶ μετανοοῦντες, ἐξ ὧν οἱ μὲν ὑπέσχοντο μεγαλοφώνως νὰ καρφωθῶσι, τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς του, εἰς τὴν ἄμαξαν αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς ὤμους, οἱ δὲ νὰ συντριφθῶσιν ὑπὸ τοὺς τροχοὺς τῆς. Ἄν καὶ τὸ θέαμα τῶν δαιμονολήπτων τούτων, οἵτινες ἀνεστέναζον βαρέως προφέροντες τὰ βδελυρά των ταξίματα, διήγειρε φρίκην τινὰ εἰς τὸν Δόκτορα, ἐτοιμάζετο ὅμως νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν παγόδαν, ὅταν γηραλέος τις Βραχμὰν, θυρωρὸς αὐτῆς, τὸν ἐμπόδισεν ἐρωτῶν διὰ ποῖον τέλος ἔρχεται. Ἀφ' οὗ τὸ ἔμαθεν, εἶπεν εἰς τὸν Δόκτορα, ὅτι, ὡς φρεγγῆς ἢ ἀκάθαρτος, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐμφανισθῇ ἔμπροσθεν τοῦ Ζαγρενάτου, μηδὲ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἱερέως, ἂν πρῶτον δὲν πλυθῇ τρεῖς φοραῖς εἰς μίαν ἀπὸ τὰς κολυμβήθρας, καὶ δὲν ἀφήσῃ ὅ,τιδῆποτε δερμάτινον ἢ κατεσκευασμένον ἀπὸ ζωϊκὴν ὕλην φορῇ ἐπάνω του· πρὸ πάντων δὲ νὰ μὴν ἔχῃ μήτε τρίχας ἀγελάδας, διότι προσκυνεῖται ἀπὸ τοὺς Βραχμᾶνας, μήτε τρίχας χοίρου, ζώου μυσαρωτάτου εἰς αὐτούς. « Πῶς νὰ κάμω λοιπὸν, εἶπεν ὁ Δόκτωρ; Φέρω
 « δῶρα εἰς τὸν κορυφαῖον τῶν Βραχμάνων ἓνα τάπητα
 « Περσικὸν ἀπὸ τρίχας αἰγὸς Ἀγκυρανῆς, καὶ ὑφάσματα
 « τῆς Κίνας μεταξωτά. » — « Πᾶν τὸ προσφερόμενον,
 « ἀπεκρίθη ὁ Βραχμὰν, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ζαγρενάτου, ἢ
 « τὸν ἀρχιερέα του, ἀγνίζεται καὶ καθαρίζεται διὰ τῆς
 « δωρήσεως· τὸ τῶν φορεμάτων σου ὅμως, ἀλλάσσει. »

Ἦναγκάσθη λοιπὸν ὁ Δόκτωρ νὰ ἐκδυθῇ τὴν ἀπὸ μαλλίων τῆς Ἀγγλίας χλαῖνάν του, τὰ ἀπὸ αἵγειον δέρμα πέδιλα, καὶ τὸν καστόρειον πέτασον. Ἐπειτα ὁ γηραλέος Βραχμὰν τὸν ἔπλυνε τρεῖς φοραῖς, τὸν ἔνδυσε μὲ βαμβακερὸν πανίον σανταλοειδές, καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς κατοικίας τοῦ κορυφαίου τῶν Βραχμάνων. Ἐν ᾧ δ' ἐτοιμάζετο νὰ ἔμβῃ κρατῶν ὑπὸ τὴν ἀμασχάλην τὴν βίβλον τῶν ζητημάτων τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρίας, ὁ εἰσαγωγεὺς τὸν ἐρώτησεν ἀπὸ ποίαν ὕλην εἶναι ἡ σκέπη τοῦ βιβλίου του; « Εἶναι δεμένον μὲ δέρμα μοσχαρίου, » ἀπεκρίθη ὁ Δόκτωρ. — « Πῶς! ἐφώναξεν ὁ Βραχμὰν « ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του, δὲν σὲ προεφανέρωσα ὅτι οἱ « Βραχμᾶνες προσκυνοῦσι τὴν ἀγελάδαν; καὶ τολμᾷς νὰ « ἐμφανισθῇς εἰς τὸν ἑξάρχον αὐτῶν κρατῶν βιβλίον πε- « ριτυλιγμένον μὲ δέρμα μοσχαρίου! » Ὁ Δόκτωρ ἤθελε βιασθῇ νὰ ὑπάγῃ πρὸς καθαρισμόν εἰς τὸν Γάγγην, ἂν δὲν ἔκοπτεν ὅλας τὰς δυσκολίας, προσφέρων τινὰς παγόδας, ἥτοι χρυσᾶ νομίσματα, εἰς τὸν εἰσαγωγέα. Ἄφησε λοιπὸν τὴν βίβλον τῶν ζητημάτων εἰς τὴν παλαγκίναν του· παρηγορεῖτο ὁμῶς καθ' ἑαυτὸν, λέγων· « Τέλος πάν- « των, τρία μόνον ζητήματα ἔχω νὰ προβάλω εἰς τὸν « Ἰνδὸν τοῦτον σοφολογιώτατον. Θέλω μείνῃ εὐχαριστη- « μένος, ἂν με διδάξῃ τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ ζητῇται ἡ « ἀλήθεια, ποῦ εὐρίσκεται, καὶ ἂν πρέπη νὰ κοινολογῇται « εἰς τοὺς ἀνθρώπους. »

Εἰσήγαγε λοιπὸν ὁ γηραλέος Βραχμὰν τὸν Ἀγγλον

Δόκτορα μὲ τὸ βαμβακερόν του πανίον ἐνδυμένον, γυμνο-
κέφαλον καὶ γυμνοπόδην, ἔμπροσθεν τοῦ μεγάλου ἱερέως
τοῦ Ζαγρενάτου, εἰς μεγάλην σάλαν ἔχουσιν σανταλίνους
στύλους. Οἱ πράσινοι τοῖχοί της, ἀλειμμένοι μαρμάρου
κονίαν μεμιγμένην μὲ ἀγελάδας κόπρον, ἦσαν τόσον
λαμπροὶ καὶ ὁμαλοὶ, ὥστε ἤμποροῦσέ τις νὰ κυτταχθῇ
ὡσὰν εἰς καθρέπτην. Τὸ ἔδαφος ἦτον σκεπασμένον μὲ
λεπτοτάτας ψάθας, ἐξαπῆχαι τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος.
Εἰς δὲ τὸ ἐνδότατον τῆς σάλας ἦτον βῆμα μὲ στυλίσκους
ἐβενίνους περιφραγμένον, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐφαίνετο, διὰ
κιγκλίδων ἀπὸ Ἰνδικοῦς καλάμους πλεγμένων καὶ κόκκινα
βερνικωμένων, ὁ γεραρὸς κορυφαῖος τῶν Πανδεκτῶν μὲ
τὴν λευκὴν του γενειάδα, καὶ φορῶν τρία νήματα βαμ-
βακίου λοξοειδῶς ἐπὶ τοῦ στήθους, κατὰ τὴν συνήθειαν
τῶν Βραχμάνων. Ἐκάθετο δὲ σταυροπόδης εἰς κίτρινον
τάπητα, καὶ χωρὶς νὰ σαλεύῃ μήτε κἂν τοὺς ὀφθαλμούς·
τόσον παντελὴς ἦτον ἡ ἀκίνησία του ! Τινὲς τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ ἐδίωκον τὰς μυίας τριγύρω του μὲ ῥιπίδια ἀπὸ
οὐρὰν παγωνίου· ἄλλοι ἔκαιον εἰς ἀργυρᾷ θυμιατήρια
ἀγάλλοχον, καὶ ἄλλοι ἐκροτοῦσαν τὸ σανδούριον εἰς γλυ-
κύτατον ἤχον. Οἱ δὲ ἐπίλοιποι, πλεῖστοι τὸν ἀριθμὸν,
μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο Φακίροι, Ζογῆδαι καὶ Σαν-
τόνοι, ἦσαν τεταγμένοι εἰς πολλὰς σειρὰς ἐκατέρωθεν τοῦ
χρηματιστηρίου, φυλάττοντες βαθυτάτην σιωπὴν, καὶ
κρατοῦντες τὰ μὲν ὀμμάτια χαμηλωμένα, τὰ δὲ χέρια
σταυρωτὰ εἰς τὸ στήθος.

Ὁ Δόκτωρ ἠθέλησε κατ' ἀρχὰς νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ κορυφαίου τῶν Πανδεκτῶν διὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· ἀλλ' ὁ εἰσαγωγεὺς τὸν ἐκράτησεν ἐννέα ψάθας μακρὰν, λέγων ὅτι οἱ μὲν Ὀμράδαι, ἦτοι μεγάλοι ἄρχοντες τῆς Ἰνδίας, δὲν προβαίνουνσι περαιτέρω· οἱ δὲ Ραζάδαι, ἦτοι ἐξουσιασταὶ, προχωροῦσι μέχρι τῆς ἑκτῆς ψάθας· οἱ δὲ ἡγεμόνες, υἱοὶ τοῦ Μογγόλου, μέχρι τῆς τρίτης· μόνος δὲ ὁ Μογγόλος ἀξιόνεται νὰ πλησιάσῃ ἕως εἰς τὸν σεβασμιώτατον Ἀρχιερέα διὰ νὰ φιλήσῃ τοὺς πόδας του.

Ἐν τούτοις πολλοὶ Βραχμᾶνες ἔφεραν ἕως εἰς τὴν βάσιν τοῦ βήματος τὸ τηλεσκόπιον, τὰς ὀθόνας, τὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα καὶ τὸν τάπητα, τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι τοῦ Δόκτορος εἶχαν ἀποθέσει εἰς τὸ προπύλαιον τοῦ χρηματιστηρίου. Ὁ γέρων ἔρριψεν ἐν μόνον βλέμμα εἰς αὐτὰ χωρὶς νὰ δείξῃ κανέν σημεῖον εὐχαριστήσεως, καὶ παρευθὺς μετεκομίσθησαν εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς οἰκίας.

Ἐμελλεν ὁ Δόκτωρ ν' ἀρχίσῃ ωραιότατον λόγον εἰς Ἰνδικὴν γλῶσσαν· πλὴν ὁ εἰσαγωγεὺς τὸν ἐφάνέρωσεν ὅτι πρέπει νὰ προσμείνῃ νὰ ἐρωτηθῇ πρῶτον ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα. Ἐκάθισε λοιπὸν τὸν Ἄγγλον σταυροπόδην, ὡς ράπτην, κατὰ τὴν συνήθειαν ἐκείνου τοῦ τόπου. Ὁ Δόκτωρ ἐγόγγυζε καθ' ἑαυτὸν διὰ τόσας τάξεις καὶ παρατάξεις· ἀλλὰ τί δὲν κάμνει τις διὰ νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν, ὅταν ὑπάγῃ νὰ τὴν ζητῇ εἰς τὴν Ἰνδίαν;

Ἀφ' οὗ ὁ Δόκτωρ ἐκάθησεν, ἡ μουσικὴ κατεσίγασε, καὶ μετ' ὀλίγην ὥραν ἄκρας σιωπῆς ὁ ἑξαρχὸς τῶν Παν-

δεκτῶν ἐπρόσταξε νὰ τὸν ἐρωτήσουν διατί ἦλθεν εἰς τὸν Ζαγρενάτον.

Ἄν καὶ ὁ μέγας ἱερεὺς ὠμίλησεν Ἰνδιστὶ μὲ ἀρκετὴν εὐκρίνειαν, ὥστε ν' ἀκουσθῇ ἀπὸ μέγα μέρος τῶν παρεστώτων, ὁ λόγος του ὅμως μετεδόθη ἀπὸ τινὰ Φακίρον εἰς ἄλλον, καὶ ἀπὸ τοῦτον πάλιν εἰς ἄλλον τρίτον, ὅστις τὸν ἔφερεν εἰς τὸν Δόκτορα. Οὗτος δὲ ἀπεκρίθη εἰς τὴν αὐτὴν γλῶσσαν « Ὅτι διὰ τὴν μεγάλην ὑπόληψιν τοῦ κορυφαίου τῶν Βραχμάνων ἦλθε νὰ τὸν συμβουλευθῇ καὶ νὰ μάθῃ ἀπ' αὐτὸν μὲ ποῖον μέσον ἡμπορεῖ νὰ γνωσθῇ ἡ ἀλήθεια. »

Καθὼς οἱ φωναγωγοὶ εἶχαν φέρεи τὴν ἐρώτησιν, ὁμοίως ἀνέφεραν πάλιν εἰς τὸν Ἀρχιπανδέκτην τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Δόκτορος. Ὅλος ὁ λοιπὸς διάλογος ἔγινε μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Ὁ γέρων Ἀρχιπανδέκτης, ἀφ' οὗ ὀλίγον τι ἐσυλλογίσθη, ἀπεκρίθη · « Διὰ μόνων τῶν Βραχμάνων ἡμπορεῖ νὰ « γνωσθῇ ἡ ἀλήθεια. » Τότε ὅλη ἡ συνέλευσις ἐκλιναν τὴν κεφαλὴν, θαυμάζοντες τὴν ἀπόκρισιν τοῦ ἐξάρχου των.

« Ποῦ πρέπει νὰ ζητῇται ἡ ἀλήθεια ; » εἶπε σφοδρότερον ὁ Ἄγγλος Δόκτωρ. — « Πᾶσα ἀλήθεια, ἀπεκρίθη ὁ γηραλέος Δόκτωρ Ἰνδὸς, εἶναι περικλεισμένη εἰς τὰ τέσσερα Βέθ, γραμμένα πρὸ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδων χρόνων εἰς τὴν Σανσκρίτην γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν μόνοι οἱ Βραχμᾶνες ἐννοοῦσι. »

Μετὰ τούτους τοὺς λόγους ὅλη ἡ σάλα περιήχησε μ' εὐφημίας.

Ὁ Δόκτωρ, ἀναλαβὼν τὸ ἀτάραχόν του, εἶπεν εἰς τὸν μέγαν ἱερέα τοῦ Ζαγρενάτου· « Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς περιέκλεισε τὴν ἀλήθειαν εἰς βιβλία, τῶν ὁποίων ἡ κατάληψις εἰς μόνους τοὺς Βραχμᾶνας ἐδόθη, ἔπεται λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπηγόρευσε τὴν γνῶσιν αὐτῆς εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀγνοοῦσι καὶ ἂν ὑπάρχωσι Βραχμᾶνες· ἀλλ' ἂν οὕτως εἶχεν, ὁ Θεὸς δὲν ἤθελεν εἶναι δίκαιος. »

« Οὕτως ἠθέλησεν ὁ Βράχμας, ἀπεκρίθη ὁ Ἀρχιερεὺς. Τίποτε δὲν ἤμπορεῖ τις ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Βράχμα. » Οἱ κρότοι τῆς συνελεύσεως ἔγειναν σφοδρότεροι. Ἀφ' οὗ δὲ καθησύχασαν, ὁ Ἄγγλος ἐπρόβαλε τὸ τρίτον αὐτοῦ ζήτημα· « Πρέπει τις νὰ κοινολογῇ τὴν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους; »

« Πολλάκις, εἶπεν ὁ γέρων Πανδέκτης, φρόνιμον εἶναι νὰ τὴν κρύπτῃ ἀπ' ὅλους· χρέος ὅμως νὰ τὴν λέγῃ εἰς τοὺς Βραχμᾶνας. »

« Πῶς! ἐφώναξε μὲ θυμὸν ὁ Ἄγγλος Δόκτωρ, πρέπει νὰ λέγεται ἡ ἀλήθεια εἰς τοὺς Βραχμᾶνας, οἱ ὅποιοι δὲν τὴν λέγουσιν εἰς κανένα! Μεγάλῃ τῇ ἀληθείᾳ τῶν Βραχμάνων ἡ ἀδικία. »

Οἱ λόγοι οὗτοι προξένησαν θόρυβον φρικτὸν εἰς ὅλην τὴν συνέλευσιν. Εἶχε μὲν ἀκούσει, χωρὶς νὰ ταραχθῇ, κατηγορούμενον τὸν Θεὸν ὡς ἀδικον· δὲν ὑπέφερεν ὅμως τὸν αὐτὸν ἐλεγχον ἀποτεινόμενον εἰς αὐτήν. Οἱ Πανδέκται, Φακίροι, Σαντόνοι, Ζογῆδαι, Βραχμᾶνες καὶ μαθηταί, ὅλοι ὁμοθυμαδὸν ἤθελαν νὰ λογοτριβήσωσι

κατὰ τοῦ Δόκτορος· ἀλλ' ὁ μέγας ἱερεὺς τοῦ Ζαγρε-
νάτου κατέπαυσε τὴν ταραχὴν, κροτῶν τὰς χεῖρας,
καὶ λέγων μὲ εὐκρινεστάτην φωνήν· « Οἱ Βραχμᾶνες δὲν
φιλονεικοῦσι, καθὼς οἱ Δόκτορες τῆς Εὐρώπης. » Τότε
ἐγερθεὶς ἀνεχώρησε, δοξολογούμενος ἀπ' ὅλην τὴν συνέ-
λευσιν, οἵτινες ἐγόγγυζαν φανερὰ κατὰ τοῦ Δόκτορος,
καὶ τὸν ἐκακοποιοῦσαν ἴσως, ἂν δὲν ἐφοβοῦντο τὴν παν-
τοδυναμίαν τῶν Ἀγγλῶν εἰς τὰς παρὰ τὸν Γάγγην χώρας.
Ἀφ' οὗ ὁ Δόκτωρ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν σάλαν, ὁ εἰσαγωγεὺς
τὸν εἶπεν· « Ὁ σεβασμιώτατος ἡμῶν πατὴρ ἤθελε προσ-
τάξει νὰ σὲ προσφέρωμεν, κατὰ τὴν συνήθειαν, σορδέτι,
μαλάβαθρον καὶ ἀρώματα· πλὴν τὸν ἐπίκρανες. — Ἐγὼ
ἔπρεπε νὰ λυπηθῶ, ἀπεκρίθη ὁ Δόκτωρ, ὅτι ἔκαμα τό-
σους ἀνωφελεῖς κόπους. Πλὴν τί ἔχει, παρακαλῶ, ὁ ἀρ-
χηγός σας νὰ παραπονεθῇ; — Πῶς! εἶπεν ὁ εἰσαγωγεὺς,
θέλεις νὰ φιλονεικήσης μὲ αὐτόν! Δὲν ἤξεύρεις ὅτι εἶναι
χρησιμοδότης τῆς Ἰνδίας, καὶ οἱ λόγοι του ὅλοι ἀκτῖνες
γνώσεως καὶ σοφίας; — Ποτὲ δὲν ἤθελα τὸ στοχασθῇ,
εἶπεν ὁ Δόκτωρ, λαμβάνων τὴν χλαῖναν, τὰ πέδιλα καὶ
τὸν πέτασον. » Ὁ καιρὸς ἦτον θυελλώδης, καὶ ἡ νύξ
ἐπλησίαζεν. Ἐζήτησε λοιπὸν ὁ Ἀγγλος νὰ διανυκτυρεύσῃ
εἰς κἀνὲν οἶκημα τῆς παγόδας· πλὴν, καθὼς φρεγγῆν, δὲν
τὸν ἔδωκαν ἄδειαν νὰ κοιμηθῇ ἐκεῖ. Διψήσας πολὺ διὰ τὸ
μάκρος τῆς αὐλικῆς τάξεως, ἐζήτησε νὰ πίνη, καὶ τὸν
ἔφεραν νερὸν εἰς παρδάκιον· ἀλλ' ἀφ' οὗ ἔπιεν αὐτόθεν,
ἐσύντριψαν τὸ ἀγγεῖον, διότι, ὡς φρεγγῆς, τὸ εἶχε μολύνει

μέ τὸ στόμα του. Τότε ὁ Δόκτωρ, πολλὰ ἐγγιγμένος, ἔκραξε τοὺς ἀνθρώπους του, οἵτινες ἐπροσκυνοῦσαν ἐπίστομα εἰς τὰς βαθμίδας τῆς παγόδας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὴν παλαγκίναν ἐκίνησε πάλιν διὰ τῆς παραθαλασσίας δεινδροστιχίας τῶν βαμβοκαλάμων περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς νυκτός, καὶ μέ καιρὸν πολλὰ συννεφώδη. Ἐλεγε δὲ καθ' ἑαυτὸν εἰς τὸν δρόμον· « Ἀλήθειαν λέγει ἡ Ἰνδικὴ παροιμία· Πᾶς Εὐρωπαῖος ἐρχόμενος εἰς τὴν Ἰνδίαν ἀποκτᾷ ὑπομονήν, ἂν δὲν ἔχη· καὶ ἂν ἔχη, τὴν χάνει. Ἐγὼ ἔχασα τὴν ἐδικήν μου. Τί! νὰ μὴν ἠμπορέσω νὰ μάθω μέ ποῖον μέσον εὐρίσκεται ἡ ἀλήθεια, ποῦ πρέπει νὰ ζητῇται, καὶ ἂν πρέπη νὰ κοινολογῇται εἰς τοὺς ἀνθρώπους! Εἶναι λοιπὸν καταδικασμένοι οἱ ἄνθρωποι εἰς ὅλην τὴν γῆν ν' ἀπατῶνται καὶ νὰ φιλονεικοῦν. Ἄξιζεν ἀληθινὰ νὰ ἔλθω εἰς τὴν Ἰνδίαν νὰ συμβουλευθῶ τοὺς Βραχμᾶνας!

Ἐν ᾧ τοιαῦτα διελογίζετο ὁ Δόκτωρ εἰς τὴν παλαγκίναν του, ἀνηγέρθη βιαία τις ἀνεμοζάλη ὁ λεγόμενος τυφών. Ὁ ἄνεμος ἤρχετο ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ ἀνακόπτων τὰ νερὰ τοῦ Γάγγου τὰ κατέθραυεν εἰς ἀφροὺς κατὰ τῶν νήσων τῆς ἐκβολῆς. Καὶ ἀπὸ μὲν τὰς ὄχθας ἀνῆρπαζε στήλας ἄμμου, ἀπὸ δὲ τοὺς δρυμοὺς νέφη πυκνὰ φύλλων, καὶ συμπεριφέρων αὐτὰ διὰ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν πεδιάδων, τὰ ἐτίναζεν εἰς τὰ μετέωρα. Ἐνίοτε διαυλωνίζων εἰς τὴν δεινδροστιχίαν τῶν βαμβοκαλάμων, τοὺς ἐκλονοῦσεν ὡς χόρτα λιβαδίων, μ' ὅλον ὅτι

εἶναι ὑψηλοὶ ὅσον καὶ τὰ μέγιστα δένδρα. Ἀναμέσον τῆς δίνης τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῶν φύλλων ἔβλεπες κυμαινομένους τοὺς διεξοδικούς των στίχους, καὶ μέρος μὲν ἐγύριζαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἕως εἰς τὴν γῆν, μέρος δὲ μετριγμὸν βαρὺν ἀνορθόνοντο. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Δόκτορος, φοβούμενοι μὴ κατασπασθῶσιν ἀπ' αὐτοὺς, ἢ καταπνιγῶσιν ἀπὸ τὰ ὑπερχειλίζοντα ἤδη νερὰ τοῦ Γάγγου, ἐπορεύθησαν διὰ τῶν ἀγρῶν, κινούμενοι αὐτομάτως πρὸς τοὺς πλησίον λόφους. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐνύκτωσε, κ' ἐπερίπατησαν τρεῖς ὥρας εἰς βαθύτατον σκότος, χωρὶς νὰ ἤξεύρουν ποῦ βαδίζουν. Τέλος, ἡ ἀστραπὴ σχίζουσα τὰ νέφη, καὶ διαλευκαίνουσα τὸν ὀρίζοντα ὅλον, τοὺς ἔκαμε νὰ ἰδοῦν δεξιόθεν καὶ μακρότατα τὴν παγόδαν τοῦ Ζαγρενάτου, τὰς νήσους τοῦ Γάγγου καὶ τὴν θάλασσαν τεταραγμένην· ἐμπροσθεν δὲ αὐτῶν καὶ πλησιέστατα, μικρὰν κοιλάδα καὶ δάσος μεταξὺ δύο λόφων. Ἐτρεξαν νὰ καταφύγουν ἐκεῖ, καὶ μόλις φθάνοντες εἰς τὴν εἴσοδον, ἤκουσαν γοερὰ βροντῆς μυκήματα. Ἡ κοιλὰς ἦτον περιτειχισμένη μὲ πέτρας ἀποτόμους, καὶ κατάφυτος ἀπὸ παλαιὰ καὶ ὑπερμεγέθη δένδρα. Μ' ὅλον ὅτι ὁ τυφὼν ἐλύγιζε μὲ φρικτοὺς βρυγμοὺς τὰς κορυφὰς αὐτῶν, οἱ ἐξαίσιοι κορμοὶ τῶν ἦσαν ἀκλόνητοι, ὡς οἱ πέριξ βράχοι. Τὸ παλαιότατον ἐκεῖνο δάσος ἐφαίνετο ἄσυλον ἀναπαύσεως, δὲν ἦτον ὅμως εὐδιάβατον. Ῥοτοκάλαμοι ἔρποντες εἰς τὸ στόμιόν του ἐσκέπαζαν τὰς ρίζας τῶν δένδρων, καὶ πλεκτάναι περιπλεγμέναι ἀπὸ κορμὸν εἰς κορμὸν.

ἐσχημάτιζαν ὀλόγυρα φύλλινον τεῖχος, εἰς τὸ ὅποιον ἐφαίνοντο τινὰ χόρτινα, πλὴν ἀδιέξοδα σπήλαια. Μ' ὅλον τοῦτο οἱ ῥεσποῦτοι ἄνοιξαν δρόμον μὲ τὰ σπαθία των, καὶ ὅλη ἡ συνοδία ἐμβῆκε μὲ τὴν παλαγκίναν. Ἐνομίζοντο ἐκεῖ προφυλαγμένοι ἀπὸ τὸν ὄμβρον· ἀλλὰ μυρίοι χεῖμαρροι, γεννηθέντες ἀπὸ τὴν ῥαγδαίαν βροχὴν, τοὺς ἐπερικύκλωσαν. Εἰς ταύτην τὴν ἀμηχανίαν εἶδαν κατὰ τὸ στενώτατον τῆς κοιλάδος φῶς καὶ καλύβην ὑπὸ τὰ δένδρα. Ὁ δαδοφόρος ἔτρεξε ν' ἀνάψῃ τὴν λαμπάδα του· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψεν ἀσθμαίνων καὶ κραυγάζων· « Μὴ πλησιάζετε! εἶναι ἐδῶ Παρίας! » Εὐθὺς τὸ πλῆθος ἐφώναξε μὲ τρόμον· « Παρίας! Παρίας! » Ὁ Δόκτωρ νομίσας ὅτι εἶναι κἀνὲν ἄγριον θηρίον, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὰ πιστόλια του· « Τί εἶναι ὁ Παρίας, ἐρώτησε τὸν δαδοφόρον του; » — « Εἶναι, ἀπεκρίθη οὗτος, ἄνθρωπος χωρὶς πίστιν καὶ χωρὶς νόμον. » — « Εἶναι, ἐπέφερεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ῥεσπούτων, Ἰνδὸς φυλῆς τόσον ἀτίμου, ὥστε, ἂν μόνον μᾶς ἐγγίξῃ, ἔχομεν ἐξουσίαν νὰ τὸν φονεύσωμεν. Ἐὰν ἔμβωμεν εἰς τὴν οἰκίαν του, δὲν ἡμποροῦμεν ἐννέα σελήνας νὰ πατήσωμεν εἰς κάμμιαν παγόδαν, καὶ, πρὸς καθαρισμόν, ἀνάγκη νὰ λουσθῶμεν ἐννεάκις εἰς τὸν Γάγγην, καὶ νὰ νιφθῶμεν τοσάκις ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν μὲ κάτουρον ἀγελάδας διὰ χειρῶν τινὸς Βραχμᾶνος. » Ὅλοι οἱ Ἰνδοὶ ἐπεβόησαν· « Ἀδύνατον νὰ ἔμβωμεν εἰς οἶκον Παρία. » — « Πῶς ἐγνώρισες, εἶπεν ὁ Δόκτωρ εἰς τὸν δαδοφόρον, ὅτι ὁ συμπατριώτης σου

εἶναι Παρίας, δηλαδή ἄπιστος καὶ ἄνομος; » — « Ἀνοίξας τὴν καλύβην του, ἀπεκρίθη ὁ δαδοφόρος, τὸν εἶδα πλαγιασμένον μὲ τὸν σκύλον του εἰς τὴν αὐτὴν ψάθαν ὅπου ἐκάθετο ἡ γυναῖκά του, τὴν ὁποίαν κ' ἐπρόσφερε ποτήριον ἀπὸ κέρατον ἀγελάδας. » Ὅλοι τοῦ Δόκτορος οἱ ἀκόλουθοι ἀνεκραύγασαν. « Δὲν ἐμβαίνομεν εἰς οἶκον Παρίας. » — « Μείνετ' ἐσεῖς ἐδῶ, ἂν θέλετε, τοὺς εἶπεν ὁ Ἄγγλος. ἐμένα ὅλαι τῆς Ἰνδίας αἱ φυλαὶ μὲ εἶναι ἀδιάφοροι, ὅσον διὰ νὰ προφυλαχθῶ ἀπὸ τὴν βροχήν. »

Ταῦτα λέγων ἐπήδησεν ἀπὸ τὴν παλαγκίναν κάτω, καὶ λαβὼν ὑπὸ τὴν ἀμασχάλην τὸ βιβλίον τῶν ζητημάτων καὶ τὸν νυκτικόν του σάκκον, εἰς δὲ τὴν χεῖρα κρατῶν τὰ πιστόλια καὶ τὴν πίπαν του, ἦλθε μόνος εἰς τὴν θύραν τῆς καλύβης. Μόλις ἐκτύπησε, καὶ ἄνθρωπός τις, ἡμερώτατος τὴν ὄψιν, ἀνοιξε τὴν θύραν, καὶ ἀπεμακρύνθη πάραυτα, λέγων. « Αὐθέντα, ἐγὼ εἶμαι πτωχὸς Παρίας, καὶ ἀνάξιος νὰ σὲ ὑποδεχθῶ. ἂν ὅμως κρίνης πρέπον νὰ προφυλαχθῇς εἰς τὴν καλύβην μου, θέλεις μὲ τιμήσει μεγάλως. » — « Ἀδελφέ μου, τὸν ἀπεκρίθη ὁ Ἄγγλος, δέχομαι ἐκ καρδίας τὴν φιλοξενίαν σου. » Μετὰ ταῦτα ὁ Παρίας ἐξῆλθε μὲ δαδίον, φορτωμένος ξύλα στεγνὰ εἰς τὴν ῥάχιν, καὶ κρατῶν ὑπὸ τὴν ἀμασχάλην καλάθιον γεμάτον ἀπὸ κοκοφοίνικας καὶ βανάνας. Πλησιάσας δὲ εἰς τοὺς ἀκολουθούς τοῦ Δόκτορος, καθημένους ὑπὸ δένδρον ὀλίγον τι ἀπέχον τῆς καλύβης, τοὺς εἶπεν. « Ἐπειδὴ δὲν θέλετε νὰ μὲ τιμήσετε ἐμβαίνοντες εἰς τὸν οἶκόν μου, λάβετε

τούλάχιστον καρπούς περιτυλιγμένους εἰς τὰ ἐξώφλοιά των, τοὺς ὁποίους ἤμπορεῖτε νὰ φάγετε χωρὶς νὰ μιανθῇτε· λάβετε καὶ πῦρ διὰ νὰ στεγνωθῇτε καὶ νὰ προφυλαχθῇτε ἀπὸ τὰς τίγρεις. Ἄμποτε ὁ Θεὸς νὰ σᾶς διαφυλάττῃ! » Ἐπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν καλύβην, καὶ εἶπε πρὸς τὸν Δόκτορα· « Αὐθέντα, πάλιν σὲ τὸ λέγω, ἐγὼ εἶμαι δυστυχὴς Παρίας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν λευκότητα τοῦ προσώπου καὶ τὰ ἐνδύματά σου βλέπω ὅτι δὲν εἶσαι Ἰνδὸς, ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλεις ἀποστραφῇ ὅσα φαγητὰ μέλλει νὰ σὲ προσφέρῃ ὁ πτωχὸς δοῦλός σου. » Ἐβάλεν ἐν ταύτῳ κατὰ γῆς εἰς ψάθαν μάγγας, γλυκύδωρα, διοσκουρίας, πατάτας ψημένας εἰς τὴν στάκτην, βανάνας ὁπτάς εἰς τὴν ἐσχάραν, καὶ χύτραν ὀρυζίου μαγειρευμένου μὲ ζάχαριν καὶ μὲ γάλα κοκοφοίνικος· ἔπειτα ἀνέχωρησεν εἰς τὴν ψάθαν του, πλησίον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ ἀποκοιμημένου εἰς λίκνον παιδίου του. « Ἐνάρετε ἄνθρωπε, τὸν εἶπεν ὁ Ἄγγλος, ἐσὺ πολὺ ἀνώτερός μου εἶσαι, ἐπειδὴ εὐεργετεῖς τοὺς καταφρονοῦντάς σε. Ἄν δὲν μὲ τιμήσῃς μὲ τὴν παρουσίαν σου εἰς τὴν αὐτὴν ψάθαν, θέλω στοχασθῇ ὅτι μὲ ὑπολαμβάνεις κακὸν ἄνθρωπον, φεύγω εὐθὺς ἀπὸ τὴν καλύβην σου, καὶ ἅς πνιγῶ ἀπὸ τὴν βροχὴν, ἢ ἅς φαγῶ ἀπὸ τὰς τίγρεις. »

Ὁ Παρίας ἐκάθησεν ἐλθὼν εἰς τὴν αὐτὴν ψάθαν μὲ τὸν ξένον του, καὶ ἄρχισαν ἀμφότεροι νὰ τρώγωσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Δόκτωρ εὐφραίνετο ἀπολαύων ἐν μέσῳ τῆς ἀνεμοζάλης ἀσφάλειαν. Ἡ καλύβη ἦτον ἀκλόνητος· διότι,

κτισμένη εἰς τὸ στενώτατον τῆς κοιλάδος, ἐσκεπάζετο ἀκόμη ἀπὸ Βεγγαλικὴν συκῆν, τῆς ὁποίας οἱ κλάδοι ῥιζονόμενοι εἰς τὴν γῆν ἀποτελοῦσι καμάρας περὶ τὸν καθ' αὐτὸ κορμὸν, καὶ τὸν ὑποστηρίζουσι. Τὰ φύλλα τοῦ δένδρου τούτου ἦσαν τόσον πυκνὰ, ὥστε οὐδὲ σταλαγμὸς βροχῆς δὲν τὰ διαπερνοῦσε· καὶ μ' ὅλον ὅτι τοῦ τυφῶνος οἱ τρομεροὶ κρότοι ἠκούοντο σύμμικτοι μὲ τὰς βροντάς, ὁ καπνὸς τῆς ἐστίας ἐξερχόμενος διὰ μέσης τῆς στέγης, καὶ τὸ φῶς τοῦ λύχνου οὐδ' ἐσάλευαν ποσῶς. Ὁ Δόκτωρ ἐθαύμαζε περιβλέπων τὴν γαλήνην τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τῆς γυναικὸς του, γαλήνην τελειοτέραν ἀκόμη παρὰ τὴν τῶν στοιχείων. Τὸ βρέφος ἐκείνων, μαῦρον καὶ στιλβὸν ὡς ἔβενος, ἐκοιμᾶτο εἰς τὸ λίκνον του· καὶ ἡ μὲν μήτηρ τὸ ἐκινουῖσε μὲ τὸν πόδα, ἐν ᾧ πρὸς διασκέδασίν της κατεσκεύαζε δι' αὐτὸ περιδέραιον ἀπὸ κόκκινα μυρτόπισα καὶ μαῦρα· ὁ δὲ πατήρ ἐκύτταζε κατὰ διαδοχὴν τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδίον μὲ φιλοστοργότατον βλέμμα. Ἔως καὶ ὁ σκύλος μετεῖχε τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας· αὐτὸς πλαγιασμένος παρὰ τὴν ἐστίαν μὲ τὸν γάττον, ἐμεσάνοιγεν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε τὰ ὀμμάτια, καὶ ἀνεστέναζε θεωρῶν τὸν δεσπότην του.

Ἀφ' οὗ ὁ Δόκτωρ ἔπαυσε νὰ τρώγῃ, ὁ Παρίας τὸν ἔφερεν ἄνθρακα διὰ ν' ἀνάψῃ τὴν πίπαν του, καὶ ἀφ' οὗ ἀναψεν ὁμοίως τὴν ἐδικήν του, ἔκαμε νεῦμα εἰς τὴν γυναῖκά του, ἥτις ἔφερεν εἰς τὴν ψάθαν δύο κοκοπόττηρα, καὶ μίαν μεγάλην κολοκύνθην γεμάτην μὲ πόσιμον, τὸ ὁποῖον

εἶχε παρασκευάσει εἰς τὸν καιρὸν τοῦ δείπνου μὲ νερόν, μὲ ἄρακ, μὲ λεμωνίου ζωμόν, καὶ ζαχαροκαλάμου χυλόν.

Ἐν ᾧ ἐκάπνιζαν κ' ἔπιναν κατὰ διαδοχὴν, ὁ Δόκτωρ εἶπε πρὸς τὸν Ἰνδόν· « Ἐγὼ σὲ νομίζω ἓνα ἀπὸ τοὺς εὐτυχεστάτους, ὅσους ποτὲ ἀπῆντησα, ἄνδρας, καὶ ἀκολουθῶς ἓνα ἀπὸ τοὺς φρονιμωτάτους. Συγχώρησε νὰ σὲ κάμω τινὰς ἐρωτήσεις. Πῶς ἐν μέσῳ τοιαύτης φοβερᾶς ἀνεμοζάλης εἶσαι ἡσυχώτατος, ἐν ᾧ δὲν ἔχεις ἄλλην σκέπην παρὰ τὸ δένδρον; Ἀλλὰ τὰ δένδρα ἔλκουσι τὸν κεραυνόν. — Ποτὲ, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας, ὁ κεραυνὸς δὲν ἔπεσεν εἰς Βεγγαλικὴν συκῆν. — Τοῦτο εἶναι πολλὰ περίεργον, εἶπεν ὁ Δόκτωρ· ἡ συκὴ αὕτη ἔχει ἀναμφιβόλως ἀποφατικὴν ἡλεκτρικὴν, καθὼς ἡ δάφνη. — Δέν σε καταλαμβάνω, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας· ἡ γυναῖκά μου ὅμως πιστεύει ὅτι αἴτιος τούτου εἶναι ὁ θεὸς Βράχμας, διότι κατέφυγε ποτὲ ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν φύλλων τοιούτου δένδρου. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι, εἰς τὰ θυελλώδη ταῦτα κλίματα, ἀφ' οὗ ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὴν Βεγγαλικὴν συκὴν πυκνότατα φύλλα καὶ καμάρας διὰ νὰ προφυλάττῃ τοὺς ἀνθρώπους, δὲν συγχωρεῖ νὰ κτυπῶνται ἀπὸ τὸν κεραυνὸν ὑπὸ τὴν σκέπην της. — Ἡ ἀπόκρισίς σου εἶναι πολλὰ εὐσεβής, εἶπεν ὁ Δόκτωρ. Ἡ πρὸς Θεὸν ἄρα πεποίθησις σὲ ἀναπαύει· καλῆτερα θαρρύνει ἢ συνείδησις παρὰ τὴν ἐπιστήμην. Ἀλλ' εἰπέ με, παρακαλῶ, ποίας αἰρέσεως εἶσαι; Κἄμμίαν Ἰνδικὴν βέβαια δὲν ἀκολουθεῖς, ἐπειδὴ κἄνεις Ἰνδὸς δὲν θέλει νὰ κοινωνήσῃ μαζί σου. Εἰς

τὸν κατάλογον τῶν πεπαιδευμένων φυλῶν, τὰς ὁποίας ἔμελλον νὰ συμβουλευθῶ εἰς τὴν περιήγησίν μου, δὲν εὔρηκα τὴν φυλὴν τῶν Παριῶν. Εἰς ποίαν ἐπαρχίαν τῆς Ἰνδίας κεῖται ἡ παγόδα σου; — Παντοῦ, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας· παγόδα μου εἶναι ἡ φύσις· τὸν ποιητὴν αὐτῆς προσκυνῶ, ὅταν ἀνατέλλῃ, καὶ αὐτὸν πάλιν εὐλογῶ, ὅταν βυθίζεται ὁ ἥλιος. Ἡ δυστυχία μ' ἐδίδαξε νὰ βοηθῶ πάντοτε τοὺς δυστυχεστέρους μου. Φροντίζω διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς γυναικός μου, τοῦ παιδίου μου, καὶ αὐτοῦ τοῦ σκύλου καὶ γάττου μου. Προσμένω τὸν θάνατον εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς μου, ὡς ὕπνον γλυκὺν πρὸς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας. — Εἰς τί βιβλίον ἐποτίσθης τὰ φρονήματα ταῦτα, ἐρώτησεν ὁ Δόκτωρ; — Εἰς τὴν φύσιν, ἀπεκρίθη ὁ Ἰνδός· ἄλλο δὲν γνωρίζω. — Ἄ! μέγα βιβλίον, εἶπεν ὁ Ἀγγλος· ἀλλὰ τίς σ' ἐδίδαξε νὰ τὸ ἀναγινώσκῃς; — Ἡ δυστυχία. Ἐπειδὴ νομίζεται ἄτιμος ἡ φυλή μου εἰς τὸν τόπον μου, μὴ δυνάμενος νὰ ᾔμαι Ἰνδός, ἔγεινα ἄνθρωπος, καὶ διωκόμενος ἀπὸ τὴν κοινωνίαν κατέφυγα εἰς τὴν φύσιν. — Ἀλλ' ἔχεις τοῦλάχιστον τινὰ βιβλία εἰς τὴν ἐρημίαν σου, εἶπεν ὁ Δόκτωρ; — Κἀνὲν, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας· μάλιστα δὲν ἠξεύρω μήτε νὰ διαβάζω, μήτε νὰ γράφω. — Ἀπὸ πολλὰς ἀμφιβολίας ἐπροφυλάχθης, εἶπεν ὁ Δόκτωρ τρίβων τὸ μέτωπον. Ἐγὼ ἐστάλην ἀπὸ τὴν πατρίδα μου τὴν Ἀγγλίαν διὰ νὰ ζητήσω τὴν ἀλήθειαν μεταξὺ παντοδαπῶν σοφῶν, πρὸς φωτισμὸν καὶ μεγαλητέραν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἀκάρ-

πους ἀνιχνεύσεις καὶ βαρυτάτας φιλονεικίας ἐσυμπέρανα ὅτι ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας εἶναι μωρία, διότι, καὶ ἂν τὴν εὖρη τις, δὲν ἠξεύρει πρὸς ποίους νὰ τὴν εἰπῇ χωρὶς ν' ἀποκτήσῃ πολλοὺς ἐχθρούς. Ὁμίλησέ με εἰλικρινῶς, δὲν φρονεῖς καθὼς ἐγώ; — Ἄν καὶ ἡμαι ἀμαθὴς, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας, ἐπειδὴ μὲ συγχωρεῖς νὰ εἰπῶ τὴν γνώμην μου, ἐγὼ φρονῶ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ ζητῇ τὴν ἀλήθειαν πρὸς εὐτυχίαν του· ἀλλέως, θέλει εἶναι φιλάργυρος, φίλαρχος, δεισιδαίμων, κακὸς, μάλιστα καὶ ἀνθρωποφάγος, κατὰ τὰς προλήψεις ἢ τὰ συμφέροντα τῶν ἀνατροφέων του. »

Ὁ Δόκτωρ, ὅστις πάντοτε ἐστοχάζετο τὰ προβλημένα εἰς τὸν Ἀρχιπανδέκτην τρία ζητήματα, ὑπερεχάρη διὰ τοῦ Παρία τὴν ἀπόκρισιν· καὶ « Ἐπειδὴ φρονεῖς, τὸν εἶπεν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ ζητῇ τὴν ἀλήθειαν, εἶπέ με λοιπὸν πρῶτον, ποῖον μέσον πρέπει νὰ μεταχειρίζεται διὰ νὰ τὴν εὕρισκῃ· διότι ἡ μὲν αἴσθησις μᾶς ἀπατᾷ, τὸ δὲ λογικὸν ἀκόμη περισσότερον μᾶς ἀποπλανᾷ. Τὸ λογικὸν διαφέρει εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δὲν εἶναι καθ' αὐτὸ, νομίζω, παρὰ τὸ ἴδιον ἐκάστου συμφέρον· ἰδοὺ διατί παραλλάσσει εἰς ὅλην τὴν γῆν. Δὲν εὕρισκονται δύο θρησκεῖαι, δύο ἔθνη, δύο φυλαὶ, δύο οἰκογένειαι, τί λέγω; οὐδὲ δύο ἄνθρωποι ὁμόφρονες. Μὲ ποίαν αἴσθησιν λοιπὸν πρέπει νὰ ζητῶμεν τὴν ἀλήθειαν, ἂν ἡ τοῦ νοῦς δὲν χρησιμεύῃ; — Νομίζω, εἶπεν ὁ Παρίας, μὲ καρδίαν ἀπλῆν. Αἱ αἰσθήσεις καὶ ὁ νοῦς ὑπό-

κείνται εἰς ἀπάτην· ἀλλ' ἡ ἀπλῆ καρδία, ἂν καὶ ἐνδεχόμενον ν' ἀπατηθῇ, ποτὲ ὅμως δὲν ἀπατᾷ. »

« Βαθεῖαν ἀπόκρισιν ἀπεκρίθης, εἶπεν ὁ Δόκτωρ. Πρέπει πρῶτον νὰ ζητῶμεν τὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν καρδίαν, καὶ ὄχι μὲ τὸν νοῦν. Οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνονται μὲν ὅλοι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, συλλογίζονται δὲ διαφόρως· διότι αἱ μὲν ἀρχαὶ τῆς ἀληθείας εἶναι εἰς τὴν φύσιν, αἱ δὲ συναγόμεναι ἐξ αὐτῶν συνέπειαι εἰς τὰ συμφέροντά των. Πρέπει λοιπὸν μὲ καρδίαν ἀπλῆν νὰ ζητῶμεν τὴν ἀλήθειαν· διότι ποτὲ ἀπλῆ καρδία δὲν ἐπροσποιήθη ὅτι καταλαμβάνει ὅσα δὲν καταλαμβάνει, καὶ ὅτι πιστεύει ὅσα δὲν πιστεύει· δὲν συνεργεῖ εἰς ἐξαπάτησιν ἑαυτῆς, μηδὲ νὰ ἐξαπατήσῃ κατόπιν τοὺς ἄλλους. Ἡ ἀπλῆ λοιπὸν καρδία δὲν εἶναι ἀσθενὴς, καθὼς αἱ καρδίαι τῶν περισσοτέρων, ὅσοι δελεάζονται ἀπὸ τὰ συμφέροντά των, ἀλλὰ δυνατὴ καὶ ἀρμοδιωτάτη εἰς ζήτησιν καὶ διατήρησιν τῆς ἀληθείας. — Ἀδύνατον μὲ ἦτον, εἶπεν ὁ Παρίας, ν' ἀναπτύξω τὴν ιδέαν μου ὅσον καλὰ σὺ τὴν ἀνέπτυξες. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὡς δρόσος τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ φυλάξωμεν καθαρὰν, εἰς καθαρὸν ἀγγεῖον πρέπει νὰ τὴν συνάξωμεν. »

« Πολλὰ καλὰ, εἰλικρινέστατε ἄνθρωπε, εἶπεν ὁ Ἄγγλος· ἀλλὰ μένει νὰ εὕρωμεν τὸ δυσκολώτατον. Ποῦ πρέπει νὰ ζητῶμεν τὴν ἀλήθειαν; Ἀπὸ ἡμᾶς κρέμεται νὰ ἔχωμεν ἀπλῆν καρδίαν· πλὴν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κρέμεται ἡ ἀλήθεια. Ποῦ δὲ μέλλομεν νὰ τὴν εὕρωμεν, ἂν

οἱ περὶ ἡμᾶς ἦναι πλανημένοι ἀπὸ τὰς προλήψεις, ἢ διεφθαρμένοι ἀπὸ τὰ συμφέροντα αὐτῶν, καθὼς εἰς τοὺς περισσοτέρους συμβαίνει; Ἐγὼ περιηγήθην εἰς πάμπολλα ἔθνη, ἐσκάλισα τὰς βιβλιοθήκας, ἐξέτασα τοὺς διδασκάλους, καὶ παντοῦ εὔρηκα ἀντιφάσεις, ἀμφιβολίας, καὶ γνώμας χιλιάκις ποικιλωτέρας παρὰ τὰς γλώσσας των. Ἄν λοιπὸν δὲν εὐρίσκεται ἡ ἀλήθεια εἰς τὰς περιφημοτάτας τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἀποθήκας, ποῦ πρέπει νὰ ὑπάγῃ τις νὰ τὴν ζητήσῃ; καὶ τί ὠφελεῖ νὰ ἔχῃ καρδίαν ἀπλὴν μεταξὺ ἀνθρώπων διεστρεβλωμένων τὸν νοῦν, καὶ διεφθαρμένων τὴν καρδίαν; — Ὑποπτον ἤθελε μὲ εἶναι τὸ τῆς ἀληθείας, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας, ἂν δὲν ἔφθανεν ἀλλέως εἰς ἡμᾶς παρὰ διὰ τῶν ἀνθρώπων· εἰς τὴν φύσιν, καὶ ὅχι μεταξὺ αὐτῶν πρέπει νὰ τὴν ζητῶμεν. Ἡ φύσις εἶναι πηγὴ ὅλων τῶν ὄντων· αὐτῆς ἡ ὁμιλία δὲν εἶναι ἀκατάληπτος καὶ εὐμετάβλητος, καθὼς ἡ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν βιβλίων. Οἱ ἄνθρωποι κάμνουν βιβλία, ἀλλ' ἡ φύσις κάμνει πράγματα. Νὰ θεμελιώσῃ τις τὴν ἀλήθειαν εἰς βιβλίον, εἶναι ὡς καὶ νὰ τὴν ἐθεμελίονεν εἰς εἰκόνα ἢ ἀνδριάντα, τῶν ὁποίων τὸ διάφορον εἶναι δι' ἓνα μόνον τρόπον, καὶ φθείρονται ἀπὸ τὸν καιρὸν καθ' ἐκάστην. Πᾶν βιβλίον εἶναι ἀνθρώπου ἔργον, ἡ δὲ φύσις Θεοῦ φιλοτέχνημα. »

« Ἐχεις δίκαιον, εἶπεν ὁ Δόκτωρ· ἡ φύσις εἶναι πηγὴ πάσης φυσικῆς ἀληθείας· ἀλλὰ ποῦ εἶναι, λόγου χάριν, ἡ πηγὴ τῶν ἱστορικῶν ἀληθειῶν, ἂν ὅχι εἰς τὰ βιβλία; Πῶς λοιπὸν νὰ βεβαιωθῇ τις σήμερον περὶ συμβάντος πρὸ δισ-

χιλίων ἐτῶν πράγματος; Ὅσοι τὸ παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς ἦσαν ἄρά γε χωρὶς προλήψεις καὶ φιλοπροσωπίαν; Εἶχαν ἄρά γε καρδίαν ἀπλῆν; Πρὸς τούτοις, τὰ διακομίζοντα αὐτὸ εἰς ἡμᾶς βιβλία δὲν χρειάζονται ἀντιγράφους, τυπογράφους, σχολιαστὰς, μεταφραστὰς, οἱ ὅποιοι δὲν διαστρέφουσιν ὅλοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὴν ἀλήθειαν; Τὰ βιβλία, καθὼς κάλλιστα λέγεις, εἶναι ἀνθρώπων φιλοτεχνήματα. Πρέπει λοιπὸν νὰ παραιτήσωμεν πᾶσαν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἐπειδὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ εἰς ἡμᾶς παρὰ διὰ τῶν ὑποκειμένων εἰς ἀπάτην ἀνθρώπων. — Τί συμφέρει εἰς τὴν εὐδαιμονίαν μας, εἶπεν ὁ Ἰνδὸς, ἡ ἱστορία τῶν προγεννημένων; Ἡ ἱστορία τῶν παρόντων εἶναι καὶ τῶν παρελθόντων καὶ τῶν μελλόντων ἱστορία. »

« Πολλὰ καλὰ, εἶπεν ὁ Ἀγγλος· τὰς ἠθικὰς ὅμως ἀληθείας θέλεις ὁμολογήσει ἀναγκαίως εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Πῶς λοιπὸν νὰ τὰς εὕρωμεν εἰς τὴν φύσιν; Εἰς αὐτὴν τὰ ζῶα πολεμοῦσι, θανατόνονται καὶ τρώγονται ἀμοιβαίως, καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἀντιμάχονται τὰ στοιχεῖα· πρέπει καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ φέρονται ὁμοίως πρὸς ἀλλήλους; — Ὁχι δά! ἀπεκρίθη ὁ καλὸς Παρίας· ἀλλὰ καθεὶς θέλει εὔρει εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὸν κανόνα τῆς διαγωγῆς του, ἂν ἡ καρδία του ᾖ ἀπλῆ. Ἡ φύσις ἐχάραξεν εἰς αὐτὴν τοῦτον τὸν νόμον· Ο ΤΙ ΣΥ ΜΙΣΕΙΣ, ΕΙΣ ΑΛΛΟΝ ΜΗ ΤΟ ΚΑΜΗΣ. — Τῷ ὄντι, εἶπεν ὁ Δόκτωρ, αὕτῃ διέταξε τὰ συμφέροντα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατὰ τὰ συμφέροντα εἰς ἡμᾶς. Τὰς δὲ θρησκευτικὰς ἀληθείας πῶς

θέλομεν τὰς ἀνακαλύψει μεταξὺ τόσων παραδόσεων καὶ λατρειῶν, αἱ ὁποῖαι διασχίζουσι τὰ ἔθνη; — Εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας. Ἄν τὴν θεωρήσωμεν μὲ καρδίαν ἀπλῆν, θέλομεν ἰδεῖ τὸν Θεὸν εἰς τὴν παντοδυναμίαν, τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ· καὶ ἐπειδὴ εἴμεθα ἀδύνατοι, ἀμαθεῖς καὶ ἄθλιοι, τοῦτο ἀρκεῖ νὰ μᾶς παρακινήσῃ εἰς τὴν ἀφιλόνεικον διὰ βίου λατρείαν, δέησιν καὶ ἀγάπην τοῦ Παντοκράτορος. »

« Θαυμάσια, εἶπεν ὁ Ἄγγλος. Πλὴν εἶπέ με τώρα, ὅταν εὗρῃ τις κάμμίαν ἀλήθειαν, πρέπει νὰ τὴν κοινολογῇ εἰς τοὺς ἄλλους; Ἄν τὴν δημοσιεύσῃς, κατατρέχῃσαι ἀπὸ ἀναριθμήτους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ζωοτροφοῦνται μὲ τὴν ἐναντίαν ἀπάτην, βεβαιόνοντες ὅτι αὐτὴ μάλιστα εἶναι ἡ ἀλήθεια, πᾶν δὲ τὸ ἀποβλέπον εἰς καθαίρεσίν της αὐτὴ αὐτοτάτη ἡ ἀπάτη. — Πρέπει, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας, νὰ λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ἔχοντας καρδίαν ἀπλῆν, δηλαδὴ εἰς τοὺς ζητοῦντας ἐκείνην ἀγαθοῦς, καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἀποδιώκοντας κακοῦς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι καθαρὸς μαργαρίτης· ὁ δὲ κακὸς ἄνθρωπος, κροκόδειλος, ὅστις δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν θέσῃ εἰς τὰ αὐτία του, διότι αὐτία δὲν ἔχει. Ἐὰν λοιπὸν ρίψῃς μαργαρίτην εἰς τὸν κροκόδειλον, ἀντὶ νὰ στολισθῇ, θέλει κινηθῇ νὰ τὸν καταφάγῃ· καὶ ὀργιζόμενος ὅτι συντρίβει τοὺς ὀδόντας του, θέλει ὀρμήσῃ κατὰ σοῦ ἀγριώτατα. »

« Μίαν μόνον ἀντιλογίαν μὲ μένει νὰ σὲ προβάλλω, εἶπεν ὁ Ἄγγλος. Ἀπ' ὅσα προλαβὼν εἶπες, ἔπεται ὅτι οἱ ἄνθρω-

ποι εἶναι καταδικασμένοι εἰς τὴν ἀπάτην, μ' ὅλον ὅτι ἡ ἀλήθεια τοὺς εἶναι ἀναγκαία· διότι, ἀφ' οὗ κατατρέχουσι τοὺς λέγοντας αὐτὴν, ποῖος διδάσκαλος θέλει τολμήσει νὰ τοὺς ἐκπαιδεύσῃ;— Ἐκεῖνος, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας, ὅστις κατατρέχει καὶ αὐτὸς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ τὰ ἀληθῆ· ἡ δυστυχία. — ὦ! κατὰ τοῦτο δὰ, ἄνθρωπε τῆς φύσεως, εἶπεν ὁ Ἄγγλος, νομίζω ὅτι λανθάνεσαι. Ἡ δυστυχία βυθίζει τοὺς ἀνθρώπους εἰς δεισιδαιμονίαν, καταδαμάζουσα καὶ νοῦν καὶ καρδίαν. Ὅσον δυστεχέστεροι, τόσον καὶ οὐτιδανώτεροι, μωροπιστότεροι καὶ χαμερπέστεροι καταντοῦν οἱ ἄνθρωποι. — Διότι δὲν εἶναι ἀρκετὰ δυστυχεῖς, εἶπεν ὁ Παρίας. Ἡ δυστυχία ὁμοιάζει μὲ τὸ Μέλαν ὄρος τῆς Περμπέρας εἰς τὰ πέρατα τοῦ καυματηροῦ βασιλείου τῆς Λαχωρίας. Ἐν ὧσ' ἀναιθαίνεις τὸ ὄρος ἐκεῖνο, δὲν βλέπεις παρὰ ξηρὰς πέτρας· ἀλλ' ὅταν φθάσῃς εἰς τὴν κορυφὴν, θεωρεῖς τὸν οὐρανὸν ὑπὲρ κεφαλῆς, καὶ τὸ βασίλειον τῆς Κασμιρίας ὑπὸ τοὺς πόδας σου. »

« Χαριεστάτη καὶ προσφυεστάτη παραβολή! εἶπεν ὁ Δόκτωρ. Καθεὶς, τῷ ὄντι, εἰς ταύτην τὴν ζωὴν ἔχει νὰ ἀνχίβῃ τὸ ὄρος του. Τὸ ἐδικόν σου, ἐνάρετε μοναστὰ, ἦτον βέβαια πολλὰ δύσβατον, διότι εἶσαι ὑψωμένος ὑπεράνω ὅλων τῶν γνωστῶν εἰς ἐμὲ ἀνθρώπων. Πολλὰ δυστυχὴς λοιπὸν ἐστάθης; Ἀλλ' εἶπέ με πρῶτον διατί ἡ φυλὴ σου εἶναι τόσον ἐξουθενημένη, ἢ δὲ τῶν Βραχμάνων τόσον ἔντιμος; Ἐγὼ ἔρχομαι ἀπὸ τὸν ἡγούμενον τῆς παγόδας τοῦ Ζαγρενάτου, ὅστις δὲν ἔχει περισσότερον νοῦν παρὰ

τὸ ἐκεῖ εἶδωλον, καὶ ὁμῶς προσκυνεῖται ὡς θεός. — Διότι, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας, λέγουσιν οἱ Βραχμᾶνες ὅτι ἐγεννήθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοὶ μὲν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ θεοῦ Βράχμα, οἱ δὲ Παρίαὶ ἀπὸ τοὺς πόδας του. Λέγουσιν ἀκόμη, ὅτι ὁ Βράχμας περιηγούμενος ποτὲ ἐζήτησε νὰ φάγῃ ἀπὸ τινα Παρίαν, καὶ οὗτος τὸν ἐπρόσφερεν ἀνθρωπίνην σάρκα. Ἀπὸ τῆς παραδόσεως ταύτης ἡ μὲν φυλὴ αὐτῶν τιμᾶται, ἡ δὲ ἡμετέρα ἀναθεματίζεται εἰς ὅλην τὴν Ἰνδίαν. Δὲν μᾶς εἶναι συγχωρημένον νὰ πλησιάζωμεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ πᾶς Ναῖρος ἢ Ρεσποῦτος δύναται νὰ μᾶς θανατώσῃ, ἂν μόνον προσεγγίσωμεν ὅσον νὰ φθάνη εἰς αὐτὸν ἢ ἀναπνοή μας. — Μὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ἐφώναξεν ὁ Ἄγγλος, ἰδοὺ μεγάλη μωρία καὶ ἀδικία! Πῶς ἐδυνήθησαν οἱ Βραχμᾶνες νὰ καταπείσωσι τοὺς Ἰνδοὺς νὰ πιστεύωσι παραμοίαν φλυαρίαν; — Διδάσκοντές την εἰς αὐτοὺς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, εἶπεν ὁ Παρίας, καὶ μὲ ἀδιάλειπτον ἐπανάληψιν· οἱ ἄνθρωποι παιδεύονται ὡς οἱ ψιττακοί. — Ταλαίπωρε! εἶπεν ὁ Ἄγγλος, πῶς κατώρθωσες νὰ ἐκβῇς ἀπὸ τὴν ἄβυσσον τῆς ἀτιμίας, ὅπου ἐκ γενετῆς σὲ εἶχαν καταβυθίσει οἱ Βραχμᾶνες; Τίποτε, νομίζω, δὲν φέρει περισσοτέραν ἀπελπισίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον παρὰ τὸ νὰ φαίνεται οὐτιδανὸς εἰς τοὺς ἰδίους του ὀφθαλμούς. Μὲ τοῦτο στερεῖται τὴν πρωτίστην καὶ βεβαιωτάτην ἀπ' ὅλας τὰς παρηγορίας, τὴν μαρτυρίαν λέγω τῆς ἰδίας συνειδήσεως. »

« Εἶπα πρῶτον κατ' ἐμαυτὸν, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας· Ἡ ἱστορία τοῦ θεοῦ Βράχμα εἶναι ἄρά γε ἀληθινή; ποῦν τὴν

διηγοῦνται παρὰ τοὺς Βραχμᾶνας, εἰς τοὺς ὁποίους συμφέρει νὰ νομίζωνται καταγόμενοι οὐρανόθεν; Ἐπλάσαν ἀναμφιβόλως ὅτι Παρίας τις ἠθέλησε νὰ κάμῃ τὸν Βράχμαν ἀνθρωποφάγον, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Παρίας μὴ θέλοντας νὰ πιστεύωσι τὰ περὶ τῆς ἀγιότητος ἐκείνων μυθολογούμενα. Μετὰ ταῦτα εἶπα πάλιν κατ' ἐμαυτόν· Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἀληθῶς συνέβη τὸ ἀδόμενον· πλὴν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, καὶ δὲν ἔρχεται νὰ κατακρίνῃ ὁλόκληρον φυλὴν ὡς ἔνοχον τοῦ ἀνοσιουργήματος ἑνὸς τῶν ἐξ αὐτῆς ἀνδρῶν, ἐν ᾧ ἡ φυλὴ δὲν συνήμαρτεν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλη τῶν Παριῶν ἡ φυλὴ ἐπαρანόμησεν, οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν δὲν ἦσαν συναίτιοι. Ὁ Θεὸς δὲν τιμωρεῖ τοὺς προγόνους διὰ τὰ πταίσματα τῶν μὴ γεννημένων ἀκόμῃ ἐγγόνων· πῶς λοιπὸν ἤθελε τιμωρήσῃ τὰ τέκνα διὰ τὰ πταίσματα τῶν προπατόρων, τοὺς ὁποίους αὐτὰ ποτὲ δὲν εἶδαν; Ἀλλ' ἄς ὑποθέσωμεν ἀκόμῃ ὅτι μετέχω σήμερον τῆς τιμωρίας ἑνὸς Παρία παρανομήσαντος εἰς τὸν Θεόν του πρὸ μυρίων ἐτῶν, ἂν καὶ ἀμέτοχος ἐγὼ τῆς παρανομίας του· μήπως ἐδύνατο νὰ ὑφίσταται πρᾶγμα μισούμενον ἀπὸ τὸν Θεόν, χωρὶς παρευθὺς ν' ἀφανισθῇ; Ἐὰν ἤμην κατηραμένος ἀπὸ τὸν Θεόν, κἀνὲν ἀπ' ὅσα φυτεύω δὲν ἤθελε προκόψῃ. Τέλος, εἶπα κατ' ἐμαυτόν· Ὑποθέτω ὅτι μισοῦμαι ἀπὸ τὸν εὐεργετοῦντά με Θεόν· ἄς πασχίσω λοιπὸν νὰ τὸν εὐαρεστήσω, εὐεργετῶν, κατὰ τὸ παράδειγμά του, ὅσους ἔπρεπε νὰ μισῶ. »

« Ἀλλὰ πῶς ἔκαμνες, τὸν ἠρώτησεν ὁ Ἄγγλος, διὰ νὰ

ζῆς, ἀπορρίπτομενος πανταχόθεν; — Πρῶτον, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας, εἶπα πρὸς ἑμαυτόν. Ἄν ὅλοι σ' ἐχθρεύωνται, αὐτὸς ἔσο φίλος σου. Ἡ δυστυχία σου δὲν εἶναι ὑπὲρ ἀνθρωπίνην δύναμιν. Ὅσον μεγάλη καὶ ἂν πέσῃ ἡ βροχὴ, τὸ πουλάκι ἓνα μόνον σταλαγμὸν λαμβάνει διὰ μιᾶς. Ἐζητοῦσα τροφήν εἰς τὰ δάση καὶ τὰς παραποταμίας· πλὴν δὲν εὔρισκα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρὰ καρποὺς ἀγρίους, καὶ εἶχα περιπλέαν τὸν φόβον τῶν θηρίων. Ὅθεν ἐγνώρισα ὅτι ἡ φύσις δὲν ἔκαμε τίποτε σχεδὸν διὰ τὸν μονοδίαιτον ἄνθρωπον, καὶ συνέδεσε τὴν ὑπαρξίν μου μὲ αὐτὴν τὴν διώκουσάν με ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς κοινωνίαν. Ἄρχισα τότε νὰ συχνάζω εἰς τοὺς ἀμελημένους ἀγροὺς (πολλοὶ τοιοῦτοι εὔρισκονται εἰς τὴν Ἰνδίαν), καὶ πάντοτε ἀπαντοῦσα κἀνὲν φυτὸν φαγώσιμον, τὸ ὁποῖον εἶχε διασωθῇ μετὰ τὸν ὄλεθρον τῶν γεωργῶν. Περιηγούμενη οὕτως ἀπὸ ἐπαρχίαν εἰς ἐπαρχίαν, βέβαιος ὢν ὅτι θέλω εὔρισκει παντοῦ τὴν τροφήν μου εἰς τὰ τῆς γεωργίας λείψανα. Ὅσάκις ἐτύχαινα σπόρους ὠφελίμου τινὸς φυτοῦ, τοὺς ἀνέσπερνα λέγων· Ἄν ὅχι εἰς ἐμένα, εἰς ἄλλους θέλουν χρησιμεύσει. Ὀλιγώτερον δυστυχὴς ἐνομιζόμενην, βλέπων ὅτι ἤμποροῦσα νὰ κάμω παραμικρὸν καλόν. Ἦτον ὁμῶς κᾶτι, τὸ ὁποῖον σφοδρῶς ἐπιθυμοῦσα, τουτέστι νὰ ἔμβω εἰς μερικὰς πόλεις. Ἐθαύμαζα μακρόθεν τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους αὐτῶν, τὴν ἐξαισίαν τῶν πλοίων εἰς τοὺς ποταμοὺς συρροήν, τὸ πλῆθος τῶν εἰς τοὺς δρόμους κερβανίων, τὰ ὁποῖα συνέτρεχαν φορτωμένα μὲ πραγματείας ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ ὀρίζοντος, τὰς τάξεις τῶν ἐρχομένων

ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας φρουρῶν, τὰς πομπὰς καὶ μεγάλας παραπομπὰς τῶν ἐπιδημούντων ἀπὸ ξένα βασίλεια πρέσβειων, διὰ νὰ φέρωσι χαροποιὰ μηνύματα, ἢ νὰ συνάψωσι συμμαχίας. Ἐπλησίαζα, ὅσον μ' ἐσυγχωρεῖτο, εἰς τὰς εἰσόδους, θεωρῶν μὲ ἔκπληξιν τὰς ἐγειρομένας ὑπὸ τοσούτων ὁδοιπόρων ὑψηλὰς κονιορτοῦ στήλας, καὶ ἀνεπηδοῦσεν ἀπὸ πόθον ἡ καρδία μου, ἀκούοντος τὸν ἐκ τῶν μεγάλων πόλεων σύμμικτον ἐκεῖνον κρότον, ὅστις εἰς τοὺς πέριξ κάμπους ὁμοιάζει μὲ τὴν βοὴν τῶν συντριβομένων κατὰ τῆς ἄκρας θαλασσίων κυμάτων. Ἐλεγον δὲ κατ' ἐμαυτόν· Ὅπου τόσων διαφορῶν καταστάσεων ἄνθρωποι συναθροισμένοι βάλλουσιν εἰς κοινὸν τὴν βιομηχανίαν αὐτῶν, τὰ πλούτη καὶ τὰς ἀπολαύσεις, ἐκεῖ πρέπει νὰ ᾖναι ἀληθινὰ τρυφῆς καὶ εὐζωΐας κατοικητήριον. Ἀλλ' ἂν δὲν ἔχω τὴν ἄδειαν νὰ πλησιάσω τὴν ἡμέραν εἰς πόλιν, ποῖος μ' ἐμποδίζει νὰ ἔμβω τὴν νύκτα; Τὸ ζωάριον ὁ ποντικός ὁ κατατρεχόμενος ἀπὸ τόσους ἐχθροὺς, ὑπάγει καὶ ἔρχεται ὅπου θέλει, βοηθούμενος μὲ τὸ σκότος, καὶ ἀπὸ τοῦ πτωχοῦ τὴν καλύβην μεταβαίνει εἰς τῶν βασιλέων τὰ παλάτια. Ἄν πρὸς ζωάρκειαν αὐτοῦ ᾖναι ἱκανὸν τὸ φῶς τῶν ἄστρων, διατί ἐγὼ νὰ χρειάζωμαι τὸ τοῦ ἡλίου; Ταῦτα συλλογιζόμενος πέριξ τῆς πόλεως Δελχί, ἔλαβα τόσον θάρρος, ὥστε μὲ τὴν νύκτα εἰσῆλθον διὰ τῆς πύλης τῶν Λαχωρίων. Διέτρεξα πρῶτον μακροτάτην καὶ ἔρημον ἀγυιὰν σχηματισμένην ἐκατέρωθεν ἀπὸ οἴκους ἔχοντας ἔμπροσθεν δώματα ἐπιστηριγμένα εἰς ἀψίδας, ὑπὸ τὰς

ὁποίας ἦσαν πραγματευτῶν ἐργαστήρια. Ἀπὸ διάστημα εἰς διάστημα ἀπαντοῦσα μεγάλας συνοικίας κλεισμένας, καὶ πλατυτάτας ἀγοράς, ὅπου ἐκυρίευσεν ἄκρα σιωπή. Πλησιάσας δὲ εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς πόλεως, διέβην τὴν μεγαλοπρεπῆ γειτονίαν τῶν Ὀμράδων, γέμουσαν μὲ παλάτια καὶ κήπους παρὰ τὸν Ἰάμονον ποταμὸν κειμένους. Ἐκεῖ κρότος ὀργάνων καὶ ἀσμάτων· ἐκεῖ μουσουργοὶ χορεύουσαι εἰς τὰ χεῖλη τοῦ ποταμοῦ μὲ τὸ φῶς τῶν λαμπάδων. Ἦλθα εἰς τὴν θύραν ἐνὸς κήπου, διὰ ν' ἀπολαύσω τὸ γλυκύτατον ἐκεῖνο θέαμα· ἄλλ' οἱ δοῦλοι, ἀπωθοῦντες τοὺς δυστυχεῖς μὲ πληγὰς ῥάβδων, μὲ ἀπεδίωξαν. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἀπὸ τὴν γειτονίαν τῶν μεγιστάνων ἐπέρασα πλησίον πολλῶν τῆς θρησκείας μου παγοδῶν, ὅπου πλῆθος τάλαιπώρων, κυλιόμενοι κατὰ γῆς καὶ προσκυνοῦντες, ἀφίνοντο εἰς τὰ κλαύματα. Ἐφυγα ταχέως τοιαῦτα δεισιδαιμονίας καὶ φόβου μνημεῖα, καὶ περαιτέρω ἀκούσας τὰς φωνὰς τῶν μολλάδων, τρανῶς διαλαλούντων τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ἐκ μετεώρου, ἐκατάλαβα ὅτι ἤμην ὑποκάτω τζαμίου. Ἐκεῖ πλησίον ἦσαν τὰ ἐμπορεῖα τῶν Εὐρωπαϊῶν μὲ τὰς σημαίας των, καὶ φύλακες φωνάζοντες ἀκαταπαύστως· Καμπερδάρ! πρόσεχε! Μετὰ ταῦτα ἐπέρασα πλησίον μεγάλης οἰκοδομῆς, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τὸν κτύπον τῶν δεσμῶν, καὶ τῶν στεναγμῶν τὴν ἀντήχησιν ἀνεγνώρισα ὡς φυλακὴν. Ἦκουσα μετ' ὀλίγον πόνου καὶ ὀδύνης φωνὰς εἰς εὐρύχωρον νοσοκομεῖον, ὅθεν ἐξήρχοντο ἅμαξαι μὲ νεκροὺς φορτωμέναι. Ἐν τῷ μεταξύ ἀπῆντησα κλέπτας φεύγοντας εἰς τὰς ἀγυῖας, καὶ κυνηγουμένους ἀπὸ

νυκτοφύλακας· συλλόγους ψωμοζητῶν, οἱ ὅποιοι, καταφρο-
 νοῦντες τὰ κτυπήματα τῶν ῥοτοκαλάμων, ἐζήτευαν εἰς τὰς
 θύρας τῶν παλατίων ἀποφάγια τινὰ τῶν πλουσίων δει-
 πνων, καὶ παντοῦ γυναικας πωλούσας ἀναφανδὸν τὸ σῶμα
 διὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Τελευταῖον μετὰ πολὺν δρό-
 μον διὰ τῆς αὐτῆς ἀγυιᾶς ἔφθασα εἰς ἀπέραντον τινὰ πλα-
 τεῖαν, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἔκειτο φρούριον τὸ κατοικούμε-
 νον ἀπὸ τὸν μέγαν Μογγόλον. Αὕτῃ ἦτον σκεπασμένη με-
 τὰς σκηνὰς τῶν σωματοφυλάκων του ῥαζάδων ἢ ναβάδων,
 καὶ μετὰς σπείρας αὐτῶν γνωριζομένας ἀπὸ λαμπάδας,
 σημαίας καὶ μακροὺς καλάμους κορυφωμένους μετὰ οὐράς
 Θηβετινῶν ἀγελάδων. Τὸ φρούριον εἶχεν ὀλόγυρα πλατεῖαν
 τάφρον γεμάτην ἀπὸ νερὸν, καὶ περιφραγμένην μετὰ πυρο-
 μηχανήματα. Τὰ πυρὰ τῶν σωματοφυλάκων μ' ἔφεγγαν νὰ
 θεωρῶ τοὺς ὑπερνεφέλους πύργους καὶ τὰ μακρότατα αὐτοῦ
 τεῖχη, τῶν ὁποίων τὸ τέλος ἦτον ἄφαντον. Πολὺ ἐπιθυ-
 μοῦσα νὰ ἔμβω· ἀλλ' ἰδὼν μεγάλας μάστιγας ἐπὶ πασσά-
 λων κρεμαμένας, δὲν ὠρέχθην πλέον μηδὲ εἰς τὴν πλατεῖαν
 νὰ πατήσω. Ἐμεινα λοιπὸν εἰς μίαν ἄκραν πλησίον τινῶν
 δούλων Μαύρων, οἱ ὅποιοι μετὰ ἄφησαν νὰ συναναπαυθῶ
 τριγύρω τῆς φωτιᾶς των. Ἐκεῖθεν ἐθεώρησα μετὰ θαυμασμὸν
 τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτιον, καὶ εἶπα πρὸς ἑμαυτόν· Ἐδῶ
 λοιπὸν κατοικεῖ ὁ εὐτυχέστατος τῶν ἀνθρώπων! διὰ τὴν
 πρὸς αὐτὸν εὐπείθειαν κηρύττουσι τόσαι θρησκεῖαι· διὰ τὴν
 δόξαν αὐτοῦ ἔρχονται τόσαι πρεσβεῖαι· διὰ τοὺς θησαυροὺς
 αὐτοῦ ἀπογυμνόνονται τόσαι ἐπαρχίαι· διὰ τὰς ἡδονὰς

του ὁδοιποροῦσι τόσαι ἐμπόρων συνοδίαί· διὰ τὴν ἀσφάλειάν του ἀγρυπνοῦσιν ἔνοπλοι καὶ μὲ σιωπὴν τόσοι ἄνθρωποι!

Ταῦτα διαλογιζόμενος ἤκουσα πανταχόθεν τῆς πλατείας μεγάλας κραυγὰς ἀγαλλιᾶσεως, καὶ εἶδα διαβαινούσας ὀκτὼ καμήλους στολισμένας μὲ ταινίας. Ἐμαθα ὅτι ἦσαν φορτωμένοι μὲ ἀποστατῶν κεφαλὰς, τὰς ὁποίας οἱ στρατηγοὶ τοῦ Μογγόλου ἔστελναν πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῶν Δεκανῶν τὴν ἐπαρχίαν, ὅπου εἰς τῶν υἱῶν του, διωρισμένος νὰ τὴν διοικῇ, ἐπολεμοῦσε κατ' αὐτοῦ ἀπὸ τρεῖς χρόνους. Ὀλίγῳ ὕστερον ἔφθασε ταχυδρόμος τις ἐπὶ καμήλου δρομάδος, πιλαλῶν μὲ ὅλην τὴν δύναμιν, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι μία πόλις, εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἰνδίας κειμένη, ἐδόθη κατὰ προδοσίαν ἀπὸ τὸν φρούραρχον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας. Μόλις ὁ ταχυδρόμος οὗτος εἶχε περάσει, καὶ παρευθὺς ἄλλος, σταλμένος ἀπὸ τὸν διοικητὴν τῆς Βεγγάλης, ἦλθε νὰ μηνύσῃ ὅτι τινὲς Εὐρωπαῖοι, λαβόντες ἄδειαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα νὰ συστήσωσι κατοικίαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Γάγγου πρὸς ὄφελος τῶν ἐμπορευομένων, ἔκτισαν φρούριον, καὶ ἔγειναν κύριοι τῆς ναυτιλίας τοῦ ποταμοῦ. Ὀλίγον τι μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν δύο ταχυδρόμων εἶδομεν ἐξερχόμενον τοῦ παλατίου ἓνα λοχαγὸν καὶ κατόπιν αὐτοῦ σωματοφύλακας. Ὁ Μογγόλος τὸν εἶχε προστάξει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν γειτονίαν τῶν Ὁμράδων, καὶ νὰ φέρῃ σιδηροδεσμίους τρεῖς ἀπὸ τοὺς ἐπισημοτέρους, οἵτινες εἶχον κατηγορηθῇ ὡς κοινοπραγοῦντες μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἐπικρατείας. Τὴν προλαβοῦσαν εἶχε φυλακώσει ἓνα μολλᾶν, ὅστις εἰς τὰς

διδασχάς του ἐγκωμιάζε τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, καὶ
 ὠνόμαζε παρρησίᾳ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἰνδίας ἄπιστον,
 ὡς οἰνοποτοῦντα παρὰ τὸν νόμον τοῦ Μωάμεθ. Τέλος,
 ἐλέγετο βέβαιον ὅτι πρὸ ὀλίγου εἶχε ρίψει πνιγμένους εἰς
 τὸν ποταμὸν Ἰάμονον δύο σωματοφύλακας καὶ μίαν τῶν
 γυναικῶν του, διότι ἐξελέγχθησαν μέτοχοι τῆς ἀποστασίας
 τοῦ υἱοῦ του. Ἐν ᾧ ἐγὼ ἀνελογιζόμεν τὰ τραγικὰ ταῦτα,
 μεγάλη στήλη φλογὸς ὑψώθη αἰφνιδίως ἀπὸ τὰ μαγειρεῖα
 τῆς γυναικωνίτιδος τοῦ παλατίου. Αἱ δῖναι τοῦ καπνοῦ
 ἐσυγχέοντο μὲ τὰ νέφη, καὶ ἡ κοκκινωπὴ λάμψις τῆς
 πυρκαϊᾶς καταυγάζουσα τοὺς πύργους τοῦ φρουρίου,
 τὰς τάφρους, τὴν πλατεῖαν, τοὺς μιναρέδας τῶν τζαμίων,
 ἐξαπλόνετο ὡς τὸν ὀρίζοντα. Εὐθὺς τὰ χονδρὰ χάλκινα
 κύμβαλα, καὶ τὰ καρνὰ (μεγάλοι αὐλοὶ) τῶν σωματοφυ-
 λάκων, ἐσήμαναν μὲ φοβερὸν κρότον πρὸς βοήθειαν, καὶ
 ἵππεῖς διεσπάρησαν κατὰ σπείρας εἰς τὴν πόλιν, συντρί-
 βοντες τὰς θύρας τῶν γειτονευόντων μὲ τὸ φρούριον οἴκων,
 καὶ βιάζοντες τοὺς κατοίκους μὲ βαρείας πληγὰς μαστίγων
 νὰ δράμωσιν εἰς σβέσιν τῆς πυρκαϊᾶς. Ἐδοκίμασα κ' ἐγὼ
 ἐμπράκτως πόσον ἡ γειτονία τῶν μεγιστάνων εἶναι πολυ-
 κίνδυνος εἰς τοὺς μικροὺς. Οἱ μεγιστᾶνες εἶναι ὡς τὸ
 πῦρ, τὸ ὁποῖον καίει καὶ τοὺς ρίπτοντας θυμίαμα, ἂν πα-
 ραπλησιάσωσιν. Ἡθέλησα μὲν νὰ διαφύγω, πλὴν αἱ τῆς
 πλατείας ἔξοδοι πανταχόθεν ᾗσαν κλεισμένοι, καὶ ᾗτον
 ἀδύνατον νὰ ἐξέλθω, ἂν, κατὰ Θεῖαν πρόνοιαν, δὲν εἶχα
 σταθῇ πρὸς τὸ μέρος τῆς γυναικωνίτιδος. Οἱ εὐνοῦχοι ἐξ-

ἄγοντες τὰς γυναῖκας ἐπὶ ἐλεφάντων, εὐκόλυναν τὴν δια-
 φυγὴν μου· διότι, ἐν ᾧ οἱ σωματοφύλακες ἠνάγκαζον
 παντοῦ τοὺς ἀνθρώπους μὲ πληγὰς μαστίγων νὰ τρέχωσιν
 εἰς βοήθειαν τοῦ φρουρίου, οἱ ἐλέφαντες μὲ πληγὰς προβο-
 σκίδων τοὺς ἐβίαζαν ν' ἀπομακρύνωνται. Οὕτω, ποτὲ μὲν
 κυνηγούμενος ἀπὸ ἐκείνους, ποτὲ δὲ ἀπωθούμενος ἀπὸ
 τούτους, διέφυγα τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο χάος, καὶ μὲ τὸ
 φέγγος τῆς πυρκαϊᾶς ἔφθασα εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ
 προαστείου, ὅπου ὁ λαὸς, σκηνούμενος μακρὰν τῶν με-
 γιστάνων εἰς ταπεινὰς καλύβας, ἀνεπαύετο ἐν εἰρήνῃ ἀπὸ
 τοῦς κόπους του. Ἐκεῖ ἄρχισα κ' ἐγὼ νὰ ἀναπνέω, καὶ
 εἶπα πρὸς ἑμαυτόν· Εἶδα λοιπὸν πόλιν! εἶδα τὴν κατοικίαν
 τῶν δεσποτῶν τῶν ἐθνῶν! Ὡ πόσων δεσποτῶν εἶναι καὶ
 αὐτοὶ δοῦλοι! Ἔως καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως
 ὑπόκεινται εἰς τὰς ἡδυπαθείας, εἰς τὴν φιλαρχίαν, τὴν
 δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν. Εἶναι ἀναγκασμένοι
 καὶ καθ' ὕπνον νὰ φοβῶνται πλῆθος ἀχρείων καὶ κακοποιῶν,
 ἀπὸ τοὺς ὁποίους περικυκλόνονται, οἷον κλέπτας, ψωμο-
 ζήτας, ἐταίρας, ἐμπρηστὰς, ἕως καὶ τοὺς στρατιώτας
 καὶ τοὺς μεγιστᾶνας καὶ τοὺς ἱερεῖς. Ἄν μία πόλις ᾔηται
 τόσον ταραχώδης τὴν νύκτα, τί πρέπει ἄρά γε νὰ ᾔηται
 τὴν ἡμέραν; Τὰ δεινὰ τοῦ ἀνθρώπου αὐξάνουσιν ἀναλόγως
 μὲ τὰς ἀπολαύσεις του. Πόσον ἐλεεινὸς εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ,
 ὅστις τὰς συμπεριλαμβάνει ὅλας! ἔχει νὰ φοβῇται τοὺς
 ἐμφυλίους καὶ ξένους πολέμους, καὶ αὐτὰ τὰ πρὸς παρη-
 γορίαν καὶ ὑπεράσπισιν, τοὺς στρατηγοὺς, τοὺς σωμα-

τοφύλακας, τοὺς μολλάδας, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παῖδιά του. Δὲν ἤμποροῦν μήτε αἱ περὶ τὸ τεῖχος τάφροι νὰ ἐμποδίσωσι τὰ φάσματα τῆς δεισιδαιμονίας, μήτε οἱ κάλλιστα γυμνασμένοι ἐλέφαντες νὰ διώξωσι μακρὰν αὐτοῦ τὰς μελαίνας φροντίδας. Ἐγὼ δὲ κάνέν ἀπ' ὅλα ταῦτα δὲν φοβοῦμαι· κάνεις τύραννος δὲν ἔχει ἐξουσίαν μήτε εἰς τὸ σῶμά μου, μήτε εἰς τὴν ψυχὴν μου. Δύναμαι νὰ ὑπηρετῶ τὸν Θεὸν κατὰ τὴν συνείδησίν μου, καὶ τίποτε δὲν ἔχω νὰ φοβηθῶ ἀπὸ κανένα ἄνθρωπον, ἂν αὐτὸς ἐγὼ δὲν βασανίζωμαι· τῇ ἀληθείᾳ, ὁ Παρίας εἶναι ὀλιγώτερον δυστυχῆς παρὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ταῦτα λέγων ἐδάκρυσα, καὶ γονατίσας εὐχαρίστησα τὸν Θεόν, ὅστις, διὰ νὰ μὲ διδάξῃ νὰ ὑποφέρω τὰ δεινά μου, μ' ἔδειξεν ἄλλα πλέον δυσφόρητα ἀπ' αὐτά.

Ἐκτοτε δὲν ἐσύχναζα πλέον εἰς Δελχί, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰ προάστεια. Ἐβλεπα ἐκεῖθεν τοὺς ἀστέρας φωτίζοντας τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ συγχεομένους μετὰ τὰ ἐπίγεια φῶτα, ὥς νὰ ᾗσαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ πόλις μία καὶ ἡ αὐτὴ χώρα. Ὅταν δὲ ἡ σελήνη κατηύγαζε τὸ τοπίον ἐκεῖνο, διέκρινα χρώματα ἄλλα παρὰ τῆς ἡμέρας. Ἐθαύμαζα τοὺς πύργους, τὰ δένδρα καὶ τοὺς οἴκους, ποῦ μὲν λάμποντας ἀργυροειδῶς, ποῦ δὲ σκοτισμένους, καὶ περαιτέρω ἀνατυπουμένους εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰαμόνου. Διέτρεχα ἐλευθέρως μεγάλας παροικίας ἐρήμους καὶ σιωπηλὰς, καὶ μ' ἐφαίνετο τότε ἡ πόλις ὅλη ἐδική μου. Μ' ὅλον τοῦτο ἡ φιланθρωπία τῶν κατοίκων δὲν ᾔθελε μὲ δώσει οὐδὲ φούκταν ὀρυζίου, τόσον μὲ εἶχε κάμει μισητὸν ἡ θρη-

σκεία! Μὴ δυνάμενος λοιπὸν νὰ εὕρω μεταξὺ τῶν ζώντων, ἐζητοῦσα πόρον τροφῆς μεταξὺ τῶν ἀποθανόντων, καὶ φοιτῶν εἰς τὰ κοιμητήρια ἔτρωγα εἰς τοὺς τάφους τὰ παρὰ τῆς συγγενικῆς φιλοστοργίας φερόμενα φαγητά. Ἐκεῖ μάλιστα ἀγαποῦσα νὰ σκέπτωμαι, κ' ἔλεγα πολλάκις κατ' ἐμαυτόν· Ἐδῶ εἶναι ἡ πόλις τῆς εἰρήνης· ἐδῶ ἐξέλιπαν ἡ δύναντες καὶ ἡ ἀλαζονεία, ἡ δὲ ἀθωότης καὶ ἀρετὴ εἶναι εἰς ἀσφάλειαν· ἐδῶ ἀπέθαναν ὅλοι οἱ φόβοι, καὶ αὐτὸς ὁ φόβος τοῦ θανάτου· ἐδῶ εἶναι τὸ πανδοχεῖον, ὅπου κατέλυσεν αἰώνιον κατάλυσιν ὁ ἀμαξᾶς, καὶ ὅπου ἀναπαύεται ὁ Παρίας. Τοιαῦτα διανοούμενος εὑρίσκα τὸν θάνατον ἐπιθυμητὸν, κ' ἔφθανα ἕως νὰ καταφρονῶ τὴν γῆν. Ἐθεώρουν μυριάδας ἀστέρων ἀναδυομένων καθ' ἐκάστην ὥραν ἀπὸ τὴν ἀνατολήν. Ἄν καὶ ἄδηλα εἰς ἐμὲ, αἰσθανόμην ὅμως ὅτι ἦσαν συγκεκλωσμένα τὰ τέλη αὐτῶν μὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ἡ φύσις, ἣτις ὑπέταξεν εἰς τὰς χρεῖας ἡμῶν τόσα πράγματα ἀθέατα, συνήρμωσε τοῦλάχιστον μὲ αὐτὰς τὰ ὑποπίπτοντα εἰς τὴν ὄρασιν. Ἐμετεωρίζετο λοιπὸν ἡ ψυχὴ μου ὁμοῦ μὲ τὰ ἄστρα εἰς τὸ στερέωμα· ὅταν δὲ τὰ μαλακὰ ῥόδα τῆς αὐγῆς ἐβαπτίζοντο εἰς τὰς γλυκείας καὶ αἰωνίας αὐτῶν λάμπεις, ἐνόμιζα τὸν ἑαυτόν μου εἰς τὰς οὐρανίους πύλας. Καθὼς ὅμως αἱ χρυσαῖ ἀκτῖνες ἐξάστραπταν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν παγοδῶν, ἐγινόμην ἄφαντος, ὡς σκιά. Κατέφευγα εἰς τοὺς ἀγροὺς μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀναπαυόμενος ὑπὸ τὴν σκέπην τινὸς δένδρου, μὲ τὴν μελωδίαν τῶν πτηνῶν ἀπεκοιμώμην. »

« Εὐαίσθητε καὶ ἄτυχε ἄνθρωπε, εἶπεν ὁ Ἄγγλος, πολὺ μ' ἐκατάνυξεν ἡ διήγησίς σου. Πίστευσέ με, αἱ περισσώτεραι πόλεις δὲν ἀξίζουσιν νὰ βλέπωνται παρὰ τὴν νύκτα. Ἐπὶ πλεόν, ἡ φύσις ἔχει κάλλη νυκτερινὰ θελκτικώτατα, καὶ περίφημός τις ποιητῆς συμπατριώτης μου ἄλλα παρ' αὐτὰ δὲν ὕμνησεν. Ἀλλ' εἰπέ με, πῶς τέλος πάντων κατώρθωσες νὰ εὐτυχῇς εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας; »

« Δὲν ἦτον ὀλίγον καὶ νὰ εὐτυχῶ τὴν νύκτα, εἶπεν ὁ Ἰνδός· ἡ φύσις ὁμοιάζει μὲ ωραίαν γυναῖκα, ἡ ὁποία τὴν ἡμέραν δείχνει εἰς τοὺς πολλοὺς μόνον τὰ κάλλη τοῦ προσώπου, τὴν δὲ νύκτα ἀνακαλύπτει καὶ μυστικὰ θέλγητρα εἰς τὸν ἐραστήν της. Ἀλλ' ἂν ὁ μονήρης βίος ἔχῃ ἀπολαύσεις, ἔχει ὅμως καὶ στερήσεις. Καὶ φαίνεται μὲν εἰς τὸν δυστυχοῦντα ὡς λιμὴν ἀκύμαντος, ὅθεν βλέπει τὰ πάθη τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐκρέοντα, χωρὶς ποσῶς νὰ κλονηθῇ· ἀλλ' ἐν ᾧ μακαρίζεται διὰ τὴν ἀκίνησίαν του, ὁ καιρὸς τὸν παραφέρει καὶ αὐτόν. Εἰς τὸν ποταμὸν τῆς ζωῆς ποῖος δύναται νὰ ρίψῃ ἄγκυραν; Ἀρπάζει ἐκεῖνος ἐξίσου καὶ τὸν ἀντιπλέοντα καὶ τὸν ἀφινόμενον εἰς τὸ ρεῦμά του, τὸν συνετὸν καὶ τὸν ἀνόητον, καὶ φθάνουσιν ἀμφοτέρω εἰς τὸ τέλος, ὁ μὲν ἀφ' οὗ κακὰ μετεχειρίσθη τὰς ἡμέρας του, ὁ δὲ ἄλλος, χωρὶς νὰ τὰς χαρῇ. Ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ μείνω συνετώτερος ἀπὸ τὴν φύσιν, μηδὲ νὰ εὕρω τὴν εὐδαιμονίαν μου ἐξω τῶν ὄρων, τοὺς ὁποίους αὐτὴ ἔταξεν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἐπιθυμοῦσα πρὸ πάντων φίλον, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἡμπορῶ νὰ κοινοποιῶ τὰς ἡδονὰς καὶ τοὺς πόνους μου.

Πολὺν καιρὸν τὸν ἐζήτησα μεταξὺ τῶν ἰσοτίμων μου, πλὴν τοὺς εἶδα φθονεροὺς ὅλους. Εὗρηκα μ' ὅλον τοῦτο φίλον εὐαίσθητον, εὐγνώμονα, πιστὸν καὶ ἀπρόσιτον εἰς προλήψεις, ἀλλ' ὅμως μεταξὺ τῶν ζώων, καὶ ὄχι τῶν ὁμοίων μου. Ὁ σκύλος, τὸν ὁποῖον βλέπεις, εἶχεν ἐκτεθῆ πάντῃ μικρὸς εἰς τὴν γωνίαν τινὸς ῥύμης, ὅπου ἐκινδύνευε ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνας. Εὐσπλαγχνισθεὶς τὸν ἀνέθρεψα, μὲ ἀγάπησεν ὑπερβολικὰ, κ' ἔγεινε σύντροφός μου ἀχώριστος. Πλὴν δὲν ἀρκοῦσε τοῦτο, ἀλλὰ μ' ἐχρειάζετο φίλος δυστυχέστερος ἀπὸ σκύλον, γινώσκων ὅλα τὰ κακὰ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἐπιτήδειος νὰ μὲ βοηθῇ νὰ τὰ ὑποφέρω, καὶ μόνα τὰγαθὰ τῆς φύσεως ἐπιθυμῶν, διὰ νὰ ἡμπορῶ νὰ τὰ χαίρωμαι μαζί του. Δύο θάμνοι ἀδύνατοι δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν ἀνεμοζάλην, ἂν δὲν συμπλέξωσι τοὺς κλάδους των. Ἡ Θεία Πρόνοια, χαρίζουσά με καλὴν γυναῖκα, ἐπλήρωσε τὰς ἐπιθυμίας μου. Εἰς τὴν πηγὴν τῶν δυστυχιῶν μου εὗρηκα τὴν ἀρχὴν τῆς εὐτυχίας μου. Διανυκτυρεύων ποτὲ εἰς τὸ κοιμητήριον τῶν Βραχμάνων εἶδα μὲ τὸ φῶς τῆς σελήνης νέαν τινὰ Βραχμανίδα ἐξ ἡμισείας σκεπασμένην μὲ τὸν κίτρινον πέπλον της. Ἀνεπόδισα ἀπὸ φρίκην ἰδὼν γυναῖκα ἐκ τοῦ αἵματος τῶν τυράννων μου· ἔπειτα ὅμως ἐπλησίασα κατὰ συμπάθειαν, παρατηρήσας εἰς ποῖον ἔργον κατεγίνετο. Ἐβάλλε φαγητὰ εἰς τὸ χῶμα τὸ καλύπτον τὴν σκόνην τῆς μητρός της, τὴν ὁποίαν πρὸ μικροῦ εἶχαν καύσει ζῶσαν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Βραχμανικῆς φυλῆς, μὲ τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἔκαιε θυμίαμα

διὰ νὰ καλέσῃ τὴν σκιάν της. Ἐδάκρυσα βλέπων πρόσωπον δυστυχέστερόν μου, καὶ, Φεῦ! εἶπα κατ' ἑμαυτὸν, ἐγὼ μὲν εἶμαι δεμένος μὲ τῆς ἀτιμίας, σὺ δὲ μὲ τῆς δόξης τοὺς δεσμούς. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ζῶ εὐτυχὴς εἰς τὸ βάθος, σὺ δὲ πάντοτε ἔντρομος εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ. Ἐπαπειλεῖσαι καὶ σὺ ν' ἀρπαχθῇς ποτὲ ἀπὸ τὴν αὐτὴν μοῖραν, ἢ ὅποια σὲ ἀφήρπασε τὴν μητέρα σου. Μίαν μόνην ἔλαβες ζωὴν, καὶ δύο θανάτους πρέπει ν' ἀποθάνῃς. Ἄν ὁ ἴδιος θάνατός σου δέν σε φέρῃ εἰς τὸν τάφον, ζῶσαν ὁ τοῦ ἀνδρός σου μέλλει νὰ σὲ παραχώσῃ. Ἐγὼ ἔκλαια, καὶ αὐτὴ συνέκλαιεν. Οἱ ὀφθαλμοί μας δακρυῤῥοοῦντες ἀντικρύσθησαν καὶ συνεννοήθησαν, ὡς ὀφθαλμοὶ δυστυχούντων. Καὶ αὐτὴ μὲν ἀποστρέψασα τὸ πρόσωπόν της, ἐπεριτυλίχθη εἰς τὸν πέπλον, καὶ ἀνεχώρησεν· ἐγὼ δὲ τὴν ἀκόλουθον νύκτα ὑπῆγα πάλιν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον. Ταύτην τὴν φορὰν εἶχε βάλει περισσοτέρας ζωοτροφίας εἰς τὸ μνημα τῆς μητρός της, ἐννοήσασα τὴν ἐξ αὐτῶν χρεῖαν μου· καὶ ἐπειδὴ οἱ Βραχμᾶνες φαρμακεύουν πολλάκις τὰ ἐπιτάφια τῶν φαγητὰ διὰ νὰ μὴ τὰ τρώγωσιν οἱ Παρίαί, αὐτὴ, διὰ νὰ μὲ φυλάξῃ ἀπὸ πᾶσαν ὑποψίαν, εἶχε φέρει μόνον πωρικά. Τοιοῦτον φιλανθρωπίας σημεῖον μ' ἐκίνησεν εἰς εὐγνωμοσύνην, καὶ διὰ νὰ δείξω πόσον ἐσεβόμην τὴν εἰς τὴν μητέρα προσφοράν της, ἀντὶ νὰ λάβω τὰ πωρικά, ἐπρόσθεσα ἄνθη μήκωνος, δηλωτικὰ τῆς συλλυπήσεώς μου. Τὴν ἀκόλουθον νύκτα εἶδα μὲ χαρὰν ὅτι ἐνέκρινε τὸ ἔργον μου, διότι ποτίσασα τὰς μήκωνας εἶχε βάλει ἀκόμη ἐν

καλάθιον μὲ πωρικὰ ὀλίγον τι παράμερα τοῦ τάφου. Ἡ συμπάθεια καὶ εὐγνωμοσύνη μ' ἐνεθάρρουναν. Φοβούμενος δὲ μὴ τὴν βάλω εἰς κίνδυνον, δὲν ἀπετόλμῃσα νὰ τὴν ὁμιλήσω ὡς Παρίας, ἀλλ' ἐπεχείρησα νὰ τῆς φανερώσω, ὡς ἄνθρωπος, ὅσα πάθη εἶχε διεγείρῃ εἰς τὴν ψυχὴν μου. Κατὰ τὴν Ἰνδικὴν συνήθειαν, μετεχειρίσθην εἰς ἐρμηνείαν τῶν φρονημάτων μου τὴν διάλεκτον τῶν ἀνθέων, κ' ἐπρόσθεσα μαργαρίτας εἰς τὰς μήκωνας. Τὴν ἐπαύριον εὔρηκα τὰς μήκωνας καὶ μαργαρίτας μου βρεγμένας. Τὴν ἀκόλουθον, γενόμενος τολμηρότερος, ἤνωσα μὲ τὰς μήκωνας καὶ τὰς μαργαρίτας ἐν ἄνθος ῥοδομαλάχης, ὡς σημεῖον ὑποκλινοῦς καὶ δυστυχοῦς ἔρωτος· διότι τὸ ἄνθος τοῦτο μαυρίζει τὰ δέρματα. Τὴν ἐπαύριον ἔτρεξα, εὐθὺς ἀπὸ τὴν χαραγὴν, εἰς τὸν τάφον· πλὴν εἶδα τὴν ῥοδομαλάχην μου, δι' ἔλλειψιν ποτισμοῦ, ξηραμμένην. Τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἔβαλα τρέμων μίαν τουλίπην, τῆς ὁποίας τὰ κόκκινα φύλλα καὶ ἡ μαύρη καρδία ἐφάνεροναν τὴν ἐρωτικὴν φλόγα μου. Τὴν ἄλλην ἡμέραν εὔρηκα τὴν τουλίπην μου, καθὼς πρότερον τὴν ῥοδομαλάχην, κ' ἐλυπήθην κατάκαρδα. Μ' ὅλον τοῦτο, τὴν ἐπαύριον ἔφερα κάλυκα ῥόδου μὲ τὰς ἀκάνθας του, ὡς σύμβολον τῶν περιφόβων ἐλπίδων μου. Ἀλλὰ πόσον ἀδημόνησα, ὅταν εἰς τὰ χαράγματα εὔρηκα τὸ ῥόδον μου μακρὰν τοῦ τάφου! ἐνόμισα ὅτι ἔμελλα νὰ χάσω τὰς φρένας μου. Τέλος πάντων, ἀπεφάσισα, ὅ, τι καὶ ἂν πάθω, νὰ τὴν ὁμιλήσω. Τὴν ἀκόλουθον νύκτα, καθὼς τὴν εἶδα, ἐπρόσπεσα εἰς τοὺς πόδας

της, ἀλλ' ἔμεινα ξηρὸς καὶ ἄλαλος προσφέρων εἰς αὐτὴν τὸ ρόδον μου. Αὕτῃ δὲ ἄνοιξε τὴν ὀμιλίαν, λέγουσα· « Ταλαίπωρε! ἐσὺ μὲ ὀμιλεῖς ἔρωτα, κ' ἐγὼ μετ' ὀλίγον χάνω τὴν ζωὴν μου. Πρέπει, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς μητρός μου, νὰ συνοδεύσω εἰς τὴν πυρὰν τὸν ἀποθανόντα νεωστὶ σύζυγόν μου, τὸν ὁποῖον ὑπανδρεύθην γηραλέον ἀνήλικος. ἔχε ὑγείαν, ἀναχώρησε καὶ λησμόνησέ με· μετὰ τρεῖς ἡμέρας θέλω γεῖνῃ στάκτη. » Λέγουσα ταῦτα ἐστέναξεν· ἐγὼ δὲ καταλυπημένος τὴν εἶπα· « Δυστυχεστάτη Βραχμανί! ἡ φύσις διέρρηξε τὰ δεσμὰ, τὰ ὅποια σὲ εἶχε δώσει ἡ κοινωνία· σύντριψε καὶ σὺ τὰ τῆς δεισιδαιμονίας, λαμβάνουσά με ἄνδρα σου.—Πῶς! εἶπε κλαίουσα, ν' ἀποφύγω τὸν θάνατον διὰ νὰ ζήσω μετὰ σοῦ εἰς τὸ ὄνειδος! Αἰ! ἂν με ἀγαπᾷς, ἄφησέ με ν' ἀποθάνω.—Μὴ γένοιτο, ἐφώναξα, νὰ σ' ἐλευθερώσω ἀπὸ τὰ δεινὰ σου, διὰ νὰ σὲ βυθίσω εἰς τὰ ἐδικά μου! Νὰ φύγωμεν, φίλη Βραχμανί, νὰ φύγωμεν ὁμοῦ εἰς τὰ δάση· κάλλιον νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὰς τίγρεις παρὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλ' ὁ Θεὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐλπίζω, δὲν θέλει μᾶς ἐγκαταλείψει. Νὰ φύγωμεν· ὁ ἔρως, ἡ νύκτα, ἡ δυστυχία σου, ἡ ἀθωότης σου, ὅλα μᾶς βοηθοῦσι. Μὴν ἀργοπορῶμεν, ὦ ταλαίπωρε χήρα! ἡ πυρὰ σου ἐτοιμάζεται ἤδη, καὶ σὲ προσκαλεῖ ὁ νεκρὸς ἀνὴρ σου. Πесμένη πλεκτάνη, ἀκούμβησε εἰς ἐμένα, καϋμένη, νὰ μ' ἔχῃς ὑποστήριγμα ὡς φοίνικα. » Τότε ἀποβλέψασα μὲ στεναγμὸν εἰς τὸν τάφον τῆς μητρός της, ἔπειτα πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἄφησε τὴν μίαν χεῖρά της νὰ πέσῃ εἰς τὴν

ἐδικήν μου, καὶ μὲ τὴν ἄλλην ἔλαβε τὸ ῥόδον μου. Εὐθὺς ἐγὼ τὴν ἔπιασα ἀπὸ τὸν βραχίονα, καὶ ἀνεχωρήσαμεν. Ἐρρίψα δὲ τὸν πέπλον τῆς εἰς τὸν Γάγγην, διὰ νὰ τὴν νομίσουν οἱ συγγενεῖς τῆς πνιγμένην. Πολλὰς νύκτας ἐπεριπατήσαμεν παρὰ τὸν ποταμὸν, κρυπτόμενοι τὴν ἡμέραν εἰς τοὺς ὀρυζῶνας, καὶ τέλος ἐφθάσαμεν εἰς ταύτην τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ὁ πόλεμος ἐρήμωσεν ἄλλοτε ἀπὸ κατοίκους. Ἐκτίσα καλύβην κ' ἐφύτευσά μικρὸν κῆπον εἰς τὸ δάσος τοῦτο, ὅπου ζῶμεν μακαριώτατα. Σέβομαι τὴν γυναῖκά μου ὡς τὸν ἥλιον, καὶ τὴν ἀγαπῶ ὡς τὴν σελήνην· αὕτῃ εἶναι τὸ πᾶν δι' ἐμὲ, κ' ἐγὼ δι' αὐτὴν εἰς τὴν ἐρημίαν μας. Ἡμεθα ποτὲ καταφρονημένοι ἀπὸ τὸν κόσμον· ἄλλ' ἐπειδὴ τιμώμεθα ἀμοιβαίως, οἱ πρὸς ἀλλήλους ἔπαινοι μᾶς φαίνονται γλυκύτεροι παρὰ τοῦ λαοῦ τὰς εὐφημίας.» Ταῦτα λέγων ἐκύτταζε τὸ παιδίον τοῦ εἰς τὸ λίκνον, καὶ τὴν γυναῖκά του δακρύουσιν ἀπὸ χαράν.

Ὁ Δόκτωρ, σφογγίζων τὰ δάκρυά του, εἶπεν εἰς τὸν ξένον του· «Τῇ ἀληθείᾳ, τὰ μὲν τιμώμενα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι πολλάκις ἄξια καταφρονήσεως, τὰ δὲ καταφρονούμενα, ἄξια τιμῆς. Ἀλλ' ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος· ὅθεν ἐσεῖς ἀφανεῖς καὶ ἄγνωστοι ὄντες, μυριάκις πλεον εὐτυχεῖτε παρὰ τὸν Ἀρχιβραχμᾶνα τοῦ Ζαγρενάτου εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν δόξαν· ἐκεῖνος δὲ ὑπόκειται, καθὼς καὶ ἡ φυλή του, εἰς πᾶσαν μεταβολὴν τῆς τύχης. Εἰς τοὺς Βραχμᾶνας πίπτουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ πληγαὶ τῶν ἐμφυλίων καὶ ξένων πολέμων, οἱ ὅποιοι φθείρουσι τόσους αἰῶνας τὸν

ὠραιότατον τόπον σας· εἰς ἐκείνους προστρέχουν πολλάκις οἱ διοικηταὶ διὰ νὰ συνάξωσι βιαίους φόρους, διότι ἐκεῖνοι κυβερνῶσι τοῦ λαοῦ τὰς γνώμας. Ἀλλὰ τὸ σκληρότατον εἶναι, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι θυσιάζονται ἀπὸ τὴν ἀπάνθρωπον θρησκείαν των· διότι κηρύττοντες ἀδιαλείπτως τὴν ἀπάτην, τόσον τὴν ποτίζονται καὶ αὐτοὶ, ὥστε δὲν αἰσθάνονται πλέον οὔτε ἀλήθειαν, οὔτε δικαιοσύνην, οὔτε φιlanθρωπίαν, οὔτε εὐσέβειαν, ἀλλὰ δεμένοι μὲ τὰς ἀλύσεις τῆς δεισιδαιμονίας, μὲ τὰς ὁποίας θέλουν νὰ δουλόνωσι τοὺς ὁμογενεῖς των, ἀναγκάζονται καθ' ὥραν νὰ νίπτωνται, νὰ καθαρίζωνται, καὶ νὰ ἀπέχωνται ἀπὸ πλῆθος ἀθῶων ἀπολαύσεων· τὸ δὲ καὶ μέχρι λόγου φρικτὸν, ἐξ αἰτίας τῶν βαρβαρικῶν αὐτῶν δογμάτων βλέπουσι καιομένας ζώσας τὰς συγγενεῖς, τὰς μητέρας, τὰς ἰδίας ἀδελφὰς καὶ θυγατέρας των. Οὕτω παιδεύονται ἀπὸ τὴν φύσιν, διότι παρέβησαν τοὺς νόμους της. Σὺ ὅμως δύνασαι ἐλευθέρως νὰ ἦσαι εἰλικρινής, ἀγαθός, δίκαιος, φιλόξενος, εὐσεβής, καὶ ἐκφεύγεις τὰς περιπετείας τῆς τύχης καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν προλήψεων δεινὰ δι' αὐτῆς σου τῆς ταπεινώσεως.»

Μετὰ ταύτην τὴν συνομιλίαν, ὁ Παρίας ἀπεχαιρέτησε τὸν ξένον του διὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ ν' ἀναπαυθῇ, καὶ ἀνεχώρησε μὲ τὴν γυναῖκα καὶ τὸ λίκνον τοῦ παιδίου εἰς τὸ πλησίον δωμάτιον.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Δόκτωρ ἐξύπνησε περὶ τὴν χαραγὴν ἀπὸ τὰ κελαδήματα τῶν πτηνῶν τῶν ἐμφωλευόντων εἰς τοὺς κλάδους τῆς Βεγγαλικῆς συκῆς, καὶ ἀπὸ τὴν φωνὴν τοῦ

Παρία καὶ τῆς γυναικὸς του, οἱ ὅποιοι προσηύχοντο ὁμοῦ τὴν ἐωθινὴν προσευχήν. Ἀφ' οὗ ἐσηκώθη, ἐν ᾧ ὁ Παρίας καὶ ἡ γυναῖκά του ἄνοιγαν τὴν θύραν διὰ νὰ τὸν καλημερήσουν, εἶδε μὲ λύπην ὅτι παρὰ τὸ κρεβάτιον τοῦ ἀνδρὸς ἄλλο δεύτερον δὲν ἦτον εἰς τὴν καλύβην, καὶ ὅλην τὴν νύκτα εἶχαν ἀγρυπνήσει, διὰ νὰ τὸ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτόν. Μετὰ τὸν ἀσπασμὸν ἐφρόντισαν νὰ τὸν ἐτοιμάσωσι πρόγευμα· αὐτὸς δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ὑπῆγε νὰ περιέλθῃ τὸν κῆπον, τὸν ὅποιον εὗρηκε περικυκλωμένον, καθὼς καὶ τὴν καλύβην, ἀπὸ καμάρας Βεγγαλικῆς συκῆς τόσον σφικτὰ συμπεπλεγμένας, ὥστε ἀποτελοῦσαν φραγμὸν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὄρασιν ἀδιαπέραστον. Ἐβλέποντο μόνον ἄνωθεν τῶν φύλλων αἱ πορφυραῖ πλευραὶ τοῦ περιτειχίζοντος τὴν κοιλάδα βράχου. Ἀπ' αὐτὸν ἀνέβρυε μικρὰ πηγὴ ποτίζουσα τὸν ἀνωμάλως φυτευμένον ἐκεῖνον κῆπον, ὅπου ἐφαίνοντο συμμίγδην μαγγοστάναι, πορτοκαλλέαι, κοκοφοίνικες, γλίχια, διοκαππάρεις, μαγγέαι, ψωμόδενδρα, βανανέαι καὶ ἄλλα φυτὰ, ὅλα φορτωμένα μὲ ὀπώραν ἢ μὲ ἄνθη. Τὸ μαλάβαθρον ἐτυλίσσετο περὶ τὸν ἄρεκοφοίνικα, καὶ ἡ πιπερέα περὶ τὸν ζαχαροκάλαμον· ὥστε καὶ οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων ἐγίνοντο ἄνθηροὶ καὶ καρποφόροι, καὶ πανταχόθεν ἐβάλλον τὸν ἀέρα μὲ ποικίλην εὐωδίαν. Τὰ πλειότερα ἦσαν ἀκόμη ὑπόσκια· μ' ὅλον τοῦτο εἰς τὴν κορυφὴν ἐπεφωτίζοντο ἤδη μὲ τὰς πρώτας τῆς αὐγῆς ἀκτῖνας. Καὶ τὰ μὲν κολίβρια, ἀστράπτοντα ὡς ρουβίνια καὶ τοπάζια, περιπέτοντο ἐκεῖ ἐπάνω· τὰ δὲ βεγγάλια καὶ τὰ σενσασου-

λαῖα, ἥτοι πεντακοσιόφωνα, κρυμμένα ὑπὸ τὰ δροσερὰ φύλλα τῶν κλάδων, ἐκελαδοῦσαν εἰς τὰς φωλεὰς γλυκυτάτην συμφωνίαν. Ἐν ᾧ ὁ Δόκτωρ ἐπεριπάτει εἰς τὰ χαρμόσυνα ἐκεῖνα σκιάσματα, ἐλεύθερος ἀπὸ σοφίας καὶ δοξομανίας στοχασμοὺς, ὁ Παρίας ἦλθε νὰ τὸν προσκαλέσῃ εἰς τὸ πρόγευμα. «Ὁ κῆπός σου εἶναι τερπνότατος, εἶπεν ὁ Ἄγγλος· ἄλλο ἐλάττωμα δὲν εὐρίσκω πλὴν ὅτι εἶναι πολλὰ μικρός. Ἄν ἦτον ἐδικός μου, ἤθελα προσθέσει χλοηφόρον ἐκτεινόμενον εἰς τὸ δάσος.—Αὐθέντα, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας, ὅσον ὀλιγώτερον τόπον κατέχομεν, τόσον καλήτερα προφυλαττόμεθα· ἐν μόνον φύλλον ἀρκεῖ εἰς φωλεὰν τοῦ μυιοτροχίλου.» Ταῦτα λέγοντες εἰσῆλθον εἰς τὴν καλύβην, ὅπου εὔρηκαν τὴν γυναῖκα τοῦ Παρία, ἥτις εὐτρεπίσασα τὸ πρόγευμα ἐβύζανε παράμερα τὸ παιδίον της. Ἀφ' οὗ ἔφαγαν σιωπηλὰ, ὁ Ἰνδὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἄγγλον ἐτοιμαζόμενον ν' ἀναχωρήσῃ· «Ξένε μου, οἱ κάμποι εἶναι ἀκόμη πλημμυρημένοι ἀπὸ τὴν πολλὴν βροχὴν τῆς νυκτὸς, καὶ οἱ δρόμοι ἀδιάβατοι· μεῖνε σήμερον μὲ ἡμᾶς.—Δὲν ἤμπορῶ, εἶπεν ὁ Δόκτωρ, ἔχω πάρα πολλοὺς ἀνθρώπους μαζί μου.—Τὸ βλέπω, εἶπεν ὁ Παρίας, βιάζεσαι ν' ἀφήσῃς τὸν τόπον τῶν Βραχμάνων διὰ νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν γῆν τῶν χριστιανῶν, τῶν ὁποίων ἡ θρησκεία κάμνει τοὺς ἀνθρώπους ὅλους νὰ ζῶσιν ὡς ἀδελφοί.» Ὁ Δόκτωρ ἐσηκώθη ἀναστενάζων. Τότε ὁ Παρίας ἔνευσεν εἰς τὴν γυναῖκά του, ἡ ὁποία, μὲ τὰ ὀμμάτια χαμηλωμένα καὶ μὲ σιωπὴν, ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Δόκτορα ἐν καλᾷθιον μὲ ὀπώραν καὶ μὲ ἄνθη·

αὐτὸς δὲ ὁ Παρίας, ὁμιλῶν ἐκ μέρους της, εἶπεν · « Αὐ-
θέντα, συμπάθησε τὴν πτωχείαν μας · δὲν ἔχομεν οὔτε
ἄμβαριν, οὔτε ἀγάλλοχον διὰ νὰ θυμιάσωμεν τοὺς ξένους
κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἰνδίας, ἀλλὰ μόνον καρπούς καὶ
ἄνθη · ἐλπίζω ὅμως ὅτι δὲν θέλεις καταφρονήσει τὸ μικρὸν
τοῦτο καλάθιον, τὸ ὁποῖον ἐγέμισε μὲ τὰς χεῖράς της ἡ
γυναῖκά μου· Αὐτὸ δὲν περιέχει οὔτε μήκωνας, οὔτε μαρ-
γαρίτας, ἀλλὰ ἰασεμία, μογόρια, καὶ περγαμότα, σύμβολα,
διὰ τὴν διαρκῆ αὐτῶν εὐωδίαν, τῆς πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν
ἀγάπης, τῆς ὁποίας ἡ μνήμη θέλει διαμένει εἰς ἡμᾶς καὶ
ἂφ' οὗ παύσωμεν νὰ σὲ βλέπωμεν. » Ὁ Δόκτωρ λαβὼν τὸ
καλάθιον, εἶπεν εἰς τὸν Παρίαν · « Δὲν ἠμπορῶ νὰ εὐχαρι-
στήσω ἱκανῶς τὴν φιλοξενίαν σου, καὶ νὰ δείξω ὅλην τὴν
πρὸς σέ μου ὑπόληψιν. Δέξου τὸ χρυσοῦν τοῦτο ὠρολόγιον,
τὸ ὁποῖον εἶναι τοῦ Γρηνάμου τοῦ περιφημοτάτου ὠρολογᾶ
τοῦ Λονδίνου, καὶ γυρίζειται μόνον μίαν φορὰν τὸν χρόνον. »
Ὁ δὲ Παρίας τὸν ἀπεκρίθη · « Αὐθέντα, δὲν τὸ χρειαζόμεθα·
ἡμεῖς ἔχομεν ἀεικίνητον καὶ ἀπαρασάλευτον ὠρολόγιον,
τὸν ἥλιον.—Τὸ ὠρολόγιόν μου κτυπᾷ τὰς ὥρας, εἶπεν ὁ
Δόκτωρ.—Ἐδῶ τὰ πτηνὰ τὰς κελαδοῦν, εἶπεν ὁ Παρίας.
—Τοῦλάχιστον, εἶπεν ὁ Δόκτωρ, λάβε τὰ ὀρμαθιασμένα
ταῦτα κοράλλια, διὰ νὰ κατασκευάσης περιδέραια κόκκινα
εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὸ παιδίον σου.—Ἡ γυνή μου καὶ τὸ
παιδίον, ἀπεκρίθη ὁ Ἰνδὸς, δὲν θέλουν στερηθῇ ποτὲ κόκκινα
περιδέραια, ἐν ὅσῳ ὁ κῆπός μας φέρει μυρτόπισα.—Δέξου
λοιπὸν, εἶπεν ὁ Δόκτωρ, τὰ πιστόλια ταῦτα, διὰ νὰ ὑπερ-

ασπίζεσαι κατὰ τῶν κλεπτῶν εἰς τὴν ἐρημίαν σου. — Ἡ πτωχεία, εἶπεν ὁ Παρίας, εἶναι προτείχισμα, τὸ ὁποῖον μακρύνει τοὺς κλέπτας ἀπὸ ἡμᾶς· τὸ δὲ ἀσήμειον, τὸ ὁποῖον στολίζει τὰ πιστόλια σου, εἶναι ἱκανὸν νὰ τοὺς ἐλκύσῃ. Δι' ὄνομα τοῦ περιφρουροῦντος ἡμᾶς Θεοῦ, μή μας ἀφαιρῇς τὸ βραβεῖον τῆς φιλοξενίας μας· ἄφες νὰ προσμένωμεν ἀπ' αὐτὸν τὴν ἀνταμοιβὴν μας. — Ἀλλ' ἐπεθύμουν, εἶπεν ὁ Ἀγγλος, νὰ σᾶς ἀφήσω τι ξένιον. — Φέρε λοιπὸν, ξέने μου, ἀπεκρίθη ὁ Παρίας, ἐπειδὴ τὸ θέλεις, τολμῶ νὰ σέ προβάλω μίαν ἀλλαγὴν· δῶσέ με τὴν πίπαν σου, καὶ λάβε τὴν ἐδικήν μου. Ὅσάκις καπνίσω μὲ τὴν ἐδικήν σου, θὰ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἓνας Πανδέκτης Εὐρωπαῖος δὲν ἀπηξίωσε νὰ φιλοξενηθῇ ἀπὸ πτωχὸν Παρίαν. » Εὐθὺς ὁ Δόκτωρ τὸν ἐπρόσφερε τὴν δερματίνην καὶ ἡλεκτρόστομον πίπαν του, κ' ἔλαβεν εἰς ἀνταλλαγὴν τὴν τοῦ Παρία, τῆς ὁποίας ὁ σίφων ἦτον ἀπὸ βαμβοκάλαμον, τὸ δὲ καμίνιον κεράμινον.

Μετὰ ταῦτα ἔκραξε τοὺς ἀνθρώπους του, κατακρυωμένους ἀπὸ τὴν κακονυκτίαν, καὶ ἀφ' οὗ ἐγλυκοφιλήθη μὲ τὸν Παρίαν, ἀνέβηκεν εἰς τὴν παλαγκίναν του. Ἡ γυνὴ τοῦ Παρία ἔμεινεν εἰς τὴν θύραν τῆς καλύβης δακρύνουσα καὶ κρατοῦσα τὸ παιδίον εἰς τὰς ἀγκάλας της· ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς συνώδευσε τὸν Δόκτορα μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ δάσους, ὑπερευλογῶν αὐτὸν καὶ ὑπερευχόμενος. « Ὁ Θεὸς νὰ σέ ἀνταμείψῃ, ἔλεγε, διὰ τὴν πρὸς τοὺς δυστυχεῖς καλοσύνην σου! θυσία νὰ γείνω εἰς αὐτὸν ὑπὲρ σοῦ! εἴθε νὰ σέ κατευοδώσῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὸν τόπον τῶν σοφῶν καὶ

φίλων, οἱ ὅποιοι ζητοῦσι τὴν ἀλήθειαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων!» Ὁ Δόκτωρ τὸν ἀπεκρίθη· « Ἐγὼ διέτρεξα τὸ ἥμισυ τῆς γῆς, καὶ παντοῦ εἶδα ἀπάτην καὶ διχόνοιαν· εἰς μόνην δὲ τὴν καλύβην σου εὔρηκα ἀλήθειαν καὶ εὐδαιμονίαν. » Μετὰ ταῦτα ἀπεχωρίσθησαν, χύνοντες δάκρυα. Ὁ Δόκτωρ, καὶ ἀφ' οὗ προχώρησε πολὺ εἰς τὸν κάμπον, ἔβλεπεν ἀκόμη τὸν καλὸν Παρίαν στεκόμενον ὑπὸ τι δένδρον, καὶ κινουῦντα πρὸς αὐτὸν τὰς χεῖρας εἰς σημεῖον ἀποχαιρετισμοῦ.

Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Καλικάταν ἀπέπλευσεν πρὸς Σανδερναγῶρ, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Φθάσας δὲ εἰς τὸ Λονδῖνον, ἐνεχείρισε τὰς ἐννενήκοντα πάλλας τῶν χειρογράφων του εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρίας, ὅστις τὰ ἀπεταμίευσεν εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον, ὅπου καὶ ἀσχολοῦσι μέχρι τῆς σήμερον τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς ἐφημεριδογράφους, καὶ δίδουν ἀφορμὰς μεταφράσεων, ἐγκωμίων, ψόγων, διατριβῶν, ἀνακρίσεων, φυλλαδίων· αὐτὸς δὲ ὁ Δόκτωρ ἐφύλαξε διὰ τὸν ἑαυτόν του τὰς τρεῖς ἀποκρίσεις τοῦ Παρία περὶ τῆς ἀληθείας. Πολλάκις ἐκάπνιζε μὲ τὴν πίπαν ἐκείνου, καὶ ἐρωτώμενος τί ὠφέλιμον κατ' ἐξοχὴν ἔμαθεν εἰς τὰς περιηγήσεις του, ἀπεκρίνετο· « Πρέπει νὰ ζητῇται ἡ ἀλήθεια μὲ καρδίαν ἀπλῆν· εἰς μόνην τὴν φύσιν εὐρίσκεται, καὶ εἰς μόνους τοὺς χρηστοὺς πρέπει νὰ λέγεται. » Εἰς ταῦτα ἐπρόσθετε· « Μόνος εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἔχων καλὴν γυναῖκα. »

Η ΛΕΣΧΗ

ΤΗΣ ΣΟΥΡΑΤΗΣ

Η ΛΕΣΧΗ

ΤΗΣ ΣΟΥΡΑΤΗΣ.

H. V. 22. 11

THE ZEPHYRUS

Η ΛΕΣΧΗ ΤΗΣ ΣΟΥΡΑΤΗΣ.

Εἰς τινὰ τῆς Σουράτης λέσχην, ὅπου μετὰ μέσημ-
βρίαν συνήρχοντο πολλοὶ ξένοι, ἦλθε μίαν ἡμέραν κ' ἓνας
Σέδρης, ἦτοι γραμματεὺς τοῦ νόμου Πέρσης, ὅστις, ἀφ' οὗ
ὅλην του τὴν ζωὴν συνέγραψε θεολογικὰ, Θεὸν πλέον δὲν
ἐπίστευε. « Τί εἶναι, ἔλεγεν, ὁ Θεός; πόθεν προέρχεται;
ποῖος τὸν ἐπλασε; ποῦ εἶναι; Εἰ μὲν ἦτον σῶμα, τὸν ἐβλέ-
πομεν· εἰ δὲ πνεῦμα, ἤθελεν εἶναι διανοητικὸς καὶ δίκαιος,
καὶ δὲν ἄφινε νὰ εὐρίσκωνται δυστυχεῖς εἰς τὴν γῆν. Ἐγὼ
μάλιστα, ἀφ' οὗ τόσα καὶ τόσα ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνίσθην,
ἔπρεπε νὰ ἦμαι πατριάρχης εἰς τὸ Ἰσπαχὰν, καὶ ὄχι νὰ
φεύγω ἀναγκασμένος τὴν Περσίαν, ἀφ' οὗ ἐπροσπάθησα νὰ
φωτίσω τοὺς ἀνθρώπους. Ἄρα δὲν ὑπάρχει Θεός.» Τοιουτοτρό-
πως ὁ πλανημένος ἀπὸ τὴν φιλοτιμίαν του γραμματεὺς, με-
τὺς πολλοὺς του συλλογισμοὺς περὶ τοῦ πρώτου τῶν ὅλων
λόγου, κατήντησε νὰ γένη ἄλογος, καὶ νὰ πιστεύῃ ὅχι ὅτι ὁ
ἴδιος αὐτοῦ νοῦς δὲν ὑπῆρχε πλέον, ἀλλ' ὁ τὰ πάντα κυβερ-
νῶν καὶ διέπων. Εἶχε Κάφρον δοῦλον σχεδὸν ὁλόγυμνον, τὸν
ὁποῖον ἀφῆκεν εἰς τὴν θύραν τῆς λέσχης. Αὐτὸς δὲ ἐπλά-

γιασεν εἰς τὸν σοφᾶν, κ' ἔπιεν ἐν ποτήριον κοκενάρ, ἥτοι ὄπιον. Ὄταν τὸ ποτὸν τοῦτο ἄρχισε νὰ θερμαίνῃ τὸν ἐγκέφαλόν του, ἀπέτεινε τὸν λόγον πρὸς τὸν δοῦλον, ὅστις καθήμενος ἐπὶ πέτρας εἰς τὸν ἥλιον κατεγίνετο νὰ διώκῃ τὰς κατενοχλούσας αὐτὸν μυίγας, καὶ τὸν εἶπε· « Παντάθλιε Μαῦρε! πιστεύεις ἐσὺ ὅτι εἶναι Θεός;—Καὶ ποῖος ἡμπορεῖ ν' ἀμφιβάλῃ; τὸν ἀπεκρίθη ὁ Κάφρος. « Ταῦτα εἰπὼν, ἐξετύλιξεν ἀπὸ τὸ ῥακῶδες περίζωμά του ξυλίνην τινὰ μορμῶ, καὶ εἶπεν· « Ἰδοὺ ὁ Θεός, ὅστις μὲ διεφύλαξεν ἀφ' ὅτου εἶμαι εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι κατεσκευασμένος ἀπὸ κλάδον τοῦ φετισίου δένδρου τῆς πατρίδος μου.» Ὅλοι οἱ τῆς λέσχης ἀπόρησαν ἐξίσου καὶ διὰ τοῦ δούλου τὴν ἀπόκρισιν, καὶ διὰ τοῦ δεσπότου τὴν ἐρώτησιν.

Τότε κάποιος Βραχμᾶν, κινήσας τοὺς ὤμους, εἶπε τὸν Μαῦρον· « Πῶς, ὦ χαμένε καὶ ἀνόητε! εἰς τὴν ζώνην φορεῖς τὸν Θεόν σου! Μάθε ὅτι δὲν εἶναι ἄλλος Θεός, εἰμὴ ὁ Βράχμας, ὁ κτίσας τὸν κόσμον καὶ ἔχων τοὺς ναοὺς αὐτοῦ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Γάγγου. Μόνοι ἱερεῖς αὐτοῦ εἶναι οἱ Βραχμᾶνες, καὶ διὰ τῆς προστασίας αὐτοῦ ὑφίστανται ἀπὸ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας χρόνους, μ' ὅλον ὅτι ἔπαθε τόσας μεταβολὰς ἡ Ἰνδία.» Παρευθὺς Ἑβραῖός τις μεσίτης ἀναλαβὼν τὸν λόγον εἶπε· « Πῶς ἡμποροῦν οἱ Βραχμᾶνες νὰ πιστεύουν ὅτι ὁ Θεός μόνον εἰς τὴν Ἰνδίαν ἔχει ναοὺς, καὶ διὰ μόνην τὴν φυλὴν αὐτῶν ὑπάρχει; Δὲν εἶναι ἄλλος Θεός εἰμὴ ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ, ὅστις μόνον λαὸν ἔχει τὸν Ἰσραήλ. Αὐτὸς τὸν διατηρεῖ, ἂν καὶ διεσπαρμένον ἐπὶ πᾶσαν τὴν

γῆν , ἕως οὗ νὰ τὸν συνάξῃ εἰς Ἱερουσαλήμ , διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ ἄρχοντα καὶ κύριον τῶν ἐθνῶν , ὁπόταν ἀναστήσῃ τὸν ναόν του, τὸ θαῦμα πάλαι ποτὲ τῆς οἰκουμένης. » Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰσραηλίτης ἐπεδάκρυσε · καὶ ἔμελλεν ἀκόμῃ νὰ ὁμιλήσῃ, ἂν Ἰταλὸς τις μὲ φόρεμα γαλανὸν ἐνδυμένος δὲν τὸν ἔλεγε μὲ θυμόν . « Ἐσὺ κάμνεις τὸν Θεὸν ἄδικον, λέγων ὅτι δὲν ἀγαπᾷ παρὰ μόνον τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτὸς τὸν ἀπέρριψε πρὸ χιλίων ἐπτακοσίων ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα, καθὼς ἤμπορεῖς νὰ κρίνης ἀπ' αὐτὴν τὴν διασποράν του. Καλεῖ δὲ σήμερον ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, ἔξω τῆς ὁποίας δὲν εἶναι σωτηρία. » Λειτουργὸς δέ τις διαμαρτυρόμενος, ἐκ τῆς τοῦ Τριγκεβάρ Δανικῆς ἀποστολῆς , ἐκιτρίνισεν ἀπὸ θυμόν καὶ εἶπεν εἰς τὸν Λατῖνον ἀπόστολον . « Πῶς ἠμπορεῖτε σεῖς νὰ περιορίζετε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν κοινωνίαν σας; Μάθετε ὅτι μόνοι σεσωσμένοι εἶναι οἱ προσκυνοῦντες τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ὑπὸ τὸν νόμον Ἰησοῦ, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον. » Τότε ἓνας Τοῦρκος, ἀξιωματικὸς τοῦ τελωνίου τῆς Σουράτης, ὅστις ἐκαπνόπινεν, εἶπεν εἰς τοὺς δύο χριστιανούς μὲ ἥθος σοβαρόν . « Παπᾶζ, πῶς ἠμπορεῖτε νὰ περιορίζετε τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς ἐκκλησίας σας; Ὁ νόμος τοῦ Ἰησοῦ κατελύθη ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μωάμεθ, ὅστις εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, προῤῥηθεὶς παράκλητος. Ἡ θρησκεία σας εἰς ὀλίγα μόνον βασίλεια σώζεται, καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἀνηγέρθη ἡ ἐδική μας εἰς τὰ ὠραιότατα μέρη τῆς

Εὐρώπης, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῶν περὶ ταύτην νήσων. Εἶναι τὴν σήμερον ἐνθρονισμένη εἰς τὴν Μογγολίαν, καὶ διαδίδεται ὡς τὴν Κίναν, τὸν τόπον τῆς σοφίας. Καὶ σεῖς γνωρίζετε τὴν ἀποδοκιμασίαν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν ταπείνωσίν των· γνωρίσατε λοιπὸν καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ προφήτου ἀπὸ τὰς νίκας του. Μόνοι δὲ τοῦ Μωάμεθ καὶ τοῦ Ὁμάρ οἱ φίλοι θέλουν σωθῆ· διότι οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ εἶναι ἄπιστοι. » Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πέρσης Σέδρης, τοῦ ὁποίου οἱ συμπατριῶται τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀλῆ ἀκολουθοῦσιν, ἄρχισε νὰ χαμογελᾷ· μεγάλη ὅμως φιλονεικία ἀνηγέρθη εἰς τὴν λέσχην ἐξ αἰτίας ὅλων τῶν ξένων, οἵτινες ἦσαν διαφόρων θρησκευμάτων, καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων εὕρισκοντο προσέτι Χριστιανοὶ Ἀβυσσῖνοι καὶ Κόπται, Τάταροι Λαμολάτραι, Ἀραβες Ἰσμαηλῖται, καὶ Γέβροι, ἥτοι πυρολάτραι. Ὅλοι ἐφιλονεικοῦσαν περὶ φύσεως καὶ λατρείας Θεοῦ, ἕκαστος διῦσχυριζόμενος ὅτι ἡ ἀληθινὴ θρησκεία ἦτον μόνον εἰς τὴν πατρίδα του.

Εὕρισκετο ἐκεῖ γραμματισμένος τις Κινέζος, ὀπαδὸς τοῦ Κομφουκίου, ὅστις περιηγεῖτο πρὸς ἰδίαν του ἐκπαίδευσιν. Αὐτὸς καθήμενος εἰς μίαν κόχην τῆς Λέσχης ἔπινε τσαΐ, καὶ ἀκούων τὰ πάντα δὲν ἔλεγεν οὐδὲ γρύ. Ὁ δὲ Τοῦρκος τελώνης, στραφεὶς πρὸς αὐτὸν, εἶπε μὲ δυνατὴν φωνήν· « Καλὲ Κινέζε, ὅστις σιωπᾷς, ἐσὺ ἠξεύρεις ὅτι πολλαὶ θρησκεῖαι εἰσχώρησαν εἰς τὴν Κίναν. Συμπατριῶταί σου πραγματευταί, ἔχοντες χρεῖαν τῆς ὑπουργίας μου, μὲ τὸ εἶπαν, καὶ μ' ἐβεβαίωσαν ἀκόμη ὅτι καλητέρα ἀπ' ὅλας

εἶναι ἢ τοῦ Μωάμεθ. Ὁμολόγησε καὶ σὺ, καθὼς ἐκεῖνοι, τὴν ἀλήθειαν. Τί φρονεῖς περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θρησκείας τοῦ προφήτου αὐτοῦ;» Ἐγείνε τότε μεγάλη σιωπὴ εἰς τὴν Λέσχην. Ὁ δὲ ὁπαδὸς τοῦ Κομφουκίου, ἀφ' οὗ ἔσυρε τὰ χέρια του μέσα εἰς τὰς πλατείας μανίκας τοῦ ἐνδύματός του, καὶ τὰ ἔβαλε σταυρωτὰ εἰς τὸ στῆθος, ἐσυναθροίσθη εἰς ἑαυτὸν, καὶ εἶπε μὲ πραεῖαν καὶ στάσιμον φωνήν· « Αὐθένται μου, ἂν με συγχωρῇτε νὰ τὸ εἰπῶ, εἰς ὅλα τὰ πράγματα ἡ φιλοτιμία ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους νὰ ὁμολογήσονται· καὶ ἂν ὑπομένετε νὰ μὲ ἀκούσετε, θέλω σᾶς φέρει παράδειγμα νεαρὸν ἔτι εἰς τὴν μνήμην μου. Ὅταν ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Κίναν διὰ νὰ ἔλθω εἰς τὴν Σουράταν, ἐμβῆκα εἰς καράβιον Ἀγγλικόν, τὸ ὁποῖον εἶχε κάμει τὸν γύρον τοῦ κόσμου. Ἐν τῷ μεταξύ τῆς θαλασσοπορίας ἀράξαμεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Σουμάδρας, καὶ περὶ μεσημβρίαν κατέβημεν εἰς τὴν γῆν, κ' ἐκαθήσαμεν εἰς τὸν αἰγιαλὸν πλησίον τινὸς χωρίου ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν κοκοφοινίκων, ὅπου ἀνεπαύοντο πολλοὶ διαφόρων τόπων ἄνθρωποι. Ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ἓνας τυφλὸς, ὁ ὁποῖος εἶχε χάσει τὴν ὄρασίν του θεωρῶν ἀκαταπαύστως τὸν ἥλιον. Ἐφιλοτιμεῖτο ὁ μωρὸς νὰ κατανοήσῃ τὴν φύσιν αὐτοῦ, μὲ σκοπὸν νὰ οἰκειοποιηθῇ τὸ φῶς του. Εἶχε δοκιμάσει ὅλα τὰ μέσα τῆς ὀπτικῆς, τῆς χημίας καὶ αὐτῆς τῆς νεκρομαντείας, διὰ νὰ περικλείσῃ μίαν τοῦλάχιστον ἀκτῖνα εἰς φιάλην· καὶ ἀποτυχὼν, ἔλεγε· « Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου δὲν εἶναι ῥευστὸν, διότι δὲν σαλεύεται ἀπὸ τὸν ἄνεμον. Δὲν εἶναι

στερεόν, διότι δέν μερίζεται. Δέν εἶναι πῦρ, διότι δέν σβύνεται. Δέν εἶναι πνεῦμα, ἐπειδὴ εἶναι ὁρατόν. Δέν εἶναι σῶμα, ἐπειδὴ δέν εἶναι ἀπτόν. Ἀλλ' οὐδὲ κίνησις εἶναι, ἐπειδὴ δέν σαλεύει οὐδὲ τὰ ἐλαφρότατα σώματα. Ἄρα δέν εἶναι τίποτε. » Τέλος, θεωρῶν πάντοτε τὸν ἥλιον καὶ συλλογιζόμενος περὶ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ, εἶχε χάσει τὰ ὀμμάτια καὶ, τὸ χειρότερον ἀκόμη, τὸν νοῦν του. Ἐνόμιζεν ὅχι τὴν ὄρασίν του φθαρμένην, ἀλλὰ τὸν ἥλιον μὴ ὑπάρχοντα πλέον εἰς τὸν κόσμον. Εἶχεν ὁδηγὸν ἓνα Μαῦρον, ὅστις, ἀφ' οὗ τὸν ἐκάθισεν ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ κοκοφοίνικος, ἐσύναξεν ἀπὸ τὴν γῆν ἓνα κόκον, καὶ ἄρχισε νὰ κάμνη μετὰ τὸ ἐξώφλοιόν του λυχνίαν, μετὰ τὸ στουπίον του θρυαλλίδα, καὶ νὰ στραγγίζη ἀπὸ τὸ καρύδιόν του ὀλίγον ἔλαιον διὰ τὸ αὐτοσχέδιον τοῦτο λυχνάριον. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Μαῦρος κατεγίνετο εἰς ταῦτα, ὁ τυφλὸς ἀναστενάζων τὸν εἶπε· « Δέν εἶναι λοιπὸν φῶς εἰς τὸν κόσμον! — Εἶναι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀπεκρίθη ὁ Μαῦρος. — Τί εἶναι ὁ ἥλιος, εἶπεν ὁ τυφλός;— Ἄλλο δέν ἤξεύρω, εἶπεν ὁ Ἀφρικανὸς, εἰμὴ ὅτι μετὰ τὴν ἀνατολήν του ἀρχίζω, καὶ μετὰ τὴν δύσιν αὐτοῦ τελειώνω τὰ ἔργα μου. Πλὴν ὀλιγώτερον μετὰ μέλει διὰ τὸ φῶς ἐκείνου παρὰ διὰ τὸ τοῦ λύχνου μου, τὸ ὁποῖον με φωτίζει εἰς τὸν οἶκον· διότι χωρὶς τοῦτο δέν ἤμποροῦσα τὴν νύκτα νὰ σὲ δουλεύω. » Τότε δεικνύων τὸν μικρὸν κόκον του εἶπεν· « Νὰ, ὁ ἐδικός μου ἥλιος. » Ταῦτα ἀκούσας ἄνθρωπός τις τοῦ χωρίου μετὰ βακτηρίας περιπατῶν, ἄρχισε νὰ γελά· καὶ νομίζων ὅτι ὁ τυφλὸς εἶχε τὸ πάθος

τοῦτο ἐκ γενετῆς, τὸν εἶπε· « Μάθε ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι πυρίνη σφαῖρα, ἥτις σηκώνεται καθ' ἡμέραν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ πλαγιάζει καθ' ἐκάστην ἐσπέραν εἰς τὰ βουνὰ τῆς Σουμάδρας. Τοῦτο τὸ ἔβλεπες καὶ σὺ, καθὼς ὅλοι ἡμεῖς, ἂν εἶχες ὀμμάτια. » Τότε κάποιος ψαράς, ἀναλαβὼν τὸν λόγον, εἶπε πρὸς τὸν χωλόν· « Φανερόν ὅτι δὲν ἐβγῆκες ποτὲ ἀπὸ τὸ χωρίον σου. Ἄν εἶχες πόδας νὰ γυρίσης τὴν Σουμάδραν, ἤθελες ἡξεύρει ὅτι ὁ ἥλιος δὲν πλαγιάζει ποσῶς εἰς τὰ ὄρη, ἀλλ' ἐβγαίνει καθ' ἐκάστην τὸ πωρινὸν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ ἐσπέρας ἐμβαίνει πάλιν εἰς αὐτὴν διὰ νὰ δροσισθῇ. Τοῦτο τὸ βλέπω ἐγὼ καθ' ἡμέραν εἰς τὰ παραθαλάσσια. » Κάτοικος δέ τις τῆς Ἰνδικῆς Χερσονήσου εἶπε τότε πρὸς τὸν ψαρᾶν· « Πῶς ἄνθρωπος μὲ ὑγιεῖς τὰς φρένας ἡμπορεῖ νὰ στοχασθῇ ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι πύρινος σφαῖρα, καὶ ὅτι καθ' ἡμέραν ἐμβαίνοβγαίνει εἰς τὴν θάλασσαν χωρὶς νὰ σβυσθῇ; Μάθε λοιπὸν ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι Δέουτα, ἥτοι θεότης τοῦ τόπου μου. Αὐτὸς διατρέχει καθ' ἡμέραν ἐπὶ ἀμάξης τὸν οὐρανὸν, στρεφόμενος περὶ τὸ χρυσοῦν ὄρος τὸν Μηρόν· ἐκλείπει δὲ, ὅταν τὸν καταπίνουν οἱ ὄφεις Ραγού καὶ Κετού, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐλευθερόνεται δι' εὐχῶν τῶν παρὰ τὸν Γάγγην Ἰνδῶν. Μωροτάτη φιλοτιμία εἶναι εἰς κάτοικον τῆς Σουμάδρας νὰ νομίζῃ ὅτι μόνον εἰς τὸν ὀρίζοντα τοῦ νησίου του φέγγει ὁ ἥλιος. Τοιαύτη ἰδέα δὲν ἡμπορεῖ νὰ χωρέσῃ παρὰ εἰς κεφαλὴν ἀνθρώπου, ὅστις πάντα μὲ μονόξυλον ἐταξίδευσεν. » Λάσκαρ δέ τις, ναύκληρος ἐμπορικοῦ πλοίου λιμενίζοντος

αὐτόθι, ἀνέλαβε τότε τὸν λόγον καὶ εἶπε· « Ἀκόμη μωροτέρα φιλοτιμία εἶναι εἰς Ἰνδὸν νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ ἥλιος προτιμᾷ τὴν Ἰνδίαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἐγὼ ἐταξίδευσα εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀραβίας, εἰς τὴν Μαδαγάσσαν καὶ τὰς Μολούκας καὶ τὰς Φιλιππίνας νήσους. Ὁ ἥλιος φωτίζει ὅλους τούτους τοὺς τόπους, καθὼς καὶ τὴν Ἰνδίαν· καὶ δὲν στρέφεται ποσῶς περί τι ὄρος, ἀλλὰ σηκώνεται εἰς τὰς Ἰαπωνικὰς νήσους, αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦτο ὀνομάζονται Ἰεπὼν ἢ Γεπουέν, δηλαδὴ γέννησις ἡλίου, καὶ πλαγιάζει πολλὰ μακρὰν πρὸς δύσιν, ὅπισθεν τῶν νήσων τῆς Ἀγγλίας. Εἶμαι βεβαιότατος περὶ τούτου, διότι τὸ ἤκουσα μικρόθεν ἀπὸ τὸν πάππον μου, ὅστις εἶχε ταξιδεύσει ὡς τὰ πέρατα τῆς θαλάσσης. » Ἐμελλε περισσότερα νὰ εἰπῇ ὁ Λάσκαρ· ἀλλ' ὅμως Ἀγγλος τις, ναύτης τοῦ караβίου μας, τὸν διέκοψε λέγων· « Εἰς κανένα τόπον δὲν γνωρίζουν καλῆτερα τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου παρὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Μάθετε λοιπὸν ὅτι δὲν σηκώνεται, οὐδὲ πλαγιάζει εἰς κανέν μέρος, ἀλλὰ στρέφεται ἀδιακόπως περὶ τὸν κόσμον, καὶ τὸ ἡξεύρω πολλὰ βέβαια, διότι περιπλεύσαντες καὶ ἡμεῖς ὅλην τὴν γῆν, παντοῦ τὸν ἀπαντήσαμεν. » Τότε λαβὼν ῥάβδον ῥοτοκαλάμου ἀπὸ τὰς χεῖρας τινὸς τῶν ἀκροατῶν, ἐχάραξε κύκλον εἰς τὸν ἄμμον, κ' ἐπροσπαθοῦσε νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὸν ἓνα τροπικὸν εἰς τὸν ἄλλον· μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ τὸ κατορθώσῃ, ἐκάλεσε μάρτυρα τῶν λόγων του τὸν κυβερνήτην. Οὗτος δὲ ἦτον φρονιμώ-

τατος ἄνθρωπος, καὶ εἶχεν ἀκούσει ὅλην τὴν φιλονεικίαν
χωρὶς νὰ εἰπῇ τίποτε. Ἄλλ' ὅταν εἶδεν ὅλους τοὺς παρ-
εστῶτας σιωπῶντας πρὸς ἀκρόασίν του, ἀνέλαβε τὸν λόγον
καὶ εἶπε· «Καθεὶς ἀπὸ σᾶς πλανᾷ τοὺς ἄλλους, καὶ πλαν-
« νᾶται ἀπ' αὐτοῦς. Δὲν στρέφεται ὁ ἥλιος περὶ τὴν γῆν,
« ἀλλ' ἡ γῆ περὶ τὸν ἥλιον, ἐμφανίζουσα πρὸς αὐτὸν ἄλ-
« ληλοδιαδόχως, εἰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, τὰς Ἰαπωνικὰς
« νήσους, τὰς Φιλιππίνας, τὰς Μολούκας, τὴν Σουμάδραν,
« τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀγγλίαν καὶ πλείστους
« ἄλλους τόπους. Ὁ ἥλιος δὲν φέγγει δι' ἓν ὄρος, μίαν
« νῆσον, ἓνα ὀρίζοντα, μίαν θάλασσαν, οὐδὲ διὰ γῆν μίαν·
« ἀλλ' ἴσταται εἰς τὸ κέντρον τοῦ παντός, ὁπόθεν φωτίζει
« ὁμοῦ μὲ τὴν γῆν πέντε ἄλλους πλανήτας, στρεφομένους
« ὁμοίως περὶ αὐτὸν, καὶ τῶν ὁποίων τινές, πολλὰ μεγα-
« λήτεροι παρὰ τὴν γῆν, ἀπέχουσι καὶ πολὺ περισσό-
« τερον. Τοιοῦτος εἶναι πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Κρόνος, ἔχων
« τριάκοντα χιλιάδων λευγῶν διάμετρον, καὶ μακρυσμένος
« ἀπ' αὐτὸν διακόσια ὀγδοήκοντα πέντε μιλλιόνια λευγῶν.
« Ἀφίνω δὲ τὰς πολυαρίθμους σελήνας τὰς ἀντιπεμπούσας
« τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἰς τοὺς ἀπωτάτω πλανήτας. Καθεὶς ἀπὸ
« σᾶς ἤθελεν ἡξεύρει τὰς ἀληθείας ταύτας, ἂν μόνον ἐκύτ-
« ταζε τὴν νύκτα πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ δὲν ἐπίστευεν ἐκ
« φιλοτιμίας ὅτι ὁ ἥλιος φέγγει διὰ τὸν τόπον τοῦ μόνου.»
Οὕτως ὠμίλησε μὲ μεγάλην ἐκπληξιν τῶν παρεστώτων ὁ
περιπλεύσας τὸν κόσμον, καὶ παρατηρήσας τοὺς οὐρανοὺς
κυβερνήτης.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ἐπέφερεν ὁ ὀπαδὸς τοῦ Κομφουκίου, περὶ τοῦ Θεοῦ ὅ, τι καὶ περὶ τοῦ ἡλίου. Πᾶς ἄνθρωπος πιστεύει ὅτι τὸν ἔχει μόνος εἰς τὸ παρεκκλήσιον ἢ τοῦλάχιστον εἰς τὸν τόπον του. Ἐκαστος λαὸς πιστεύει ὅτι περικλείει εἰς τοὺς ναοὺς του ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον δὲν χωρεῖ ὅλος ὁ ὀρατὸς κόσμος. Καὶ ὅμως εἶναι ναὸς ἄξιος νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν ναὸν, τὸν ὁποῖον ἀνήγειρεν αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ νὰ συνάξῃ πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κοινωνίαν; Ὅλοι τοῦ κόσμου οἱ ναοὶ δὲν εἶναι παρὰ μιμήματα τοῦ ναοῦ τῆς φύσεως. Βλέπομεν εἰς τοὺς περισσοτέρους κολυμβήθρας ἢ περιρραντήρια, στύλους, θόλους, λαμπάδας, ἀγάλματα, ἐπιγραφάς, βίβλους τοῦ νόμου, θυσίας, βωμοὺς, καὶ ἱερεῖς. Ἀλλ' εἰς ποῖον ναὸν εὐρίσκεται περιρραντήριον εὐρύχωρον, ὡς ἡ θάλασσα, ἡ ὁποία δὲν εἶναι περικλεισμένη εἰς κόγχην; στύλοι ὠραῖοι, ὡς τὰ δένδρα τῶν λόγγων ἢ τὰ καρποφόρα τῶν κήπων; θόλος ὑψηλός, ὡς ὁ οὐρανός, καὶ λαμπὰς φωτεινὴ, ὡς ὁ ἥλιος; Ποῦ φαίνονται ἀγάλματα ἐράσμια καὶ λόγου ἄξια, ὡς τόσα ὄντα αἰσθητικὰ, συνομιλοῦντα, συναγαπώμενα καὶ συμβοηθούμενα; ποῦ ἐπιγραφαὶ εὐληπτοὶ καὶ εὐσεβεῖς, ὡς αἱ τῆς φύσεως εὐεργεσίαι; ποῦ βίβλος τοῦ νόμου παγκόσμιος, ὡς ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ πρὸς τοὺς ὁμοίους ἡμῶν ἀγάπη, θεμελιωμένη ἢ μὲν εἰς τὰ ἡμῶν αὐτῶν συμφέροντα, ἢ δὲ εἰς τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὐγνωμοσύνην μας; ποῦ θυσίαι πλέον εὐπρόσδεκτοι παρὰ τοὺς ὕμνους ἡμῶν πρὸς τὸν δοτῆρα τῶν ὅλων, καὶ τὰς καταδουλώσεις τῶν

παθῶν μας χάριν ἐκείνων , μὲ τοὺς ὁποίους χρεωστοῦμεν τὰ πάντα κοινὰ νὰ ἔχωμεν ; ποῦ , τέλος πάντων , βωμὸς ἅγιος , ὡς ἡ καρδία τοῦ δικαίου , εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς αὐτὸς ἀρχιερατεύει ; Ἄρα , ὅσῳ πλέον μεγαλύνει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ , τόσῳ περισσότερον πλησιάζει εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτοῦ · καὶ ὅσῳ συγκαταβατικώτερα φέρεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους , τόσῳ πλέον μιμεῖται τὴν ἐκείνου ἀγαθότητα. Ὁ ἀπολαύων λοιπὸν τὸ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν διαχυμένον φῶς τοῦ Θεοῦ , ἄς μὴ καταφρονῇ τὸν δεισιδαίμονα τὸν μόλις βλέποντα ἀκτῖνά τινα εἰς τὸ εἶδωλόν του , μηδὲ τὸν ἄθεον αὐτὸν τὸν παντάπασιν ἀφώτιστον , φοβούμενος μὴ πάθῃ εἰς ποινὴν τῆς ὑπερηφανίας του τὸ τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου , ὅστις θέλων νὰ οἰκαιοποιηθῇ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐτυφλώθη , καὶ κατήντησε νὰ ὁδηγῇται μὲ τὸν λύχνον τοῦ δούλου του.

Οὕτως ὠμίλησεν ὁ ὁπαδὸς τοῦ Κομφουκίου , καὶ ὅλοι οἱ τῆς λέσχης , ὅσοι ἐφιλονεικοῦσαν περὶ θρησκευμάτων ὑπεροχῆς , ἔμειναν εἰς σιωπὴν βαθυτάτην.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΣΙΛΕΣΙΑΣ

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΣΙΛΕΣΙΑΣ.

THE BIBLE

THE BIBLE

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΣΙΛΕΣΙΑΣ.

Ἐπιστρέφων ποτὲ ἀπὸ Ῥωσσίαν εἰς Γαλλίαν, εὐρέθην μὲ πολλοὺς διαφόρων ἔθνων συνοδοιπόρους εἰς τὴν ταχυδρόμον ἄμαξαν τὴν ἀπὸ Ρίγας εἰς Βρεσλαυίαν. Ἐκαθήμεθα ὅλοι ἀνὰ δύο εἰς ξύλινα καθίσματα, ἔχοντες ὑποπόδιον μὲν τὰ κιβώτια, σκέπασμα δὲ τὸν οὐρανὸν, ὁδεύοντες ἡμέραν καὶ νύκτα, χωρὶς κάμμیان προφύλαξιν ἐναντίον τῆς κακοκαιρίας, καὶ μὴν εὐρίσκοντες εἰς τὰ ξενοδοχεῖα τοῦ δρόμου παρὰ ψωμὶ μαῦρον, ῥακὶ ἀπὸ σπαρτὰ, καὶ καφέν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ὁδοιπορίας εἰς τὴν Ῥωσσίαν, τὴν Προυσσίαν, τὴν Πολωνίαν καὶ εἰς τοὺς περισσοτέρους τόπους τῆς Ἄρκτου. Ἀφ' οὗ διέβημεν ποτὲ μὲν δάση μεγάλα ἐλατῶν καὶ κληθρῶν, ποτὲ δὲ πεδιάδας ἀμμώδεις, ἐμβήκαμεν εἰς βουνὰ μὲ δρυὺς καὶ μὲ φηγοὺς φυτευμένα, καὶ χωρίζοντα τὴν Πολωνίαν ἀπὸ τὴν Σιλεσίαν.

Οἱ συνοδοιπόροι μου ἤξευραν ὅλοι Γαλλικὰ, γλῶσσαν κοινὴν τὴν σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην· καὶ ὅμως πολλὰ ὀλίγον ὠμιλοῦσαν. Μίαν ταχυνὴν εὐρέθημεν περὶ τὴν αὐγὴν

ἐπάνω τινὸς λόφου καὶ πλησίον τετραπυργίας ἢ πύργου
 κειμένου εἰς θέσιν χαριεστάτην. Πολλὰ ῥυάκια διέτρεχαν
 τὰς μακρὰς ἐκ φιλυρῶν ἡλυσίας του, κ' ἐσχημάτιζαν κάτω
 ἐν μέσῳ τῶν λιβαδίων νήσους καταφύτους ἀπὸ καρποφόρα
 δένδρα. Παρέκει, ὅσον ἔφθανεν ἡ ὄρασις, ἐβλέπομεν τὰς
 εὐφορωτάτας πεδιάδας τῆς Σιλεσίας σκεπασμένας μὲ
 ἀστάχια, μὲ χωρία καὶ μὲ ἀγροκήπια ποτιζόμενα ἀπὸ τὸν
 ποταμὸν Ὀδέραν, ὅστις ἔτρεχεν εἰς τὸ μέσον, ὡς ἀργυρο-
 εἰδῆς καὶ γλαυκὴ ταινία. « Τί θαυμαστὴ θεωρία! ἐφώναξεν
 Ἰταλὸς τις ζωγράφος, πορευόμενος εἰς Δρέσδαν· μὲ φαίνεται
 νὰ βλέπω τὴν Μεδιολανικὴν. » Ἀστρονόμος δέ τις ἐκ τῆς
 Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου ἄρχισε νὰ λέγῃ· « Εἰς τὰς με-
 γάλας ταύτας πεδιάδας ἤμποροῦσέ τις νὰ καταγράψῃ
 εὐμήκη βάσιν, καὶ νὰ ἔχῃ μ' ἐκεῖνα τὰ κωδωνοστάσια
 ὠραίαν σειρὰν τριγώνων. » Ἀλλὰ βαρόνος τις Αὐστριακὸς,
 χαμογελάσας καταφρονητικὰ, εἶπε τὸν γεωμέτρην· « Ἦξευρε
 ὅτι τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο εἶναι ἀπὸ τὰ εὐγενέστατα τῆς
 Γερμανίας. Ὅσα κωδωνοστάσια βλέπεις ἐκεῖ κάτω, κρέ-
 μονται ὅλα ἀπ' αὐτό.—Ἐπειδὴ οὕτως ἔχει, εἶπεν Ἐλβετός
 τις ἔμπορος, εἶναι ὑποχείριοι λοιπὸν οἱ κάτοικοι. Δυστυχῆς,
 μὰ τὴν ἀλήθειαν, τόπος. » Ἀξιωματικὸς δέ τις οὐσσάρως
 Προῦσσος, ὅστις ἐκαπνόπινεν, ἔσυρε σοβαρὰ τὴν πίπαν
 ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ εἶπε μὲ τόνον· « Κάνεις ἐδῶ δὲν
 κρέμεται ἀπ' ἄλλον παρὰ τὸν βασιλέα τῆς Προυσίας.
 Αὐτὸς ἐλευθέρωσε τοὺς Σιλεσινοὺς ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς
 Αὐστρίας καὶ τῶν εὐγενῶν αὐτῆς. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι μᾶς

ἔβαλε νὰ στρατοπεδεύσωμεν ἐδῶ πρὸ τεσσάρων χρόνων. Τί καλαὶ πεδιάδες διὰ μάχην! Ἦθελα βάλει τὰς ἀποθήκας μου εἰς τὸν πύργον, καὶ τὰ πυρομηχανήματά μου εἰς τὰ προχώματα αὐτοῦ. Ἦθελα διατάξει τὸ πεζικόν μου εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, τὸ δὲ ἵππικόν εἰς τὰ κέρατα, καὶ μετριάκοντα χιλιάδας ἀνθρώπων ἤθελα προσμείνῃ ἐδῶ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Γερμανίας. Ζήτω Φριδερίκος! » Μόλις εἶχεν ἀρχίσει πάλιν νὰ καπνοπίνη, καὶ ἀξιωματικός τις Ῥώσσος ἀναλαβὼν τὸν λόγον « Δὲν ἤθελα, εἶπε, νὰ κατοικήσω τόπον ἀνοιγμένον, καθὼς ἡ Σιλεσία, εἰς παντοδαπὰ στρατεύματα. Οἱ Κοζάκοι μὰς τὴν κατερήμωσαν εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον, καὶ ἂν δὲν ἦτον τὸ τακτικὸν στρατευμά μας νὰ τοὺς κρατήσῃ, δὲν ἄφιναν ὀρθὴν οὐδὲ μίαν καλύβην. Ἀκόμη χειρότερα εἶναι τώρα· διότι οἱ χωρικοὶ ἤμποροῦν νὰ κρισολογοῦνται μὲ τοὺς ἄρχοντας, οἱ δὲ δημόται ἔχουσι καὶ μεγαλύτερα προνόμια εἰς τὰς κοινότητας αὐτῶν. Κάλλιον ἀγαπῶ ἐγὼ τὰ περίχωρα τῆς Μόσχας. » Νέος δὲ τις σπουδαστὴς τῆς Λειψίας ἀπεκρίθη τοὺς δύο ἀξιωματικούς· « Αὐθένται μου, πῶς ἤμπορεῖτε νὰ ὁμιλῆτε περὶ πολέμων εἰς τοιούτους φαιδρούς τόπους; Συγχωρήσατε νὰ σᾶς ἐξηγήσω ὅτι καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ Σιλεσία παράγεται ἀπὸ τὸ Ἡλύσια πεδία. Κάλλιον νὰ φωνάζωμεν μὲ τὸν Βιργίλιον·

. Lycori,

. . Hic ipso tecum consumerer ævo!

. ὦ Λυχωρί γλυκειά μου!

Ἐδῶ εἰς ταῖς ἀγκάλαις σου νὰ ζήσω καὶ νὰ λυώσω!

Ταῦτα, θερμῶς ἐκφωνηθέντα, ἐξύπνισαν μίαν ἀγαπητὴν καλλωπίστριαν Παρισίαν ἀποκοιμημένην διὰ τὴν ἀηδίαν τοῦ ταξειδίου, ἥτις βλέπουσα τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο τοπίον, ἐξεφώνησε καὶ αὐτή· « ὦ! τί χαρμόσυνος τόπος! μόνον Φραντσέζοι τὸν λείπουν. Τί ἔχεις καὶ ἀναστενάζεις; εἶπεν εἰς νέον τινὰ ῥαβδῖνον παρακαθήμενον.—Κύτταξε, εἶπεν ὁ Ἑβραῖος γραμματεὺς, πῶς τὸ κάτω ἐκεῖνο βουνὸν μὲ τὴν ὀξεῖαν κορυφήν του ὁμοιάζει τὸ Σινᾶ ὄρος. » Ὅλοι ἄρχισαν νὰ γελοῦν. Ἀλλὰ κάποιος λειτουργὸς Λουθηρανὸς, ἀπὸ τὸ ἐν Σαξωνίᾳ Ἐρφούρτιον, ἐσούφρωσε τὸ πρόσωπόν του, καὶ εἶπε μὲ θυμόν· « Ἡ Σιλεσία εἶναι κατηραμένος τόπος, ἐπειδὴ εὐρίσκεται ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ παπισμοῦ, καὶ εἶναι ἐξωρισμένη ἀπ' αὐτὸν ἡ ἀλήθεια. Θέλετε ἰδεῖ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Βρεσλαυΐας τὸ παλάτιον τῶν παλαιῶν Δουκῶν τῆς Σιλεσίας, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει τὴν σήμερον ὡς σχολεῖον εἰς τοὺς Ἰησουΐτας, ἂν καὶ διωγμένους ἀπ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. » Παχὺς δέ τις Ὁλλανδὸς ἔμπορος, σιτάρχης τοῦ Προυσικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον « Πῶς ἡμπορεῖς, τὸν εἶπε, κατηραμένον νὰ ὀνομάζης τόπον πλουτοῦντα ἀπὸ τόσα ἀγαθὰ; Κάλλιστα ἔκαμεν ὁ βασιλεὺς τῆς Προυσίας, κυριεύων τὴν Σιλεσίαν. Τὸ ὠραιότατον ἀγλαΐσμα τοῦ βασιλικοῦ στεφάνου του εἶναι αὐτή. Ἐγὼ ἐπροτιμοῦσα νὰ ἔχω ἐδῶ ἐνὸς στρέμματος κῆπον παρὰ τετραγωνικοῦ μιλλίου τόπον εἰς τὴν ἀνεμώδη Μάρκαν τοῦ Βρανδεβούργου. » Οὕτω φιλονεικοῦντες ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Βρεσλαυΐαν, καὶ κατελύσαμεν εἰς ὠραιότατον

ξενοδοχεῖον. Ἐν ᾧ δὲ τὸ γεῦμα ἐτοιμάζετο, συνέπεσε λόγος περὶ τοῦ ἄρχοντος τῆς τετραπυργίας. Ὁ Σάζων λειτουργὸς ἐβεβαίωσε ὅτι εἶναι ἀλιτῆριος, ἐπειδὴ διοικῶν τὰ Προυσικὰ πυρομηχανήματα εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Δρέσδας ἀφάνισε μὲ φαρμακερὰς βόμβας τὴν δυστυχῇ ταύτην πόλιν, τὸ ἥμισυ τῶν οἰκῶν τῆς ὁποίας μένουν ἀκόμη κρημνισμένοι, καὶ ἀπέκτησε τὸ ὑποστατικὸν ἐκεῖνο μὲ φόρους συναγμένους ἀπὸ τὴν Σαζωνίαν. « Λανθάνεσαι, τὸν εἶπεν ὁ βαρόνος· αὐτὸς τὸ ἀπέκτησε νυμφευθεὶς Κοντέσσαν Αὐστριακὴν, ἣτις ἐμόλυνε τὴν εὐγένειάν της μὲ τοιοῦτον συνοικέσιον, καὶ εἶναι τὴν σήμερον πολὺ ἀξιολύπητος. Κάνεν ἀπὸ τὰ παιδία της δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ ἔμβῃ εἰς τὰ εὐγενῆ συνέδρια τῆς Γερμανίας, διότι ὁ πατὴρ αὐτῶν εἶναι ἀξιωματικὸς ἐκ τύχης. — Ὅσα λέγεις, εἶπεν ὁ Προῦσσος οὐσσάρως, τὸν φέρουσι τιμὴν, καὶ ἤθελεν ὑπερδοξασθῇ τὴν σήμερον εἰς τὴν Προυσσίαν, ἂν δὲν ἀτιμάζετο παραιτῶν, μετὰ τὴν εἰρήνην, τὴν βασιλικὴν δούλευσιν. Τώρα δὲν ἡμπορεῖ πλέον νὰ δείξῃ τὸ πρόσωπόν του. » Ὁ δὲ ξενοδόχος, ὅστις ἐπεστάτει εἰς τὸν εὐτρεπισμὸν τῆς τραπέζης, « Αὐθένται μου, εἶπε, φανερόν ὅτι δὲν γνωρίζετε τὸν ἄρχοντα, περὶ τοῦ ὁποίου λαλεῖτε. Αὐτὸς ἀγαπᾶται καὶ τιμᾶται ἀπ' ὅλους, καὶ λατρεύεται ἀπὸ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία του. Ἄν καὶ Λατῖνος, βοηθεῖ τοὺς διαβαίνοντας αὐτόθεν ὁποιασδήποτε θρησκείας καὶ χώρας πτωχοὺς. Ἐὰν δὲ τύχωσι Σάζωνες, τοὺς δίδει κατοικίαν καὶ τροφὴν τριήμερον πρὸς ἀντιστήκωσιν τῆς βλάβης, τὴν ὁποίαν ἐξ

ανάγκης τοὺς ἔκαμεν εἰς τὸν πόλεμον. — Μάθε, ἀπεκρίθη ὁ Λουθηρανὸς λειτουργὸς πρὸς τὸν ξενοδόχον, ὅτι εἰς τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ δὲν εἶναι μήτ' ἐλεημοσύνη, μήτε ἀρετή. Ὅλα τὰ ἔργα του εἶναι καθαρὰ ὑπόκρισις, καθὼς αἱ ἀρεταὶ τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν παπιστῶν. »

Εἶχομεν ἀνάμεσόν μας πολλοὺς Λατίνους, οἵτινες ἔμελλον νὰ κινήσωσι φοβεράν φιλονεικίαν, ἂν ὁ ξενοδόχος, λαμβάνων τὴν πρωτοκαθεδρίαν τῆς τραπέζης κατὰ τὴν Γερμανικὴν συνήθειαν, δὲν ἐπρόσταζε νὰ φέρωσι τὸ γεῦμα. Τότε ἔγεινεν ἄκρα σιωπὴ, καὶ καθεὶς ὥρμησε νὰ πίνη καὶ νὰ τρώγῃ, ὡς ὁδοιπόρος. Τὰ φαγητὰ ἦσαν ἀξιόλογα· τὰ δὲ τραγήματα, ῥοδάκινα, σταφύλια καὶ πεπόνια. Ὁ ξενοδόχος εἶπε τότε τὴν γυναῖκά του νὰ φέρῃ, πρὶν τοῦ καφέ, μερικαῖς βουτύλαις κρασίου τῆς Καμπανίας, θέλων νὰ φιλεύσῃ τὴν συντροφίαν εἰς τιμὴν, ὡς ἐφανέρωσε, τοῦ ἄρχοντος τῆς τετραπυργίας, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐχρεώσται ἰδιαιτέρας χάριτας. Ἀφ' οὗ δὲ ἔφθασαν, τὰς ἔβαλε πλησίον τῆς Φραντσέζας, παρακαλῶν αὐτὴν νὰ κεράσῃ τοὺς συμπότας. Τότε ἔλαμψεν ἡ χαρὰ εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα, καὶ ἡ συνομιλία ἀνεζωπυρώθη. Ἡ συμπατριώτισσά μου ἐπρόσφερεν εἰς τὸν ξενοδόχον τὸ πρῶτον ποτήριον τοῦ κρασίου του, λέγουσα εἰς αὐτὸν ὅτι περιποιεῖται τοὺς ξένους ὡς οἱ καλήτεροι πανδοχεῖς τῶν Παρισίων, καὶ ὅτι δὲν εἶδε Γάλλον κομψότερον καὶ φιλοφρονέστερον ἀπὸ τὴν τιμιότητά του. Ὁ Ῥώσσοις ἀξιωματικὸς ὠμολόγησεν ὅτι περισσότερα πωρικὰ εὐρίσκονται εἰς τὴν Βρεσλαυϊάν παρὰ εἰς τὴν Μόσχαν.

Παρέβαλε τὴν Σιλεσίαν μὲ τὴν Λιβονίαν κατὰ τὸ εὖκαρ-
πον, καὶ ἐπέφερεν ὅτι ἡ ἐλευθερία τῶν χωρικῶν κάμνει τὸν
τόπον πλέον καλλιεργημένον, καὶ τὸν ἄρχοντα εὐτυχέστερον.
Ὁ δὲ ἀστρονόμος ἐσημείωσεν ὅτι ἡ Μόσχα εἶναι σχεδὸν
εἰς τὸ αὐτὸ πλάτος μὲ τὴν Βρεσλαυίαν, καὶ ἀκολουθῶς
ἐπιδεκτικὴ τῶν αὐτῶν προϊόντων. Ὁ δὲ ἀξιωματικὸς
οὐσσάρος εἶπε· « Τῇ ἀληθείᾳ, εὐρίσκω ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ
πύργου, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ κτήματα ἐπεράσαμεν, πολλὰ
καλὰ ἔκαμε καὶ ἄφησε τὴν στρατείαν. Τέλος πάντων, καὶ
ὁ ἡμέτερος μέγας Φριδερίκος, ἀφ' οὗ ἐνδόξως ἐπολέμησεν,
περνᾷ μέρος τοῦ καιροῦ του νὰ κηπεύῃ καὶ νὰ καλλιεργῇ
μὲ τὰς χεῖράς του πεπόνια εἰς τὸ Ἀμέριμνον. » Ὅλοι
ἐσυμφώνησαν μὲ τὸν οὐσσάρον· καὶ αὐτὸς ὁ Σάξων λειτ-
ουργὸς ἄρχισε νὰ λέγῃ· « Ἡ Σιλεσία εἶναι καλὴ καὶ ωραία
ἐπαρχία. Κρῖμα ἀληθινὰ ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὴν πλάνην·
ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐλευθερία τοῦ συνειδότος εἶναι θεσπισμένη
εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν τοῦ βασιλέως τῆς Προυσίας, δὲν
ἀμφιβάλλω ὅτι σύμπαντες οἱ κάτοικοι, καὶ μάλιστα ὁ ἄρχων
τοῦ πύργου, θέλουν ὑποκλίνει εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐναγ-
καλισθῇ τὴν ὁμολογίαν τῆς Αὐγούστης· διότι κἀνὲν καλὸν
ἔργον ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἀφίνει ἀβράβευτον, εἶναι δὲ μυρίων
ἐπαίνων ἄξιον νὰ εὐεργετῇ στρατιωτικὸς ἀνὴρ ἐν καιρῷ
εἰρήνης τοὺς συμπατριώτας μου, τοὺς ὁποίους εἰς τὸν
πόλεμον ἐκακοποίησεν. » Τότε ὁ ξενοδόχος ἐπρόβαλε νὰ
πίωμεν εἰς ὑγείαν τοῦ ἀξίου τούτου ἄρχοντος, τὸ ὅποϊον
καὶ ἔγεινεν, ἐπαινεθὲν ὁμοφώνως ἀπ' ὅλην τὴν συντροφίαν.

Ὡς καὶ ὁ νέος ῥαββῖνος ἠθέλησε νὰ κροτήσῃ μὲ ἡμᾶς τὰ ποτήρια. Ἐτρωγε πρῶτον μόνος καὶ κατηφὴς ἀπὸ τὰ ἐφόδια τοῦ εἰς μίαν κόχην τῆς σάλας, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ὁδοιπορούντων Ἑβραίων. Τότε δὲ ἐσηκώθη, κ' ἔδωκε τὸ μέγα δερμάτινον καυκίον τοῦ εἰς τὴν Φραντσέζαν, ἡ ὁποία τὸ ἐγέμισεν ὥς τὴν κορυφήν. Ὁ ῥαββῖνος διὰ μιᾶς τὸ ἐκένωσεν· αὕτῃ δὲ τὸν εἶπε· « Πῶς σε φαίνεται, λογιώτατε; Δὲν ἀξίζει ἡ γῆ ἢ φέρουσα τέτοιον καλὸν κρασί τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας; — Ἀναμφιβόλως, κυρά μου, ἀπεκρίθη χαρούμενος· καὶ μάλιστα ὅταν τὸ καλὸν τοῦτο κρασί χύνεται ἀπὸ τόσον εὐμορφα χεράκια. — Εὐχου λοιπὸν, τὸν εἶπε, νὰ γεννηθῇ ὁ Μεσσίας σας εἰς τὴν Γαλλίαν, διὰ νὰ συνάξῃ ἐκεῖ τὰς φυλάς σας ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. — Νὰ δώσῃ ὁ Θεός! εἶπεν ὁ Ἰσραηλίτης· πλὴν πρέπει πρῶτον νὰ κυριεύσῃ τὴν Εὐρώπην, ὅπου καταταυραννοῦμεθα. Πρέπει νὰ ᾔῃαι ἄλλος Κῦρος διὰ νὰ βιάσῃ τοὺς διαφόρους αὐτῆς λαοὺς νὰ ζῶσιν εἰς εἰρήνην ἀναμεταξύ των καὶ μὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος. — Ὁ Θεὸς νὰ σὲ εἰσακούσῃ! ἐφώναζαν οἱ περισσότεροι συμπόται. »

Ἐγὼ δὲ ἐθαύμαζα τὴν ἑτερογνωμίαν τῶσων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι πρὶν μὲν καθήσωσιν εἰς τὴν τράπεζαν, ἐφιλονεικοῦσαν, εἰς δὲ τὸ τέλος ὠμονοοῦσαν ἐντελέστατα. Ἐντεῦθεν ἐσυμπέρανα ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κακὸς εἰς τὴν δυστυχίαν· διότι εἰς πολλοὺς δυστύχημα εἶναι ἢ πεῖνα· καὶ καλὸς εἰς τὴν εὐτυχίαν· διότι ἀφ' οὗ καλογευματίσῃ, εἶναι εἰς εἰρήνην μὲ ὅλον τὸν κόσμον, καθὼς ὁ ἄγριος τοῦ Ἰωάννου Ἰακώβου.

Ἐσύναξα δὲ καὶ ἄλλο ἀξιολογώτερον συμπέρασμα· ὅτι δηλαδή ὅλων ἐκείνων τῶν γνωμῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶχεν ἀλλεπαλλήλως σαλευθῇ ἡ ἐδική μου, αἰτία καὶ ἀρχὴ ἦτον ἡ διαφορὰ τῆς ἀνατροφῆς τῶν συνοδοιπόρων μου· καὶ δὲν ἐδίστασα ὅτι ἕκαστος αὐτῶν, ἀφ' οὗ ἡσυχάσῃ, ἔμελλε νὰ φρονήσῃ καθὼς πρότερον.

Ἐπιθυμῶν ὅμως νὰ κάμω κρίσιν σταθεράν περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς συνομιλίας, ἀπέβλεψα εἰς ἄνθρωπόν τινα πλησίον μου καθήμενον, ὅστις ἀδιακόπως σιωπῶν μὲ εἶχε φανῇ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὁμαλὸς καὶ ὁμότονος τὴν διάθεσιν. « Τί φρονεῖς, τὸν εἶπα, περὶ τῆς Σιλεσίας καὶ τοῦ ἄρχοντος τοῦ πύργου; — Ἡ Σιλεσία, μὲ ἀπεκρίθη, εἶναι κάλλιστος τόπος, ἐπειδὴ φέρει καρποὺς ἀφθόνως· καὶ ὁ ἄρχων τοῦ πύργου ἀξιόλογος ἄνθρωπος, ἐπειδὴ εὐεργετεῖ ὅλους τοὺς δυστυχεῖς. Ὁ δὲ τρόπος τοῦ κρίνειν περὶ αὐτῶν διαφέρει εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον κατὰ τὴν θρησκείαν του, τὸ ἔθνος, τὴν κατάστασιν, τὴν κράσιν, τὸ γένος, τὴν ἡλικίαν, τὴν ὥραν τοῦ ἔτους ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ἡμέρας, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀνατροφὴν, ἣτις δίδει τὴν πρώτην καὶ τελευταίαν βαφὴν εἰς τὰς κρίσεις μας. Ἀλλ' ὅταν τις ἀναφέρῃ τὰ πάντα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, βεβαίως τότε κρίνει, καθὼς ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ. Μὲ τὸν γενικὸν τοῦ παντὸς λόγον χρεωστοῦμεν οἱ ἄνθρωποι νὰ συναρμώζωμεν τοὺς ἰδιαιτέρους ἡμῶν λόγους, καθὼς κατὰ τὸν ἥλιον ρυθμίζομεν τὰ ὥρολόγια. »

Ἀπὸ τῆς συνομιλίας ταύτης ἐπροσπάθησα νὰ κρίνω

περὶ πάντων, καθὼς ἐκεῖνος ὁ φιλόσοφος. Εὗρηκα μάλιστα συμβαῖνον τὸ αὐτὸ εἰς τὴν γηϊνὴν σφαῖραν, ὅ,τι καὶ εἰς τὴν Σιλεσίαν· διότι καθεὶς τὴν φαντάζεται κατὰ τὴν ἀνατροφὴν του. Καὶ οἱ μὲν ἀστρονόμοι βλέπουσιν εἰς αὐτὴν ἀπλῶς σφαῖραν κατεσκευασμένην εἰς σχῆμα Ὀλλανδικοῦ τροφαλίου, καὶ στρεφομένην μὲ τινὰς Νευτωνικοὺς περὶ τὸν ἥλιον· οἱ δὲ στρατιωτικοὶ, τόπους μάχης καὶ βαθμούς· οἱ δὲ εὐγενεῖς, κτήματα ἀρχοντικὰ καὶ ὑποχειρίους· οἱ δὲ ἔμποροι, πραγματείας καὶ ἀργύρια· οἱ δὲ ζωγράφοι, τοπία· οἱ δὲ Ἐπικούρειοι, παράδεισον ἐπίγειον. Ἄλλ' ὁ φιλόσοφος τὴν θεωρεῖ κατὰ τὰς σχέσεις αὐτῆς μὲ τὰς χρείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς κατὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΣΙΛΕΣΙΑΣ.

ΚΟΔΡΟΥ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

ΣΙΖΗΛΙΑ

ΚΟΔΡΟΥ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ.

ΕΙΔΗΣΙΣ.

Τὸ ἀκόλουθον πονημάτιον εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα δοκίμια τοῦ Συγγραφέως, εἰς τὸ ὁποῖον διηγεῖται ἀλληγορικῶς ὅσα ἔπαθε καὶ εἶδεν. Ὅθεν χρησιμεύει τρόπον τινὰ ὡς συμπλήρωμα τῆς βιογραφίας του. Προσποιεῖται δὲ ἀπόγονος τοῦ Κόδρου, διότι ἐπίστευε τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἀπὸ Εὐστάχιον Σαιμπιέρρον τὸν ἐκουσίως κινδυνεύσαντα ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος, κατὰ τὴν παθητικὴν διήγησιν τοῦ Φροισσάρδου τοῦ Γαλλικοῦ Ἡροδότου.

ΚΟΔΡΟΥ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Τὸ μὲν ὄνομά μου εἶναι Κόδρος, πατρίς δὲ ἡ Ἄγκυρα, πολίχνιον τῆς Ἑλλάδος. Ἄν πρέπη νὰ πιστεύσῃ τις παράδοσιν προγόνων, ἐγὼ κατάγομαι ἀπὸ τὸν Κόδρον τὸν ἐκουσίως θυσιασθέντα ὑπὲρ πατρίδος. Ἐφρόντισεν ὁ πατήρ μου νὰ διδαχθῶ τὰ περισπούδαστα εἰς τὴν Ἀθηνᾶν μαθήματα· καὶ βίον μὲν ὀλιγώτατον μὲ ἀφῆκε, πεποίθησιν δὲ εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν Θεῶν, καὶ μέγα παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

Μαχομένων τῶν Ἀθηναίων ὑπὲρ ἐλευθερίας κατὰ τοῦ Φιλίππου, ἐνόμισα ὅτι μὲ ἡδονὴν ἤθελαν δεχθῆ τὸν ἀπόγονον τοῦ προκινδυνεύσαντος χάριν αὐτῆς πολίτου. Μ' ἔδωκαν μικρόν τι ὑπουργήμα εἰς τὸ στράτευμά των, ἂν πρέπη νὰ ὀνομάζεται στράτευμα τὸ συνάθροισμα Συβαριτῶν, ὅπου κάλλιστος μὲν στρατηγὸς ἐδοξάζετο ὁ καλλίστην τράπεζαν ἔχων, οἱ δὲ θεατρισταὶ ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πολεμιστάς.

Ἐγὼ δὲ ἀγαπῶν τὴν στρατιωτικὴν ἀρετὴν δὲν ἠμπόρεσα νὰ ὑποφέρω τόσας ἀταξίας, ἀλλὰ ὁμιλήσας μὲ παρρησίαν, ἀπέκτησα ἐχθρούς. Ἀπεφάσισα νὰ προλάβω τὴν ἑκπτώσιν

μου, καὶ νὰ ζητήσω κανένα τόπον, ὅπου τῆς ἀρετῆς ἡ ὁδὸς φέρει εἰς εὐδαιμονίαν· διότι χωρὶς εὐδαιμονίαν τί ἤθελε χρησιμεύσει ὁ κατ' ἀρετὴν βίος;

Ἐπέρασα εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων, ὅπου εὗρηκα δῆμον καταγινόμενον εἰς διηνεκεῖς διχονοίας, λαὸν χωρὶς γυναῖκας, ταμεῖον χωρὶς ἀργύρια, νῆσον χωρὶς χῶμα. Αὐτοὶ τρέφονται μὲ τὰ ἐλέη τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ δὲν γονοποιοῦσιν, ἀλλὰ εἰσδέχονται ἀδιακόπως νέους πολίτας. Ἀγάπησαν ἄλλοτε τὰ πολεμικὰ, τὰ ὅποια δὲν τιμῶνται πλέον. Τοιαύτην κοινωνίαν, ἣτις δὲν ἤμπορεῖ μήτε νὰ τρέφεται, μήτε νὰ ἀναβλαστάνῃ ἀφ' ἑαυτῆς, μ' εὐχαρίστησίν μου τὴν ἀπεχαιρέτησα.

Ἰπῆγα εἰς τοὺς Φοίνικας, οἱ ὅποιοι διαπλέουν ὅλας τὰς θαλάσσας τοῦ κόσμου. Εἶναι μὲν λαὸς φρόνιμος, καὶ ὅλους τοὺς Ἕλληνας ὑπερβαίνουν κατὰ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν οἰκονομίαν· πλὴν τὰ προτερήματα ταῦτα ἀμαυρόνονται ἀπὸ μεγάλα ἐλαττώματα· διότι μόνον τὸν πλοῦτον τιμῶντες θεωροῦσι τοὺς πολεμικοὺς ὡς ἐμπόρους πωλοῦντας τὸ ἴδιον αὐτῶν αἷμα. Ἐφυγα καὶ ἀπὸ τοῦτον τὸν τόπον, ὅπου μόνον τὸ χρυσίον δίδει ἀξιοπρέπειαν, καὶ τίποτε δὲν χαίρεται κανεῖς, μ' ὅλον ὅτι τὰ πάντα πανταχόθεν συρρέουσιν ἄφθονα διὰ τὴν ἐμπορίαν.

Πτωχὸς ὢν καὶ φιλόδοξος ἐν ταύτῳ, ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω εἰς τοὺς Σκύθας, δι' ἀνδρείαν καὶ ἀπλότητα φημιζομένους· καὶ μετὰ μεγάλους κινδύνους ἔφθασα εἰς τὴν μητρόπολιν. Ἐβασιλεύοντο οἱ Σκυῖται ἀπὸ περιβόητον γυ-

ναῖκα, στολισμένην μὲ μεγάλα προτερήματα, τῶν ὁποίων ἡ χάρις συνεσκίαζε μεγάλα σφάλματα. Εἶχεν αὐτὴ ἐλκύσει τὰς τέχνας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ βασίλειόν της. Ἀπήλαυσα λοιπὸν φιλόφρονα ὑποδοχὴν, ὡς Ἕλληνα, καὶ ὑπήγενα συχνὰ εἰς τὴν αὐλήν. Μίαν ἡμέραν ἤκουσα ὅτι ἀξιωματικός τις Σκύθης φίλος μου ἐξωρίσθη εἰς τὰ πέρατα τῆς Παγωμένης θαλάσσης, καταδικασθεὶς νὰ περάσῃ ἐκεῖ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς του. Τί ἦτον τὸ ἔγκλημά του; Ὅχι ἄλλο παρὰ ἡ προσήλωσίς του εἰς ἓνα τῶν μεγιστάνων, ὅστις εἶχε κακολογήσει τὴν βασίλισσαν. Ἡ νέα δὲ Σεμίραμις συμπεριέλαβεν εἰς τὴν ἐκδίκησίν της τὸν προστάτην καὶ τὸν προστατευόμενον.

Θεραπεύων τὴν φιλίαν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, ὡς δεσμοὺς συνάπτοντας κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν τὰς εὐαισθήτους καὶ σπουδαίας ψυχάς, ἐφοβήθην τὴν πολυκίνδυνον ἐκείνην αὐλήν. Πρὸς τούτοις, τὸ θέαμα τῆς γῆς σκεπασμένης μὲ χιόνας καὶ πάγους τὸ ἥμισυ τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ἡ βαρβαρότης τῶν κατοικούντων, μὲ διήγειραν σφοδρὸν πόθον διὰ τὸ γλυκὺ τῆς Ἑλλάδος κλίμα· καὶ τὰ χαρίεντα τῶν συμπολιτῶν μου ἐλαττώματα μ' ἐφαίνοντο προτιμότερα ἀπὸ τὰς ἀγρίας τῶν Σκυθῶν ἀρετάς.

Τὸ ἀργύριόν μου ἦτον ὀλίγον. Ἡμέρας τινὰς πρὸ τοῦ νὰ κινήσω, μὲ παρεκίνησαν τινὲς φίλοι μου νὰ παίξω, καὶ τόσον εὐμενῶς μ' ἐβοήθησεν ἡ τύχη, ὥστε κερδήσας τὰ χρειώδη εἰς εὐκόλον ὁδοιπορίαν, ἀνεχώρησα.

Ἦτον ἀρμόδιος εὐκαιρία νὰ τύχω τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν

ἐζητοῦσα εἰς τοὺς πολέμους. Οἱ Σαρμάται ἐμάχοντο ὑπὲρ ἐλευθερίας πρὸς τοὺς Σκύθας, ὅτι ἤθελαν νὰ τοὺς δώσουν βασιλέα. Ἐφθασα εἰς τοὺς Σαρμάτας, ἐν ᾧ διὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους διχονοίας ἐφαίνοντο ἐγγὺς τῶν δεινῶν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἐδιάλεξα τὸ μέρος τοῦ φιλογενεστέρου καὶ ἀδυνατωτέρου πολίτου, καὶ ζητήσας νὰ ὑπάγω εἰς συνάντησίν του, καθ' ὁδὸν αἰχμαλωτίσθην. Ἀλλὰ τόσον ἀρεστὸν ἐφάνη τὸ ἀγώνισμά μου εἰς τὸ φιλελεύθερον ἐκεῖνο ἔθνος, ὥστε πᾶσα φατρία προθύμως μ' ἐδεξιώθη. Μὲ ὑπεχρέωσαν μὲν νὰ παραιτήσω πρὸς καιρὸν τὸν πόλεμον, καὶ ν' ἀφήσω τοὺς πολίτας νὰ διαλύωσι μόνοι τὰς μεταξὺ των διαφοράς· πλὴν εἶχα τὴν ἄδειαν νὰ παρευρίσκωμαι εἰς ὅλας τὰς εὐωχίας καὶ πανηγύρεις.

Ὑπεκκαιόμενον ἀπὸ τὰς πρώτας φλόγας τῆς νεότητος, καὶ μὴ ὑπομένοντα ἤδη τὸν ἐν ἀργίᾳ βίον, θεὸς τις κραταιότερος τοῦ Ἄρεως μὲ κατελόχισεν εἰς τὸ τάγμα του, καὶ μ' ἔβαλεν εἰς ἄλλον ἀγῶνα, ὅχι τὸν ἀπηγορευμένον ἀπὸ τὴν πολιτείαν. Ὑπεδουλώθην εἰς νέαν καὶ εὐγενεστάτην Σαρμάτιν, ἀγαπῶν καὶ ἀγαπώμενος ἐν μέσῳ ἀλλεπαλλήλων εὐωχιῶν καὶ ἀπολαύσεων. Θεέ μου! εὐδαίμων καὶ τρισμάκαριος ἦμην, ἂν εὕρισκετο εὐδαιμονία εἰς τὰ παλάτια! Οἱ μῆνες ἐπέρασαν εἰς ἀδιάκοπον τοῦ ἔρωτος μέθην. Ἀλλὰ μίαν ἡμέραν ἔφθασα τὴν ἀγαπητὴν μου Σαρμάτιν περίλυπον εἰς ἄκρον, καὶ τοὺς ωραίους ὀφθαλμούς της καταβρεγμένους μὲ δάκρυα. « Πρέπει, μὲ εἶπε, νὰ χωρισθῶμεν· οἱ συγγενεῖς
« μου μὲ προσκαλοῦν· τὸ πᾶν χρεωστῶ εἰς μίαν δυνατὴν

« οἰκίαν. ὦ δυστυχῇ μεγαλεῖα! διατί νὰ μὴ γεννηθῶ βο-
« σκοπούλα, καὶ νὰ ἦμαι τοῦ Κόδρου ὅλας τὰς ἡμέρας
« τῆς ζωῆς μου! ἠθέλαμεν συναπολαύει ζηλωτὴν εὐδαι-
« μονίαν. Πρέπει νὰ σὲ ἀφήσω· ἀλλ' ἔχε τοῦτο τελευταῖον
« δεῖγμα τῆς αἰωνίου πρὸς σὲ ἀγάπης καὶ τιμῆς μου.» Καὶ
μ' ἔδωκε τὴν εἰκόνα τῆς ζωγραφημένην μὲ τὴν ἰδίαν αὐτῆς
χεῖρα. Ὅλα τὰ πάθη τότε ἀναψαν διὰ μιᾶς εἰς τὴν καρδίαν
μου· ἠθέλα νὰ φύγω, ἠθέλα νὰ μείνω, ἠθέλα ν' ἀποθάνω.
Μάτην ἐπροσπάθησα μὲ ὅλα μου τὰ δυνατὰ νὰ τὴν κρα-
τήσω· ἐνίκησεν ἡ ἀνάγκη φέρουσα χωρισμόν, καὶ χωρι-
σμόν ἀτελεύτητον.

Ἐγνώρισα τότε τὴν ἡδυπάθειαν πλέον δυσμάχητον παρὰ
τὴν ἀτυχίαν. Ἀνεχώρησα μὲ καρδίαν γέμουσαν ἔρωτος καὶ
πόθου, μὴ δυνάμενος μήτε τὴν εὐημερίαν μου νὰ λησμο-
νήσω, μήτε πάλιν νὰ ἐνθυμοῦμαι τὴν βραχυτάτην ἐκείνην
μακαριότητα. Ἀπεφάσισα νὰ ζητήσω τρόπον πῶς νὰ τε-
λειώσω τὴν ζωὴν μου, μὴ προβλέπων ἄλλο τι εἰς τὸ μέλλον
εἰμὴ τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀνιάτου χηρείας μου.

Ὑπῆγα πρὸς τὸν Φίλιππον, ὅστις νικητὴς καὶ τροπαι-
οῦχος εἶχε κάμει εἰρήνην μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Τρόμος ἐκυ-
ρίευσεν τριγύρω εἰς τὸ παλάτιον ἐκείνου τοῦ παλαιοῦ λέοντος.
Τὸν ἄρεσεν ἡ ζέσις μου, καὶ μ' ἐπρόσφερε δούλευσιν· μ'
ἐφάνηκεν ὅμως ὅτι διὰ τὸν φόβον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐνσεῖσει
εἰς τοὺς γείτονάς του, πολὺν καιρὸν ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ
εἰρήνη καὶ ἀπραγμοσύνη. Ἄν ὁ Φίλιππος ἐπολέμει πρὸς
τοὺς Σαρμάτας, μετὰ χαρᾶς ἠθέλα τὸν ἀκολουθήσει, ὥς

ἀπλοῦς στρατιώτης, διὰ ν' ἀρπάξω τὴν ἀγαπητὴν μου ἀρχοντοπούλαν ἀπὸ τοῦς οἰκεῖους της.

Ἄφησα τὴν Μακεδονίαν, ὅπου μόνῃ ἡ πολεμικὴ ἀρετὴ προβιβάζει εἰς ξηρὰς τιμὰς, οἱ δὲ κάτοικοι ζῶσιν ἐν καιρῷ εἰρήνης ἀπαράλλακτα, καθὼς εἰς τὸν πόλεμον· κ' ἔφθασα εἰς Ἀθήνας, μὲ ἀπόφασιν νὰ τελειώσω αὐτοῦ τὰς ἡμέρας μου.

Κάνεν μάθημα δὲν εἶναι χωρὶς ὑπόληψιν εἰς τὰς Ἀθήνας· ἀλλὰ τὰ κομψότερα προτιμῶνται ἀπὸ τὰ ὠφέλιμα. Παντοῦ καταδιωκόμενος ἀπὸ κρυφὴν ἀνησυχίαν, ἐδόθην εἰς τὴν φιλοσοφίαν, μὲ πεποίθησιν ὅτι θέλω κατορθώσαι νὰ γαληνίσω τὴν ἀπὸ τόσα πάθη κυμαινομένην ψυχὴν μου. Ἐμαθον ὅτι ὑπάρχει εὐδαιμονία, τὴν ὁποίαν δὲν ἡμποροῦν οὔτε τέχναι, οὔτ' ἐπιστῆμαι νὰ προξενήσουν. Ἦθελα καὶ βίον ἐνάρετον, καὶ πολλαπλασίαν συναισθανόμην τὴν μελαγχολίαν μου.

Ἀνέγνωσα τὰς πραγματείας ὅλας τῶν φιλοσόφων, οἵτινες ἀδιακόπως ἀντιμάχονται, καὶ τελευταῖον σὲ ἀφί-
νουν εἰς ἀμφιβολίαν χειροτέραν τῆς ἀμαθείας.

Ἀνέγνωσα καὶ τῶν διαφόρων λαῶν τὰς ἱστορίας. Τὸ θέαμα τόσων βασιλέων δυστυχούντων ἐπὶ θρόνου ἐμπνέει μεγαλοφροσύνην καὶ λύπην· ἡμπορεῖ καλὴ καρδία νὰ παρηγορῇται μὲ ἀλλοτρίας συμφοράς;

Ἀνέγνωσα τελευταῖον τοῦς περιηγητάς, οἱ ὅποιοι θέ-
τουσι πάντοτε τὴν εὐδαιμονίαν ἔξω τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, τὸν δὲ ὀρθὸν λόγον εἰς τὰ βάρβαρα γένη. Ἐμαγεύθην ἀπὸ

τὴν περιγραφὴν τῶν Μακάρων νήσων, καὶ ἀπεφάσισα νὰ μεταφέρω εἰς τὰ ὑπερθαλάσσια τὴν φιλοτιμίαν καὶ περιέργειάν μου. Ἐλπίζα πρὸς τούτοις ν' ἀποκτήσω τινὰ περιουσίαν, καὶ νὰ συντελέσω εἰς δόξαν τῆς πατρίδος μου ὑπὸ τὸν γλυκύτατον ἐκεῖνον οὐρανόν.

Μετὰ πολυκίνδυνον καὶ ἀηδεστάτην θαλασσοπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς μίαν νῆσον, τῆς ὁποίας ὁ κατάγυμνος καὶ διακεκαυμένος λιμὴν ἐφάνταζε κάμινον Ἡφαίστου. Αὐτοῦ εὗρηκα περισσοτέραν διχόνοιαν παρὰ μεταξὺ τῶν Φαιάκων, αὐχμηροτέραν πτωχείαν παρὰ εἰς τοὺς Σκύθας, καὶ δεσποτείαν τραχυτέραν παρὰ εἰς τὴν βάρβαρον τούτων αὐλήν. Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, ὄντες ἐκεῖ καταδουλωμένοι, διάγουσιν ἀθλιέστερα παρὰ τὰ κτήνη. Μήτ' ἐλευθερίαν εὐρίσκεις, μήτε συναναστροφὴν, μήτε καλὴν ἄμιλλαν· καὶ ἢ μὲν εὐφυΐα σὲ φέρει ἐχθρούς, ἢ δὲ χρηστοθήεια σὲ κάμνει γελοῖον. Ἀπ' ὅσους τόπους εἶδα, εἰς κανένα δέν μ' ἐφάνηκεν ἡ ζωὴ πλέον δυσάρεστος.

Μ' ὅλον τοῦτο οἱ θεοὶ μ' ἔδωκαν παραμυθίαν τῶν πόνων μου· διότι ἐγνώρισα ἐκεῖ μίαν οἰκογένειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσα τὴν καρδίαν μου μὲ ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν ἀμετάτρεπτον. Μακάριος, ἂν ἀξιωθῶ νὰ στήσω τοὺς ἐφεστίους μου θεοὺς πλησίον τῆς Λευκίνδας, πρὸς τὴν ὁποίαν τρέφω καθαρωτάτην, ὅχι ἰδιοτελεῇ ἀγάπην! Καὶ τί περισσότερο ἐπιθυμεῖ; τί περισσότερο ἤθελαν ζητήσῃ βασιλεῖς; τί περισσότερο ἤθελαν ζητήσῃ ἀκόμη καὶ οἱ θεοί;

Ἄν πρέπη νὰ δώσῃ τις κάποιαν πίστιν εἰς ἐνύπνια,

ἤμπορῶ νὰ ἐλπίσω ἐπιτυχίαν τῆς εὐδαιμονίας, τὴν ὁποίαν τόσον καιρὸν ἐκυνήγησα. Μ' ἐφάνηκεν εἰς τὸν ὕπνον μου ὅτι ἡ Λευκίνδα οἰκονομεῖ δι' ἐμένα εἰς τὸν οἶκόν της ἐπιγαμίαν εὐτυχεστάτην· καὶ τὸ ὄνειρόν μου ἦτον συνωδευμένον μὲ περιστάσεις τόσον ἐναργεῖς, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐγρήγορσιν ἔμειναν ἀνεξάλειπτοι, καὶ τὰς διαφυλάττω ἐγγράφως.

Ἀφ' οὗ ἐζήτησα τὴν εὐδαιμονίαν εἰς τὰς αὐλὰς, εἰς τὸν πόλεμον, εἰς τὰς ἡδονάς, εἰς τὸν ἐρημικὸν βίον, καὶ εἰς τοὺς πάγους τῆς Ἄρκτου, καὶ εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, εἶδα ὅτι μάταιον φάντασμα ἐκυνηγοῦσα, καὶ τέλος πάντων ἐγνώρισα τὴν εὐδαιμονίαν ὅτι συνίσταται νὰ συναρμοζώμεθα μὲ τὴν φύσιν. Εὐδόκησεν αὐτῇ νὰ μᾶς δώσῃ σῶμα, νοῦν καὶ καρδίαν. Ταῦτα δέ, διάφορα ὄντα, ἔχουσι καὶ χρείας ἐξαιρέτους, ἀπὸ τὰς ὁποίας πηγάζουν αἱ τοῦ ἀνθρώπου ἡδοναί· ἡ δὲ τῶν ἡδονῶν ἀρμονία συγκροτεῖ τὴν εὐδαιμονίαν. Ἔργον λοιπὸν τοῦ λόγου εἶναι νὰ ρυθμίζῃ τὰς συμφωνίας αὐτῶν, καὶ νὰ οἰκονομῇ τὰς ἀπολαύσεις κατὰ φύσιν, ἀναλόγως μὲ τὰς χρείας ἐκάστης τῶν δυνάμεων. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὴν περὶ τὰς χρείας ἔρευναν προκύπτει τὸ γινώσκειν ἑαυτόν, θέλω εἰπεῖ ὅσα μ' ἐδίδαξεν ἡ ἰδία μου πεῖρα, καὶ πόθεν κρέμαται τὸ κατ' ἐμὲ εὐδαιμονεῖν.

Ἡ τοῦ σώματος εὐδαιμονία συνίσταται εἰς τὰς ἡδονὰς τῶν αἰσθήσεων. Ἐπεθύμουν λοιπὸν νὰ ζήσω εἰς εὐκραεὺς κλίμα, καὶ μᾶλλον εἰς τὴν ἐξοχὴν παρὰ εἰς τὴν πόλιν.

Τὸ κυάνεον τοῦ οὐρανοῦ, ἡ πρασινάδα τῶν λιθαδίων καὶ τῶν λόγγων, τὸ κρυσταλλοειδὲς νᾶμα τῶν ῥυάκων τέρπουσι τὴν ὄρασίν μου, καὶ οὔτε χρυσώματα, οὔτε ζωγραφήματα δέν μ' εὐφραίνουν, καθὼς ἐκεῖνα · ἡ δὲ τῶν ἴων καὶ ἰασεμίων καὶ ῥόδων εὐωδία θαυμασίως ἠδύνει τὴν ὄσφρησίν μου. Ὡ! πότε νὰ φθάσω ν' ἀναπαυθῶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πασχαλεῶν, ἢ τοὺς αὐτοπλέκτους στεφάνους τῶν αἰγοκλημάτων! νὰ χαρῶ τὴν θέαν ἀγροῦ σκεπασμένου μὲ χρυσοκίτρινα στάχυα, διανθισμένου μὲ κυάνους καὶ μήκωνας! Τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν, ἡ μελωδία τῆς ἀηδόνης, τὸ σύριγμα τοῦ κορυδαλοῦ καταθέλγουσι τὴν ἀκοήν μου · καὶ αὐτὸ δὲ τὸ μύκημα τῶν ποιμνίων διεγείρει εἰς τὴν καρδίαν μου πόθον ἀφελοῦς καὶ ἀπονήρου βίου. Ὅσον διὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, τὸ ἀμπελάκι, τὸ μικρὸν ὀπωρεῖον καὶ ἡ πρασιὰ θέλουν χορηγεῖ τὰ πρόσφορα εἰς τὰς ἡδονάς μου. Καὶ πόσον εἶναι εὐκόλον μὲ ὀλιγωτάτην τέχνην νὰ ποικίλλῃς τὰς τοιαύτας ἀπολαύσεις! Δῶσε γεῦμα τὴν ἀνοιξιν εἰς τάνθισμένα χόρτα, συγκαλῶν τινὰς γείτονας χρησίμους, κορίτσια ῥοδοκόκκινα καὶ ζωηρά, καὶ παλληκάρια εὐρωστα · πρόσφερε τοὺς αὐγὰ νωπά, μερικὰ ψάρια πιασμένα εἰς τὸ πλησίον ποταμάκι, ζυμαρικά, θριδάκια, ἀνθόγαλα, κεράσια καὶ παλαιὸν κρασί · καὶ θέλεις ἰδεῖ τοὺς συμπότας σου εὐθυμοῦντας καὶ χαίροντας, τὸ δὲ ἀπόγευμα τραγουδοῦντας, χορεύοντας καὶ παίζοντας εἰς τὴν πρασινάδα. Ὡ κάτοικοι τῶν πόλεων! ὑπάγετ' ἐσεῖς νὰ χωνεύετε εἰς τὰ κλιντήριά σας.

Ἐνδέχεται νὰ θεωρήσῃ τις καὶ τὸν ἔρωτα, ὡς ἡδονὴν αἰσθήσεων · πλὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον μὲ τόσας ἄλλας διαθέσεις συνάπτεται, ὥστε ἡθέλαμεν τὸν ἀδικήσῃ ὑπολαμβάνοντες αὐτὸν ἀπλῶς σωματικὴν χρεῖαν.

Αἱ τοῦ νοὸς ἡδοναὶ συνίστανται εἰς τὸ γινώσκειν. Ἀλλ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην διορθόνομαι καθ' ἡμέραν, διότι πέραν τοῦ δέοντος παρασύρει τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ἀγαπῶ νὰ τρίβω τὸν νοῦν μου εἰς τὰς ἐπ' ἄκρον ἀφηρημένας ἐπιστήμας, μηδὲ εἰς καθαρὰ πλάσματα φαντασίας. Ὅστις παραδίδεται εἰς τὰ τοιαῦτα, μακρύνεται πολὺ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπλάσθη · καὶ ἀρεσκόμενος εἰς ἀνυπόστατον κόσμον, καταντᾷ πολλάκις νὰ μὴν ὑποφέρῃ τὸν ὑπάρχοντα πραγματικῶς.

Νοστιμεύομαι τὴν ἱστορίαν, ἥτις εἰκονίζει τοὺς πρὸ ἡμῶν γεγονότας, καὶ μᾶς δίδει γνῶσιν καὶ συγκατάβασιν, διὰ νὰ ζῶμεν μὲ τοὺς περὶ ἡμᾶς.

Νοστιμεύομαι τὰ κομψὰ καὶ ἀστεῖα συγγράμματα, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ μὲν τῆς κακίας περιπαίζονται γελοίως καὶ ἀχόλως, αἱ δὲ ἀρεταὶ καὶ ἀγαπητὰ πάθη δραματίζονται.

Νοστιμεύομαι τὰ φυσιολογικά, ὅπου διδάσκομαι νὰ θαυμάζω τοὺς νόμους, καὶ νὰ γνωρίζω τὸ μεγαλοδύναμον καὶ πολύτροπον τῆς φύσεως.

Εἰς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἤθελα περιορίσει τὰς μελέτας μου, διὰ νὰ γένω χρησιμώτερος καὶ εὐαρεστότερος εἰς ἑμαυτὸν καὶ εἰς τοὺς φίλους μου.

Αἱ δὲ τῆς καρδίας ἡδοναὶ συνίστανται εἰς τὸ λεγόμενον

πάθημα, διάθεσις, ἢ φρόνημα. Τὰς μὲν δι' αἰσθήσεως ἡδονὰς ἔχομεν κοινὰς μὲ τὰ ζῶα· αἱ δὲ κατὰ τὸν νοῦν, μᾶς ἐξομοιοῦσι μὲ τὰ πνεύματα· κατὰ δὲ τὴν καρδίαν μόνον ἀνθρωπίζομεν. Ὑπάρχει ἡδονὴ μεγαλητέρα παρὰ τὸ νὰ εὐεργετῇς, νὰ ἔχῃς φίλους, νὰ θεραπεύῃσαι ἀπὸ τὰ τέκνα σου, ν' ἀγαπᾷς ἐρασμίαν γυναῖκα, καὶ ν' ἀνταγαπᾷσαι ἀπ' αὐτήν;

Χωρὶς φίλους, δὲν δίδεται εὐδαιμονία· χωρὶς φίλους, ὁ κόσμος εἶν' ἐρημία· χωρὶς φίλους, προτιμότερον εἶναι νὰ μὴν ὑπάρχῃς. Ἡ φιλία δὲν εἶναι πάθος ἀδυνάτων ψυχῶν· ἐξ ἐναντίας, κἀνένα μέγαν ἄνδρα δὲν εὐρίσκεις νὰ δείξῃς ἄφιλον.

Ἦθελα νὰ ἔχω γυναῖκα, διὰ νὰ μὴ μελαγχολῶ, καθὼς πάσχουν οἱ ἄγαμοι ὅλοι. Τὴν ἤθελα καὶ ἀρεστήν· διότι ἔμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ κλίσις, καθὼς εἰς τὸ ζῶον ἡ ὁρμή. Ἄν τὸ τῆς εὐδαιμονίας ᾦναι ἡδονῶν ἀρμονία, εἰς τὴν ἀγαπωμένην γυναῖκα ἀπαντᾷται ἡ μακαριότης, ὅσῃν ἐπιδέχεται τὸ ἀνθρώπινον. Εἰς τὴν ἐρασμίαν γυναῖκα εὐρίσκονται τὰ πρὸς εὐχαρίστησιν καὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ νοῦς ὁμοῦ καὶ τῆς καρδίας· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ κρύφιον τῆς φύσεως, μὲ τὸ ὁποῖον κάμνει τόσον ἰσχυρὸν τὸν ἔρωτα.

Ἄν εἶχα νὰ διαλέξω γυναῖκα, τὴν ἤθελα ἀπλὴν εἰς τὰ ἥθη, μ' εὐφυΐαν καὶ εἰλικρίνειαν, μὲ ἀρκετὴν μὲν ὑπόληψιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ὥστε νὰ τὸν ὁμολογῇ τὰ σφάλματά της, μὲ ἀρκετὴν δὲ πάλιν ἀγάπην, ὥστε νὰ μὴ σφάλλῃ. Ἐπ-

εθύμουν πρὸς τούτοις νὰ ᾔηται φυσικὰ εὐθυμος, ἀρεσκομένη εἰς τὸ εὐεργετεῖν, εὐαίσθητος καὶ ἀγαθή.

Ἐπεθύμουν νὰ διευθύνωνται αἱ πράξεις ἡμῶν ἀπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ νὰ ἔχωμεν ἀμοιβαίαν συγκατάβασιν, διὰ νὰ βαστάζωμεν ἀλλήλων τὰ βάρη. Ἦθελα νὰ τὴν ἔχω ἐν ταύτῳ ἐρωμένην μου καὶ πρῶτον φίλον μου.

Ἦθελα τὴν θρησκείαν ἀχώριστον ἀπὸ τὸν ἔρωτά μας, διὰ νὰ συνυψούμεθα πρὸς οὐρανόν, καί, ὡς συμπλεγμένοι θάμνοι, νὰ κραταιούμεθα μὲ τὴν ἑνωσὶν μας κατὰ τῶν ταραχῶν τῆς παρούσης ζωῆς.

Εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς γυναικός μου, εἰς τὴν περίθαλψιν καὶ ἀγωγὴν τῶν παιδίων μου ἤθελαν ἀποβλέπει τὰ τῶν ἡδονῶν καὶ τῆς φιλοτιμίας μου· διότι καὶ ἡ φιλοτιμία εἶναι πάθος τῆς καρδίας, τὸ ὁποῖον ζητεῖ θεραπείαν. Ἀναμελετῶν δὲ τὰ δοθέντα εἰς ἀπόλαυσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ γῆς ἀγαθὰ, ἤθελα χαίρει πιστεύων ὅτι ὁ Θεὸς προετοιμάζει δι' αὐτὸν ἄλλα διαρκέστερα. Ὁ τοιοῦτος πιθανώτατος στοχασμός, καὶ φυσικώτατος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἤθελεν ὑψώνει τὸ φρόνημα τῶν φιλτάτων μου, καὶ ἤθελε μᾶς ἀναθαρρύνει κατὰ τῶν μεταβολῶν τῆς τύχης, ὧν αὐτὸς ἀρχὴ καὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας ἡμῶν.

Ἀλλὰ τί νὰ εὐχῶμαι ματαίως; Ἐπιθυμῶ φίλους, καὶ οἱ φίλοι μου εἶναι σκορπισμένοι· μικρὸν ὑποστατικόν, καὶ δὲν ἔχω μηδὲ καλύβην· ἐλευθερίαν, καὶ ζῶ εἰς δεσποζόμε-

νον τόπον · γυναῖκα διαλεγμένην εἰς τὴν πατρίδα μου, καὶ εὐρίσκομαι εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

Ἐλπίζω μ' ὅλον τοῦτο ὅτι μέλλουν οἱ θεοί, κατὰ τινὰς ἀδήλους ὅρους, νὰ μὲ ἀξιώσουν ν' ἀπολαύσω τὴν ποθουμένην εὐδαιμονίαν. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι, λέγει τις σοφός, εὐρίσκωνται εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν τῆς εὐημερίας, δὲν καταλαμβάνουν πῶς ἐνδέχεται νὰ πέσουν · ὅταν δὲ πάλιν ᾗναι εἰς τὸν βυθὸν τῆς δυστυχίας, δὲν βλέπουν κανένα τρόπον ἀπαλλαγῆς. Ἀλλ' οἱ θεοὶ τοὺς ὁδηγοῦσι δι' ἀσυνήθων ὁδῶν εἰς ἀπρόβλεπτα τέλη, διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος τὰς ἀδυναμίας αὐτοῦ, καὶ τῶν θεῶν τὸ κράτος.

TEMAXIA.

TEMAIA

Α.

ΠΕΡΙ ΛΑΒΟΥΡΔΟΝΝΑΙΤΟΣ^{*}.

Τινές ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας ἐπεθύμησαν νὰ τοὺς ἱστορήσω περιστατικώτερα τὸν βίον τοῦ Λαβουρδόνναιτος. Αἱ μὲ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ σχέσεις μου μ' ἔδωκαν τρόπον νὰ τοὺς εὐαρεστήσω κατ' εὐχὴν.

« Κυρία τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴ ἦτον ἡ φιланθρωπία. Τὰ
« ἐπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντα εἰς τὴν Γαλλικὴν μνημεῖα
« μαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην....^{**} »

Τῷ ὄντι, εἶδα εἰς τὴν εἰρημένην νῆσον, ὅπου ἐδούλευσα ὡς βασιλικὸς ἀρχιτέκτων, ὅχι μόνον πυροβολεῖα καὶ ἐρυσμάτια εἰς ἐπιτηδειοτάτας θέσεις κείμενα, ἀλλὰ καὶ ἀποθήκας καὶ νοσοκομεῖα μὲ κάλλιστον τρόπον διατεταγμένα. Εἰς αὐτὸν μάλιστα χρεωστοῦν οἱ κάτοικοι τὸν ὑπὲρ τρία τέταρτα λεύγης διατείνοντα ὕδραγωγόν, διὰ τοῦ ὁποίου

^{*} Ἐκ τοῦ Προλόγου τῆς εἰς 4ον ἐκδόσεως Τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν, 1806.

^{**} Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ.

τὰ νερὰ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ φέρονται μέχρι τοῦ Λουδο-
βικείου Λιμένος, ὅπου δὲν εὐρίσκετο προτοῦ ὕδωρ πότιμον.
Ὅ,τι εὐτεχνότατον καὶ ὠφελιμώτατον εἶδα εἰς τὴν νῆσον,
ἦτον ἀπλῶς ἔργον ἐδικόν του.

Τὰ στρατηγικά του προτερήματα δὲν ἦσαν κατώτερα
παρὰ τὰς ἠθικάς καὶ πολιτικάς ἀρετάς. Ἀναλαβὼν τὴν
διοίκησιν τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Βουρβωνείας, ἐνίκησε τὸν
στόλον τοῦ ναυάρχου Πεϋτωνος περιπλέοντος τὴν παραλίαν
τῆς Κορομανδέλας μὲ πολλὰ μεγαλητέραν δύναμιν. Εὐθὺς
μετὰ τὴν νίκην ἀπέβη κατέμπροσθεν τῆς Μάδρας, ἔχων
μόνον χιλίους ὀκτακοσίους στρατιώτας Εὐρωπαίους τε καὶ
Μαύρους, καὶ τὴν ἐπολιόρκησε. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς
πόλεως ἐκείνης, πρωτεύουσας τῶν κατὰ τὴν Ἰνδίαν Ἀγ-
γλικῶν ἐμπορείων, ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, διὰ τὰς γεν-
νηθείσας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ποντοχάρης (Pondichéry)
διοικητοῦ Δύπλειγος (Dupleix) διχονοίας. Εὐθὺς μετὰ τὴν
ἄφιξίν του εἰς τὴν πατρίδα, κατηγορήθη ὡς σφετεριστῆς
τοῦ ἐκ τῆς ἀλώσεως πλούτου, κ' ἐφυλακώθη ἀκολούθως
εἰς τὴν Βαστίλλαν. Κύριον μάρτυρα τοῦ ἐγκλήματος ἔφεραν
οἱ κατήγοροι ἓνα στρατιώτην. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐβεβαίονε
μεθ' ὅρκου ὅτι, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μάδρας, ἐν ᾧ ἐφύ-
λαττεν εἰς ἓν τῶν πυργίων τοῦ φρουρίου, εἶδεν ἀκάτια
πολλὰ μετακομίζοντα διὰ νυκτὸς κιβώτια καὶ πάλλας εἰς
τὸ καράβιον τοῦ Λαβουρδόνναιτος. Τὴν συκοφαντίαν ταύ-
την ἐπεστήριζαν πλῆθος δυνατοὶ καὶ ζηλότυποι ἄνθρωποι,
οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν εἶχαν ὑπάγει εἰς τὴν Ἰνδίαν, προθυ-

μότατοι ὅμως, καθὼς παντοῦ συμβαίνει, ν' ἀφανίζωσι τὴν δόξαν τῶν ἄλλων. Ὁ νικητὴς τῆς Μάδρας διίσχυρίζετο ὁ δυστυχὴς ὅτι, καὶ ἂν ἀληθῶς ἐγίνετο ἡ μεταφόρτωσις ἐκείνη, ἦτον ἀδύνατον νὰ τὴν ἰδῇ τις ἀπὸ τὸ σημειούμενον παρὰ τοῦ στρατιώτου πυργίον· ἀλλὰ πῶς ν' ἀποδείξῃ τὴν πλάνην, ἐν ᾧ, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε τυραννίαν ἐναντίον τῶν διὰ πολιτικὰ ἁμαρτήματα φυλακωμένων, ἦτον στερημένος ἀπὸ κάθε μέσον δικαιολογίας; Καὶ ὅμως εὔρηκε παντοίους τρόπους μὲ ἀπλουστάτας μεθόδους, ἐκ τῶν ὁποίων ἤμπορεῖς νὰ λάβῃς νύξιν τῆς πολυμηχάνου τοῦ ἀνδρὸς εὐφυΐας. Κατεσκεύασε πρῶτον κοπίδα κονδυλομαχαίρου μὲ τριημιόβολον ἀκονισμένον εἰς τὰς πλάκας τοῦ ἐδάφους, κ' ἔκοψε μὲ αὐτὸ κλάδους πύξου, διαμοιρασθέντας βέβαια τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς τοὺς φυλακωμένους. Ἐξ αὐτῶν κατεσκεύασε διαβήτην καὶ κονδύλιον· καὶ ἀντὶ μὲν χαρτίου μετεχειρίσθη ἄσπρα μανδύλια, μὲ φύραμα ὀρυζίου ἀλειμμένα κ' ἔπειτα ξηραμμένα εἰς τὸν ἥλιον· ἀντὶ δὲ μελάνης, ἄχυρον καμένον καὶ διαλυμένον εἰς νερόν. Ἀλλὰ τὸν ἐχρειάζοντο πρὸ πάντων χρώματα, διὰ νὰ καταγράψῃ τὸ σχῆμα καὶ τὴν τοποθεσίαν τῶν περιχώρων τῆς Μάδρας. Ἐσύνθεσε λοιπὸν τὸ κίτρινον μὲ καφέν, τὸ δὲ πράσινον μὲ ὀβολοῦ τεταρτημόρια σκωριασμένα καὶ βρασμένα. Ἐμαθα τὰς περιστάσεις ταύτας ἀπὸ τὴν φιλόστοργον θυγατέρα του, ἡ ὁποία καὶ διαφυλάττει τὰ εἰρημένα πράγματα, ὡς μνημεῖα τῆς εὐφυΐας τοῦ πατρὸς της, καὶ ὄργανα τῆς ἐλευθερώσεώς του. Ἐχων τοιοῦτοτρόπως

κονδυλομάχαιρον, διαβήτην, κανόνα, κονδύλιον, χαρτίον, μελάνην καὶ χρώματα τῆς ἐφευρέσεώς του, ἐσχεδίασεν ἐκ μνήμης τὸν πίνακα τοῦ κυριευθέντος ἀπ' αὐτὸν τόπου, ἔγραψε τὴν ἀπολογίαν του, καὶ τρανῶς ἀπέδειξε ψευδομαρτυροῦντα τὸν εἰσαγόμενον κατήγορον, ὅστις ἀπὸ τὸ πύργιον, ὅπου ἦτον τεταγμένος, δὲν ἤμποροῦσε μήτε τὴν ναυαρχίδα, ἀλλὰ μήτε τὸν στόλον νὰ ἰδῇ. Ἐνεχείρισε κρυφίως ὅλας ταύτας τὰς ἀποδείξεις εἰς τὸν σύμβουλον καὶ συνήγορόν του, τὰς ὁποίας ἰδόντες οἱ κριταὶ ἐγνώρισαν καθαρὰ τὴν ἀλήθειαν. Ἐλευθερώθη λοιπὸν ὁ Λαβουρδόνναις μετὰ τριετῇ φυλακὴν ἀπὸ τὴν Βαστίλλαν. Ἐζῆσεν ἀκόμη τρεῖς χρόνους, πλὴν μαραμμένος καὶ καταλυπημένος διὰ τὸν σκορπισμὸν τῆς περιουσίας του, καὶ δι' ὅσας ἔπαθε καταδρομὰς καὶ συκοφαντίας, χωρὶς κάμμίαν ἄλλην ἀμοιβὴν τόσων ἀξιολόγων ὑπουργημάτων. Περισσότερον τὸν ἐπίκρανεν ἀναμφιβόλως ἡ ἀχαριστία τῶν κρατούντων, πάρεξ ὁ θρίαμβος τῶν ἀδίκων ἐχθρῶν του. Ποτὲ ὅμως δὲν ἀξιώθησαν αὐτοὶ νὰ καθαιρέσουν τὴν παρρησίαν καὶ τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός, μήτε εἰς αὐτὸ τὸ δεσμωτήριον. Μεταξὺ τῶν πολλῶν, ὅσοι ἤρχοντο ἐκεῖ νὰ μαρτυρήσωσι κατ' αὐτοῦ, ἓνας ἐπιστάτης τῆς ἐν Ἰνδία συντροφίας ἐστοχάσθη νὰ τὸν κάμῃ ἀναπολόγητον, ἐρωτῶν αὐτὸν πῶς τὰ μὲν ἴδιά του πράγματα οἰκονόμησε κάλλιστα, τὰ δὲ τῆς συντροφίας κάκιστα. « Διότι, ἀπεκρίθη ὁ Λαβουρδόνναις, « τὰ μὲν ἐδικά μου διοίκησα κατὰ τὴν γνῶσίν μου· τὰ δὲ « τῆς συντροφίας, κατὰ τὰς παραγγελίας αὐτῆς. »

Βερνάρδος Φραγκῖσκος Μάης Λαβουρδόνναις* ἐγεννήθη εἰς Μακλώβιον (Saint-Malo) τῷ 1699, ἀπέθανε δὲ τῷ 1754, ἔχων περίπου πενήντα πέντε χρόνων ἡλικίαν. Ὡς οἱ ἀγωνιζόμενοι διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων! μὴ προσμένετε ἀνθρώπων ἀνταμοιβήν, ἐν ὅσῳ ζῆτε. Ἡ ἐπερχομένη γενεὰ δύναται μόνη νὰ σᾶς ἀποδώσῃ τὰ δίκαια. Τοῦτο συνέβη τέλος πάντων καὶ εἰς τὸν αἰοίδιμον οἰκιστὴν τῆς Γαλλικῆς, καὶ νικητὴν τῆς Μάδρας. Ἰώσηπος Δύπλειξ, ὁ ἀντίζηλος κατὰ τὴν δόξαν καὶ τύχην, καὶ μετὰ τῶν διωκτῶν αὐτοῦ ὁ πλέον ἄσπονδος, ἀπέθανεν ὀλίγον τι μετ' ἐκεῖνον, παθὼν ὅμοια, κατὰ δικαίαν τῆς Προνοίας ἀντίδοσιν, περὶ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ζωῆς του. Οἱ κρατοῦντες ἐπόθησαν τὸν Λαβουρδόνναιτα, καὶ ἔδωκαν εἰς τὴν χήραν αὐτοῦ ταγίνιον 2,400 λιτρῶν, τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ ἐνδόξου ἀνδρός. Τέλος ἡ σεβασμία του θυγάτηρ μὲ μηνύει σήμερον ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Γαλλικῆς τὴν διώρισαν ταγίνιον εἰς μνημόσυνον τῶν εὐεργεσιῶν, τὰς ὁποίας ἀπέλαυσαν ἀπὸ τὸν πατέρα της.

Κάνεις δὲν θέλει δυσареστηθῇ, νομίζω, διὰ τὴν παρέκβασιν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἔκαμα μὲ σκοπὸν ν' ἀποδώσω μέρος τῶν ὀφειλομένων ἐπαίνων εἰς τὰς ἀρετὰς τοῦ δυστυχίσαντος μεγάλου ἀνδρός, τῆς ἀξίας θυγατρὸς του, καὶ τῶν εὐγνωμόνων ἀποίκων.

* Bernard-François Mahé de La Bourdonnais.

B*.

Οἶμοι! κοινὰ μᾶς ἐδόθησαν τὰγαθὰ, ἡμεῖς δὲ μόνον τὰ κακὰ ἐμοιράσθημεν. Παντοῦ ὁ ἄνθρωπος στερεῖται γῆν, ἐν ᾧ τὰ ἔρημα καὶ ἀκατοίκητα σκεπάζουν τὴν σφαῖράν μας. Μόνος ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται εἰς πείναν, ἐν ᾧ καὶ τὰ ζώφια ἔχουν ἐκ περιουσίας τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Σχεδὸν παντοῦ εἶναι σκλάβος τοῦ ὁμοίου του, ἐν ᾧ καὶ τὰσθενέστατα ζῶα διεφυλάχθησαν ἐλεύθερα καὶ ἀδούλωτα κατὰ τῶν δυνατωτέρων. Ἡ φύσις, ἐπειδὴ τὸν ἐπλάσε διὰ ν' ἀγαπᾷ, τὸν ἔκαμεν ἄοπλον· αὐτὸς δὲ κατεσκεύασεν ὅπλα, διὰ νὰ πολεμῇ τοὺς ὁμοφύλους του. Ἐκείνη προσφέρει εἰς ὅλα τὰ τέκνα τῆς καταγωγῆς καὶ πανδαισίαν· αἱ δὲ τῶν ἡμετέρων πόλεων ἡλυσίαι δηλοποιοῦνται μὲ τροχοὺς καὶ μὲ κρεμάθρας. Ἡ τῆς φύσεως ἱστορία παντοῦ εὐεργεσίας μᾶς παραστένει· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου, μανίας καὶ ληστείας. Ἡρώες αὐτοῦ εἶναι, ὅσοι ἐφάνησαν φοβερώτατοι. Παντοῦ μὲν καταφρονεῖ τὴν χεῖρα, ἡ ὁποία γνέθει διὰ νὰ τὸν ἐνδύσῃ, ἢ σκάπτει τὴν γῆν διὰ νὰ τὸν θρέψῃ· παντοῦ δὲ τιμᾷ τὸν ἀπατῶντα, καὶ σέβεται τὸν καταθλίβοντα. Δυσαρεστούμενος δὲ πάντοτε εἰς τὰ παρόντα, μόνος τῶν ὄντων ποθεῖ τὰ παρελθόντα, καὶ φοβεῖται τὰ μέλλοντα. Εἰς μόνον αὐτὸν ἐδόθη ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ καταλάβῃ ἀμυδρὰ

* Ἐκ τῶν Φυσικῶν Μελετημάτων, Μελέτ. Α, πρὸς τὸ τέλος.

ὅτι ὑπάρχει θεός · καὶ ὁμῶς ἀπὸ τὴν ἀπλὴν ταύτην καὶ παραμυθητικὴν συναίσθησιν ἀνεφύησαν μυρία θρησκευόμενα ἀπάνθρωπα. Ποία λοιπὸν δύνάμεις ἔφεραν ἐμπόδιον εἰς τὴν δύνάμιν τῆς φύσεως; Ποῖον φάσμα ἐπλάνησε τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον λόγον, ὅθεν προέκυψαν πάμπολλαι μέθοδοι καὶ τέχναι, ἀλλ' ὅχι καὶ ἡ τοῦ εὐδαιμονεῖν ἐπιστήμη; Ὡς νομοθετεῖται! μὴ μας ἐπαινῆτε πλέον τοὺς νόμους σας! Ἄν δὲν ἔγεινεν ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ πάσχη καὶ νὰ ταλαιπωρῆται, ἡ γῆ, μὲ δάκρυα καὶ αἵματα παντοῦ ποτισμένη, ὅλους σᾶς κατηγορεῖ, ὡς ἀγνοήσαντας τοὺς ὅρους τῆς φύσεως.

Ὅποιος δὲν συναρμολογεῖ ἑαυτὸν μὲν πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν δὲ πατρίδα πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ δὲ γένος τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν Θεόν, ἐκεῖνος εἶναι τόσον ἀνίδεος τῶν ὅρων τῆς πολιτικῆς, ὅσον ἀγνοεῖ τοὺς νόμους τῆς φύσεως ὁ πλάττων φυσιολογίαν διὰ μόνον ἑαυτόν, καὶ χωρίζων τὰς προσωπικὰς αὐτοῦ σχέσεις ἀπὸ τὰ στοιχεῖα καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἥλιον. Εἰς τὴν ἔρευναν τοιούτων θείων ἀρμονιῶν ἀφιέρωσα τὴν ζωὴν μου καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦτο. Ἄν ἀπατήθην (καθὼς τόσοι ἄλλοι), τοῦλάχιστον αἱ πλανήσεις μου δὲν κινδυνεύουν νὰ φέρουν ὄλεθρον εἰς τὴν θρησκείαν, ἥτις μόνη μ' ἐφάνη φυσικὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δεσμός, ἐλπίς τῶν μεγαλοφρόνων παθῶν μας, καὶ συμπλήρωμα τῆς ἀθλίας ἡμῶν μοίρας. Μακάριος, ἂν κάποτε ἀξιώθην νὰ ὑποστηρίξω ὀλίγον τι καὶ ὁπωσοῦν τὴν ὑπερθαύμαστον οἰκοδομὴν τῆς πανταχόθεν σαλευμένης τὴν σήμερον! Ἀλλ' ἐκείνης αἱ βάσεις δὲν πατοῦσιν

εἰς τὴν γῆν, ἐχούσης προσηλωμένους εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς
 ἱεροὺς αὐτῆς κίονας. Ὅσον τολμηρὰ καὶ ἂν ᾦναι τὰ θεω-
 ρήματά μου, δὲν εὐρίσκεται εἰς αὐτὰ τίποτε διὰ τοὺς
 κακοὺς. Ἰσως ὁμως μὲ τὴν μελέτην αὐτῶν τινὲς μὲν
 Ἐπικούρειοι γνωρίσουν τὴν ἄκραν ἡδονὴν εἰς τὴν ἀρετὴν,
 τινὲς δὲ χρηστοὶ πολῖται εὖρωσι νέας ἀφορμὰς νὰ διατε-
 λῶσιν ὠφέλιμοι. Τοῦλάχιστον θέλω ἀνταμειφθῆ διὰ τοὺς
 κόπους μου, ἂν ἓνας καὶ μόνος ἀτυχής, ταραττόμενος ἀπὸ
 τὸ θέαμα τῶν ἀνθρωπίνων, ἀναθαρρήσῃ βλέπων εἰς τὴν
 φύσιν τὸν κοινὸν πατέρα καὶ φίλον καὶ βραβευτὴν.

Γ.

(Αὐτόθεν, τέλ. τῆς Α. Μελέτ.)

Οἱ πλούσιοι καὶ δυνατοὶ νομίζουσιν ἄθλιον καὶ ἔξω τοῦ κόσμου διωγμένον τὸν μὴ ζῶντα κατὰ τὸν ἐδικόν των τρόπον· ἀλλὰ, ζῶντες μακρὰν τῆς φύσεως, αὐτοὶ μάλιστα διατελοῦσιν ἔξω τοῦ κόσμου. Ἦθελαν σὲ ἀπολαύσει, ὦ καλλονὴ αἰωνία, ἀγήρατος νεότης καὶ διὰ παντὸς νεάζουσα παλαιότης*! ὦ καθαρὰ καὶ μακαρία ζωὴ τῶν ἀληθῶς ζώντων, ἂν μόνον συναθροίζοντο εἰς ἑαυτοὺς διὰ νὰ σὲ ζητήσουν! Ἀνίσως ὠμοιάζεις ἄκαρπον σωρὸν χρυσίου, ἢ βασιλέα τροπαιοῦχον (κρότημα ἐφήμερον καὶ αὔριον ἀνύπαρκτον), ἢ γύναιον ἐπαφρόδιτον καὶ δολερόν, ἤθελαν σὲ ἰδεῖ καὶ γνωρίσει, ὡς ἔχοντα δύναμιν τινὰ νὰ τοὺς εὐφραίνῃς· τὸ διάκενον τῆς φύσεώς σου ἤθελεν ἀσχολεῖ τὴν κενυσπουδίαν αὐτῶν, ὡς ὑποκείμενον ἀνάλογον μὲ τοὺς δειλοὺς καὶ χαμερπεῖς διαλογισμούς των. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς μὲν τὰ ἐνδόμυχα αὐτῶν βαθύτατα ἐνοικεῖς, ὅπου ποτὲ δὲν συνέρχονται, ἔξω δὲ μεγαλειότατα διαπρέπεις διαχεόμενος εἰς τὸ ἀχανές καὶ ἄπειρον, διὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς εἶσαι Θεὸς κρυμμένος**· καὶ σ' ἔχασαν, καθὼς ἐχάθησαν. Ἡ τάξις μάλιστα καὶ τὸ κάλλος, τὰ ὅποια διέσπειρες εἰς

* Ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν τῷ Περὶ πολιτείας Θεοῦ.

** Fénelon, de l'Existence de Dieu.

ὅλα σου τὰ κτίσματα, μὲ σκοπὸν νὰ ὑψώσῃς δι' αὐτῶν,
 ὡς διὰ βαθμίδων, τὸν ἄνθρωπον εἰς θεωρίαν σου, ἔγειναν
 καλύμματα, καὶ σὲ ἀποκρύπτουν ἀπὸ τοὺς ἀσθενοῦντας
 ὀφθαλμοὺς ἐκείνων. Ὀφθαλμοὺς ἔχουσιν, ἀλλὰ μόνον
 σκιὰς βλέπουσιν, ἐπειδὴ τὸ φῶς τοὺς φέρει θάμβωσιν·
 τὸ οὐδὲν εἶναι τὸ πᾶν δι' αὐτούς· ἐξ ἐναντίας δὲ τὸ πᾶν
 τοὺς φαίνεται οὐδέν. Καὶ ὅμως ὅστις δέν σε βλέπει, δέν
 εἶδε τίποτε· ὅστις δέν σε γεύεται, ποτέ του τίποτε δέν
 αἰσθάνθη· εἶναι, ὡς νὰ μὴν ᾔτον, παρέρχεται δὲ ὅλος ὁ
 βίος αὐτοῦ, ὡς πικρὸν ὄνειρον. Κ' ἐγὼ αὐτός, ὦ Θεέ μου!
 ἀπὸ ἀγωγὴν ἀπατηλὴν πλανημένος, ἐζήτησα ματαίαν
 εὐδαιμονίαν εἰς τὰ συστήματα τῶν ἐπιστημῶν, εἰς τὰ
 ὅπλα, εἰς τὴν εὐνοίαν τῶν μεγιστάνων, ἐνίοτε δὲ εἰς εὐ-
 τελεῖς καὶ κινδυνώδεις ἡδονάς. Οὕτω πολλαχῶς ῥιπταζό-
 μενος ἐκυνήγουν τὴν δυστυχίαν, ἐν ᾧ τὰ τῆς εὐτυχίας
 ᾔσαν πρόχειρα καὶ αὐτόματα. Μακρὰν τῆς πατρίδος μου
 περιφερόμενος ἔπασχα πόθον σφοδρὸν διὰ τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ,
 τὰ ὅποῖα μὴτε ᾔσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν μου· καὶ ὅμως
 σὺ μ' ἐδείκνυες τὰναρίθμητα καλὰ, ὅσα διέσπειρες ἐπὶ
 πᾶσαν τὴν γῆν, τὴν πατρίδα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.
 Εἶχα μερίμνας καὶ ἀνησυχίας, ὡς μὴ ὢν συνδεδεμένος
 μὴτε μὲ κανένα μεγιστᾶνα, μὴτε μὲ κανέν τάγμα· ἀλλὰ
 σὺ μ' ἐπροστάτευες εἰς μυρίους κινδύνους, ὅπου ἐκεῖνοι
 παραμικρὸν δέν ἰσχύουν. Ἐλυπούμην ὅτι ζῶ μόνος,
 ἐρημωμένος καὶ ἄδοξος· ἀλλὰ σὺ μ' ἐδίδαξες τῆς
 ἐρημίας τὴν ἀξίαν ἀνωτέραν παρὰ τὸν ἐν αὐλῇ βίον,

τὴν δὲ ἐλευθερίαν προτιμωτέραν ἀπὸ τὴν μεγαλειότητα. Ἐπονοῦσεν ἡ ψυχὴ μου ὅτι δὲν εὗρηκα γυναῖκα, διὰ νὰ ᾔηται κοινωνὸς τῆς ζωῆς μου, καὶ ἀγάπη τῆς καρδίας μου· ἀλλ' ἡ σοφία σου μ' ἐπροσκάλει νὰ βαδίζω πρὸς αὐτήν, καὶ μ' ἐδείκνυεν εἰς ἕκαστον τῶν ἔργων αὐτῆς ἀθάνατον Ἀφροδίτην. Ὅταν ἔπαυσα τὴν πρὸς σὲ πεποίθησίν μου, τότε μόνον ἔπαυσε καὶ τὸ εὐήμερον τοῦ βίου μου. ὦ Θεέ μου! δὸς εἰς τὴν βίβλον ταύτην (ποίησιν ἀνθρώπου), δὲν λέγω τὴν διαμονὴν ἢ τὸ πνεῦμα ζωῆς, ἀλλὰ τὸ νεαρὸν καὶ ἀνθηρὸν τοῦ ἐλαχίστου τῶν ποιημάτων σου! Γένοιτο νὰ μετακενωθῶσιν αἱ θεῖαι χάριτες αὐτῶν εἰς τὰ συγγράμματά μου, καὶ νὰ ἐπιστρέψωσι πρὸς σὲ τοὺς συγχρόνους μου, καθὼς μ' ἐπέστρεψαν κ' ἐμὲ ἀπὸ τὴν πλάνην! Κατὰ σοῦ πᾶσα δύναμις εἶναι ἀσθένεια· μετὰ σοῦ δὲ ἡ ἀσθένεια εἰς δύναμιν τελειοῦται. Ὅταν ὁ τραχὺς βορέας τὰ τῆς γῆς καταφθείρη, τὸν μαλακώτερον ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καλεῖ ἡ φωνή σου· κ' εὐθὺς ὁ ζέφυρος πνέει, καὶ ἀναφύεται χλόη, κ' αἱ γλυκύταται ἐαρεῖναι καὶ τὰ ταπεινὰ ἴα στολίζουν μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πορφύραν τὸν κατὰμαυρον κόλπον τῶν βράχων.

Δ.

Ἐκ τῶν Εὐχῶν Μονάζοντος *.

ὦ δημότα, ὅστις κάμμίαν δόξαν δὲν εὐρίσκεις ἀξίαν
νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἄνθρωπος ὦν ἐν-
τρέπεσαι, διότι δὲν κατάγεσαι ἐξ εὐγενῶν · εἶσαι νομικός;
ἔσο πρόμαχος τῆς ἀρετῆς, καὶ φόβος τῆς κακίας. Σῶζε,
ὡς ἄλλος Δυπατῦς, τοὺς ἀθώους, νὰ μὴ σφαγιάζωνται
ἀπὸ τοὺς βαρβαρικοὺς ἡμῶν κώδικας · πολέμει τοὺς
Βέρρας καὶ Κατιλίνας τῶν ἡμερῶν μας · γενοῦ βοηθὸς καὶ
συνήγορος τῶν ἐθνῶν, στοχαζόμενος ὅτι μὲ τοὺς κεραυνοὺς
τῆς εὐγλωττίας ὁ μὲν Κικέρων ἐδείχθη ποτὲ προστάτης,
ὁ δὲ Δημοσθένης τρόμος βασιλέων. Εἶσαι ἀπλῶς ἔμπορος;
ἡ ἐμπορία ζωογονεῖ τὰς ἐπικρατείας · εἰς τὴν ἐμπορίαν αἱ
δύο πλουσιώτεραι τῆς Εὐρώπης πολιτεῖαι, Ὁλλανδία καὶ
Ἀγγλία, χρεωστοῦσι τὴν δύναμιν αὐτῶν · μὲ τὴν ἐμπορίαν
κρατοῦσι μισθωτοὺς οἱ ἐκεῖθεν πραγματευταὶ ὅχι μόνον
παμπόλλους εὐγενεῖς, ἀλλὰ καὶ ἡγεμόνας καὶ μονάρχας.
Ἡ ἐμπορία καὶ εἰς τὸν θρόνον προβιβάζει. Ἐνθυμήσου τοὺς
παλαιοὺς ἐκείνους ἐμπόρους τῆς Φλωρεντίας, οἵτινες ἐβα-
σίλευσαν εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ δύο βασιλίσσας ἔδωκαν
εἰς τὴν ἐδικήν σου. Ἴσως δὲ θαλασσοπορεῖς ταλαιπωρού-
μενος καὶ πλανώμενος, ὡς Ὀδυσσεύς, ἀπὸ πελάγη εἰς πε-

* Ἐξεδόθησαν τοπρῶτον ἐν Παρισίοις 1789. Ἰδ. *Vœux pour le peuple*.

λάγη, μακρὰν τῶν οἰκείων σου ; εἶσαι ἐπίτροπος τῶν ἐθνῶν, ὄχι μόνον τὰ πρὸς χρεῖαν προμηθεύων, ἀλλὰ καὶ μεταδίδων τὰ πολυτιμότατα εἰς τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὴν ἀρετὴν, τέχνας, λέγω, καὶ ἐπιστήμας καὶ σοφίαν. Οἱ σύντεχνοί σου ἐγνώρισαν τὰς νήσους μὲ τὰς νήσους, τὰ γένη μὲ τὰ γένη, καὶ τοὺς δύο κόσμους πρὸς ἀλλήλους. Χωρὶς ἐκείνους, ἡ σφαῖρα τῆς οἰκουμένης, μὲ τὰ ἐκλεκτότερα ταύτης προϊόντα, ἤθελε μᾶς εἶναι ἄγνωστος. Συλλογίσου τὴν δόξαν τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν ἤμπορεῖ καμμία μήτε βασιλικὴ δόξα νὰ συγκριθῇ, ἐπειδὴ ἀνακαλύπτων τὴν Ἀμερικὴν, ἓνας καὶ μόνος αὐτὸς μετέβαλε τὰς χρεῖας, τὰς ἀπολαύσεις, τὰς ἐξουσίας, τὰς θρησκείας καὶ τὰς τύχας τῶν περισσοτέρων λαῶν τοῦ κόσμου. Εἶσαι ἐξ ἐναντίας τεχνίτης οἰκουρῶν καὶ πάντοτε ἀκίνητος, ὡς ὁ Θησεὺς εἰς τὸν ἄδην ; ὦ πόσοι δρόμοι σὲ ἀνοίγονται πρὸς ἀθάνατον δόξαν ἐκ μέσης τῆς ἀναπαύσεως καὶ ἡσυχίας ! πόσους σὲ δεικνύουν ἡ ζωγραφικὴ, ἡ ἀγαλματοποιΐα, ἡ γλυπτικὴ, ἡ χαλκογραφία, ἡ μουσικὴ, τῶν ὁποίων τὰ γεννήματα φέρουν εἰς ἑκστασιν ἡδονῆς καὶ θαυμασμοῦ τοὺς ἀνθρώπους ! Πόσων μάλιστα τεχνιτῶν τὰ ὀνόματα θάλλουσι διὰ παντὸς ὑμνούμενα, μ' ὅλον ὅτι δὲν σώζονται πλέον τὰ ἔργα των ! τόσον σφοδρὰ ποθοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ν' ἀκολουθῶσι τὰ οὐράνια τῆς μεγαλοφυΐας τῶν ἀνδρῶν ἵχνη, καὶ νὰ συλλέγωσιν ἕως καὶ τὰ ψήγματα χρυσοῦ, τὰ ὅποια κυλίνει, ῥέων μὲ τοὺς αἰῶνας, ὁ λαμπρότατος ποταμὸς τῆς ἐκείνων ὑστεροφημίας ! Εἶναί τις εὐγενὴς Εὐρω-

παῖος, τοῦ ὁποίου τὸνομα μέλλει νὰ διαμένῃ καὶ νὰ δοξάζεται, ὅσον τοῦ Φειδία καὶ τοῦ Ἀπελλοῦ, οἵτινες ἀπὸ δισχίλια κατὰ σειρὰν ἔτη ἀπολαύουν τιμὴν καὶ σέβας παρὰ τῶν μεταγενεστέρων, ζῶντες δὲ ἀξιόνοντο θεραπείαν καὶ ἀπὸ Ἀλεξάνδρους; Εἶσαι δὲ φιλόσοφος ἀπλῶς, καὶ κάνεις δέν σε θεραπεύει; θεώρησε ὅτι δέν θεραπεύεις οὐδὲ σὺ κάνένα. Οἱ εὐγενεῖς κρέμονται ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, οἱ δὲ φιλόσοφοι ἀπὸ μόνον τὸν Θεὸν ἐξαρτῶνται. Οἱ εὐγενεῖς ζῶσιν, ὡς εὐπατρίδαι· ἐσεῖς δὲ, ὡς ἄνθρωποι, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ εὐγενέστερον. Χωρὶς τοὺς φιλοσόφους, οἱ λαοὶ πλανώμενοι ἀπὸ ματαίας φαντασίας δέν ἤθελαν γνωρίζειν μήτε τοὺς ὅρους, μήτε τὸ σύνολον τῆς φύσεως. Ἐκείνους ὁμολογοῦμεν γενάρχας τῶν τεχνῶν, τῆς ἐμπορίας καὶ τοῦ πλούτου τῶν ἐθνῶν. Ἐνθυμήσου τὰς θαυμαστάς ἀνακαλύψεις τοῦ Γαλιλαίου, ὅστις πρῶτος ἐστάθμισε τὸν αἆρα, καὶ ἀπέδειξε τὴν κίνησιν τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον· καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐμεγάλυναν τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν εἰς τὴν ἀστρονομίαν, τὴν χημίαν, τὴν φυτολογίαν, κ. τ. λ.... Αὐτοὺς ἔχομεν ἐποχὰς αἰώνων τὰς πλέον ἀξιομνημονεύτους, καὶ τὸ κλέος αὐτῶν θέλει διαρκέσει, ὅσον καὶ τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἐζήλωσαν ὡς μητέρα. Εἶσαι δὲ λόγιος; σὺ διαμοιράζεις τὴν δόξαν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Αἰίδιμοι συγγραφεῖς, ἄξιοι νὰ συγκρίνεσθε μὲ τὴν Ἀφροδίτην τοῦ Λουκρητίου*! χωρὶς

* Nec, sine te, quidquam dias in luminis oras

Exoritur, neque fit lætum, neque amabile quidquam.

ἔσ᾽ τις τίποτε τερπνὸν δὲν γίνεται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, οὐδὲ διαμένει εἰς τὰ ἀνακτόρια τῆς μνήμης. Εἴτε περὶ τὴν ποίησιν διατρίβετε, εἴτε περὶ τὴν ἱστορίαν, ἢ τὴν φιλοσοφίαν, ἐσεῖς εἴσθε τὸ βεβαιότερον τῆς ἀρετῆς στήριγμα. Μὲ τὴν ἐδικὴν σας ἐνέργειαν συνάπτονται τὰ γένη κατὰ συμπάθειαν καὶ φιλίαν ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, καὶ ἀπὸ τῶν παρελθόντων μέχρι τῶν μελλόντων αἰώνων. Χωρὶς ἔσ᾽ τις, λαοὶ καὶ βασιλεῖς παρερχόμενοι, ὥς σκιαί, δὲν ἤθελαν ἀφίνει κανὲν μνημόσυνον. Ὁ, τι περίφημον καὶ ἂν ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, εἰς ἔσ᾽ τις χρεωστεῖ τὴν εὐκλειάν του, καὶ τὰ ὀνόματά σας ὑπερνικῶσιν εἰς λαμπρότητα τὰ ὀνόματα τῶν ἀπὸ σᾶς δοξαζομένων. Ποῖον κλέος ἐξισώθη ποτὲ μὲ τοῦ Ὁμήρου, τοῦ ὁποίου τὰ ποιήματα συνήργησαν νὰ ρυθμίσουν τὰς ἀρχαίας τῆς Ἑλλάδος πολιτείας, τὸ δὲ πνεῦμα μετὰ δις χιλίους καὶ ἑξακοσίους χρόνους ἀκόμη καὶ σήμερον ἐφορεύει μεταξὺ ἡμῶν εἰς τοὺς λόγους, εἰς τὰς ἐλευθερίους τέχνας, εἰς τὰ θέατρα καὶ τὰς Ἀκαδημίας;

Εἶσαι, τέλος πάντων, χωρικὸς ἀφανὴς καὶ ἄγνωστος, καταγινόμενος εἰς τὴν γεωργίαν; ὦ ἀγαθέ! στοχάσου ὅτι ἐργάζεσαι τὴν εὐγενεστέραν, ἀγαπητοτέραν, ἀναγκαιοτέραν καὶ ἀγιωτέραν ἀπ' ὅλας τὰς τέχνας, αὐτὴν τοῦ Θεοῦ τὴν τέχνην. Ἀλλ' ἂν τὸ φαρμάκι τῆς φιλοδοξίας, τὸ ἐνσταζόμενον εἰς ὅλας τὰς καταστάσεις ἀπὸ τὴν ἄμιλλαν νηπιόθεν, ἀναβράζῃ εἰς τὰς φλέβας σου, ἂν χρειάζεσαι τὰ μάταια

κροτήματα τῶν ἀνθρώπων ἐν μέσῳ τῶν εἰρηνικῶν σου κήπων, ἐνθυμήσου τὰ παρακολουθοῦντα τὴν δόξαν δεινά, καὶ φθόνους μικροτέρων, καὶ ζηλοτυπίας ἰσοτίμων, καὶ μεγιστάνων ἀπιστίας, καὶ δυσανεξίας ταγμάτων, καὶ ἀδιαφορίας βασιλέων. Συλλογίσου τὴν τύχην τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὠνόμασα, ὡς ἐξαιρέτως εὐεργετήσαντας τὴν τε ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα καὶ τὰς ἐπερχομένας γενεάς· φαντάσου τὴν κεφαλὴν τοῦ Κικέρωνος κομμένην ἀπὸ τὸν πελάτην αὐτοῦ Ποπίλιον Λήναν, καὶ καρφωμένην εἰς τὸ βῆμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχε κοσμήσει μὲ τὴν εὐγλωττίαν του· τὸν Δημοσθένην, τὸν ὑπερασπίσαντα τοὺς Ἀθηναίους ἐναντίον τοῦ Φιλίππου, διωκόμενον κατὰ προσταγὴν αὐτῶν ἕως εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ καταπίνοντα φάρμακον μὲ σπουδὴν, διὰ νὰ εὕρῃ εἰς τὸν θάνατον ἀσφαλέστερον καταφύγιον παρὰ τὸ ἄσυλον τοῦ βωμοῦ· φαντάσου τὴν μάχαιραν, ἥτις ἐφόνευσεν ἓνα τῶν Μεδίκων εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶχαν εὐεργετήσει πολλάς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας· τὰς σιδηρᾶς ἀλύσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἔδεσαν τὸν Κολόμβον ἐπιστρέφοντα τὸ δεύτερον ἀπὸ τὴν περιήγησιν τοῦ Νέου Κόσμου, αὐτὸς δὲ διέταξεν ἐν ὥρᾳ θανάτου νὰ τὰς συνθάψωσι μὲ τὸν νεκρὸν του, ὡς μνημεῖον τῆς ἀχαριστίας τῶν βασιλέων τῶν ὠφελημένων ὑπ' αὐτοῦ μεγαλοπρεπέστατα· τὸν Γαλιλαῖον εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ἐξετάσεως, ἀναγκαζόμενον ν' ἀπαρνηθῇ γονατιστὰ τὴν ὑψίστην ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποδείξει· τὸν Ὀμηραν πτωχὸν

καὶ ψωμοζητοῦντα καὶ ψάλλοντα ἀπὸ θύραν εἰς θύραν τὰ θεῖά του ποιήματα ἐν μέσῳ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔμελλον ποτὲ νὰ ζητῶσιν εἰς αὐτὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νόμων καὶ τῶν λαμπροτέρων πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ δὲ τὴν Γαλίαν, ἐνθυμήσου τὸν Πουσσῖνον ἐπαινούμενον καὶ δοξαζόμενον εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, παρεκτὸς τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος, καὶ ἀναγκαζόμενον νὰ τρέχῃ εἰς ξένην γῆν διὰ νὰ ζητῇ κάποιαν τιμὴν καὶ πόρον τινὰ ζωῆς· τὸν Καρτέσιον φεύγοντα εἰς Σουηκίαν, ἀφ' οὗ ἐφώτισε τὴν πατρίδα του μὲ τὰς πρώτας ἀκτῖνας τῆς φιλοσοφίας· τὸν Φενελῶνα ἐξοριζόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, διότι ἀγάπησε τὸν Θεὸν μᾶλλον παρὰ τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ, καὶ τοὺς λαοὺς περισσότερον παρὰ τοὺς βασιλεῖς. Τέλος, λάβε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πλῆθος τῶν περιφήμων καὶ ἀτυχεστάτων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι, καταπληγωμένοι κρυφίως καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων φίλων τὰς συκοφαντίας, ἐμαράνθησαν εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ὀλιγωρίαν· τὸ δὲ πάντων πικρότατον, χωρὶς ν' ἀξιωθῶσι καὶ παρηγορίαν τινὰ συμπαθείας, εἶδαν τὰς ὀφειλομένας εἰς αὐτοὺς τιμὰς καὶ τὰ βραβεῖα νὰ χαρίζονται εἰς ἀναξιωτάτους ἀντιζήλους. Ταῦτα ἀναλογιζόμενος θέλεις μακαρίζει τὸ ἀφανὲς τῆς καταστάσεώς σου, ὅτι σὲ ἀφίνει ν' ἀπολαύῃς τὸν καρπὸν τῶν κόπων σου, καὶ τιμὴν παρὰ τῶν γειτόνων σου· νὰ ἀνατρέφῃς τὰ παιδιά σου ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν ὀπωρείων, καὶ ν' ἀξιωθῇς κατὰ τὸν πολυτάραχον τοῦτον βίον τὴν μόνην εὐδαιμονίας μερίδα, τὴν ὁποίαν ἡ φύσις ἀπένειμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐν ᾧ καταθραύουν οἱ

τυφῶνες τὰς κέδρους εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἡ βοτάνη
ἐκφεύγει τὴν βίαν τῶν ἀνέμων, καὶ ἀνθεῖ με ἡσυχίαν εἰς
τὰ βάθη τῶν κοιλάδων.

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΤΕΜΑΧΙΩΝ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

ΣΕΛ. 15. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο,... ἂν ἔλειπαν αἱ παρατυπώσεις, ἤθελε μὲ φέρει μεγάλην περιουσίαν.

Τινὲς σεμνοπρόσωποι, ἀκινδύνως μεγαλόφρονες, καὶ ἀνεξόδως ἐλευθέριοι, ἐμέμφθησαν ποτὲ τὸν Σαιμπιέρρον, ὡς μικρολόγον καὶ μεμψίμοιρον, ὅτι συχνὰ ἐπαραπονέθη κατὰ τῶν παρατυπωτῶν, καὶ δὲν ἡσύχαζε μὲ σιωπὴν, ἐν ᾧ διεκόμιζαν τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του. Τὴν σήμερον κἀνεὶς δὲν ἤθελε τολμήσει νὰ τὸν προσάψῃ τοιοῦτον ψόγον, διότι, χάρις εἰς τὴν ἐπὶ πλέον διάδοσιν τῶν ὀρθῶν ἰδεῶν, ἡ τῆς διανοίας ἰδιοκτησίᾳ νομίζεται κοινῶς ἱερωτάτη, ἡ δὲ παρατύπωσις ἔγκλημα αἰσχρότατον, ἄξιον νὰ πολεμῇται, ὡς ἡ ψυχεμπορία, μὲ κοινήν τῶν εὐνομουμένων ἐθνῶν συμμαχίαν. Ἐπειδὴ κατ' εὐμοιρίαν εἰσῆχθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος τυπογραφίαι, καλὸν εἶναι νὰ γνωρίσουν οἱ ἄξιοι νὰ λέγωνται τυπογράφοι εἰς ποῖον ὄνειδος ὑπόκεινται, ἂν τοὺς ἔλθῃ πειρασμὸς νὰ μιμηθῶσι τὸν δυσφημώτατον ψευδοτυπογράφον, ὅστις ἄνοιξεν εἰς τὰς ἀνακαινιζομένας Ἀθήνας, ἀντὶ τυπογραφίας, ἐργαστήριον κλοπῆς καὶ ἀνομίας. Πρὸς τελειότεραν πληροφορίαν, μεταγράφω ἐδῶ τὴν ἐξῆς περιχοπὴν ἀπὸ Γαλλικὴν ἑφημερίδα ἐπίσημον. Peut-être la peine de la contrefaçon n'est-elle pas assez sévère; peut-être la peine de la prison devrait-elle frapper le contrefacteur, lors même qu'il n'y au-

rait pas de récidive. La contrefaçon est une sorte de vol, un vol toujours longuement et froidement médité, un vol qui n'est jamais excusable. Celui qui soustrait un pain de l'étalage du boulanger est souvent un malheureux qui se meurt de faim, et que la vue même de l'objet qu'il convoite pousse au délit. Le contrefacteur est un spéculateur qui calcule dans son cabinet combien il pourra ajouter à sa fortune en s'emparant du bien d'autrui.—Empressons-nous d'ajouter que la propriété littéraire ne sera efficacement protégée que lorsque le gouvernement aura trouvé les moyens de garantir les auteurs et les éditeurs de la contrefaçon étrangère, lorsqu'on fera cesser ce brigandage qui est une honte pour des nations civilisées. Répétons-le, on sévit contre les voleurs, on signe contre eux des traités d'extradition, et on protège les contrefacteurs, qui font également main-basse sur le bien d'autrui! Nous savons que le remède est difficile; nous savons qu'il n'est pas au pouvoir de M. le ministre de l'instruction publique de réprimer cet abus. Cependant, quelles que soient les difficultés, il faut s'efforcer de les vaincre. L'opinion et la morale publique viendront en aide aux négociateurs. On est enfin parvenu à réprimer la traite des noirs. . . .

Revue des Deux Mondes, 1er février 1841.

ΕΙΣ ΤΑ ΚΑΤΑ ΠΑΥΛΟΝ ΚΑΙ ΒΙΡΓΙΝΙΑΝ.

ΣΕΛ. 22 τοῦ Προοιμ. τοῦ Συγγραφ. Τὰ κυριώτερα συμβάντα τῆς ἱστορίας των εἶναι ἀληθινά, κ. τ. λ.

Περίεργον καὶ ἄξιον ἀναγνώσεως εἶναι τὸ κομψὸν συγγραμμάτιον τοῦ Lemontey, τὸ ἐπιγραφόμενον *Étude littéraire sur la partie historique du roman de Paul et Virginie*, etc. Paris, 1823, chez Aimé-André. Ἐκεῖ δύναται νὰ ἰδῇ τις πῶς ἡ θεία δύναμις τοῦ ποιητοῦ μετέβαλε τὴν κοινὴν πέτραν εἰς ἀδάμαντας. Ὁ εὐφυέστατος Villemain, συμφωνῶν μὲ τὰ συμπεράσματα τοῦ φιλοπόνου Lemontey, λέγει· Cette pastorale, d'une forme si neuve, lui avait été inspirée par l'impression de ses voyages et par une anecdote recueillie à l'Ile-de-France. Mais cette anecdote n'offrait rien du charme que l'auteur a répandu dans son récit. C'est lui qui a créé ces deux figures idéales, et qu'on n'oubliera jamais; c'est lui qui a imaginé cette vie si simple, si pure; c'est lui qui, réalisant les rêves de sa jeunesse, a peint le bonheur de la vertu et de l'innocence dans cette pauvre famille, rejetée loin de l'Europe par l'infortune ou par le préjugé. *Cours de Littérature française*, t. II, p. 230.

ΣΕΛ. 27. Ἐσύχναζα μετὰ χαρᾶς εἰς τοῦτον τὸν τόπον, ἀπολαύων ἐν ταύτῳ ἄπειρον θεωρίαν καὶ ἀτάραχον ἐρημίαν.

L'absence de tout être animé dans un grand paysage y répand une mélancolie sublime. Il semble alors qu'on n'y soit qu'avec Dieu et la nature. C'est un effet que j'ai souvent éprouvé dans mes promenades solitaires. J'ai tâché de le rendre dans le paysage qui sert de frontispice à ma pastorale de *Paul et Virginie*, afin d'y annoncer d'avance les caractères et les malheurs de ces deux amants infortunés. Pour remplir ce but, j'y ai introduit quelques fabriques humaines, le Port-Louis au loin, et des cabanes ruinées dans le voisinage; mais je ne doute pas que je ne l'eusse rendu plus sauvage et plus romantique, si je n'y avais peint que les

puissances primitives de la nature. (*Harmonies de la Nature*, tom. Ier, p. 288, édit. de 1815.) Θαυμασίως ἐξέφρασεν ὁ Βυρὼν τῶν φιλερήμων ποιητῶν τὰς παθήσεις, *Childe Harold's Pilgrimage*, Canto IV, stanza 177-8.

ΣΕΛ. 39. Ὅπου τις ἀπαντοῦσε κένεν ἀπὸ τὰ δύο παιδία, κ. τ. λ.

« Θᾶττον ἂν τις εἶδε τὰ ποίμνια καὶ τὰς αἶγας ἀπ' ἀλλήλων
« μεμερισμένας, ἢ Χλόην καὶ Δάφνιν. » Λόγγ. Ποιμενικ. Α, 10.
Καθεὶς ἤθελε στοχασθῇ ὅτι ἐδῶ ἐμιμήθη ὁ Συγγραφεὺς τὸν
Λόγγον· ἀλλὰ πρὸς λύπην τῶν ἀγαπώντων παρεξετάσεις, ἡ
γνώμη αὕτη ἀναιρεῖται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Ἴδου τί διηγεῖται ὁ
Aimé-Martin : Il revenait seul, lorsqu'il fut surpris par une
averse; comme il hâtait sa marche pour chercher un abri,
de longs éclats de rire attirèrent son attention. Il ne voyait
cependant qu'une petite fille qui accourait à lui, la tête cou-
verte de son jupon, qu'elle avait relevé par derrière. Mais
bientôt il s'aperçut que ce jupon servait d'abri à deux têtes
charmantes, animées par la course et par la joie. On voyait
briller sous ce parapluie de leur invention des regards con-
tents et des joues de rose. En rentrant chez lui, il ajouta cette
jolie scène à sa pastorale, et ceci est un trait caractéristique
de ce génie observateur. Il ne savait décrire que ce qu'il
avait vu; mais quelle riante imagination ne fallait-il pas pour
voir dans les jeux de deux enfants du faubourg Saint-Marceau
un tableau digne du pinceau de l'Albane! Εἶναι φανερόν ὅτι
τὰ λεγόμενα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παραγράφου περὶ τῆς συντροφίας
τῶν παιδίων ἐβάλθησαν ἀπὸ τὸν Σαιμπιέρρον ὡς προπαρασκευὴ
μόνον εἰς τὰ ἐπόμενα· καὶ τοιαύτην ἀπλουστάτην ἔννοιαν δὲν εἶχε
βέβαια χρεῖαν νὰ τὴν δανεισθῇ ἀπὸ κανένα. Τὸ παράδειγμα τοῦτο
μὲ κάμνει νὰ φοβοῦμαι μήπως καὶ ἄλλα τινά, τὰ ὅποια φαίνονται
μιμήσεις, προέρχωνται ἀπὸ τυχαίαν σύμπτωσιν. Ἀλλὰ καὶ ὅπου

μιμείται ἀναμφιβόλως τὸν Λόγγον ὁ Σαιμπιέρρος, ἀναπληρόνει τὰ ψυχρολογήματα τοῦ σοφιστοῦ μὲ πάθος ἀληθές καὶ μὲ φράσιν εὐάρμοστον. Ἀπέφυγα, ὡς ἐπίσης φορτικὸν καὶ ἀνωφελές, νὰ σημειώσω ὅλους τοὺς παραλλήλους τόπους, ἀν καὶ μὲ τοιαύτην παράθεσιν ἤθελε δειχθῇ ἐναργέστερον πόσον ὑπερτερεῖ ὁ Σαιμπιέρρος. Πρὸς τούτοις, ὁ ἀναγνώστης ἤθελεν ἔχει δίκαιον νὰ παραπονῇται ὅτι μὲ τὴν ἀντίθεσιν τῶν σοφιστικῶν χρωμάτων ἀναιρῶ τὴν ἡδονήν, ὅσην ἀπέλαυσεν ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῆς εἰλικρινοῦς ὠραιότητος. Μ' ὅλον τοῦτο, μὴ νομίσῃ κἀνεῖς τὸν Λόγγον εὐκαταφρόνητον. Πλὴν τοῦ δώρου τῆς ἐπινοίας (τὸ ὁποῖον εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε ἄκρον προτέρημα), ἔχει μέρη πολλὰ χαριέστατα. Κρίμα μόνον ὅτι δὲν ἐγεννήθη εἰς εὐτυχέστερον αἰῶνα, ὥστε νὰ φυλάξῃ τὴν εὐφυΐαν του καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ τὸ κακόζηλον τῆς σοφιστείας. Κατὰ τὸν ὅξυν καὶ πολυμαθῇ Villemain, τὰ ἐλαττώματα τοῦ χαρακτῆρός του ἐσμικρυναν ἢ σχεδὸν ἐξέλιπαν εἰς τὴν περιβόητον μετάφρασιν τοῦ Ἀμιότου τὴν ὁποίαν ὑπεραγαποῦσεν ὁ Σαιμπιέρρος (*Cours de Littérature française*, t. II, p. 267). Εἰς ἄλλο παλαιότερόν του σύγγραμμα, χαριστικώκερος ἴσως πρὸς τὸν Λόγγον ἐδείχθη ὁ σοφὸς ἀνὴρ, συγκρίνων τὰς δύο μυθιστορίας· *On ne peut nier que Daphnis et Chloé n'aient servi de modèle* à Paul et Virginie.*

* Εἰς τὴν μετὰ ἑπτὰ χρόνους ἐκδοθεῖσαν παράδοσίν του ἐκόλασε δικαίως τὴν γνώμην, εἰπὼν· Longus a servi *quelque peu* de modèle à Bernardin de Saint-Pierre. Παράβαλε καὶ τὴν περικοπὴν, τὴν ὁποίαν ἀνεφέρομεν ἀνωτέρω, καὶ τὸν δεινὸν ἐπιγνώμονα Sainte-Benve, *Notice sur Bernardin de Saint-Pierre*, p. XLII, ὅπου μὲ θαυμαστὴν εὐστοχίαν δεικνύει τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀρετὴν τῆς Γαλλικῆς μυθιστορίας, τεχνολογικῶς θεωρουμένης. Κάλλιστα προσαρμόζονται εἰς Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν καὶ οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Πουσσῶ στοχασμοί· Diderot a fait de grands compliments à Richardson sur la prodigieuse variété de ses tableaux, et sur la multitude de ses personnages. Richardson a en effet le mérite de les avoir tous bien caractérisés; mais, quant à leur nombre, il a cela de commun avec les plus insipides romanciers, qui suppléent à la stérilité de leurs idées à force de personnages et d'aventures. Il est aisé de réveiller l'attention en présentant incessamment et des événements inouïs, et de nouveaux visages

A travers les changements de costume, de croyance et de climat, l'imitation est sensible dans le langage des deux jeunes amants; les mêmes naïvetés passionnées sortent de la bouche de Daphnis et de celle de Paul; mais la supériorité de l'auteur français, ou plutôt des sentiments qui l'ont inspiré, se montre partout, et fait de son ouvrage l'une des plus charmantes productions des temps modernes. Cette supériorité ne tient pas seulement à une diction plus simple, à un goût plus ami du naturel et du vrai; elle tient surtout à la pureté morale et à l'esprit de pudeur chrétienne qui règne dans *Paul et Virginie*. Le tableau de Longus n'est que voluptueux; celui de l'auteur français est chaste et passionné*.

ΣΕΛ. 42. Ἀντὶ τῶν μακαρίων ἐκεῖνων πνευμάτων,....
τῶν ὁποίων φύσις εἶναι ν' ἀγαπῶνται, κ. τ. λ.

Ἡ ἐξῆς στροφή τοῦ Λαμαρτίνου φαίνεται μίμησις τῆς ὠραίας ταύτης περιχοπῆς.

Si, comme le roseau qu'un souffle heureux anime,
Tes cordes exhalaient ce langage sublime,
Divin secret des cieux,
Que dans le pur séjour où l'esprit seul s'envole,
Les anges amoureux se parlent sans parole,
Comme les yeux aux yeux.

MÉDITAT. POÉTIQ., *Chant d'Amour*.

qui passent comme les figurés de la lanterne magique: mais de soutenir toujours cette attention sur les mêmes objets, et sans aventures merveilleuses, cela, certainement, est plus difficile; et si, toute chose égale, la simplicité du sujet ajoute à la beauté de l'ouvrage, les romans de Richardson, quoi que M. Diderot en ait pu dire, ne sauraient, sur cet article, entrer en parallèle avec le mien. — *Confessions*, partie II, liv. XI.

* Essai littéraire sur les romans grecs, *Mélanges*, t. 1er. — Καλλίστη ἀπ' ὅσας ἔχομεν ἐκδόσεις τοῦ Λόγγου εἶναι ἡ τοῦ G. R. Lud. de Sinner (ἐν Παρισίοις, παρὰ Φιρμίνῳ Διδότῳ, 1829), εἰς τὴν ὁποίαν ἀπῆλθισε τῶν προτοῦ ἐκδοτῶν τὰ χρήσιμα.

ΣΕΛ. 50. ν' ἀνάψῃ φωτιὰν κατὰ τὸν τρόπον τῶν Μαύρων.

Οἱ Μαῦροι δὲν ἤξεύρουν βέβαια ὅτι χρεωττοῦν τὴν τέχνην ταύτην εἰς τὸν Ἑρμῆν (Ὅμηρ., ὕμν. εἰς Ἑρμ., στ. 107-11):

Σὺν δ' ἐφόρει ξύλα πολλά, πυρὸς δ' ἐπεμαίετο τέχνην.

Δάφνης ἀγλαὸν ὄζον ἐλὼν ἐπέλεψε σιδήρῳ,

Ἄρμενον ἐν παλάμῃ · ἄμπνυτο δὲ θερμὸς αὐτμῇ.

Ἑρμῆς τοι πρῶτιστα πυρήϊα, πῦρ τ' ἀνέδωκεν.

Ὁ Θεόφραστος καὶ ὁ Πλίνιος σημειοῦν ὅτι τὸ ὑπτιον ξύλον, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Ἑσχάρα καὶ Στορεύς, πρέπει νὰ ᾔῃ ἀπὸ κισσόν, τὸ δὲ ἄλλο τὸ λεγόμενον Τρίβανον ἢ Τρύπανον, ἀπὸ δάφνην.

ΣΕΛ. 51. Ἡ καλύβη μας εἶναι πρὸς τὸν ἥλιον τοῦ μεσημερίου.

Δηλ. πρὸς μεσημβρίαν. Ὁ συγγραφεὺς δὲν μετεχειρίσθη χωρὶς λόγον τὴν ἀσυνήθη ταύτην, ἀφελῇ ὅμως καὶ φυσικὴν φράσιν, πρέπουσαν εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ λαλοῦντος. Διὰ τοῦτο καὶ ἐφυλάχθη εἰς τὴν μετάφρασιν.

ΣΕΛ. 63. Μικρὸν δάσος ἀγρίων δένδρων, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον ἠΐξαναν προφυλαγμένα ἀπὸ τοὺς ἀνέμους ἡμερα τινὰ μὲ καρποὺς φορτωμένα.

« Ἐνδον ᾔῃ τὰ καρποφόρα φυτά, καθάπερ φρουρούμενα · ἔξωθεν
« περιειστήκει τὰ ἄκαρπα, καθάπερ θριγγὸς χειροποίητος. » Λόγγ.
« Ποιμενικ. Δ, 2.

— Ἀπὸ τὴν περιωπὴν τοῦ... βράχου... ἀνεκάλυπτες...
τὴν θάλασσαν, κ. τ. λ.

« Ἐντεῦθεν εὖοπτον μὲν ᾔῃ τὸ πεδῖον, καὶ ᾔῃ δρᾶν τοὺς νέμοντας ·
« εὖοπτος δὲ ἡ θάλαττα, καὶ ἐωρῶντο οἱ παραπλέοντες · ὥστε καὶ
« ταῦτα μέρος ἐγίνετο τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ τρυφῆς. » Αὐτόθι, 3.

ΣΕΛ. 66. Ὠνόμαζαν Βρετανίαν καὶ Νορμαννίαν τινὰ μερίδια γῆς, κ. τ. λ.

Εὐτυχῆς μίμησις εὐτυχεστάτης ἐπινοίας τοῦ Βιργιλίου (Αἰνείαδ. Γ, στίχ. 299, κ. ἐ.), καθὼς ἐσημειώθη καὶ ἀπὸ τὸν ἄριστον Sainte-Beuve, *Notice sur Bernardin de Saint-Pierre*, p. XLIII, ὅπου κατὰ παραδρομὴν ὁ τυπογράφος ἔβαλε Thrace ἀντὶ Ἐπίρου.

ΣΕΛ. 70. Ἀπεκοιμῶντο μὲ τὸν κτύπον τῆς ῥαγδαίως πιπτούσης εἰς τῶν καλυβῶν τὸ σκέπασμα βροχῆς, κ. τ. λ.

Ὠραιοτάτα ἐκφράζεται τὸ αἶσθημα τοῦτο ἀπὸ τὸν Σοφοκλέα, τοῦ ὁποίου τοὺς στίχους ἀνέφεραν ἢ ἐμιμήθησαν πολλοὶ τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων.

Τί τοῦδε χάρμα μεῖζον ἂν λάβοις ποτέ,
Τοῦ γῆς ἐπιψάυσαντα καὶ ὑπὸ στέγῃ
Πυκνῆς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὐδούσῃ φρενί;

ΣΕΛ. 74. Τὰ πελάγια κύματα,.... ὅταν ἐπλησίαζαν μεγάλα καὶ βαρύηχα, κ. τ. λ.

Ὡς δ' ὅτ' ἐν αἰγιαλῷ πολυηχεῖ κύμα θαλάσσης
Ὅρνυτ' ἐπασσύτερον, Ζεφύρου ὑποκινήσαντος.
Πόντῳ μὲν τὰ πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Χέρσῳ ῥηγνύμενον μεγάλα βρέμει, ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας
Κυρτὸν ἐὼν κορυφοῦται, ἀποπτύει δ' ἄλός ἄχνην· κ. τ. λ.

Ἰλιάδ. Δ, 422.

— Ἐνίοτε... ἔπαιζε μὲ τὸν Παῦλον μιμικά.

« Οἱ δὲ μάλα ταχέως ἀναστάντες ὠρχήσαντο τὸν μῦθον τοῦ
« Λάμωνος. Ὁ Δάφνις Πᾶνα ἐμιμεῖτο, τὴν Σύριγγα Χλόη. Ὁ μὲν
« ἰκέτευε πείθων, ἡ δὲ ἀμελοῦσα ἐμειδία. Ὁ μὲν ἐδίωκε, καὶ ἐπ'
« ἄκρων τῶν ὀνύχων ἔτρεχε, τὰς χηλὰς μιμούμενος· ἡ δὲ ἐνέφαινε
« τὴν κάμνουσαν ἐν τῇ φυγῇ. Ἐπειτα Χλόη μὲν εἰς τὴν ὕλην, ὡς εἰς
« ἔλος, κρύπτεται· Δάφνις δὲ λαβὼν τὴν Φιλητᾶ σύριγγα, τὴν με-

« γάλην, ἐσύρισε γοερὸν, ὡς ἐρῶν, ἐρωτικόν, ὡς πείθων, ἀνακλητικόν, ὡς ἐπιζητῶν... καὶ φιλήσας ὡς ἐκ φυγῆς ἀληθινῆς εὐρεθεῖσαν τὴν Χλόην, ἀπήλαυε τὴν ἀγέλην συρίζων. » Λόγγου Ποιμενικ. Β, 37.

ΣΕΛ. 75. Τὴν ἐστεφάνονε μὲ κόκκινα ἄνθη κληματίδος, ἐπιπρέποντα εἰς τὴν λευκότητα τοῦ προσώπου της.

« Ἡ παρειὰ καταρρέοντι τῷ αἵματι φοινιττομένη, λευκότητι πλέον ἀντέλαμπεν. » Ἡλιοδώρ. Αἰθιοπικ. Α, β'.

ΣΕΛ. 82. Λάβε τοῦτο τὸ λεμονόκλαδον.... Φάγε τοῦτο τὸ μελίκηρον· διὰ σέ τὸ ἐπῆρα ἄνωθεν τοῦ βράχου.

Παράβαλε τὰ εἰς τὴν 39 σελ. « Ἄν εἰς τὸν δρόμον ἀπαντοῦσε « κἂν ἐν ὠραῖον ἄνθος, ἢ χαλὸν πωρικόν, ἢ φωλεὰν πουλίων, κ. τ. λ. » Παρόμοια νοήματα δὲν εἶναι δυσεύρετα εἰς τοὺς βουκολικούς· πλὴν ἡ ἀκόλουθος τοῦ Ῥουσσῶ διατύπωσις ἔχει τι ἐξάίρετον διὰ τὸ ἀνθηρὸν τῆς φαντασίας, καὶ διὰ τὴν εὐροίαν καὶ χάριν τῆς λέξεως. Tantôt il cherchait dans les creux des rochers des rayons d'un miel doré dont elle faisait ses délices; tantôt dans le feuillage des oliviers il tendait aux oiseaux des pièges trompeurs, et lui apportait une tourterelle craintive qu'elle baisait en la flattant; puis, l'enfermant dans son sein, elle tressaillait d'aise en la sentant se débattre et palpiter. (*Le Lévite d'Éphraïm*, chant 1er.) Δύσκολον ν' ἀπαντήσῃ τις θελκτικωτέραν εἰκόνα εἰς κἂν ἐν εἰδύλλιον.

ΣΕΛ. 83-4-5. Αἰσθάνετο ἑαυτὴν ταραττομένην ἀπὸ ἄγνωστόν τι πάθος... Τὴν ἔβλεπες εὐθυμον... καὶ κατηφῆ... Ἐφευγε τὰ... παιγνίδια... Αἱ ὠχραὶ παρειαί της κατεκοκκίνιζαν... Ἐσηκόνετο, ἐκάθετο, ἐπλάγιαζε πάλιν, κ. τ. λ.

« Ὅ,τι μὲν οὖν ἔπασχεν οὐκ ἤδει νέα κόρη, καὶ ἐν ἀγροικίᾳ
 « τεθραμμένη.... Ἄσπρη δὲ αὐτῆς εἶχε τὴν ψυχὴν, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν
 « οὐκ ἐκράτει, καὶ πολλὰ ἐλάλει Δάφνιν. Τροφῆς ἡμέλει, νύκτωρ
 « ἡγρύπνει, τῆς ἀγέλης κατεφρόνει· νῦν ἐγέλα, νῦν ἐκλαιεν· εἶτα
 « ἐκάθευδεν, εἶτα ἀνεπήδα· ὥχρία τὸ πρόσωπον, ἐρυθρήματι αὖθις
 « ἀνεφλέγετο· οὐδὲ βοὸς οἴστρω πληγείσης τοσαῦτα ἔργα. » Λόγγ.
 Ποιμενικ. Α, 13.

—Τὰ χόρτα σκεπάζουν τοὺς βράχους, κ. τ. λ., σελ. 84.

« Οἶον ἄδουσιν αἱ ἀηδόνες, ἥ δὲ ἐμὴ σύριγξ σιωπᾷ. Οἶον σκιρ-
 « τῶσιν οἱ ἔριφοι, ἐγὼ δὲ κάθημαι. Οἶον ἀκμάζει τὰ ἄνθη, καὶ γὰρ
 « στεφάνους οὐ πλέκω. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἴα καὶ δὴάκινθος ἀνθεῖ, Δάφνις
 « δὲ μαραίνεται. » Αὐτόθι, 18.

ΣΕΛ. 101. Δαμάσκα... πράσινα, ὡς ἡ χλόη τῶν λι-
 βαδίων, κ. τ. λ.

Ἡ ἀπλουστάτη αὕτη ὁμοίωσις φυσικὰ παραστένεται εἰς τὸν νοῦν
 καθενός· οὐδ' ἔχει τι ἐξαιρετόν, ὥστε νὰ χρειασθῇ σημείωσιν. Ἄς
 ἀκούσωμεν τώρα καὶ τὸν Ἡλιοδώρον· « Σμάραγδοί τε καὶ ὑάκινθοι,
 « αἱ μὲν οἷα λήϊον ἡρινὸν χλοάζουσαι, ἐλαιώδους αὐτάς τινας
 « λειότητος ὑπαυγαζούσης, αἱ δὲ ἀπεμιμοῦντο χροῖαν ἀκτῆς θαλατ-
 « τίας ὑπ' ἀγχιβαθεῖ σκοπέλῳ μικρὸν ὑποφριττούσης, καὶ τὸ ὑπο-
 « κείμενον ἱαζούσης (Αἰθιοπικ. Β, λ'). » Ὁ σοφὸς Κοραῆς, μ' ὅλον
 ὅτι σπανίως παρεκβαίνει εἰς τοιοῦτου εἶδους σημειώσεις, δὲν ἐβά-
 στασε ν' ἀφήσῃ ἀνεξέλεγκτον τὴν ἀνωτέρω περιγραφὴν, ὡς σοφιστι-
 κὴν καὶ παιδαριώδη (Τόμ. Β, σελ. 102). Τὸ κακόζηλον τοῦτο
 ὑπερεπλεόνασεν εἰς τινὰς τῶν καθ' ἡμᾶς Εὐρωπαίων, ἀπὸ εἴκοσι
 μάλιστα ἔτη· καὶ ἡ περιγραφὴ τοῦ Ἡλιοδώρου ἤθελε φανῇ ἀνεπι-
 τήδευτος καὶ σχεδὸν κλασικὴ, παραβαλλομένη μὲ τὴν ἀπέραντον
 τῶν σημερινῶν λεπτολογίαν τὴν καὶ μὲ νέον ὄνομα βαπτισθεῖσαν
 γλυφὴν (ciselure).—Ἄς μὲ συγχωρηθῇ ἐδῶ μία παρεκτροπή. Ὅλοι
 χωρὶς ἐξαιρέσιν οἱ κριτικοὶ Γάλλοι κατεδίκαν τὸν ἀκόλουθον στί-
 χον τοῦ Ῥακίνα (Andromaque, acte I, scène iv),

Brûlé de plus de feux que je n'en allumai,
 ὡς ψυχρὸν καὶ μεираκιώδη διὰ τὸ δξύμωρον. Κάνεις ὅμως ἀπὸ τοὺς
 ὑπομνηματιστάς δὲν ὑπώπτευσεν τὸν πρωταίτιον τῆς τοιαύτης ἀμαρ-
 τίας. Ἴδου τί λέγει ὁ Ἡλιόδωρος, ὁμιλῶν περὶ τῆς λύπης, τὴν ὁποίαν
 δοκιμάζει ὁ Ὑδάσπης, ἀναγκαζόμενος νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα του
 μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν· « Ἐπέβαλε τῇ Χαρικλείᾳ τὰς χεῖρας, ἄγειν
 « μὲν ἐπὶ τοὺς βωμοὺς καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν πυρκαϊάν ἐνδεικνύμενος,
 « πλείονι δὲ αὐτὸς πυρὶ τῷ πάθει τὴν καρδίαν σμυχόμενος
 « (Αἰθιοπ. I, ιζ'). » Εἰς τοὺς γινώσκοντας τὸ ἰσχυρὸν καὶ δυσεξάλει-
 πτον τῶν εἰς τὴν νεαρὰν ἡλικίαν ἐντυπώσεων, καὶ τὸ ἱστορούμενον
 περὶ τοῦ Ῥακίνα, ὅτι μαθητεύων εἰς Πορτορήγιον (Port-Royal)
 εἶχεν ἀποστηθίσει τὰ Αἰθιοπικὰ δλόκληρα, κ. τ. λ., ἡ μίμησις θέλει
 φανῇ, νομίζω, ἔξω πάσης ἀμφιβολίας. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους πι-
 θανὸν μὲ φαίνεται ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος ποιητὴς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν
 Ἡλιόδωρον τὴν ἀφορμὴν καὶ τὰ σπέρματα τῆς σκηνῆς, ὅπου θαυ-
 μασίως παραστένει τὴν μεταμέλειαν καὶ δεινοπάθειαν τῆς Ἑρμιόνης
 διὰ τὸν γενόμενον κατ' ἐπιταγὴν αὐτῆς φόνον τοῦ Πύρρου. Ἄν
 οὕτως ἔχῃ, ἐξαγοράζεται ἐκ περισσοῦ τὸ προλαβὸν κρῖμα τοῦ Ἡλιο-
 δώρου· διότι ἡ σκηνὴ ἐκείνη εἶναι ἀπὸ τὰς θειοτέρας τοῦ Ῥακίνα.
 Ἄς κρίνῃ ἀπὸ τὴν ἐξῆς περικοπὴν ὁ ἀναγνώστης, ἂν ἔχῃ τινὰ βάσιν
 ἢ γνώμη μου· « Τὴν δὲ εὐθὺς Ἑριννύες ἤλαυνον, καὶ μανικώτερον
 « ἦρα σου μὴ παρόντος, καὶ θρήνων οὐκ ἐπαύετο...., καὶ, Κνήμων,
 « ἔβόα, νύκτα τε καὶ μεθ' ἡμέραν, παιδίον γλυκύτατον, ψυχὴν
 « ἑαυτῆς ὀνομάζουσα.... Ἀπαραμύθητον εἶναι τὸ κακόν, καὶ οἶον
 « ἐγκεῖσθαι τῇ καρδίᾳ κέντρον ἀγνοεῖν τὰς ἄλλας ἔλεγεν.... Πολλὰ
 « τὴν Θίσβην ἐμέμφετο, ὡς οὐ προσηκόντως ὑπερεττησαμένην, Ἡ
 « σπουδαία περὶ τὰ δεινὰ, λέγουσα, ἢ πρὸς μὲν τὸν ἔρωτα μὴ συμ-
 « πράξασα, ἐπὶ δὲ τῷ στερηθῆναί με τοῦ φιλτάτου, καὶ λόγου τα-
 « χίων ἀποδειχθεῖσα, μηδὲ μεταβουλεύσασθαί μοι συγχωρήσασα* »

* Ah! fallait-il en croire une amante insensée?

Ne devais-tu pas lire au fond de ma pensée?

.

« καὶ δὴλη παντοίως ἐγένετο κακὸν τι διαθήσουςα τὴν Θέσβην....
 « Καὶ τίς ἂν εὐρεθείη [λύσις τῶν παρόντων],... τοῦ δυναμένου λῦσαι
 « τανῦν ἐκποδῶν γεγονότος;... Ὅρᾳ φαντάζομαι, παρόντος ἀκούειν
 « ἀπατῶμαι, ὀνειδίζοντα τὴν ἀδικὸν ἐπιβουλὴν αἰσχύνομαι, συν-
 « τεύξεσθαί ποτε ἐπελθόντι καὶ ἀπολαύσειν, ἥ καὶ αὐτὴ παρ' ἐκείνων
 « φοιτήσιν, ὅπου ποτ' ἂν ᾖ γῆς, ὑποτίθεμαι· ταῦτα ὑπεκκαίει·
 « ταῦτα ἐκμαίνει. Δίκαια μὲν, ὦ θεοί, πάσχω· τί γὰρ οὐ περιεῖπον,
 « ἀλλ' ἐπεβούλευον; τί δὲ οὐχ ἰκέτευον, ἀλλ' ἐδίωκον; Ἡρνήσατο
 « τὴν πρώτην, ἀλλὰ προσηκόντως.... Τυχὸν ἂν μετεπείσθη, χρόνῳ
 « πρὸς τὸ ἡμερώτερον καὶ πειθοῖ μεταπλαττόμενος*. Ἀλλ' ἡ θηρι-
 « ῳδῆς ἐγὼ καὶ ἀνήμερος, ὥσπερ οὐκ ἐρῶσά τινος, ἀλλ' ἄρχουσα,
 « δεινόν, ὅτι μὴ ἐξ ἐπιτάγματος ὑπήκουσεν, ἐποίησάμην, κ. τ. λ.
 « (Αἰθιοπικ. Α, § 18'-19'). »

ΣΕΛ. 102. Ἀσυγκρίτως περισσότερον τὴν ἐθαύμασα,
 ὅταν τὴν εἶδα στολισμένην, κ. τ. λ.

« Ἦν οὖν μαθεῖν οἷόν ἐστι τὸ κάλλος, ὅταν κόσμον προσλάβηται.
 « Ἐνδυθεῖσα γὰρ ἡ Χλόη, καὶ ἀναπλεξαμένη τὴν κόμην, καὶ ἀπο-
 « λουσαμένη τὸ πρόσωπον, εὐμορφότερα τοσοῦτον ἐφάνη πᾶσιν,
 « ὥστε καὶ Δάφνις αὐτὴν μόλις ἐγνώρισεν.» Δ, 32.—Πῶς ρυπαίνει
 τὸ ὄλον μὲ τὸ ἈΠΟΛΟΥΣΑΜΕΝΗ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ!

ΣΕΛ. 112. Ὁμοιάζει μὲ τὸν μακρόθεν ἀκουόμενον

Quand je l'aurais voulu, fallait-il y souscrire ?

N'as-tu pas dû cent fois te le faire redire ?

Toi-même avant le coup me venir consulter,

Y revenir encore, ou plutôt m'éviter ?

Que ne me laissais-tu le soin de ma vengeance ? etc.

Acte V, scène III.

* Nous le verrions encor nous partager ses soins ;

Il m'aimerait peut-être : il le feindrait du moins.

Αὐτόθι.

« ἤχον τοῦ παναρμονίου ὀργάνου, καὶ ἐμπνέει βαθεῖαν
« μελαγχολίαν. »

L'orgue gémit en sons prolongés, comme les soupirs d'un cœur de géant. On aurait dit que les sons de cet orgue ne voulaient jamais finir, que cette voix mourante, que cette grande agonie dût se prolonger éternellement. Je sentais un engourdissement aussi indicible, une anxiété aussi inouïe que si j'eusse été enterré vivant, etc. HEINE, *Tableaux de voyage*, t. Ier, p. 320. Τοῦτο τὸ λεγόμενον ἐξαιρέτως organo ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς δὲν εἶναι ἴσως ἀνάρμοστον νὰ τὸ ὀνομάσωμεν Παναρμόνιον μονολεξεί. Ἡ τῶν παλαιῶν Ὑδραυλὶς ὀλίγον ὁμοίαζε μὲ αὐτό.

ΣΕΛ. 114. Κατὼρθωσε νὰ τὸν ἡσυχάσῃ, προσφω-
νοῦσα αὐτὸν μὲ ὀνόματα ἐπιτηδειότατα νὰ ἀναπτερώσῃ
τὰς ἐλπίδας τοῦ · τὸν ὠνόμαζεν υἱὸν τῆς, ... γαμβρόν,
νυμφίον προωρισμένον διὰ τὴν θυγατέρα τῆς.

« Ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ, καὶ τὸν Δάφνιν μετέωρον πρὸς τὴν ἀκοὴν κα-
« ταλαβῶν, ἀνέρῳσέ τε γαμβρόν προσαγορεύσας, καὶ τῷ μετοπώρῳ
« τοὺς γάμους θύσειν ἐπαγγέλλεται, δεξιάν τε ἔδωκεν, ὡς οὐδενὸς
« ἐσομένης, ὅτι μὴ Δάφνιδος, Χλόης. » Γ, 32.

ΣΕΛ. 126. Μετὰ τὸ σπάνιον εὐτύχημα νὰ εὖρης συμ-
βίαν εὐάρμοστον μὲ τὸν χαρακτῆρά σου, κ. τ. λ.

Ὅδυσσεὺς ἱκετεύων τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ναυσικάαν, τὴν
εὔχεται τὰ μεγαλήτερα ἀγαθὰ · ποῖα τάχα τοι; Ἄς ἀκούσωμεν
(Ὅδυσσ. Ζ, στ. 180-5).

Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν, ὅσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς,
Ἄνδρα τε καὶ οἶκον καὶ ὁμοφροσύνην ὀπάσειαν
Ἐσθλήν · οὐ μὲν γὰρ τοῦγε κρεῖσσον καὶ ἄρειον,
Ἦ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχῃτον
Ἄνῃρ ἡδὲ γυνή · πᾶλλ' ἄλγεα δυσμενέεσσιν,
Χάρματα δ' εὐμενέτησι · μάλιστα δέ τ' ἔκλυον αὐτοί.

ΣΕΛ. 126. Εἰς δὲ τὴν ἐρημίαν ἀποβάλλει τὰς τοιαύτας
ἀλλοτρίας καὶ ταραχώδεις φαντασίας, κ. τ. λ.

Ἄριστα ἐμιμήθη ὁ πρὸς μητρὸς Ἑλλήν καὶ Ἑλληνικώτατος Μ.
Ι. Χενιέρος τὴν ῥῆσιν ταύτην τοῦ Σαιμπιέρρου. Κάνεις ἀπὸ τοὺς
Γαλλίζοντας ἀναγνώστας δὲν θέλει δυσαρεστηθῇ, ἂν μεταγράψω ἐδῶ
τοὺς ὡραίους ἐκεῖνου στίχους :

O silence des bois ! solitude éloquente !
Sans appui, loin de vous, la pensée inconstante,
Au milieu du torrent des esprits agités,
Dans la pompe des cours, dans le bruit des cités,
Par un mélange impur s'affaiblit et s'altère :
Mais, prompte à dépouiller sa parure adultère,
Seule, dans les loisirs d'un champêtre séjour,
Elle croît et s'épure aux rayons d'un beau jour.
Qui sait aimer les champs ne peut rester esclave.
Égaré quelquefois dans le palais d'Octave,
C'est au sein des forêts que Virgile en repos
Se retrouvait poète, et chantait les héros :
C'est là que Cicéron, libérateur de Rome,
Sur les devoirs humains écrivait en grand homme,
Peignait de l'Amitié les soins religieux,
Et sur leur providence interrogeait les Dieux.

Choix de poésies diverses de J.-M. CHÉNIER, in-12, p. 22.

ΣΕΛ. 128. Δὲν τοὺς μισῶ πλέον, ἀλλὰ τοὺς
λυποῦμαι.

« Ἡ ἐρημία εἶναι μέγα βουνόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι φαί-
νονται μικρότατοι, » λέγει ὁ Συγγραφεὺς εἰς τὸ Προοίμιον τῶν
Ἀρχαδικῶν. — Quand je ne vis plus les hommes, je cessai de
les mépriser; quand je ne vis plus les méchants, je cessai de
les haïr. Mon cœur, peu fait pour la haine, ne fit plus que
déplorer leur misère et n'en distinguait pas leur méchanceté.
J.-J. ROUSSEAU, *Confessions*, liv. ix.

ΣΕΛ. 134-54. Διάλογος τοῦ Παύλου καὶ τοῦ γέροντος.

Ἄξιον εἶναι νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ τὰς ἀναφερομένας παρὰ τοῦ Aimé-Martin κρίσεις περὶ τοῦ Διαλόγου. Ὅτε πρῶτον ἀνέγνωσεν ὁ Σαιμπιέρρος τὸ μυθιστόρημά του, ἀνέκδοτον ἀκόμη, εἰς ἐπήκοον ἐπισήμων ὑποκειμένων, τινὲς γυναῖκες ἔκλαυσαν, οἱ δὲ ἄνδρες τὸ ἤκουσαν μὲ πολλὴν ἀδιαφορίαν, καὶ εἰς τὸ τέλος δὲν ἐπαίνεσαν τίποτε. Μόνον ἡ οἰκοδέσποινα (γυνὴ τοῦ περιφήμου Necker) κατέκρινε τὸν Διάλογον, ὡς περιέχοντα ἠθικὴν ἀνούσιον καὶ τετριμμένην, βραδύνοντα τὴν πρᾶξιν, καὶ ψυχραίνοντα τὸν ἀναγνώστην. Εἶναι, ἔλεγεν, ὡς ποτήριον κρύου νεροῦ, un verre d'eau à la glace. Ὁ Σαιμπιέρρος ἀτυχήσας ἔπεσεν εἰς ἄκραν ἀθυμίαν, ὥστε ἐβουλεύετο νὰ καύσῃ ὅλα του τὰ συγγράμματα. Ἐν τούτοις ὁ ζωγράφος Βερνέτος, γνώριμος ὢν αὐτοῦ, ἔτυχε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ εἰς τὸ ἀνώγειόν του· καὶ ἰδὼν αὐτὸν περίλυπον, τὸν ἐρώτησε τὴν αἰτίαν· μαθὼν δέ, τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ ἀναγνώσῃ τὸ κατακριθὲν πόνημα. Vernet l'écoute d'abord avec méfiance; mais le charme ne tarde pas à agir sur lui: à chaque page il se récrie.... C'est le pinceau de Virgile, c'est la morale de Platon! Bientôt il ne loue plus, il pleure. Il partage les transports de Paul au départ de Virginie; il ne trouve plus d'expressions assez fortes pour rendre ce qu'il éprouve. On arrive au dialogue du vieillard; M. de Saint-Pierre propose de passer outre, et raconte l'effet qu'il a produit sur madame Necker. Vernet ne veut rien perdre; il prête toute son attention, et bientôt son silence devient plus éloquent que ses larmes et ses éloges. Enfin, la lecture s'achève; Vernet, transporté, se lève, embrasse son ami, le presse sur son sein: « Heureux génie, charmante créature! s'écriait-il, la beauté de votre ame a passé dans votre ouvrage! Ah! vous avez fait un chef-d'œuvre! Gardez-vous bien de retrancher le dialogue du vieillard: il jette dans le poème de la distance et du temps; il sépare les détails de l'enfance du récit de la catastrophe, et donne de l'air et de

la perspective au tableau : c'est une inspiration de l'avoir placé là. Mais combien ce site étranger a de charmes par sa beauté naturelle!... Mon ami, vous êtes un grand peintre, et j'ose vous prédire la plus brillante renommée! » Ces éloges, qui faisaient entendre d'avance à M. de Saint-Pierre le jugement de la postérité, le pénétrèrent de joie, et lui rendirent cette confiance qu'un excès de modestie fait perdre quelquefois au talent, et qu'une conscience secrète lui rend presque malgré lui. — Διὰ τὰ μὴν ὑπερβαρύνω τὸν ἀναγνώστην μὲ συχνὰς σημειώσεις, ἄρκοῦμαι τὰ ὑπομνήσω μίαν καὶ μόνην φορὰν (ἂν ᾖ τις ἔχων χρεῖαν τῆς ὑπομνήσεως), ὅτι τὰ ἱστορούμενα εἰς τὸν Διάλογον ἤθη ἔπαθαν μεγάλην μεταβολήν, πρῶτον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔπειτα καὶ εἰς ἄλλα τῆς Εὐρώπης μέρη. Τινὰ μάλιστα ἐξαλείφθησαν παντάπασι, καὶ εἶναι τόσον ἄγνωστα εἰς τὴν παροῦσαν γενεάν, ὅσον καὶ τὰ παλαιότατα ἤθη τῶν παλαιοτάτων ἔθνων.

ΣΕΛ. 140. Μεγαλύτερα τοὺς ὠφελεῖ, ὅστις κάμνει τὴν γῆν τὰ φέρη ἐν δρᾶγμα σίτου περισσότερον, παρὰ τὸν ἐκδίδοντα βιβλίον.

Δὲν χρειάζεται πολλὴν σοφίαν διὰ τὰ καταλάβῃ τις πόσον ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἄτοπος. Ἀρκεῖ τὰ παραβάλλῃ τὴν γεωργίαν τῶν πολυβίβλων ἔθνων μὲ τὴν τῶν ἀγραμμάτων. Οἱ πρῶτοι μὲ ὀλιγωτέρους κόπους ἀπολαύουν περισσοτέρους καὶ τελειότερους καρπούς· διὰ τοῦτο οἱ πολιτευμένοι τόποι τρέφουν μεγαλύτερον πλῆθος κατοίκων παρὰ τοὺς ἄλλους. Πρόσθετε ὅτι ἐν δρᾶγμα σίτου δὲν ἡμπορεῖ τὰ θρέψῃ παρὰ ἓνα μόνον ἄνθρωπον διὰ μίαν ἢ δύο τὰ πολὺ ἡμέρας, ἐν ᾧ τὸ καλὸν βιβλίον ὠφελεῖ μυριάδας ἀνθρώπων εἰς πολλοὺς αἰῶνας. Διὰ τὰ μὴ μακρυνθῶμεν ἀπὸ τὸ προκείμενον, ὑπόθετε τὸ βιβλίον τοῦτο γεωπονικόν, ὅποια φαίνονται συχνὰ εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη, καὶ περιέχον ἰδέας νέων μεθόδων, νέων χρήσεων καὶ συνδυασμῶν, ἱκανὰς τὰ πολλαπλασιάσῃ καὶ τὰ καλῆτερεύσῃ τῆς γῆς τὰ προϊόντα· τότε ὁ ἀπαίδευτος γεωργὸς θέλει εἶναι πρὸς τὸν συγγραφέα

τοῦ βιβλίου ὅ,τι τὸ ποτιστήριον πρὸς τὴν βροχὴν.—Πολὺ εὐλογώ-
τερα καὶ δικαιοτέρα θέλει ὁμιλήσει κατωτέρω περὶ τῶν βιβλίων ὁ
γέρων.

ΣΕΛ. 141. Ὁ... Πλάτων παρεδόθη εἰς δουλείαν κατ'
ἐπιταγὴν τοῦ προστατεύοντος αὐτὸν ἡγεμόνος.

Ὁ Μέγας Πομπήϊος, προαισθανόμενος τὴν προδοσίαν τοῦ Πτο-
λεμαίου, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχε καταφύγει, ὡς « φιλίας καὶ χάρι-
τος πατρώας ὑπόχρεων, » ἀφ' οὗ ἐμβῆκεν εἰς τὸ σταλθὲν παρὰ
τοῦ βασιλέως ψαράδικον, μεταστραφείς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν
υἱόν του εἶπε τὰ ἐξῆς ἱαμβεῖα τοῦ Σοφοκλέους (κατ' ἄλλους, τοῦ
Εὐριπίδου), καὶ αὐτὰ ἐστάθησαν τελευταῖοι λόγοι του πρὸς τοὺς
οἰκείους, καὶ τρόπον τινὰ διαθήκη του.

Ὅστις δὲ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται,
Κείνου ἔστι δοῦλος, καὶ ἐλεύθερος μὴ.

Ἦγουν (πρὸς ἀπλὴν ἐξήγησιν, χάριν τῶν μὴ ἐννοούντων τὸ πρω-
τότυπον).

Ὅποιος ἔς αὐλὴν καταδεχθῇ τυράννου νὰ πατήσῃ,
Κ' ἐλεύθερος ἂν κίνησῃ, δοῦλος θὰ καταντήσῃ.

Ἄν ἀληθεύῃ ὅτι ὁ Πλάτων ἐπαρωδοῦσε τὸν τελευταῖον στίχον
οὕτως,

ΟΥΚ ΕΣΤΙ ΔΟΥΛΟΣ, ΑΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΜΟΛΗ,
Δὲν εἶναι δοῦλος, ἐλεύθερος ἂν ἔλθῃ,

ἢ τριπλῇ ἀπότυχία του πρέπει νὰ τὸν κατέπεισεν ὅτι δὲν χωρεῖ
ἐξαίρεσις (Ἰδ. τὴν θαυμαστὴν Ζ ἐπιστολὴν του, καὶ Διογένη. Λαέρτ.).
Ἀφ' οὗ Πλάτωνες, Τάσσοι, Βολταῖροι μετὰ πικρὰν πείραν ἐγνώρι-
σαν λυκοφιλίαν τὴν προσκόλλησιν καὶ σχεδὸν προσκύνησιν τῶν
τοιούτων, ἃς ἐλπίζῃ, ὅποιος θέλῃ, καλητέραν μοῖραν (1839).

ΣΕΛ. 152. ... Δι' αὐτῶν, ὡς διὰ τοῦ πυρός, ὅλα τὰ
τῆς φύσεως μᾶς γίνονται χρήσιμα.

« Ἀπορία... ἐχόμενος Προμηθεύς, ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ

« εὔροι, κλέπτει Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν ξὺν
 « πυρί· ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς κτητὴν τῷ ἢ χρησίμην γε-
 « νέσθαι. » Πλάτ. Πρωταγόρ.

ΣΕΛ. 161. Ὅλην τὴν νύκτα ἠκούσθησαν κωφοὶ κτύποι
 εἰς τὸ ὄρος, κ. τ. λ.

Ἡ κατὰ Βυρῶνα περιγραφὴ τῆς ἐφόδου τοῦ κατακλυσμοῦ ἔχει
 τόσῃν ὁμοιότητῃ μὲ τὴν παροῦσαν διατύπωσιν, ὥστε καὶ μὴ θέλων
 τις ὑποπτεύεται τὸν μέγαν Ἀγγλον ὅτι ἐμιμήθη ἐδῶ τὸν ἡμέτερον
 συγγραφέα. Ἄς κρίνῃ ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὰς ἐξῆς περικοπὰς·

Hark! hark! Deep sounds, and deeper still,
 Are howling from the mountain's bosom;
 There's not a breath of wind upon the hill,
 Yet quivers every leaf, and drops each blossom:
 Earth groans as if beneath a heavy load.

Hark! hark! the sea-birds cry;
 In clouds they overspread the lurid sky,
 And hover round the mountain. . . .

.
 The clouds return into the hues of night,
 Save where their brazen-colour'd edges streak
 The verge where brighter morns were wont to break.

.
 The heavens and earth are mingling. . . .

.
 Some clouds sweep on, as vultures for their prey,
 While others, fix'd as rocks, await the word
 At which their wrathful vials shall be pour'd.
 No azure more shall robe the firmament,
 Nor spangled stars be glorious: death hath risen:
 In the sun's place a pale and ghastly glare
 Hath wound itself around the dying air*.

Heaven and earth, scene III.

* Le ciel était d'une obscurité affreuse. On distinguait, à la lueur fré-
 quente des éclairs, de longues files de nuages épais, sombres, peu élevés,

ΣΕΛ. 164. Τότε ὁ Παῦλος ἐκίνησε πρὸς τὸ καράβιον, ποτὲ μὲν κολυμβῶν, κ. τ. λ.

Παράβαλε μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ ναυαγίου τοῦ Ὀδυσσέως, πλησίον τῆς νήσου τῶν Φαιάκων, Ὀδυσ. Ε, 425 κ. ἐ.

ΣΕΛ. 165. Τότε ὅλοι οἱ θεαταὶ ἀνεφώνησαν πολλάκις·
« Γλύτωσέ την! γλύτωσέ την! μὴ τὴν ἀφίνης! »

« Τὸ δὲ πλῆθος τῶν Αἰθιοπῶν ἐσείσθη πρὸς τὰ εἰρημένα, καὶ
« οὐδὲ πρὸς βραχὺ τῆς Χαρικλείας ἀγομένης [ἐπὶ τὴν πυρὰν] ἀνα-
« σχόμενοι, μέγα τι καὶ ἀθρόον ἐξέκραγον, Σῶζε τὴν κόρην, ἀνα-
« βοῶντες, σῶζε τὸ βασιλεῖον αἶμα, σῶζε τὴν ὑπὸ θεῶν σωθεῖσαν. »
Δὲν στέκεται αὐτοῦ ὁ Ἡλιόδωρος· ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ ῥητορεύῃ, φυλάττων διὰ τὸ τέλος τὴν σοφιστικωτέραν φράσιν· « Ἐχομεν τὴν
« χάριν· πεπλήρωται ἡμῖν τὸ νόμιμον· ἐγνωρίσαμεν ὡς βασιλέα·
« γνῶριζε καὶ σὺ σαυτὸν ὡς πατέρα· ἰλήκοιεν οἱ θεοὶ τῆς δοκούσης
« παρανομίας. Πλέον παρανομήσομεν ἀνθιστάμενοι τοῖς ἐκείνων

qui s'entassaient vers le milieu de l'île, et venaient de la mer avec une grande vitesse, quoiqu'on ne sentît pas le moindre vent à terre.... On a entendu toute la nuit des bruits sourds dans la montagne. Dans les bois, les feuilles des arbres remuent sans qu'il fasse de vent. Les oiseaux de marine se réfugient à terre.... On entendit du côté de la mer des bruits épouvantables, comme si des torrents d'eau, mêlés à des tonnerres, eussent roulé du haut des montagnes.... Les nuages qu'on distinguait au zénith étaient à leur centre d'un noir affreux, et cuivrés sur leurs bords. L'air retentissait des cris des paille-en-cul, des frégates, des coupeurs-d'eau, et d'une multitude d'oiseaux de marine, qui, malgré l'obscurité de l'atmosphère, venaient de tous les points de l'horizon chercher des retraites dans l'île.... L'horizon offrait tous les signes d'une longue tempête; la mer y paraissait confondue avec le ciel. Il s'en détachait sans cesse des nuages d'une forme horrible, qui traversaient le zénith avec la vitesse des oiseaux, tandis que d'autres paraissaient immobiles comme de grands rochers. On n'apercevait aucune partie azurée du firmament; une lueur olivâtre et blafarde éclairait seule tous les objets de la terre, de la mer et des cieux.

« βουλήμασι · μηδείς ἀναιρείτω τὴν ὑπ' ἐκείνων περισωθεῖσαν
 « [ἐπανάληψις, ἢ παλιλλογία]· ὁ τοῦ δήμου πατήρ, γίγνου καὶ κατ'
 « οἶκον πατήρ (I, ιζ'). » Ἄν ἀξίζῃ νὰ εἰπῇ τις ὅτι ἐμιμήθη ἐνταῦθα
 ὁ Σαιμπιέρρος τὸν Ἡλιόδωρον, πρέπει καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἐξαί-
 ρετον φιλοκαλίαν τοῦ μιμητοῦ, καὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ μιμήματος.

ΑΥΤΟΘ. Κῦμά τι φρικῶδες ἐχώθη, ὡς τεράστιον
 ὄρος, κ. τ. λ.

Πορφύρεον δ' ἄρα κῦμα περιστάθη, οὔρεϊ ἴσον,
 Κυρτωθέν.

Ὅδυσσ. Α, στ. 213-4

ΣΕΛ. 166. Ἐβγάλαμεν ἀπὸ τὰ κύματα τὸν Παῦλον
 λειποθυμημένον, κ. τ. λ.

Ὡδεε δὲ χροά πάντα · θάλασσα δὲ κήκιε πολλή
 Ἄν στόμα τε ῥῖνάς θ'· ὁ δ' ἄρ' ἄπνευστος καὶ ἄναυδος
 Κεῖτ' ὀλιγηπελέων, κάματος δέ μιν αἰνὸς ἴκανεν.

Ὅδυσσ. Ε, 455.

ΣΕΛ. 169. Μέγα βύθος, τὸ ὁποῖον τοὺς ἔφερε μὲν
 ἀνάπαυσιν, κ. τ. λ.

Παρομοίαν σύγκρισιν ἀπαντῶμεν εἰς τὸν Ὅμηρον, ἀλλ' ἐπὶ κα-
 λοῦ καὶ ὑγιεινοῦ ὕπνου (Ὅδυσ. Ν, 80).

Καὶ τῷ νήδυμος ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἐπιπτεν,
 Νήγρετος, ἥδιστος, θανάτῳ ἄγχιστα ἐοικώς.

Δὴ τότε γ' ἀτρέμας εὔδε, λελασμένος ὅσσ' ἐπεπόνθει.

ΣΕΛ. 185. Τὸν ἀχανῆ καὶ λαμπρὸν αἰθέρα, κ. τ. λ.
 Ἐνθυμίζει τὴν ὠραιότητα περιγραφὴν τοῦ Ὁμήρου (Ὅδυσ. Ζ,
 43-5).

... Οὐτ' ἀνέμοισι τινάσσεται, οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
 Δεύεται, οὔτε χιὼν ἐπιπίλνεται, ἀλλὰ μάλ' αἶθρη
 Πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἶγλη.

ΣΕΛ. 192. Οὕτως ἐπέρασε... πότε εἰς ἀθεΐαν, πότε εἰς δεισιδαιμονίαν, φρίττουσα ἐπίσης καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον.

Ἡ προηγηθεῖσα ὑποτύπωσις συμφωνεῖ κατὰ πολλὰ μὲ τὸν εἰκονισμόν τῆς δεισιδαιμονίας τὸν παρὰ τοῦ Πλουτάρχου. Δὲν εἶναι σπάνιον, οὐδὲ παράδοξον δύο σοφοὶ τεχνῖται, ἀσχολούμενοι περὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, νὰ μεταχειρισθῶσιν ὅμοια χρώματα καὶ ἰδέας ὁμοίας αὐτόθεν κινούμενοι, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὁ ἓνας τὸ ἔργον τοῦ ἄλλου. Ἀλλ' ὁ Σαιμπιέρρος ἦτον καὶ φιλοπλούταρχος εἰς ἄκρον, καὶ τρυφῶν μὲ τὴν θαυμαζομένην παρ' αὐτοῦ μετάφρασιν τοῦ Ἀμιότου. Ἐνδέχεται λοιπὸν εἰς τὴν προκειμένην ὑποτύπωσιν νὰ ἐδανείσθῃ τινὰ ὁ Γάλλος φιλόσοφος ἀπὸ τὸν Ἑλληνα, εἴτε συνειδότης, εἴτε ἐξ αὐτομάτου ἀναμνήσεως. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ἄξιον εἶναι νὰ παραθέσωμεν τὴν ῥῆσιν τοῦ Πλουτάρχου, ἐκλέγοντες τοὺς παραλλήλους τόπους, καὶ συγκόπτοντες τὰ διὰ μέσου.

« Ὡ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου,

« Ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε!

« Τοῦτο οὐ δίδωσιν εἰπεῖν ἡ δεισιδαιμονία· μόνη γὰρ οὐ σπένδεται
 « πρὸς τὸν ὕπνον, οὐδὲ τῇ ψυχῇ ποτε γοῦν δίδωσιν ἀναπνεῦσαι καὶ
 « ἀναθάρρῃσαι, τὰς πικρὰς καὶ βαρείας περὶ τοῦ θεοῦ δόξας ἀπωσα-
 « μένη. Ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἀσεβῶν χώρῳ, τῷ ὕπνῳ τῶν δεισιδαιμόνων,
 « εἶδωλα φρικώδη καὶ τεράστια φάσματα καὶ ποινὰς τινὰς ἐγεί-
 « ρουσα, καὶ στροβοῦσα τὴν ἀθλίαν ψυχὴν, ἐκ τῶν ὕπνων ἐκδιώκει
 « τοῖς ὀνείροις, μαστιζομένην καὶ κολαζομένην αὐτὴν ὑφ' ἑαυτῆς, ὡς
 « ὑφ' ἐτέρου, καὶ δεινὰ προστάγματα καὶ ἀλλόκοτα λαμβάνουσιν.
 « Εἴτ' ἐξαναστάντες οὐ κατεφρόνησαν, οὐδὲ ἐγέλασαν, οὐδ' ἤσθησαν
 « ὅτι τῶν ταραξάντων οὐδὲν ἦν ἀληθινόν, ἀλλὰ σκιὰν φεύγοντες ἀπά-
 « της οὐδὲν κακὸν ἐχούσης, ὅπου ἐξαπατῶσιν ἑαυτοὺς καὶ ταραττοῦσι
 « καὶ δαπανῶσιν εἰς ἀγύρτας καὶ γόητας ἀνθρώπους ἐμπεσόντες... Ἦν
 « φοβερός ἐν Σάμῳ Πολυκράτης τύραννος, ἦν ἐν Κορίνθῳ Περίαν-
 « δρος· ἀλλ' οὐδεὶς ἐφοβεῖτο τούτους, μεταστὰς εἰς πόλιν ἐλευθέραν

« καὶ δημοκρατουμένην · ὁ δὲ τὴν τῶν θεῶν ἀρχὴν ὡς τυραννίδα
 « φοβούμενος σκυθρωπὴν καὶ ἀπαραίτητον, ποῦ μεταστῇ; ποῦ φύγῃ;
 « ποίαν γῆν ἄθεον εὖρη; ποίαν θάλασσαν; εἰς τί καταδύς τοῦ κόσμου
 « μέρος καὶ ἀποκρύψας σεαυτόν, ὦ ταλαίπωρε, πιστεύσεις, ὅτι τὸν
 « θεὸν ἀποπέφευγας; . . . Ὁ δεισιδαίμων ταῦτα μάλιστα φρίττει
 « καὶ φοβεῖται καὶ δέδοικεν, ἐν οἷς οἱ φοβούμενοι τὰ δεινότατα τὰς
 « ἐλπίδας ἔχουσι. Μὴ ἀπόσπα τὸν δεισιδαίμονα τῶν ἱερῶν · ἐνταῦθα
 « κολάζεται καὶ τιμωρεῖται. Τί δεῖ μακρὰ λέγειν; Πέρας ἐστὶ τοῦ
 « βίου πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ θάνατος· τῆς δὲ δεισιδαιμονίας, οὐδ' οὗτος·
 « ἀλλ' ὑπερβάλλει τοὺς ὅρους ἐπέκεινα τοῦ ζῆν, μακρότερον τοῦ βίου
 « ποιοῦσα τὸν φόβον, καὶ συνάπτουσα τῷ θανάτῳ κακῶν ἐπίνοιαν
 « ἀθανάτων· καὶ ὅτε παύεται πραγμάτων, ἄρχεσθαι δοκοῦσα μὴ
 « παυομένων. Ἄδου τινὲς ἀνοίγονται πύλαι βαθεῖαι, καὶ ποταμοὶ
 « πυρὸς ὁμοῦ καὶ στυγὸς ἀπορῥῶγες ἀναπετάννυνται, καὶ σκότος
 « ἐφήπλωται πολυφάνταστον, εἰδώλων τινῶν χαλεπὰς μὲν ὄψεις,
 « οἰκτρὰς δὲ φωνὰς ἐπιφερόντων, δικαστὰὶ δὲ καὶ κολασταί, καὶ
 « χάσματα καὶ μυχοί, κακῶν μυρίων γέμοντες. »

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΝΔΙΚΗΝ ΚΑΛΥΒΗΝ.

Α.

Τὸ δὲ δεύτερον ἡ Γαλλία.

Κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἡ Γαλλία δὲν εἶχε χρεῖαν κἀνὲν ἔθνος νὰ
 μιμηθῇ. Πρὸ πολλοῦ ἀποστέλλουσα σοφοὺς εἰς τοὺς ξένους τόπους
 διέδιδε τὰς τέχνας, τὰς συνηθείας καὶ τὴν γλῶσσάν της· τὸ ἔκαμνεν
 ὁμῶς πρὸς ἰδίαν αὐτῆς δόξαν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι
 μὲ τὸ νέον της πολίτευμα θέλει διευθετεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν τῶν ἀν-
 θρώπων. Ἡ φιλογένεια δὲν εἶναι παρὰ κλάδος τῆς φιланθρωπίας.

B.

Ὅταν ἀφιέρωσαν εἰς αὐτὴν τὴν πεύκην.

Ἀφιέρωσαν ὡσαύτως τὴν δρῦν εἰς τὸν Δία, τὴν ἐλαίαν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν πεύκην εἰς τὸν Πᾶνα, τὴν δάφνην εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν μύρτον εἰς τὴν Ἀφροδίτην, κ. τ. λ.... Κατεφήμισαν ἀκόμη δένδρα εἰς τοὺς ἡμιθέους καὶ ἥρωας, καθὼς τὴν λεύκην εἰς τὸν Ἡρακλέα. Τέλος καὶ νύμφαι καὶ βοσκοὶ καὶ βοσκοποῦλαι ἔλαβαν μερίδιον ἀπὸ τὸ γένος τῶν φυτῶν. Ἡ ζηλότυπος Κλυτία ἔδωκε τὴν ὠχρότητα καὶ τὸ στάσιμόν της εἰς τὸ ἡλιοτρόπιον· ὁ Ἄδωνις ἔβαψε μὲ τὸ αἷμά του τὸ φερώνυμον αὐτοῦ ἄνθος, κ. τ. λ. Τὰ φυτὰ, καὶ μάλιστα τὰ δένδρα, ἐχρημάτισαν πρῶτα μνημεῖα τῶν ἀνθρώπων. Εὐκόλον μὲ ἦτον λοιπὸν νὰ ἐπινοήσω δύο κοκοφοίνικας εἰς τὴν Γαλλικὴν ὡς σημεῖα γενέθλια τοῦ Παύλου καὶ τῆς Βιργινίας, χωρὶς νὰ λάβω τὸ τοιοῦτον ἀπὸ νεώτερον τινὰ ποιητὴν περίφημον*, καθὼς ἀδίκως ἐπαραπονέθη. Ἡμπορεῖ τις βέβαια νὰ δανεισθῇ νοήματα παρ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ἀρκετὰ πλούσιος οἶκοθεν· ἀλλ' ἂν ἡ ῥηθεῖσα ἰδέα δὲν ἦτον εἰς τὴν φύσιν, ἤθελα τὴν εὖρει, καθὼς ἐκεῖνος, εἰς τοὺς διδασκάλους του, τοὺς παλαιούς. Εἶναι δὲ κοινοτάτη εἰς τοὺς φυτολόγους, οἱ ὅποιοι διορίζουν μὲ νέα φυτὰ ἐποχὰς φιλίας καὶ εὐγνωμοσύνης, ὀνομάζοντες μὲ προστατῶν καὶ φίλων ὀνόματα. Τέλος, τὸ αὐτὸ μετέφεραν ἐπὶ πλέον οἱ μὲν ἀστρονόμοι εἰς τὰ ἄστρα, οἱ δὲ θαλασσοπόροι εἰς τὰς χώρας, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς νήσους, δίδοντες εἰς τὰ νεωστὶ ἀνακαλυπτόμενα ὀνομασίας ἀγίων, βασιλέων, ναυάρχων, συμβάντων, κατακτήσεων καὶ σφαγῶν, τῶν ὁποίων ἐπιθυμοῦν νὰ διατηρήσωσι τὴν μνήμην. Ἐν ᾧ λοιπὸν τὰ περισσότερα τῶν ἐπιγείων καὶ οὐρανίων πραγμάτων γίνονται μνημόσυνα τῶν παθῶν, πολλάκις δὲ καὶ τῆς θηριωδίας τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν μου νὰ καθιερώσω δύο δένδρα τοῦ δάσους εἰς τὴν μητρικὴν φιλοστοργίαν;

ΣΕΛ. 199. Τὸν δυστυχῆ Λαπειροῦσον.

* Τὸν Delille. Ἰδ. τὸ προοίμιον τούτου εἰς τὸ ποίημα τὸ ἐπιγραφόμενον l'Homme des champs.

Μόλις πρὸ ὀλίγων χρόνων ἀνεκάλυψαν ὁ Δίλλων καὶ ὁ Δουρβίλλης ὅτι ἐναυάγησεν εἰς τὸ νησίδιον Βανίκορον, κείμενον εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ (Santa-Cruz) κατὰ τὴν Νοτοποντίαν. Ὅθεν τὸ ῥηθὲν ἀρχιπέλαγος μετωνομάσθη Λαπειρούσου. Ἰδ. Précis de Géographie universelle, par Malte-Brun, t. xii, p. 245.

ΣΕΛ. 200. Οἱ τέσσαρες στίχοι εἶναι παράφρασις τῶν ἐξῆς τοῦ Λαφονταίνου (liv. VIII, fab. iv.).

Nous sommes tous d'Athène en ce point; et moi-même,
Au moment où je fais cette moralité,
Si Peau-d'Ane m'était conté,
J'y prendrais un plaisir extrême.

ΣΕΛ. 200. Ἑταιρία σοφῶν Ἀγγλῶν, οἱ ὅποιοι θέλουν ἴσως καθαιρέσει ποτὲ τὰς προλήψεις τῆς Ἰνδίας, κ. τ. λ.

Ἡ εὐχή καὶ πρόρρησις τοῦ Συγγραφέως πληροῦται καθ' ἡμέραν. Πλὴν τῶν πολλῶν καὶ ἀξιολόγων συνεισφορῶν, ὅσας ἔκαμεν ἡ Ἑταιρία τῆς Καλικάτης εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ φιλολογίαν, συνήργησεν ὅχι ὀλίγον καὶ εἰς βελτίωσιν τῶν ἡθῶν, καὶ διάδοσιν τῆς ἀληθείας.

ΣΕΛ. 208. Εἶχε καταδιωχθῇ ἀπ' ὅλους τῶν πέριξ μερῶν τοὺς σκύλους καὶ τοὺς νέους.

Φαίνεται ἀνάμνησις τοῦ Ὀμηρικοῦ (Ἰλιάδ. Γ, 23-6), μόνον ὅτι ἐκεῖ διωκόμενος εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν θηρίων, ὅστις ἀδιαφορεῖ καὶ ἀπὸ σκύλους καὶ ἀπὸ παλληκάρια.

Ὡς τε λέων ἐχάρη, μέγα λω ἐπὶ σώματι κύρσας,
Εὐρὼν ἢ ἔλαφον κεραδὼν ἢ ἄγριον αἶγα,
Πεινάων· μάλα γάρ τε κατεσθίει, εἴπερ ἂν αὐτὸν
Σεύωνται ταχέες τε κύνες, θαλεροί τ' αἰζηοί.

ΣΕΛ. 220.... Εἰς τὴν Ἰνδίαν κἀνεῖς δὲν ἐμφανίζεται μὲ χειῖρας κενὰς ἐνώπιον τῶν ἐν ἀξιώματι ἀνδρῶν.

Ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἰνδίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἀσίαν. Ἡ τοιαύτη συνήθεια ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξῆς ὠραιότητα γνῶμην τοῦ φιλοσόφου Saint-Martin. L'intelligence de l'homme doit être traitée comme les grands personnages de l'Orient, qu'on n'aborde jamais sans avoir des présents à leur offrir.

ΣΕΛ. 221. Κατὰ τὴν ἱστορουμένην ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον παράδοσιν τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων.

« Ἐν τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον [οἱ ἱερέες] ἐξ ἡθέων
 « τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι· ἔνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δὲς ἐπανα-
 « τεῖλαι· καὶ ἔνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δὲς καταδύναι· καὶ οὐδὲν
 « τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροιωθῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς,
 « οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ σφι γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούσους,
 « οὔτε τὰ κατὰ τοὺς θανάτους. » Εὐτέρπη, 142.

ΣΕΛ. 223. Χορὸς νεανίδων μουσουργῶν, κ. τ. λ.

Les Persans désignent sous la dénomination de *vaccas* ou *alimeh*, c'est-à-dire savantes, les danseuses que les Grecs appelaient *musurges*, et que nous nommons *bayadères*, d'après le nom que les Portugais leur ont donné dans l'Inde. Tout ce que disent de ces espèces de courtisanes Suidas (in v. μουσουργοί), Athénée, III, et Xénophon (*Cyropæd.* IV, in fine), convient aux Persans modernes, et semble copié dans Chardin (t. iv, p. 305 et suiv.). « Les unes jouaient de la flûte, les
 « autres du *psaltérion* à cinq ou sept cordes. La musique
 « n'accompagnait pas le chant, comme chez les Grecs, elle
 « en formait le prélude. » MALTE-BRUN, *Précis de Géographie universelle*, t. VIII, p. 401. — Χυδαίως ὀνομάζονται Τζιγγίστραις, ἀπὸ τὸ Τουρκικὸν Τζεγγί. Εἰς τὰς σημειωμένας ἀπὸ τὸν Malte-Brun μαρτυρίας ἡμπορεῖ νὰ προστεθῇ ἁρμοδίως καὶ ἡ ἐξῆς τοῦ Πλουτάρχου (Γαμικ. παραγγελμ. ΙΓ). « Τοῖς τῶν Περσῶν βασι-
 « λεῦσιν αἱ γνήσiai γυναῖκες παρακάθηνται δειπνοῦσι, καὶ συνεστι-

« ὄνται· βουλόμενοι δὲ παίζειν καὶ μεθύσκεσθαι, ταύτας μὲν
 « ἀποπέμπουσι, τὰς δὲ μουσουργοὺς καὶ παλλακίδας καλοῦσιν. »
 Ἀπαράλλακτα, καθὼς οἱ Ἀγάδες ἢ Πασσάδες Τοῦρκοι κάμνουν
 ζεύκι καὶ μπεκκριλίκι μὲ ταῖς τζιγγίστραις.

ΑΓΤΟΘ. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ζαγρενάτου, τὴν ἐβδόμην
 ἐνσάρκωσιν τοῦ Βράχμα, εἰς σχῆμα πυραμίδος, χωρὶς
 πόδας καὶ χεῖρας, κ. τ. λ.

Παραπέμπει ὁ Συγγραφεὺς εἰς τὸν Κιρχέρον. Μὴν ἡξεύρων
 ποῖον μέρος τῶν συγγραμμάτων τούτου νὰ ἐρευνήσω, δὲν ἤμπορῶ
 νὰ σημειώσω τίποτε πρὸς περισσοτέραν πληροφορίαν τοῦ ἀναγνώ-
 στου. Ἡ ἐξῆς περικοπὴ τοῦ Στράβωνος μὲ φαίνεται ὅχι ἀλλοτρία
 τοῦ προκειμένου· « Εἶναι δὲ τὰ δῶρα [τὰ Καίσαρι πεμφθέντα παρὰ
 « τοῦ βασιλεύοντος Ἰνδῶν Πώρου] τὸν τε Ἑρμῆν, ἀπὸ τῶν
 « ὤμων ἀφηρημένον ἐκ νηπίου τοὺς βραχίονας, ὃν καὶ
 « ἡμεῖς εἶδομεν, κ. τ. λ. (Γεωγρ. ΙΕ, κ. Α, 73). » Σημείωσε τὴν
 συγγένειαν τῶν ὀνομάτων Φερμέας-ᾶς καὶ Φράημας, καὶ τὴν ὁμοιό-
 τητα τῶν εἰς τὰς ὁδοὺς Ἑρμῶν μὲ τὸν περιγραφόμενον ἀπὸ τὸν
 Στράβωνα, καὶ μὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ζαγρενάτου.

ΣΕΛ. 227. Οἱ Ὀμράδαι.

Omrah εἶναι τὸ πληθυντικὸν τοῦ Emir (Ἑμήρης)· δίδεται δὲ
 ἀπὸ τοὺς ὑπέρμετρα φιλοφρονητικοὺς Ἰνδοὺς καὶ εἰς ἓν μόνον πρόσ-
 ωπον. Ὅθεν ἐπεκράτησεν ἐκεῖνο, καὶ σχεδὸν ἐξώρισε διόλου τὸ ἐνικὸν
 ἀπὸ τὴν Ἰνδίαν.

ΑΓΤΟΘ. Ὁ Μογγόλος.

Δηλαδή ὁ ἐκ Μογγολικοῦ γένους αὐτοκράτωρ, ὅστις λέγεται καὶ
 Μέγας Μογγόλος. Παρομοίως λέγουσιν οἱ Ἰταλοὶ il gran Turco.

ΣΕΛ. 233. Εἶναι.... ἄνθρωπος χωρὶς πίστιν καὶ χωρὶς
 νόμον.

Κατὰ τὸν περιηγητὴν Dominique Rienzi, ἡ λέξις Παρίας εἶναι Ἰνδουστανική (Hindoustâni), καὶ δηλοῖ Κακός. Παράγεται δὲ ἀπὸ τὸ Σανσκριτικὸν Παριαῖα, σημαῖνον Παράβασιν, ὡς σύνθετον ἀπὸ τὴν Παρί (παρά) καὶ τὸ Ἀῖα (ιέναι). Ἰδε *Revue encyclopédique*, t. lvi, p. 367. Ἀπὸ τὴν φυλὴν τῶν Παριῶν κατάγονται οἱ τρισάθλιοι Κατσίβελοι οἱ καὶ Γύφτοι καὶ Τσίγγανοι λεγόμενοι.

ΣΕΛ. 243. Εἰς τὴν φύσιν.... θέλομεν ἰδεῖ τὸν Θεόν, κ. τ. λ.

« Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι
« νοούμενα, καθορᾶται, ἥ τε αἰδὶος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης. »
(Παύλ. πρὸς Ῥωμ. Ἐπιστ., α', 20.) Τοιαύτη ἦτον καὶ τοῦ Σωκρά-
τους ἡ γνώμη, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ Ἀπομνημονεύματα (Δ, γ', 14).
« Ὅτι δέ γε ἀληθῆ λέγω, καὶ σύ, ὦ Εὐθύδημε, γνώσῃ, ἂν μὴ ἀνα-
« μένης, ἕως ἂν τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῇ σοι, τὰ
« ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι, σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεούς. »

— Ἡ ἀλήθεια εἶναι καθαρὸς μαργαρίτης· ὁ δὲ κακὸς ἄνθρωπος, κροκόδειλος, κ. τ. λ.

« Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας
« ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν
« τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. » Ματθ., Ζ, 6.

ΣΕΛ. 246. Ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, κ. τ. λ.

Οἱ ὀρθότατοι οὗτοι λόγοι εἶναι λόγοι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, μὲ ἄκραν ἀπλότητα καὶ σαφήνειαν ἐκφρασμένοι ἀπὸ τὸν Ἰεζικιήλ (κεφ. ιή).

— Ἐὰν ἡμὴν κατηραμένος ἀπὸ τὸν Θεόν, κ. τ. λ.

Πλατύτερα ἀναίρεσεν ὁ Δελαβίγνης τὰ περὶ τῆς ἀγιότητος τῶν Βραχμάνων, καὶ τοῦ ἀναθεματισμοῦ τῶν Παριῶν· καὶ μὲ περισσό-
τέρα ἐπιχειρήματα ἔδειξεν ὅτι « Ἐξ ἐνὸς αἵματος ἐποίησεν ὁ Θεὸς
πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. » Ἡ

εὐφράδεια τῶν στίχων προσθέτει εἰς τὰ διανοήματά του δύναμιν ἀκαταμάχητον. Ἰδ. *le Paria*, act. II, sc. v.

ΣΕΛ. 249. ... Παρὰ τὸν Ἰάμονον ποταμόν.

Εἰς τὴν Σανσκριτὴν γλῶσσαν ὁ ποταμὸς οὗτος ὀνομάζεται Yamounâ· εἰς τὴν χυδαίαν Jamounâ (ὅθεν οἱ ξένοι ἐσχημάτισαν τὸ Gemna, Djemnah, Jumnah), καὶ Jounoun. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ τοῦ μὲν Πλινίου Ἰομάνης (Iomanes), τοῦ δὲ Πτολεμαίου Διάμουνα.

ΣΕΛ. 256. Περίφημός τις ποιητῆς συμπατριώτης μου.

Ὁ γνωστὸς Ὑοῦγγος εἰς τὸ ποίημα τὸ ἐπιγραφόμενον Νύκτες, τὸ ὁποῖον μετεφράσθη καὶ παρεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας.

— Ὁ μονήρης βίος.... ἔχει.... καὶ στερήσεις.

Ἰδ. Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομαχ. Α, ή· καὶ Θ, θ'.

ΣΕΛ. 262. Οὕτω παιδεύονται ἀπὸ τὴν φύσιν, διότι παρέβησαν τοὺς νόμους τῆς.

« Ἀλλ' οὖν δίκην γέ τοι διδόασιν οἱ παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν
« Θεῶν κειμένους νόμους, ἦν οὐδενὶ τρόπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ
« διαφυγεῖν, ὥσπερ τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἔνιοι
« παραβαίνοντες διαφεύγουσι τὸ δίκην διδόναι, οἱ μὲν λανθάνοντες,
« οἱ δὲ βιαζόμενοι. » (Ξενοφ. Ἀπομνημ. Δ, δ', 21.) Θείους ὀνο-
μάζει ὁ Σωκράτης τοὺς φυσικοὺς νόμους, ὡς ὠρισμένους εἰς τὴν
φύσιν ἀπὸ τὸν Θεόν. « Νῆ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔφη, θείοις ταῦτα
« πάντα ἔοικε· τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοὺς τοῖς παραβαίνουσι τὰς
« τιμωρίας ἔχειν βελτίονος ἢ κατ' ἀνθρώπον νομοθέτου δοκεῖ μοι
« εἶναι. » (Αὐτόθ., 24.)

ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΕΣΧΗΝ ΤΗΣ ΣΟΥΡΑΤΗΣ.

ΣΕΛ. 280. Ἐκαστος λαὸς πιστεύει ὅτι περικλείει εἰς τοὺς ναοὺς του, κ. τ. λ.

Ἰδ. Παραλειπομέν. Β, β', 6. — Πράξ. τῶν Ἀποστόλ. Ζ, 47-50, καὶ ΙΖ, 24-26. — Χρυσόστομ. Ὅμιλ. ΛΗ' εἰς τὰς Πράξ., τόμ. θ', σελ. 289.

— Ποῦ βίβλος τοῦ νόμου παγκόσμιος, κ. τ. λ.

« Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν
« ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου· αὕτη ἐστὶ πρώτη
« καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ· Ἀγαπήσεις τὸν
« πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ
« νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. » Ματθ. κβ', 37-40. Ἰδ. καὶ
Πρὸς Γαλάτ. ε', 14-15· Πρὸς Κορινθ. Α, ιβ', 2-6.

— Ποῦ θυσίαι πλέον εὐπρόσδεκτοι, κ. τ. λ.

Ἰδ. Ἡσαΐα προφητ. 5, 2-4. — Ἱεροκλ. εἰς τὰ Πυθαγόρ. χρυσ. ἔπη, σελ. 24. — Πλάτων. Ἀλκιβιάδ. Β. — Σιμπλίκ. εἰς τὸ Ἐπικτ. Ἐγχειρίδ.

ΣΕΛ. 281. Ποῦ βωμὸς ἅγιος, ὡς ἡ καρδία τοῦ δικαίου, κ. τ. λ.

Ἰδ. Παῦλ. Ἀπόστ. Πρὸς Κορινθ. Β, κεφ. 5', 16. — Ἱεροκλ. εἰς τὰ Πυθαγόρ. Χρυσῶ ἔπη, σελ. 24.

— Τὸ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν διαχυμένον φῶς τοῦ Θεοῦ.

Ἰδ. Πράξ. τῶν Ἀποστόλ., ΙΖ, 27-28.— Χρυσόστομ. Ὁμιλ. ΙΗ εἰς τὰς Πράξ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΝ ΤΗΣ ΣΙΛΕΣΙΑΣ.

ΣΕΛ. 287. Νὰ φωνάξωμεν μὲ τὸν Βιργίλιον, κ. τ. λ.

Τὰ ἐξῆς τοῦ κειμένου ἀκροτελεύτια περιέχονται εἰς τὴν δεκάτην ἐκλογὴν τὴν ἐπιγραφομένην Γάλλος, μίαν ἀπὸ τὰς εὐπαθεστέρας καὶ τρυφερωτέρας τοῦ Ῥωμαίου Θεοκρίτου. Ἰδοὺ οἱ στίχοι τοῦ ἀκέραιοι·

Hic gelidi fontes, hic mollia prata, Lycori;
Hic nemus: hic ipso tecum consumerer ævo!

ΣΕΛ. 292. Καθὼς ὁ ἄγριος τοῦ Ἰωάννου Ἰακώβου.

Ἰδ. τὸν μεταφρασθ. ὑπὸ Δημητρ. Ἀριστομέν. Περὶ ἀνισότη. Λόγ., σελ. 103.

ΕΙΣ ΤΟ Γ ΤΕΜΑΧΙΟΝ.

ΣΕΛ. 321. Ἦθελαν σὲ ἀπολαύσει, ὦ καλλονὴ αἰωνία, ἀγήρατος νεότης καὶ διὰ παντὸς νεάζουσα παλαιότης!

Παραπέμπει ὁ Συγγραφεὺς εἰς τὸ de Civitate Dei, ὅπου ματαίως ἐζήτησα τὰς παρατεθειμένας φράσεις τοῦ Ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ὁ σοφώτατος φίλος μου Φριδ. Δύβνερος τὰς εὗρηκεν εἰς ἄλλο πόνημα,

τὰς Ἑξομολογήσεις (Confession. l. x, cap. 27), καὶ μ' ἔκαμε τὴν χάριν νὰ μὲ τὰς κοινοποιήσῃ. Sero te amavi, pulchritudo tam antiqua et tam nova, sero te amavi. « Ἀργὰ σὲ ἀγάπησα, κάλλος ἀρχαιότατον καὶ νεώτατον, ἀργὰ σὲ ἀγάπησα. » — Τὴν ἐπίκλησιν ταύτην τοῦ Σαιμπιέρρου αἰνίττεται ὁ γράψας τὸν βίον αὐτοῦ εἰς τὴν Nouvelle Biographie des Contemporains, καὶ τὴν ὀνομάζει ἀθάνατον. Ἀνέφερεν ὁλόκληρον τὴν ῥῆσιν καὶ ὁ πολλάκις ἐκδῶσας τὰ Ἀπαντα τοῦ Συγγραφέως L. Aimé-Martin, πρῶην διδάσκαλος Γαλλικῶν λόγων εἰς τὸ Πολυτεχνικὸν Σχολεῖον*. Τέλος, ὁ κριτικώτατος Villemain, ἀφ' οὗ εἰς τὴν Ἀττικὴν παραδοσίν του** ἀνέπτυξε τὰ διάφορα προτερήματα τοῦ Σαιμπιέρρου, συμπεραίνει λέγων ὅτι ψυχὴ τῆς περὶ λόγους δυνάμεως τοῦ ἀνδρὸς ἦτον ἡ θεοσέβεια (sentiment religieux), καὶ φέρων εἰς παράδειγμα τὸ προκείμενον τεμάχιον, ἐρωτᾷ. Est-ce saint Augustin, est-ce saint Jérôme, ou bien est-ce un écrivain du xviiie siècle qui a écrit ce que je vais vous lire? « Ἄρά γε Αὐγουστίνος, ἄρά γε Ἱερώνυμος ἔγραψεν « ὅ,τι μέλλω νὰ σᾶς ἀναγνώσω, ἢ τάχα τῆς ΙΗ ἐκατονταετηρίδος « συγγραφεύς; » Ὁχι, οὔτε Αὐγουστίνος, οὔτε Ἱερώνυμος, οὔτε Σαιμπιέρρος εἶναι ὁ γράψας τὸ ὅλον, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἀνήκει βεβαίως εἰς τὸν ἀοίδιμον Φενελῶνα τὸν ἐξαιρέτως περισπούδαστον εἰς τὸν πατέρα τῶν Φυσικῶν Μελετημάτων, καθὼς καὶ εἰς τὸν φιλόκαλον Villemain, ὅστις ἀξίως ἱστορήσε τὸν βίον καὶ λόγον τοῦ θείου ἀνδρὸς***. Δὲν ἦτον ὁμῶς ἔργον τοιοῦτου καθηγητοῦ, τὰ ἀκρότατα τῆς τέχνης ἀναθεωροῦντος, νὰ διατρίβῃ εἰς μικρὰ, ὡς τὸ προκείμενον, τὸ ὁποῖον οὐδὲ ἄλλος κἀνεὶς (ὅσον ἡξεύρω) παρετήρησεν. Ἡ βραχυτάτη παραπομπὴ τοῦ Σαιμπιέρρου δὲν ἦτον καλὴ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀνακάλυψιν· διότι φαίνεται ἀναφερομένη ἀπλῶς εἰς μίαν φράσιν τοῦ Φενελῶνος, καθὼς ἡ προτέρα εἰς ἄλλην τοῦ

* De l'auteur de *Paul et Virginie*, et de l'influence de ses ouvrages, p. 7. Chez Firmin Didot frères.

** Cours de littérature française, t. III, p. 448.

*** Discours et Mélanges littér., Notice sur Fénelon.

ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Πλὴν ἴσως ἐμακρολόγησα ὑπὲρ τὸ δέον. Καιρὸς εἶναι νὰ ἰδοῦμεν εἰς τί χρησιμεύει τὸ εὔρημα, ἂν ἀξίζῃ καιόλας νὰ λέγεται εὔρημα, μόνον διότι ἀποβλέπει δύω συγγραφεῖς μεταξὺ τῶν ἀρίστων. Οἱ φίλοι τῶν λόγων θέλουν ἐξετάσει μὲ περίεργον βλέμμα πῶς ὁ νεώτερος ἐμιμήθη τὸν κατὰ τινὰς λόγους ἀρχαῖον, καὶ πῶς μετεποίησε τὴν ὑφήν τοῦ λόγου ἢ κάποτε φράσεις τινὰς μόνον, διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἀρεσκόντων. Πρὸς χάριν τῶν φιλομούσων ἐκείνων, καὶ διὰ τὸ προχειρότερον, ἐκδίδονται ἐνταῦθα παραλλήλως

τὸ ἀρχέτυπον

καὶ τὸ μίμημα.

FÉNELON.

O mon Dieu! si tant d'hommes ne vous découvrent point dans ce beau spectacle que vous leur donnez de la nature entière, ce n'est pas que vous soyez loin de chacun de nous*... Vous êtes auprès d'eux, et au-dedans d'eux; mais ils sont fugitifs et errants hors d'eux-mêmes. *Ils vous trouveraient, ô douce lumière, ô éternelle beauté, toujours ancienne et toujours nouvelle, ô fontaine des chastes délices, ô vie pure et bienheureuse de tous ceux qui vivent véritablement, s'ils vous cherchaient au-dedans d'eux-mêmes.* Mais les impies ne vous perdent qu'en se perdant**. Si vous étiez un corps stérile, impuissant et inanimé, tel qu'une fleur qui se flétrit, une rivière qui coule, une maison qui va tomber en ruine, un tableau qui n'est qu'un amas de couleurs pour frapper l'imagination, ou un métal inutile qui n'a qu'un peu d'éclat, *ils vous apercevraient, et vous attribueraient follement la puissance de leur donner quelque plaisir, quoique en effet le plaisir ne puisse venir des choses inanimées qui ne*

BERNARDIN DE SAINT-PIERRE.

Les riches et les puissants croient qu'on est misérable et hors du monde quand on ne vit pas comme eux; mais ce sont eux qui, vivant loin de la nature, vivent hors du monde.

Ils vous trouveraient, ô éternelle beauté, toujours ancienne et toujours nouvelle! ô vie pure et bienheureuse de ceux qui vivent véritablement, s'ils vous cherchaient SEULEMENT au-dedans d'eux-mêmes!

Si vous étiez un amas stérile d'or, ou un roi victorieux qui ne vivra pas demain, ou quelque femme attrayante et trompeuse,

ils vous apercevraient et vous attribueraient la puissance de leur donner quelque plaisir.

* Παραλείπονται ἑνδεκά περίπου στίχοι.

** Ὁμοίως, ἑννέα.

l'ont pas, et que vous en soyez l'unique source. Si vous n'étiez donc qu'un être grossier, fragile et inanimé, qu'une masse sans vertu, qu'une ombre de l'être, *vous seriez un objet proportionné à leurs pensées basses et brutales: mais parce que vous êtes trop au-dedans d'eux-mêmes, où ils ne rentrent jamais, vous leur êtes un Dieu caché; car ce fond intime d'eux-mêmes est le lieu le plus éloigné de leur vue, dans l'égarement où ils sont. L'ordre et la beauté que vous répandez sur la face de vos créatures sont comme un voile qui vous dérobe à leurs yeux malades. Quoi donc! la lumière qui devrait les éclairer les aveugle, et les rayons du soleil même empêchent qu'ils ne l'aperçoivent**!

...
O misère!... *L'homme n'a des yeux que pour voir des ombres, et la vérité lui paraît un fantôme: ce qui n'est rien est tout pour lui; ce qui est tout ne lui semble rien**.... Qui ne vous voit point n'a rien vu; qui ne vous goûte point n'a jamais rien senti: il est comme s'il n'était pas; sa vie entière n'est qu'un songe.*

Votre nature vaine occuperait leur vanité; vous seriez un objet proportionné à leurs pensées *craintives et rampantes*. Mais parce que vous êtes trop au-dedans d'eux, où ils ne rentrent jamais, et trop *magnifique au dehors, où vous vous répandez dans l'infini*, vous leur êtes un Dieu caché.

Ils vous ont perdu en se perdant. L'ordre et la beauté *même* que vous avez répandus sur toutes vos créatures, comme des degrés pour élever l'homme à vous, sont *devenus* des voiles qui vous dérobent à leurs yeux malades.

Ils n'en ont plus que pour voir des ombres. La lumière les éblouit.

Ce qui n'est rien est tout pour eux; ce qui est tout ne leur semble rien.

Cependant, qui ne vous voit pas n'a rien vu; qui ne vous goûte point n'a jamais rien senti: il est comme s'il n'était pas, et sa vie entière n'est qu'un songe malheureux.

Ἀττικὴν ὀνόμασα προλαβὼν τὴν παράδοσιν τοῦ Villemain, θέλων νὰ φανερώσω μονολεξεῖ ὅτι εἶναι παράδειγμα τελειότητος εἰς τὸ εἶδός της, καὶ κοντὰ εἰς τὰλλα προτερήματα διαπρέπει μὲ τὴν ἐκλεκτὴν ἐκείνην ἀστειότητα καὶ φιλοκαλίαν, χάρισμα ἰδιαίτερον τῶν πάλαι Ἀθηναίων, καὶ γνῶρισμα τῶν νεωτέρων Γάλλων. Εἶναι δὲ τὸ ἐξάτομον σύγγραμμα τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ ὅχι μόνον «πολλῆς πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα», ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐθνῶν πολυχρονίου παιδείας καὶ στενῆς ἐπιμιξίας. Καμμία σχεδὸν τεχνολογικὴ δόξα δὲν ἐκφεύγει τὴν ὀξεῖαν αὐτοῦ κρίσιν καὶ ἀγχίνουαν. Μὲ θαυμαστὴν εὐστροφίαν συναρμόζεται εἰς κάθε ὑποκείμενον, καὶ καταλαμβάνει

* Παραλείπονται δεκαπέντε στίχοι.

** Ὁμοίως, ἐπτά.

τὸ πνεῦμα πάσης ἐποχῆς, ἀποδεχόμενος τὸ ὠραῖον, ὅπου καὶ ἂν τύχη, καὶ ἀποδίδων εἰς ὅλους, εἴτε ὁμογενεῖς, εἴτε ξένους, τὸ δίκαιον μὲ συμπάθειαν καὶ μὲ ζῆλον. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ μόνον ἀπαντῶνται ὀλίγαι παραδρομαὶ ἢ σφάλματα μνήμης, ἀναπόφευκτα εἰς τόσον διεξοδικήν πραγματείαν, καθὼς, παραδείγματος χάριν, τὸ λεγόμενον (τόμ. Β, σελ. 70) περὶ τοῦ Ἰ. Ἰ. Ρουσσὸ ὅτι ἀκολούθησε τὰ ἴχνη τοῦ Μαρβλῦ, κ' ἐρανίσθη ιδέας παρ' αὐτοῦ, ἐν ᾧ τὸ ἐναντίον ἤμπορεῖ τις νὰ διῷσχυρισθῇ μὲ περισσοτέραν πιθανότητα. Ἰδ. *Correspondance de J.-J. Rousseau, année 1764, Lettre au prince L.-E. de Wirtemberg; Confessions, partie II, liv. XII; — καὶ τὸν Villemain, τόμ. Β, σελ. 250-51, 255-58.*

ΕΠΙΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

ΣΕΛ. 65. Μακάριος, υἱέ μου, ὅτι μόνον, κ. τ. λ.

Ἐντρέπομαι σχεδὸν νὰ σημειώσω ὅτι ὁ Συγγραφεύς, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσω, δὲν μετέφρασε κατὰ γράμμα τοὺς Λατινικοὺς στίχους, ἀλλ' ἐσπούδασε νὰ προσαρμόσῃ τὸ νόημα εἰς τὸ σκοπούμενον.

ΣΕΛ. 89. Τὸ βρέφος μετέλαβεν ἐντεῦθεν κάποιαν ὁμοιότητα.

Πατὴρ τῆς ποιητικῆς ταύτης ἐπινοίας ἢ δεισιδαιμονίας φαίνεται ὁ Ἡλιόδωρος (Αἰθιοπικ. Δ, ή), τὸν ὁποῖον πρῶτος ἐμιμήθη ὁ Τάσος, καθὼς ἐσημείωσεν ὁ πολυμαθέστατος Κοραῖς (Ἐπιστολ. πρὸς Ἀλέξ. Βασιλ., σελ. λθ'-μ').

ΣΕΛ. 350. Ἴσως ποιητικώτερος τοῦ Βυρῶνος ἐδείχθη ὁ Σαιμπιέρρος εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ κατακλυσμοῦ. *Ce fut alors que tous les plans de la nature furent renversés. Des îles*

entières de glaces flottantes , chargées d'ours blancs, vinrent s'échouer parmi les palmiers de la zone torride; et les éléphants de l'Afrique furent roulés jusque dans les sapins de la Sibérie, où l'on retrouve encore leurs grands ossements. Les vastes plaines de la terre , inondées par les eaux, n'offrirent plus de carrière aux agiles coursiers , et celles de la mer en fureur cessèrent d'être navigables aux vaisseaux. En vain l'homme crut trouver une retraite dans les hautes montagnes : mille torrents s'écoulaient de leurs flancs, et mêlaient le bruit confus de leurs eaux aux gémissements des vents et aux roulements des tonnerres. Les noirs orages se rassemblaient autour de leurs sommets, et répandaient une nuit affreuse au milieu du jour. En vain il chercha dans les cieux le lieu où devait reparaître l'aurore ; il n'aperçut autour de l'horizon que de longues files de nuages redoublés ; de pâles éclairs sillonnaient leurs sombres et innombrables bataillons; et l'astre du jour, voilé par leurs ténébreuses clartés, jetait à peine assez de lumière pour laisser entrevoir dans le firmament son disque sanglant, parcourant de nouvelles constellations. Au désordre des cieux, l'homme désespéra du salut de la terre.... Il chercha au moins à finir ses derniers moments dans le sein de l'amour ou de l'amitié. Mais dans ce siècle criminel où tous les sentiments naturels étaient éteints, l'ami repoussa son ami, la mère son enfant, l'époux son épouse. Tout fut englouti dans les eaux, cités, palais, majestueuses pyramides , arcs de triomphe chargés des trophées des rois; et vous aussi, qui auriez dû survivre à la ruine même du monde, paisibles grottes, tranquilles bocages, humbles cabanes, asiles de l'innocence! Il ne resta sur la terre aucune trace de la gloire ou du bonheur des mortels, dans ces jours de vengeance où la nature détruisait ses propres monuments.

Études de la Nature, Ét. ive.

Ἀφ' οὗ ἐτυπώθησαν τὰ σημειωθέντα (σελ. 343) περὶ τῶν μιμήσεων τοῦ Ῥακίνα, ἐφάνη εἰς τὴν *Revue des Deux Mondes* (15 juin 1841) ἀξιόλογον ἄρθρον περὶ τοῦ Ἀμιότου, γραμμένον ἀπὸ τὸν I. I. Ἀμπέριον (Ampère), υἱὸν ἑνδόξου ἐνδόξου πατρός. Ὁ σοφὸς ἀνὴρ, εἰς τὸν ὁποῖον χρεωστοῦμεν κάλλιστα συγγράμματα περὶ τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης*, ὁμιλῶν περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἡλιοδώρου, δὲν παρέδραμε τὸ τοῦ Ῥακίνα, ἀλλὰ κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐρεύνησε μὲ φιλόσοφον περιέργειαν τὰ ἔχνη τῆς ἐμπαθοῦς περὶ τὰ Αἰθιοπικὰ σπουδῆς τοῦ Γάλλου Σοφοκλέους, παιδὸς ἔτι ὄντος. Ἦθελα ἔχει μεγαλητέραν ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, τελείαν πεποίθησιν εἰς τὰς εἰκασίας μου, ἂν τὰς εὕρισκα ἐπικυρωμένας ἀπὸ τοιοῦτον ἀκριβοῦς ἐπιγνώμονα· ἀλλ' ἡ παρατήρησις τὸν ὠδήγησεν εἰς ἄλλα, τὰ ὅποια δὲν εἶχαν ἐλκύσει τὴν προσοχὴν τῶν πρὸ αὐτοῦ. Ὁ φιλόκαλος ἀναγνώστης θέλει βεβαίως εὐχαριστηθῇ περισσότερο νὰ τ' ἀκούσῃ ἀπὸ τὸ στόμα του· On ne saurait se défendre d'un certain intérêt pour le livre qui charmait à ce point le futur auteur de *Phèdre* et de *Bérénice*. Un roman grec, c'est tout Racine, la passion et l'antiquité. — On cherche avidement dans celui-ci les souvenirs qu'il aurait pu laisser à notre grand poète. Serait-ce trop attribuer aux influences souvent si durables et aux vives impressions des premières lectures, de croire que Racine, en peignant l'amour de *Phèdre* pour *Hippolyte*, n'avait pas entièrement oublié la passion de la reine *Arsacé* pour le beau *Théagène*, qui a dans *Chariclée* son *Aricie*, personnage que Racine ne doit pas à Euripide? Ne pourrait-on pas retrouver, avec plus de vraisemblance encore, une réminiscence du même épisode dans la situation de *Bajazet*, obligé de laisser croire à *Roxane* qu'il l'aime, afin de sauver *Atalide*, comme *Théagène* amuse la passion d'*Arsacé* pour ne pas perdre *Chariclée*?

* *Histoire de la Littérature française*, 3 vol. in-8°, ἥτις κ' ἐστεφανώθη πέρυσι ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον. — *Histoire de la Formation de la Langue française*, 1 vol. in-8°; Paris, 1841.

ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΝ.

Διὰ περισσοτέραν εὐκολίαν τοῦ ἀναγνώστου ἀρμόδιον μ' ἐφάνη νὰ βάλω εἰς τὸ τέλος κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν τὰς ἀπαντωμένας εἰς τὸ βιβλίον ἐπιστημονικὰς καὶ ἄλλας τινὰς λέξεις, ἧ πάντῃ νέας, ἧ ὅχι γνωστὰς καὶ συνειθισμένας εἰς ὅλους.

Α.

* Ἀγάθειον, agati, -thy, -thi, -this, -thys. Τὰ φυτολογικὰ ὀνόματα τοῦ δένδρου τούτου εἶναι ἀκόμη ποικιλώτερα παρὰ τὴν γραφὴν· *æschynomene grandiflora*, LIN.—*Dolichos arboreus*, FORSKAL.—*Coronilla grandiflora*, WILDENOW;—*Sesbania*, PERSOON;—*robinia duMalabar*, — *robinier à grandes fleurs*, — *nélitte*, — *æschinomène*, — *agati grandiflora*, DESVAUX et DECANDOLLE.

* Ἀμέριμνον, Sans-Souci, παλάτιον μὲ κήπους καὶ περιπάτους χτισμένον ἀπὸ τὸν Μέγαν Φριδερίκον πλησίον τοῦ Potsdam. Ὅθεν καὶ τινὰ πονήματά του ἐπέγραψε τοῦ Ἀμερίμνου φιλοσόφου.

* Ἀνανάσον, ananas. Ἰδ. Παιδικ. Εἰκονολογ. τόμ. Ε, σελ. 27.

* Ἀποικογενής, créole, γεννημένος ἐξ ἀποίκων εἰς ἀποικίαν. Καὶ ἡ διάκρισις καὶ ἡ λέξις créole ἐλήφθησαν ἀπὸ τοὺς Ἰσπανούς.

* Ἀργυρόδενδρον, veloutier, *Tournefortia argentea*, LIN. Ἰδ. τὴν περιγραφὴν τοῦ εἰς τὸ Voyage à l'Ile-de-France, tome Ier, p. 107.

* Ἀρεχοφοίνιξ, palmier arec.

* Ἀστρον· οὕτω λέγεται, κατὰ τὸν Pouqueville, ἡ τῶν μὲν Γάλλων marguerite, τῶν δὲ Ἰταλῶν margarita καὶ bellide, τὴν

ὁποῖαν ὁ Σομαυέρας ἐξηγεῖ Κια-| λουλούδι, ἢ μονολεξεῖ Ἀσπρολού-
κανὰ-λαλέ. Κατὰ τὸν Stackhouse | λουδο). Ἄν τοῦτο δὲν σημαίνει τὸ
ἢ *bellis perennis* λέγεται τὴν | γένος (λευκάνθεμον), πιθανὸν ὅτι
σήμερον Ἀσπρο λουλου (Ἀσπρο | εἶναι ἄλλο εἶδος παρὰ τὸ Ἀστρον.

B.

Βαλσαμόχορτον, *herbe de* | Ὁ Σομαυέρας μεταφράζει τὸ
baume. Ἰδ. *Voyage à l'Ile-de-* | *ranunculo* διὰ τοῦ Κουτζεφίφ
France, tom. Ier, p. 107, in-18. | λαλέ· τὸ δὲ ἀσπροκόκκινον βα-
— Περὶ τῶν βασιλικῶν, οἱ ὅποιοι | τράχιον (*ranunculo bianco e*
μυρίζουν ὡς δενδρόϊα, ἰδ. αὐτόθι, | *russo*), διὰ τοῦ Γκιρίτ λαλέ.

σελ. 106. | * Βούκιτρον, *pamplemousse*,
* Βαμβοκάλαμος, *bambou*, | *citrus decumana*, LIN. — Κατὰ
arundo bambos, LIN. | τὸ Βούσυκον τῶν παλαιῶν· « Βού-

Βανανέα, *bananier*, *musa* | συκα, τὰ μεγάλα σῦκα, » λέγει ὁ
paradisiaca, LIN. — Βανάνα, ὁ | Ἡσύχιος.
καρπός. Ἰδ. Παιδικ. Εἰκονολογ., | Βρετανία, ἐπαρχία τῆς Γαλ-
τόμ. Ε, σελ. 7. Τὸ *musa* τῶν | λίας, ἥτις ἐλέγετο τὸ πάλαι Ἀρ-
φυτολόγων εἶναι Ἀραβικόν. | μορικὴ, καὶ Ἐλάττων ἢ Μικρὰ

Βατράχιον, *renoncule*. *Re-* | Βρετανία, πρὸς διαστολὴν τῆς
noncule bulbeuse = *bassinet*. | Μεγάλης Βρετανίας (Ἀγγλίας).

Γ.

* Γαλλική, *Ile-de-France*, ἢ | χυδ. ἀντὶ *corossol*, *anona*, LIN.
καὶ Νῆσος Μαυριτίου. | Κακῶς γράφεται εἰς πολλάς ἐκ-

* Γλίχιον, *litchi*, *euphoria*. | δόσεις (ἀκόμη καὶ εἰς τὴν λαμ-

* Γλυκύδωρον, *attier*, *pomme* | προτάτην τοῦ Curmer) *dattiers*,
de crème, *pomme de cannelle*: | ἀντὶ *d'attiers*.

Δ.

* Δελφίνιον (φρούριον), *Fort-* | *zibethinus*, LIN., famille des
Dauphin. | *capparidées*. Ἐξισοῦνται εἰς τὸ

* Δενδροστιχία, *allée*, Ἑλλην. | μέγεθος μὲ τὰ πεπόνια ἢ τὰ χει-
Στίχοι δένδρων, περίπατος κα- | μωνικά, ἔχουν σάρκα λευκὴν, ὡς
τάφυτος, συνηρεφής, σύσκιος. | τὸ γάλα, καὶ μὲ τὴν συνήθειαν

Διάζωμα, *pagne*.

Διαυλωνίζω, διὰ στενοῦ πνέω, | γέῃσιν. Ἀπ' αὐτὰς ἔτρωγεν ὁ Ζεὺς,
s'engouffrer. | κατὰ τὸν Ἀθηναιὸν (Ε, 38).

* Διοκάππαρις, *durion*, *durio* | Διοσκουρία, *igname*, *dioscu-*

rea· εἶδος σπαραγγίων.

* Δυσανεξία, intolérance. Τὸ Ἄνεξία, συγγενές καὶ ἰσοδύναμον μὲ τὸ Ἄνοχη καὶ Ἀνεξικαχία

διεφυλάχθη ἀπὸ τὸν Κικέρωνα (ad Attic. 5, 11).—Ὁ μακαρίτης Κοραῆς εἶχε συνθέσει τὸ Μισαλλοδοξία διὰ τὴν αὐτὴν χρεῖαν.

E.

Ἑαρίνα, primevère, κατὰ τὸν Rouqueville, Voy. en Grèce, t. vi.

Ἐπιβατικὰ ἢ παρενθήκη, racotille.

Ἐλαιόκαρπον, bois de can- nelle, χυδ., ἀντὶ ganitre, elaeo- carpus.

Ἐπτακοσιοφόρον (καράβιον), ἱκανὸν νὰ φέρῃ βάρος 700 πίθων (tonneaux).

* Ἐλαιόφυλλον, bois d'olive, χυδ., ἀντὶ olivetier, elaeodendron.

Ἐρυμάτιον, redoute.

Ἐμπρακτος, ordinaire· οἶον, ἀρχιτέκτων, — ingénieur ordin.

* Εὐορμος, Bombay.

Ἐφόλκιον, chaloupe (σα- λούπα).

I.

* Ἰνδοθόνη, τσίτι, chitte, Ἀγγλ. chints, τὰ ὁποῖα παράγον- ται πιθανῶς ἀπὸ τὴν Σανσκρι- τικὴν λέξιν tchitra, σημαίνουσιν Ζωγραφημένος, Πεποικιλμένος. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἑρμηνευ-

τῶν, ὁ Στράβων ἐννοεῖ τὰ τσίτια μὲ τὴν διπλὴν λέξιν Ἰνδικαὶ ὀθόνη· ὅθεν ἐσχημάτισα διὰ τὸ συντομώτερον τὸ Ἰνδοθόνη.

Ἰολόφος, Yolof, Iolof, ὄνομα φυλῆς Ἀφρικανῶν Μαύρων.

K.

Κάκτος Περουβιανός, cierge du Pérou, cierge épineux, cactus Peruvianus.

psidium, LIN.

Κάκτος συκοφόρος, ἢ * ποικί- λανθος, la raquette chargée de fleurs jaunes fouettées de rouge, cactus ficus indica (κατὰ τὴν Flore de Paul et Virginie, édit. de Curmer).

Καλόφυλλον, tatamaque, χυδ. ἀντὶ calaba, calophyllum inophyllum. Τὸ tacumaliaca τῆς ἐκδόσ. τοῦ Curmer (εἰς τὸν κατάλογον) εἶναι πλάσμα ἀν- ὑπαρκτον, γεννηθὲν ἀπὸ ἀβλεψίαν τυπογράφου, ἀντὶ tacamahaca, WILDENOW. Ἐκεῖ φέρονται, ὡς ἄλλα δύο συνώνυμα χυδαῖα, bournier καὶ horame.

Καλικάτα, τοῦτο εἶναι τὸ Σανσκριτικὸν ὄνομα τῆς σήμερον λεγομένης Καλκούτας, Calcutta. Ἐπροτίμησα τὸ παλαιὸν διὰ τὸ εὐφωνότερον.

Κοινδέμιρον, Coin de Mire, τὸ ὁποῖον ἤμπορεῖ νὰ μεταφρασθῇ Σφὴν διοπτρικός.

* Καλλίκαρπον, goyavier,

* Κοκοπότηρον, ποτήριον κα-

τασκευασμένον ἀπὸ τὸ ἐξώφλοιον τοῦ κόκου, ἢ καρποῦ τοῦ κοκοφοίνικος.

* Κοκοφοίνιξ, cocotier. Ὁ καρπὸς αὐτοῦ λέγεται coco, τὸ ὁποῖον μετέφρασα ποτὲ μὲν διὰ τοῦ Κόκος, ποτὲ δὲ διὰ τῆς αὐτῆς

λέξεως Κακοφοίνιξ, καθὼς τὸ ἀπλοῦν φοίνιξ σημαίνει καὶ τὸν καρπὸν καὶ τὸ δένδρον.

* Κορωνόπολις, Cronstadt.

Κουφολάχανον, scabieuse.

Κύανος, bluet, ἄνθος γαλανόν, φυόμενον εἰς τοὺς ἀγρούς.

Λ.

Λαχανοφοίνιξ, palmiste. Ἰδ. Παιδικ. Εἰκονολογ. τόμ. Γ, σελ. 47.

* Λιμὴν Λουδοβίκου, ἢ Λ. Λουδοβίκειος, Port-Louis.

* Λιποδάφνη, avocat, avocattier. Κακῶς ὠνομάσθη ἀπὸ τὸν Λιναῖον laurus perseæ. Ἰδ. Cuvier, Analyse de 1818.

Λόχμη, τόπος σύμφυτος.

Μ.

Μαγγέα, manguiier, mangifera, LIN.

Μαγγοστάνη, mangoustan, garcinia mangostana, LIN. Ἰδ. Παιδικ. Εἰκονολογ. τόμ. 5, σελ. 26.

Μαδαγάσσα, Madagascar, καὶ Madagasse, ἢ κοινότερον Μαδαγάσκαρ.

Μαλάβαθρον, bétel. Ἰδ. Salmasii exercitationes de homonymis hyles iatricæ, p. 126.— Κατὰ τινὰς ἐλέγετο καὶ φύλλον Ἰνδικόν, καὶ ἀπλῶς φύλλον.

Μανιόκον, manioc. Ἰδ. Παιδικ. Εἰκονολογ. τόμ. Γ, ἀριθ. 3.

Μαργαρίτα, souci: χρυσάνθεμον, χρυσανθές, ἢ μᾶλλον Κάλχη, διὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ Καλ-

χαίνω μὲ τὸ avoir des soucis, être soucieux.

Μηρός, ὄρ. Mérou ἢ Mérouwa. Δὲν ἐγγυῶμαι ὅτι ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς.

Μογόριον, mogori καὶ χυδ. mougris, mogorium· εἶδος ἰασεμίου. Voyage à l'Ile-de-France.

Μουσουργός, bayadère.

Μυροβάλανος, badamier, terminalia, LIN., famille des myrobalanées, JUSSIEU. Ἡ λέξις badamier παρεφθάρη ἀπὸ τὸ bois de damier.

* Μυρτόπισα, pois d'angole. Τὸ angole, ἢ μᾶλλον angolani (alangium), εἶναι τοῦ γένους τῶν μυρτοειδῶν.

Π.

* Παλαγκίνα, palanquin, ἀπὸ σημαίνουσιν Φορεῖον. — Ὁ Κοτὴν Ἰνδικὴν λέξιν palyanca τὴν ραῆς τὸ παράγει ἀπὸ τὸ Φάλαγξ

ἡ Φαλάγγιον (Ἀτάκτ. Δ, 636).

Πανδέκτης, pandect, pandit ἢ pundit. Ἰδ. Λεξικ. Σνεϊδέρου, λέξ. Πανδέκτης.

Παρδάκι, -ιον, gargoulette.

Τοῦτο ὀνομάζουσιν οἱ Γάλλοι τὰ Ἰνδικὰ κεράμια· τὰ δὲ Ἰσπανικὰ, μὲ τὴν ἀραβίζουσιν Ἰσπανικὴν λέξιν alcarazas· τὰ δὲ κατασκευαζόμενα κατὰ μίμησιν εἰς τὴν Γαλλίαν, μὲ νέον ὄνομα hydrocérame, τοῦ ὁποίου συνώνυμον μόνος ὁ Boiste φέρει τὸ προσφυέστερον hygrocérame (Ἰδ. αὐτ. hydrocér. καὶ hygiocérame), καθὼς καὶ τὴν bardaque. Τὸ τελευταῖον τοῦτο πιθανώτατα τὸ ἐπῆραν οἱ κάτοικοι τῆς νοτίου Γαλλίας ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν (Levant), ὅπου καὶ Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι τὸ προφέρουν, καθὼς γράφεται εἰς τὸ Γαλλικόν (Μπαρδάκι, Μπαρντάκ). Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, τὸ Παρδάκι (τὸ ὁποῖον εὐστόχως ὁ Κοραῆς παρήγαγεν ἀπὸ τὸ « Παρδακῶν, διῦγρων » τοῦ Ἑσυχίου) κάλλιστα ἐξηγεῖ τὴν gargoulette καὶ τὸ alcarazas, κ. τ. λ., ἡγουν ἐκεῖνα τὰ πορώδη κεράμια, τὰ ὁποῖα διατηροῦσι τὸ ὕδωρ ψυχρὸν μὲ τὴν ἐξάτμισιν, καὶ πολὺ χρησιμεύουν εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, ὅπου δικαίως ἡμποροῦν νὰ λέγωνται Ὑγείας κεράμια. — Τὸ Λεξικὸν τῆς Ἀκαδημίας φέρει μόνον τὸ alcarazas. Δὲν μᾶς ἀνήκει νὰ κρίνωμεν ἂν τὸ ἐλληνίζον bardaque δὲν κατέστνεπε περιττὰ, τοῦλάχιστον τὰ νέα hydrocérame καὶ hygrocérame.

* Πελεκάετος, frégate, pelecarnus, LATH.; tachypetes, VIEILLOT. Ὁ pelecarnus aquilus τοῦ LATH. (tachypetes aquila, VIEIL.) εἶναι ἡ grande frégate.

Πεμπέρα, Bember, ὄνομα διεξοδικῆς κλεισούρας. Ἰδ. τὴν Περιήγησιν τοῦ Bernier.

Πέπλον }
Πέπλος } voile « περιβόλαιον, ἱμάτιον γυναικεῖον. » Φωτ. Λεξικ.

Πεπονόδενορον, papayer. Ἰδ. Παιδικ. Εἰκονολ. τόμ. Ε, σελ. 7.

Πιτερβώθιον, ὡσὰν νὰ εἰπῆς Πετρουκάλυβον ἢ Πετρουκελλίον.

* Πλεκτάνη, liane, γένος ἐρπυζόντων καὶ κληματωδῶν φυτῶν (καθὼς ἡ σμίλαξ, ὁ κισσός, ἡ ἄμπελος, κισσάμπελος, κ. τ. λ.). Ἠναγκάσθην νὰ μεταχειρισθῶ ταύτην τὴν λέξιν, ἕως νὰ εὑρεθῇ ἄλλη ἁρμοδιωτέρα. Εἶναι δὲ πάμπολλα εἶδη πλεκτάνης, καὶ τερατώδη τὸ μέγεθος εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἰνδίαν καὶ Ἀμερικὴν. S'étendant comme des ponts jetés d'arbre en arbre, dans les forêts les plus sombres, s'entortillant autour de leurs troncs noueux, descendant de leurs cimes en festons fleuris, les lianes contribuent à faire des bois vierges un impénétrable labyrinthe. *Flore de Paul et Virginie*, etc., dans l'édition de L. Curmer.

Πλουμερία, frangipanier, plumeria, εἶδος ἰασεμίου. Voyage à l'Ile-de-France.

Ποιγχιανή, poincillade, poin-

<i>ciana pulcherrima</i> , LIN. Λέγεται	Πρόμαχος, grenadier.
ἀκόμη fleur de paon καὶ fleur	Πυργίον, bastion.
de paradis.	Πύργος, ἢ κάλλιον Τετραπυρ-
* Ποντοχάρη, Pondichéry.	γία, château. * Ἰδ. τὰς σημ. τοῦ
* Πόσιμον, punch (βαρβαρο-	Κοραῖ εἰς τὸν Εὐμένη τοῦ
φωνότατα, πόντζ).	Πλουτάρχου.
Πρασιά, potager.	* Πυροβολεῖον, batterie.

P.

* Ριπιδοφοίνιξ, latanier. * Ἰδ.	bosier, jamrosade, <i>Eugenia</i> ,
Παιδικ. Εἰκονολ. τόμ. Δ, σελ. 1.	LIN. (διὰ τὸν Σαβαυδίας Πρίγκ.
* Ροδομαλάχη, foulsapatte,	Εὐγένιον).—Ροδόμυρτος κορυμ-
<i>hibiscus rosa-sinensis</i> , LIN.	βανθής, bois de pomme, χυδ.,
* Ροδόμυρτος, jam-rose, jam-	ἀντὶ jambosier glomérulé.

Σ.

Σανταλοειδής, ἔχων χρῶμα	Σταυρὸς Νότιος, Croix du
σαντάλου, κοκκινωπός.	Sud, ἀστερισμός.
Σενσασουλαῖον, sensa-soulé,	Στέαρ, ἡ μεταξὺ τοῦ φλοιοῦ
ou cinq-cents-voix. Δὲν εὐρί-	καὶ τῆς ξυλῶδους μήτρας μαλακὴ
σκεται εἰς τὰ Λεξικά.	καὶ λευκὴ στιβή, Γαλλ. aubier.
* Σηρικὸν (ὑφασμα), μαλτέχι.	* Ἰδ. τὰς Σημ. τοῦ Κοραῖ εἰς τὸν
* Σκληρόδεστρον, teque, thek,	Ξενοκράτην, λέξ. Λευκὰ τοῦ πί-
<i>theca</i> .	νακος.
Σκολόπαξ, corbigeau, χυδ.,	Συνοικία, χάνι, Κερβάν-σαράϊ.
ἀντὶ courlis, <i>scolopax</i> , LATH.	— Κερβάνι = Συνοδία ἐμπόρων.

T.

Ταμαρινέα, tamarinier. * Ἰδ.	Τετραπυργία, Z. Πύργος.
Παιδικ. Εἰκονολογ. τόμ. Β, σελ.	Τοπίον, paysage. * Ἐπρεπεν
42. Ἡ λέξις Ταμάρινδος (<i>Tama-</i>	ἴσως νὰ προπαροξύνεται· μ' ὅλον
rindus) τῶν φυτολόγων εἶναι	τοῦτο ἀνάγκη νὰ τοῦ φυλάξωμεν
Ἀραβικὴ, σημαίνουσα Καρπὸν	τὸν φερόμενον καὶ εἰς τὰ λεξικά
Ἰνδικόν (τάμρ-χίνδ).	τονισμόν, διὰ νὰ μὴ συμπίπτῃ
* Τάντανον, tam-tam, ὄνομα	μὲ τὸ Τόπι, καὶ προξενῇ σύγ-
ὀργάνου φανερά πεποιημένον,	χυσιν.
ἀκολούθως ἀρμόζον εἰς πᾶσαν	Τουλίπη, λαλές. * Ἰδ. τὴν σοφὴν
γλῶσσαν. * Ἰδ. Voyage à l'He-	διατριβὴν τοῦ μακαρίτου Στυλι-
de-France, t. I ^{er} , p. 181.	ανοῦ Σπαθῆ εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν

τοῦ 1819, Ἀριθ. 21-22. (pièce de six-liards). Λεῖπει εἰς
Τριημιόβολον, sou-marqué τὰ Λεξικά.

Υ.

* Ὑδροκόπος, coupeur d'eau. Ὑδρορρόα, écluse.
* Ἰδ. τὰ λεξικά τῆς φυσικῆς Ἱστορίας. * Ὑποχείριος, χυδ. Ποχείριος, serf.

Φ.

Φαέθων, paille-en-cul ἢ συνώνυμον fétu = Κάρφος.
en-queue, fétu-en-cul, oiseau Φετίσιον, fétiche. * Ἰδ. τὰ
blanc du tropique. Τὴν πρώτην μυθολογικά λεξικά.
λέξιν (paille) ὁ Boiste τὴν παρ- * Φούλων ἄκρον, Foulle-
άγει ἀπὸ τὸ Πάλλω (ὥσαν νὰ εἰ- pointe:
πῆς, Πάλλουρος), χωρὶς νὰ ὑπο- * Φριζόλινον, crêpe.
πτεύσῃ τὸ ἀληθές καὶ ἀπὸ τὸ

Χ.

Χλοερά, πληθ., pelouse. ἢ ἔμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ Χλοανθές.
Χλοηφόρον, boulingrin (sim- Χρειακὸς τοῦ λιμένος, pilote
ple).—Τὸ boulingrin composé du port.

Ψ.

Ψωμόδενδρον, jacqs, jacquier, *artocarpus*, LIN.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

ΣΕΛ. 34, στίχ. τελευτ., γρ. τί — Σ. 45, στ. 5, Διατί — Σ. 55, στ. 22, πάντων — Σ. 76, στ. 7, ἔκαμνεν — Σ. 209, στ. 17, ἐκείνους

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΥ ΠΑΡΕΡΓΑ*.

ΣΕΛ. 52, στ. 1, γρ. πεσεῖται, — στ. 5, ἡ τὸν ἐρ. — Σ. 65, στ. 11, τρέλαις, — Σ. 69, στ. 4, Ἔρω, — Σ. 75, στ. 7, ποιημάτων, — στ. 16, σου, — Σ. 79, στ. 5, κατέχουν. — Σ. 81, στ. 7, ζωογόνον, — Σ. 89, στ. 1, νησιὰ — Σ. 93, στ. 9, ὑμνήσωμεν — Σ. 95, στ. 1, τὸ σέβ. — Σ. 113, στ. 3, καὶ Μοῖσ. — Σ. 117, στ. 3, πονηρᾶς, — Σ. 151, στ. 7, εὐθυμία; — Σ. 155, στ. τελ., πλημμυρ. — Σ. 163, στ. τελ., λύρα — Σ. 165, στ. 6, φοβέρα... κραταιὰ — Σ. 180, στ. 2, καρδίας, — στ. 4, τερπνὴν — στ. 9, φοράν, — Σ. 191, στ. 8, μὲ σφαλμ. — στ. 10, 'ποῦ μ' ἀγκάλ. — στ. 17, ὀλονένα — Σ. 193, στ. 8, προσκολλᾷ, — Σ. 223, στ. 2, χαρά. — στ. 5, λατρεύουν, — Σ. 225, στ. 10, τρυγονίου, μόνον — στ. 12, πρέπει — Σ. 227, στ. 4, ἐπιорκοῦν, — στ. 6, δεινήν; — Σ. 247, στ. 10-11, ζητήση — προτιμήση. — Σ. 253, στ. 1, γνωρισθῇ, — στ. 4, σωθῇ. — Σ. 259, στ. 10, παντογόν. — Σ. 261, στ. 13, χιτῶνα. — στ. 15, χάριν. — Σ. 263, στ. 3, μετὰ — Σ. 273, στ. 2, χυθοῦν. — στ. 8, πνέον — Σ. 276, στ. 15, ἀνατέλ. — Σ. 277, στ. 4-5, βασιλικόν. — ἀληθινόν. — Σ. 295, στ. 13, νὰ καταλ. — Σ. 312, στ. 13, ἔς τὸν ν — στ. 15, θεῖον, — Σ. 315, στ. τελ., ἀδυναμίαν, — Σ. 317, στ. 2, ΜΗΤΡ. (Πρὸς τούτοις, ἃς σβυσθοῦν τὰ ἐπιγραμμένα εἰς ὅλας τὰς ἐφεξῆς σελίδας.) — Σ. 319, φάνταζε — Σ. 328, στ. 17, μέσω, τῇλε, — στ. 20, νον ἰ — Σ. 329, στ. 1-2, εἰς ὦ θηλυκά... τὸ — στ. 4, Αὐδ᾽ Ἄς... Τὸ Πολ- λᾶς, — στ. 19, τοῦ Μον. — Σ. 332, διὰ τοῦ — Σ. 336, στ. 11, τοῦτο.

* Αὐτῶν ἡ διόρθωσις εἶχεν ἐμπιστευθῇ εἰς ἄλλους, διὰ τὴν ἀπουσίαν καὶ τοῦ γράψαντος καὶ τοῦ ἐκδότου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

εἰς τὰ

ΦΙΛΟΜ. ΠΑΡΕΡΓΑ.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ. 7

ΕΝ ΒΟΥΚΟΡΕΣΤΙΩ.

Ἀντίτυπα.

Κ. Ἀλτζῆς.....	1		1
Ἀμβρόσιος Σιναΐτης Ἀρχιμ.	1		1
Μ. Ἀριστάρχης.....	2		1
Ἀ. Βακαρέσκα.....	6		5
Α. Βελλαράς.....	2		2
Γρ. Βεντζέσχος.....	2		
Α. Βερόπουλος ἐκ Π. Πατρῶν.	1		1
Δ. Βίλλιος.....	2		2
Γαβριήλ Μπιστριτζάνος Ἀρχ.	4		2
Ἀρχιμ. Γαβριήλ Σμυρναῖος.	2		2
Ν. Γαζάκη.....	2	Σλουτζάρης Π. Βοτζόπουλος	1
Ν. Γούσης.....	2		2
Μ. Γριδιστιάνου.....	1	Λεωνίδας Βοτζόπουλος.....	1
Σ. Δενδρινός.....	3		3
Μιχ. Ζεύχαρις.....	1		
Θεοδόσιος Μιχαλιώτης Ἀρχ.	1		1
Θεοφάνιος Κοτροτζανίου Ἀρχ.	1		1
Μ. Ἰβάνοβιτζ.....	1		1
Ἀρτζεσίου Ἰλαρίων.....	3		3
Ἰωακείμ Μαρτζινενίου Ἀρχ.	1		1
Ἰωβ ἑξαρχος τοῦ Ἱεροσολύμων	2		1
Γ. Ἰωαννίδης.....	1		1
Δ. Ἰωαννίδης.....	3		1
Ε. Ἰωαννίδης.....	2		2
Ἰω. Καμπινιάνος.....	8		

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ.

ΦΙΛΟΜ. ΠΑΡΕΡΓΑ.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Αυτίτυπα.

Κ. Καντακουζηνός	3		3
Α. Καραζήσης	1		1
Κ. Κορνέσκος Ὀλτενιτζάνος	10		5
Δ. Κουκέσκος	1		
Ἀβράμιος Κουτάκης Ἀρχιμ.	1		
Κ. Κρετζουλέσκος	1		1
Κ. Κωστέσκος	1		
Ἰω. Λέσβιος	1		1
Ἰω. Μάνος	4		
Κ. Μαργαριτέσκος	1		
Μ. Μαρκουλέσκος	1		
Γ. Μεϊτάνης	2		2
Θεόδ. Μεριτζέσκος	1		
Ν. Μιμῆ	2		1
Τρ. Μπάρτας	2		2
Γ. Μπιμπέσκος	12		12
Ζ. Μπιμπέσκα	12		12
Ἰω. Μπιμπέσκος	4		3
Κ. Μπομπέσκος	1		
Σ. Μπραγκοβάνκα	10		5
Σ. Ὀγρατιάνος	1		1
Γρ. Ὀμπεδιάνος	1		1
Ἀθ. Πακλιάνος	1	Γρηγόρ. Ὁτετελεσιάνος	1
Γρ. Παπαδόπουλος	1		1
Τρ. Πατζούρης	12		6
Μ. Πένκοβιτζ	1		
Π. Ποϊενάρης	2		2
Δ. Πολύζου	1		1
Ἰω. Πολύζου	1		
Ἰω. Πώπ	3		2
Εὐφρόσυνος Ποτέκα Ἀρχιμ.	2		
Σ. Ῥωσσέτος	1		1
Σάββας Ῥαδουλιώτης Ἀρχιμ.	1		1
Ἰω. Σακελλάριος	1		1
Ἀλ. Σαμορκάσης	1		
Δ. Σκληθανίτης	1		1
Εὐάγ. Σιάπας	1		
Κ. Α. Σοῦτζος	20		10
Ἰω. Στάμμου	1		1
Κ. Στεριάδης	1		

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ.

ΦΙΛΟΜ. ΠΑΡΕΡΓΑ.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Ἀντίτυπα.

Β. Στιρβαίης.....	4		4
Γ. Στούπης.....	1		
Ε. Σχινᾶς.....	1		
Ἰω. Τρανταφύλλου.....	1		1
Μανολ. Φλωρέσκος.....	1		
Ἀρχιμ. Χρῦσανθος Πενέτης			
ἐξ Ἀνδρου.....	12		12

ΕΝ ΙΜΠΡΑΗΛΑ.

Σ. Σισανόπουλος.....	4		2
Ἦλ. Περδικίδης.....	1		1
Β. Σκουλῆς.....	1		1
Π. Ῥουμπίνη.....	1		1
Ἰω. Φάραγγας.....	1		
Ἰω. Βελισάριος.....	1		1
Χ. Δημ. Χ. Χρίστοβιτζ.....	1		1
Ἰω. Γρ. Παπαδόπουλος.....	1		
Ναοὺμ. Παναγιώτη Βεκιλ-			
χάοτζης.....	1		1
Ἦλ. Βρεμπιέσκος.....	1		1

Σαλῆ
صالي اغا كارفياني
Ἀγᾶς.....

ΕΝ ΙΑΣΙΩ.

Ὁ Ὑψηλότατος Αὐθέντης			
ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΟΥΡΖΑΣ.....	20		
Δημ. Κ. Μουρούζης.....	4		4
Π. Κ. Μουρούζης.....	3		
Ν. Νέγρης.....	2		2
Πουλχερία Γκίκα.....	2		2
Ν. Μαυροκορδάτος.....	2		2
Λοῦπος Μπάλσας.....	2		2
Β. Μπελδιμάνης.....	2		2
Μαρία Μπελδιμάνη.....	2		2
Καμινάρης Σπύρος.....	2		2
Β. Χριστέσκος.....	2		2

ΕΝ ΟΔΗΣΣΩ.

Γεώργιος Ὑψηλάντης.....	5		5
Μαρία Ὑψηλάντη.....	10		10
Β. Ξένης.....	1		1
Χρ. Εὐγενιάδης.....	1		

ΣΗΜ. Τὰ λοιπὰ ὀνόματα δὲν ἐπρόφθασαν.

Bernardin de Saint-Pierre, Henri,

[Nichtlateinische Schriftzeichen] <...>. Piccolos

Paris 1841

P.o.gall. 1971 p

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10097479-8